TANTRASAMUCCAYA

with Malayaḷam commentary.

(Part I)

[1st four Paṭalas]

AUTHOR:

Cēnnās Manakkal Nārāyaṇan Nampūtirippāḍ.

UNIVERSITY OF TRAVANCORE.

TRAVANCORE MALAYĀḶAM SERIES No. 64.

Śrī Citrodayamañjarī
No. XX.

UNIVERSITY SERIES No. 4.

TANTRASAMUCCAYA

with Malayāḷam commentary.

(Part I)

[1st four Paṭalas]

AUTHOR:

Cēnnās Manakkal Nārāyaṇan Nampūtirippāḍ.

COMMENTATOR:

Kuzhikkāṭṭu Mahēśvaran Bhaṭṭatirippāḍ.

EDITOR:

Vaidyaśāstranipuṇaḥ, L. A. Ravi Varmā,

Hon. Director, Oriental Manuscripts Library,

University of Travancore: Trivandrum.

TRIVANDRUM:

PRINTED BY THE SUPERINTENDENT, GOVERNMENT PRESS.

1941.

 [Price Rs. 1-8-0.

മുഖവുര

തന്ത്രസമുച്ചയം എന്ന ഗ്രന്ഥം, പേരുകൊണ്ടർത്ഥമാകുന്നതുപോലെ, വിവിധതന്ത്രസമ്പ്രദായങ്ങളുടെ ഒരു സമുച്ചയം തന്നെയാണ്. കേരളത്തിലെ ക്ഷേത്രകാര്യങ്ങൾ പ്രധാനമായി ഈ ഗ്രന്ഥത്തെയും, ഇതിലുൾപ്പെടാത്ത മൂർത്തികളുടെ വിഷയത്തിൽ, ഇതിന്റെ തന്നെ അനുബന്ധമായിക്കരുതാൻ യോഗ്യമായ ശേഷസമുച്ചയത്തെയും ആശ്രയിച്ചാണു നടന്നുവരുന്നത്. ഗുരുവരണം മുതൽ, ക്ഷേത്രപരമായി ഏതെല്ലാം സംഗതികൾ തന്ത്രിമാരറിഞ്ഞിരിക്കേണ്ടതുണ്ടോ അവയെല്ലാം ഈ ഗ്രന്ഥത്തിലുൾപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതിനാൽ അന്യഗ്രന്ഥാശ്രയത്തിനാവശ്യം വരുന്നില്ല; അതുകൊണ്ടാണ് ഈ ഗ്രന്ഥദ്വയത്തിന് കേരളത്തിൽ സ്ഥിരപ്രതിഷ്ഠയും മാന്യസ്ഥാനവും ലഭിച്ചത്.

ചേന്നാസ്സ മനയ്ക്കൽ എന്നു പറഞ്ഞുവരുന്ന ജയന്തമംഗലം എന്ന പുരാതന തന്ത്രകുടുംബത്തിലെ ഒരംഗമായ നാരായണൻ നമ്പൂതിരി എന്ന പ്രസിദ്ധ പണ്ഡിതനാണ് ഈ ഗ്രന്ഥത്തിന്റെ കർത്താവ്. ഇദ്ദേഹം കലി 4529 (1426 A. D.)-യിൽ ജനിച്ചു എന്നതിന് ആ ഗ്രന്ഥത്തിലെ:—

(4529)

"കല്യബ്ദേ ബാഷ്പതിയൈസു നന്ദനയനേഷ്വംഭോധിസംഖ്യേഷ്വ യഃ
സംഭൂതോ ഭുവി വീതഹവ്യമുനിയുങ്മൂലേ സവേദോഽന്വയേ
പ്രാപ്തശ്രീസ്യ ജയന്തമംഗലപദേഭം ധാമ നാരായണഃ
സോഽയം തന്ത്രമിമം വ്യധാദ്വിമലധീരുദ്ധൃത്യ തന്ത്രാർണ്ണവാത്."

എന്ന ശ്ലോകം സാക്ഷ്യം വഹിക്കുന്നു.

ഗ്രന്ഥകർത്താവിനെപ്പറ്റി ബ്രഹ്മശ്രീ പള്ളിപ്പുറത്തു ഭട്ടതിരിയിൽനിന്നു കിട്ടിയ ചില വിവരമാണു താഴെ ചേർക്കുന്നത്:—

"ചേന്നാസ്സില്ലം പൊന്നാനി താലൂക്കിൽ വന്നേരിദേശത്താണ്. ഈ പേരിൽതന്നെ ആറില്ലങ്ങൾ ഉണ്ടായിരുന്നു. വന്നേരിദേശത്തുതന്നെയാണ് ഈ ആറില്ലവും. ഇവയിൽ മൂന്നു വംശം ഒന്നു ചേർന്നിരുന്നു. അക്കൂട്ടത്തിൽ പെട്ടതായിരുന്നു ഗ്രന്ഥകർത്താവിന്റെ ഇല്ലം. പിന്നീട് അതു് ഇപ്പോൾ ഗുരുവായൂർ തന്ത്രിയുടെ കുടുംബമായ ചേന്നാസ്സില്ലത്തോടുകൂടിയാണു ലയിച്ചതു്. ആ ഇല്ലം ഗുരുവായൂരിൽ നിന്ന് ൪ നാഴിക

അകലെ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. ഇന്നും നിലവിലിരിക്കുന്ന മൂന്ന് ഇല്ലങ്ങളിൽ ഒന്നാണു ഗുരുവായൂർ തന്ത്രിയുടെ ഇല്ലം. മറ്റൊന്ന് സാമൂതിരി രാജാവിന്റെ തളി മുതലായ ക്ഷേത്രങ്ങളിലേ തന്ത്രിയുടേതാണ്. മൂന്നാമത്തേതു് കൊച്ചിസ്സീമയി (ചൊവ്വര) ലാണുള്ളതു് തന്ത്രസമുച്ചയകർത്താവിന്റെ മകനാണ് ശേഷസമുച്ചയകർത്താവ് എന്നാണു കേൾവി. തന്ത്രസമുച്ചയം ഏഴു പ്രധാന ദേവന്മാരെപ്പററി മാത്രമാണു പറയുന്നതു. ശേഷസമുച്ചയം, മാടായിക്കാവ്, തിരുവറയാട്ടുകാവു ഭഗവതി, (തൃശ്ശിൽ) കളരിവാതുക്കൽ ഭഗവതി മുതലായ ശേഷം ദേവദേവതമാരെപ്പററിയും പ്രതിപാദിക്കുന്നു. ഈ രണ്ടു ഗ്രന്ഥങ്ങളുടേയും മുറപ്രകാരമാണ്, അതിൽ പറയുന്ന ദേവന്മാരുടെ ക്ഷേത്രങ്ങളിൽ, ഇപ്പോഴും തന്ത്രം നടക്കുന്നതു്."

ഗ്രന്ഥകർത്താവിന്റെ പുത്രനായ ശങ്കരൻ നംപൂതിരിപ്പാടും ശിഷ്യനായ *കൃഷ്ണശർമ്മാവും വിമർശിനി എന്നും വിവരണം എന്നും തന്ത്രസമുച്ചയത്തിന് സംസ്കൃതഭാഷയിൽ ഓരോവ്യാഖ്യാനം ഉണ്ടാക്കിയിട്ടുണ്ട്. ഇവയിൽ 'വിമർശിനി' (T. S. R. No. LXVII) പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തിക്കഴിഞ്ഞു. 'വിവരണ'വും മുദ്രണത്തിനായി അച്ചുക്കൂടത്തിലേയ്ക്കു അയച്ചിട്ടുണ്ട്. കേരളത്തിൽ തന്ത്രിമാരുടെ നിത്യോപയോഗത്തിൽ ഇരിക്കുന്ന ഈ ഗ്രന്ഥത്തിന് മദ്ധ്യതിരുവിതാംകൂറിലെ ഒരു പ്രസിദ്ധതന്ത്രിയും പണ്ഡിതനുമായിരുന്ന കുഴിക്കാട്ടു മഹേശ്വരൻ ഭട്ടതിരി മലയാളത്തിലൊരു വ്യാഖ്യാനമെഴുതിയിട്ടുണ്ട്. ആ വ്യാഖ്യാനമാണ് ഈ പുസ്തകത്തിൽ ചേർത്തിരിക്കുന്നതു്. പ്രസ്തുത വ്യാഖ്യാതാവിനെ സംബന്ധിച്ച ഏതാനും വിവരങ്ങൾ ബ്രഹ്മശ്രീ പി. സി. നാരായണൻ ഭട്ടതിരി എഴുതി അയച്ചുതന്നിട്ടുള്ളതു് ഇവിടെ ഉദ്ധരിക്കുന്നു:—

"തന്ത്രസമുച്ചയത്തിന്റെ മലയാളവ്യാഖ്യാതാവായ ബ്രഹ്മശ്രീ മഹേശ്വരൻഭട്ടതിരിപ്പാട്ട് കൊല്ലവർഷം ൧൦൧൦-ാമാണ്ടാണു ജനിച്ചതു്. ൧൦-ാമത്തെ വയസ്സിൽ, അതായതു്, ൧൦൨൦-ാമാണ്ട് മിഥുനമാസത്തിൽ ശുക്ലസപ്തമീദിവസം അദ്ദേഹം യശശ്ശരീരനായിത്തീർന്നു. അദ്ദേഹം പലേപ്പറയുന്ന കൃതികൾ രചിച്ചിട്ടുണ്ട്.

* കൃഷ്ണശർമ്മാ ആണ് വിവരണകർത്താവ് എന്നു കേട്ടുകേൾവി.

(൫) തന്ത്രസമുച്ചയം, ശേഷസമുച്ചയം എന്നീ ഗ്രന്ഥങ്ങൾക്ക് അന്വയക്രമത്തിൽ ഭാഷാവ്യാഖ്യാനം.

(൬) 'കുഴിക്കാട്ടുപച്ച' എന്ന പേരിൽ, സമുച്ചയത്തിൽ ചേർത്തിട്ടുള്ള ൭ ദേവന്മാരെ കൂടാതെ ഭദ്രകാളിയേക്കൂടി ഉൾപ്പെടുത്തി എട്ടു ദേവതകളുടെ ക്രിയാഭാഗങ്ങളെ പക്ഷഭേദങ്ങൾ ഗ്രന്ഥാഭിപ്രായങ്ങൾ മുതലായി പലതും ചേർത്ത് ഒരു ഗദ്യഗ്രന്ഥം,

(൭) പ്രധാനപ്പെട്ട എല്ലാ ദേവന്മാരുടേയും നവീകരണക്രിയകളെ ക്രോഡീകരിച്ചുള്ള മറെറാരു ഭാഷാഗദ്യഗ്രന്ഥം.

(൮) ൬൦൦ കൊല്ലത്തെ ഗ്രഹചാരവും ൫൦൦ കൊല്ലത്തെ പഞ്ചാംഗവും.

ഇതുകൂടാതെ അദ്ദേഹം പ്രത്യേകമായി ഒരു ഗോളം ഉണ്ടാക്കി ശരിപ്പെടുത്തിയിരുന്നു. ലക്ഷം ഗ്രന്ഥങ്ങൾ സ്വന്തകൈയ്യടയിൽ എഴുതുകയും ലക്ഷം പണം പ്രത്യേകമായി സമ്പാദിക്കയും ചെയ്തതായി റിക്കാർഡുകളിൽ കാണുന്നു. ൫൦൬൯-ാമാണ്ട് ചിറയ്ക്കൽ കോവിലകത്ത് 'കുന്നൻ രാജാവ്' എന്ന അപരാഭിധാനത്താൽ അറിയപ്പെട്ടിരുന്ന ഒരു മഹാവിദ്വാന്റെ കാലത്തു മാടായിക്കാവു ക്ഷേത്രം ടിപ്പുവിന്റെ ആക്രമണം മൂലം നാമാവശേഷമായിത്തീർന്നിരുന്നു. അവിടെ ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ മേൽനോട്ടത്തിൽ കുട്ടുക്കരയോഗപ്രകാരം ൫൮ ബിംബങ്ങൾ ഉണ്ടാക്കി പ്രതിഷ്ഠ നടത്തിയതായി അറിയുന്നു.

ഇദ്ദേഹത്തിനു ൮ കനിഷ്ഠസഹോദരന്മാരും ൩ പുത്രന്മാരും ൮ പുത്രിമാരും ഉണ്ടായിരുന്നു."

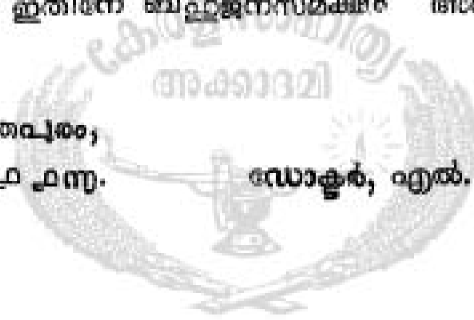
രണ്ടാം പടലത്തിനു മാത്രം പേരറിയാൻ പാടില്ലാത്ത ഒരാളുടെ ഒരു വ്യാഖ്യാനം കിട്ടിയിട്ടുള്ളതിനെ (വ്യാ-൨) എന്ന അടയാളത്തോടുകൂടി കൊടുത്തിട്ടുണ്ട്. ഈ വ്യാഖ്യാതാവ് ഒരു നല്ല തച്ചുശാസ്ത്രപണ്ഡിതനായിരുന്നെന്ന് വ്യാഖ്യാനത്തിൽ നിന്നു സ്പഷ്ടമാകുന്നു. പല അന്വേഷണങ്ങൾ ചെയ്തിട്ടും ഈ വ്യാഖ്യാതാവിനെപ്പററി ശരിയായി യാതൊരു വിവരവും കിട്ടിയിട്ടില്ല.

പ്രസ്തുതവ്യാഖ്യാനത്തിന് ആധാരങ്ങളായ ഗ്രന്ഥങ്ങൾ താഴെ കൊടുക്കുന്നവയാണ്.

ഗ്രന്ഥനമ്പരുകൾ.	ഉടമസ്ഥൻ
൧. ൪൪൩.	രണ്ടാംപെടലം—ഉരണ്ണിനാറം കേരളവർമ്മ രാജാ, കപ്രശ്ശേരി കിഴക്കേമഠം ആലുവാ.
൨. ൪൯൨.	എം. പി. നാരായണൻ ഭട്ടതിരി, കഴികൊട്ടില്ലം, തിരുവല്ലാ.

ഈ ഗ്രന്ഥങ്ങളുടെ ഉടമസ്ഥന്മാരോട് അകൈതവമായ കൃതജ്ഞത പ്രകാശിപ്പിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

കേരളീയരായ തന്ത്രിമാർക്ക് ഭാഷാവ്യാഖ്യാനത്തോടുകൂടിയ ഈ ഗ്രന്ഥം അത്യന്തം ഉപയോഗപ്രദമായിരിക്കുമെന്നു വിശ്വസിച്ചുകൊണ്ട് ഇതിനെ ബഹുജനസമക്ഷം അവതരിപ്പിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

തിരുവനന്തപുരം,
൧൯൨൧-൧-൧൩. ഡോക്ടർ, എൽ. എ. രവിവർമ്മാ.

ശ്രീ

തന്ത്രസമുച്ചയം

ഭാഷാവ്യാഖ്യാനസഹിതം.

പ്രഥമപടലം.

വിഘ്നേശശേഷാച്യുതാംബോരുഹഗണപതിശാ-
സ്ത്രാദ്യാഖ്യാ ഖ്യാതമൂർത്തിം
നത്വാത്മാനം പരം തം ശ്രുതിശിരസി ഗതം
സച്ചിദാനന്ദരൂപം
ശ്രീമന്നാരായണാഖ്യദ്വിജവരവിഹിതൈഷ-
കത്ര തന്ത്രം സമുച്ചി-
ത്യാബാലം വ്യാകരിഷ്യാമ്യഹമിഹ വിശദം
ഭാഷയാ ഭാഷണായ.

വന്ദിച്ചു വാരണമുഖം വിരവോടു വാണീം
കന്ദർപ്പദാം ഭഗവതീം ഗുരുനാഥനേയും
ചെമ്മേ സമുച്ചയമതിന്നിഹ ഭാഷയായി
നിർമ്മിപ്പതിന്നു വിവൃതിം തുനിയുന്നഹോ ഞാൻ.

[1] ശ്രീചമ്മശൈലനിലയൻ ശശിമൌലി താനും
ശ്രീവല്ലഭേശ്വരനതിങ്ങനുകമ്പയോടെ
ശ്രീഭദ്രകാളി പരദേവതയും നമുക്കു
ശ്രീഭദ്രസന്തതികൾ നല്കുക സാർവകാലം.

ഇല്ലെങ്കിലും മതിബലം മമ തെല്ലുപോലു-
മുല്ലാസമാർന്നു ഗുരുനാഥകൃപാബലത്താൽ
മെല്ലെന്നുരപ്പതിനു പാരമൊരുമ്പെടുന്നേൻ
നല്ലോരു സജ്ജനമനുഗ്രഹമേകിടേണം.

ഇവിടെ തന്ത്രസമുച്ചയത്തെ ചമപ്പാൻ തുടങ്ങുന്ന ആചാര്യൻ നടെ അതിന്റെ അവിഘ്നപരിസമാപ്തിക്കായിക്കൊണ്ടു

1. ചമ്മശൈലം ചെങ്ങന്നൂർ.

G. P. T. 967. 300. 23-1-115.

സകലദേവതകൾക്കും കാരണമായിരിക്കുന്ന പരമാത്മാവിനെ ഉദ്ദേശിച്ചും വിഷയപ്രയോജനസംബന്ധാധികാരികളെ അർത്ഥാൽ സൂചിപ്പിച്ചും

'ആശീർനമസ്ക്രിയാ വസ്തുനിർദ്ദേശോ വാപി തന്മുഖം'

എന്ന വചനമുണ്ടാകയാൽ ആശീർവ്വാദത്തിന്നു ഗ്രന്ഥാരംഭത്തിങ്കൽ യോഗ്യത ഉണ്ടാകുംഹേതുവായിട്ട ശിഷ്ടന്മാരാലാചരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ആശീർവ്വാദരൂപമായിരിക്കുന്ന മംഗളത്തെ ആചരിച്ച് ആയതിനെ ശിഷ്യന്മാരുമീവണ്ണം ചെയ്യണമെന്നു വിചാരിച്ച് ഗ്രന്ഥത്തിലെഴുതുന്നു.

ശ്രീമത് ഷാഡ്ഗുണ്യസംഭൃതം വപുരധി-
ഷ്ഠായാനുഗൃഹ്ണാതി യഃ
ശ്രദ്ധാഭക്തിപവിത്രിതോപഹരണൈഃ
സ്വാരബ്ധാത്മകൈഃ
പൂർണ്ണാനന്ദരസാനുഭൂരപി സദാ
സന്തർപ്പിതോ യജ്വന-
സ്തം ദേവം നിഗമാഗമാദ്യധിഗതം
നിത്യം സമാരാധ്നയേ. ൧

അഹം തം ദേവം നിത്യം സമാരാധ്നയാമി — ഞാൻ ആ സ്വാതന്ത്ര്യനായിരിക്കുന്ന പരമാത്മാവിനെ എല്ലാ സമയത്തിങ്കലും വഴിപോലെ പൂജിക്കുന്നേൻ എന്നു പറകകൊണ്ട് പരമാത്മസ്വരൂപമായിട്ടു തീരണമെന്നു താല്പര്യം. യഃ സദാ പൂർണ്ണാനന്ദരസാനുഭൂഃ അപി ശ്രീമത് ഷാഡ്ഗുണ്യസംഭൃതം വപുഃ അധിഷ്ഠായ സ്വാരബ്ധാത്മകൈഃ ശ്രദ്ധാഭക്തിപവിത്രിതോപഹരണൈഃ സന്തർപ്പിതഃ യജ്വനഃ അനുഗൃഹ്ണാതി — യാതൊരു പരമാത്മാവ്, എല്ലാ സമയത്തിങ്കലും നിറഞ്ഞിരിക്കുന്ന പരമാനന്ദത്തെ അനുഭവിക്കുന്നു എങ്കിലും ഏററവും ശോഭയോടുകൂടി

"ജ്ഞാനസന്തോഷനിത്യത്വസ്വാതന്ത്ര്യാവിലുപ്തമൈവശൈഃ
ഷഡ്ഭിരാദിഗുണൈര്യുക്തഃ സകലോ/നുഗ്രഹാദികൃത്".

ഇങ്ങിനെ ആഗമങ്ങളിൽ ചൊല്ലപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ആറു ഗുണങ്ങളോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന ശരീരത്തെ ആശ്രയിച്ചിട്ട് തന്റെ ഉത്സവത്തിന്നു കാരണഭൂതങ്ങളായി പൃഥിവ്യാദിപഞ്ചഭൂതങ്ങളാകുന്ന സ്വരൂപങ്ങളോടുകൂടി ശ്രദ്ധകൊണ്ടും ഭക്തികൊണ്ടും ശുദ്ധി വന്നി

രിക്കുന്ന ജലഗന്ധപുഷ്പധൂപാദിപൂജാദ്രവ്യങ്ങളെക്കൊണ്ടു പ്രസാദിച്ചിട്ടു പൂജിക്കുന്നവരെ അനുഗ്രഹിക്കുന്നു. ആ ദേവനെ പൂജിക്കേണമെന്നു സംബന്ധം. പൂജാദ്രവ്യങ്ങൾ ശുദ്ധങ്ങളെങ്കിലും ഭക്തിശ്രദ്ധാവിശ്വാസബഹുമാനാദികൾ കൂടെ ഉണ്ടായിരുന്നെങ്കിലേ ശുദ്ധിവരു എന്നു താല്പൎയ്യം.

"ഭക്ത്യൈവ പരയാ തുഷ്ടോ ദേവദേവഃ സ യോഗിനാം
പൂജാദ്യനുഗ്രഹായൈവ രൂപം ഭേജേ ചതുർഭുജം."

എന്നുണ്ടാകകൊണ്ടു ഭക്തിയോടുകൂടി പൂജിച്ചാൽ ഭഗവദ്ദേവന്നു പ്രീതിയും അതുകൊണ്ട് അനുഗ്രഹവും ഉണ്ടാകുമെന്നു സൂചിപ്പിച്ചു. ഇവിടെ അനുഗ്രഹം സാധകന്മാർ ദേവന്നു തങ്ങളിലൈക്യം വരുവോളമുള്ള പ്രീതി. ദേവൻ എവിടെ എന്നുള്ളതിനെ പറയുന്നു—നിഗമാഗമാദ്യധിഗതം. അങ്ങിനെയുമിരുന്നം ദേവൻ. വേദങ്ങളിലും വിഷ്ണുസംഹിതാദ്യാഗമങ്ങളിലും വ്യാപ്തനായിരുന്നു. വേദങ്ങളിലും ആഗമങ്ങളിലും പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു എന്നു പൊരുൾ. ആദിശബ്ദംകൊണ്ട് സദാചാരത്തേയും പ്രമാണമായി പറയപ്പെട്ടു. നിത്യമെന്നു പറകകൊണ്ട് ജനനമരണരഹിതൻ എന്നും സമാരാധ്യനാം എന്നതുകൊണ്ടു ഈ പ്രബന്ധത്തിങ്കൽ ദേവപൂജാ വിഷയമെന്നും അനുഗൃഹ്ണാതി എന്നതുകൊണ്ട് ദേവാനുഗ്രഹം പ്രയോജനമെന്നും യജമാനഃ എന്നതുകൊണ്ടു പൂജകന്മാർ അധികാരികൾ എന്നും അഭിധായകാഭിധേയഭാവം സംബന്ധം എന്നും സൂചിപ്പിക്കപ്പെട്ടു.

* ശ്രുതമാ ഗുരുൻ മനസി തന്ത്രസമുച്ചയത്തിൽ-
ത്തല്ലായ പദ്യമിഹ വേദരൈടുത്തുകൊണ്ട്
ശബ്ദാൎത്ഥമാൎഗ്ഗമറിയാത്ത ജനത്തിനിഷ്ട-
മെന്നോൎത്തു നൽപൊരുളു ഭാഷയിലേഷ ലിഖ്യേ (൧)

തന്ത്രസമുച്ചയത്തെ ചമപ്പാൻ തുടങ്ങുന്ന ആചാൎയ്യൻ നടെ ഒരു ശ്ലോകം കൊണ്ട് ഇഷ്ടദേവതാനമസ്കാരത്തെ ചെയ്യുന്നു. ഇഷ്ടദേവതാനമസ്കാരം തുടങ്ങി കലശാന്തസർവ്വപൎയ്യന്തമുള്ള കൎമ്മങ്ങളിൽ തച്ഛിന്നുപയോഗമായുള്ള ശ്ലോകങ്ങളേയും അതിന്നുള്ള വ്യാഖ്യാനഭാഷകളേയും ചൊല്ലുന്നു.

ശ്രീമത് ···· സമാരാധ്യനാം അന്വയാൎത്ഥഃ — വേദശാസ്ത്രപുരാണാദികളിൽ അധിഗതനായി അപരിച്ഛിന്നനായി ഇരിക്കുന്ന ഈശ്വരനെ വിടാതെ സമീചീനമാംവണ്ണം ആരാധിക്കണമേ.

ശ്രദ്ധാ ഭക്തി എന്നിവറ്റെക്കൊണ്ടു ഗുണങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഉപചാരങ്ങളുണ്ടല്ലൊ അപ്പ് പൃഥിവീ ആകാശം വായു തേജസ്സ് എന്നീ ഭൂതമയങ്ങളായിരിക്കുന്ന ജലഗന്ധപുഷ്പ (ധൂപ)ദീപനിവേദ്യങ്ങൾ. അവറ്റെക്കൊണ്ടു പൂൎണ്ണമായിരിക്കുന്ന ആനന്ദാനുഭവാത്മ അനുഭവിക്കുന്നോരുത്തനെങ്കിലും സന്തുഷ്ടനായിട്ടു തേജോമയനായി ജ്ഞാനാനന്ദസന്തോഷനിത്യ(തൃ)സ്വാതന്ത്ര്യാദിഗുണങ്ങളെക്കൊണ്ടു ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ദേഹത്തെ ആശ്രയിച്ചിട്ടു വിധിക്കു തക്കവണ്ണം പൂജിക്കുന്നവനെ അനുഗ്രഹിക്കുന്നത്, ആ ഈശ്വരനെ എന്നു താല്പൎയ്യം.

അനന്തരം ഗുരുവിനെ സ്മരിച്ചു ചെയ്‌വാൻ ഇച്ഛിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതിന്റെ പ്രതിജ്ഞ ചെയ്യുന്നു:—

ഗുരുദിവാകരഭദ്രകടാക്ഷരുക്-
സ്ഫുരിതഹൃത്കമലോദരസംഭൃതം
ലിഖിതയാമ്യഥ തന്ത്രസമുച്ചയം
ഗുണനികാവിധിസാധനസിദ്ധയേ. ൨

അഥ തന്ത്രസമുച്ചയം ലിഖിതയാമി — ഞാൻ തന്ത്രസമുച്ചയമെന്ന പേരോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന ഗ്രന്ഥത്തെയെഴുതുന്നു. എന്തിനായിക്കൊണ്ട് എന്നാൽ ഗുണനികാവിധിസാധനസിദ്ധയേ. ഗുണനികാ അഭ്യാസം, വിധിപ്രകാരം അഭ്യാസത്തെ ചെയ്യുന്നതിന്റെ സാധനം ഉണ്ടാക്കുന്നതിന്നായിക്കൊണ്ട്. ഈ ഗ്രന്ഥകരണം പരാൎത്ഥമെന്നു താൽപൎയ്യം. തന്ത്രസമുച്ചയമെങ്ങനെയിരിക്കുന്നു— ഗുരുദിവാകരഭദ്രകടാക്ഷരുക്സ്ഫുരിതഹൃത്കമലോദരസംഭൃതം— ഗുരുവാകുന്ന ആദിത്യന്റെ പ്രസന്നങ്ങളായിരിക്കുന്ന കടാക്ഷങ്ങളാകുന്ന രശ്മികളെക്കൊണ്ടു വിടൎന്നിരിക്കുന്ന എന്റെ ഹൃദയമാകുന്ന താമരപ്പൂവിന്റെ ഉള്ളിൽ സംഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നത്. ഗുരുകടാക്ഷംകൊണ്ട് മനസ്സിൽ തോന്നിയിരിക്കുന്നത് എന്നു താൽപൎയ്യം. അതതു ആഗമങ്ങളിൽ വെവ്വേറെയിരിക്കുന്ന തന്ത്രങ്ങൾ സമുച്ചയിക്കപ്പെടുന്നു കൂടുന്നു ഇതിങ്കൽ എന്നതുകൊണ്ട് സമുച്ചയമെന്നുള്ള പേരും യഥാൎത്ഥമായിരിക്കുന്നു. ഇവിടെ 'ഗുരുദിവാകര' എന്നുള്ള പ്രയോഗംകൊണ്ട് ദിവാകരൻ എന്നു ഗുരുവിന്റെ പേരും രവി എന്നു പിതാവിന്റെ പേരും സൂചിതമായി. ഗുരുവിങ്കൽ ദിവാകരത്വാരോപണം ഹേതുവായിട്ടു തേജസ്വിത്വവും സകലജനസേവ്യത്വവും ദ്യോതിതമായി. അതുമല്ല, ഹൃത്കമലോദരസംഭൃതം എന്നു പ്രയോഗിക്കയാൽ ഇതു

തന്ത്രസമുച്ചയത്തിങ്കൽ മധുരത്വാരോപണം സിദ്ധിക്കയാൽ ആത്മാദ്ര്യൈതാദ്ധ്യക്ഷന്മാർക്ക് ആനന്ദകരമായി എന്നുള്ള ധർമ്മവും സിദ്ധമായി. ഇതരിവാകരോത്പ്രേക്ഷിതരൂപകാലങ്കാരപ്രയോഗംകൊണ്ടും, ലിഖിതയാമി, ഉണാദികാ ഈ വ്യാകരണപ്രയോഗംകൊണ്ടും ഈ പ്രബന്ധത്തിങ്കൽ അലങ്കാരപ്രയോഗവും വ്യാകരണപ്രയോഗവും ഉണ്ടാകകൊണ്ടു പഠിക്കുന്നവർ വ്യുത്പത്തിക്കു ദൃഢതയും പണ്ഡിതന്മാർക്കു ഹൃദയാഹ്ളാദവും വരുമെന്നും വ്യഞ്ജനാവ്യാപാരേണ അറിയിക്കപ്പെട്ടു. വ്യഞ്ജനകൊണ്ടു ഉത്തമകാവ്യത്വവും സിദ്ധമായി.

“ഇദമുത്തമമതിശയിനി
വ്യംഗ്യേ വാച്യാദ് ധ്വനിർബ്ബുധൈഃ കഥിതഃ”

എന്ന വചനമുണ്ട്.

അനന്തരം അധികരിക്കുന്ന ദേവതകളെയും ക്രിയ പറയുന്ന പ്രകാരത്തെയും പറയുന്നു:—

ശ്രീശേശസേശഹരിസുംഭജിദാംബികേയ-
വിഘ്നേശശാസ്തൃപതിനാമവിഭിന്നമൂർത്തേഃ
ഏകസ്യ പരസ്യ പുരുഷസ്യ സമാനരൂപ-
മർച്ചാവിധിം സഹ പൃഥക് ച വിശേഷയുക്തം. ൩

അഥവാ ശ്രീശേശസേശഹരിസുംഭജിദാംബികേയവിഘ്നേ-ശശാസ്തൃപതിനാമവിഭിന്നമൂർത്തേഃ പരസ്യ പുരുഷസ്യ സമാനരൂപം അർച്ചാവിധിം സഹ വിശേഷയുക്തം പൃഥക് ച വക്ഷ്യേ. ഞാൻ വിഷ്ണു, ശിവൻ, ശങ്കരനാരായണൻ, ദുർഗ്ഗ, സുബ്രഹ്മണ്യൻ, ഗണപതി, ശാസ്താവ് ഇങ്ങനെ നാമങ്ങളെക്കൊണ്ടു വേർപെട്ട വലുതായ സ്വരൂപത്തോടും കൂടിയിരിക്കുന്ന പരമാത്മാവിന്റെ തുല്യമായിരിക്കുന്ന ക്രിയകളെ ഒന്നായിട്ടും വിശേഷമുള്ള ക്രിയകളെ വെവ്വേറെയിട്ടും പറവാൻ ഭാവിക്കുന്നു. വിഷ്ണ്വാദികളായ ഏഴു ദേവന്മാരുടെയും ഭൂപരിഗ്രഹാദിതീർത്ഥസ്നാനാന്തമുള്ള ക്രിയകളെ പറയുന്നു എന്നർത്ഥം. വിഷ്ണ്വാദികൾക്കും പരമാത്മാവിനും നാമമാത്രമേ ഭേദമുള്ളു എന്നു താത്പര്യം.

അനന്തരം ഗുരുലക്ഷണം ഉണ്ടായിട്ടു ക്രിയകളെ പറയുന്നതിനു ആരംഭിക്കുന്നു:—

വർണ്ണാശ്രമാദിക്രിയാകർമ്മരതാനുരക്ത-
സ്സ്വായത്തതത്ത്വനിചയഃ പരമസ്യ പുംസഃ
നിത്യാർച്ചനാദിവിധയേ പ്രതിമാപ്രതിഷ്ഠാ-
കർമ്മാദികാ ഗുരുമഥ[1] പ്രഥമം വൃണീത. ൪

1. [illegible]

അഥ വർണ്ണാശ്രമാധികൃതകർമ്മരതഃ — അനന്തരം ബ്രാഹ്മണാദിജാതികൾക്കും ബ്രഹ്മചര്യാദ്യാശ്രമങ്ങൾക്കും വിധിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന കർമ്മങ്ങളിൽ താത്പര്യവാനായും, തത്കൃതന്യായാത്തവിത്തനിചയഃ — അതതു ജാതികൾക്കു വിധിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ന്യായത്തെ അനുസരിച്ചു സമ്പാദിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ബഹുദ്രവ്യത്തോടുകൂടിയവനായും, പരമസ്യ പുംസഃ നിത്യാർച്ചനാദിവിധയേ പ്രതിമാപ്രതിഷ്ഠാകർമ്മോന്മനാഃ — പരമാത്മസ്വരൂപമായിരിക്കുന്ന വിഷ്ണ്വാദിദേവന്റെ നിത്യപൂജാദി ചെയ്യുന്നതിന്നായിക്കൊണ്ടു ബിംബപ്രതിഷ്ഠ ചെയ്യുന്നതിനു ഉദ്യോഗത്തോടുകൂടിയവനായും ഇരിക്കുന്ന യജമാനൻ. പ്രഥമം ഗുരും വൃണീത — മുമ്പിലാചാര്യനെ വരിക്കണം.

അനന്തരം ആചാര്യലക്ഷണത്തെ പറയുന്നു:—

വിപ്രഃ കുലീനഃ കൃതസംസ്ക്രിയൌഘഃ
സ്വധീതവേദാഗമതത്ത്വവേത്താ
വർണ്ണാശ്രമാചാരപരോഽധിദീക്ഷഃ
ദക്ഷസ്തപസ്വീ ഗുരുരാസ്തികോഽസ്തു. ൩

ഗുരുഃ വിപ്രഃ അസ്തു — ആചാര്യൻ എല്ലാ ജാതികൾക്കും ബ്രാഹ്മണൻതന്നെ പ്രതിഷ്ഠാദികർമ്മങ്ങളെ ചെയ്യുവാൻ. കുലീനഃ — ബ്രാഹ്മണരിലും ഉത്തമകുലത്തിങ്കൽ ജനിച്ചിരിക്കണം. കൃതസംസ്ക്രിയൌഘഃ — ഉത്തമകുലത്തിങ്കലും വിവാഹം ചെയ്തു ഗർഭാധാനാദി അഗ്ന്യാധാനാന്തമുള്ള ഷോഡശക്രിയകളെ ചെയ്തിരിക്കണം. സ്വധീതവേദാഗമതത്ത്വവേത്താ — അവരിലും നല്ലവണ്ണം അധീതിബോധാദികളെ ചെയ്തിരിക്കുന്ന വേദങ്ങളുടേയും ആഗമങ്ങളുടേയും താത്പര്യത്തെ അറിഞ്ഞിരിക്കണം. വർണ്ണാശ്രമാചാരപരഃ — ബ്രാഹ്മണാദി നാലു ജാതികളുടേയും ബ്രഹ്മചര്യാദി നാലു് ആശ്രമങ്ങളുടേയും ആചാരങ്ങളിൽ താത്പര്യവാനായുമിരിക്കണം. അധിദീക്ഷഃ മന്ത്രദീക്ഷാവിധിയെ ചെയ്തിരിക്കണം. ദക്ഷഃ — സകലകർമ്മങ്ങളിലും സമർത്ഥനായുമിരിക്കണം. തപസ്വീ — തപഃശക്തി ഉണ്ടായിരിക്കണം. ആസ്തികഃ — ഈശ്വരബുദ്ധി ഉണ്ടായുമിരിക്കണം. ഇങ്ങനെ പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ഗുണങ്ങളോടുകൂടി ഇരിക്കുന്നവരെ ഗുരുമൂർത്തിപന്മാരായിട്ടു വരിപ്പൂ.

അനന്തരം പാത്രങ്ങൾ [illegible] ക്രിയകളെ പറയുന്നു:—

സ്നാത്വാചമ്യാഥ ദേവാലയഗുരുനിലയാ-
[1]ദൌ സ്വമന്ത്രാഞ്ചിതാത്മാ
ഭൂമിം സംശോധ്യ സോപാശ്രയപടയുഗാ-
ഢ്യാസനേഷൂപവേശ്യ
[2]കർത്താ സ്നാതാൻ യഥാർഹം ഗുരുമഥ തദ്ഭാങ്
മൂർത്തിപാൻ വിഘ്നമിഷ്ട്വാ
ദീപഞ്ചാമൂൻ പ്രവന്ദ്യേശദിശി പുരതോ-
ഽർഘ്യാദി സമ്പാദയേച്ച. ൩

അഥ കർത്താ സ്നാത്വാ ആചമ്യ— അനന്തരം യജമാനൻ കുളിച്ചു കോടിവസ്ത്രമുടുത്തു ആചമിച്ചു്. ദേവാലയഗുരുനിലയാദൌ സ്വമന്ത്രാഞ്ചിതാത്മാ— ഇവറ്റിൽ ഒരു ക്ഷേത്രത്തിൽ താൻ ആചാര്യഗൃഹത്തിങ്കൽ താൻ സ്വഗൃഹത്തിങ്കൽ താനിരുന്നു ഇഷ്ടദേവന്റെ മൂലമന്ത്രംകൊണ്ടു ദേഹശുദ്ധി ശംഖപൂരണം ആത്മാരാധനം ചെയ്തു്. ഭൂമിം സംശോധ്യ മുഷ്ട്യാദികളെക്കൊണ്ടു പറയുന്ന സ്ഥലശുദ്ധിയും ചെയ്തു്. സോപാശ്രയപടയുഗാഢ്യാസനേഷു യഥാർഹം സ്നാതാൻ ഗുരും തദ്ഭാങ് മൂർത്തിപാൻ ച ഉപവേശ്യ— അവിടെ പ്രാങ്മുഖങ്ങളായിട്ടു വേണ്ടുന്ന പലകകളിൽ വടക്കഗ്രം വരുമാറു് ഈരണ്ടുവസ്ത്രങ്ങളും വിരിച്ചു് പുറമിട്ടു അതിങ്കൽ യഥായോഗ്യം അഭ്യംഗസ്നാനാദി ചെയ്തിരിക്കുന്ന ആചാര്യനേയും ആചാര്യന്റെ വടക്കെ വേണ്ടുന്നിടത്തോളം പരികർമ്മികളേയും കൈപിടിച്ചിരുത്തി. വിഘ്നം ദീപം ച ഇഷ്ട്വാ— സ്വസ്തികത്തിൽ ഗണപതിയേയും ദീപത്തെയും പൂജിച്ചു നിവേദിച്ചു പ്രസന്നപൂജയും ചെയ്തു്. അമൂൻ പ്രവന്ദ്യ പുരതഃ ഈശദിശി അർഘ്യാദി സമ്പാദയേത്— ഈ ആചാര്യാദികളെ വന്ദിച്ചു മുമ്പിൽ ഈശകോണിൽ അർഘ്യാദിദ്രവ്യങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കും.

സ്രുക് പാത്രാണി നിധായ ദർഭനിചയേ
വസ്ത്രാദ്യപി പ്രോക്ഷണീ-
[illegible] പ്രോക്ഷ്യ സുസംസ്കൃതൈരഥ സൃ-
[illegible][3]

1. '[illegible]', 2. 'ആചാര്യം മൂർത്തിപാം[illegible] [illegible] [illegible]', 3. '[illegible]' എന്നിപാഠം.

കൂർച്ചം ന്യസ്യ[1] യഥാസ്വമർഘ്യമപി പാ-
ദ്യാചാമകേ[2] യോജയി-
ത്വാഭ്യർച്ച്യാദിമൂർതൗ സ്വമൂലമനുനാ
മൂർത്ത്യാഥവാപ്യംഗകൈഃ. ൭

ഭേന്യാചയേ ന്യക് പാത്രാണി വസ്ത്രാദി അപി നിധായ— പ്രാഗഗ്രങ്ങളായി മൂന്നു പുള്ളിട്ടതിൽ പ്രോക്ഷണീസ്ഥാലിയും അർഘ്യപാദ്യാചമനങ്ങൾക്കു മൂന്നു പാത്രങ്ങളെ കമഴ്ത്തിയും ഈരണ്ടായ വസ്ത്രങ്ങളും സ്വർണ്ണംകൊണ്ട് ഉണ്ടാക്കിയ പവിത്രങ്ങളും കുണ്ഡലങ്ങളും ഉപവീതങ്ങളും ഗന്ധപുഷ്പമാലകളും അവയ്ക്ക കൊടുപ്പാൻ വേണ്ടതിനെ വച്ച്. സുസംസ്കൃതൈഃ പ്രോക്ഷണീതോയൈഃ പ്രോക്ഷ്യ സമുത്താനേഷു പാത്രേഷു— പ്രോക്ഷണീപാത്രമെടുത്തു വെള്ളമുണ്ടാക്കി പ്രോക്ഷണീസംസ്കാരം ചെയ്തിരിക്കുന്ന വെള്ളംകൊണ്ടു തളിച്ചു പാത്രാദികൾ മലർത്തി തളിച്ചാൽ കൂർച്ചം ന്യസ്യ—പാത്രങ്ങളിൽ ഈ കൂർച്ചത്തെ വച്ച്. യഥാസ്വം അർഘ്യം പാദ്യാചാമകേ യോജയിത്വാ— തനിക്കു തനിക്കു പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന അർഘ്യപാദ്യാചമനദ്രവ്യങ്ങളെ ന്യസിച്ചു വെള്ളംകൊണ്ടു പാത്രങ്ങൾ മൂന്നും നിറച്ചു ശോഷണാദി ചെയ്ത്. സ്വമൂലമനുനാ മൂർത്ത്യാഥവാ അഭ്യർച്ച്യ ആദിമൂർതേഃ — ദേവന്റെ മൂലംകൊണ്ടും വാസുദേവാദിമൂർത്തിമന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടും പൂജിച്ചു തൊട്ടു ജപിപ്പൂ. അംഗകൈഃ വാ—ഇവിടെ പരികർമ്മികളുടെ അവസ്ഥപോലെ അംഗങ്ങളെക്കൊണ്ടും വിഷ്ണ്വാദി എട്ടുകൊണ്ടും കേശവാദി പന്ത്രണ്ടുകൊണ്ടും പൂജിക്കിലുമാം.

വിഷ്ണൗ മാഷപയോഽധികം സ്മൃതമിഹാ-
ർഘ്യം പത്മപത്രാദിഭി[3]-
ർന്യസ്യാക്ഷാദ്യ ഗുളം [4]സ്വമൂർത്തിപയസാം
സംമന്ത്ര്യ ദത്ത്വാഥ ക്രമാത്
പാദ്യാചാമകമർഘ്യകം സ്വമനുഭി-
ർഹൃച്ഛീർഷൈശ്ശിഖൈർവ്വാ
വസ്ത്രേ ദ്വേ കവചേനാസ്ത്രമനുനാ
സ്വർണ്ണാംഗുലീയം തഥാ. ൮

ഇഹ വിഷ്ണൗ അർഘ്യം മാഷപയോഽധികം സ്മൃതം— ഇവിടെ വിഷ്ണുവിങ്കൽ അർഘ്യദ്രവ്യം ഉഴുന്നും പാലുമധികമായിട്ടു

1. 'സ്വമന്ത്രേണാർഘ്യ', 2. 'കേം', 3. 'ദിഭകൈഃ', 4. 'സ്വമൂർത്തിപയുതം' മിളിതപാഠം.

കൂട്ടണം. ശേഷമൊക്കെയും തങ്ങളുടെ കാലത്തിങ്കൽ പറയുന്ന പോലെ താന്ത്രിപാത്രപാത്രാദിഭിഃ ആപൂര്യ്യ- പിന്നെ അർഘ്യപാദ്യാചമനങ്ങളെ താന്ത്രിപാത്രംകൊണ്ടു, താൻ വാഴയിലകൊണ്ടു താനട ച്ചേച്ചു. ഇതും സമ്പൂർത്തിപാത്രം സംവാദ്യ-ആചാര്യനേയും പരികർമ്മികളേയും വന്ദിച്ച്. സമ്പന്നതഃ പാദ്യാചമനകം അർഘ്യകം ദദ്യാത് — മൂലംകൊണ്ടും മൂർത്തിമന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടും പാദ്യത്തേയുമാചമനകത്തേയും അർഘ്യത്തേയും കൊടുപ്പൂ. [illegible] ശീർഷകഃ [illegible] ഇതു വാ-ഹൃദയമന്ത്രംകൊണ്ടു പാദ്യത്തേയും ശിരോമന്ത്രംകൊണ്ടു ആചമനീയത്തേയും ശിഖാമന്ത്രംകൊണ്ട് അർഘ്യത്തേയും കൊടുപ്പിക്കിലും ആം. [illegible] വസ്ത്രം അസ്ത്രമന്ത്രം തഥാ സ്വർണ്ണാംഗുലീയം [illegible] കൊണ്ടു വസ്ത്രത്തേയും അസ്ത്രംകൊണ്ടു സ്വർണ്ണപവിത്രമോതിരത്തേയും കൊടുപ്പൂ.

ദത്വാ [illegible] വസ്ത്ര-
ഭൂഷാദ്യൈഃ സമ്പൂർണ്ണൈരർച്ചയിത്വാ
അർഘ്യം ച ദത്വാ[1] സമർപ്പ്യ [illegible]
സമ്പൂർണ്ണ [illegible][2] സമ്പൂർത്തിപാലം. ൯

അസ്ത്രേണ ഗന്ധമാല്യാദി [illegible] ദത്വാ-പിന്നെ അസ്ത്രംകൊണ്ടു ഗന്ധങ്ങളെയും സ്വർണ്ണപവിത്രത്തേയും ഗന്ധപുഷ്പമാലകളേയും കൊടുപ്പൂ. [illegible] അർച്ചയിത്വാ— പിന്നെ തന്റെ തന്റെ മൂലംകൊണ്ടു ഇതവിനെയും മൂർത്തിമന്ത്രംകൊണ്ടു പരികർമ്മികളേയും ജലഗന്ധപുഷ്പദീപങ്ങളെക്കൊണ്ടു പൂജിച്ച്, അർഘ്യം ച ദത്വാ അർഘ്യവും കൈയിൽ കൊടുപ്പൂ. സമ്പൂർത്തിപാലം [illegible] സംഭോജയേത്— പിന്നെ അവരുടെ മുമ്പിലിലയും വച്ചു പാൽപായസവും ചോറും വിളമ്പി നെയ്യും കൂട്ടി ഇഷ്ടന്നമായി ഉണ്ണിപ്പിപ്പൂ.

ഭുക്തവാൻ [illegible] സ്വർണ്ണാര്യം
ദത്വാ [illegible] പൂർവ്വം
ആശിർവാദം [illegible] പ്രണമ്യ [illegible]
പ്രാർത്ഥ്യ [illegible] ൧൦

ഭുക്തവാൻ ആചാന്തേഭ്യഃ [illegible] അവസാനീയം അർഘ്യം ദത്വാ-ഭക്ഷണം കഴിഞ്ഞു കയ്യും കഴുകി ആചമിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന

1. 'സമ്പൂർത്തിപാലം [illegible]', 2. 'സമ്പൂർണ്ണം [illegible]', 3. '[illegible] ദത്വാ [illegible]'

അവകാശിയെക്കൊണ്ട് ആവാഹനാദിപാദ്യത്തെയുംകൊടുത്ത്-ഭക്ത-സത്കാരപൂർവ്വം ഉഷ്ണീഷ അംഗുലീയ-വസനതാംബൂലാദികളെക്കൊണ്ടു ആചാര്യ ദക്ഷിണയുംചെയ്തു എല്ലാമെടുത്തു തളിച്ചു ശുദ്ധമാക്കിയാൽ. താൻ പ്രണമ്യ ആശീർവാദ്യ-ഇത്യാദികളെ വെവ്വേറെ ഓരോരുത്തരിൽ നമസ്കരിച്ചു് ആശീർവാദ്യവും ചെയ്തു്. അനന്തരം പ്രാർത്ഥ്യ പാണൌ ആലംബ്യ വൃണീത— ഈ മന്ത്രം കൊണ്ടു പ്രാർത്ഥിച്ചു കൈയിന്മേൽ പിടിച്ചു വരിപ്പൂ.

യഥാ സംപൂജിതൈരത്ര
ദേശികാദിഭിഃ ശോഭിതൈഃ
ക്രിയതാം വിഷ്ണുയാഗോऽയം
പ്രാർത്ഥയാമി പ്രസീദത. ൧൧

ഇങ്ങനെ പ്രാർത്ഥനാമന്ത്രം.

സസ്വസ്ഥാഃ സ്വസ്വലംബനേന വദ-
ന്ത്യോം തഥേതി മൂർത്തിപാലകാഃ
ഇത്യേവം ഹരിസംഭവിധിഷ്വേഷാം
സംഗ്രഹേണ വരണക്രിയാക്രമഃ. ൧൨

മൂർത്തിപാലകാഃ-ആചാര്യനും പരികർമ്മികളും സ്വ-സ്വാലംബനേന ഓം തഥാ ഇതി വദന്തു—യജമാനൻ തങ്ങളുടെ കൈ പിടിച്ചു വരിക്കുമ്പോൾ ഓം തഥാ എന്നിങ്ങനെ ചൊല്ലണം. ഇതി ഹരിസംഭവിധിഷ്വേഷാം വരണക്രിയാക്രമഃ സംഗ്രഹേണ ആരോപി— ഇങ്ങനെ വിഷ്ണുവിന്റെയും ദുർഗ്ഗയുടേയും വരണക്രിയയുടെ ക്രമം ചുരുക്കീട്ട് എന്നാൽ പറയപ്പെട്ടു.

പാദ്യാർഘ്യാഗാദി ക്രമാത് സ്വാഭിഷേചക
വക്ഷ്യേ ഗുരും സ്യാത് മൂർത്തിപാനാം
മന്ത്രാഃ സ്വാ സ്വാ മൂർത്തിമന്ത്രാഃ ശിരാദി-
ഷ്വിഷ്ടു പാദ്യാദിക്രമാന്ന്യസേദ്ഗുരോ. ൧൩

അഥ പാദ്യാർഘ്യാഗാദി ക്രമാത് സ്വാഭിഷേചക വക്ഷ്യേ-ഞാൻ പാദ്യാർഘ്യാദി സത്യങ്ങളെ ക്രമേണ കലശത്തിങ്കൽ പറയുന്നുണ്ട്. ഗുരോഃ ഗുരും (സ്യാത്) മൂർത്തിപാനാം സ്വാ സ്വാ മൂർത്തിമന്ത്രാഃ മന്ത്രാഃ ആചാര്യൻ ഗുരുവും പരികർമ്മികൾക്ക വാസുദേവാദികളായ തന്റെ തന്റെ മൂർത്തിമന്ത്രങ്ങളും പൂജയിങ്കൽ

മന്ത്രജാലം. ശിവാദിഷു ന്യാസകർമ്മ പാദ്യാദിക്രമാൻ ഇത്യേ-ശിവാദികളിൽ ചാർത്തിക്കുന്നതോടുകൂടെ കൊടുക്കേണ്ടുന്നതും പാദ്യം മുമ്പായിട്ടു ക്രമങ്ങളെ പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

ശര്‍വ്വായ ക്ഷിത്യാദിപ്രഭിന്നാത്മവര്‍ണ്ണാ
ദ്യന്ത്യാഃ സ്യാന്മൂര്‍ത്തിപാണാം മഹേശ
ത്വേഷാം ന്യാസം ക്ഷിത്യാദിമന്ത്രാ ഉരാസ്സു
ശൈവീ ഗായത്രീ ത്ര്യംബകാഖ്യേ ത്വണവാ. ൧൩

മഹേശ ശര്‍വ്വായ ക്ഷിത്യാദിപ്രഭിന്നാത്മവര്‍ണ്ണഃ ദ്യന്ത്യാഃ മൂര്‍ത്തിപാണഃ സ്യാത് — ശിവാങ്കൽ വരികിൽ നാലാകുമ്പോൾ തത്പുരുഷാദി നാലും, എട്ട് ആകുമ്പോൾ 'ശര്‍വ്വായ' ഇത്യാദി എട്ടിലും ക്ഷിത്യാദി എട്ടും കൂട്ടി ആത്മാ എന്നുള്ളതു ചതുര്‍ത്ഥ്യേകവചനാന്തമായി നമോന്തമാക്കി കൂട്ടി എട്ടു മന്ത്രങ്ങളുച്ചരിപ്പൂ. 'ശര്‍വ്വായ ക്ഷിത്യാത്മനേ നമഃ' ഇത്യാദി.

എട്ടും പറയുന്നു:—

ശര്‍വ്വോ ഭവഃ പശുപതിരഥ ചേശാന-
ശ്ചോഗ്രോ[1] ഭീമശ്ച
പ്രോക്താഃ ശര്‍വ്വാദയ ഇതി മഹാ
ദേവശ്ചൈതേ ച ക്രമാത്സ്യുഃ
ക്ഷിത്യഗ്ന്യാഖ്യൗ ത്രിപുരജയിനോ
യജ്വാനസൂര്യൗ ജലാഖ്യം
വായും സോമം സമഭിദധതേ
വ്യോമ ചാപ്യഷ്ടമൂര്‍ത്തീഃ. ൧൪

ത്രിപുരജയിനഃ പരമേശ്വരന്റെ. ശര്‍വ്വഃ ഭവഃ ക്ഷിത്യഗ്ന്യാഖ്യൗ പശുപതിഃ ഈശാനശ്ച യജ്വാനസൂര്യൗ ശിവോഗ്രൗ ജലാഖ്യം വായും മഹാദേവഃ സോമം വ്യോമ ച. 'ശര്‍വ്വായ ക്ഷിത്യാത്മനേ നമഃ' 'ഭവായാഗ്ന്യാത്മനേ നമഃ' 'പശുപതയേ യജമാനാത്മനേ നമഃ' 'ഈശാനായ സൂര്യാത്മനേ നമഃ' 'ശിവായ ജലാത്മനേ നമഃ' 'ഉഗ്രായ വായ്വാത്മനേ നമഃ' 'മഹാദേവായ സോമാത്മനേ നമഃ' 'ഭീമായ വ്യോമാത്മനേ നമഃ' ഇതി (തേ) ശര്‍വ്വാദയഃ അഷ്ടമൂര്‍ത്തയഃ പ്രോക്താഃ. ഇങ്ങനെ ശര്‍വ്വാദികളെട്ടും പറയപ്പെട്ടു. ക്ഷിത്യാദികളായ അഷ്ടമൂര്‍ത്തികളും പറയപ്പെട്ടു.

1. 'ഭീമ' മുദ്രിതപാഠം.

തേഷാം നത്യാം ക്ഷിത്യാദിമന്ത്രാഃ — പരികർമ്മികളെ നമസ്കരിപ്പാൻ ക്ഷിത്യാദികളായ എട്ടു മന്ത്രങ്ങൾ. ഗുരോഃ ച ശൈവീ ഗായത്രീ ത്ര്യംബകായ ഇതി വാ അണോഃ — ഗുരുവിനെ നമസ്കരിപ്പാൻ ശിവഗായത്രി താൻ ത്ര്യംബകാനുഷ്ടുപ്പ് താൻ മന്ത്രം വേണം. ഇതു പൂർവ്വശ്ലോകത്തിന്റെ ഉത്തരാർദ്ധമാകുന്നതു്.

ക്ഷിതിർവൈ ധാര്യതേ ലോകാൻ
ലോകാഃ ക്ഷിതിമയാഃ സ്മൃതാഃ
സർവ്വഗം ക്ഷിതിരൂപം തേ
ക്ഷിതിമൂർത്തേ! നമോऽസ്തു തേ. ൧൩

ആദിയിലത്തെ മന്ത്രം. രണ്ടാമതു തുടങ്ങി ഏഴിന്റെ ആദി മാത്രം പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ശേഷമൂഹിച്ചു ചൊല്ലൂ. 'അഗ്നിർവൈ ധാര്യതേ ലോകാൻ' 'യജ്ഞോ ധാരയതേ ലോകാൻ' 'സൂര്യോ ധാരയതേ ലോകാൻ' 'ജലം വൈ ധാര്യതേ ലോകാൻ' 'വായുർദ്ധാരയതേ ലോകാൻ' 'സോമോ ധാരയതേ ലോകാൻ' 'വ്യോമധാരയതേ ലോകാൻ.' ഇങ്ങനെ ആദ്യപാദങ്ങൾ. *

സ്നാപനാമലവരോർണ്ണവിഷ്ടര-
ബ്ഭ്യാസ്തൃതാത്ര ശയനക്രിയാകൃതിഃ
വാസ്തുസംഗ്രഹപരസ്സുരാണ്ണതാ
ചാരുലേഖവിഷയേ വൃണീത താൻ. ൧൪

* ഈ മന്ത്രങ്ങളുടെ മറ്റു പാദങ്ങൾ താഴെ പറയും പ്രകാരമാകുന്നു.

അഗ്നിർവൈ ധാര്യതേ ലോകാൻ ലോകാ അഗ്നിമയാഃ സ്മൃതാഃ
സർവ്വഗം അഗ്നിരൂപം തേ അഗ്നിമൂർത്തേ! നമോऽസ്തു തേ.

യജ്ഞോ ധാരയതേ ലോകാൻ ലോകാ യജ്ഞമയാഃ സ്മൃതാഃ
സർവ്വഗം യജ്ഞരൂപം തേ യജ്ഞമൂർത്തേ! നമോऽസ്തു തേ.

സൂര്യോ ധാരയതേ ലോകാൻ ലോകാഃ സൂര്യമയാഃ സ്മൃതാഃ
സർവ്വഗം സൂര്യരൂപം തേ സൂര്യമൂർത്തേ! നമോऽസ്തു തേ.

ജലം വൈ ധാര്യതേ ലോകാൻ ലോകാ ജലമയാഃ സ്മൃതാഃ
സർവ്വഗം ജലരൂപം തേ ജലമൂർത്തേ! നമോऽസ്തു തേ.

വായുർദ്ധാരയതേ ലോകാൻ ലോകാ വായുമയാഃ സ്മൃതാഃ
സർവ്വഗം വായുരൂപം തേ വായുമൂർത്തേ! നമോऽസ്തു തേ.

സോമോ ധാരയതേ ലോകാൻ ലോകാഃ സോമമയാഃ സ്മൃതാഃ
സർവ്വഗം സോമരൂപം തേ സോമമൂർത്തേ! നമോऽസ്തു തേ.

വ്യോമ ധാരയതേ ലോകാൻ ലോകാ വ്യോമമയാഃ സ്മൃതാഃ
സർവ്വഗം വ്യോമരൂപം തേ വ്യോമമൂർത്തേ! നമോऽസ്തു തേ.

അത്ര വരണാദിവിഷ്ണുശബ്ദസ്ഥാനേ സ്വസ്വനാമ യുക്തിതഃ സ്വയമൂഹ്യം — ഇവിടെ വരണമന്ത്രത്തിങ്കൽ വിഷ്ണു എന്നുള്ള പദത്തിങ്കൽ ശിവ ഇത്യാദി തന്റെ തന്റെ നാമങ്ങളെ യുക്തിപോലെ ചേർത്തു കൊള്ളേണം. 'ക്രിയതാം ശിവയാഗോ മേ' ഇത്യാദി. ബാഹുലേയവിഷയേ വാസ്തുസംഗ്രഹപൂർവ്വകമാണെന്നാൽ താൻ വൃണീത- സുബ്രഹ്മണ്യങ്കൽ 'വാസ്തുസംഗ്രഹമാരഭ്യ' ഇത്യാദി മന്ത്രം കൊണ്ട് അവരെ വരിക്കേണം.

വാസ്തുസംഗ്രഹമാരഭ്യ
തീർത്ഥസ്നാനാവസാനികം
ക്രിയതാം സ്കന്ദയാഗോ മേ
പ്രാർത്ഥയാമി പ്രസീദത. ൧൫

ഇതു പ്രാർത്ഥനാമന്ത്രം.

ഏവം ഗുരും ഗുരുനിയോഗകൃതോ വിനീതാൻ
വിപ്രാൻ വിധാനകുശലാനപി മൂർത്തിപാലാൻ
സർവേഷ്വപീഹ ചതുരോ ദ്വിഗുണാൻ വൃണീത
ഷഡ് വാ തഥാ സ്വഹവനാദ്യനുസൃത്യ കർത്താ. ൧൬

കർത്താ ഏവം ഗുരും — യജമാനൻ ഇവണ്ണം തന്ത്രിയെയും. ഗുരുനിയോഗകൃതഃ വിനീതാൻ വിധാനകുശലാൻ വിപ്രാൻ മൂർത്തിപാലാൻ അപി — ആചാര്യൻ പറയുന്നതിനെ ഒക്കെയും പ്രവർത്തിക്കുന്നവരായും വിനയത്തോടുകൂടിയവരായും പ്രവൃത്തികളിൽ സാമർത്ഥ്യയുക്തന്മാരായും ഇരിക്കുന്ന ബ്രാഹ്മണരെ പരികർമ്മികളായിട്ടും. സ്വഹവനാദി അനുസൃത്യ — ഹോമാദികളുടെ സംഖ്യയെ അനുസരിച്ചിട്ട്. ചതുരഃ വാ ദ്വിഗുണാൻ വാ ഷഡ് വാ വൃണീത — നാല് എങ്കിലും എട്ട് എങ്കിലും ആറ് എങ്കിലും പന്ത്രണ്ട് എങ്കിലും ആളുകളെ തന്ത്രിയോടു കൂടെ വരിക്കേണം.

യിയക്ഷുണാചാര്യവരോ വൃതഃ സ്യാത്
സമൂർത്തിപഃ കർമ്മ സമാരഭേത
പ്രതിശ്രുതം ഭൂമിപരിഗ്രഹാദി-
തീർത്ഥാഭിഷേകാവധികം ക്രമേണ ൧൭

യിയക്ഷുണാ വൃതഃ ആചാര്യവരഃ സമൂർത്തിപഃ — യജമാനനാൽ ഇപ്രകാരം വരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ആചാര്യൻ പരികർമ്മികളോടുംകൂടീട്ട്. പ്രതിശ്രുതം ഭൂമിപരിഗ്രഹാദിതീർത്ഥാഭിഷേകാവ

ധികം കർമ്മ ക്രമേണാതനോതു — പ്രതിശ്രുതമായിരിക്കുന്ന ഭൂപരിഗ്രഹം തുടങ്ങി ഉത്സവാവസാനത്തിൽ ആറാട്ടുവരെയും ചെയ്യാനുള്ള ക്രിയകളെ ചെയ്യുമാറാരംഭിപ്പൂ.

* നടെ ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ടു ഇവിടെ ഗുരുവിന്നു കർത്തൃത്വമെന്നു ചൊല്ലുന്നു.

ത്ര്യക്ഷ്യരനേതി — അനന്തരം ത്രൈലോക്യനാഥനായിരിക്കുന്ന ഈശ്വരനെ തന്റെ ഇഷ്ടദേവതാരൂപേണ പൂജിക്കയിലിച്ഛയോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന യജമാനനാൽ വരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ഗുരുമൂർത്തിപന്മാരോടും ശില്പികളോടുംകൂടെ വരണസമയത്തിങ്കൽ തന്നാൽ പ്രതിജ്ഞചെയ്യപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ഭൂപരിഗ്രഹം തുടങ്ങി തീർത്ഥസ്നാനാന്തമായുള്ള ക്രിയകളെ ക്രമത്താലേ ചെയ്യൂ.

അനന്തരം ക്ഷേത്രം ഉണ്ടാക്കുവാനുള്ള സ്ഥാനങ്ങളെ പറയുന്നു:—

തീർത്ഥാന്തെ തടിനീതടേ ജലനിധേ-
സ്തീരേ സരിത്സംഗമേ
ശൈലാഗ്രേഽദ്രിതടേ വനോപവനയോ-
രുദ്യാനദേശേ തഥാ
സിദ്ധാദ്ധ്യായതനേഷു വാ ഗുരുവരോ
ഗ്രാമേ പുരേ പത്തനേ
ദേശേഽന്യത്ര മനോരമേ സുരസമിജ്യാ-
യൈ ക്ഷിതിം കല്പയേത്. ൧൬

തീർത്ഥാന്തേ പുണ്യതീർത്ഥങ്ങളുടെ അടുക്കലും. തടിനീതടേ-പുഴയുടെ വക്കത്തും. ജലനിധേഃ തീരേ സമുദ്രത്തിന്റെ അടുക്കലും. സരിത്സംഗമേ—രണ്ടുപുഴകൾ കൂടുന്നതിന്റെ അടുക്കലും. ശൈലാഗ്രേ—പർവ്വതത്തിന്റെ മുകളിലും. അദ്രിതടേ-പർവ്വതത്തിന്റെ താഴ്വയുള്ളിടത്തും. വനോപവനയോഃ — വനത്തിങ്കലും ഉപവനത്തിങ്കലും. ഉദ്യാനദേശേ-ഉദ്യാനത്തിങ്കലും. തഥാ സിദ്ധാദ്ധ്യായതനേഷു വാ—സിദ്ധന്മാരുടെ ആശ്രമങ്ങളിലും. ഗ്രാമേ പുരേ പത്തനേ—ഗ്രാമത്തിങ്കലും ഭവനത്തിങ്കലും രാജധാനിയിങ്കലും (നഗരത്തിന്റെ അരികിലും) അന്യത്ര മനോരമേ ദേശേ—വേറിട്ടു മനോഹരമായിരിക്കുന്ന ദേശത്തിങ്കലും ഗുരുവരഃ സുരസമിജ്യൈ ക്ഷിതിം കല്പയേത്—ആചാര്യൻ ദേവപ്രതിഷ്ഠ ചെയ്യാനായിക്കൊണ്ടു ഭൂമിയെ കല്പിപ്പൂ.

*ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ടു സാമാന്യേന ദേവപ്രതിഷ്ഠയ്ക്കു ഉചിതമായിരിക്കുന്ന ദിക്കുകളെ ചൊല്ലുന്നു.

തീർത്ഥാന്തേ ഇതി ... ആദ്യാർത്ഥഃ. അനന്തരം ഗുരുവരൻ ഭൂമിയെ അന്വേഷിച്ചു തീർത്ഥങ്ങളുടെ സമീപത്തുങ്കൽ താൻ നദീതീരത്തുങ്കൽ താൻ ജലനിധിയിങ്കൽ വലിയ കുളങ്ങളും നെടുങ്ങണികളുടെ സമീപം ഇവറ്റിന്റെ തീരങ്ങളിൽ താൻ കല്പിക്ക, സമുദ്രതീരത്തുങ്കൽ താൻ നദികളും തങ്ങളിൽ കൂടുന്നേടത്തുതാൻ നദിയും സമുദ്രവും തങ്ങളിൽ കൂടുന്നേടത്തുതാൻ പെരുവഴിസമീപത്തുങ്കൽതാൻ പ്രസിദ്ധക്ഷേത്രസമീപത്തുങ്കൽതാൻ പർവ്വതങ്ങളുടെ മുകൾപരപ്പിൽ താൻ പർവ്വതങ്ങളുടെ താഴ്വരയിൽതാൻ മഹാവനങ്ങളിൽതാൻ ഗ്രാമോദ്യാനങ്ങളിൽതാൻ ഉദ്യാനോപവനങ്ങളിൽതാൻ നട്ടുണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്ന പുഷ്പവനങ്ങളിൽതാൻ ഋഷികളും ഇടങ്ങിയുള്ള ഭക്തന്മാരുടെ ആശ്രമങ്ങളിൽതാൻ ഗ്രാമം എന്ന ബ്രാഹ്മണരുടെ ദേശം അവിടെത്താൻ പുരം എന്ന രാജധാനി അവിടെത്താൻ പത്തനമെന്ന നഗരം അവിടെ സമീപത്തുങ്കൽ താൻ മറ്റും പുണ്യജനാശ്രമാദിസമൃദ്ധമായ പ്രദേശങ്ങളിൽ ഒരേടത്തു താൻ ദേവപ്രതിഷ്ഠയ്ക്കു ഭൂമിയന്വേഷിക്കേണ്ടതു നടേത്തേതിന്നു ഏറ്റ പ്രാധാന്യമെന്നു സൂചിപ്പിച്ചു.

അനന്തരം ഗ്രാമാദികളിൽ സ്ഥാനനിയമത്തെ പറയുന്നു:—

> പ്രാചി പ്രതീചി ച ഹരേർന്നിജദിശ്യുമേശ
> വായൌ നിസ്വദുർഗ്ഗിരി ഉ ഉദീച്യാം
> ഗ്രാമാദികേഷു നിരൃതൌ ഗണപാശ്രയശ്ച
> ഗർഭ്ഭോന്നതാ ഭൂമിരഥാപി മദ്ധ്യതോ വാ

ഗ്രാമാദികേഷു-ഗ്രാമത്തിങ്കലും രാജഗൃഹത്തിങ്കലും ഭവനത്തിങ്കലും ക്ഷേത്രമുണ്ടാക്കേണ്ടുവാറു. ഹരേഃ പ്രാചി പ്രതീചി ച— വിഷ്ണുവിങ്കൽ കിഴക്കും പടിഞ്ഞാറുമാം. ഉമേശേ നിജദിശി— ശിവങ്കൽ ഈശകോണിൽ സ്ഥാനം. നിസ്വദുർഗ്ഗിരി വായൌ— ദുർഗ്ഗയിങ്കൽ വായുകോണിൽ സ്ഥാനം. ശരകജിതി ഉദീച്യാം— സുബ്രഹ്മണ്യങ്കൽ വടക്കു സ്ഥാനം. ഗണപാശ്രയശ്ച നിരൃതൌ— ഗണപതിക്കും ശാസ്താവിന്നും നിരൃതികോണിൽ സ്ഥാനം. അന്യക്ഷേത്രങ്ങളിലുമിങ്ങനെ തന്നെ സ്ഥാനം. അഥവാപി മദ്ധ്യതോ വാ— എല്ലാവർക്കും നടുവിൽ തന്നെയാം. ഭൂമിം ഗർഭ്ഭോന്നതാം— ഭൂമിയെ കല്പിക്കാം.

1. 'നാഭ്യോന്നത' എന്നു പാഠം,

* ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ടു് ഗ്രാമം പുരം പത്തനം എന്നുള്ളവററിന്റെ ഇന്നഭാഗത്തു് എന്നും ഇന്നമൂർത്തിയെ പ്രതിഷ്ഠിക്കേണ്ടുവെന്നും ചൊല്ലുന്നു.

പ്രാചിപ്രതീചി അസ്യാന്തഃ- വിഷ്ണുവിനെ പ്രതിഷ്ഠിക്കുന്നുവെങ്കിൽ അതിന്നു ഗ്രാമം തുടങ്ങിയുള്ളവററിന്റെ കിഴക്കുതാൻ പടിഞ്ഞാറുതാൻ നടേ അതിനെ അനുസരിച്ചു ഭൂമിയെ അന്വേഷിച്ചു പരിഗ്രഹിക്കണം. ശിവനെങ്കിൽ ഈശാനകോണിൽ ദുർഗ്ഗയെങ്കിൽ വായുകോണിൽ സുബ്രഹ്മണ്യനെങ്കിൽ വടക്കു ഗണപതിതാൻ ശാസ്താവുതാനെങ്കിൽ നിരൃതികോണിൽ ഇവരെല്ലാരും വിഷമമയോളം മധ്യപ്രദേശങ്ങളിൽ ഭൂമിയെ പരിഗ്രഹിക്ക.

അനന്തരം ഭൂമിയുടെ ലക്ഷണങ്ങളെ പറയുന്നു:—

ഗോമത്യൈത്ര ഫലപുഷ്പദുഗ്ധതരുഭി-
ശ്ചാഢ്യാ സമാ പ്രാക്പ്ലവാ
സ്നിഗ്ദ്ധാ ധീരരവാ പ്രദക്ഷിണജലോ-
പേതാശുബീജോദ്ഗമാ
സംപ്രോക്താ ബഹുപാംസുരക്ഷയജലാ
തുല്യാ ച ശീതോഷ്ണയോഃ
ശ്രേഷ്ഠാ ഭൂരധമാ സമുക്തവിപരീ-
താ മിശ്രിതാ മധ്യമാ. ൨൧

ഗോമത്യൈത്ര ഫലപുഷ്പദുഗ്ധതരുഭിശ്ച ആഢ്യാ—പശുക്കളും മനുഷ്യരും വളരെയുള്ള പ്രദേശവും കായും പൂവുമുള്ള വൃക്ഷങ്ങളോടും പാലുള്ള മരങ്ങളോടും കൂടിയിരിക്കുന്ന പ്രദേശവും. (സമാ—) സമഭൂമിയായുള്ളിടവും. പ്രാക്പ്ലവാ—കിഴക്കു താണപ്രദേശവും. സ്നിഗ്ദ്ധാ ധീരരവാ-കണ്ടാൽ മനോഹരമായിരിക്കുന്നിടവും നല്ലശബ്ദമുള്ള പ്രദേശവും. ആശുബീജോദ്ഗമാ—നട്ടാൽ വേഗം മുളയ്ക്കുന്ന പ്രദേശവും. പ്രദക്ഷിണജലോപേതാ—പ്രദക്ഷിണമായി വെള്ളമൊഴുകുന്ന സ്ഥലവും. ബഹുപാംസുഃ—ഒരു കുഴിയിൽനിന്നു മണ്ണെടുത്തു ആക്കുഴിയിൽ തന്നെ നിറച്ചാൽ അധികം മണ്ണു കാണുന്നിടവും അക്ഷയജലാ-വേനൽകാലത്തും വെള്ളമുണ്ടായിരിക്കുന്ന ദേശവും ശീതോഷ്ണയോഃ തുല്യാ ച—തണുപ്പും ഉഷ്ണവും തുല്യമായിരിക്കുന്ന പ്രദേശവും. ഏവംഭൂതാ ഭൂഃ ശ്രേഷ്ഠാ സംപ്രോക്താ—ഈ പറഞ്ഞ ഗുണങ്ങളോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന ഭൂമി ഉത്തമമായിട്ടുള്ളതു് ആകുന്നു. സമുക്തവിപരീതാ അധമാ—ഈ ഗുണങ്ങളൊന്നുമില്ലാതെയും

വേർവിട്ടുള്ള ദോഷങ്ങളുള്ളതായിരിക്കുന്നതും അധമയായ ഭൂമി. മിശ്രിതാ മദ്ധ്യമാ–ഗുണങ്ങളും ദോഷങ്ങളും കൂടിയിരിക്കുന്ന ഭൂമി മദ്ധ്യമയായുമിരിക്കും.

* ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ടു ഉത്തമാധമമദ്ധ്യമമായുള്ള ഭൂമിയെ ചൊല്ലുന്നു.

ഗോമർത്ത്യൈഃ ഇതി. പശുക്കളാലും മനുഷ്യരാലും ആശ്രയിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ഭൂമിയും കുന്നും കുഴിയും കൂടാതെ നിരന്ന സമനിലമായിയും നേരെ പടിഞ്ഞാറെ ഭാഗം പൊങ്ങിയും കിഴക്കുതാണും മണ്ണുമിനുത്തും ചവിട്ടിയാൽ ഗംഭീരമായുള്ള ഒച്ചയോടുകൂടിയും സമീപത്തുങ്കിൽ ആറ് തോട്ട് വയൽ എന്നിത്തരമുണ്ടെങ്കിൽ അവററിലെ വെള്ളം പ്രദക്ഷിണമായി വലത്തൊഴിഞ്ഞിട്ടും നിലത്തു വിത്തുകൾ വിതച്ചാൽ മൂന്നു രാത്രികൊണ്ടു മുളയ്ക്കുന്നേടവും ആ ഭൂമിയുടെ നടുവിൽ ഒരു കുഴി കുഴിച്ചാൽ ആ മണ്ണുകൊണ്ടുതന്നെ ഇട്ടു കുഴി തൂർത്താൽ മണ്ണു ശേഷിക്കയും കുളം കിണറ് എന്നിവററിലെ വെള്ളം വലിയ വേനല്ക്കാലം വററിപ്പോകാതെ ഇരിക്കയും ശീതോഷ്ണങ്ങൾ ഒന്നിനൊന്ന് ഏററം കൂടാതെ ഇരിക്കയും ഇങ്ങനെ എല്ലാമിരിക്കുന്ന ഭൂമി ഉത്തമമെന്നു ചൊല്ലുന്നു.

വൃത്താർദ്ധേന്ദുനിഭാ ത്രിപഞ്ചരസ-
കോണാ ശൂലശൂർപ്പാകൃതിർ-
മത്സ്യാനേകപകൂർമ്മ [1]പൃഷ്ഠകപി-
ലാവക്ത്രാപമാ മേദിനീ
ഭസ്മാംഗാരതുഷാസ്ഥികേശ [2]
ചിതിവല്മീകാദിഭിഃ സംയുതാ
വർജ്ജ്യാ മദ്ധ്യനതാ സഗർഭകഹരാ
വിസ്രാ വിദിക്സമ്മുഖാപി ച. ൨൪

വൃത്താ അർദ്ധേന്ദുനിഭാ—വട്ടത്തിലിരിക്കുന്നതും അർദ്ധചന്ദ്രനെപ്പോലെ ഒരുപുറം ചതുരവും മറുപുറം വൃത്തവും ആയി ഇരിക്കുന്നതും. ത്രിപഞ്ചരസകോണാ—മൂന്നു കോണായതും അഞ്ചു കോണായതും ആറു കോണായതും. ശൂലശൂർപ്പാകൃതിഃ ശൂലംപോലെയും മുറംപോലെയുമിരിക്കുന്നതും. മത്സ്യാനേകപകൂർമ്മപൃഷ്ഠകപിലാ-വക്ത്രാപമാ—മത്സ്യത്തിന്റെയും ആനയുടേയും ആമയുടേയും

1. 'കരഭപൃ', 2. 'കൃമിപ' ഇതി പാഠം.

പിറം പോലെ ഉയന്നിരിക്കുന്നതും. പശുവിന്റെ മുഖംപോലെ കൂൎത്തിരിക്കുന്നതും. ഭസ്മാംഗാരതുഷാസ്ഥികേശചിതിവല്മീകാദിഭിഃ സംയുതാ- കിളച്ചാൽ ഭസ്മവും കരിക്കട്ടകളും ഉമിയും അസ്ഥികളും (തലമുടിയുമുണ്ടായിരിക്കുന്നതും) ശ്മശാനപ്രദേശമായിരിക്കുന്നതും. മദ്ധ്യനതാ- നടുവു താണിരിക്കുന്നതും. സഗൎത്തകഠരാ- ഉള്ളിൽ പൊത്തുകളായിരിക്കുന്നതും. വിസ്രാദ്യൎഗന്ധയുക്തയായിരിക്കുന്നതും. വിദിക്സ്ഥാ— കോണുനോക്കിയിരിക്കുന്നതും. അപി മേദിനീ വൎജ്ജ്യാ— ഇങ്ങിനെയുള്ള ലക്ഷണത്തോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന പറമ്പു് ദേവപ്രതിഷ്ഠയ്ക്കു കൊള്ളരുതു്.

*ഇച്ചൊല്ലിയാത്ത ഭൂമിയെ ചൊല്ലുന്നു:—

വൃത്താൎദ്ധേന്ദുനിഭാ ഇതി— സ്വതഃ തന്നെ വട്ടത്തിലിരിക്കുന്ന ഭൂമിയും അൎദ്ധചന്ദ്രനെപ്പോലെ ഇരിക്കുന്ന ഭൂമിയും മൂന്നുതാൻ അഞ്ചുതാൻ ആറുതാൻ കോണുകളുള്ള ഭൂമിയും മത്സ്യപൃഷ്ഠംപോലെ രണ്ടുശിഖരമായുള്ള ഭൂമിയും ആമപ്പുറംപോലെ ഉരുണ്ടിരിക്കുന്ന ഭൂമിയും നടുവ് ഉയന്നിരിക്കുന്ന ഭൂമിയും കൊമ്പുമുറം പോലെ രണ്ടുകോണുള്ള ഭൂമിയും ഇങ്ങനെ എല്ലാമിരിക്കുന്ന ഭൂമി നിന്ദ്യമാകും.

പിന്നെ ഭൂമിക്കു ഗുണദോഷങ്ങൾ പലതുമുണ്ടെന്നിരിക്കിലും സംസൎഗ്ഗദോഷംകൊണ്ടുമാകാതെ വരും. കുഴിച്ചാൽ വെണ്ണീറു് കരിക്കട്ട ഉമി എല്ലു് തലമുടി എന്നിവ ഉണ്ടാകിലും ശ്മശാനഭൂമിയും വലിയപുററു് എന്നിവ ഒക്കയും ആദിശബ്ദംകൊണ്ടു സൂചിക്കുന്നു. വിഷമരങ്ങൾ അമംഗലമൃഗാദികൾ ഭൂതപ്രേതപിശാചുക്കൾ ഉല്പാതങ്ങൾ എന്നിവരോടു കൂടിയിരിക്കുന്ന ദിക്കും ഗൎഭം എന്ന ഭൂമിക്കുള്ളിൽ കൂട്ടവച്ചിരിക്കുന്നേടവും കഫരങ്ങൾ ഭൂമിയിൽ വഴുതുകൾ ഉണ്ടാക മണ്ണു ഘ്രാണിച്ചാൽ ദുൎഗ്ഗന്ധമായിരിക്കയും ഇങ്ങനെ എല്ലാമിരിക്കുന്ന ഭൂമി സംസൎഗ്ഗദോഷംകൊണ്ടു് മന്നിന്നും കൊള്ളരുതു്. ഇവററിൽ കൊള്ളുക സംസൎഗ്ഗദോഷം.

അനന്തരം ബ്രാഹ്മണാദി നാലു ജാതികൾക്കും വെവ്വേറെ വേണ്ടുന്ന ഭൂമിയുടെ ലക്ഷണത്തെ പറയുന്നു—

വിപ്രാദിക്രമതഃ കുശശരപൂരാ-
ദൂൎവാകാശയുക്താ ഉവ-
സ്തുല്യാമാനവിതാനസിന്ധുരരസാ-
ബ്ധ്യംശാധിദീൎഘാ അപി

ശ്വേതാപാടലപീതമേചകരുച-
ശ്ചാജ്യാസൃഗന്നാസവാ-
മോദാഃ സ്വാദുകഷായതിക്തകടുകാ-
സ്വാദാന്വിതാശ്ച സ്മൃതാഃ. ൨൭

വിപ്രാദിക്രമതഃ ഭുവഃ — ബ്രാഹ്മണാദിവർണ്ണക്രമേണ ഭൂമികൾ. കുശശരദൂർവ്വാകാശയുക്താഃ — ബ്രാഹ്മണന്നു കുശയോട് ഇരിക്കയും ക്ഷത്രിയന്ന് അമ്പോടുകൂടിയിരിക്കുകയും വൈശ്യന്നു കറുകയോടുകൂടിയിരിക്കുകയും ശൂദ്രന്നു ഞാറുദർഭയോടുകൂടിയിരിക്കുകയും വേണം. തുല്യാതാനവിതാനസിന്ധുരരസാബ്ധ്യംശാധിദീർഘാഃ — ബ്രാഹ്മണന്നു ദീർഘവിസ്താരം തുല്യമായിട്ടും ക്ഷത്രിയന്നു എട്ടൊന്നു ദീർഘം അധികമായിട്ടും വൈശ്യന്നു ആറൊന്നു നീളമേറിയും ശൂദ്രന്നു നാലൊന്നു നീളമേറിയും ഇരിക്കണം. ശ്വേതാപാടലപീതമേചകരുചഃ — പിന്നെ ഈ ക്രമേണ വെളുത്തനിറമായും ചുകന്ന നിറമായും മഞ്ഞ നിറമായും കറുത്ത നിറമായുമിരിക്കണം. ആജ്യാസൃഗന്നാസവാമോദാഃ — പിന്നെയുമീക്രമേണ നെയ്യുടെ സൌരഭ്യമായും ചോരയുടെ സൌരഭ്യമായും ചോററിന്റെ സൌരഭ്യമായും മദ്യത്തിന്റെ സൌരഭ്യമായും ഇരിക്കണം. സ്വാദുകഷായതിക്തകടുകാസ്വാദാന്വിതാശ്ച സ്മൃതാഃ — തിന്നു നോക്കിയാൽ മധുരരസമായും കയ്പുരസമായും ചവർപ്പുരസമായും എരിവുരസമായുമിരിക്കണം. ഇങ്ങനെ നാലുജാതികൾക്കുമുള്ള ഭൂമിയുടെ ലക്ഷണങ്ങൾ ഉക്തങ്ങളായി.

*ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ടു ബ്രാഹ്മണാദി നാലു വർണ്ണങ്ങൾക്കും ഉചിതമായ ഭൂമിയെ വെവ്വേറെ ചൊല്ലുന്നു:—

വിപ്രാദിക്രമത ഇതി. വിപ്രാദിക്രമേണ കുശാദികളോട് യുക്തങ്ങളായിട്ടും തുല്യാതാനവിതാനസ്വരൂപകളായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന ഭൂമികൾ വീഥിയോടൊത്ത സമചതുരങ്ങളായി മണ്ണു വെളുത്ത നിറമായി നെയ്യ്പോലെ നിറമുണ്ടായി മധുരിച്ച രസത്തോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന ഭൂമി ബ്രാഹ്മണർക്കു നന്ന്. അമ്പുകൂട്ടം അമ്പുകെട്ടുന്ന കരിമ്പനക്കൂട്ടം ഇവ താനേ ഉണ്ടായി വീഥിയിലെട്ടൊന്നു നീളമേറി മണ്ണു ചുവന്നനിറമായിട്ടു ചോരപോലെ നാററമുണ്ടായി മണ്ണു തിന്നുകണ്ടാൽ ചവർപ്പുണ്ടായിരിക്കുന്ന ഭൂമി ക്ഷത്രിയർക്കു നന്ന്. കറുക വളരെയുണ്ടായി വീഥിയിലാറൊന്നു നീളമേറി മണ്ണു് മഞ്ഞൾനിറമായി ചോറുപോലെ നാററമുണ്ടായി കയ്ക്കുന്ന

ഭൂമി വൈശ്യന്മാൎക്ക നന്ന്. ആറുദൎഭ വളരെയുണ്ടായി വീതിയിൽ നാലൊന്നനീളമേറി മണ്ണ് കറുത്ത നിറമായി സുരപോലെ നാററമുണ്ടായിരിക്കുന്ന ഭൂമി ശൂദ്രന്ന നന്ന്. ഇങ്ങനെ പലവൎണ്ണവശാൽ വിധിക്കപ്പെട്ടു.

സങ്കീൎണ്ണരൂപാ വസുധാത്ര വൎണ്ണൈർ-
ഗന്ധൈ രസൈസ്ത്വഖിലവൎജ്ജനീയാ
ഏനാമനാലക്ഷിതവൎണ്ണചിഹ്നാം
നക്തം പരീക്ഷേത നിമിത്തതശ്ച. ൨൩

അത്ര വസുധാ വൎണ്ണൈഃ ഗന്ധൈഃ രസൈഃ സങ്കീൎണ്ണരൂപാ ചേത് — ഇവിടെ ഭൂമി ഒരുത്തരുടെ നിറവും മറെറാരുത്തരുടെ സൌരഭ്യവും അന്യന്റെ രസവും ഇങ്ങനെ മിശ്രമായിട്ട ലക്ഷണം കണ്ടാൽ, അഖിലവൎജ്ജനീയാ — എല്ലാവൎക്കും വൎജ്ജ്യംതന്നെ. അനാലക്ഷിതവൎണ്ണചിഹ്നാം ഏനാം നക്തം നിമിത്തതഃ പരീക്ഷേത — ജാതിലക്ഷണം തികഞ്ഞിരിക്കാതെയുള്ള ഭൂമിയെ രാത്രിയിൽ നിമിത്തം ബുദ്ധീത്യാദികൊണ്ട പരീക്ഷിച്ചുകൊള്ളു.

*ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ട് ഈ പറഞ്ഞ ഗുണങ്ങൾ സംക്രമിച്ചിട്ടുള്ളത് ആൎക്കും കൊള്ളരുത്. അതിനെ പറയുന്നു.

സങ്കീൎണ്ണരൂപാ ഇതി — ഈ ഭൂമി ഇവിടെ നിറം നാററം ആകാരം സ്വാദുകൾ ഫലങ്ങൾകൊണ്ടു പലവറേറയും സൂചിക്കുന്നു. വൃക്ഷങ്ങളെക്കൊണ്ടും വിസ്താരദീൎഘങ്ങളെക്കൊണ്ടും ഇവററാൽ സംകീൎണ്ണരൂപയെന്നാവു ഇരിപ്പതെങ്കിൽ എല്ലാവരാലും വൎജ്ജിക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യം. സംകീൎണ്ണരൂപയെന്നത് ഇടകലൎന്ന ഇരിക്ക. ഒരുത്തന്റെ സ്വാദ് ഒരുത്തന്റെ നിറം മറെറാരുത്തന്റെ സൌരഭ്യം മറെറാരുത്തന്റെ വീതി നീളം മറെറാരുത്തന്റെ വൃക്ഷം ഇങ്ങനെ എല്ലാമിരിക്കുന്ന ഭൂമി ആൎക്കും കൊള്ളരുത്. പിന്നെ വിസ്താരായാമങ്ങളും വൃക്ഷങ്ങളും ഇവയൊക്കെപ്പകൎത്തികൊള്ളുകയുമാമെല്ലോ എന്നിട്ട വൎണ്ണൈൎഗ്ഗന്ധൈഃ രസൈഃ എന്നു ചൊല്ലി. പിന്നെ ഈ ഭൂമിയെ നിറം സൌരഭ്യം സ്വാദുകൾ എന്നിവറേറക്കൊണ്ടു വ്യക്തത ഇല്ലായ്ക കൊണ്ടും ബുദ്ധിശക്തിപോരായ്കകൊണ്ടും ഇന്നജാതിയെ സംബന്ധിച്ചിരുന്നൊന്ന് ഈ ഭൂമിയെന്നറിവാൻ വശമല്ലായ്കിൽ രാത്രിയിങ്കൽ ഒരു നിമിത്തംകൊണ്ടു പരീക്ഷിച്ചുകൊള്ളുക.

അനന്തരം ഭൂപരീക്ഷയെ പറയുന്നു:—

ഉപലിപ്യ മഹീതലേഽവടേ
ഘടമാമം ഭൃതധാന്യകം ന്യസേത്
തദുപര്യപി വർദ്ധമാനകം
ന്യസതു പ്രാഗപദനോ മൃദാത്മകം. ൨൭

മഹീതലേ അവടേ ഉപലിപ്യ—അവിടെ ഭൂമിയിങ്കൽ മുട്ടോളംതാഴ്ത്തു ഒരുകുഴിയുണ്ടാക്കി ദേഹശുദ്ധ്യാദിചെയ്തു ഗണപതിയും നിവേദിച്ച കുഴിയിൽമെഴുകി കുറുമ്പുല്ലുമിട്ടു പത്മമാത്രം പീഠം പൂജിച്ചു. ഭൃതധാന്യകം ആമം ഘടം ന്യസേത്—ഒരുപച്ചക്കലത്തിൽ നെല്ലുമിട്ട് അതിനെ കുഴിയിൽ വയ്പൂ. തദുപരി മൃദാത്മകം വർദ്ധമാനകമപി പ്രാഗപദനഃ ന്യസതു—ആ നെല്ലിൻെറ മുകളിൽ മണ്ണുകൊണ്ടു ശരാവത്തേയും വച്ച് കിഴക്കോട്ടു തിരിഞ്ഞിരുന്ന് ശോഷണാദിത്രയം ചെയ്തു മൂലമന്ത്രംകൊണ്ടു പാത്രപൂജയും ചെയ്വൂ.

*ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ട് ആ നിമിത്തപരീക്ഷ ചൊല്ലുന്നു.

ഉപലിപ്യേതി. ഈ സംശയമുള്ള ഭൂമിയുടെ നടുവിൽ ഒരു കുഴി കുഴിച്ചതിൽ നല്ലൊരു മുഹൂർത്തത്തുന്നേരത്തു ഒരുകോൽ സമചതുരത്തിൽ കുഴിച്ച കുഴിയിൽ ഗുരു ആ കുഴിയുടെ പടിഞ്ഞാറെ കരയിന്മേൽ കിഴക്ക നോക്കിയിരുന്നു ഗണപതിനിവേദിച്ചു മെഴുകി ഗണപതി നിവേദിച്ചു സ്വസ്തികമിട്ടു പീഠം വിരിച്ചു ഒരു പച്ചക്കലം ചുടാത്തകലം മലർത്തിവച്ച് അതിൽ നെല്ലു നിറച്ച് അതിൻെറ മീതെ ഒരു മണ്ണുകൊണ്ടു ചുട്ടുണ്ടാക്കിയ വക്കില്ലാത്ത കലം ശരാവം മലർത്തി വച്ചാൽ.

കപിലാഘൃതമാത്മമൂലതഃ
ശതസംജപ്തമമുത്ര സിഞ്ചതു
ചതസൃഷ്വപി ദിക്ഷു വർത്തികാ-
സ്തനയാദ്വർണ്ണവശാത്സിതാദികാഃ. ൨൮

അമുത്ര ആത്മമൂലതഃ ശതസംജപ്തം കപിലാഘൃതം സിഞ്ചതു—ആ ശരാവത്തിങ്കൽ തൻെറ മൂലമന്ത്രം നൂറെറട്ടു ഉരു ജപിച്ച നെയ്യിനെ നിറപ്പൂ. ചതസൃഷു ദിക്ഷു അപി വർണ്ണവശാത് സിതാ

ദികാഃ വർത്തികാഃ തന്ദയാത് — കിഴക്കേതുടങ്ങി നാലുദിക്കുകളിലും ബ്രാഹ്മണാദിവർണ്ണക്രമേണ വെളുത്തും ചുകന്നും മഞ്ഞയും കറുപ്പും നിറമായ തിരികളേയും വയ്പൂ.

*കപിലേതി — ആത്മജമോനമത്തോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന ഈ ആ ശരാവത്തിൽ പശുവിൻനെയ്യ് വിധിക്കുംവണ്ണം ജപിച്ചു വീഴ്ത്തൂ. പിന്നെ കിഴക്കുതുടങ്ങി നാലു ദിക്കിലും ക്രമത്താലേ നാലു ദിക്കിലും ബ്രാഹ്മണാദിവർണ്ണത്തെക്കല്പിച്ചു വെളുത്തും ചുവന്നും മഞ്ഞളിച്ചും കറുത്തുമുള്ള നൂൽകൊണ്ടു തിരിയിട്ടു വിധിക്കുംവണ്ണം പൂജിച്ചുകൊളുത്തി പ്രാർത്ഥിപ്പൂ.]

പ്രജ്വാല്യ ദിശ്യാപകമൂർത്തിഭിസ്താ-
സ്താഃ സമഭ്യർച്ച്യ ക്രമേണ
ദേവം നിജം വാഥ ദിവാകരം വാ
വിജ്ഞാപയേച്ചൈനമനേന മന്ത്രീ. ൨൧

മന്ത്രീ — മൂർത്തിമന്ത്രങ്ങളെ അറിഞ്ഞിരിക്കുന്ന ആചാര്യൻ ദിശ്യാപകമൂർത്തിഭിഃ താഃ പ്രജ്വാല്യ — അതതുദിക്കിലെ വാസുദേവാദിമൂർത്തിമന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടു ആ തിരികളെ നാലിനേയും കൊളുത്തി. തതഃ ക്രമേണ സമഭ്യർച്ച്യ — പിന്നെ മൂർത്തിമന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടു വർത്തികളെ പൂജിപ്പൂ. അഥ നിജം ദേവം വാ ദിവാകരം വാ — പിന്നെ അവിടെ മൂലംകൊണ്ടു ദേവനേത്താൻ ആദിത്യനേത്താൻ ആവാഹിച്ചു പൂജിച്ചു നിവേദിച്ചു പ്രസന്നപൂജയും ചെയ്വൂ. അനേന ഏനം വിജ്ഞാപയേത് ച — പിന്നെ ഈ മന്ത്രംകൊണ്ടു പൂജിച്ച് ദേവനെ പ്രാർത്ഥിപ്പൂ.

നിമന്ത്രിതം ബ്രൂഹി മേ ദേവ! കല്പപ്രോക്തം ബലിജാദികം
വർണ്ണാത്മനാ പ്രത്യക്ഷേത്യസ്മിൻസ്ഥിതോ വർത്തിചതുഷ്ടയേ. ൨൨

ഇതു പ്രാർത്ഥനാമന്ത്രം.

ആച്ഛാദ്യ നീത്വേത്ര മുഹൂർത്തമാത്രേ
യസ്യോല്ലപാലേദപർത്തിരമുഷ്യ സാ ശ്രീഃ
ദീപ്താസ്യ സർവ്വാസ്വപി വർണ്ണയോഗ്യാ
ശ്യാമാ വിശീർണ്ണാസ്യ സമസ്തവർണ്ണൈഃ. ൨൩

ആച്ഛാദ്യ മുഹൂർത്തമാത്രേ നീതേ — പിന്നെ വേറിട്ട് ഒരു പാത്രംകൊണ്ടു ആ ശരാവത്തെ തിരികളോടും കൂടെ അടച്ചു രണ്ടു

നാഴിക അവിടെത്തന്നെ ദേവനെ ധ്യാനിച്ചു ഇരുന്നു് അടച്ചതിനെ എടുപ്പു. യസ്യ വർത്തിഃ ഉജ്ജ്വാലേദ് അമുഷ്യ സാ ഭൂഃ — അപ്പോഴം യാതൊരു ജാതിയുടെ വർത്തി കെടാതെയിരിക്കുന്നു അവൎക്കു് ആ ഭൂമി കൊള്ളാം. സർവാസു ദീപ്താസു അനന്യവർണ്ണയോഗ്യാ — എല്ലാ തിരികളും കെടാതെ ജ്വലിച്ചു ഇരുന്നാലാഭൂമി എല്ലാവൎക്കും കൊള്ളാം. സർവാസു വിശീർണ്ണാസു സമസ്തവർണ്ണൈഃ ത്യാജ്യാ — എല്ലാത്തിരികളും കെട്ടുപോകിൽ എല്ലാവൎക്കുമാ ഭൂമി കൊള്ളരുതു്. ഇങ്ങനെ ഭൂപരീക്ഷാവിധി.

* ആപ്ലൂരമേത്രി — പിന്നെ ആ കുഴി അടച്ചേച്ചു വാങ്ങി മുഹൂർത്തകാലം രണ്ടുനാഴികനേരം പാർത്താൽ പിന്നെ ചെന്നു തുറന്നു നോക്കൂ. അപ്പോഴുള്ള തിരി ജ്വലിച്ചു നിൽക്കുന്നതു് എന്നാൽ അവനേയാഭൂമി കൊള്ളാവൂ. നാലും ജ്വലിച്ചു നിൽക്കുന്നു എങ്കിൽ നാലുവർണ്ണത്തിനും കൊള്ളാം. ഒക്കെക്കെട്ടുപോയി എങ്കിലൊരുവർണ്ണത്തിനും കൊള്ളരുതു്.

ഇനി ഭൂലക്ഷണത്തെത്തന്നെ പറയുന്നു നാലുശ്ലോകങ്ങളെക്കൊണ്ടു്.

കർപ്പൂരാഗരുനാളികേരതിലകൈ-
ർദമൈഃ കദംബാർജ്ജുനൈ-
ർമ്മാലേയൈഃ ക്രമുകേക്ഷുകേതകകുശൈഃ
കന്ദാരവിന്ദോല്പലൈഃ
പൂർവ്വോദക്പ്ലവശാലിനീ ബഹുജലാ
വാ യാ മരീദൃശ്യതേ
സേയം ശാന്തികരീ സുരേശയജനേ
സൂക്താ സപത്നാ മഹീ. ന.വ.

കർപ്പൂരം കർപ്പൂരവൃക്ഷം അഗരു അകിലുമരം നാളികേരം തെങ്ങു് തിലകം മൈലെള്ളു് മർകടം മർപ്പുല്ലുകടം കദംബം കടമ്പു് അർജ്ജുനം മരുതു് മാലേയം ചന്ദനമരം ക്രമുകം കവുങ്ങു് ഇക്ഷു കരിമ്പു് കേതകം കൈത കുശ കുശപ്പുല്ല് കന്ദം കറുമൊഴി അരവിന്ദം താമര ഉല്പലം ചെങ്ങഴിനീർപ്പൂവ ഇവററകളോടുകൂടിയിരിക്കുന്നതും പൂർവോദക്പ്ലവശാലിനീ കിഴക്കും വടക്കും താണ സ്ഥലങ്ങളോടുകൂടിയിരിക്കയും ബഹുജലാ വാ-വളരെ വെള്ളം ഉള്ളേടവും യാ മരീദൃശ്യതേ-യാതൊരു ഭൂമി ഇതുവണ്ണം മരിക്കപ്പെ

ട്ടുന്ന സാ ഇയം സുപത്മാ സ്മൃതാ—ആ ഈ ഭൂമി സുപത്മായെന്നു പേരു പറയുന്നു. സുരേശയജ്ഞനേ ശാന്തികരീ—ഈ ഭൂമിയിങ്കൽ ദേവനെ പ്രതിഷ്ഠിച്ചു പൂജിച്ചാൽ ദുരിതരോഗാദ്യനർത്ഥങ്ങളെ നശിപ്പിക്കും.

*ഇനി സുപത്മയെന്നും ഭദ്രയെന്നും പൂർണ്ണയെന്നും ധൂമ്രയെന്നും ഇങ്ങനെ നാലു ഭൂമിയാകുന്നു. അതിൽ ഒരു ശ്ലോകം കൊണ്ടു സുപത്മയെന്നു പേരാകുന്ന ഭൂമിയുടെ ലക്ഷണത്തെ ചൊല്ലുന്നു.

കർപ്പൂരേതി. കർപ്പൂരം അകിൽ തേങ്ങാ മയിലെള്ള് ദർഭ കടമ്പ് മരുത് ചന്ദനം അടയ്ക്കാമരം കരിമ്പ് പൂക്കൈത കശക്ക യുന്ന് ചെന്താമര നൈതൽ എന്നിവയോടുകൂടിയിരിക്കുന്നേടവും കിഴക്കുതാൻ വടക്കു കിഴക്കുതാൻ താണിരിക്കുന്നേടവും കിണറുകളും എന്നിവററിൽ വെള്ളം വളരെ ഉണ്ടായിരിക്കുന്നേടവും. വേനൽക്കാലത്തു വെള്ളമില്ലെന്നു പറഞ്ഞാലും പോരുന്നതാണു. ഈവണ്ണമെല്ലാം കാണപ്പെടുന്നതായൊരു ഭൂമി ആ ഭൂമിയെ സുപത്മയെന്നു പൂർവ്വശാസ്ത്രങ്ങളിൽ ചൊല്ലപ്പെടുന്നു. അവിടെ ദേവനെ പ്രതിഷ്ഠിച്ചു പൂജിച്ചുകൊണ്ടാൽ ദുരിതം രോഗം അനർത്ഥം എന്നു തുടങ്ങിയുള്ളവററിന്റെ ശാന്തിയെ വരുത്തുന്നോനാകയുമുണ്ട്.

തീരം വാരിനിധേഃ ശ്രിതാഥ സരിത-
സ്തീർത്ഥസ്യ വാ ദക്ഷിണേ
വ്രീഹിക്ഷേത്രവിചിത്രിതാപ്യുദിശി യ-
ജ്ഞാർഹാംഘ്രിപൈരങ്കിതാ
കീർണ്ണാ പൂർണ്ണഫലപ്രസൂനതരുഭി-
ർയോഗ്യാനവദ്യാപി വാ
ഭദ്രാ സാ പരിശീയതേ വസുമതീ
പ്രീതിപ്രദാ യജ്വനാം. ൧൩.

വാരിനിധേഃ തീരം ശ്രിതാ—സമുദ്രത്തിന്റെ തീരപ്രദേശത്തു ആയിരിക്കയും. സരിതഃ തീർത്ഥസ്യ വാ ദക്ഷിണേ—പുഴയുടേയും തീർത്ഥത്തിന്റേയും വലത്തുഭാഗത്ത് ആയിരിക്കുകയും. അപ്യുദിശി വ്രീഹിക്ഷേത്രവിചിത്രിതാ—പടിഞ്ഞാറെ ഭാഗത്തു നെല്ലുവിതയ്ക്കുന്ന പ്രദേശത്തോടുകൂടി ഇരിക്കയും. യജ്ഞാർഹാംഘ്രിപൈഃ അങ്കിതാ-യാഗയോഗ്യങ്ങളായ പ്ലാശ് നാല്പാമരം ഇത്യാദിവൃക്ഷങ്ങളും

ഉണ്ടായിരിക്കുകയും. പൂർണ്ണഫലപ്രസൂനതരുഭിഃ കീർണ്ണാ—പുഷ്പങ്ങളും ഫലങ്ങളും ഉള്ള മരങ്ങളോടുകൂടിയിരിക്കുകയും. ഉദ്യാനവദ്ഭദ്രാ—ഉദ്യാനംപോലെ മനോഹരമായിരിക്കുന്നതും സാ വസുമതീ ഭദ്രാ പരിഗീയതേ—ഈ ലക്ഷണങ്ങളോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന ഭൂമി ഭദ്രയെന്നു ചൊല്ലുന്നു. യജ്വനാം പ്രീതിപ്രദാ—പൂജകന്മാർക്കു സന്തോഷത്തെ കൊടുക്കുന്നതാകുന്നു.

* ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ടു് ഭദ്രയാകുന്ന ഭൂമിയുടെ ലക്ഷണത്തെ ചൊല്ലുന്നു.

തീരമിതി. അനന്തരം യാതൊരു ഭൂമി സമുദ്രത്തിന്റെ താൻ പുണ്യനദികളുടെ താൻ പ്രസിദ്ധങ്ങളായുള്ള തീർത്ഥങ്ങളുടെ തീരത്തുങ്കൽതാൻ മിഴാല് ആശ്രയിച്ചിരിക്കുകയും തെക്കേപ്പുറത്തു നെല്ലുവിളയുന്ന കണ്ടങ്ങളോടുകൂടിയിരിക്കയും പടിഞ്ഞാറേപ്പുറത്തു, പ്ലാശുതുടങ്ങിയുള്ള വൃക്ഷങ്ങളും, യജ്ഞയോഗ്യങ്ങളായുള്ള വൃക്ഷങ്ങളെക്കൊണ്ടു് അടയാളപ്പെട്ടിരിക്കുകയും എല്ലാനാളും കായെങ്കിലും പൂവെങ്കിലും ഉള്ള വൃക്ഷങ്ങളാൽ ഇടകലരപ്പെട്ടിരിക്കയും എന്നിയെ ഉദ്യാനംകൊണ്ടു മനോഹരയായിരിക്കുകയും ചെയ്യുന്ന ഭൂമിക്കു ഭദ്ര എന്നു പേരാകുന്നു എന്നു തന്ത്രാഗമങ്ങളിൽ പ്രസിദ്ധമായിട്ടു ചൊല്ലപ്പെട്ടു. അവിടെ ദേവനെ പ്രതിഷ്ഠിച്ചു പൂജിക്കുന്ന ജനങ്ങൾക്കു അഭീഷ്ടത്തെ ദാനംചെയ്യുന്നതാകയുമുണ്ടു്.

പ്ലക്ഷന്യഗ്രോധനിംബാർജ്ജുനബകുളകുലാ-
സ്ഥാസനാശോകനിഷ്പാ-
വാങ്കോലൈർമാലതീചമ്പകതിലഖദിരൈഃ
കോദ്രവൈർമുദ്രിതാ വാ
ഭൂമിര്യാ ഭൂധരാധഃശചരശിരഗതാ
പാർശ്വസംസ്ഥാലയാഢ്യഃ
പൂർണ്ണാ സാ പുഷ്ടിദാത്രീ സുരനിലയസമാ-
കല്പനേ സുപ്പ്രരോയാ. ൩൪

പ്ലക്ഷം ഇത്തി ന്യഗ്രോധം പേരാൽ നിംബം വേപ്പു് അർജ്ജുനം മരുതു് ബകുളം ഇലഞ്ഞി കുലസ്ഥം മുതിര അസനം വേങ്ങ അശോകം അശോക നിഷ്പാവം ഇവര അങ്കോലം അഴിഞ്ഞിൽ ഇവറ്റെക്കൊണ്ടും, മാലതീ മുല്ല ചമ്പകം അതുതന്നെ തിലം എള്ളു് ഖദിരം കരിങ്ങാലി ഇവറ്റെക്കൊണ്ടും, കോദ്രവൈഃ വരക

കൾകൊണ്ടും, മുദ്രിതാ ശോഭിച്ചിരിക്കയും. ഭൂധരാധീശോരുശിഖരഗതാ—പർവ്വതത്തിന്റെ മുകളിലായിരിക്കയും. അഥവാ അദ്രേഃ പാർശ്വസംസ്ഥാ—എന്നിയേ പർവ്വതത്തിന്റെ താഴ്ന്നപ്രദേശത്തായിരിക്കകയും. സ്വല്പതോയാ—വെള്ളം കുറഞ്ഞ് ഇരിക്കകയും. യാ ഭൂമിഃ—ഇങ്ങിനെ യാതൊരു ഭൂമി കാണുന്നു. സാ പൂർണ്ണാ—ആ ഭൂമിക്ക പൂർണ്ണയെന്നു പേര്. സുരനിലയസമാകല്പനേ—ദേവപ്രതിഷ്ഠയിങ്കൽ. പുഷ്ടിദാത്രീ—ധനധാന്യാദികളെ വൎദ്ധിപ്പിക്കുന്നതാകുന്നു.

*ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ടു പൂർണ്ണയാകുന്ന ഭൂമിയുടെ ലക്ഷണത്തെ ചൊല്ലുന്നു.

പ്ലക്ഷേതി. യാതൊരു ഭൂമി ഇത്തി പേരാല് വേപ്പ് മരുത ഇലഞ്ഞി മുതിര വേങ്ങ അശോകം ഇവര അഴിഞ്ഞിൽ എന്നിവറേറക്കൊണ്ടുതാൻ മുല്ല ചമ്പകം എള്ള് കുറിഞ്ഞാലി വരക് എന്നിവറേറക്കൊണ്ടുതാൻ അടയാളപ്പെട്ടിരിക്കുന്നത്, പ്രസിദ്ധമായിരിക്കുന്ന പർവ്വതങ്ങളുടെ മുകൾപരപ്പിൽതാൻ താഴ്വരയിങ്കൽതാൻ ആയിരിക്കയും വെള്ളം ചുരങ്ങിയിരിക്കയും ചെയ്യുന്ന ഭൂമിയെല്ലോ പൂർണ്ണയാകുന്നത്. അവിടെ ദേവനെ പ്രതിഷ്ഠിച്ചു പൂജിക്കുന്നവൎക്ക ധനധാന്യങ്ങളെ ദാനംചെയ്യു ശീലമായുള്ളോനാകയുമുണ്ട്.

അൎക്കൈൎവേണുവിടീതകൈഃ സ്നുഹിയുതൈഃ
ശ്ലേഷ്മാതകൈഃ പീലുഭിഃ
സങ്കീൎണ്ണാ ബഹുശൎക്കരാ ച കഠിനാ
ഗൎഭാന്വിതാ സോഷരാ
ഗൃദ്ധ്രശ്യേനവരാഹവായസശിവാ-
ശാഖാമൃഗൈഃ സന്തതം
ജുഷ്ടാ യഷ്ട്ടരനിഷ്ഠദാ നിഗദിതാ
ധൂമ്രാ മഹീ സൂരിഭിഃ ന. ൩

അൎക്കൈഃ എരുക്കുകളോടും, വേണുവിടീതകൈഃ മുളകളോടും താന്നിമരങ്ങളോടും, സ്നുഹിയുതൈഃ കള്ളിപ്പാലകളോടും, ശ്ലേഷ്മാതകൈഃ നവ്വരികളോടും, പീലുഭിഃ ഉകകളോടും, സങ്കീൎണ്ണാ ഈ വൃക്ഷങ്ങളോടു കൂടിയിരിക്കുന്നതും, ബഹുശൎക്കരാ വളരെ ചരലോടു കൂടിയിരിക്കുന്നേടവും, കഠിനാ കഠിനസ്ഥലമായതും, ഗൎഭാന്വിതാ പൊത്ത് ഉള്ളേടവും, സോഷരാ ഓരുള്ളേടവും, ഗൃദ്ധ്രം കഴുവൻ ശ്യേനം പരുന്ത് വരാഹം പന്നി വായസം കാക്ക ശിവാ കുറുനരി

ശാഖാമൃഗം കരടി ഈ ജന്തുക്കളാൽ. സന്തതാ ജുഷ്ടാ—എല്ലാപ്പോഴും വസിക്കുന്ന പ്രദേശവും. യഷ്ടൃഭിഃ അനിഷ്ടദാ—പൂജകന്മാൎക്കു അനിഷ്ടത്തെ കൊടുക്കുന്നതു്. സൂരിഭിഃ മഹീ ധൂമ്രാ നിഗദിതാ—വിദ്വാന്മാരാൽ ഈ ഭൂമി ധൂമ്രയെന്നു പറയപ്പെടുന്നു.

* ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ടു ധൂമ്രയാകുന്ന ഭൂമിയുടെ ലക്ഷണത്തെ ചൊല്ലുന്നു.

അരൈക്കരിതി. യാതൊരു ഭൂമി പിന്നെ എരുക്ക് മുള്ളു താന്നി കള്ളി നരിവരി ഉങ്ങ് എന്നിവ ഓരോന്നേ വളരെയുണ്ടായി അവറ്റാൽ സംകീൎണ്ണയായിരിക്കുന്ന ഭൂമിയും, ചരലു പെരുത്തിരിക്കയും കൎക്കശയായിരിക്കയും അന്തൎഭാഗത്തു പാതാളമുണ്ടായി അവറ്റിൽ ജന്തുക്കളുണ്ടായിരിക്കയും ഉറമണ്ണിനോടു കൂടിയിരിക്കയും ചെയ്യുന്ന ഭൂമിയും എന്നിയേ, കഴുകു പരുന്തു പന്നി കാക്ക കുറുനരി കരടി എന്നിവ എല്ലായ്പോഴും വളരെ ഉണ്ടായിരിക്കുന്നേടവും. ആ ഭൂമി അറിവുള്ള ജനങ്ങളാൽ ധൂമ്രയാകുന്ന ഭൂമി എന്നു ചൊല്ലപ്പെട്ടു. അവിടെ ദേവപ്രതിഷ്ഠ ചെയ്തു പൂജിച്ചാൽ യജമാനന്നു ദോഷത്തെ ദാനം ചെയ്യുന്നോനാകയുമുണ്ടു്.॥

അനന്തരം ഭൂപരിഗ്രഹത്തെ പറയുന്നു:—

ആചാൎയ്യോഽഥ യഥോചിതാം വസുമതീം
ലബ്ധ്വാ നിശായാം സമി-
ഷ്ടാത്മാഭ്യൎച്യ ഗണേശമസ്ത്രമനനാ-
രാധ്യ സ്വധിത്യാദികം
പ്രാകാരാവധികാം പ്രകല്പ്യ പരിത-
സ്താം ദേവതാഭ്യോ ഗണാ
മദ്ധ്യേഽഷ്ടസു ച ഭൂതക്രൂരഹവിഷാ
ദിക്ഷു പ്രദദ്യാദ് ബലിം. ൨൩

ഇതി, അഥ ആചാൎയ്യഃ യഥോചിതാം വസുമതീം ലബ്ധ്വാ—അനന്തരം ആചാൎയ്യൻ യഥായോഗ്യമായിരിക്കുന്ന ഭൂമിയെ നിശ്ചയിച്ചാൽ. നിശായാം സമിഷ്ടാത്മാ ഗണേശം അഭ്യൎച്യ—നല്ലദിവസം രാത്രിയിൽ ദേഹശുദ്ധ്യാദി ആത്മാരാധനാദം ചെയ്തു സ്വസ്തികത്തിൽ ഗണപതിയെയും പൂജിച്ചു്. അസ്ത്രമനനാ സ്വധിത്യാദികം ആരാധ്യ—സ്വസ്തികപത്മത്തിൽ വെട്ടുകത്തി കോടാലി തൂമ്പാ ഇവറ്റ വച്ചു തന്റെ അസ്ത്രംകൊണ്ടു് അതിങ്കലാവാഹിച്ചു

പൂജിച്ച് പ്രസന്നപൂജാന്തം ചെയ്ത്. ഗണപതിയെയുമുദ്വാസിച്ച്. താം പ്രാകാരാവധികാം പ്രകല്പ്യ — ആ ഭൂമിയെ അളന്നു കണ്ട് മതിൽ സ്ഥാനംവരെയും നിശ്ചയിച്ച്. മദ്ധ്യ പരിതഃ അഷ്ടാസു ദിക്ഷു ച ദേവതാഭ്യേത്യനേന ഭൂതക്രൂരഹവിഷാ ബലിം പ്രദദ്യാത് — നടുവിലും മതിൽസ്ഥാനത്ത് എട്ടുദിക്കിലും ദേവതാഭ്യ ഇത്യാദി മന്ത്രംകൊണ്ട് മഞ്ഞൾ തൈര് മലര് അരിവറുത്തത് എള്ളുവറുത്തത് ഈ ഭൂതക്രൂരംകൂടി ഇരിക്കുന്ന ഹവിസ്സുകൊണ്ട് ബലിയേകുക.

ദേവതാഭ്യഃ പിതൃഭ്യശ്ച
ഭൂതേഭ്യഃ സഹ ജംഗമൈഃ
ഏതത്സ്ഥാനനിവാസിഭ്യഃ
പ്രയച്ഛാമി ബലിം നമഃ. ന. ൭

ഇതു ബലിമന്ത്രം.

ആചമ്യ മന്ത്രീ സകളീകൃതാത്മാ
കൃതാത്മരക്ഷോ രചിതാഞ്ജലിഃ സൻ
മദ്ധ്യസ്ഥിതസ്തത്സ്ഥിതഭൂതജാതം
പ്രവാസയേത്താനി നിവേദയന്ത്രീഃ ന. ൮

മന്ത്രീ ആചമ്യ സകളീകൃതാത്മാ — മന്ത്രജ്ഞനായിരിക്കുന്ന ആചാര്യൻ കാലും കഴുകി ആചമിച്ച് പിന്നെയും ദേഹശുദ്ധി ചെയ്ത് കൃതാത്മരക്ഷഃ — ആത്മാവിനെ രക്ഷിച്ച്. രചിതാഞ്ജലിഃ സൻ മദ്ധ്യസ്ഥിതഃ — അഞ്ജലിബന്ധംചെയ്ത് നടുവിൽ നിന്ന്. ഇതി ത്രീഃ നിവേദയൻ — വക്ഷ്യമാണമന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ട് മൂന്നു പ്രാവശ്യം പ്രാർത്ഥിച്ചിട്ട് തത്സ്ഥിതഭൂതജാതം പ്രവാസയേത് — തദ്ദേശസ്ഥിതമായിരിക്കുന്ന ഭൂതസമൂഹത്തെ പുറത്തു കളവൂ.

ഭൂതാനി രാക്ഷസാ വാപി യേത്ര തിഷ്ഠന്തി കേചന
തേ സർവ്വേ വ്യപഗച്ഛന്തു സ്ഥാനം കുര്യാമഹം ഹരേഃ

ഇതു വിഷ്ണുവിങ്കലെ പ്രാർത്ഥനാമന്ത്രം. [ന. ൯

യദ്യദർത്ഥമിഹ ഗൃഹ്യതേ മഹീ
തത്പദം ഹരിപദേത്ര യോജയേത്
ന്യൂനഭൂതപരിസംഭജിതശ്ച യ-
ശ്ചാത്ര ദേവമനുഭിർന്നിരോധയേത്. ൧൦

ഇഹ യദ്യദർത്ഥം മഹീ ഗൃഹ്യതേ അത്ര ഹരിപദേ തത്പദം യോജയേത് — ഇവിടെ യാതൊരു ദേവനായിക്കൊണ്ട് ഭൂമിയെ

ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നു എന്നാലവിടെ ഹരഃ എന്നുള്ള പദത്തുങ്കൽ 'സ്ഥാനം കുൎയ്യാ പിനാകിനഃ' ഇത്യാദി നാലു ദേവന്മാരുടെ പേരഃ ക്രുദ്ധഃ കാലുകണ്ണ സ്വദേശ്രുതിപാതസ്യംശജിതൃ, യേയേത്ര ദേവന്മാരിൽ നിവേദയേത് — സുബ്രഹ്മണ്യങ്കൽ 'യേ വസന്തി' ത്യാദികൊണ്ടും ശാസ്താവിങ്കൽ 'യേത്ര ശുഭകരാഃ' ഇത്യാദികൊണ്ടും ദുൎഗ്ഗയിങ്കൽ 'ദേവദാനവ' ഇത്യാദികൊണ്ടും പ്രാൎത്ഥിക്കണം.

യേ വസന്തി വനേ തത്ര ഭൂതാഃ പ്രേതാശ്ച രാക്ഷസാഃ
കൂശ്മാണ്ഡാശ്ച പിശാചാശ്ച വേതാളാ ബ്രഹ്മരാക്ഷസാഃ. ര° ൧
നിൎഗ്ഗച്ഛന്ത്വന്യതഃ ശീഘ്രമിതഃ ക്രൂരാഃ സുഖം പുനഃ
ഭവനം കൎമ്മണേഹ തത്ര ഗൃഹസ്യ പരമാത്മനഃ. ര° ൨

ഇതു രണ്ടും സുബ്രഹ്മണ്യങ്കലെ പ്രാൎത്ഥനാമന്ത്രങ്ങൾ.

യേത്രാശുഭകരാഃ സന്തി ഭൂതവേതാളരാക്ഷസാഃ
വ്യപഗച്ഛന്തു തേ ശാസ്തുഃ കൎമ്മണേഹ ഭവനം ത്വിഹ. ര° ൩

ഇതു ശാസ്താവിങ്കലെ പ്രാൎത്ഥനാമന്ത്രം.

ദേവദാനവഗന്ധൎവ്വപിശാചാശ്ചാപി രാക്ഷസാഃ
നാഗാഃ സൎപ്പാസ്തഥാ കീടാ യേത്ര തിഷ്ഠന്തി ജന്തവഃ. ര° ൪
തേ സൎവ്വേന്യ ച ജനനാഃ പ്രയാന്ത്വപസ്സ്വാദ്യഥാസ്ഥലം
ദേവാൎത്ഥം പ്രതിഗൃഹ്ണാമി സൎവ്വസ്മാകം ക്ഷമ്യതാമിതി. ര° ൫

ഇതു രണ്ടും ദുൎഗ്ഗയിങ്കലെ പ്രാൎത്ഥനാമന്ത്രങ്ങൾ.

തദ്വൃക്ഷഗുല്മാദികമിഷ്ടശസ്ത്രൈ-
രുച്ഛിദ്യ സംശോധ്യ നിജാസ്ത്രജാപീ
ക്ഷമാം ക്ഷമീകൃത്യ ദിശശ്ച സമ്യഗ്
ജ്ഞാത്വോപദിഷ്ടയുക്ത്യാ പ്രമിമീത ചൈനാം. ര° ൬

നിജാസ്ത്രജാപീ ഇഷ്ടശസ്ത്രൈഃ തദ്വൃക്ഷഗുല്മാദികം ഉച്ഛിദ്യ — തന്റെ അസ്ത്രമന്ത്രത്തെ ജപിച്ചുംകൊണ്ടു് ആചാൎയ്യൻ പൂജിച്ചിരിക്കുന്ന ശസ്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടു കാടുമുറിച്ചാൽ. ശേഷം മരങ്ങളും തുടങ്ങിയതിനെ മുറിപ്പിച്ചു കുററികളും പറിച്ചു് ക്ഷമാം സംശോധ്യ ക്ഷമീകൃത്യ — ഭൂമിയെ നല്ലവണ്ണം ശോധനചെയ്തു സമനിലമാക്കി. ദിശഃ സമ്യക് ജ്ഞാത്വാ — ശങ്കുസ്ഥാപനാദികൊണ്ടു ദിക്കുകളും നാലും സൂക്ഷ്മമാക്കി അറിഞ്ഞു്. ഉപദിഷ്ടയുക്ത്യാ ഏനാം പ്രമിമീത ച — തന്റെ ഇച്ഛയ്ക്കൊത്തവണ്ണം പ്രാസാദമണ്ഡപങ്ങളുടെ പഞ്ചപ്രാകാരങ്ങളേയുമളന്നു നിശ്ചയിച്ചു ശങ്കുസ്ഥാപനത്തെച്ചെയ്വൂ.

* ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ടു ഭൂപരിഗ്രഹപ്രകാരത്തെ ചൊല്ലുന്നു.

തദ്വൃക്ഷ ഇതി. ഇങ്ങനെ പരീക്ഷിച്ച് ഈ ഭൂമി ഇതിന്നു കൊള്ളാവതെന്നറിഞ്ഞാൽ അതു തനിക്കുള്ളതല്ലായ്കിൽ വില കൊടുത്തുകൊണ്ടെങ്കിലും യജമാനൻ തനിക്കു ആക്കിയാൽ കുളിച്ചു ദേഹത്തെ അലങ്കരിച്ചു അവിടെ ഇരുന്ന കാടു വെട്ടുവാനുള്ള ശസ്ത്രങ്ങളെ വച്ചു പൂജിച്ചു അവറ്റെക്കൊണ്ട് അവിടെയുള്ള കാടും മരങ്ങളും എല്ലാം നല്ലനല്ല മന്ത്രങ്ങൾ ജപിച്ചു വെട്ടി വാരിക്കളഞ്ഞു ഭൂമിയെ നിരത്തി ശങ്കു നാട്ടി ദിക്കിന്റെ നേരും വരുത്തിയാൽ പിന്നെയവിടം പണി ചെയ്യാനിരിക്കുന്ന പ്രാസാദത്തെ ഈ ദിക്കിലെന്നു കല്പിച്ച് അതിന്റെ പഞ്ചപ്രാകാരങ്ങളെയും അവധി കല്പിച്ച് ഇവറ്റെ കൈക്കൊള്ളേയ്വൂ.

പുന്നാഗൈകതരൂദ്ഭവാൻ കരമിതാം-
സ്തത്പാദനാഹാൻ ദൃഢാ-
ഞ്ഛംകൂൻ പ്രാഗ്വദനോഽസ്ത്രമന്ത്രമഹിതാ-
ന്മധ്യാദിശർവാന്തിമം
കൃത്വാ കല്പിതസാലസീമ്നി പരിതഃ
ശംകാദിസംവേഷ്ടിതാം
സാമസ്ത്യേന പ്രവിസാര്യ്യ സൂത്രമപി ഗൃ
ഹ്ണാതു ക്ഷിതിം സർവതഃ. ൪൭

പുന്നാഗൈകതരൂദ്ഭവാൻ — പുന്ന എന്ന പേരായ മരത്തിന്റെ കാതൽ കൊണ്ടുവന്നു. കരമിതാൻ തത്പാദനാഹാൻ — ഒരു കോൽ നീളമായും ആറംഗുലം ചുററുമായും ഉരുണ്ട് ഇരിക്കുമാറും. ദൃഢാൻ ശങ്കൂൻ — ഉറപ്പായിരിക്കുന്ന ഒമ്പതു ശംകുക്കളെ ഉണ്ടാക്കിച്ച്. പ്രാഗ്വദനഃ അസ്ത്രമന്ത്രമഹിതാൻ — കിഴക്കോട്ട് ഇരുന്നു ദേഹശുദ്ധ്യാദി ഗണപതിപൂജാന്തം ചെയ്തു സ്വസ്തികത്തിൽ ശങ്കുക്കളെ ഒമ്പതിനേയും തിലവും പൂൽക്കാവും കൂട്ടിവച്ച് ശോഷണാദി ചെയ്തു അസ്ത്രംകൊണ്ടു പൂജിച്ചു. കല്പിതസാലസീമ്നി മധ്യാദിശർവാന്തിമം കൃത്വാ — കല്പിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന മതിലിന്റെ അവസാനത്തുങ്കൽ നടുവിലും കിഴക്കുതുടങ്ങി ഈശകോണാന്തം എട്ടുദിക്കിലും അസ്ത്രമന്ത്രംകൊണ്ട് ശംകുക്കളെ ഒമ്പതിനേയും നാട്ടി ഇടിച്ചു ഉറപ്പിച്ച്. ശങ്കാദിസംവേഷ്ടിതം സൂത്രം പരിതഃ സാമസ്ത്യേന പ്രവി

സാൎദ്ധ്യ അപി സൎവ്വതഃ ക്ഷിതിം ഗൃഹ്ണാതു—പിന്നെ നൂലും ദൎഭമാലയും നടുവിലെ ശങ്കുവിങ്കൽ കെട്ടി കിഴക്കെ ശങ്കുവിങ്കൽ ചുററി അവിടെനിന്നും അഗ്ന്യാദീശാന്തം എല്ലാ ശങ്കുക്കളെയും കെട്ടു. ഇങ്ങനെ അസ്ത്രംകൊണ്ടു നൂലും മാലയും ചുററി എല്ലാ ദേവന്മാൎക്കും ഭൂമി പരിഗ്രഹിപ്പു. പിന്നെ നല്ല മുഹൂൎത്തമുണ്ടായാൽ കൎഷണത്തെച്ചെയ്വു.

* ഇനി ഭൂമിയെ കല്പിപ്പാൻ ചൊല്ലുന്നു.

പുന്നാഗമേകതരുൎഭവാനിതി, സ്ഥാനങ്ങളെ കൈക്കല്പിച്ചാൽ പുന്നയാകുന്ന മരം ഒന്നിനാൽ ഒരിക്കോൽ നീളത്തിൽ കാൽക്കോൽ ചുററുമായി ഒമ്പതു കുററികളെ അഗ്രം മേലായി ചുവട്ടു കൂൎപ്പിച്ചു പണി ചെയ്തു ഉത്തരം കൂട്ടിയ നൂലും എല്ലാം ഒരേടത്തു വച്ചു പൂജിച്ചു. പിന്നെ ഗുരു അവററാൽ ഒരു കുററിയും എടുത്തു കൊണ്ടു നടേ കല്പിച്ച പ്രാസാദമദ്ധ്യപ്രദേശത്തുങ്കൽ കിഴക്കു നോക്കിനിന്നു ആ കുററിയെ കാഷ്ഠാദികളെന്നിയെ ലോഹകൂടാദികളെക്കൊണ്ടു തട്ടിത്താഴ്ത്തി ഉറപ്പിപ്പു. പിന്നെ ഒരു കുററി എടുത്തുകൊണ്ടു രണ്ടാമതിൽ കല്പിച്ചേടത്തു കിഴക്കു തെക്കു തറപ്പു. പിന്നത്തേതു ഇതിന്റെ അഗ്നികോണിൽ തറപ്പു. പിന്നത്തേതു തെക്കു തറപ്പു. പിന്നത്തേതു നിരൃതികോണിൽ തറപ്പു. പിന്നത്തേതു നേരെ പടിഞ്ഞാറു തറപ്പു. പിന്നത്തേതു വായുമൂലയിൽ തറപ്പു. പിന്നത്തേതു നേരെ വടക്കു തറപ്പു. പിന്നത്തേതു ഈശാനകോണിലും തറപ്പു. ഇങ്ങനെ ഒമ്പതു കുററിയും ക്രമത്താലെ തറച്ചാൽ ആ നൂലെടുത്തു അതിന്റെ വിധിക്കു തക്കവണ്ണം മന്ത്രങ്ങളെയും ജപിച്ചു നടുവിൽ തുടങ്ങി ഓരോ കുററിയിന്മേൽ ഈരണ്ടു ചുററു വരുമാറു മൂലപ്രദക്ഷിണമായി ചുററിയാൽ അതിന്നകം ഈ ക്ഷേത്രമെന്നു കല്പിപ്പു. ഇങ്ങനെ എല്ലാടവും ഭൂപരിഗ്രഹം ചെയ്തു കൊള്ളുക.

ഇനി ഈ ശ്ലോകംകൊണ്ടു കുററി നാട്ടുവാൻ ചൊല്ലുന്നു:—

*സാരക്ഷ ശങ്കുമിനാംഗുലമേലഃ സമതലേ
കൃത്വാ പ്രഥമകാലജ-
ഷ്ട്വായാഗ്രാരചിതത്രിവിന്ദുപരിവൃ-
ത്ത്യാല്പാദ്യ മത്സ്യദ്വയം

* ഈ ശ്ലോകം അച്ചടിച്ച തന്ത്രസമുച്ചയത്തിൽ കാണുന്നില്ല.

തത്സൌഷുമ്നശിരോതസൂത്രയുഗയോഃ-
ഗാഷ്ണനാഡ്യന്തിമം
സൂത്രം ന്യസ്യ സസാധ്യമദ്ധ്യമഥനേ-
ശാശേ തതശ്ചോതരേ. ൪൨

സാക്ഷ ഇതി. ലങ്കയിങ്കൽ നിന്നു വടക്കുള്ള ദേശം സാക്ഷദേശമാകുന്നു. ആ ദിക്കിൽ കിഴക്കു പടിഞ്ഞാറു എന്നു തുടങ്ങിയുള്ള ദിക്കുകളുടെ വ്യവസ്ഥ വരുത്തുവാനായിക്കൊണ്ട് ഉദയാസ്തമനം വെയിലുള്ള പ്രദേശത്തു ഭൂമിയെ ജലാദികളെക്കൊണ്ടു സമമാക്കി അവിടെ നല്ലൊരു ദിവസത്തിന്നാൾ ആദിത്യോദയകാലത്തുങ്കൽ ദ്വാദശാംഗുലശംകുവിനെ നേരേ നാട്ടി ഉറപ്പിച്ചു പിന്നെ ആ ശംകുവിന്റെ നിഴൽ കാണുമാറായാൽ ആ ഛായാഗ്രം കേന്ദ്രമായിട്ടു യുക്തിക്കു തക്കവണ്ണം ഒരു വൃത്തം വരപ്പൂ. പാർത്തിരുന്ന് ആ വൃത്തത്തിന്റെ കിഴക്കേ നേമിമേൽ ഛായാഗ്രം തട്ടുമ്പോളവിടം കേന്ദ്രമായിട്ടും നടേത്തെ വൃത്തത്തോടു തുല്യമായിരിപ്പൊരു വൃത്തത്തെ വരപ്പൂ. പിന്നെ ആ വൃത്തത്തിന്റെ കിഴക്കേ നേമിമേൽ തട്ടുമ്പോളവിടം അവിടം കേന്ദ്രമായിട്ടും നടേപ്പോലെ ഒരു വൃത്തം വരപ്പൂ. ഇങ്ങനെ മൂന്നു വൃത്തം വരയ്ക്കുമ്പോൾ രണ്ടു മത്സ്യമുണ്ടാം. അവ രണ്ടിന്റെയും സുഷുമ്നാനാഡികളുടെ ഓരോ സൂത്രം നീട്ടകേ പിടിച്ചാൽ ഒരു ദിക്കിൽ പോകുന്ന സൂത്രം തങ്ങളിലകന്ന് അകന്ന ഇരിക്കും. മറ്റെ ദിക്കിൽ പോകുന്ന സൂത്രങ്ങൾ തങ്ങളിൽ അടുത്തിരിക്കും. എന്നാൽ തങ്ങളിലടുത്തെടുത്തു ചെന്നുകൂടും. ആ കൂടുന്ന സന്ധിയിങ്കൽ ഓരോ ബിന്ദു ഇട്ടു ആ ബിന്ദുമദ്ധ്യത്തിൽ നിന്നു ശംകുമദ്ധ്യപ്രമാണമായി തെക്കുവടക്കു ഒരു സൂത്രം പിടിച്ചാൽ അതു നേരെ തെക്കുവടക്കായിട്ടുവരും. എത്രയും സൂക്ഷ്മമാം താനും. പിന്നെ നാഡീസൂത്രത്തിന്റെ ബിന്ദുവും ശംകുനാഡിബിന്ദുവും കേന്ദ്രമായി അർദ്ധാധികമാനമായി തങ്ങളിലന്തർവിക്ഷമാറ് ഓരോ വൃത്തം വരപ്പൂ എന്നു വരുമ്പോൾ കിഴക്കുപടിഞ്ഞാറും ഒരു മത്സ്യമുണ്ടാം. അതിന്റെ സുഷുമ്നാനാഡിമദ്ധ്യസൂത്രം നേരെ കിഴക്കും പടിഞ്ഞാറും സൂക്ഷ്മമായിട്ടു വരും — യമധനേശാശേ തതശ്ചോതരേ എന്നതുകൊണ്ട് ചൊല്ലിയതു്.

ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ടു കോണസൂത്രമാക്കുവാൻ ചൊല്ലുന്നു.

*പ്രാഗഗ്രം സൂത്രമവ്യാകുലമുദഗപക-
ഷ്ടപ്രാസപ്രമുഖാഗ്രഗാഭ്യാം
സൂത്രാഭ്യാം മത്സ്യയുഗ്മം യമശശിഹരിതോഃ
കല്പ്യയിത്വാത്ര സൂത്രം

* ഈ ശ്ലോകം മൂലപുസ്തകത്തിൽ കാണുന്നില്ല.

കൃത്വാ ദിക്ഷു പ്രാഗ്യഥാ സമമിഹ നിഹിതൈഃ
സൂത്രകൈഃ കോണമത്സ്യാൻ
കൃത്വാഗ്രേഷ്വേഷു സൂത്രം രചയതു ചതുര-
ശ്രം പുരഃ ക്ഷേത്രകാന്ത്യൈ. ൪൯

*പ്രാഗഗ്രമിതി. ചതുരശ്രംവരക്കേണ്ടും ദിക്കിനു നേരെ കിഴക്കുപടിഞ്ഞാറ് ഒരു സൂത്രത്തെ ഭൂമിയിങ്കൽ വരച്ചതിന്റെ മൂലാഗ്രങ്ങളിൽ ഓരോ കുററി ഉറപ്പിച്ചിരിക്കുന്ന കുററിമദ്ധ്യം പ്രമാണമായി പൂർവ്വാപരായതസൂത്രാധികനീളമായി ഇരിപ്പൊരു കർക്കടകപാശം കൊണ്ടു വരച്ചി രണ്ടു വൃത്തമുണ്ടാക്ക. എന്നാൽ നേരെ നടുവേ ഒരു മത്സ്യമുണ്ടാം. ആ മത്സ്യമദ്ധ്യം തെക്കുവടക്ക് ഒരു സൂത്രം വരച്ചാൽ അതു നേരെ തെക്കുവടക്കായുള്ള സൂത്രം. നേരെ തെക്കുവടക്കും കിഴക്കുപടിഞ്ഞാറും ഓരോസൂത്രമിട്ടാൽ ആ സൂത്രയോഗമദ്ധ്യത്തിങ്കൽനിന്നു നാലു ദിക്കിലും സമമായി വരച്ച് അടയാളമിട്ട് ആ അടയാളങ്ങളിന്നു കേന്ദ്രമായി സദൃശമായി നാലുവൃത്തം വരപ്പൂ. എന്നാൽ കോണമത്സ്യങ്ങളാം. ആ നാലുകോണമത്സ്യാഗ്രം തന്നെ നാലുകോണാകുന്നതു്. അതുപ്രമാണമായി നാലു സൂത്രം വരപ്പൂ എന്നാൽ സമചതുരമാംവണ്ണം വരും.

*തദനു ഗുരുർമന്ത്രവിദർച്ചിതാത്മാ
ശുഭേഽഹനി സംസ്കൃത്യ വൃഷൌ തു തുല്യൌ
അയുക്തപൂർവ്വാവസനാദിക്ലൃപ്തം
ഫലാദി മുദ്ഗാദി ച ബീജജാതം. ൫൦

തതഃ മന്ത്രവിത് ഗുരുഃ അർച്ചിതാത്മാ—അനന്തരം മന്ത്രജ്ഞനായിരിക്കുന്ന ആചാര്യൻ ദേഹശുദ്ധ്യാദിചെയ്തു ഗണപതിയെനിവേദിച്ചു ശുഭേ അഹനി നല്ലമുഹൂർത്തത്തിങ്കൽ. അയുക്തപൂർവ്വൌ തു തുല്യൌ വൃഷൌ സംസ്കൃത്യ—മുമ്പിൽ നുകം വയ്ക്കാത്തതെയും സമവയസ്സായുമിരിക്കുന്ന രണ്ടു കാളകളെ കൊണ്ടുവന്നു കുട്ടികെട്ടി. അസനാദിക്ലൃപ്തം ഫലാദി മുദ്ഗാദി ബീജജാതം ച സംസ്കൃത്യ—വേങ്ങകൊണ്ടു് ഉണ്ടാക്കിയ കലപ്പയും നുകവും പയറു മുതലിയ നവധാന്യങ്ങളുമുണ്ടാക്കി ഇവ മൂന്നിനും തളിച്ചു രക്ഷിച്ചു പ്രോക്ഷണാദിക്രിയകളെച്ചെയ്തു പൂജിപ്പൂ.

* ഈ ശ്ലോകവും അടുത്ത ശ്ലോകവും മൂലപുസ്തകത്തിൽ കാണുന്നില്ല.

ബദ്ധാലംകൃതയോർന്നവം യുഗഫലാ-
ദൃക്ഷ്ണോരനഡുഹോർയ്യോഗവി-
ത്തിഷ്ഠൻ പശ്ചിമതോത്ര ദർഭമയമാ-
ലാഭിഃ സുലഗ്നേ തതഃ
പ്രാഗാസ്യോ മിഹിരാർണ്ണതസ്ത്രിരഥവാ
കൃഷ്ട്വാ ക്ഷിതിം പഞ്ചധാ
ബീജാനീഹ സമുപ്യ മൂലമനുനാ
സിഞ്ചേജ്ജിതന്താണുനാ. ൧൫

ദർഭമയമാലാഭിഃ അലംകൃതയോഃ തയോഃ (ഉക്ഷ്ണോഃ) നവം യുഗഫലാദി ബദ്ധ്വാ — ദർഭമാലകളെക്കൊണ്ടു അലംകരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന രണ്ടു കാളകളുടെ കഴുത്തിൽ പുത്തനായിരിക്കുന്ന കലപ്പയും നുകവും വച്ചുകെട്ടി ഉറപ്പിച്ചു. സുലഗ്നേ യോഗവിത് പശ്ചിമതഃ പ്രാഗാസ്യഃ തിഷ്ഠൻ — നല്ല മുഹൂർത്തത്തിങ്കൽ ദാനം ചെയ്തു യോഗജ്ഞനായ ഗുരു പടിഞ്ഞാറുകിഴക്കോട്ടു നിന്നു. മിഹിരാർണ്ണതഃ ത്രിഃ വാ പഞ്ചധാ വാ ക്ഷിതിം കൃഷ്ട്വാ — വിഷ്ണുവിങ്കൽ ദ്വാദശാക്ഷരമന്ത്രംകൊണ്ടു മൂന്നുപ്രാവശ്യം എങ്കിലും അഞ്ചുപ്രാവശ്യമെങ്കിലും ഭൂമിയെ കർഷണം ചെയ്വൂ. ഇഹ ബീജാനി (മൂലമന്ത്രേണ) സമുപ്യ — ഈ പൂട്ടിയിടത്തു പയറു തുടങ്ങിയ ധാന്യങ്ങളെ മൂലംകൊണ്ടു വിതപ്പൂ. ജിതന്താണുനാ സിഞ്ചേത് — ഉപചാരംകൊണ്ടു വെള്ളവും തളിപ്പൂ. പിന്നെ എല്ലാടവും വിതപ്പിച്ചു വെള്ളവും തളിപ്പിപ്പൂ.

ചക്രേണ സംരക്ഷ്യ ഫലാന്വിതാനി
ഗോബ്രാഹ്മണസാത് കൃത്വാ ച ഗാ നിവാസ്യ
ക്ഷ്മാം സാധയേദിത്യജിതേ വിധിഃ സ്യാ-
ത്തദന്യദേവേഷു ഭിദാം വദാമി. ൧൬

ചക്രേണ സംരക്ഷ്യ — പിന്നെ സുദർശനംകൊണ്ടു രക്ഷിച്ചു വേലിയും കെട്ടിച്ചു നിത്യവും വെള്ളവും തളിപ്പിച്ചു സൂക്ഷിച്ചു ഇരിപ്പൂ. ഫലാന്വിതാനി താനി ഗോബ്രാഹ്മണസാത് കൃത്വാ — പിന്നെ അവയൊക്കെയും കായുണ്ടായി വിളഞ്ഞാൽ അവറ്റെപ്പറിപ്പിച്ചു ബ്രാഹ്മണർക്കും പശുക്കൾക്കും കൊടുപ്പൂ. ഗാഃ നിവാസ്യ-പിന്നെ ആ സ്ഥലത്തു മൂന്നുദിവസം പശുക്കളെ വസിപ്പിപ്പൂ. ഇതി ക്ഷ്മാം സാധയേത് — ഇവണ്ണം ഭൂമിയുടെ സംസ്കാരത്തെച്ചെയ്വൂ. അജിതേ വിധിഃ സ്യാത് — ഈ വിധി വിഷ്ണുവിങ്കലേക്കുള്ളത്. തദന്യേ

വേഷ്ടുമിദാം വദാമി—ഞാൻ ശിവാദികളുടെ ഭേദത്തെ മാത്രം പറയുന്നു.

സദ്യവാമബഹുരൂപശിവാദൈസ്യഃ
കർഷബീജവപനോക്ഷണരക്ഷാഃ
സ്പർശനംച ഗിരിശ നിജമൂല-
നാഖിലം തദിതരേഷു വദേദ്ധ്യാത്. ൩൮

ഗിരിശ സദ്യവാമബഹുരൂപശിവാദൈസ്യഃ കർഷബീജവപനോക്ഷണരക്ഷാഃ സ്പർശനം ച—ശിവങ്കൽ സദ്യോജാതനെക്കൊണ്ട് ഉഴുകയും വാമദേവനെക്കൊണ്ടു ധാന്യങ്ങളെ വിതയ്ക്കയും അഘോരനെക്കൊണ്ടു വെള്ളം തളിക്കയും ഈശാനനെക്കൊണ്ടു രക്ഷിക്കകയും തൽപുരുഷനെക്കൊണ്ടു ഫലങ്ങളെ കൊടുക്കയും ചെയ്‌വൂ. ഇതരേഷു നിജമൂലേന അഖിലം വിദധ്യാത്—ശേഷം ഉൾഗ്ഗാദികൾക്കു കർഷണാദി അഞ്ചും തന്റെ തന്റെ മൂലംകൊണ്ടും ചെയ്‌വൂ.

ഹരീശേ/പി ഗിരീശോക്ത-
ക്രമാത് ഇഹ്യാണദിർനിജൈഃ
കർഷണാദിക്രിയാഃ പഞ്ച
കുയ്യാന്മൂലേന വാ ഇതഃ. ൩൯

ഹരീശേ ഇതഃ—ശങ്കരനാരായണങ്കൽ ആചാര്യൻ ഗിരീശോക്തക്രമാത് നിജൈഃ ഇഹ്യാണദിഃ കർഷണാദിക്രിയാഃ പഞ്ച കുയ്യാത് മൂലേന വാ—ശിവങ്കൽപറഞ്ഞതുപോലെ തന്റെ പഞ്ചതത്വങ്ങളെക്കൊണ്ടു കർഷണം തുടങ്ങി അഞ്ചു ക്രിയകളേയും ചെയ്‌വൂ. മൂലംകൊണ്ടും ചെയ്യാം.

അനന്തരം വാസ്തുബലിയെ പറയുന്നു:

ഖാതപാ ക്ഷിതിം താം പുരുഷപ്രമാണം
ജലാന്തമശ്മാവധി വാ സ്ഥലാഗ്ര
പാദോനമാപൂര്യ വിശുദ്ധവേദ്യാം
രാത്രൌ യജേദ്ദിശ്യഥ വാസ്തുദൈവം. ൪൰

താം ക്ഷിതിം പുരുഷപ്രമാണം ഖാതപാ—പിന്നെ ആ ഭൂമിയെ പ്രാസാദസ്ഥാനത്തു ഒരു പുരുഷപ്രമാണം കുഴിപ്പൂ. ജലാന്തം വാ അശ്മാവധി വാ—കുഴിക്കുമ്പോൾ വെള്ളംകണ്ടാലും കല്ലുകണ്ടാലും മതി. സ്ഥലാഗ്രേ പാദോനം ആപൂര്യ—പിന്നെ നല്ലൊരു മിവ

സം ആ കുഴിയെ മുക്കാലും മണ്ണും കല്ലുംകൊണ്ടു നിറച്ചു. വിസ്തൃതവേദ്യാം ഐശാന്യാം ദിശി രാത്രൌ വാസ്തും യജേത് - അവിടെ ഒരു തറയുമുണ്ടാക്കി മൃത്സ്നാദിദീപാന്തമുള്ള സ്ഥലശുദ്ധിയെച്ചെയ്തു രാത്രിയിങ്കൽ വാസ്തുബലിയെച്ചെയ്വൂ.

*ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ടു പ്രതിഷ്ഠാപ്രദേശം കുഴിക്കേണ്ടു പ്രകാരത്തെ ചൊല്ലുന്നു.

ധാതാ ക്ഷിതിമിതി. ഈ തുലചുററിയതിന്നകം ഉഴുതു വിതച്ചു നനച്ചു രക്ഷിച്ചു ഫലമുണ്ടാക്കിയാൽ ബ്രാഹ്മണൎക്കും പശുക്കൾക്കും കൊടുത്തു പശുക്കളോടുകൂടി അതിൽതന്നെ വസിപ്പിപ്പൂതും ചെയ്താൽ നാടു മുമ്പിൽ കൃതംചീത്തുക ഉത്തമം. ചാണകമിട്ടുക മദ്ധ്യമം അവിടെ പ്രതിഷ്ഠാസ്ഥാനം. പശുക്കൾ കിടക്കുന്നേടവും ബ്രാഹ്മണൻചെന്നിരുന്നേടവും പ്രതിഷ്ഠാസ്ഥാനം. ഇവയെല്ലാം അറിഞ്ഞ ശേഷം എന്ന് അഥ എന്നതിനെക്കൊണ്ടു് എന്നൎത്ഥം. പിന്നെ ഉത്തരായണകാലത്ത് ശുക്ലപക്ഷത്തിൽ നല്ലൊരു മുഹൂൎത്തത്തിൻനേരത്തുങ്കൽ നാടെ കല്പിച്ചിരിക്കുന്ന പ്രാസാദത്തിന്റെ മേഖല അററം ഒരാൾ താഴ്ചയിൽ താൻ കുഴിച്ചു കോരിക്കളവൂ. വെള്ളം കാണ്മോളം താൻ കല്ലുകാണ്മോളമെന്നാകിലുമാം. ഒരിക്കൽ താഴ്ചയിൽ കുഴിച്ചുകളഞ്ഞു ആ കുഴിയിൽ മുക്കാലും ശുദ്ധമായുള്ള മണ്ണുകൊണ്ടു നികത്തി മണലും കല്ലുമിട്ടു വെള്ളംവീത്തി ഇടിച്ചു് ഉറപ്പിപ്പൂ. പിന്നെ ഒരു ദിവസം രാത്രിയിൽ നല്ലൊരു നേരത്തു ഈ കുഴിയുടെ ഈശാനകോണിൽ ഒരു തറയുണ്ടാക്കി അതിന്മേൽ വാസ്തുബലി തൂവ്വൂ.

ക്ഷേത്രേ ബ്രഹ്മപദേ പ്രകല്പ്യ നവകം
മദ്ധ്യസ്യ ബാഹ്യാദ്യതോ
ഷട്കം ദിക്ഷു വിദിക്ഷു യുഗ്മയുഗളം
ചൈകൈകശസ്തദ്ബഹിഃ
തസ്മിന്നർപ്പിതപീഠകേ മഹിതപീഠേ
സാദിവാംവാസ്തുനാ
വാസ്തും പ്രാക് പുരതോ ഗണേനതിമതാ
വാദാദി കാംശൈൎഗ്ഗൃഹൈഃ. ൧൭

ബ്രഹ്മപദേ ക്ഷേത്രത്തിന്റെ നടുവിലുള്ള പുടമിട്ടതിൽ എൺപത്തൊന്നു പദമുണ്ടായിരിക്കുന്ന പത്മത്തുങ്കൽ. മദ്ധ്യേ നവകം ദിക്ഷു ഷട്കം വിദിക്ഷു യുഗ്മയുഗളം തദ്ബഹിഃ ഏകൈകശഃ ച പ്രകല്പ്യ

നടുവിൽ ഒൻപതു പദംകൊണ്ടു സ്വസ്തികത്തേയും അതിന്റെ നാലു ദിക്കിലും ആറാറു പദങ്ങളെ ഒന്നായിട്ടും അഗ്നിവായുക്കോണുകളിൽ കിഴക്കുപടിഞ്ഞാറായി ഈരണ്ടുപദം കൂട്ടി ഈരണ്ടു പദങ്ങളും നിരൃതിക്കോണിൽ ദക്ഷിണോത്തരമായി ഈരണ്ടു പദമുണ്ടാക്കി രണ്ടുപദവും അതിന്റെ പുറത്ത് ഓരോന്നായി മുപ്പത്തിരണ്ടുപദവും പിന്നെ പത്മത്തിന്റെ എട്ടു ദിക്കിലും ഓരോ പദങ്ങൾ കൂട്ടിയുണ്ടാക്കൂ, ഇങ്ങനെ പത്മമിട്ടു. തസ്മിൻ അർപ്പിതപീഠകേ മഹിതപീഠേ— പത്മത്തിൽ അക്ഷതവും കുരുമ്പുല്ലുമിട്ടു പീഠം പൂജിച്ചു പ്രാക് സാദ് വാഹവേ. സ്തനാദ്ദേനതിമതാ പുരുഷേണവാസ്തുമാവാഹ്യ വാമാദിപഹ്നൈശ്ചൈഃ യജേത്— മുമ്പിൽ പ്രണവത്തോടും വാസ്തു എന്നും പുരുഷഃ എന്നും ഒടുക്കം ചതുർത്ഥി വിഭക്തിയും നമഃ എന്നുംകൂടി ഇരിക്കുന്ന 'ഓം വാം വാസ്തുപുരുഷായ നമഃ' എന്ന മന്ത്രം കൊണ്ടു വാസ്തുപുരുഷനെ ആവാഹിച്ചു വാം ഹൃദയായ നമഃ, ഇത്യാദി അംഗങ്ങളോടും കൂടി പൂജിച്ച് അർഘ്യം കൊടുത്തു മാനസപൂജയും ചെയ്യൂ.

*ഇനി ആറു ശ്ലോകം കൊണ്ട് വാസ്തുദേവതകളെ ചൊല്ലുന്നു.

ക്ഷേത്രേ ഇതി. വാസ്തുദേവതകളെ ഏതൊരു ക്ഷേത്രങ്ങളിലെക്ക അറിയേണ്ടു എന്നാൽ ആ ക്ഷേത്രത്തെ ഒമ്പതിറെറാമ്പതെണ്ണത്തൊന്നു പദമാക്കി അവിടെ എല്ലായിലും നടുവിൽ ഒൻപതുപദം കൂട്ടീട്ടു ഒരു പദമെന്ന് കല്പിപ്പൂ. അതിന്റെ പുറമെ കിഴക്കും തെക്കും പടിഞ്ഞാറും വടക്കും മുമ്മൂന്നുപദം നീളവും ഈരണ്ടുപദം വീതിയുമായി ആറുപദം കൂട്ടി ഒന്നായി അഴിപ്പൂ. ഇതിന്റെ കോണു നാലും നാലുപദം. ശേഷിച്ചതിനെ ഈരണ്ടുപദം കൂടി ഓരോ പദമാക്കി അഴിപ്പൂ. എന്നാൽ നാലുകോണിലുമീരണ്ടു പദമുണ്ടാം. അവിടെ ഈശാനകോണിലും നിരൃതികോണിലും ഉള്ളവ കിഴക്കുപടിഞ്ഞാറു് നീണ്ടും അഗ്നിവായുക്കോണിൽ തെക്കുവടക്കു നീണ്ടും ഇരിക്കും. പിന്നെ ഇതിന്റെ പുറമെ നാലുദിക്കിലും എട്ടു പദമുള്ളതു് അതുതന്നെ ഓരോപദമായി തന്നെ ഇരിക്കവേണ്ടു. ഇങ്ങനെ ബ്രഹ്മത്തിന്റെ ഒരു ദേവത ദൈവികത്തിൽ പന്ത്രണ്ടു ദേവത മുപ്പത്തിരണ്ട് ദേവത. ഇവിടെ ക്ഷേത്രത്തിന്റെ പുറമെ പൈശാചകത്തിന്മേൽ എട്ടു ദേവത. ഇങ്ങനെ വാസ്തുപുരുഷന്റെ ദേഹത്തിന്മേൽ അമ്പത്തിമൂന്ന് ദേവതകളുടെ സ്ഥാനം വിധിപ്പൂ.

ഇവിടെ വാസ്തുബലിദാനമെങ്കിൽ ഈശാനകോണിൽ തലയായ് ഈവണ്ണം അരിപ്പൊടികൊണ്ട് പത്മമിട്ട് കറുകപ്പുല്ലും അക്ഷതവുമിട്ട് പീഠപൂജാദി വാസ്തുപുരുഷനെ പൂജിച്ച് പിന്നെ ആ വാസ്തുപുരുഷന്റെ ദേഹത്തുങ്കൽ നടുവിലെ പദത്തിൽ ബ്രഹ്മാവിനേയും പൂജിച്ച് പിന്നെ കിഴക്കാദി ദേവികാദി ആര്യകാദികളായുള്ള പരിവാരദേവതകളെയും ക്രമേണ പൂജിച്ചാൽ ശില്പികളാകിൽ പൂവും ചന്ദനവും നെല്ലുമരിയുമായി തൂകിക്കൊള്ളൂ. ബ്രാഹ്മണർക്ക് ഹവിസ്സുകൊണ്ട് ശില്പികളുടെ ബലി അസുരപ്രീതി. ബ്രാഹ്മണൻ ദേവപ്രീതി ശില്പികൾ അസുരപ്രീതിക്ക സുരമാംസാദികളും ചെയ്യുന്നു എന്ന് താത്പര്യം.

തത്സന്നമഃപ്രപുടിതം നിജനാമ ങേന്തം
താരാദികം നിജപദാംഗകമർക്കവർണ്ണ
ബ്രാഹ്മം മനും വിദുരഥ പ്രണവപ്രണാമ-
പൂർവ്വം സ്വനാമ രസവർണ്ണകമക്ഷരാംഗം. ൩൭

തത്സന്നമഃപ്രപുടിതം താരാദികം ങേന്തം നിജനാമ നിജപദാംഗകം അർക്കവർണ്ണം ബ്രാഹ്മം മനും വിദുഃ — തത്സന്നമഃ എന്ന രണ്ടു പുറത്തും കൂടിയും പ്രണവം ആദിയിങ്കലും കൂടി ചതുർത്ഥിയോടുകൂടിയ ബ്രഹ്മ എന്നുള്ള പദം 'ഓം തത്സന്നമോ ബ്രഹ്മണേ തത്സന്നമഃ' എന്ന ദ്വാദശാക്ഷരമായ ബ്രഹ്മാവിന്റെ മൂലം. അതിന്റെ പദങ്ങളും ആറുകൊണ്ടും ഏറെയാളിഷഡംഗവുമറിഞ്ഞുകൊള്ളൂ. അഥ പ്രണവപ്രണാമപൂർവ്വം രസവർണ്ണകം സ്വനാമാക്ഷരാംഗം — പ്രണവവും നമഃ എന്നുകൂടി ബ്രഹ്മണേ എന്ന കൂട്ടുമ്പോൾ ഓം നമോ ബ്രഹ്മണേ എന്ന ഷഡക്ഷരമായ മൂലം. അതിന്റെ അക്ഷരങ്ങളെക്കൊണ്ടു ഷഡംഗവും ആകുന്നു.

തത്ര വാസ്തുതനുക്ലൃപ്തവിഷ്ടരേ-
ഷ്വാര്യകാദിവൃതമാത്മസംഭവം
സന്നിധാപ്യ മനുനോദിതേന തം
സാംഗഷട്കസഹിതം സമർച്ചയേത്. ൩൮

വാസ്തുതനുക്ലൃപ്തവിഷ്ടരേ തത്ര — വാസ്തുപുരുഷന്റെ ശരീരംകൊണ്ടു കല്പിച്ചിരിക്കുന്ന പീഠത്തിങ്കൽ. ഉദിതേന മനുനാ ആര്യകാദിവൃതം ആത്മസംഭവം സന്നിധാപ്യ — ഈ പറഞ്ഞ മൂലങ്ങളിൽ ഒന്നുകൊണ്ട് ആര്യകാദിപരിവാരങ്ങളോടുംകൂടി ബ്രഹ്മാ

വിനെ ആവാഹിപ്പൂ. ഹിരണ്യഗർഭായ വിദ്മഹേ ശതാനന്ദായ ധീമഹി തന്നോ ബ്രഹ്മാ പ്രചോദയാത — ഇതു ബ്രഹ്മാവിന്റെ ഉപചാരം. പ്രജാപതിഃ ഋഷിഃ പങ്‌ക്തി ച്ഛന്ദഃ ബ്രഹ്മാ ദേവതാ ഇതു ഷഡക്ഷരമൂലത്തിന്റെ ഋഷിച്ഛന്ദോദേവതകൾ. ദ്വാദശാക്ഷരമൂലത്തിന്നു ച്ഛന്ദസ്സു ഗായത്രിയാകുന്നു. വ്യാപകാദി ചെയ്തു ഉപഹാരങ്ങളെ കൊടുത്തു സാംഗഷട്കസഹിതം തം സമർച്ച്യയേത് പ്രണവോപചാരമൂലാംഗങ്ങളോടും ആര്യകാദിപരിവാരങ്ങളോടും കൂടി ബ്രഹ്മാവിനെ പൂജിപ്പൂ.

ആര്യകഃ സാവിത്രശ്ചൈവ
സവിതാ സവിവസ്വാനിന്ദ്രജയ ഇന്ദ്രഃ
മിത്രോ രുദ്രജയസ്തഥാ-
രുദ്രമഹീധരശ്ചാപവത്സാപഃ ൪൯

ആര്യകായ നമഃ സാവിത്രായ നമഃ സവിത്രേ നമഃ വിവസ്വതേ നമഃ ഇന്ദ്രജയായ നമഃ ഇന്ദ്രായ നമഃ മിത്രായ നമഃ രുദ്രജയായ നമഃ രുദ്രായ നമഃ മഹീധരായ നമഃ ആപവത്സായ നമഃ ആപായ നമഃ ഇങ്ങനെ പന്ത്രണ്ടു മന്ത്രങ്ങൾ.

*ഇനി രണ്ടു ശ്ലോകംകൊണ്ടു, വൈദികത്തിൽ പന്ത്രണ്ടു ദേവതകളുണ്ട്, അവരുടെ ചേതകങ്ങൾ ചൊല്ലുന്നു.

ആര്യക ഇതി. നേരെ നടുവിൽ ബ്രഹ്മാവിന്നു കിഴക്ക് ആറു പദമൊന്നാക്കിയതിൽ ആര്യകനാകുന്ന ദേവത. അഗ്നികോണു രണ്ടു പദമൊന്നാക്കിയതിൽ രണ്ടിലും സാവിത്രനും സവിതാവും. തെക്കു വിവസ്വാൻ നിരൃതികോണിൽ ഇന്ദ്രജയനും ഇന്ദ്രനും പടിഞ്ഞാറു മിത്രൻ വായുകോണിൽ രുദ്രജയനും രുദ്രനും വടക്കു മഹീധരൻ ഈശാനകോണിൽ ആപവത്സനും ആപനും ഇങ്ങനെ പന്ത്രണ്ടു ദേവതകൾ.

പ്രാഗാദീശാന്തമമീ
ക്രമശഃ സ്യുരഥാപപൂർവ്വജനാവിധൌ
കോണഗതദ്വിപദാനാം
സദൃക്ഷന്ത്രാനാം ക്രമോ വിപര്യയഃ. ൫൦

അമീ പ്രാഗാദീശാന്തം ക്രമശഃ സ്യുഃ — ഈ മന്ത്രങ്ങൾ അകത്തെ വരിയിൽ കിഴക്കു തുടങ്ങി ഈശകോണ് അവസാനമായിട്ടുള്ള പദങ്ങളിൽ ക്രമേണ പൂജിപ്പൂ. അഥ ആപപൂർവ്വജനാവിധൌ

കോണഗതദ്വിതയാനാം സക്ഷേത്രാണാം ക്രമഃ വിപൎയ്യയഃ — ശിവാദികളിൽ ആപായ നമഃ എന്നു തുടങ്ങി പൂജിക്കുമ്പോൾ കോണുകളിലെ മന്ത്രങ്ങൾക്കും തൽപദങ്ങൾക്കും കൂടി ക്രമമൊന്നു മാറി പൂജിക്കണം. അപ്പോൾ ആപായ നമഃ ആപവത്സായ നമഃ ഇതു രണ്ടും ഈശപദങ്ങളിൽ, കിഴക്കെ ആൎയ്യകായ നമഃ, അഗ്നിപദങ്ങളിൽ സവിത്രേ നമഃ സാവിത്രായ നമഃ, തെക്കെ വിവസ്വതേ നമഃ, നിരൃതിയിങ്കൽ ഇന്ദ്രായ നമഃ ഇന്ദ്രജയായ നമഃ പടിഞ്ഞാറു മിത്രായ നമഃ, വായുവിങ്കൽ രുദ്രായ നമഃ രുദ്രജയായ നമഃ, വടക്കെ മഹീധരായ നമഃ, ഇങ്ങിനെ പന്ത്രണ്ടു മന്ത്രങ്ങളുടെയും ക്രമം.

ഈശാനഃ പൎജ്ജന്യോ
　　ജയന്ത ഇന്ദ്രഃ സൂൎയ്യസത്യഭൃശാഃ
ഭൃശോ,ന്തരിക്ഷാഗ്നി
　　പൂഷാ വിതഥോ ഗൃഹക്ഷതോ/ഥ യമഃ. [illegible]
ഗന്ധൎവ്വോ ഭൃംഗരാജോ
　　മൃഗപിതൃദൌവാരികാഃ സസുഗ്രീവാഃ
അഥ പുഷ്പദന്തവരുണാ-
　　സുരശോഷാ രോഗവായുനാഗാശ്ച. [illegible]
മുഖ്യോ ഭല്ലാടകസോമ-
　　മാൎഗ്ഗളകാദിത്യദിത്യുപേതാഃ സ്യുഃ
ഈശാദ്യൈകൈകപദേ
　　ദ്വാത്രിംശദ്ദേവതാ ബഹിഃ പ്രോക്താഃ. [illegible]

ഈശാനായ നമഃ പൎജ്ജന്യായ നമഃ ജയന്തായ നമഃ ഇന്ദ്രായ നമഃ ആദിത്യായ നമഃ സത്യായ നമഃ ഭൃശായ നമഃ അന്തരിക്ഷായ നമഃ അഗ്നയേ നമഃ പൂഷ്ണേ നമഃ വിതഥായ നമഃ ഗൃഹക്ഷതായ നമഃ യമായ നമഃ ഗന്ധൎവ്വായ നമഃ ഭൃംഗരാജായ നമഃ മൃഗായ നമഃ പിതൃഭ്യോ നമഃ ദൌവാരികായ നമഃ സുഗ്രീവായ നമഃ പുഷ്പദന്തായ നമഃ വരുണായ നമഃ അസുരായ നമഃ ശോഷായ നമഃ രോഗായ നമഃ വായവെ നമഃ നാഗായ നമഃ മുഖ്യായ നമഃ ഭല്ലാടായ നമഃ സോമായ നമഃ അൎഗ്ഗളായ നമഃ അദിത്യൈ നമഃ ദിത്യൈ നമഃ. ബഹിഃ ഈശാദ്യൈകൈകപദേ ദ്വാത്രിംശദ്ദേവതാഃ പ്രോക്താഃ — ഇങ്ങിനെ ഈശാനാദിപുറത്തെ വരിയിൽ മുപ്പത്തിരണ്ടു പദങ്ങളിൽ മുപ്പത്തിരണ്ടു ദേവതകളുടെ മന്ത്രങ്ങൾ പ്രോക്തമന്ത്രങ്ങളായി.

ഇനി പുറത്തെ മൂന്നാംശ്ലോകം തുടങ്ങി ചൊല്ലുന്നു.

പുറത്തെപ്പന്തി—(ഈശാനൻ) മാനുഷപർജ്ജന്യൻ ജയന്തൻ ഇന്ദ്രൻ ആദിത്യൻ സത്യകൻ ഭൃശൻ അന്തരിക്ഷൻ ഇവ എട്ടും കിഴക്കേദിക്കിലെ ദേവതകൾ. പിന്നെ അഗ്നികോണിൽ അഗ്നി പൂഷാവ് വിതഥൻ ഗൃഹക്ഷതൻ യമൻ ഇവ അഞ്ചും തെക്ക്. ശേഷം മൂന്നും നാലാംശ്ലോകത്തിൽ ചൊല്ലുന്നു.

യമന്റെ പടിഞ്ഞാറു ഗന്ധർവ്വൻ ഭൃംഗരാജൻ മൃഗൻ. ഇവ എട്ടും തെക്കേദിക്കിലെ ദേവതകൾ. നിരൃതികോണിൽ നിരൃതി. ദൌവാരികൻ, സുഗ്രീവൻ, പുഷ്പദന്തൻ, വരുണൻ, അസുരൻ, ശോഷൻ, രോഗൻ ഇവ എട്ടും പടിഞ്ഞാറേദിക്കിലെ ദേവതകൾ. പിന്നെ വായുകോണിൽ വായു നാഗൻ ഇവ രണ്ടും വടക്ക്. ഇതിന്റെ കിഴക്കെ മുഖ്യൻ ഭല്ലാടൻ സോമൻ അർഗ്ഗളൻ അദിതി ഉദിതി ഇവ എട്ടും വടക്കേദിക്കിലെ ദേവതകൾ. ഇങ്ങനെ പുറത്തെപ്പന്തിയിൽ മാനുഷത്തിൽ മുപ്പത്തിരണ്ടു ദേവതകൾ ഈശാദി ഓരോരോ പദങ്ങളിൽ ചൊല്ലപ്പെട്ടു.

ഇത്ഥം ഹരിമഹിഷനിഹന്ത്ര്യാ-
രന്തർബ്ബഹിരച്യുതേന ക്രമോഽന്യേഷു।
ഈശാനാദിബഹിഷ്ഠാ-
പാദ്യധരാന്താന്തരാന്തരജന്മിഷു. ൩൪

ഹരിമഹിഷനിഹന്ത്ര്യാഃ ഇതി അർച്ചനേ അന്തഃ ബഹിഃ ച ക്രമഃ—വിഷ്ണുവിങ്കലും ദുർഗ്ഗയിങ്കലും പൂജയിങ്കൽ ഈവണ്ണം അകത്തും പുറത്തുമായിട്ടു ദേവതകളുടെ ക്രമം ഭവിക്കും. അന്യേഷു ഈശാനാദിബഹിഷ്ഠാപാദിധരാന്താന്തരാ അന്തഃ അജന്മിഷു ച ക്രമഃ—ശിവാദികളായ അഞ്ചുദേവന്മാരിലും മുമ്പിൽ പുറത്ത് ഈശാനാദി മുപ്പത്തിരണ്ടു ദേവതകളും അതിനകത്ത് ആപായ നമഃ എന്നു തുടങ്ങി മഹീധരായ നമഃ എന്ന് അവസാനമായി മുമ്പിൽ പറഞ്ഞ ക്രമേണ പന്ത്രണ്ടു ദേവതകളും പിന്നെ അകത്തു ബ്രഹ്മാവും ഇങ്ങനെ പൂജയിങ്കലും ബലിദാനത്തിങ്കലും ക്രമം ഭവിക്കും. അവിടെ ബ്രഹ്മാവിനു മുമ്പിലും കൂടി വേണമെന്നു വരും.

ശർവ്വസ്കന്ദാര്യ്യമണൌ
ജംഭകപിലിപിഞ്ജകൈശ ദിശി ബഹിസ്സപ്ത
വിദിശി ചരകീ വിദാരീ
പൂതനികാ പാപരാക്ഷസീശാദ്യാം. ൩൫

ബഹിഃ ദിശി പുറത്തു നാലുദിക്കിലും, ശർവ്വസ്കന്ദായ നമഃ അര്യ്യമ്ണേ നമഃ ജംഭകായ നമഃ പിലിപിഞ്ഛായ നമഃ ഇങ്ങനെ നാലും വിദിശി ഈശാദ്യം ചരക്യൈ നമഃ വിദാര്യ്യൈ നമഃ പൂതനായൈ നമഃ പാപരാക്ഷസ്യൈ നമഃ ഇങ്ങനെ നാലുംകൂടെ പൂജിക്കണം.

*അഞ്ചാംശ്ലോകത്തിൽ ക്ഷേത്രത്തിന്നു പുറമെ പൈശാചികത്തിൽ എട്ടു ദേവതകളെ ചൊല്ലുന്നു.

ക്ഷേത്രത്തിന്നുപുറമെ മതിലുങ്കൽ നേരെ കിഴക്ക് പൈശാചികത്തിൽ ശർവ്വസ്കന്ദൻ. തെക്ക് അര്യ്യമാവ്. പടിഞ്ഞാറു ജംഭകൻ. വടക്കു പിലിപിഞ്ഛകൻ. ഈശാനകോണിൽ ചരകി. അഗ്നികോണിൽ വിദാരി. നിര്യ്യതികോണിൽ പൂതന. വായുകോണിൽ പാപരാക്ഷസി ഇങ്ങനെ അയത്തിമൂന്നു ദേവതകളുടെ പേരുകളും സ്ഥാനങ്ങളും ചൊല്ലി.

അഥ ദേവാസുരഗന്ധർവ്വയക്ഷ-
പിതൃസ്സനാഗരാക്ഷസകാഃ
പൂർവ്വാദ്യഷ്ടദിശാസു ക്രമശഃ
സപിശാചകാ ഗ്രഹാഃ സകലേ. ൩൩

അഥ പൂർവ്വാദ്യഷ്ടദിശാസു ക്രമശഃ ദേവാസുരഗന്ധർവ്വയക്ഷപിതരഃ സനാഗരാക്ഷസകാഃ സപിശാചകാഃ ഗ്രഹാഃ—ദേവഗ്രഹേഭ്യോ നമഃ അസുരഗ്രഹേഭ്യോ നമഃ ഗന്ധർവ്വഗ്രഹേഭ്യോ നമഃ യക്ഷഗ്രഹേഭ്യോ നമഃ പിതൃഗ്രഹേഭ്യോ നമഃ നാഗഗ്രഹേഭ്യോ നമഃ രാക്ഷസഗ്രഹേഭ്യോ നമഃ പിശാചഗ്രഹേഭ്യോ നമഃ ഇങ്ങനെ കിഴക്കുതുടങ്ങി പ്രദക്ഷിണക്രമേണ എട്ടു ദിക്കുകളിലും പത്മത്തിന്റെ പുറത്തു കരുമ്പുല്ലുമാത്രം ഇട്ട് അവിടെയും പൂജിക്കുകയും സകലേ എന്നതുകൊണ്ടു എല്ലാ ദേവന്മാരും വേണം.

വിരിഞ്ചാം ഘ്രിപഞ്ചാശതാ ദേവതാഭി-
ർവൃതാം [1]ചാഞ്ജലിനാ യഥോക്തക്രമേണ
അമൂഭ്യോ നിവേദ്യാഥ വിധാന പ്രദദ്യാത്
ബലിം ചാഖിലാഭ്യോഽഥ തദ്ദേവതാഭ്യഃ. ൩൪

1. 'ചാഞ്ജലി' എന്നു മൂലപാഠം.

യഥോക്തക്രമേണ ദ്വിപഞ്ചാശതാ ദേവതാഭിഃ വൃതം വിരിഞ്ചം അഞ്ചയിത്വാ—അവരവക്കു പറഞ്ഞ ക്രമംപോലെ അമ്പത്തിരണ്ടു ദേവതകളോടും ദേവഗൃഹാദികളോടും കൂടി ബ്രഹ്മാവിനെ പൂജിച്ചാൽ. അമുഷ്മൈ നിവേദ്യ—ബ്രഹ്മാവിന്നു ഹവിസ്സിൽ പാതിയെ നിവേദിച്ചാൽ. വിദ്വാൻ അഖിലാഭ്യഃ തദ്ദേവതാഭ്യഃ ബലിം പ്രദദ്യാത്—വിദ്വാനായിരിക്കുന്ന ആചാര്യൻ സകലദേവതകൾക്കായിക്കൊണ്ടു ബലിയേയും കൊടുപ്പൂ.

കുശപ്രസൂനാക്ഷതവാരിഹവ്യൈ-
സ്ത്രിശഃ കിരേദ്വാസ്തുചതുർമ്മുഖാഭ്യാം
സകൃത്സകൃത്തത്പരിതഃ പദേഭ്യോ
ബഹിർഗൃഹേഭ്യോഽഞ്ചിതപഞ്ചക്രൂരൈഃ. ൩൨

ഇതി. കുശപ്രസൂനാക്ഷതവാരിഹവ്യൈഃ വാസ്തുചതുർമ്മുഖാഭ്യാം ത്രിശഃ ബലിം കിരേത്—ദർഭയും പുഷ്പവും അക്ഷതവും വെള്ളവും കൂടിയിരിക്കുന്ന ഹവിസ്സുകൊണ്ടു വാസ്തുപുരുഷനായിക്കൊണ്ടും ബ്രഹ്മാവിനായിക്കൊണ്ടും മൂന്നുമുഷ്ടിയായി ബലിയെ ച്ചെയ്വൂ. തത്പരിതഃ പദേഭ്യഃ ബഹിഃ ഗൃഹേഭ്യഃ ച അഞ്ചിതപഞ്ചക്രൂരൈഃ (സകൃത് സകൃത്) ബലിം കിരേത്—അവരുടെ പുറത്തെ ആര്യകാദികളായ ദേവതകൾക്കും അവരുടെ പുറത്തെ ദേവഗൃഹാദികൾക്കായിട്ടും ഓരോ മുഷ്ടിയായി മഞ്ഞൾ തയിരു മലര് തരിപ്പണം എള്ളു് ഈ പഞ്ചക്രൂരംകൂട്ടിയിരിക്കുന്ന ഹവിസ്സുകൊണ്ടു ബലിയെച്ചെയ്വൂ.

കൃത്വാ ബലിം സലിലമത്ര സകൃത് സകൃച്ച
ദത്വാ പ്രസന്നയജനം പ്രവിധായ ധാതുഃ
തദ്വാസ്തുദൈവതകദംബകൃതാവലംബം
പ്രാകാരമധ്യമവബുദ്ധ്യ കരോതു രക്ഷാം. ൩൩

ബലിം കൃത്വാ സകൃത് സകൃത് സലിലം ദത്വാ—ഈവണ്ണം ബലിയും തൂകി എല്ലാ ദേവതകൾക്കും ഓരോ പ്രാവശ്യം വെള്ളവുമർപ്പിപ്പൂ. അഥ ധാതുഃ പ്രസന്നയജനം പ്രവിധായ—അനന്തരം ബ്രഹ്മാവിന്റെ പ്രസന്നപൂജയും ചെയ്തു. തദ്വാസ്തുദൈവതകദംബകൃതാവലംബം പ്രാകാരമധ്യം അവബുദ്ധ്യ രക്ഷാം കരോതു—ഈ പറഞ്ഞ വാസ്തുദേവതാസമൂഹത്താൽ വ്യാപ്തമായും ആ

ത്രയമായും ഇരിക്കുന്ന മതില്‍ക്കു് അകം ഒക്കെയും എന്നു ധ്യാനിച്ചു രക്ഷയേയും ചെയ്വൂ.

അനന്തരം നിധികലശാദിഷഡാധാരപ്രതിഷ്ഠകളെ പറയുന്നു.

ഗര്‍ത്തേ തത്ര വിശോധിതേ വിനിഹിതാ-
ധാരാശ്മമധ്യാവടേ
ധാന്യദ്ര്യാഹിതവിഷ്ടരേഽഥ നിധികും-
ഭം താമ്രജം വാശ്മജം
മൂലേന പ്രണിധായ തത്ര വിധിവ-
ദ്രത്നാദിപൂര്‍ണ്ണേഽര്‍ണ്ണജം
സംപൂജ്യാബ്ജമിഹാഭിരാധ്യ ഭുവനേ-
ശീം പ്രാര്‍ത്ഥയേദമുനാ. ൧൦

തത്ര വിശോധിതേ ഗര്‍ത്തേ — അവിടെ പ്രതിഷ്ഠാസ്ഥാനത്തു നല്ലവണ്ണം ശോധന ചെയ്തിരിക്കുന്ന കുഴിയിങ്കല്‍ സ്ഥലശുദ്ധി ചെയ്താല്‍. വിനിഹിതാധാരാശ്മമധ്യാവടേ — പൂജാസ്ഥാനത്തു ഇരുന്നു് ദേഹശുദ്ധ്യാദിഗണപതിപൂജാന്തം ചെയ്തു ആധാരശിലയ്ക്കു പഞ്ചഗവ്യപ്രോക്ഷണശോഷണാദി ശക്ത്യാവാഹനവും ചെയ്തു പ്രതിഷ്ഠിച്ചു ധ്രുവാ ദ്യൌരിത്യാദി ജപിച്ചു പിന്നെയും ശക്ത്യാവാഹനവും പൂജയും ചെയ്തിരിക്കുന്ന ആധാരശിലയുടെ നടുവിലെ ഗര്‍ത്തത്തിങ്കല്‍. ധാന്യാദ്ര്യാഹിതവിഷ്ടരേ — പതമിട്ട നെല്ലുമിട്ടു പീഠമുണ്ടാക്കി പീഠം പൂജിച്ചു. താമ്രജം വാ അശ്മജം വാ നിധികുംഭം മൂലേന പ്രണിധായ — ചെമ്പുകൊണ്ടു താന്‍ ശിലകൊണ്ടു താന്‍ ഉണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്ന നിധികലശത്തെ കമത്തി ശോഷണാദി പാത്രപൂജയും ചെയ്തു മലര്‍ത്തി വിധിവത് രത്നാദിപൂര്‍ണ്ണേ തത്ര — ക്രമവും ന്യസിച്ചു പൂജിച്ചു നവരത്നങ്ങളും സ്വര്‍ണ്ണവും ന്യസിച്ചു നെല്ലുകൊണ്ടു നിറച്ചു. അര്‍ണ്ണജം അബ്ജം സംപൂജ്യ — ലിപിപത്മമന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടു പൂജിച്ചു് ഇഹ ഭുവനേശീം അഭിരാധ്യ — ശക്തിയെ ആവാഹിച്ചു പൂജിച്ചു പ്രസന്നപൂജാന്തം ചെയ്തു്. അമുനാ പ്രാര്‍ത്ഥയേത — ഈ മന്ത്രം കൊണ്ടു പ്രാര്‍ത്ഥിപ്പൂ.

ത്വമേവ പരമാ ശക്തി-
സ്ത്വമേവാസനധാരികാ
സംപൂജ്യാ ത്വയാ ദേവി
സ്ഥിരാത്വമിഹ സര്‍വ്വദാ. ൧൧

ഇതു പ്രാര്‍ത്ഥനാമന്ത്രം.

*ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ട് ആ കുഴിയിൽ ആധാരശിലകളെ പ്രതിഷ്ഠിക്കേണമെന്നു ചൊല്ലുന്നു.

(ഗദ്യം) ഇതി. പിന്നെ ശുദ്ധമാക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന കുഴിയിൽ ഇനി ഉണ്ടാവാനിരിക്കുന്ന ശ്രീപീഠത്തോളം വിസ്താരദൈർഘ്യങ്ങളായി അതിൽ പാതി ഘനമായി ഒരു കുറവുകൂടാതെ പണിചെയ്തു. വിധിക്കു തക്കവണ്ണം ആധാരശില പ്രതിഷ്ഠിച്ച് അതിന്റെ നടുവേ ഒരു കുഴി വേണം. ആ കുഴിയിൽ നെല്ലുമരിയുമെല്ലാമിട്ട് അവിടെ ചെമ്പുകൊണ്ടുതാൻ കല്ലുകൊണ്ടുതാൻ ചമച്ചിരിക്കുന്ന നിധികുംഭത്തെ പ്രതിഷ്ഠിച്ച് അതിൽ നല്ല രത്നം സ്വർണ്ണം ലോഹബീജാദികളെക്കൊണ്ടു കുടം നിറച്ച് പിന്നെ കല്ലുകൊണ്ടു പണിചെയ്തിരിക്കുന്ന ശിലാപത്രമൊരു നാലും കുടത്തിനകത്തു ചെല്ലുമാറു മലർത്തി അടച്ച് അതിന്റെ കർണ്ണികയിൽ ദേവന്റെ മുഖമെന്ന് അറിഞ്ഞ് ആ ദിക്കു നോക്കി ഇരിപ്പാറു തക്കവണ്ണം ശിലാക്രമത്തെയും പ്രതിഷ്ഠിച്ച് അതിന്റെ മീതെ ചെമ്പുകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ യോഗനാളത്തെയും പ്രതിഷ്ഠിപ്പൂ. പിന്നെ ആ കുഴിയിൽ ഇവറ്റിനെ രക്ഷിച്ചു നാലു പുറവും കല്ലുകൊണ്ടു പണിചെയ്തു യോഗനാളാന്തരം രക്ഷിച്ചു കുഴി ശേഷം നികത്തി ഇടിക്ക. പിന്നെ വെള്ളം വീഴ്ത്തി ഇടിക്ക. വഴിപോലെ ഉറയ്ക്കേണം എന്നു താല്പര്യം.

*ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ടു നിധികുംഭാദിയുടെ ലക്ഷണത്തെ ചൊല്ലുന്നു.

[1]സ്വർണ്ണോച്ചസ്യ ഘടാംശവിസ്തൃതരദ-
ഷ്ടാംശാധികോച്ചോ ഘടഃ
പത്രാഽഷ്ടാംശസമുച്ഛ്രയോച്ഛ്രയനവാം-
ശോനപ്രഥാഽഷ്ടച്ഛദഃ
അക്ഷാംശായതദീപിപാംശരഹിതാ-
വ്യാസായതാർദ്ധോച്ഛ്രയഃ
കൂർമ്മോ നാഗയവാഗ്രതദ്വിഗുണമൂ-
ലോ യോഗനാളപ്രഥാ. ൩൨

ഇതി— ഇനി ഉണ്ടാവാനിരിക്കുന്ന പ്രാസാദോൽനീളത്തിന്റെ ആറൊന്നു വർണ്ണമായ്। അതിലെട്ടൊന്നു കൂടെ കൂടിയ ഉയരമായിരിക്കേണം. നിധികുംഭം ചെമ്പുകൊണ്ടും കല്ലുകൊണ്ടുമുണ്ടാക്കാം. കുടംപോലെ ഇരിക്കയും വേണം. ഇങ്ങനെ നിധികുംഭം

1. ഈ ശ്ലോകം മൂലഗ്രന്ഥത്തിൽ കാണുന്നില്ല.

പിന്നെ കാലിവരത്തിൽ എട്ടൊന്നിൽപരമായി ഇരിക്കണം, ഇവരത്തിൽ മൂന്നിലൊന്നു കുറഞ്ഞു് വിസ്താരമായി പിടിതള്ളകകളോടും കണ്ണികയോടുംകൂടി ഇരിക്കണം ശിലാപത്മം കമ്പത്തിന്റെ വിസ്താരമായി പത്മനാളവും വേണം. പത്മനാളം നീളം കുടത്തിന്റെ കഴുത്തോളം. പിന്നെ കാൽനീളത്തിൽ പന്ത്രണ്ടാലൊന്നു നീളവുമായി അതിലെട്ടൊന്നു കുറഞ്ഞു വിസ്താരമായി നീളത്തിൽ പാതി ഇവരമായി ഇരിക്കണം ശിലാകൂർമ്മം. അതുമേടെ ഓഷ പണിചെയ്യുകയും വേണം. പിന്നെ ശിലാകൂർമ്മത്തിന്റെ മേൽവായിൽനിന്നു നപുംസകശിലയുടെ കീഴ്‌വായോളം തളം ഉയർച്ചചെല്ലുന്ന നീളവുമായി വൃത്തവുമായി അഗ്രത്തിങ്കൽ ഒരു വിരലും മൂലത്തുങ്കൽ ഇരുവിരലും വണ്ണമായി കുഴലുപോലെ ഉള്ളൊട്ടിയായി ചെമ്പുകൊണ്ടു പണിചെയ്യണം. അനന്തനായ യോഗനാളം. ഇങ്ങനെ ആധാരശിലാദിപ്രതിഷ്ഠ ചെയ്കിലുമാം. എന്നിയേ ഈ ക്രിയ ഒന്നും ചെയ്യാതെ തളത്തിന്മേൽ നപുംസകശിലാദി പ്രതിഷ്ഠിച്ചു ബിംബപ്രതിഷ്ഠ ചെയ്കിലുമാം.

ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ടു് ഇഷ്ടകാലക്ഷണത്തെ ചൊല്ലുന്നു.

[1] അഷ്ടാംശാധികവിസ്തൃതിദ്വിഗുണതാദ–
ർദ്ധ്യാസപാദോച്ഛ്രിതാ
ശുദ്ധാഖണ്ഡിതശൈർമിതാ നാഭിവിതാ–
ത്യുത്സേധവക്ത്രാ/സ്ഥലൈഃ
മാർത്തണ്ഡൈഃ പുടപാകലോഹിതരുചാ–
ഗ്ലോഹ്ന്യാ/ഥവാഷ്ടേഷ്ടകാഃ
കർത്തവ്യാശ്ചതുരശ്രനിമ്നാശ്ചതുരാഃ പ–
ദ്മാ വാ ഗൃഹൈശ്ചിത്രാഃ. ൨൩

ഇതി, പ്രാസാദകാലിവരത്തിന്റെ എട്ടൊന്നു താൻ പത്തൊന്നുതാൻ പന്ത്രണ്ടാലൊന്നു താൻ നീളമായി, നീളത്തിന്റെ പാതി വീതിയും നാലൊന്നു കനവുമായി, ഇങ്ങനെ മൂന്നുപ്രകാരം ഇഷ്ടകകളെ ഉണ്ടാക്കാം. എന്നിയേ പന്ത്രണ്ടുവിരൽ നീളവും എൺവിരൽ വീതിയും നാലുവിരൽ കനവുമായിട്ടുണ്ടാക്കാം. ഇഷ്ടകകൾ ഈവണ്ണം കട്ടിളകൂട്ടി മണ്ണുകൊണ്ടുണ്ടാക്കി അവറ്റ് ഉണക്കി ചുവക്കെ ചുട്ടു് ഉണ്ടാക്കിലുമാം. എന്നിയേ കല്ലുകൊണ്ടുണ്ടാക്കിലുമാം. ഇ

1 ഈ ശ്ലോകം മൂലഗ്രന്ഥത്തിൽ കാണുന്നില്ല.

അതെന പ്രാസാദത്തിന്റെ വലിപ്പത്തിന്ന തക്കവണ്ണം എട്ട ഇഷ്ടകകളാകിലുമാം നാലു ഇഷ്ടകകളാകിലുമാം പന്ത്രണ്ട ഇഷ്ടകകളാകിലുമാം.

ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ട് ഗർഭപാത്രത്തിന്റെ ലക്ഷണത്തെ ചൊല്ലുന്നു—

[1]സ്തംഭായാമദ്വാദശാംശോപപന്നം
വ്യാസം വ്യാസാർദ്ധോച്ഛ്രയം ഗർഭപാത്രം
തുല്യശ്രം താത് ശുദ്ധശുൽബപ്രക്ലൃപ്തം
സോപാനസ്യാംഘ്രേഃപ്രണാച്ഛ്രയോർദ്ധപ്രസ്തുദാവടം. ൭൨

ഇതി. പ്രാസാദകാൽ നീളത്തിന്റെ പന്ത്രണ്ടാലൊന്ന ദീർഘവിസ്താരങ്ങളായി സമചതുരശ്രമായി വിസ്താരത്തിൽ പാതി ഉയരമായി ശോധനചെയ്തിരിക്കുന്ന ചെമ്പുകൊണ്ട ഗർഭപാത്രം പണിചെയ്തുകൊള്ളൂ. ഉള്ളിൽ ഒമ്പതുഖണ്ഡമായി പണിചെയ്കയും വേണം. തന്റെ ഉയരത്തിൽ മുക്കാലടപ്പിന്ന ഉയരമായി ഗർഭപാത്രത്തിന്ന് അടപ്പു പണിചെയ്തുകൊള്ളൂ.

തൽക്ഷിണേ ദർഭ്ഭാദിശോധിതം
നിധായ കുംഭം കൃതധാന്യവിഷ്ടരേ
വിശോദ്ധ്യ തം ധാരണയാത്മമന്ത്രതഃ
പ്രാച്യപ്രാധിപാദ്യേഷ്വപി ഫലോപരി ന്യസേത് ൭൩

ഇതി. തൽക്ഷിണേ കൃതധാന്യവിഷ്ടരേ—ഈ നിധികലശത്തിന്റെ തെക്കുഭാഗത്തു ആറു സ്വസ്തികപത്രങ്ങളിൽ നെല്ലുമിട്ട പീഠമുണ്ടാക്കിവെച്ചേറ പീഠപൂജയും ചെയ്തു. ദർഭ്ഭാദിശോധിതം കുംഭം നിധായ—ദർഭ്ഭതോയ് ജലഗവ്യങ്ങളെക്കൊണ്ട ശോധനകളെ ചെയ്തിരിക്കുന്ന ശിലാകുംഭത്തെയും ശിലാപാത്രത്തെയും രജതകുംഭത്തെയും തൽപാത്രത്തെയും സ്വർണ്ണകുംഭത്തെയും തൽപാത്രത്തെയും വെച്ചു. ധാരണയാ ആത്മമന്ത്രതഃ ച തം വിശോദ്ധ്യ—പാത്രത്രയത്തിന്ന ശോഷണാദിത്രയവും കുംഭത്രയത്തിന്ന ഹ്ളാം ഹ്ളീം ഫട് ഇത്യാദികൊണ്ട ഭൂതസംഹാരാദി ലിപിന്യാസാന്തവും അക്രൂപാരായ നമഃ എന്ന കുംഭമന്ത്രപ്രാണായാമവും പ്രണവാംഗവും ചെയ്ത് ഈ മന്ത്രംകൊണ്ടുതന്നെ ആവാഹിച്ചു പൂജിപ്പൂ. പാത്രങ്ങളെ പ്രണവംകൊണ്ട പൂജിപ്പൂ. ഇതി പ്രാച്യ അധി

1. ഈ ശ്ലോകം മൂലഗ്രന്ഥത്തിൽ കാണുന്നില്ല.

വാസ്യ ഘടോപരി ന്യസേത്—ഇപ്രകാരം പൂജിച്ച് അധിവസിച്ച ശിലാപത്മകൂർമ്മാദിയെ നിധികലശത്തിന്റെ മുകളിൽ വയ്ക്കൂ.

ശിലാപത്മം കുംഭോപരി സ്വവിനിധായാർണ്ണകമലം
സമർച്ച്യാസ്മിൻ ഭാവ്യാലയവദുപധായാശ്മകമഠം
അക്രൂപാരായേതി പ്രണവനമസോരന്തരഭുവാ-
നനാവാഹ്യാനേന പ്രണവവിഹിതാംഗം യജതു ച. ൧൬

ഇതി. കുംഭോപരി ശിലാപത്മം സ്വവിനിധായ—നിധികലശത്തിന്റെ മുകളിൽ ശിലാപത്മത്തെ ഉറപ്പിച്ചു വച്ച്. അർണ്ണകമലം സമർച്ച്യ—ലിപിപങ്കജമന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടു പൂജിച്ചു. അസ്മിൻ ഭാവ്യാലയവത് അക്രൂപാരായ ഇതി പ്രണവനമസോഃ അന്തരഭുവാ അനേനാ അശ്മകമഠം ഉപധായ—ഈ ശിലാപത്മത്തിങ്കൽ പ്രണവനമസ്സുകളുടെ മദ്ധ്യത്തിങ്കൽ 'അക്രൂപാരായ' എന്നിങ്ങനെയുള്ള മന്ത്രംകൊണ്ടു ശിലാകൂർമ്മത്തെ പ്രാസാദത്തിന്റെ മുഖം വരുന്ന പോലെ മുഖമായിട്ടു ന്യസിച്ച്. അനേന ആവാഹ്യ പ്രണവവിഹിതാങ്ഗം യജതു ച—"അക്രൂപാരായ നമഃ" എന്നുള്ള ഈ മന്ത്രം കൊണ്ട് ആവാഹിച്ച് പ്രണവാങ്ഗന്യാസാദിചെയ്തു പൂജിച്ച് അർഘ്യപുഷ്പാഞ്ജലിയും ചെയ്വൂ.

തദൂർദ്ധ്വേഃസ്ഥ പദ്മം രജതരചിതം സ്വർണ്ണകമലേ
ന്യസേദ്രൌപ്യം കൂർമ്മം പ്രയജതു ച തേനൈവ മനുനാ
തഥാ സ്വർണ്ണാംഭോജേഽർച്ചിതലിപിസരോജേ കനകജം
നിധായേഷ്ട്വാ കൂർമ്മം വിധിവദമുനാ പ്രാർത്ഥയതു ച. ൧൭

ഇതി. തദൂർദ്ധ്വേഃസ്ഥ രജതരചിതം പത്മം—ആ ശിലാകൂർമ്മത്തിന്റെ മുകളിൽ വെള്ളികൊണ്ടുള്ള പത്മത്തെ വച്ച്. സ്വർണ്ണകമലേ—ലിപിപങ്കജത്തെ പൂജിച്ച് അതിന്റെ മുകളിൽ. തേന മനുനാ രൌപ്യം കൂർമ്മം തഥാ ന്യസേത്—"അക്രൂപാരായ നമഃ" എന്നതുകൊണ്ടു രൌപ്യകൂർമ്മത്തെ അപ്രകാരം ന്യസിച്ചു പൂജിപ്പൂ. സ്വർണ്ണാംഭോജേ അർച്ചിതലിപിസരോജേ കനകജം കൂർമ്മം നിധായ—അതിന്റെ മുകളിൽ സ്വർണ്ണപത്മത്തെ വച്ചു ലിപിപങ്കജം പൂജിച്ച് സ്വർണ്ണകൂർമ്മത്തെയും മുമ്പിലെപ്പോലെ വച്ചു. വിധിവത് ഇഷ്ട്വാ അമുനാ പ്രാർത്ഥയതു ച—കൂർമ്മമന്ത്രം കൊണ്ടു ആവാഹിച്ചു പൂജിച്ച് അർഘ്യപുഷ്പാഞ്ജലിയും ചെയ്തു ഈ മന്ത്രം കൊണ്ടു പ്രാർത്ഥിപ്പൂ.

നമസ്തേഽനന്തരൂപായ വിഷ്ണവേ വിശ്വസാക്ഷിണേ
കരിഷ്യമാണം പ്രാസാദമിഹ ത്വം ധർത്തുമർഹസി. ൧൮

ഇതി പ്രാർത്ഥനാമന്ത്രം.

വിഘ്നേശാപചിതിം വിധായ യമദി-
ഗ്ഭാഗേഽഗ്രതഃ സ്വസ്തികേ
ദേവം ച പ്രസമർച്യ ശേഷഹവിഷാ
ഹുത്വാ പ്രസാദ്യാഥ തം
കൂർമ്മസ്യോപരി യോഗനാളമുപധാ
യാജന്മഭൃന്മൃദ്ഗതം
ഗർത്തം മൃത്തികയാഭിപൂര്യ ദൃഷദാ
ചാക്രോട്യ ദാർഢ്യം നയേത്. ൧൯

അഥ യമദിഗ്ഭാഗേ സ്വസ്തികേ വിഘ്നേശാപചിതിം വിധായ — പിന്നെ പ്രാസാദത്തിന്റെ തെക്കെ ഭാഗദേശത്തുങ്കൽ ഒരു സ്വസ്തികത്തിങ്കൽ ഗണപതിയെയും ദക്ഷിണാമൂർത്തിയെയും പൂജിപ്പൂ. അഗ്രതഃ സ്വസ്തികേ ദേവം ച പ്രസമർച്യ — പ്രതിഷ്ഠാസ്ഥാനത്തിന്റെ മുമ്പിൽ സ്വസ്തികത്തിന്മേൽ ദേവനെയും പൂജിപ്പൂ. ശേഷഹവിഷാ ഹുത്വാ തം പ്രസാദ്യ — അവിടെ നിവേദ്യമെടുത്തു തച്ശേഷംകൊണ്ടു അഗ്നിയിങ്കൽ ഹോമിച്ചുകാൽ കഴികി പ്രസന്നപൂജയും ചെയ്തു രക്ഷിപ്പൂ. കൂർമ്മസ്യ ഉപരി ആജന്മഭൃന്മൃദ്ഗതം യോഗനാളം ഉപധായ — പിന്നെ സ്വർണ്ണകൂർമ്മത്തിന്റെ മുകളിൽ ഭാവിയായിരിക്കുന്ന നപുംസകശിലാസ്ഥാനത്തോളം നീളമുണ്ടായി ചെമ്പുകൊണ്ടു ഉണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്ന യോഗനാളത്തെ ഷൾമൃദാദികളെക്കൊണ്ടു ശുദ്ധിചെയ്തു അനന്തായ നമഃ എന്ന മന്ത്രംകൊണ്ടു പൂജിച്ചു് ഉറപ്പായിട്ടു നിൎത്തിയാൽ പിന്നെയും അനന്തനെ ആവാഹിച്ചു് പൂജിച്ചു് അർഘ്യപുഷ്പാഞ്ജലിയും ചെയ്ക.

നമസ്തേഽനന്തരൂപായ വിഷ്ണവേ വിശ്വസാക്ഷിണേ
കരിഷ്യമാണം പ്രാസാദമിഹ ത്വം ധർത്തുമർഹസി.

ഈ മന്ത്രംകൊണ്ടു പ്രാർത്ഥിച്ചു്, മൃത്തികയാ ദൃഷദാ ച ഗർത്തം അഭിപൂര്യ ആക്രോട്യ ദാർഢ്യം നയേത് — നല്ല മണ്ണുകൊണ്ടും കല്ലുകളെക്കൊണ്ടും ആ കുഴിയെ നിറച്ചു് നല്ലവണ്ണം ഇടിച്ചു് ഉറപ്പിപ്പൂ. ഇങ്ങനെ ഷഡാധാരപ്രതിഷ്ഠാക്രമം.

അനന്തരം ഇഷ്ടകാസ്ഥാപനത്തെ പറയുന്നു.

പൂർണ്ണെ പ്രാസാദദേശേ ത്രിണയനപദസം-
പ്രീണിതാഭീഷ്ടവാസ്തൗ
ഭാവ്യാദ്ദ്വാരശാഖാപദമപി പരിക-
ല്പ്യോത്തരേണാസ്യ ചൈതത്
ഉല്ലേഖാദിക്രമേണ ജ്വലനമുപസമാ-
ധായ ഗവ്യാദിസിക്താ-
സ്തദ്ധ്യാമ്യേഷ്ടേഷ്ടകാസ്തദ്ധ്യമദിശി കലശം
ച ന്യസേത് കുംഭപീഠം. വൃ ൦

പൂർണ്ണപ്രാസാദദേശേ — മണ്ണുകളെക്കൊണ്ടു നിറച്ചിരിക്കുന്ന പ്രാസാദസ്ഥലത്തിങ്കൽ. ത്രിണയനപദസംപ്രീണിതാഭീഷ്ടവാസ്തൗ — ഈശകോണിൽ മുമ്പിൽ പറഞ്ഞപോലെ വാസ്തുദേവതകൾക്കു ബലിയെച്ചെയ്താൽ. ഭാവി ദ്വാരശാഖാപദം പരികല്പ്യ — ഭാവിയായിരിക്കുന്ന പ്രാസാദദ്വാരത്തിന്റെ പ്രധാനദ്വാരത്തെത്തന്നെ നിശ്ചയിച്ച്. ഏതത് ഉത്തരേണ — ഈ ദ്വാരത്തിന്റെ വടക്കുഭാഗത്തു ഇരുന്ന ഉല്ലേഖനാദി ചെയ്ത്. ഉല്ലേഖാദിക്രമേണ ജ്വലനം ഉപസമാധായ — സംസ്കരണമായിക്കീറി തീയും ഇട്ടു അന്വാധാനാദിപ്രതിഷ്ഠാദി ഹോമംവരെ ചെയ്തു. തദ്ധ്യാമ്യേ കുംഭപീഠേ ഗവ്യാദിസിക്താഃ അഷ്ട ഇഷ്ടകാഃ തദ്ധ്യമദിശി കലശം ച ന്യസേത് — ഹോമത്തിന്റെ തെക്ക അഷ്ടദലപത്മത്തിൽ വ്രീഹ്യാദിവസ്ത്രാന്തരിതമായി പീഠമുണ്ടാക്കിയതിങ്കൽ പഞ്ചഗവ്യംകൊണ്ടും അഷ്ടഗന്ധജലംകൊണ്ടും മൃത്തികാദികൊണ്ടും കഴുകി ശുദ്ധിവരുത്തിയിരിക്കുന്ന എട്ട് ഇഷ്ടികകളെ വെച്ച് അതിന്റെ തെക്ക സ്വസ്തികപീഠത്തിങ്കൽ ഒരു കലശത്തെയും വയ്പൂ.

ധാരണാക്രമവിശോധിതാസ്തതഃ
സ്വാണുതസ്സമഭിപൂജ്യ ചേഷ്ടകാഃ
പ്രാച്യ്യ ശ്രിതജലപൂരിതം ഘടം
പ്രാരഭേത ഹവനം ച മന്ത്രവിത്. വൃ ൧൧

തതഃ ധാരണാക്രമവിശോധിതാഃ ഇഷ്ടകാഃ സ്വാണുതഃ സമഭിപൂജ്യ — പിന്നെ ഇഷ്ടകകൾക്കും കലശത്തിന്നും പീഠം പൂജിച്ചു ശോഷണാദി ചെയ്തു ഇഷ്ടകകളെ തത്തന്മന്ത്രംകൊണ്ടു വെവ്വേറെ പൂജിച്ചു പ്രണവംകൊണ്ടു ഒന്നായി കല്പിച്ചു മൂലംകൊണ്ടാവാഹിച്ചു പൂ

ജിപ്പൂ, രത്നജലപൂരിതം ഘടം പ്രാച്യ്യ— കലശത്തിൽ കുച്ഛന്യാസാന്തംചെയ്തു രത്നം ന്യസിച്ചു വെള്ളം നിറച്ചു മൂലം ആവാഹിച്ചു പൂജിപ്പൂ. പുനഃ ഹവനം പ്രാരഭേത—പിന്നെ പരിധി വച്ചു ഹോമം തുടങ്ങൂ.

പക്ഷാത് പ്രാഗ് ഭർഗ്ഗദുർഗ്ഗാസ്മരമുരഭിദിമൂ-
ലാക്ഷരൈർവിഘ്നരാജേ
പക്ഷാന്തേ ദ്വാദശാഖ്യാഭിരിഹ ഹരിഹരേ
പഞ്ചതത്വൈസ്ത്രിധാമ്നി
മൂലാർണ്ണൈസ്ത്ര്യംബകേ ധ്രുവമഭിരിഹ ഘൃതമാ-
ഹുത്യ ഭൂരാദിമന്ത്രൈ-
രാജ്യം ദ്രവ്യാഹുതേഃ പ്രാങ് മുരഭിദി ജുഹുയാ-
ദൂർദ്ധ്വതശ്ചേതരേഷു. വൃ.

ഭർഗ്ഗദുർഗ്ഗാസ്മരമുരഭിദി പക്ഷാത് പ്രാങ് മൂലാക്ഷരൈഃ— ശിവങ്കലും ദുർഗ്ഗയിങ്കലും ശങ്കരനാരായണങ്കലും ഹോമത്തിങ്കൽ ഇധ്മത്തിന്റെ മുമ്പിൽ പീഠപൂജാദിനിവേദ്യാന്തോളം ചെയ്തു ഇധ്മാദിചക്ഷുഷ്യാന്തവും പ്രണവവ്യാഹൃതിപീഠപൂജാമന്ത്രങ്ങളും ഹോമിച്ചാൽ പക്ഷഹോമത്തിന്റെ മുമ്പിൽ തങ്ങളുടെ മൂലാക്ഷരങ്ങളെക്കൊണ്ടും. വിഘ്നരാജേ പക്ഷാന്തേ ദ്വാദശാഖ്യാഭിഃ— ഗണപതിയിങ്കൽ പീഠമന്ത്രാജ്യാഹുത്യന്തവും പക്ഷഹോമവും ചെയ്താൽ വക്രതുണ്ഡാദിദ്വാദശനാമങ്ങളെക്കൊണ്ടും. ഇഹ ഹരിഹരേ പഞ്ചതത്വൈഃ—ഈ പക്ഷഹോമാവസാനത്തിങ്കൽ ശങ്കരനാരായണന്റെ പഞ്ചതത്വങ്ങളെക്കൊണ്ടും. ത്രിധാമ്നി മൂലാർണ്ണൈഃ— വിഷ്ണുവിങ്കൽ പക്ഷാന്തത്തിങ്കൽ മൂലാക്ഷരങ്ങളെക്കൊണ്ടും. ഇഹ ത്ര്യംബകേ ധ്രുവമഭിഃ— ഇവിടെ ശിവങ്കൽ പക്ഷഹോമാനന്തരം പഞ്ചധ്രുവമങ്ങളെക്കൊണ്ടും ഘൃതം ആഹുത്യ— നെയ്യിനെ ഹോമിപ്പൂ. മുരഭിദി ദ്രവ്യാഹുതേഃ പ്രാക് ഭൂരാദിമന്ത്രൈഃ ആജ്യം— വിഷ്ണുവിങ്കൽ ചതുർദ്രവ്യഹോമത്തിന്റെ മുമ്പിൽ ഭൂരാദിമന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടു ആജ്യത്തെയും ഇതരേഷു. ഊർദ്ധ്വതഃ ച ആജ്യം ജുഹുയാത്— ശിവദുർഗ്ഗാശങ്കരനാരായണഗണപതികളിൽ ചതുർദ്രവ്യഹോമം കഴിഞ്ഞാൽ ഭൂരാദിമന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടും ആജ്യത്തെ ഹോമിപ്പൂ.

ഭൂരാദ്യാഃ പൃഥഗേവ ലോകപതയ-
ശ്ചാഗ്നിസ്സസോമഗ്രഹാ
നക്ഷത്രാണി സസംപ്രദാനായുഗാ
ഭൂതാനി നാഗാ ഹരെ

സർവ്വാശ്ചാപ്യഥ ദേവതാസ്തദനു വി-
ശ്വേ ചാപി ദേവാഃ പുന-
ർവ്വിഷ്ണുർവ്യാഹൃതയശ്ച വിഷ്ണുപദ-
മൂലാഃസ്യുസ്തദന്യേഷു താഃ. വൃ ൩.

ഹരൌ ഭൂരാദ്യാഃ—വിഷ്ണുവിങ്കൽ ഭൂഃ സ്വാഹാ ഭുവഃ സ്വാഹാ സ്വഃ സ്വാഹാ ഭൂർഭുവഃസ്വഃ സ്വാഹാ ഈ നാലും. പൃഥക് ലോകപതയഃ—വെവ്വേറെ ഇന്ദ്രായ സ്വാഹാ അഗ്നയേ സ്വാഹാ യമായ സ്വാഹാ നിരൃതയേ സ്വാഹാ വരുണായ സ്വാഹാ വായവേ സ്വാഹാ സോമായ സ്വാഹാ ഈശാനായ സ്വാഹാ ബ്രഹ്മണേ സ്വാഹാ അനന്തായ സ്വാഹാ ഈ പത്തും. സസമ്പ്രദാനാദ്യുഗഃ—സമ്പ്രദാനമാകുന്ന ചതുർത്ഥിയോടും ദ്യുഗമാകുന്ന സ്വാഹാകാരത്തോടും കൂടീട്ട അഗ്നിഃ സസോമഃ ഗ്രഹാഃ നക്ഷത്രാണി—അഗ്നയേ സ്വാഹാ സോമായ സ്വാഹാ ഗ്രഹേഭ്യഃ സ്വാഹാ നക്ഷത്രേഭ്യഃ സ്വാഹാ. ഭൂതാനി നാഗാഃ സർവ്വാഃ ദേവതാഃ തദനു വിശ്വേ ദേവാഃ ച വിഷ്ണുഃ വ്യാഹൃതയഃ ച—ഭൂതേഭ്യഃ സ്വാഹാ നാഗേഭ്യഃ സ്വാഹാ സർവ്വാഭ്യോ ദേവതാഭ്യഃ സ്വാഹാ വിശ്വേഭ്യോ ദേവേഭ്യഃ സ്വാഹാ വിഷ്ണവേ സ്വാഹാ ഭൂഃ സ്വാഹാ ഭുവഃ സ്വാഹാ സ്വഃ സ്വാഹാ ഭൂർഭുവഃ സ്വഃ സ്വാഹാ ഈ ഇരുപത്തേഴും ഭൂരാദിമന്ത്രങ്ങൾ. അന്യേഷു തേ ഽണവഃ വിഷ്ണുപദമൂലാഃ—ശിവാദികൾക്ക ഇതു തന്നെ മന്ത്രങ്ങൾ. വിഷ്ണവേ സ്വാഹാ എന്നുള്ളേടത്തു തന്റെ തന്റെ മൂലം വേണം.

ഗായത്ര്യാ സകലേഷു
പ്രജുഹോതു സമിദ്ഘൃതാന്നസർപ്പീംഷി
പൂർണ്ണാന്തം സാഷ്ടശതാ
ഭർഗ്ഗായാം താനി മൂലമന്ത്രേണ. വൃ ൪.

സകലേഷു ഗായത്ര്യാ സമിദ്ഘൃതാന്നസർപ്പീംഷി സാഷ്ടശതം പൂർണ്ണാന്തം പ്രജുഹോതു—എല്ലാ ദേവന്മാരിലും തന്റെ തന്റെ ഗായത്രികൊണ്ടു് പാലും ചമതയും നെയ്യും ഹവിസ്സും ഈ നാലും നൂറെറട്ടുരു പൂർണ്ണാഹുത്യന്തമായി ഹോമിപ്പൂ. ഭർഗ്ഗായാം താനി മൂലമന്ത്രേണ—ഭർഗ്ഗയിങ്കൽ ആ ചതുർദ്രവ്യങ്ങളെ മൂലംകൊണ്ടു ഹോമിക്കണം.

പക്വാന്തേ നാമഭിർദ്വാദശഭിരഥ ദിക്പൈ-
ർഭൂതൈരാജ്യം ബാഹുലേയേ മഹദ്ഭിഃ
ചന്ദ്രാർക്കാഭ്യാം കാലവഹ്നിഗ്രഹൈർദിങ്-
നക്ഷത്രൈർദ്രവ്യം ഹുനേന്മൂലതോഽന്തേ. വൃ ൭

ബാഹുലേയേ പക്വാന്തേ—സുബ്രഹ്മണ്യങ്കൽ പിന്നെ മന്ത്രാജ്യാഹുതിയും പക്വഹോമവും ചെയ്താൽ. നാമഭിർദ്വാദശഭിഃ—സ്കന്ദായ നമഃ സ്വാഹാ ഇത്യാദി ദ്വാദശനാമംകൊണ്ടും പൂജാമന്ത്രവും ദിക്പൈഃ ഭൂതൈഃ മഹദ്ഭിഃ ചന്ദ്രാർക്കാഭ്യാം കാലവഹ്നിഗ്രഹൈഃ ദിങ്നക്ഷത്രൈഃ ആജ്യം—ഇന്ദ്രായ സ്വാഹാ ഇത്യാദി ദിക്പാലമന്ത്രംകൊണ്ടും ഭൂതേഭ്യഃ സ്വാഹാ മഹദ്ഭ്യഃ സ്വാഹാ സോമായ സ്വാഹാ ആദിത്യായ സ്വാഹാ കാലായ സ്വാഹാ അഗ്നയേ സ്വാഹാ ഗ്രഹേഭ്യഃ സ്വാഹാ ദിഗ്ഭ്യഃ സ്വാഹാ നക്ഷത്രേഭ്യഃ സ്വാഹാ ഈ പത്തൊൻപതുകൊണ്ടും ആജ്യാഹുതികളെ ചെയ്ക. അന്തേ മൂലതഃ ദ്രവ്യം ഹുനേത്—ഒടുക്കം മൂലംകൊണ്ടു സമിദാജ്യഹവിരാജ്യങ്ങളെയും ഹോമിപ്പൂ.

പക്വാന്തേ ഷണ്മന്ത്രകൈരാജ്യമാദ്യേ
ഹുത്വാ ഗായത്ര്യാ ചതുർദ്രവ്യകം ച
ഗോപ്ത്രാദ്യാഖ്യാ ഷഡ്ഭുജേന്ദ്രാദിനക്ഷ-
ത്രാന്തൈഃ സ്കന്ദോക്തൈശ്ച സർപ്പിർജ്ജുഹോതു.
[വൃ ൮

ആദ്യേ പക്വാന്തേ—ശാസ്താവിങ്കൽ പക്വഹോമം കഴിഞ്ഞാൽ. ഷണ്മന്ത്രകൈഃ ആജ്യം—രേവന്തായ സ്വാഹാ ഇത്യാദി ഷണ്മന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടു നെയ്യിനെ ഹോമിപ്പൂ. ഗായത്ര്യാ ചതുർദ്രവ്യകം ച—സഗായത്രികൊണ്ടു ചതുർദ്രവ്യത്തെയും ഹോമിപ്പൂ. ഗോപ്ത്രാദ്യാഖ്യാഃ ഷഡ്ഭുജാ സ്കന്ദോക്തൈഃ ഇന്ദ്രാദിനക്ഷത്രാന്തൈഃ സർപ്പിഃ ജുഹോതു—പിന്നെ ഗോപ്ത്രേ സ്വാഹാ ഇത്യാദി ദ്വാദശനാമങ്ങളെക്കൊണ്ടും സുബ്രഹ്മണ്യങ്കൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഇന്ദ്രായ സ്വാഹാ ഇത്യാദി നക്ഷത്രേഭ്യഃ സ്വാഹാ എന്നു കഴിവോളമുള്ള പത്തൊൻപതുമന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടും നെയ്യിനെ ഹോമിപ്പൂ.

സ്വിഷ്ടകൃത്പ്രഭൃതിഹോമമിതരത്
പ്രാർച്യ സർപ്പിരപി താസു ഘടേഷു
തത്ത്വയാ സമധിവാസ്യ നിശീഥേ
സ്ഥാപയേത്തദനു ശാസ്തരി ലഗ്നേ. വൃ ൯

ഇതി. സ്വിഷ്ടകൃത്പ്രഭൃതിഹോമവിരാമേ—ഇങ്ങനെ എല്ലാവക്കും ഹോമങ്ങളെച്ചെയ്തു സ്വിഷ്ടകൃദാദിഹോമം മുടിച്ച് താസ്വ പരോടേ ച സമ്പ്രാഃ പ്രാർപ്യ—ആ ഇഷ്ടകകളിലും കലശത്തിലും സമ്പാതത്തെ സമർപ്പിച്ചിട്ടു. നിശി തദ്വയം ഇതി സമധിവാസ്യ—രാത്രിയിങ്കൽ വസ്ത്രംകൊണ്ടു മൂടി ഇപ്രകാരം ഇഷ്ടകകളേയും കലശത്തെയും അധിവസിച്ച്. തദനു താഃ സുവിലഗ്നേ സ്ഥാപയേത്—പിറെറ ദിവസം നല്ല മുഹൂർത്തകാലത്തു ആ ഇഷ്ടകകളെ സ്ഥാപിപ്പൂ.

പ്രാസാദഗർഭസ്യ വാമേതരസ്മിൻ
പാർശ്വാദ്ദേശേ ഭാവിതത്പാദുകാന്തഃ
ഭൂമിം കൃത്വാ സുസ്ഥിരാം ശോധയിത്വാ
മാത്വാ ക്ഷേത്രം കല്പയേദിഷ്ടകാനാം. ൨൨

ഇതി. പ്രാസാദഗർഭസ്യ വാമേതരസ്മിൻ പാർശ്വാദ്ദേശേ—പ്രാസാദത്തിന്റെ നടുവിൽ വാതിൽ വച്ചുന്നതിന്റെ വലത്തു ഭാഗത്തിങ്കൽ ഭാവിതത്പാദുകാന്തഃ ഭാവിയായിരിക്കുന്ന പാദുകത്തിന്റെ അകത്ത്. ഭൂമിം (കൃത്വാ) സുസ്ഥിരാം കൃത്വാ—ഭൂമിയെ അളന്നു സ്ഥിരമാക്കിച്ചെയ്തു. ശോധയിത്വാ—മുഷ്ട്യാദികളെക്കൊണ്ടു അവിടെ സ്ഥലശുദ്ധിയെച്ചെയ്തു. മാത്വാ ഇഷ്ടകാനാം ക്ഷേത്രം കല്പയേത്—അളന്നുകണ്ടു ഇഷ്ടകകളെ വയ്ക്കാൻ സ്ഥാനത്തെ കല്പിപ്പൂ.

* ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ടു ഇഷ്ടകാന്യാസസ്ഥാനത്തെ ചൊല്ലുന്നു.

ഉണ്ടാവാനിരിക്കുന്ന പ്രാസാദഗർഭാന്തരത്തിന്റെ വലത്തെപ്പുറത്തു കട്ടിളയുടെ താഴെ ഇനി ഇടുവാനിരിക്കുന്ന പാദുകത്തിന്നകത്തുഭാഗത്തു വശമായ് ഇഷ്ടകാന്യാസത്തിന്നു ഭൂമിയെ കല്പിച്ച് കുറി ഉറപ്പിച്ചു ശോധനചെയ്തു അളന്ന് ഇഷ്ടകാക്ഷേത്രത്തെ കല്പിപ്പൂ.

ക്ഷേത്രേ ചതുർദ്ദശയുതേ ചതുരശ്രരൂപേ
രേഖാ ലിഖേദ്വിധിവദ് പദയോഃ പുരോഗ്ര
*ഷ്ട്വിഷ്ടകോഷ്ഠയുജി പിപ്പലശങ്കുനോദ-
ഗ്ഗ്രശ്രുവൗ സകലഷ്ട ശിവേസ്ത്രതോ ചാ. ൨൩

* തച്ഛിഷ്ടകോഷ്ഠയുജി പിപ്പലശങ്കുനോദ-
ഗ്ഗ്രം ക്രമം ... എന്നു തെളിഞ്ഞുകാണുന്നു.

സകലേഷു പിപ്പലശാകനാ__സകല ദേവന്മാരിലും അരയാൽച്ചമതകൊണ്ട്. ചതുരശ്രരൂപേ ക്ഷേത്രേ__ഒരിക്കൽ ദീർഘവിസ്താരമായിട്ട് ഒരു ചതുരശ്രം വരച്ച് ഉണ്ടാക്കിയാൽ. ചതുഷ്പദയുതേ__അച്ചതുരശ്രത്തെ നാലു പദമായി വരച്ചു ഖണ്ഡിപ്പൂ. ശിഖിമരുത്പദയോഃ പുരോഽഗ്രേ രേഖേ ലിഖേത്__അതിൽ അഗ്നികോണിലെയും വായുകോണിലെയും ഖണ്ഡങ്ങളിൽ കിഴക്കോട്ടായിട്ട് ഓരോ രേഖകളെ വരച്ചു രണ്ടായി ഖണ്ഡിപ്പൂ. തച്ഛിഷ്ടകോഷ്ഠയുജി__വായുകോണിലെയും ഈശകോണിലെയും പദങ്ങളിൽ ഉദഗഗ്രേ രേഖേ__വടക്കോട്ടായിട്ടും ഓരോ രേഖകളെയും ഉണ്ടാക്ക. സകലേഷു പ്രണവേന ശിവേ അസ്ത്രതഃ വാ__എല്ലാവക്കും പ്രണവംകൊണ്ടും ശിവന് അസ്ത്രംകൊണ്ടും രേഖകളെവരച്ച് ചതുരശ്രത്തെ എട്ടായി ഖണ്ഡിപ്പൂ.

* ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ട് ഇഷ്ടകാക്ഷേത്രത്തെ ചൊല്ലുന്നു.

എട്ടിഷ്ടകകളെ ന്യസിക്കുന്നു എങ്കിൽ മൂന്നിഷ്ടകകളുടെ വീതിയും ഒരു ഇഷ്ടകയുടെ നീളവും കൂടിയേടത്തോളം സമചതുരശ്രമായി ഇഷ്ടകാക്ഷേത്രത്തെ കല്പിക്കണം എന്നു യുക്ത്യാ എന്നതിന്റെ താല്പര്യം. പിന്നെ ആ ക്ഷേത്രത്തെ കിഴക്കുപടിഞ്ഞാറും വടക്കും നടുവെതന്നെ സൂത്രമിട്ടു നാലു ഖണ്ഡമാക്കിയാൽ പുറത്തെ അരികിന്നു രണ്ടു ഇഷ്ടികാവീതിയെ അകത്തുചെന്നേടത്തു അഗ്നികോണിലും കിഴക്കുപടിഞ്ഞാറും നിരൃതികോണിലും ഈശാനകോണിലും തെക്കുവടക്കും ഓരോ സൂത്രത്തെ അതതുമാത്രകൊണ്ടു വരച്ചാലാക്ഷേത്രങ്ങളിൽ ക്രമത്താലെ ഇഷ്ടകകളെ ന്യസിക്കണം. അപ്പോൾ നടുവിലൊരു പഴുതുണ്ടാകയും ചെയ്യും.

* ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ടു ഇഷ്ടകാന്യാസസ്ഥാനത്തെ ചൊല്ലുന്നു.

നാഗൈർഭിത്തിമിതിം വിഭജ്യ ചതുരോ
ബാഹ്യാ വിധായാംശകാ-
നന്തസ്ത്രീനപി ലേഖ്യ ഗോഭിരജിരാ
ഷഡ്ഭേദാ ച ഷണ്മാത്രകാ
ന്മൈത്രീനപി ചൈകകം വിതനയാദ്
ഗർഭം പരാംശേ സ്ഥിരം
വിപ്രസ്യോപരി പാദകസ്യ ഭുവി രാ-
ജന്യോഽധഃ ക്രമാദന്യയാഃ. ൩൦

ഇനി ഉണ്ടാവാനിരിക്കുന്ന ഗർഭഭിത്തിയുടെ വിസ്താരത്തെ കൊണ്ടു എട്ടു വിഭജിച്ചിട്ട് അകമത്തെ നാലു ക്രൂവും പുറത്തെ മൂന്നംക്രൂവും പോക്കി ശേഷിച്ച അംശത്തിൽ ഗർഭം ന്യാസംചെയ്കേണ്ടു സാമാന്യം. വിഷ്ണുവിന് എങ്കിൽ ഒമ്പതു പകുത്തു പുറത്തെ ആറുക്രൂവും അകത്തെ രണ്ടുക്രൂവും കഴിച്ചു ശേഷത്തിൽ ഗർഭം വയ്ക്ക. ഷൺമുഖനെങ്കിൽ അഞ്ചുപകുത്തു പുറത്തുനിന്നു മൂന്നും അകത്തുനിന്നൊന്നും കഴിച്ചു ശേഷത്തിൽ ഗർഭം വയ്ക്കേണ്ടു. ഇതിന്റെ സൂക്ഷ്മം ഇഷ്ടകാന്യാസത്തിങ്കൽതന്നെ വരുത്തിക്കൊള്ളണം എന്നേ മതിയാവു താനും. പിന്നെ ബ്രാഹ്മണർക്ക് എങ്കിൽ പാദുകമേൽ വാവിതാനത്തിങ്കൽ ഗർഭം ന്യാസം ചെയ്കേണ്ടു. ക്ഷത്രിയർക്ക് എങ്കിൽ ചെറപ്പ് വിതാനത്തിങ്കൽ വൈശ്യനെങ്കിൽ അതിനോടു താഴെ ശൂദ്രനെങ്കിൽ അതിന്നും താഴെ ഗർഭം വയ്ക്കേണ്ടു.

പീഠം വർമ്മസുരക്ഷിതേഽത്ര പരിപൂ-
ജ്യാന്തഃസ്ഥിതഃ സംസ്മരൻ
ദേവം സാഞ്ജലിരീശപശ്ചിമശിരോവാ-
രം മൂലമഷ്ടാവരം
ആവൃത്യാപ്യഭിജപ്യ വഹ്നിചിതിമാ-
സ്യോപാസ്യ ചാഷ്ടേഷ്ടകാ-
ശ്ചിനീതോന്നതിനിമ്നതാ പരിഹരൻ
തുല്യാ യഥോപാനഹാ. ൯൫

വർമ്മസുരക്ഷിതേ അത്ര പീഠം പരിപൂജ്യ—ദേഹശുദ്ധ്യാദി ഗണപതിപൂജാന്തം ചെയ്തു. കവചമന്ത്രംകൊണ്ടു തളിച്ചിരിക്കുന്ന ഇഷ്ടകാക്ഷേത്രത്തിങ്കൽ പീഠത്തെ പൂജിച്ചു അന്തഃ സ്ഥിതഃ സാഞ്ജലിഃ ദേവം സംസ്മരൻ—പ്രാസാദത്തിന്റെ അകത്തുഭാഗത്തുനിന്ന് അഞ്ജലിയെ ബന്ധിച്ചു ദേവനെ ധ്യാനിച്ചുംകൊണ്ട് ഈശപശ്ചിമശിരോവാരം ആവൃത്യ അഷ്ടാവരം അത്ര മൂലം അഭിജപ്യ—ശിവങ്കൽ പതിനൊന്ന് ഉരുവും വിഷ്ണ്വാദികൾക്ക് എട്ടെട്ട് ഉരുവും തന്റെ മൂലമന്ത്രങ്ങളെ ജപിച്ച് ആസ്യ വഹ്നിചിതിം ഉപാസ്യ—ഈ ഇഷ്ടകകളിൽ അഗ്നിചൈതന്യത്തെ ഉപാസിച്ച്. അഷ്ട ഇഷ്ടകാഃ ഉന്നതിനിമ്നതേ പരിഹരൻ യഥാ ഉപാനഹാ തുല്യാഃ തഥാ ചിനീത—എട്ടു ഇഷ്ടകകളെയും പൊ

ക്കവും താഴ്ച്ചയും വരാതെ പാദുകത്തിന്റെ സമമായിട്ട ചേർത്തു ന്യസിപ്പൂ.

ഈശശ്വസ്ത്രാഭിഃ സദ്യോജാതാഭിഃ കലാഭി-
 ർവഹ്ന്യംശാദീശാംശാന്തിഷ്വം ക്രമേണ
ലക്ഷ്മീശോമാശ്രീശയോർമൂലവര്ണ്ണൈ-
 ശ്ചിനുയാദന്യേഷു സ്വമൂലേന ചൈനാഃ. ൪൯

ഈശേ സദ്യോജാതാഭിഃ കലാഭിഃ അഷ്ടാഭിഃ—ശിവങ്കൽ സദ്യോജാതകലകൾ എട്ടുകൊണ്ടും. ലക്ഷ്മീശോമാശ്രീശയോഃ മൂലവര്ണ്ണൈഃ—വിഷ്ണുവിങ്കലും, ശങ്കരനാരായണങ്കലും തന്റെ മൂലാക്ഷരങ്ങൾ എട്ടുകൊണ്ടും. അന്യേഷു—മറവുള്ള മൂർത്തികളിൽ. സ്വമൂലേന—തന്റെ മൂലംകൊണ്ടും. വഹ്ന്യംശാദീശാംശാന്തിഷ്വം ക്രമേണ എനാഃ ചിനുയാത്—അഗ്നികോണഖണ്ഡത്തിൽ തുടങ്ങി ഈശകോണഖണ്ഡം അവസാനമായിട്ട ക്രമേണ ഇഷ്ടികകളെ എട്ടിനേയും ചേർത്തുവയ്പൂ.

ആവാഹ്യാത്ര നിജേന മൂലമനുനാ
 ദേവം സഹാംഗം യജേ-
ദാലിപ്യാമലയാ മൃദാ കലശവാ-
 രാപൂര്യ ഗർഭാവടം
വീക്ഷേതാക്ഷതസൂനമാമിതി ജപൻ
 ക്ഷിപ്ത്വാ ജലാവർത്തകം
വാമാവർത്തസമുത്ഥമപ്യസുഹൃദാമ-
 ന്യാത്മ ച സമ്പാദയേത്. ൫൦

അത്ര നിജേന മൂലമനുനാ ദേവം ആവാഹ്യ സഹാംഗം യജേത്—അവിടെ മദ്ധ്യഗത്തുങ്കൽ തന്റെ തന്റെ മൂലം കൊണ്ടു ദേവനെ ആവാഹിച്ച് അംഗന്യാസാദിചെയ്തു പൂജിച്ചു അർഘ്യപുഷ്പാഞ്ജലിയും ചെയ്‌വൂ. അമലയാ മൃദാ ആലിപ്യ—പിന്നെ നല്ല മണ്ണു കുഴച്ചതിനെക്കൊണ്ട് ഇഷ്ടികകളുടെ ഇടയിൽ തേച്ച്. കലശവാരാ ഗർഭാവടം ആപൂര്യ—കലശജലംകൊണ്ടു ഇഷ്ടികകളുടെ നടുവിലെ കുഴിയെ നിറച്ച്. ക്ഷാം ഇതി ജപൻ അക്ഷതസൂനം ക്ഷിപ്ത്വാ ജലാവർത്തകം വീക്ഷേത—ക്ഷാം എന്നു ജപിച്ചു വെളുത്ത പൂവും അക്ഷതവും ആ ജലത്തിലിട്ട് വെള്ളം പോകുന്ന വഴിയെ സൂക്ഷിച്ചു നോക്കൂ. വാമാവർത്തസമുത്ഥമേവ

അസ്ത്രഹുതസമ്പാതം ച സമ്പാതയേത്—ആ പൂവു ഇടത്തൂട പ്രദക്ഷിണമായി കണ്ടു എങ്കിൽ അസ്ത്രംകൊണ്ട് നൂറെറട്ട് ഉരു ആജ്യാഹുതിചെയ്തു സമ്പാതത്തെ സ്പർശിക്കയും വേണം.

മന്ത്രവരമഹിതം മഹാസ്ത്രരൂപം
വിളമഭികല്പ്യ തഥേഷ്ടകാശ്ച തസ്രഃ
തദുപരി വിനിധായ ധാന്യമൃദ്ഭി-
ർദൃഢമവടം പരിപൂര്യ സാധു രക്ഷേത്. ൧൮

മന്ത്രവരമഹിതം മഹാസ്ത്രരൂപം വിളം അഭികല്പ്യ—പിന്നെ മൂലംകൊണ്ട് ആവാഹിച്ചു പൂജിച്ച് അർഘ്യപുഷ്പാഞ്ജലിയും ചെയ്തു രക്ഷിച്ചു തച്ചൈതന്യത്തെ അവിടെ വ്യാപ്തമായി കല്പിച്ച്. തഥാ ച തസ്രഃ ഇഷ്ടകാഃ തദുപരി വിനിധായ—അപ്രകാരം തന്നെ ദേവർപെട്ട നാലു ഇഷ്ടികകളെ മുകളിൽ നാലു ദിക്കിലുമായി വച്ച്. ധാന്യമൃദ്ഭിഃ അവടം ദൃഢം പരിപൂര്യ സാധു രക്ഷേത്—നെല്ലുകൊണ്ടും മണ്ണുകൊണ്ടും ആ കുഴിയെ നല്ലവണ്ണം നിറച്ചു വഴിപോലെ രക്ഷിച്ചുകൊള്ളൂ.

തതഃ സമഭ്യർച്ചിതവാസ്തുരത്ര
ശുഭേഽഹ്നി ഗർഭോചിതസാധനാനി
സംഭൃത്യ മന്ത്രീ വിനിധായ വഹ്നിം
സമാരഭേതോത്തരതോഽഗ്നികാര്യം. ൧൯

തതഃ ശുഭേഽഹനി—അനന്തരം നല്ല ദിവസത്തുങ്കൽ. സമഭ്യർച്ചിതവാസ്തുഃ—മുമ്പിലെപ്പോലെ ഈശകോണിൽ വാസ്തുബലിയെച്ചെയ്ത്. ഗർഭോചിതസാധനാനി സംഭൃത്യ—ഗർഭന്യാസത്തിന്ന വേണ്ടുന്ന കോപ്പുകളെ കൈക്കൊണ്ടാക്കി. മന്ത്രീ ഉത്തരതഃ അഗ്നികാര്യം സമാരഭേത—ആചാര്യൻ ഇഷ്ടകാസ്ഥാനത്തിന്റെ വടക്ക് ഇരുന്ന ഹോമത്തെ ആരംഭിപ്പൂ.

ന്യസ്യ ന്യഗ്ബിലമഗ്നിദക്ഷിണദിശി
വ്രീഹ്യാദിമന്മണ്ഡലേ
പാത്രം താമ്രകൃതം പിധാനസഹിതം
ഗവ്യാദിസംശോധിതം
പീഠാരാധനപൂർവ്വമത്ര കൃതസം-
സ്കാരേ സമുത്താനിതേ
കുര്യാത്സാഗരമൂർദ്ധ്വഗം ധൃതഹിര-
ണ്യനാഗ്രമോഷ്ഠം സുധീഃ. ൨൦

അവിടെ കിററിത്തിയുമിട്ട് അന്വാധാനാദി ഹവിസ്സ് വാങ്ങി ഉപസ്തരിച്ച്. അഗ്നിദക്ഷിണദിശി വ്രീഹ്യാദിമന്ദസ്ഥലേ—തീയുടെ തെക്ക് അഷ്ടദളപത്മത്തിൽ വ്രീഹ്യാദി വസ്ത്രാന്തമായി പീഠമുണ്ടാക്കിയശേഷം. താമ്രകൃതം പിധാനസഹിതം പാത്രം ഗവ്യാദിസംശോധിതം സ്വഗപിലം സ്വന്യ—ചെമ്പുകൊണ്ട് അടപ്പോടും കൂടി ഉണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്ന ഗർഭപാത്രത്തെ പഞ്ചഗവ്യംകൊണ്ടും അഷ്ടഗന്ധജലംകൊണ്ടും കഴുകി കമഴ്ത്തിവച്ചാൽ. പീഠാരാധനപൂർവ്വം കൃതസംസ്കാരേ സമുത്താനിതേ—ദേഹശുദ്ധ്യാദി പീഠപൂജാന്തം ചെയ്ത് കുംഭസംസ്കാരങ്ങളായ ശോഷണാദിയും ചെയ്ത് മലർത്തിവച്ചാൽ. ധൃതഹിരണ്യേന അഗ്രദോഷ്ണാ സാഗരമൃദ് വൃതിം കല്പ്യാത്—സമുദ്രത്തിലെ മണ്ണുകൊണ്ടു ശോഷണാദിത്രയം ചെയ്ത് പൂജിച്ചാൽ പലകയുടെ അഗ്രത്തിങ്കൽ സ്വർണ്ണം പിടിച്ചു ആ കൈകൊണ്ടു സമുദ്രത്തിലെ മണ്ണ് എടുത്തു ഗർഭപാത്രത്തിന്റെ അകത്തു തേച്ച്.

കുഡ്യശ്ലേഷമിഹ പ്രകല്പ്യ വൃതിമാ-
　　ദാവന്തരാളേ സ്ഥിതം
പ്രത്യക് പ്രാക്സ്ഥമവാഗുദക്സ്ഥമപി രേ-
　　ഖാദ്വന്ദ്വമാപാതയേത്
പാത്രേസ്മിൻ നവഖണ്ഡമണ്ഡിതമഹീ-
　　സംസ്ഥാനരൂപേ സ്ഫുര-
ദ്വർണ്ണാംശഭാജിചിതിതി തത്ത്വാദി-
　　ദ്രവ്യാണി വിന്യസ്യതാം. ൯൩

ഇഹ ആദൌ വൃതിം കുഡ്യശ്ലേഷം പ്രകല്പ്യ—ഇവിടെ ആദിയിങ്കൽ തേയ്ക്കുന്ന മണ്ണു നല്ലവണ്ണം ഗർഭപാത്രത്തിന്റെ അകത്തു എല്ലാടവും പററിയിരിക്കുമാറു കല്പിച്ചാൽ. അന്തരാളേ സ്ഥിതം പ്രത്യക്പ്രാക്സ്ഥം അവാഗുദക്സ്ഥം അപി രേഖാദ്വന്ദ്വം ആപാതയേത്—ഗർഭപാത്രത്തിന്റെ അകത്തു പടിഞ്ഞാറുനിന്നു കിഴക്കോട്ടായിട്ടും തെക്കുനിന്നു വടക്കോട്ടായിട്ടും ഈരണ്ടു രേഖകളെ ഉണ്ടാക്കണം. നവഖണ്ഡമണ്ഡിതമഹീസംസ്ഥാനരൂപേ അസ്മിൻ പാത്രേ—അപ്പോൾ ഒമ്പതുപദമായിട്ടുവരുന്നതിനെ നവഖണ്ഡംകൊണ്ടു ശോഭിച്ചിരിക്കുന്ന ഭൂമിയുടെ സ്ഥിതിപോലെ കല്പിച്ച് അതുങ്കൽ. സ്ഫുരദ്വർണ്ണാംശഭാജി ചിതി—ലിപിപങ്ക

ജത്തെ പൂജിച്ച് അതുങ്കൽ. തത്തദ്ദേവദ്രവ്യാണി വിന്യസ്യ—അതതു ദേവന്മാൎക്ക പറയപ്പെടുന്ന ദ്രവ്യങ്ങളെ ക്രമേണ ന്യസിക്കണം.

മൃന്മൂലധാതുമണിബീജകലോഹക്ലൃപ്ത്യാ
ദ്രവ്യാൎപ്പണം ഭവതി സൎവ്വസുപൎവ്വഗൎഭേ
സ്കന്ദേ തു വാഹമണിലോഹകധാതുബീജ-
മൃത്കന്ദകക്രമത ഇത്യപി വാ പ്രദേശേ. ൯൪

സൎവ്വസുപൎവ്വഗൎഭേ മൃന്മൂലധാതുമണിബീജകലോഹക്ലൃപ്ത്യാ ദ്രവ്യാൎപ്പണം ഭവതി-എല്ലാ ദേവന്മാരിലും മണ്ണുകളും കിഴങ്ങുകളും ധാതുക്കളും രത്നങ്ങളും ബീജങ്ങളും ലോഹങ്ങളും ഇങ്ങനെ ഗൎഭപാത്രത്തുങ്കൽ ക്രമേണ ദ്രവ്യന്യാസം ഭവിക്കുന്നു. സ്കന്ദേ തു സുബ്രഹ്മണ്യങ്കൽ ഭേദമുണ്ട്. വാഹമണിലോഹകധാതുബീജമൃത്കന്ദകക്രമതഃ—വാഹനങ്ങളും രത്നങ്ങളും ലോഹങ്ങളും ധാതുക്കളും ബീജങ്ങളും മണ്ണുകളും കിഴങ്ങുകളും ഇങ്ങനെ ക്രമങ്ങൾ ഭവിക്കുന്നു. പ്രദേശേ ഇത്യപി വാ-ശാസ്താവിങ്കൽ ഈ സുബ്രഹ്മണ്യങ്കൽ പറഞ്ഞ ക്രമമായിട്ടും ആകുന്നു.

ഭൃത്തീൎത്ഥതരംഗിണീഹ്രദകളീ-
രാവാസവല്മീകഭൂ-
ധാന്യാഗാരഗജോക്ഷശൃംഗമൃദോ
ദിക്കോണമദ്ധ്യേ ന്യസേത്
സേനാനീതരദേവതാസ്വധിദിശം
പാഥോജനീലോത്പല-
ത്പന്നം കൈരവലോഹിതോത്പലസമു-
ത്പന്നേ ച മൂലാന്യപി. ൯൫

സേനാനീതരദേവതാസു—സുബ്രഹ്മണ്യനെ ഒഴിച്ചുള്ള വിഷ്ണ്വാദി ആറു ദേവന്മാരിലും. ദിക്കോണമദ്ധ്യേ—ദിക്ക നാലിലും കോണുകൾ നാലിലും നടുവിലുമായിട്ടു. ഭൃത്—പൎവ്വതത്തിലെ മണ്ണ്. തീൎത്ഥം തീൎത്ഥത്തിലെ മണ്ണും. തരംഗിണീ-പുഴയിലെ മണ്ണും. ഹ്രദം-കയത്തിലെ മണ്ണും. കളീരാവാസം ഞണ്ട് ഇരിക്കുന്നിടത്തെ മണ്ണും. വല്മീകം ഭൂഃ-പുററു മണ്ണും. ധാന്യാഗാരം—കളത്തിലെ മണ്ണും. ഗജോക്ഷശൃംഗമൃദഃ—ആനക്കൊമ്പേലെ മണ്ണും കാളക്കൊമ്പേലെ മണ്ണും, ഈ ഒമ്പതിനേയും ന്യസേത്-ന്യസിപ്പൂ.

അധിദിശം—പിന്നെ കിഴക്കുതുടങ്ങി നാലു ദിക്കുകളിലും. പാഥോജ-നീലോത്പലോത്പന്നേ — താമരയുടേയും കരിങ്കുവളത്തിന്റെയും. കൈരവലോഹിതോത്പലസമുത്പന്നേ—ആമ്പലിന്റെയും ചുകന്ന താമരയുടേയും, മൂലാനി അപി ന്യസേത്—കിഴങ്ങുകളെ ന്യസിപ്പൂ.

ന്യസ്യേന്മനോഹ്വാം ഹരിതാലമഞ്ജനം
ശ്യാമം ച പൂർവാദിശിവാന്തിമം ക്രമാത്
സസീസസൌരാഷ്ട്രഭിധാനരോചനം
സഗൈരികം പാരതമത്ര മധ്യതഃ. ൨൦൦

ഈ ആറു ദേവന്മാരിലും, പൂർവാദിശിവാന്തിമം ക്രമാത്—കിഴക്കു തുടങ്ങി ഈശകോണ് അവസാനമായിട്ടു. മനോഹ്വാം—മനയോലയും. ഹരിതാലം—അരിതാരവും. അഞ്ജനം—അഞ്ജനക്കല്ലും. ശ്യാമം—പച്ചയും. സസീസസൌരാഷ്ട്രഭിധാനരോചനം—ഈയവും തിരുവട്ടപ്പയറും ഗോരോചനയും, ഗൈരികം—ചെങ്കല്ലും. അത്ര മധ്യതഃ പാരതം ച ന്യസ്യേത്—അവിടെ നടുവിൽ രസത്തേയും ന്യസിപ്പൂ.

വജ്രം മൌക്തികവൈഡൂര്യ(ക)-
ശംഖസ്ഫടികപുഷ്യകം ഷട്സു
ചന്ദ്രോപലം മഹാനീലം
തദ്വന്ന്യസേത്തു പത്മരാഗമപി. ൨൦൧

ഷട്സു തദ്വത്—വിഷ്ണ്വാദി ആറു ദേവന്മാരിലും മുമ്പിൽ പറഞ്ഞ പോലെ കിഴക്കു തുടങ്ങി ഈശാവസാനമായും നടുവിലും വജ്രം വൈരം, മൌക്തികം മുത്ത്, വൈഡൂര്യം അതു തന്നെ, ശംഖ് അതു തന്നെ, സ്ഫടികം അതു തന്നെ, പുഷ്യകം പുഷ്യരാഗം, ചന്ദ്രോപലം ചന്ദ്രകാന്തം, മഹാനീലം ഇന്ദ്രനീലം, പത്മരാഗം അതുതന്നെ. ഈ ഒമ്പതിനേയും, ന്യസേത് ന്യസിക്കണം.

തഥാ ശാലിനീവാരയവൌ കങ്കുമാഷൌ
കലായം സനിഷ്പാവസംജ്ഞം തിലം ച
സമുദ്ഗം സസിദ്ധാർത്ഥകം സന്നിദധ്യാ-
ദ്ധരൌ ച സാജിതേശാർദ്ധശംഭോദ്ഭിമാതൌ. ൨൦൨

സാജിതേശാർദ്ധശംഭോദ്ഭിമാതൌ ഹരൌ—ശങ്കരനാരായണങ്കലും ശാസ്താവിങ്കലും ദുർഗ്ഗയിങ്കലും വിഷ്ണുവിങ്കലും. തഥാ—അപ്ര

കാരം. കിഴക്ക തുടങ്ങി ഈശാവസാനമായും നടുവിലും. ശാലിനീ-വാരകൌ-നെല്ലും വരനെല്ലും. കങ്കമാഷൌ-കമ്പപ്പയറും ഉഴുന്നും. കുലത്ഥമുദ്ഗൌ-മുതിരയും. സനിഷ്പാവസംജ്ഞകം തിലം ച-തുവരയും എള്ളും. സമുദ്ഗം സസിദ്ധാർത്ഥകം. ചെറുപയറും കടുകും. സന്നിദധ്യാത്-ഈ ഒമ്പതിനേയും ന്യസിപ്പൂ.

ശിവന്റെയും ഗണപതിയുടേയും ബിംബങ്ങളെ പിന്നെപ്പറയും. ലോഹങ്ങളെ വെവ്വേറെ പറയുന്നു—

സ്വർണ്ണരജതായസതാമ്രാണി നിധായ ദിക്ഷ്വഥാന്യാസു
സ്വർണ്ണമയമർപ്പയേദ് ഗദാചക്രശംഖാരി ച
ശരാസനഗദാംബുജം ച ന്യസേത്തു ഹൈമമന്തർഹരൌ
സ്വർണ്ണപഞ്ചസിംഹകാന്യപി തു താനി സംഭേദിഷു. ൧൦൩

ഹരൌ ദിക്ഷു സ്വർണ്ണരജതായസതാമ്രാണി നിധായ— വിഷ്ണുവിങ്കൽ ദിക്കുകളിൽ പൊന്നും വെള്ളിയും ഇരുമ്പും ചെമ്പാക്കൊടിയും നാലും ന്യസിച്ചാൽ. അന്യാസു സ്വർണ്ണമയം ഗദാചക്രശംഖാരി ച അർപ്പയേത്—കോണുകളിൽ പൊന്നുകൊണ്ട് ഉണ്ടാക്കിയ ഗദയും ആമയും ശംഖും ചക്രവും ന്യസിപ്പൂ. അന്തഃ ഹൈമം ശരാസനഗദാംബുജം ച ന്യസേത്തു—അകത്തു സ്വർണ്ണംകൊണ്ടു ഉണ്ടാക്കിയ വില്ലും ഗദയും താമരയും ന്യസിക്കണം. സംഭേദിഷു സ്വർണ്ണപഞ്ചസിംഹകാനി താനി അപി—ഭേദമൂർത്തിയിങ്കൽ ലോഹങ്ങൾ ഇതു തന്നെ. അവിടെ ഗരുഡന്റെ സ്ഥാനത്തു സ്വവാഹനമാകുന്ന സിംഹത്തെ ന്യസിക്കണം.

ത്രപുപാന്തം ഹരിവദ്വിധായ വിദിശാ-
സ്വഥേശനാരായണേ
ന്യസ്യേച്ഛൂലപരശ്വധം ദരരഥാംഗ-
ഞ്ചാഥ ശാർങ്ഗീശയോ
ഖട്വാംഗോർദ്ധ്വപവിക്ഷതാർക്ഷ്യക-
മാകന്ദസ്രുഗ്ദാബ്ജം ധന-
ഹൈമം ശാസ്തരി ഹൈമതോമരശരാം-
ഭോജം ച മധ്യേ ന്യസേത്. ൧൦൪

ആദ്യേ ഈശനാരായണേ ഹരിവത് ത്രപുപാന്തം വിധായ-ശാസ്താവിങ്കലും ശങ്കരനാരായണങ്കലും ദിക്കുകളിൽ വിഷ്ണുവിങ്കലെ

പ്പോലെ പൊന്ന് വെള്ളി ഇരുമ്പ് ചെമ്പ്രാകൊടി നാലുംന്യസി- ച്ചാൽ വിദിശാസു ശൂലം പരശ്വധം ശരധ്വാംഗം ച-കോണുക ളിൽ പൊന്നുകൊണ്ട് ഉണ്ടാക്കിയ ശൂലവും വെണ്മഴുകം ശംഖും ചക്രവും നാലും ന്യസിപ്പൂ. ഇങ്ങനെ രണ്ടിടത്തും ദിക്കും കോണും ന്യസിച്ചാൽ. അഥ ശാൎങ്ഗീശാഭേ ഖട്വാംഗം—കട്ടുത്തടി, അധ വിധു അർദ്ധചന്ദ്രൻ, ഉക്ഷാവൃഷ കാള, താർക്ഷ്യൻ ഗരുഡൻ, കമഠം ആമ, അക്ഷസ്രൿ അക്ഷമാല, ഗദാബ്ജം ഗദയും താമരയും, ധനുസ്സ് വില്ലും, ശങ്കരനാരായണന്മാർ ഹൈമം പൊന്നുകൊണ്ട് ഉണ്ടാക്കിയ കമ്പത്തിനെയും. അന്തമദ്ധ്യേ ന്യസേത്—നടുവിൽ ന്യസിപ്പൂ. ശാസ്തരി മദ്ധ്യേ ഹൈമമതാമരശരാംഗദാജം ച ന്യസേത്—ശാസ്താവിങ്കൽ നടുവിൽ പൊന്നുകൊണ്ട് ഉണ്ടാക്കിയ പീലിക്കണ്ണവും അമ്പും താമരയും ഈ മൂന്നിനെയും ന്യസിപ്പൂ. ഇങ്ങനെ വിഷ്ണ്വഗ്ഗ്യാദിഗീശശാസ്താക്കന്മാരിൽ ലോഹങ്ങൾ.

ശിവന്റെ ബീജലോഹങ്ങളെ പറയുന്നു:—

ബീജാനി ന്യസ്യ നവ നീവാരകങ്കാന്തരാദ്ധ്യ-
ച്ഛ്യാമാനീശ ച്യുതചരമരാജീനി ലോഹേഷ്വഥാപ്യം
താമ്രം സായസമപ്യമാപാദഭോജശൂലം ച ഹൈമം
ഖട്വാംഗാർദ്ധചന്ദ്രവൃഷഭധന്വാരാന്തഃ കാഗ്രം ച പഞ്ച. [൭൦൩

ഈശേ(ബീജേ)—ശിവങ്കൽ ബീജങ്ങൾ. നീവാരകങ്കാന്തരോല്യച്ഛ്യാമാനി ച്യുതചരമരാജീനി താനി നവ ന്യസ്യ—മുമ്പിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതിൽ വരിനെല്ലിന്റെയും കമ്പത്തിന്റെയുമിടയിൽ ചാമക്കൂടെ കൂട്ടിയാൽ ഒടുക്കത്തെ കടുകിനെ കളഞ്ഞിട്ടുള്ള ശാല്യാദികളൊമ്പതിനെയും തന്നെ ന്യസിക്കണം. ലോഹേ അന്തരപ്യം ലോഹങ്ങൾ പൊന്നും വെള്ളിയും കഴിഞ്ഞാൽ—താമ്രം ചെമ്പും, സായം ഇരിമ്പും, ത്രപു ചെമ്പ്രാകൊടിയും. ഹൈമം കമഠപാദഭോജശൂലം-പൊന്നുകൊണ്ട് ഉണ്ടാക്കിയ ആമയും താമരയും ശൂലവും ഇങ്ങനെ ദിക്കോണുകളിൽ ന്യസിച്ച് അന്തഃ ഖട്വാംഗാർദ്ധേന്ദുവൃഷഭധന്വഃ പഞ്ച-കട്ടുത്തടിയും അർദ്ധചന്ദ്രനും കാളയും വില്ലും വെണ്മഴുകം ഈ അഞ്ചിനെയും അകത്തു ന്യസിപ്പൂ.

ബീജാനി ലോഹാനി ച വിഷ്ണുരാമേ
മഹേശവന്ന്യസ്യ തഥാ നിദദ്ധ്യാത്
ചാക്ഷസപാദതാമ്രമൗക്തികാംകശാനി
ദിശാസു മദ്ധ്യേ ശ്രീഗദം ച ഹൈമം. ൭൦൪

വിഘ്നരാജബീജാനി ലോഹാനി ച മഹേശവത് ന്യസ്യ —ഗണപതിയിങ്കൽ ബീജങ്ങളും ലോഹങ്ങളും പതിമൂന്നും ശിവങ്കലേപ്പോലെ ന്യസിച്ചാൽ. തതഃ ഹൈമം മൂഷസ്വപദ്മതാം-ബുജഹാടകശാനി ദിശാസു —നാലു ദിക്കുകളിലും പൊന്നുകൊണ്ട് ഉണ്ടാക്കിയ എലിയേയും സ്വസ്തികത്തേയും താമരയേയും തോട്ടി-യേയും, മദ്ധ്യേ ഗജം ച— നടുവിൽ ആനയേയും, നിദധ്യാത്-ന്യസിപ്പൂ. ഇങ്ങനെ ആറു ദേവതകളുടേയും ദ്രവ്യന്യാസക്രമം.

അനന്തരം സുബ്രഹ്മണ്യന്റെ ദ്രവ്യന്യാസക്രമത്തെ പറയുന്നു:—

ശിഖിശക്തിതാമ്രചൂഡ-
സ്വരുകരിണഃ സ്വർണ്ണജാൻ ഗുഹേ ന്യസേത്
പൂർവ്വാദിമദ്ധ്യനിഷ്ഠം
മദ്ധ്യാദീശാന്തമഥ നവൈതാനി. ൧൦൭

ഗുഹേ പൂർവ്വാദിമദ്ധ്യനിഷ്ഠം-സുബ്രഹ്മണ്യങ്കൽ കിഴക്കുതുടങ്ങി നാലു ദിക്കുകളിലും മുട്ടക്കവും നടുവിലുമായിട്ടു. സ്വർണ്ണജാൻ ശിഖിശക്തിതാമ്രചൂഡസ്വരുകരിണഃ ന്യസേത്—മയിലും വേലും കോഴിയും വജ്രവും ആനയും സ്വർണ്ണംകൊണ്ട് ഉണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്നവറ്റെ ന്യസിപ്പൂ. അഥ മദ്ധ്യാദീശാന്തം ഏതാനി നവ-പിന്നെ നടുവിലും കിഴക്കു തുടങ്ങി എട്ടു ദിക്കുകളിലും ക്രമേണ ഈശാനാവസാനമായി ഈ പറയുന്ന രത്നങ്ങൾ ഒമ്പതിനേയും ന്യസിപ്പൂ.

വാരിജരാഗം വജ്രം
മൌക്തികവൈഡൂര്യസംജ്ഞിതേ സ്ഫടികം
ശംഖം നീലം പുഷ്യം
പ്രവാളസംജ്ഞം ച വിന്യസേത് ക്രമശഃ. ൧൦൮

വാരിജരാഗം പത്മരാഗം, വജ്രം വൈരം മൌക്തികം മുത്ത്, വൈഡൂര്യം അതു തന്നെ, സ്ഫടികം അതു തന്നെ, ശംഖം അതു തന്നെ, നീലം അതു തന്നെ, പുഷ്യം പുഷ്യരാഗം, പ്രവാളസംജ്ഞം പവിഴം. ഇവ ഒമ്പതും, ക്രമശഃ വിന്യസേത്-ക്രമേണ ന്യസിപ്പൂ.

തദ് ബാഹ്യേ തപനീയം
രജതം താമ്രായസീ ത്രപു സനാഗം
പഞ്ചലൌഹം(?) ന്യസ്യ ന്യസേ-
ത്തികാഷ്ടാസ്വന്തരേഷു ലോഹാനി. ൧൦൯

തദ്ബാഹ്യേ അഷ്ടാസു ദിക്ഷു-അതിന്റെ പുറത്തു കിഴക്കു തുടങ്ങി എട്ടുദിക്കുകളിലും. തപനീയം പൊന്നും, രജതം വെള്ളിയും, താമ്രായസീ ചെമ്പും ഇരുമ്പും, ത്രപു ചെമ്പ്രാക്കൊടിയും, സനാഗം നാകവും, പിത്തളകാംസ്യേ പിച്ചളയും ഓട്ടും, ഈ എട്ടും ന്യസിച്ച് അന്തഃ അഷ്ടലോഹാനി ന്യസ്യേത്—അകത്തു ഈ എട്ടും കൂടീട്ടും ന്യസിപ്പൂ.

ന്യസ്തു രസം സമനോഹ്വം
ഹരിതാലാഞ്ജനകമാക്ഷികം ശ്യാമം
സൌരാഷ്ട്രീം രാജാവര്‍ത്തം
ച തഥാ ഗൈരികം ച മദ്ധ്യാദി. ൧൧൦

മദ്ധ്യാദി-നടുവിലും കിഴക്കു-തുടങ്ങി എട്ടു ദിക്കുകളിലും. രസം അതു തന്നെ. മനോഹ്വം മനയോല, ഹരിതാലം അരിതാരം. അഞ്ജനം അതു തന്നെ. മാക്ഷികം മാക്കീരക്കല്ലു. ശ്യാമം പച്ച. സൌരാഷ്ട്രീ തിരുപ്പശം. രാജാവര്‍ത്തം ചാലിയം. ഗൈരികം കാവിക്കല്ല്. ന്യസ്തു ഇവ ഒമ്പതിനേയും ന്യസിപ്പൂ.

സിദ്ധാര്‍ത്ഥശാലിയവ-
ഗോധൂമാംസ്തിലമാഷകൌ പ്രിയംഗുഞ്ച
മുദ്ഗം നീവാരകമപി
തദ്വദ്വിന്യസ്യതു പഞ്ചമാവരണേ. ൧൧൧

തദ്വത്-മുമ്പിലേപ്പോലെ നടുവിലും കിഴക്കുതുടങ്ങി ഈശാവസാനവുമായിട്ട്. സിദ്ധാര്‍ത്ഥം — കടുക, ശാലി - നെല്ല്, യവം അതു തന്നെ, ഗോധൂമം ഗോതമ്പ്, തിലം എള്ള്, മാഷം ഉഴുന്ന്, പ്രിയംഗു തിന, മുദ്ഗം ചെറുപയറ്, നീവാരം വരിനെല്ല് ഇവ ഒമ്പതിനേയും പഞ്ചമാവരണേ വിന്യസ്യതു-അഞ്ചാമത്തെ ആവരണത്തുങ്കൽ ന്യസിപ്പൂ.

സാഗരശൈലസരിത്തീര്‍ത്ഥ-
ഹ്രദകേദാരദന്തിഖലജാതാഃ
മൃത്സ്നാം ന്യസേത് പരിതോ
ദിക്ഷ്വഷ്ടാസ്വഷ്ടമൃത്തികാശ്ചൈതാഃ. ൧൧൨

അഷ്ടാസു ദിക്ഷു—കിഴക്കു തുടങ്ങി ഈശാവസാനം എട്ടു ദിക്കുകളിൽ. സാഗരം സമുദ്രം, ശൈലം പര്‍വ്വതം, സരിത്ത പുഴ, തീര്‍ത്ഥം തീര്‍ത്ഥജലം, ഹ്രദം കയം, കേദാരം കണ്ടം, ദന്തി

ആനക്കൊമ്പ്, ഖലം കാപ്പ്, ഈ സ്ഥലങ്ങളിൽനിന്ന് എടുത്തത്. മൃത്സ്നാഃ മണ്ണുകൾ, പരിതഃ പ്രദക്ഷിണമായിട്ടും, അന്തഃ അഷ്ടമൃത്തികാഃ ച ന്യസേത്-നടുവിൽ ഈ മണ്ണുകൾ എട്ടും കൂട്ടിട്ടും ന്യസിപ്പു.

നീലാരുണോല്പലപയോരുഹകൈരവാണാം
മൂലാനി ദിക്ഷു സകലം ച നിധായ മദ്ധ്യേ
പ്രോക്ഷ്യാസ്ത്രതഃ സമവകുണ്ഠ്യ തനുത്രതോƒത്ര
തദ്ദ്രവ്യജാതമമൃതീകൃതമാതനോതു. ൧൧

ദിക്ഷു നീലാരുണോല്പലപയോരുഹകൈരവാണാം മൂലാനി നിധായ—കിഴക്ക തുടങ്ങി നാലു ദിക്കുകളിൽ നീലോല്പലത്തിന്റെയും രക്തോല്പലത്തിന്റെയും താമരയുടേയും ആമ്പലിന്റെയും കിഴങ്ങുകളെ ന്യസിച്ച. മദ്ധ്യേ സകലം ച നടുവിൽ ഈ നാലും കൂടിയും ന്യസിപ്പു. ഇങ്ങനെ എല്ലാവക്കം ദ്രവ്യങ്ങളെ ന്യസിച്ചാൽ, അസ്ത്രതഃ പ്രോക്ഷ്യ തനുത്രതഃ അവകുണ്ഠ്യ തദ്ദ്രവ്യജാതം അമൃതീകൃതം ആതനോതു—അസ്ത്രംകൊണ്ടു തളിച്ചു കവചമന്ത്രംകൊണ്ടു അവകുണ്ഠനമുദ്രയെ കാട്ടി ആ ദ്രവ്യസമൂഹത്തെ സുരഭിമുദ്രയും കാട്ടി അമൃതമയമാക്കി കല്പിപ്പു.

ഗായത്ര്യാ സ്മരശാസനേ മുരരിപൌ
സ്വസ്വപാർഷ്ണമൂലാണുനാ
ശേഷേഷു ദ്രവിണാനി വിഘ്നഗുഹയോ-
ർമ്മൂലേന ച ന്യസ്യതു

ഈശേ വ്യോമദശാർണ്ണവക്ത്രബഹുരൂ-
പാജാസ്യവാമേശസ്യ-
ക്ഷേതാഃ പഞ്ചസു കലാണുഭിർദ്രവിണജാ-
താനി ന്യസേദ്വാ ക്രമാത്. ൧൨

സ്മരശാസനേ മുരരിപൌ ഗായത്ര്യാ—ശിവങ്കലും വിഷ്ണുവിങ്കലും തന്റെ ഗായത്രികൊണ്ടും. ശേഷേഷു സ്വസ്വപാർഷ്ണമൂലാണുനാ—ശേഷം ശങ്കരനാരായണങ്കലും ദുർഗ്ഗയിങ്കലും ശാസ്താവിങ്കലും തങ്ങളുടെ മൂലാക്ഷരംകൊണ്ടും മൂലംകൊണ്ടും. വിഘ്നഗുഹയോഃ മൂലേന ച-ഗണപതിയിങ്കലും സുബ്രഹ്മണ്യങ്കലും തന്റെ മൂലംകൊണ്ടും. ദ്രവിണാനി ന്യസതു-ഈ ദ്രവ്യങ്ങളെ ന്യസിപ്പു. ഈശേ വ്യോമദശാർണ്ണവക്ത്രബഹുരൂപാജാസ്യവാമേശസ്യക്ഷേതാ-

ല്പനൈഃ കലാഭിഃ ദ്രവിണജാതാനി ന്യസേത വാ-ശിവാങ്കൽ വ്യോമവ്യാപിമന്ത്രാക്ഷരത്തിന്റെ അക്ഷരങ്ങളെക്കൊണ്ടു മണ്ണുകളെയും, തത്പുരുഷകലകളെക്കൊണ്ടു കിഴങ്ങുകളെയും, അഘോരകലകളെക്കൊണ്ടു ധാതുക്കളെയും, സദ്യോജാതകലകളെക്കൊണ്ടു രത്നങ്ങളെയും, വാമദേവകലകളെക്കൊണ്ടു ബീജങ്ങളെയും, ലോഹങ്ങളിൽ ദിക്കുകളിലേതും ഈശാനകലകളെക്കൊണ്ടു കോണുകളിലേയും നടുവിലേയും ലോഹശേഷത്തെയും (?) ഇങ്ങനെ ന്യസിക്കിലുമാം.

തദ് ദ്രവ്യജാതമഖിലം ദ്വിഷഡക്ഷരേണ
ഗവ്യേന മൂലമനുനോക്ഷ്യ ചേതരേഷു
അഭ്യർച്ച്യ മൂലമനുനാ സകലേഽധിവാസ്യ
പക്ഷാവസാനമനലേ തനയാത് പുരോവത്. ൫൫൩

അജിതേ തദ് ദ്രവ്യജാതം ദ്വിഷഡക്ഷരേണ ഗവ്യേന ഉക്ഷ്യ—വിഷ്ണ്വാങ്കൽ ന്യസിച്ച ദ്രവ്യങ്ങളെ ദ്വാദശാക്ഷരം കൊണ്ടു പഞ്ചഗവ്യംകൊണ്ടു തളിപ്പൂ. ഇതരേഷു മൂലമനുനാ-മറ്റുള്ള ദേവന്മാരിൽ മൂലമന്ത്രംകൊണ്ടു ഗവ്യത്തെത്തളിച്ചു. മൂലമനുനാ അഭ്യർച്ച്യ-മൂലമന്ത്രംകൊണ്ടു ആവാഹിച്ചു പൂജിച്ചു നിവേദിച്ചു പ്രസന്നപൂജയും ചെയ്തു. സകലേ അധിവാസ്യ- എല്ലാദേവന്മാരിലും വസ്ത്രംകൊണ്ടു മൂടി അധിവസിച്ചു. അനലേ പുരോവത് പക്ഷാവസാനം തനയാത്—ഹോമമന്ത്രങ്ങൾ ഇഷ്ടകയിങ്കലേപ്പോലെ പരിധിതുടങ്ങി പക്ഷഹോമം കഴിവോളം ചെയ്‌വൂ.

അകാദ്യന്താംശ്ചതുർത്ഥ്യാ സഹ ദിഗധിപനാ-
രായണാൻ ബീജയുക്താൻ
സർവ്വാൻ ധാതൂംശ്ച ലോഹാന്നവവിധരത്നാൻ
പഞ്ചതാൻ വൈ സമൂലാൻ
സർവ്വാണ്യദ്ഭിശ്ച തീർത്ഥാന്യപി തദനു നദീ-
ശ്ച ഹ്രദാംശ്ച ദ്വിപാന്താൻ
പാതാളാന്നാഗകാൻ ദിഗ്ഗജവൃഷഭയുതാൻ
വ്യാഹൃതീസ്സൂരകാം ച. ൫൫൪

മന്ത്രവിത്—മന്ത്രജ്ഞനായ ഗുരു. അ(കാ)ദ്യന്താൻ ദ്വാദശാക്ഷരത്തിന്റെ അക്ഷരങ്ങളെയും. ചതുർത്ഥ്യാ സഹ ദ്വിപാന്താൻ ദിഗധിപനാരായണാൻ-ചതുർത്ഥീവിഭക്തിയോടുകൂടി സ്വാഹാന്ത

ങ്ങളായിരിക്കുന്ന ദിക്പാലന്മാരെയും ഇന്ദ്രായ സ്വാഹാ അഗ്നയേ സ്വാഹാ ഇത്യാദി പത്തും നാരായണായ സ്വാഹാ എന്നും. ബീജയുക്താൻ സർവ്വാൻ ധാതൂൻ ച ലോകാൻ പർവ്വതാൻ സമുദ്രാൻ സർവ്വബീജേഭ്യഃ സ്വാഹാ സർവ്വധാതുഭ്യഃ സ്വാഹാ സർവ്വലോകേഭ്യഃ സ്വാഹാ സർവ്വപർവ്വതേഭ്യഃ സ്വാഹാ സർവ്വസമുദ്രേഭ്യഃ സ്വാഹാ. സർവ്വാണി തീർത്ഥാനി തഥാ നദീൻ ഹ്രദാൻ ച പാതാളാൻ നാഗകാൻ ദിഗ്ഗജവൃക്ഷദേവതാഃ-സർവ്വതീർത്ഥേഭ്യഃ സ്വാഹാ സർവ്വഹ്രദേഭ്യഃ സ്വാഹാ സർവ്വപാതാളേഭ്യഃ സ്വാഹാ സർവ്വനാഗേഭ്യഃ സ്വാഹാ സർവ്വദിഗ്ഗജേഭ്യഃ സ്വാഹാ സർവ്വവൃക്ഷേഭ്യഃ സ്വാഹാ. വ്യാഹൃതീഃ താരകം ച ഭൂഃ സ്വാഹാ ഭുവഃസ്വാഹാ സ്വഃ സ്വാഹാ ഭൂർഭുവസ്സ്വ സ്വാഹാ ഓം സ്വാഹാ ഹുനേത് — ഈ മന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടു നെയ്യിനെ ഹോമിപ്പൂ.

ഏതൈർമ്മന്ത്രൈഃ പ്രാഗ് ഘൃതം ശാർങ്ഗപാണേർ
ഹുത്വാ ഗായത്ര്യാ ചതുർദ്രവ്യഹോമം
കൃത്വാ സമ്പാതൈർവ്വിധിതേ ഗർഭപാത്രേ
പ്രോദ്വാസ്യാഗ്നിം മൂലമാവർത്തയേച്ച. ൮൰൭

ശാർങ്ഗപാണേഃ ഏതൈഃ മന്ത്രൈഃ പ്രാഗ് ഘൃതം ഹുത്വാ — വിഷ്ണുവിങ്കൽ ഈ പറഞ്ഞ മന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ട് മുമ്പിൽ തന്നെ ആജ്യാഹുതികളെച്ചെയ്തു്. ഗായത്ര്യാ ചതുർദ്രവ്യഹോമം കൃത്വാ — വിഷ്ണുഗായത്രികൊണ്ടു സമിദാജ്യഹവിരാജ്യങ്ങളേയും ഹോമിച്ചു സ്വിഷ്ടകൃദാദി ചെയ്തു്. സമ്പാതൈർവ്വിധിതേ ഗർഭപാത്രേ അഗ്നിം ഉദ്വാസ്യ മൂലം ആവർത്തയേത് ച — സമ്പാതത്തെ ഗർഭപാത്രത്തിലാക്കി അഗ്നിയെയും അതിങ്കൽ ഉദ്വസിച്ചു ലയാംഗം ചെയ്തു മൂലം നൂറെറട്ടുരു തൊട്ടു ജപിപ്പൂ.

ശാർങ്ഗീശേ ദ്രവ്യഹോമാവധി സഗണപദ-
സ്ഥാപ്യകേ സ്വഷ്ടകാവത്
കൃത്വാ പശ്ചാദൈശ്യേ നാരായണപദവിലസത്-
സ്വസ്വമൂലൈർജ്ജുഹോതു
ദ്രവ്യൈരേകാദശാജ്യാഹുതിമിഹ സ്വവിധാ-
ന്വാദ്യ ലോകേശപൂർവ്വൈ-
ർന്നൈകൈർമ്മന്ത്രൈശ്ച നാരായണപദമഹസ-
ച്ചക്രൈശ്ശങ്കരേ ദ്വേ. ൮൰൮

സഗണപദുർഗ്ഗാസ്യകേ ശാർങ്ഗീശേ — ഗണപതിയിങ്കലും ദുർഗ്ഗയിങ്കലും ശാസ്താവിങ്കലും ശങ്കരനാരായണങ്കലും. സ്വേഷ്ടകാവത് ദ്രവ്യഹോമാവധി കൃതം. തന്റെ ഇഷ്ടകാഹോമത്തുങ്കൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന പോലെ ചതുർദ്രവ്യഹോമം കഴിവോളം ചെയ്യാൽ. ഇന്ദ്രാദ്യൈഃ നാരായണപദവിലസത് സ്വസ്വമൂലൈഃ ജുഹോതു - ഇന്ദ്രായ സ്വാഹാ ഇത്യാദി സർവ്വപാർഷദേഭ്യഃ സ്വാഹാ എന്നു കഴിവോളം ഹോമിക്കുമ്പോൾ നാരായണായ സ്വാഹാ എന്നു വേണ്ടൂ, അവിടെ ശങ്കരന്റെ തന്റെ മൂലം വേണം. ശങ്കരേ തു - ശിവങ്കൽ വിശേഷം. ഇഹ മൂലേന ഏകാദശാജ്യാഹുതിം സ്വ- വിധായ - ഇവിടെ ദ്രവ്യഹോമാന്തം ഇഷ്ടകങ്കലേപ്പോലെ ചെയ്തു മൂലംകൊണ്ടു പതിനൊന്നു ഉരു. നെയ്യിനെ ഹോമിച്ച് ഉക്തൈഃ മന്ത്രൈഃ നാരായണപദബഹുവചനയുക്തകൈഃ - ദിക്പാലാദി പറഞ്ഞ മന്ത്രങ്ങൾ ഹോമിക്കുമ്പോൾ നാരായണായ സ്വാഹാ എന്നുള്ളേടത്തു ബഹുവചനമായുള്ള ശങ്കരേഭ്യഃ സ്വാഹാ എന്നും ഹോമിക്കേണം. പിന്നെ സ്വിഷ്ടകൃദാദി ചെയ്‌വൂ.

സ്വേഷ്ടകാദി പ്രവർത്ത്യ നോദ്ധൃതാഗ്നൗ ജുഹുയാദ് ഘൃതം
ഹേതിരത്നകലോഹധാതുകബീജകാന്യപി മൃത്തികാഃ
മൂലകാന്യപി ചോദ്ദിശന്നിജനാമഭിസ്സമിദ് ഘൃതാ-
ദ്യാഹുതിം ച കരോതു താരകസൂദനേ നിജമൂലതഃ. ൧൧൯

താരകസൂദനേ സ്വേഷ്ടകോക്തിവർത്തനാ ഉദ്ധൃതാന്ത്യകൃത് — സുബ്രഹ്മണ്യങ്കൽ തന്റെ ഇഷ്ടകാഹോമത്തുങ്കൽ പറഞ്ഞ സ്കന്ദായ സ്വാഹാ ഇത്യാദിനാമഭ്യഃ സ്വാഹാ ഇത്യന്തം ഹോമിച്ചാൽ. ഹേതിരത്നകലോഹധാതുകബീജകാനി മൃത്തികാ മൂലകാനി അപി ഉദ്ദിശൻ നിജനാമഭിഃ ഘൃതം ജുഹുയാത് ഹേതിഭ്യഃ സ്വാഹാ രത്നേഭ്യഃ സ്വാഹാ ലോഹേഭ്യഃ സ്വാഹാ ധാതുഭ്യഃ സ്വാഹാ ബീജേഭ്യഃ സ്വാഹാ മൃത്തികാഭ്യഃ സ്വാഹാ മൂലേഭ്യഃ സ്വാഹാ ഇങ്ങനെ ദ്രവ്യനാമങ്ങളെക്കൊണ്ടു നെയ്യിനെ ഹോമിച്ച്. സമിദ്ഘൃതാദ്യാഹുതിം ച കരോതു — സമിദാജ്യഹവിരാജ്യങ്ങളെ മൂലംകൊണ്ടു ഹോമിപ്പൂ.

ശിഖിശക്തിപവിസ്ഥലസ്ഥിതാശു-
ക്ഷുരികാസീനി ഗുഹോദിതാനി വഹ്നൗ
ന്യസനീത്ര നിജേഷ്ടകാദ്യഹോമ-
വസിതൗ ഹേതിമുഖാഹുതിസ്സദാ സ്യാൽ. ൧൨൦

അത്ര്യേ ന്യസനേ—ശാസ്താവിങ്കൽ ദ്രവ്യന്യാസത്തിങ്കൽ ഇഹോദിതാനി ശിഖിശക്തിപവിസ്ഥലസ്ഥിതാംശാക്ഷുരികാസീനി വാ—സുബ്രഹ്മണ്യങ്കൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന മയിലും വേലും വജ്രവും നീക്കി തത്സ്ഥാനത്തു ക്ഷുരികയും ചുരികയും വ്യാജമായിട്ടു സുബ്രഹ്മണ്യങ്കലെ ക്രമപ്രകാരമെ ദ്രവ്യങ്ങളെ ന്യസിക്കണം എങ്കിൽ. അത്ര നിജേഷ്ടകാദ്യഹോമാവസിതൌ—അവിടെ തന്റെ ഇഷ്ടകാഹോമംപോലെ നക്ഷത്രേഭ്യഃ സ്വാഹാ ഇത്യന്തം ഹോമിച്ചാൽ. തഥാ ഹേതി മുഖാഹുതിഃ സ്യാത്—അപ്പോൾ ഹേതിഭ്യഃ സ്വാഹാ ഇത്യാദി മൂലേഭ്യഃ സ്വാഹാ ഇത്യന്തം ഹോമിച്ചു സ്വിഷ്ടകൃദാദി ഹോമം മുടിപ്പൂ.

ഏത്യേഷ്ടകാഗർത്തഗതം മൃദാദ്യം
സംശോദ്ധ്യ ഗവ്യാദിസമാപ്ലുതേഽത്ര
സവിഷ്ടരേഽഭ്യർച്ചിതയോഗപീഠേ
ശക്തിം സമാവാഹ്യ നിജാം യജേത. ൧൨൧

സമ്പാതസ്രുൿപൂർവ്വാദിമൂലമന്ത്രജപാന്തം എല്ലാടവും ചെയ്താൽ ഇഷ്ടകാഗർത്തഗതം മൃദാദ്യം ഏത്യ—ഇഷ്ടകാമദ്ധ്യഗർത്തങ്ങൾ മുമ്പേ സ്ഥാപിച്ചിരിക്കുന്ന മണ്ണും നെല്ലും വാരിക്കളഞ്ഞു. സംശോദ്ധ്യ—തളിച്ചു ശുദ്ധിവരുത്തി. ഗവ്യാദിസമാപ്ലുതേ അത്ര സവിഷ്ടരേ—പഞ്ചഗവ്യപ്രോക്ഷണത്തെയും അസ്ത്രഗന്ധജലപ്രോക്ഷണത്തെയും ചെയ്തു് അവിടെ വിഷ്ടരത്തെ വച്ചു തങ്കൽ, അഭ്യർച്ചിതയോഗപീഠേ നിജാം ശക്തിം ആവാഹ്യ യജേത—പീഠം പൂജിച്ചു വിഷ്ണുവിങ്കൽ ശ്രീബീജംകൊണ്ടും മററു എല്ലാറിലും ഭുവനേശ്വരികൊണ്ടും തങ്ങളുടെ ശക്തിയെ ആവാഹിച്ചു പൂജിച്ചു് അർഘ്യപുഷ്പാഞ്ജലിയും ചെയ്വൂ.

പിന്നെ ഗർഭന്യാസത്തെ പറയുന്നു:—

പ്രാങ്മാസ്യാതഃ പിധാനോത്തരമഖിലജഗ-
ദ്ഗർഭിതാദ് ഗർഭപാത്രം
തിഷ്ഠൻ കൃതാഞ്ജലിസ്തത്തദനുഗതജപം
മന്ത്രവിദ് സംവിധായ
ഗർഭീയന്തീം ജഗന്മണ്ഡലമഖിലമഭി-
ധ്യായ ശക്തിം സ്വയം തദ്
ഗർഭാകാരേഽത്ര ഗർത്തേ ന്യസതു നിശിരണൈഃ
സ്വകമന്ത്രപ്രജാപീ. ൧൨൨

മന്ത്രവിത് പ്രാജ്ഞോജ്ഞോത്തമഃ – മന്ത്രജ്ഞനായ ആചാര്യൻ വിദ്വാന്മാർ ദാനങ്ങളെച്ചെയ്തു മുഹൂർത്തം പറയിച്ചു. വിധാനോത്തമം അഖിലജഗദ്ഗർഭ തദ് ഗർഭപാത്രം അഞ്ജലൌ കൃത്വാ തിഷ്ഠൻ – അടപ്പുകൊണ്ട് അടച്ചിരിക്കുന്ന ആ ഗർഭപാത്രത്തെ സകലപ്രപഞ്ചഗർഭരൂപേണ വിചാരിച്ചു അഞ്ജലിയിങ്കൽ എടുത്തുംകൊണ്ടു നിന്നാൽ. തത്ത്വമൂലശതജപം സംവിധായ – തത്ത്വമൂലമന്ത്രത്തെ നൂററെട്ടുരു ജപിച്ചു. അഖിലം ജഗന്മണ്ഡലം സ്വയം ഗർഭീയന്തീം ശക്തിം അഭിധ്യായ – അഖിലമായിരിക്കുന്ന പ്രപഞ്ചത്തെ താനേതന്നെ ഗർഭമാക്കിച്ചെയ്തിരിക്കുന്ന ശക്തിയെന്നും ധ്യാനിച്ചു. തദ്ഗർഭാകാരേ അത്ര ഗർത്തേ – ആ ശക്തിയുടെ ഗർഭാകൃതിയായിരിക്കുന്ന കുഴിയിൽ. നിശി സ്വോപാന്തമന്ത്രപ്രജാപീ ശനൈഃ ന്യസേത് – രാത്രിയിങ്കൽ തന്റെ മന്ത്രത്തെ ജപന്നായിട്ടു പതുക്കെ ഗർഭപാത്രത്തെ വയ്പൂ.

സർവഭൂതധരേ! കാന്തേ! ഇതി സർവത്ര മന്ത്രഃ
സർവഭൂതാലയേ! ഭദ്രേ! ഇതി സ്കന്ദപ്രദേശയോഃ. ൧൦൫

സർവത്ര സർവഭൂതധരേ കാന്തേ ഇതി മന്ത്രഃ – എല്ലാ ദേവന്മാരിലും സർവഭൂതധരേ കാന്തേ ഇത്യാദി ഗർഭന്യാസമന്ത്രം. സ്കന്ദപ്രദേശയോഃ സർവഭൂതാലയേ ഭദ്രേ ഇതി – സുബ്രഹ്മണ്യങ്കലും ശാസ്താവിങ്കലും 'സർവഭൂതാലയേ ഭദ്രേ' ഇത്യാദി ഗർഭന്യാസമന്ത്രം.

സർവഭൂതധരേ! കാന്തേ! പർവതസ്തനമണ്ഡിതേ!
സമുദ്രപരിധാനേ! ത്വം ദേവി! ഗർഭം സമാശ്രയ – ഇതും,
സർവഭൂതാലയേ! ഭദ്രേ! സാഗരാംബരഭൂഷിതേ!
ഉത്തുംഗാദ്രിസ്തനഭരേ ദേവി! ഗർഭം സമാശ്രയ. ൧൦൬

ഇതും, ഗർഭം വയ്ക്കുന്ന മന്ത്രങ്ങൾ.

പ്രാസാദപൂർവമഥവാ പരിണാമിനീഹ
മൂലേന ദേവമഭിവാഹ്യ സമർച്ച്യ ഗർഭേ
കിഞ്ചിന്നിവേദ്യ പരിതോഷ്യ നമസ്കൃത്യ ദക്ഷിണാ
പ്രാസാദമാരചയതാം സഹമന്ത്രവിദ്ഭിഃ. ൧൦൭

പ്രാസാദപൂർവം അഥവാ പരിണാമിനി ഇഹ ഗർഭേ മൂലേന ദേവം അഭിവാഹ്യ – പ്രാസാദമൂർത്തിസ്വരൂപേണ കല്പിച്ചിരിക്കുന്ന ഈ ഗർഭപാത്രങ്ങളിങ്കൽ മൂലംകൊണ്ടു ദേവനെ ആവാഹിച്ചു

സകളീകരിച്ചു-സമർപ്പ്യ കിഞ്ചിത് നിവേദ്യ, അർഘ്യാദികൊടുത്തു മൂർത്തിപൂജയും ചെയ്തു ത്രിമധുരാദി നിവേദിച്ച്. പരിതോഷ്യ സുരക്ഷ്യ പ്രസന്നപൂജയും ചെയ്തു രക്ഷിപ്പൂ. അഥ തക്ഷ്ണാ സഹ മന്ത്രബിംബം പ്രാസാദം ആരചയതാം-പിന്നെ തക്ഷാവു തുടങ്ങിയുള്ള പണിക്കാരെക്കൊണ്ടു ബിംബത്തെയും പ്രാസാദാദികളെയും പണി ചെയ്യിപ്പൂ.

അനന്തരം ശിലാപരിഗ്രഹത്തെ പറയുന്നു:—

ആലിഖ്യ മണ്ഡലമിഹാഹിതസന്നിധാനം
മൂലേന ദേവമഭിപൂജ്യ ചരും നിവേദ്യ
തദ്വാമതോऽസ്ത്രമപി തത്സവിധേ നിധായ
ശസ്ത്രാണി ചാസ്ത്രമനുനാ പ്രയജേത തക്ഷ്ണാം. ൮൭൧

ഇഹ മണ്ഡലം ആലിഖ്യ-സപദ്മഹാദികളിൽ ഒരേടത്തു പത്മങ്ങളെ ഇട്ടു പീഠം വരിച്ചാൽ പീഠപൂജാദി ചെയ്തു്. മൂലേന ആഹിതസന്നിധാനം ദേവം അഭിപൂജ്യ-മൂലംകൊണ്ടു ദേവനെ ആവാഹിച്ചു പൂജിപ്പൂ. തദ്വാമതഃ അസ്ത്രം അപി-അതിന്റെ ഇടത്തു ഭാഗത്തു പത്മത്തിൽ അസ്ത്രംകൊണ്ടും ആവാഹിച്ചു പൂജിപ്പൂ. തത്സവിധേ തക്ഷ്ണാം ശസ്ത്രാണി നിധായ അസ്ത്രമനുനാ പ്രയജേത-അവ രണ്ടിന്റേയും അടുക്കൽ പത്മത്തിൽ കല്ലു കീറുന്നതിനുള്ള പണിക്കാരുടെ ഉളി മുതലായതിനെ വച്ച് അവറ്റെയും അസ്ത്രമന്ത്രംകൊണ്ടു പൂജിപ്പൂ.

നിവേദ്യ ശിഷ്ടേന പയോന്ധസാഗ്നൗ
ഹുത്വാ ശയിത്വാ മഖജാൻ പ്രസാദ്യ
ദദ്യന്നമശ്നാതു ഗുരുഃ സകർത്താ
തത്രാർച്ചനീയഃ സ്ഥപതിശ്ച തദ്വത്. ൮൭൨

നിവേദ്യശിഷ്ടേന പയോന്ധസാ അഗ്നൗ ഹുത്വാ മഖജാൻ അശയിത്വാ അവിടെ പൂജിച്ച ദേവന്ന പാൽപായസത്തെ നിവേദിച്ചു തച്ഛേഷം കൊണ്ടു അഗ്നിയിങ്കൽ വൈശ്യഹോമം ചെയ്തു ബ്രാഹ്മണരെ കാലുകഴുകിച്ചു ഊട്ടി അവൎക്ക ദക്ഷിണയും ചെയ്തു്. പ്രസാദ്യ-പ്രസന്നപൂജയും ചെയ്താൽ. സകർത്താ ഗുരുഃ ദദ്യന്നം അശ്നാതു യജമാനനും ആചാര്യനും തച്ഛേഷത്തെയും ദേവർവിട്ട ചോറും തയിരുംകൂട്ടി ഭക്ഷിപ്പൂ. തത്ര

സ്ഥപതിഃ ച തക്ഷത് അച്ഛിന്നിയഃ-തച്ഛസ്ത്രംകൊണ്ടു ബിംബം പണിചെയ്യുന്ന സ്ഥപത്യാദികളേയും ഭക്ഷിപ്പിപ്പൂ.

രക്ഷാമംഗലപൂർവ്വകം ശുഭനിമി-
ത്തർക്ഷേ ശിലാർത്ഥം വ്രജേ-
ന്മന്ത്രീ ശസ്ത്രിഭിരന്വിതസ്സ്ഥപതിഭിഃ
കർത്ത്രാപി ചൈന്ദ്ര്യാദിഷു
ആസാദ്യാഥ ശിലാകരം സമാഹിതാ-
ത്മാണം ത്രിനേത്രാദികം
ജപ്ത്വാന്വിഷ്യ ശിലാം നിജേഷ്ടമനബിം-
ബോചിതക്ഷമാം കല്പയേത്. ഫലൻ

ഇതി — ശുഭനിമിത്തർക്ഷേ-ശുഭലക്ഷണത്തോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന മുഹൂർത്തങ്ങളിൽ, മന്ത്രീ ശസ്ത്രിഭിഃ സ്ഥപതിഭിഃ കർത്രാ അപി അന്വിതഃ-ആചാര്യൻ ശസ്ത്രികളായിരിക്കുന്ന ശില്പികളോടും യജമാനനോടും കൂടീട്ട്, രക്ഷാമംഗലപൂർവ്വകം ഐന്ദ്ര്യാദിഷു ശിലാർത്ഥം വ്രജേത-അസ്ത്രമന്ത്രംകൊണ്ടു ദേഹശുദ്ധ്യാദിരക്ഷകളെ ചെയ്തു മംഗലസൂക്തവും സ്വസ്തിസൂക്തവും ജപിച്ചു കിഴക്കാദിയായ ദിക്കുകളിൽ ബിംബത്തിന്റെ ശിലയെ എടുപ്പിപ്പാനായിക്കൊണ്ടു പുറപ്പെട്ടു. അഥ ശിലാകരം ആസാദ്യ സമാഹിതാത്മാ-അനന്തരം ശില മുമ്പെ നോക്കിവെച്ചിരിക്കുന്ന സ്ഥലത്തുചെന്നാൽ കാലും കഴുകി ദേഹശുദ്ധിചെയ്തു, ത്രിനേത്രാദികം അണം ജപ്ത്വാ ശിലാം അന്വിഷ്യ-'ത്രിനേത്രായ ച രുദ്രായ' എന്ന മന്ത്രത്തെ ജപിച്ചു ശിലയെ അന്വേഷിച്ചു, നിജേഷ്ടമനബിംബോചിതക്ഷമാം കല്പയേത-തങ്ങൾക്കു ഇഷ്ടമായിരിക്കുന്ന ബിംബത്തിന്നും പീഠത്തിന്നും നപുംസകശിലയ്ക്കും യോഗ്യമായിരിക്കുന്ന ശിലയെ നിശ്ചയിപ്പൂ.

"ത്രിനേത്രായ ച രുദ്രായ ഭൂതാനാം പതയേ നമഃ
ശിലാം ദർശയ ദേവേശ പ്രസന്നോ മേ വൃഷധ്വജ"

ഇതു ശിലനോക്കുവാനുള്ള മന്ത്രം.

സിദ്ധാദ്ര്യാകരസംഭവാ വസുമതീ-
മഗ്നാ സ്വവർണ്ണോചിതാ
സ്നിഗ്ദ്ധാ ശസ്ത്രസഹാ ഗഭീരനിനദാ
ദിശ്യാഹിതാഗ്ര്യാ ശിലാ

ഗ്രാഹ്യാ ബിംബവിധൌ സ്ഫുലിംഗബഹുലം
തസ്യാഃ ശിരോ/ധോമുഖം
യത് കാഷ്ഠാഭിമുഖീ സമുത്ഥിതവതീ
സ്ഥാപ്യാ ച തദ്ദിങ്മുഖീ. ൨൰൧

ഇതി— സിദ്ധാദ്ധ്യാകരസംഭവാ-സിദ്ധന്മാരുടെ ആശ്രമങ്ങളുള്ള പർവ്വതാദികളിൽ ഉണ്ടായിരിക്കുന്നതും, വസുമതീമഗ്നാ-ഭൂമിയിങ്കൽ താണുകിടക്കുന്നതും, സ്വവർണ്ണോചിതാ-ബ്രാഹ്മണാദികളുടെ വർണ്ണരേഖകളോടും അകാരാദ്യക്ഷരരേഖകളോടും കൂടിയിരിക്കുന്നതും, സ്നിഗ്ദ്ധാ-മനോഹരമായിരിക്കുന്നതും, ശസ്ത്രസഹാ-ഉളി കൊണ്ടാൽ സഹിക്കുന്നതും.1 ഗഭീരനിനദാ-ഗംഭീരധ്വനിയോടു കൂടിയതും, ദിശി ആഹിതാഗ്രാ—ഒരു ദിക്കിനെ നോക്കി അഗ്രഭാഗം കാണുന്നതും, ശിലാ ബിംബവിധൌ ഗ്രാഹ്യാ- ഈവണ്ണം ലക്ഷണങ്ങളോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന ശിലാ ബിംബം ഉണ്ടാക്കുന്നതിന്നു ഗ്രഹിപ്പാൻ യോഗ്യാ. തസ്യാഃ ശിരഃ സ്ഫുലിംഗബഹുലം അധോമുഖം-ആ ശിലയുടെ തലയ്ക്കൽ ഉളി വച്ചാൽ പൊരി അധികമുണ്ടാകും, കീഴിലെ വശത്തു മുഖമായുമിരിക്കും. യത് കാഷ്ഠാഭിമുഖീ സമുത്ഥിതവതീ-യാതൊരു ദിക്കിനെ നോക്കി ശില കിടക്കുന്നു എന്നാൽ, തദ്ദിങ്മുഖീ സ്ഥാപ്യാ ച-ആ ശിലകൊണ്ടു ഉണ്ടാക്കുന്ന ബിംബം ആ ദിക്കുനോക്കിത്തന്നെ പ്രതിഷ്ഠിക്കണം.

കൊള്ളരുതാത്ത ശിലയേയും പറയുന്നു.

ദുഷ്ടോദ്ദേശസമുത്ഭവാന്യപരിശി-
ഷ്ടാ ദുർഗ്രഹാദ്യാശ്രിതാ
വാതാഗ്ന്യർക്കകരാഹതാതിവിപുലാ
ബാലാ ച വൃദ്ധാ സതീ
ദുരേഖാക്ഷരഗർഭമണ്ഡലയുതാ
രൂക്ഷസ്വരാ ജർജ്ജരാ
ദുഃസ്പർശാപ്യദിശം നിവേശിതശിരോ-
ദേശാ വിവർജ്ജ്യാ ശിലാ. ൨൰൨

ഇതി—ദുഷ്ടോദ്ദേശസമുത്ഭവാ-ദുഷ്ടജനങ്ങൾ വസിക്കുന്നസ്ഥലത്ത് ഉണ്ടാകുന്നതും, അന്യപരിശിഷ്ടാ-മറെറാന്നിന്ന് എടുത്തു ശിഷ്ടമായിക്കിടക്കുന്നതും, ദുർഗ്രഹാദ്യാശ്രിതാ-വേതാളാദിഭൂതഗണങ്ങൾ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നതും, വാതാഗ്ന്യർക്കകരാഹതാ-കാററുകൊണ്ടും തീകൊണ്ടും വെയിലുകൊണ്ടും പൊട്ടിയിരിക്കുന്നതും,

1. 'പൊടിഞ്ഞു പോകാത്തതു എന്നർത്ഥം'.

അതിവിപുലാ-ഏററവും വലുതായതും. ബാലാ വൃദ്ധാ ച-ഉറപ്പു കുറഞ്ഞതും തൊടുമ്പോൾ പൊട്ടുന്നതും അതിജീൎണ്ണമായിരിക്കുന്നതും, ദുൎരേഖാക്ഷരഗൎഭമണ്ഡലയുതാ-നിന്ദിതരേഖകളോടും നിന്ദിതാക്ഷരങ്ങളോടും കൂടിയിരിക്കുന്നതും, ഗൎഭമണ്ഡലയുതാ-ഉള്ളിൽ പൊത്തു് ഉള്ളതും പ്രാണികൾ വസിച്ചിരിക്കുന്നതും, രൂക്ഷസ്വരാ-ക്രൂരമായ ശബ്ദത്തോടുകൂടിയതും. ജൎജ്ജരാ-ശസ്ത്രങ്ങൾ തൊടുമ്പോൾ പൊട്ടിപ്പോകുന്നതും, ദുഃസ്പൎശാ-ശസ്ത്രംകൊണ്ടു തൊടുവാൻ വയ്യാത്തതും. അപദിശം നിവേശിതശിരോദേശാ-ദിക്കുകൾനോക്കി ഇരിക്കാതെ കോണാന്തരാളങ്ങളിൽ നോക്കി ശിരസ്സു കാണുന്നതും, ശിലാ വിവൎജ്ജ്യാ-ഇങ്ങനെയുള്ള ലക്ഷണങ്ങളോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന ശില ബിംബാദികൾക്കു കൊള്ളരുതു്.

പുരുഷസ്ത്രീനപുംസകശിലകളെ പറയുന്നു:—

ഉൎവ്വീ ധീരരവാ സ്ഫുലിംഗബഹുളാ
ന്യഗ്രോധബോധിച്ഛദ-
പ്രഖ്യാ ബിംബവിധൌ വിശാലബഹുളാ
ഗ്രാഹ്യാ ശിലാ പൌരുഷീ
രംഭാപത്രനിഭാ നചാതിബഹുളാ
സ്നിഗ്ദ്ധസ്വരാ ശീതളാ
സ്ത്രൈണീ പീഠവിധൌ ദ്വിലക്ഷ്മഭിദുരാ
ക്ലൈബീ പദാബ്ജാൎപ്പണേ. ൧൩൨

ഇതി— ബിംബവിധൌ-ബിംബം ഉണ്ടാക്കുവാൻ, ഉൎവ്വീ-വലുതായി ഇരിക്കുകയും, ധീരരവാ-ഗംഭീരധ്വനിയോടുകൂടിയിരിക്കുകയും, സ്ഫുലിംഗബഹുളാ-തീപ്പൊരി അധികം കാണുന്നതും, ന്യഗ്രോധബോധിച്ഛദപ്രഖ്യാ-പേരാലിന്റെ ഇലപോലെയും അരയാലിന്റെ ഇലപോലെയും ആകൃതിയായിരിക്കുന്നതും, വിശാലബഹുളാ-വിസ്താരം അധികമായിരിക്കുന്നതും, (ആയ) പൌരുഷീ ശിലാ ഗ്രാഹ്യാ-പുരുഷശില ഗ്രഹിക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യം. പീഠവിധൌ-പീഠമുണ്ടാക്കുവാൻ, രംഭാപത്രനിഭാ-കദളിവാഴയിലപോലെയിരി(ക്കയും?ക്കുന്നതും) നാതിബഹുളാ-ഏററം വലുതാകാതെ കിടക്കുന്നതും, സ്നിഗ്ദ്ധസ്വരാ-മൃദുസ്വരത്തോടുകൂടിയിരിക്കു (കയും, ?ന്നതും) ശീതളാ-തൊടാൻ ശൈത്യമായുള്ളതും. (ആയ) സ്ത്രൈണീ ശിലാ-സ്ത്രീശില ആകുന്നതു ഗ്രഹിക്കണം. പദാബ്ജാൎപ്പണേ ദ്വിലക്ഷ്മഭിദുരാ ക്ലൈബീ ശിലാ-നപുംസകശിലയുണ്ടാക്കുന്നതിനു

പുരുഷലക്ഷണത്തോടും സ്ത്രീലക്ഷണത്തോടും കൂടിയിരിക്കുന്ന നപുംസകമാകുന്ന ശില ഗ്രഹിക്കപ്പെടണം.

ലബ്ധ്വായാം ശുഭലക്ഷ്മലക്ഷിതശിലാ-
യാം ശോധയിത്വാംഭസാ
സമ്പാദ്യ ധ്വജപട്ടികാദിപരിവീ-
തം മണ്ഡപം മൂലതഃ
മദ്ധ്യേ ദിക്ഷു ദിഗീശ്വരാനപി യജേ-
ത്സർവ്വേഷ്വഥോ ബീജമു-
ഖ്യാസിഭ്യാമപി കല്പവിത്ത്രിണയനം
മൃത്യുഞ്ജയേനാപി തത്. ൧൩൬

ഇതി— ശുഭലക്ഷ്മലക്ഷിതശിലായാം ലബ്ധ്വായാം—നല്ല ലക്ഷണത്തോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന ശിലയെ നോക്കിക്കണ്ടു നിശ്ചയിച്ചാൽ, അംഭസാ ശോധയിത്വാ—മർദ്ദമൂത്തുക് വെള്ളംകൊണ്ടു[1] ശിലയെ നല്ലവണ്ണം കഴുകി ശുദ്ധിവരുത്തിയാൽ, ധ്വജപട്ടികാദിപരിവീതം മണ്ഡപം സമ്പാദ്യ—ആ ശിലയുടെ മുകളിൽ ധ്വജങ്ങളോടും തോരണങ്ങളോടും കൊടിക്കൂറകളോടും പരിവൃതമായി ഒരു മണ്ഡപത്തെ കെട്ടിയുണ്ടാക്കി, സർവ്വേഷു മദ്ധ്യേ മൂലതഃ ദിക്ഷു ദിഗീശ്വരാൻ അപി യജേത്—എല്ലാ ദേവന്മാരിലും നടുവിൽ പത്മത്തിൽ മൂലംകൊണ്ടു ദേവനെയും കിഴക്കുതുടങ്ങി എട്ടുദിക്കുകളിലും ഇന്ദ്രാദിലോകപാലന്മാരെ പരിവാരത്തോടുകൂടി ആവാഹിച്ചു പൂജിപ്പൂ. അഥോ ത്രിണയനേ കല്പവിത് ബീജമുഖ്യാസിഭ്യാം മൃത്യുഞ്ജയേന അപി യജേത—പൂജാനന്തരം ശിവങ്കൽ ബീജമുഖ്യമന്ത്രംകൊണ്ടും ക്ഷുരികാമന്ത്രംകൊണ്ടും മൃത്യുഞ്ജയമന്ത്രംകൊണ്ടും കൂടെ ദേവനെ പൂജിക്കണം, "ഭ്രൂം ഭ്രൂം ക്ഷ്റൂം" ഇങ്ങനെ ബീജമുഖ്യമന്ത്രം. "ഓം ഛിന്ധിച്ഛിന്ധി ഖഡ്ഗേന ക്ഷുരിക്ക ഫട്" ഇങ്ങനെ ക്ഷുരികാമന്ത്രം. "ഓം ജൂം സഃ" ഇതു മൃത്യുഞ്ജയമന്ത്രം, ഈ മന്ത്രങ്ങൾ പന്ത്രണ്ടാംപടലത്തിൽ പറകയും ചെയ്യും.

തത് പശ്ചിമേഽസ്ത്രമനനാഷ്ടശതാജ്യഹോമം
കൃത്വാഽപ്യ സപ്പിരധിവാസ്യ ച ശസ്ത്രജാതം
തദ്ദേവതാവ്യൂഢസനായ സഭൂതകൂര-
മോം ദേവതാഭ്യ ഇതി ദിക്ഷു ബലിം കിരേച്ച. ൧൩൭

[1] ചർ, മണ്ണ്, വെള്ളം ഇവകൊണ്ടു.

ഇതി — പിന്നെ എല്ലാവരിലും, തത് പശ്ചിമേ അസ്ത്ര-മന്ത്രേണ അഷ്ടശതാജ്യഹോമം കൃത്വാ — പൂജയുടെ പടിഞ്ഞാറ് കീറിത്തീയുമിട്ട അസ്ത്രമന്ത്രംകൊണ്ടു നൂറെറട്ടുരു ആജ്യാഹുതിചെയ്തു സമ്പാതമുണ്ടാക്കി അസ്ത്രംകൊണ്ടു പൂജിച്ചിരിക്കുന്നശസ്ത്രങ്ങളിൽ, അർപ്പ്യ-സമ്പാതസ്പർശനത്തെച്ചെയ്തു, ശസ്ത്രജാതം അധിവാസ്യ-ശസ്ത്രസമൂഹത്തെ വസ്ത്രംകൊണ്ടു മൂടി അധിവസിച്ചു, തദ്ദേവതാവ്യുപാസനായ-അവിടെ വസിച്ചിരിക്കുന്ന ദേവതകളുടെ ഉപാസനയ്ക്കായിക്കൊണ്ടു, ദിക്ഷു, ഓം ദേവതാഭ്യ ഇതി സഭൂതക്രൂരം ബലിം കിരേത് ച — മണ്ഡപത്തിൻെറ എട്ടുദിക്കുകളിലും മുമ്പിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന "ദേവതാഭ്യഃ പിതൃഭ്യഃ" ഇത്യാദി മന്ത്രംകൊണ്ടു ഹരിദ്രാദിഭൂതക്രൂരഹവിസ്സുകൊണ്ടു ബലിയെത്തൂകു.

ദേവാഗ്രതോ ജപതു നിശ്യധിശയ്യ ദർഭ-
ശയ്യാംനമസ്സകലലോകമനും ത്രിധാമ്നി
ശംഭൌ നമഃ ശമിതി മന്ത്രയുജാർത്ഥയിത്വാ
സ്വപ്നാർത്ഥമോം ഹിലിഹിലീതി മനും ജപേച്ച.
[൧൩൭

ഇതി — നിശി ദേവാഗ്രതഃ ദർഭശയ്യാം അധിശയ്യ-രാത്രിയിങ്കൽ ദേവനെ പൂജിച്ചതിൻെറ മുമ്പിൽ പുല്ലു വിരിച്ച് അതിൻെറ മുകളിൽ ആചാര്യൻ കിടപ്പൂ. ത്രിധാമ്നി നമഃ സകലലോകമനും ജ(പേത് ?പതു) — വിഷ്ണുവിങ്കൽ "നമഃ സകലലോകായ" ഇത്യാദി മന്ത്രത്തെ ജപിപ്പൂ. ശംഭൌ നമഃ ശം ഇതി മന്ത്രയുജാ അർത്ഥയിത്വാ സ്വപ്നാർത്ഥം "ഓം ഹിലിഹിലി" ഇതി മനും ജപേത് — ശിവങ്കൽ നമഃ ശംഭോ ത്രിണേത്രായ ഇത്യാദി രണ്ടുകൊണ്ടും പ്രാർത്ഥിച്ചു സ്വപ്നദർശനത്തിനായിക്കൊണ്ട് ഓം ഹിലിഹിലി ഇത്യാദി മന്ത്രത്തെയും ജപിപ്പൂ. മററുള്ള ദേവന്മാരിൽ മൂലംതന്നെ ജപിച്ചുകൊള്ളൂ.

"നമഃ സകലലോകായ വിഷ്ണവേ പ്രഭവിഷ്ണവേ
വിശ്വായ വിശ്വരൂപായ സ്വപ്നാധിപതയേ നമഃ."

ഇതു വിഷ്ണുവിങ്കലെ മന്ത്രം.

"നമഃ ശംഭോ ത്രിണേത്രായ രുദ്രായ വരദായ ച
വിശ്വായ വിശ്വരൂപായ സ്വപ്നാധിപതയേ നമഃ."

"ആചക്ഷ്വ ദേവദേവേശ പ്രപന്നോഽസ്മി തവാന്തികം
സ്വപ്നേ സർവാണി കാര്യാണി ഹൃദയസ്ഥാനി യാനി വൈ."
ഇതു രണ്ടും ശ്ലോകങ്ങൾ പ്രാർത്ഥനയ്ക്കു്.

'ഓം ഹിലി ഹിലി ശൂലപാണയേ സ്വാഹാ'. ഇതു സ്വപ്നദർശനത്തിന്.

ദുസ്സ്വപ്നേഽസ്ത്രശതാജ്യഹോമകൃദഥ
പ്രാതഃ സമഭ്യർച്ച്യ താ-
മുദ്ബുധ്യ സ്വമനും ജപൻ വദനപാ-
ദാദ്യംഗകേഷ്വങ്കയേത്
തക്ഷ്ണാ താം സഹ പീഠപാദദൃഷദാ
പ്രോദ്ധാര്യ കൃത്വാ രഥേ
നീത്വാത്രോത്തരകർമ്മശില്പിനിലയം
ബിംബാദികം കാരയേത്. ൧൩൯

ഇതി—ദുഃസ്വപ്നേ ദുഷ്ടേ-സ്വപ്നം നല്ലവണ്ണമല്ലാതെ ദുഃസ്വപ്നം കണ്ടാൽ, പ്രാതഃ അസ്ത്രശതാജ്യഹോമകൃത്-നേരത്തെ അസ്ത്രംകൊണ്ടു നൂറെട്ടുരു ആജ്യാഹുതിചെയ്തു സമ്പാതം ശിലയിൽ സ്പർശിച്ച്, താം സമഭ്യർച്ച്യ-ആ ശിലയെ പൂജിച്ചു, ഉദ്ബുധ്യ സ്വമനും ജപൻ വദനപാദാദ്യംഗകേഷു അങ്കയേത് -ഉദ്ബുധ്യ "സ്വാഗ്നേ പ്രതിജാഗൃഹി" ഇത്യാദി ഋക്ക ജപിച്ചു ബിംബത്തിന്റെ മുഖം വരേണ്ടേടത്തും പാദാഗ്രം വരേണ്ടേടത്തും അകത്തുഭാഗം പുറത്തുഭാഗം ഇടകകം ഇത്യാദി സ്ഥാനങ്ങളിലും അടയാളങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കു. തക്ഷ്ണാ സഹ പീഠപാദദൃഷദാ താം പ്രോദ്ധാര്യ-പിന്നെ പണിക്കാരെക്കൊണ്ടു പീഠത്തിന്റെ നപുംസകശിലയുടെയും ബിംബത്തിന്റെയും ശിലകളെ എടുപ്പിച്ചു, രഥേ കൃത്വാ നീത്വാ-വണ്ടിപ്പുറത്തുവച്ചു ക്ഷേത്രത്തിൽ കൊണ്ടുവന്നാൽ ഉത്തരകർമ്മശില്പിനിലയം ബിംബാദികം കാരയേത്- വടക്കുപുറത്തു ഉണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്ന പണിപ്പുരയിൽവച്ചു ബിംബത്തെയും പീഠത്തെയും നപുംസകശിലയേയും ലക്ഷണംപോലെ പണിചെയ്യിപ്പൂ.

ഇതി തന്ത്രസമുച്ചയേഽർച്ചകോർവീ-
ഗൃഹവാസ്തുപിഷ്ടിനിധിഷ്ടകാക്രിയാഢ്യഃ
സഹഗർഭശിലാഹൃതിപ്രകാരഃ
പ്രഥമോഽയം പടലഃ പ്രപൂരിതോഽഭൂത്. ൧൪൦

ഇതി — തന്ത്രസമുച്ചയേ—ഇപ്രകാരം തന്ത്രസമുച്ചയമാകുന്ന ഗ്രന്ഥത്തിങ്കൽ, അർച്ചകോവിഗ്രഹവാസ്തുപരിഗ്രഹനിധീഷ്ടകാക്രിയാഢ്യഃ—ആചാര്യവരണം ഭൂപരിഗ്രഹം വാസ്തുബലി നിധികലശാദിസ്ഥാപനം ഇഷ്ടകാസ്ഥാപനം ഈ ക്രിയകളോട്, സഹഗർഭശിലാഹൃതിപ്രകാരഃ—ഗർഭന്യാസത്തോടും ശിലാപരിഗ്രഹത്തോടും കൂടി, പ്രഥമഃ പടലഃ പ്രഥമിതഃ ഉള്ളത്. മുമ്പിലത്തെപ്പടലം സമ്പൂർണ്ണമായി ഭവിച്ചു.

ഇതി തന്ത്രസമുച്ചയഭാഷായാം
പ്രഥമഃ പടലഃ സമാപ്തഃ.

ദ്വിതീയഃ പടലഃ.

അനന്തരം രണ്ടാമത്തെപ്പടലംകൊണ്ടു പ്രാസാദബിംബലക്ഷണങ്ങളെ ചുരുക്കിപ്പറയുന്നു.

പാദോനത്രികരാദിപഞ്ചദശഹ-
സ്താശാംഗുലാദ്യുത്തര-
ഷ്വഷ്ടാഷ്ടാംഗുലവൃദ്ധിതോഽന്തരഭവാ-
ദ്യോനിപ്രഭേദേഷ്വഥ
പ്രത്യൿപ്രാഗപദനക്രമേണ വിഹിതേഷ്വ-
ല്പേഷു വാന്യേഷു വാ
പ്രാസാദേഷു വിശിഷ്ടമാനേഷു നിജേ-
ഷ്ടം കാരയേത് കാരുഭിഃ. ൧

(വ്യാ-൧.) പാദോനത്രികരാദിപഞ്ചദശഹസ്താശാംഗുലാന്തോത്തരേഷു—രണ്ടേമുക്കാൽ കോൽ നീളം തുടങ്ങി പതിനഞ്ചു കോലും പത്തുവിരലും നീളം അവസാനമായിട്ടു ശ്രീകോവിലിന്റെ ഉത്തരങ്ങൾക്കു നീളം കല്പിക്കാം. അഷ്ടാഷ്ടാംഗുലവൃദ്ധിതഃ അന്തരഭവദ്യോനിപ്രഭേദേഷു—ഈ നീളത്തിൽ എട്ടെട്ടു അംഗുലം കൂടിക്കൂട്ടിയാൽ മുക്കോലേരണ്ടുവിരലും, മുക്കോലേപത്തുവിരലും മേല്പോട്ടു ഇങ്ങനെ കൂടിക്കൂടിയും ഉത്തരനീളം കൊള്ളാം.

പ്രത്യക്പ്രാഗുദക്ക്രമേണ വിഹിതേഷു-ഈ ഉത്തരനീളങ്ങളും രണ്ടേമുക്കാൽ കോൽ പടിഞ്ഞാറും മൂന്നേകാലേരണ്ടുവിരൽ കിഴക്കും മുക്കാലേപത്തുവിരൽ പടിഞ്ഞാറും മൂന്നേമുക്കാൽകോൽ കിഴക്കു നടയായിട്ടും വിധിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. അല്പേഷു വാ-അല്പപ്രാസാദങ്ങളിൽതാൻ, അന്യേഷു വിശിഷ്ടജാതിഷു വാ ഇതുകൂടാതെ മററും വിശിഷ്ടങ്ങളായി ജാതികളായിരിക്കുന്ന പ്രാസാദങ്ങളിൽതാൻ, നിജേഷ്ടം കാരയേത്-തനിക്ക് ഇഷ്ടമായിരിക്കുന്ന പ്രാസാദത്തെ ആശാരിമാരെക്കൊണ്ടു പണിചെയ്യിപ്പൂ.

(വ്യാ-മ.) ഇനി, ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ടു രണ്ടാംപടലത്തിൽ സാമാന്യേന അല്പപ്രാസാദങ്ങളുടെ നിയമത്തെ ചൊല്ലുന്നു.

കാൽ കുറയ മൂ(ദ്?)ക്കോൽ തുടങ്ങി പതിനാറുകോലേ പതിററുവിരലന്തമായി ഇരിക്കുന്ന ഉത്തരനീളത്തോടുകൂടി അവിടെ എട്ടെട്ടു വിരലേറിയേറി മദ്ധ്യേ മദ്ധ്യേ ഉണ്ടായി ഉണ്ടായി ഇരിക്കുന്ന യോനിഭേദത്തോടുംകൂടി കാൽകുറെ മുക്കോൽ തുടങ്ങി ക്രമത്താലേ പശ്ചിമദ്വാരം പൂർവദ്വാരം എന്നു തുടങ്ങിയുള്ള നിയമത്തോടുംകൂടിയിരിക്കുന്ന അല്പപ്രാസാദങ്ങളും ഇരുവിരൽകുറയെ മൂ(ദ്?)ക്കോൽ തുടങ്ങി എട്ടെട്ടുവിരലേറിയേറി ഉത്തരമുഖങ്ങളായി അല്പപ്രാസാദങ്ങളിൽ താൻ, മററു ഉൽകൃഷ്ടമായി ഇരിക്കുന്ന മഹാപ്രാസാദങ്ങളിൽ താൻ, തനിക്കിഷ്ടമാകുന്നതിനെ ആശാരിമാരെക്കൊണ്ട് പണിചെയ്യിപ്പിച്ചുകൊള്ളുക തന്ത്രിയെന്നു പൊരുൾ. ഇവിടെ കാൽകുറയ മൂ(ദ്?)ക്കോൽ ഏകയോനി പശ്ചിമദ്വാരം. അവിടെ നിന്നു മൂ(ദ്?)ക്കോൽ എൺവിരൽ ഏറിയിരിക്കുന്ന മുക്കോലേ ഇരുവിരൽ പഞ്ചയോനി പൂർവ്വദ്വാരം. ഇതിനിടയിൽ മുക്കോൽ പന്തീർകോൽ പഞ്ചക്രമം യോനിപ്പെടാതെ ഉള്ളത്. അവിടെ, നടേ എന്നു എൺവിരലേറിയുള്ള മുക്കോലേ പത്തുവിരൽ ഏകയോനി. അതിൽ എൺവിരൽകൂടെ കൂടിയുള്ള മുന്നേകാൽകോൽ പതിമുക്കോൽ സപ്തയോനി ദക്ഷിണദ്വാരം. ഇങ്ങനെ പതിനാറുകോലേ പതിററുവിരലോളം എന്നു താല്പര്യം. പതിനൊന്നുകോൽ രാജാധമാലയിലും കാൽകുറയെ പതിനൊന്നുകോൽ പതിനൊന്നുകോലേ ഇരുവിരലുൽകൃഷ്ടജാതിയിലുമിവണ്ണമെന്നു താല്പര്യം.

ഈശാദിപ്രേതേശപര്യന്തദിക്സ്ഥാഃ
പ്രാസാദാ ഗ്രാമാദികേഷു ധ്വജാതാഃ
ഗോദായോന്മുഖാശ്ശേഷദിക്സംസ്ഥിതാസ്സ്യു-
സ്തത്സ്ഥാപ്യാർച്ചാ ചേഷ്യതേ തത്സയോനിഃ. ൨

ഗ്രാമാദികേഷു—ഗ്രാമപുരാദികളിൽ. ഈശാദിപ്രേതേശപര്യന്തദിക്സ്ഥാഃ പ്രാസാദാഃ ധ്വജാതാഃ—ഈശകോണിൽ തുടങ്ങി കിഴക്കും, തെക്കു പാതിയോളവും ഉള്ള സ്ഥലത്ത് ഉണ്ടാകുന്ന പ്രാസാദങ്ങൾ പശ്ചിമദ്വാരമായിട്ട് ഇരിക്കണം; ശേഷദിക്സംസ്ഥിതാഃ ഗോദായോന്മുഖാഃ—തെക്കു പാതിക്കു പടിഞ്ഞാറും, പടിഞ്ഞാറേ ഭാഗത്തും, വടക്കേഭാഗത്തും ഉണ്ടാകുന്ന പ്രാസാദങ്ങൾ പൂർവദ്വാരമായിട്ടു തന്നെ വേണം; തത്സ്ഥാപ്യാ അർച്ചാ ച തത്സയോനിഃ ഇഷ്യതേ—ആ ശ്രീകോവിലുകളിൽ പ്രതിഷ്ഠിപ്പാൻ ഉണ്ടാകുന്ന ബിംബവും ആ യോനിതന്നെയായിട്ടും വേണം. ശ്രീകോവിലിനും ബിംബത്തിനും ഒരേഭിക്കിൽ ദശനമായിട്ടുമിരിക്കണമെന്നു താല്പര്യം.

(വ്യാ-ഫ.) ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ട് യോനിഭേദവശാൽ ദിഗ്ഭേദത്തെ ചൊല്ലുന്നു.

ഗ്രാമം പുരം പത്തനം എന്നു തുടങ്ങിയുള്ളവററിൽ, ഈശാനകോണിൽ തുടങ്ങി പ്രദക്ഷിണവശാൽ യമകോണോളമുള്ള ദിക്കിൽ മൂലപ്രതിഷ്ഠയെങ്കിലും, പരിവാരപ്രതിഷ്ഠയെങ്കിലും, പരിവാരാ(ല)യങ്ങളെങ്കിലും ധ്വജയോനിയായി പണിചെയ്യണം. യമൻ തുടങ്ങി ഈശാനപര്യന്തം ഉള്ളവ പഞ്ചയോനിയായിട്ടും പണിചെയ്യു. നടുവിൽ വിഷയമാമ്പോൾ—ഗ്രാമനടുവിൽ വിഷയമാമ്പോൾ ധ്വജയോനിയും, പഞ്ചയോനിയും ത്രിയോനിയും, സപ്തയോനിയും യുക്തിവശാലറിഞ്ഞിട്ടു വേണം പ്രാസാദം. ധ്വജയോനിയെങ്കിൽ ബിംബവും ധ്വജയോനിതന്നെ വേണം. പഞ്ചയോനി പ്രാസാദങ്ങൾക്കു ബിംബവും പഞ്ചയോനി തന്നെ വേണം. സിംഹഗജാലയങ്ങൾ പൂർവവണ്ണംതന്നെ വേണം. വിശേഷിച്ച് ധ്വജയോനി എല്ലാടിടവും കൊള്ളാം. ചകാരം ഉണ്ടാകകൊണ്ട്, പീഠം [1]ബലിത്തറ ഗർഭഗൃഹം ദ്വാരവാതായിക്കാൽനിലം അധിഷ്ഠാനാഴിവർഗ്ഗങ്ങൾ—ഒക്കെയും ആയതന്നെ യോനിവേണ്ടുന്നത് എന്നു താല്പര്യം.

1. ബലിഅടം = ബലിമാടം.

ഇഷ്ടായാമവിശാലമാനനിചയേ
ത്രിഘ്നേ/ഷ്ടഭിർഭാജിതേ
ശേഷം യോനിരിഹ വ്യയോ മുനിയുജാ-
ഥായോ/ഷ്ടനിഘ്നേ/ർക്കഭൈഃ
ഋക്ഷൈരൃക്ഷമവാപ്തിരത്ര തു വയോ
ജ്ഞേയാ സിദ്ധിസ്ത്രിംശതാ
വാരോ ഭൂമിധരൈർന്നിധിപ്രഗുണിതേ
ധർമ്മാഹൃതേ വാ വ്യയഃ. ൩.

ഇഷ്ടായാമവിശാലമാനനിചയേ_തനിക്ക് ഇഷ്ടമായിരിക്കുന്ന പ്രാസാദത്തിൻെറ നീളവും വീതിയും കൂടിയുള്ള ചുററാകുന്നത്. ചുററിനെ, ത്രിഘ്നേ അഷ്ടഭിഃ ഭാജിതേ ശേഷഃ യോനിഃ_മൂന്നിലിരട്ടിച്ചു് എട്ടിൽ കഴിച്ചു ശേഷമുള്ള സംഖ്യ യോനിയായിരിക്കും. ഇഹ മുനിയുജാ വ്യയഃ—ഈ മൂന്നിൽപെരുക്കിയ ചുററിനെ പതിന്നാലിൽ ഹരിച്ചു ശേഷം വ്യയമായി വരും. അഷ്ടനിഘ്നേ അർക്കഭൈഃ ആയഃ_ചുററിനെ എട്ടിൽ പെരുക്കി പന്ത്രണ്ടിൽ ഹരിച്ചുശേഷം ആയംവരും. ഋക്ഷൈഃ ഋക്ഷം _ എട്ടിൽ പെരുക്കിയ ചുററിനെ ഇരുപത്തേഴിൽ ഹരിച്ചു ശേഷം നാളുവരും. അത്ര തു അവാപ്തിഃ വയഃ—ഇവിടെ നാളുവരുത്തിയപ്പോഴം ഹരിച്ചു ഫലം വയസ്സായിരിക്കും; ഫലം വളരെവന്നാൽ അതിനെ അഞ്ചിൽഹരിച്ചു വയസ്സിനെ അറിയണം. ത്രിംശതാ സിദ്ധിഃ; ഭൂമിധരൈഃ വാരഃ-എട്ടിൽ പെരുക്കിയതിനെ മുപ്പതിൽ ഹരിച്ചുള്ള പക്കം; ഏഴിൽ ഹരിച്ചു ശേഷം ആഴ്ച. നിധിപ്രഗുണിതേ ധർമ്മാഹൃതേ വ്യയഃ വാ-ചുററിനെ ഒമ്പതിൽ പെരുക്കി പത്തിൽ ഹരിച്ചു ശേഷവും വ്യയമായിട്ടു വരുത്താം.

(വ്യാ_വ.) ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ടു് ആയവ്യയാദികളെ ചൊല്ലുന്നു.

തനിക്കിഷ്ടമായികല്പിച്ച ചുററിനെ മൂന്നിൽപെരുക്കി എട്ടിൽ ഹരിച്ചുശേഷം യോനിയെവരു. ചുററിനെ മൂന്നിൽ പെരുക്കി അതിനെത്തന്നെ പതിന്നാലിൽ ഹരിച്ചു ശേഷം വ്യയം, അഴിവു്. പിന്നെ ചുററിനെ എട്ടിൽ പെരുക്കി പന്ത്രണ്ടിൽ ഹരിച്ചുശേഷം ആയം, വരവു്. പിന്നെ എട്ടിൽ പെരുക്കി അതിനെത്തന്നെ ഇരുപത്തേഴിൽ ഹരിച്ചു ശേഷം നാളു്, അശ്വതി തുടങ്ങി. ഫലം വയസ്സു്_ബാല്യാദി അഞ്ചും_ചുററിനെ എട്ടിൽ

പെരുക്കി അതിനെത്തന്നെ മുപ്പതിൽ ഹരിച്ച ശേഷം പ്രതിപദം തുടങ്ങിയുള്ള പക്കങ്ങൾ—പതിനഞ്ചിലേറിയാൽ അപരപക്ഷം. ഇവ റെറക്കൊണ്ട് വിഷ്ടിഗണ്ഡാന്താദി അറിഞ്ഞു കല്പിച്ചുകൊള്ളണം. ചുററിനെ എട്ടിൽ പെരുക്കി അതിനെത്തന്നെ ഏഴിൽ ഹരിച്ച ശേഷം ഞായറാഴ്ച തുടങ്ങിയുള്ള ആഴ്ചകൾ. ചുററിനെ ഒമ്പതിൽ പെരുക്കി പത്തിൽ ഹരിച്ചശേഷം വ്യയം, അഴിവ്, എന്നൊരു പക്ഷം. ചുററിനെ ഒമ്പതിൽ പെരുക്കി അതുതന്നെ മുപ്പതിലും ഏഴിലും ഹരിച്ചശേഷം പ്രതിപദാദിപക്കങ്ങളും ആഴ്ചകളും എന്നു ചൊല്ലിയത്.

അനന്തരം യോന്യാദികളെ വരുത്തുവാൻ ഒരു ചില ഗ്രന്ഥത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതിനെ കൂടെ കാട്ടുന്നു.

ത്ര്യഷ്ടാങ്കാങ്കനവാഷ്ടചക്രയുഗദേവ-
ദാങ്കാഹതേഷ്വഷ്ടകാദി-
ഭേദത്രിംശതിസപ്തവിംശതിശതാ-
ങ്കാങ്കാദിഭിർഭാജിതേ
പര്യന്തേ ഭവനസ്യ യോനി ഹി ഫലാ-
ന്യാപ്ലൂനാനി താനി ക്രമാ-
ദ്യോന്യായവ്യയവംശതിഥ്യൃക്ഷവയോ-
രാശ്യംശവാരാഃ ക്രമാത്. ൪

ഭവനസ്യ പര്യന്തേ-പ്രാസാദാദികളുടെ ചുററിനെ മൂന്നിൽ പെരുക്കി എട്ടിൽ ഹരിച്ചശേഷം യോനി. എട്ടിൽ പെരുക്കി പന്ത്രണ്ടിൽ ഹരിച്ച ശേഷം ആയം. ഒമ്പതിൽ പെരുക്കി പത്തിൽ ഹരിച്ച ശേഷം വ്യയം. ഒമ്പതിൽ പെരുക്കി നാലിൽ ഹരിച്ചശേഷം ബ്രാഹ്മണാദിവർണ്ണങ്ങൾ. ഒമ്പതിൽ പെരുക്കി മുപ്പതിൽ ഹരിച്ചശേഷം പക്കം. എട്ടിൽ പെരുക്കി ഇരുപത്തേഴിൽ ഹരിച്ചശേഷം നാള്. പന്ത്രണ്ടിൽ പെരുക്കി നൂറിൽ ഹരിച്ചശേഷം വയസ്സ്. നാലിൽ പെരുക്കി പന്ത്രണ്ടിൽ ഹരിച്ചശേഷം രാശി. നാലിൽ പെരുക്കി ഒമ്പതിൽ ഹരിച്ചശേഷം നവാംശകം. ഒമ്പതിൽ പെരുക്കി ഏഴിൽ ഹരിച്ചശേഷം ആഴ്ച. ഇങ്ങനെയും ഗുണദോഷങ്ങൾ അറിയാം.

ധ്വജധൂമസിംഹകുക്കുര-
വൃഷഖരഗജവായസാഃ ക്രമേണ സ്യുഃ

പ്രാഗാദ്യുദയോനയോഽഷ്ടൌ
തേഷ്വയുജഃ സമ്പദേ യുജോ വിപദേ. ൧

ധ്വജധൂമസിംഹകുക്കുരവൃഷഖരഗജവായസാഃ—ധ്വജം ധൂമം സിംഹം കുക്കുരം (ശ്വാവ്) വൃഷം (കാള) ഖരം (കഴുത) ഗജം (ആന) വായസം (കാക്ക); ക്രമേണ പ്രാഗാദ്യഷ്ടൌ യോനയഃ സ്യുഃ—ഇവ കിഴക്കെ തുടങ്ങി എട്ടു ദിക്കുകളിലേയും യോനികളായി ഭവിക്കും. തേഷു അയുജഃ സമ്പദേ യുജഃ (വിപദേ)—ഈ യോനികൾ ദിക്കുകളിലേതു നാലും സമ്പത്തിന്നായിക്കൊണ്ടും, കോണുകളിലേതു നാലും ആപത്തിന്നായിക്കൊണ്ടും—എന്നു പറകകൊണ്ട്, ദിഗ്യോനി കൊള്ളാമെന്നും വിദിഗ്യോനികൾ കൊള്ളരുതെന്നും താല്പര്യം.

ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ട് ആയാദികളെ ചൊല്ലുന്നു.

ആയാധിക്യം വ്യയതഃ
സമ്പാദ്യം സർവ്വദാന്യഥാപത്തിഃ
നക്ഷത്രാദിഗുണത്വം
ജ്യോതിശ്ശാസ്ത്രാദിഭിഃ സുവിജ്ഞേയം. ൨

സർവ്വതഃ വ്യയതഃ ആയാധിക്യം സമ്പാദ്യം—എല്ലാപക്ഷം നോക്കീട്ടു താൻ വ്യയം കുറഞ്ഞും ആയം ഏറീട്ടും വരണം. അന്യഥാ ആപത്തിഃ—അങ്ങനെ വരാതെ വ്യയം ഏറിവന്നാൽ ആപത്തുകളെ ഉണ്ടാക്കും. നക്ഷത്രാദിഗുണത്വം ജ്യോതിശ്ശാസ്ത്രാദിഭിഃ സുവിജ്ഞേയം—നാള് പക്കം ആഴ്ച രാശി ഇവററിന്റെ ഗുണദോഷങ്ങൾ ജ്യോതിശ്ശാസ്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ട് അറിഞ്ഞുകൊള്ളണം.

(വ്യാ—) ഇനി ആയാദിഗുണദോഷങ്ങളെ ചൊല്ലുന്നു.

വ്യയത്താൽ ആയമേറുന്നതു നന്ന്. ആയത്താൽ വ്യയമേറുന്നത് ആകാ. ആയം പന്ത്രണ്ട്, പന്ത്രണ്ടു വരികയും മദ്ധ്യമം. അടുക്കളെ ക്ഷേത്രാദികൾക്കു വ്യയമേറണമെന്നൊരു പക്ഷമുണ്ട്. നാള് പക്കം ആഴ്ച എന്നിവററിന്റെ ഗുണദോഷങ്ങളെ ജ്യോതിശ്ശാസ്ത്രാദികളെക്കൊണ്ടു സൂക്ഷിച്ച് അറിയണം എന്നു താല്പര്യം. വിഷ്ടി, ഗണ്ഡാന്തം, രിക്ത, പാപവാരങ്ങൾ ഇവയെല്ലാം വർജ്ജിക്കണം.

ബാല്യതാ കൗമാരം
യൗവനമഥ വാർദ്ധകം ച നിധനം ച
പഞ്ച വയാംസ്യേഷ്വന്ത്യം
നേഷ്ടം ശിഷ്ടാനി ത്വന്യാനീഷ്ടാനി. ൧

ബാല്യതാ കൗമാരം യൗവനം വാർദ്ധകം നിധനം ഇതി പഞ്ച വയാംസി—ഇങ്ങനെ ബാല്യാദിനിധനാന്തം അഞ്ചു വയസ്സുകൾ, ഏഷു അന്ത്യം ഇഷ്ടം ന—ഈ വയസ്സുകളിൽ ഒടുക്കത്തെ മരണമാകുന്ന വയസ്സു കൊള്ളരുത്, ശിഷ്ടാനി ത്വന്യാനി ഇഷ്ടാനി—ശിഷ്ടങ്ങളായ വയസ്സുകൾ കൊള്ളാം.

(വ്യാ—ര) ഇനി വയസ്സിനെ ചൊല്ലുന്നു.

ചുററിനെ എട്ടിൽ പെരുക്കി ഇരുപത്തേഴിൽ ഒന്നു ഹരിച്ചാൽ അതു ബാല്യം, രണ്ടുകൂട്ടം ഹരിച്ചാൽ കൗമാരം, മൂന്നുകൂട്ടം ഹരിച്ചാൽ യൗവനം, നാലു ഹരിച്ചാൽ വാർദ്ധകം, അഞ്ചാകിൽ മരണം, ആറാകിൽ പിന്നെയും ബാല്യം എന്നിങ്ങനെ അറിഞ്ഞുകൊള്ളുക. ഇതിൽ കൗമാരം യൗവനം, ഉത്തമം; ബാല്യവാർദ്ധക്യേ, മദ്ധ്യമം; മരണം അധമം. മനുഷ്യാലയങ്ങൾക്ക് മരണമൊരേടത്തുമാകാ. ദേവാലയങ്ങൾക്ക മദ്ധ്യമമായിട്ടുകൊള്ളുന്നു.

ധാമ്നാം വ്യാസേ ശകപരിധിഭാഗഭക്തേ
മിത്രേന്ദ്രേശ്വരാംശൈസ്സമസ്താംശശ്ച
വിസ്തൃത്യാ സായുക്തയാ പാദാദി-
സ്തൂപ്യഗ്രാന്തോത്യുച്ഛ്രയഃ സ്യാച്ചതുർദ്ധാ. ൨

ധാമ്നഃ വ്യാസേ—ഗൃഹത്തിന്റെ വിസ്താരത്തെ, ശകപരിധിഭാഗഭക്തേ—ഇരുപത്തിരെട്ട് അംശമാക്കുന്നാൽ, അതിൽ, മിത്രേന്ദ്രേശാംശൈഃ സമസ്താംശതഃ ച സായുക്തയാ വിസ്തൃത്യാ—പന്ത്രണ്ട് അംശം കൂട്ടീട്ടും, പതിനാറ് അംശം കൂട്ടീട്ടും, ഇരുപത്തിയൊന്ന് അംശം കൂട്ടീട്ടും, ഇരുപത്തെട്ട് അംശം കൂട്ടീട്ടുമിരിക്കുന്ന ഗൃഹവിസ്താരം കൊണ്ട്, പാദാദിസ്തൂപ്യഗ്രാന്തഃ അത്യുച്ഛ്രയഃ ചതുർദ്ധാ സ്യാത്—പാദകല്ലുതുടങ്ങി താഴികക്കുടത്തിന്റെ മുകളിലോളം പൊക്കം നാലുപ്രകാരവും കൊള്ളാം. ഇതു കൂടാതെ യോനിപ്പെട്ടും പൊക്കം കല്പിച്ചു കാണുന്നു.

(വ്യാ—ര) ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ടു പ്രാസാദങ്ങളുടെ ഉയരത്തെ ചൊല്ലുന്നു.

പ്രാസാദത്തിൻെറ വിസ്താരത്തെ ഇരുപത്തെട്ടു കൂറിട്ടാൽ, പന്ത്രണ്ടംശംതാൻ പതിന്നാലംശംതാൻ ഇരുപത്തെട്ടൊന്നംശം താൻ എടുത്തു ഗൃഹവിസ്താരത്തോടുകൂടിയത് പാദുകാദി സ്തൂപ്യന്തം ഇവരമെന്നു പറഞ്ഞതു്. ഇങ്ങനെ നാലുപ്രകാരം ഇവരമെന്നു താത്പര്യം. വിസ്താരത്തെക്കൊണ്ടു് ഇരുപത്തെട്ടംശിച്ചാൽ, നാല്പതംശംതാൻ നാല്പത്തിരണ്ടംശംതാൻ നാല്പത്തൊമ്പതംശം താൻ അമ്പത്താറംശംതാൻ എന്നു താത്പര്യം.

ഗേഹേ ത്രിഭാഗ്ഗ്ഭവേ ദ്വിഭാഗോന്മിതാം-
സ്തംഭാംസ്തതോഽബ്ധ്യംഗുലവർദ്ധിതാൻ ക്രമാത്
ചതുഷ്കരാദ്യുത്തരവർഗ്ഗകേഷു താൻ
കരോത്യധിഷ്ഠാനമതോർദ്ധസമ്മിതം. ൯

ത്രിഭാഗോർഗ്ഗ്ഭവേ ഗേഹേ ദ്വിഭാഗോന്മിതാൻ സ്തംഭാൻ—രണ്ടു മുക്കാലും മുക്കാലേ രണ്ടുവിരലും മു(ു)ക്കോലും പത്തു വിരലും ഉത്തര നീളമായി മുക്കോൽ(ൽ)പരിഷയായ പ്രാസാദങ്ങൾക്കു രണ്ടുകോലു കാലുനീളം കല്പിക്കണം. ചതുഷ്കരാദ്യുത്തരവർഗ്ഗകേഷു അതഃ അബ്ധ്യംഗുലവർദ്ധിതാൻ ക്രമാത–മുന്നുമുക്കോൽ കോലു തുടങ്ങി നാലുകോലേ പത്തു വിരലോളമുള്ള നാല്ക്കോൽപരിഷകൾക്കു രണ്ടുകോലേ നാലുവിരൽ കാലു നീളം കല്പിപ്പൂ. മേല്പോട്ടു ഒരു ക്കോൽ ഉത്തരനീളം ഏറുമ്പോൾ നാലു വിരൽ കാലുനീളം ഏറി വരുമാറു കണ്ടുകൊള്ളു. അതഃ അർദ്ധസമ്മിതം അധിഷ്ഠാനം കരോതു ഇക്കാലു നീളത്തിൽ പാതി തറയുടെ പൊക്കവും കല്പിപ്പൂ.

(വ്യാ—വ.) ഇനി രണ്ടു ശ്ലോകംകൊണ്ടു് അധിഷ്ഠാനത്തിൻെറ നീളങ്ങളെ ചൊല്ലുന്നു.

മുക്കോൽ പരിഷയായിരിക്കുന്നതു് — കാൽ കുറയെ മുക്കോൽ, ഇരുവിരൽ കുറയെ മുക്കോൽ, മുക്കോലേ ഇരുവിരൽ, മുക്കോലേ ആറുവിരൽ, മുക്കോലേ പത്തുവിരൽ, മുക്കോലേ പതിന്നാലുവിരൽ, മുക്കോലേ പതിനെട്ടുവിരൽ, ഇവ മുക്കോൽപരിഷ, ഏഴു പ്രാസാദം ഇവററിന്നു കാൽനീളം ഇരുകോൽ. കാൽകുറയെ നാൽക്കോൽ തുടങ്ങി നാൽക്കോൽപരിഷ ഏഴിന്നും ഇരുകോലേ നാലുവിരൽ കാൽനീളം. ഇങ്ങനെ നാലുവിരൽ ഏറി ഏറി നാല്ക്കോൽപരിഷതുടങ്ങി പതിനഞ്ചോൽ പരിഷയോളം കാൽനീളങ്ങളെ നാൽകോലന്തമായി കല്പിച്ചുകൊള്ളുക. കാൽനീളത്തിൽ പാതി അധിഷ്ഠാനം ഇവരം.

അംഗാദ്യൈർദ്വ്യുദയോത്തരാന്തരഗതാ-
മാനം വിഭജ്യ ക്രമാത്
സംഖ്യാനൈഃ ശിവപക്ഷിഭിർന്നിഗദിതേ
സ്ഥൂലോച്ഛ്രയേ സ്വല്പയാ
അംശം യോജയതു ക്വചിത്ത്യജതു വാ
മാസൂരകേ സ്വോച്ഛ്രയം
ഭക്ത്വാംഗാദിനവാന്തിമൈർവിരഹയേ-
ദ്ഭാഗം യഥോക്താച്ഛ്രയാത്. ൫൦

അംഗാദ്യൈഃ ശിവപക്ഷിഭിഃ സംഖ്യാനൈഃ ക്രമാത് ഉദയോത്തരാന്തരഗതോന്മാനം വിഭജ്യ-ആറുമുതൽ പതിനൊന്നു വരെയുള്ള സംഖ്യകളെക്കൊണ്ട് ക്രമേണ ഉത്തരത്തിന്ന താഴെ കല്പിച്ച കാലുനീളത്തെത്താൻ, പാദുകാദ്യുത്തരാന്തരാളത്തെത്താൻ അംശിച്ചാൽ, നിഗദിതേ സ്ഥൂലോച്ഛ്രയേ സ്വല്പയാ അംശം യോജയതു വാ ക്വചിത് ത്യജതു വാ-മുമ്പിൽ കല്പിച്ച കാലുനീളത്തിൽ അംശത്തെ ഒന്നിനെ കൂട്ടുകയും, കളയേണമെങ്കിൽ കുറയ്ക്കുകയും ആം. മാസൂരകേ സ്വോച്ഛ്രയം അംഗാദിനവാന്തിമൈഃ ഭക്ത്വാ-പിണ്ഡം തറയുടെ പൊക്കത്തെയും ആറു മുതൽ ഒമ്പതോളമുള്ള സംഖ്യകളെക്കൊണ്ടു പകുത്ത്; യഥോക്താച്ഛ്രയാൽ അംശം വിരഹയേത് വാ-മുമ്പിൽ കല്പിച്ച തറയുടെ പൊക്കത്തിൽനിന്ന് ഈ ഒരംശം കുറച്ചിട്ടും തറയുടെ പൊക്കം കല്പിക്കാം. ഇങ്ങനെ ഒരുപാർശ്വത്തിൽ പതിമൂന്ന പ്രകാരം കാലുനീളവും അഞ്ചുപ്രകാരം തറയുടെ പൊക്കവും പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഈ പൊക്കം യോനിപ്പെട്ടും കല്പിക്കാം.

(വ്യാ.—വ.) ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ടു അധിഷ്ഠാനക്കാൽനാളങ്ങൾക്ക് ഇപ്പോൾ പറഞ്ഞതിൽ വിശേഷം വരുത്തും പ്രകാരം ചൊല്ലുന്നു.

പടിയോട്ടുത്തരത്തോടിടത്താൻ ഉപരിപ്പോട്ടുത്തരത്തോടിടകൊണ്ടെത്താൻ, ആറു മുതൽ പതിനൊന്നോളമുള്ള സംഖ്യകളെക്കൊണ്ട് പകുത്താൽ, നടേ കല്പിച്ച കാലിവരത്തിൽ ഈ അംശത്തിൽ ഒന്നു കൂട്ടുകിലുമാം കളകിലുമാം. അധിഷ്ഠാനത്തിന്ന തന്റെ ഇവരത്തെ ആറുമുതൽ ഒമ്പതോളമുള്ള സംഖ്യകളെക്കൊണ്ടു പകുത്താൽ ഒരംശം കുറച്ചുകൊള്ളാം. ഏറ്റിക്കൊള്ള

ത്തു താനം; എന്നിയേ വാജാദി അടക്കം കാൽനീളം അധിഷ്ഠാനം ഇവ യോജിപ്പെട്ടുത്തു കല്പിക്കിലുമാം.

മുക്ത പ്രസ്തരാന്തർഗതചരണസമു-
ന്മാനകേഷ്വഷ്ടദിഗ്ഭി-
ന്നേഷ്വേകാംശോനമൂലപ്രതതിരഭരഗാം-
ശാദിഹീനാഗ്രതാനാത്
ഭാഗസ്തംഭോംഘ്രിദർഗ്ഘേ വിഹിതതതിലഘു-
ന്യബ്ധിഭാഗോനതാനാത്
കണ്ഠ്യസ്തംഭാംഘ്രി കണ്ഠ്യ രചയതു ചരണാ-
ഗ്രപ്രതാനോƒത്ര ദണ്ഡഃ. ൭൭

പ്രസ്തരാന്തർഗതചരണസമുന്മാനകേ അഷ്ടാങ്കദിഗ്ഭിഃ മുക്ത-പടിയുടെയും പ്രസ്തരത്തിന്റെയും ഇടയിലുള്ള കാലുനീളത്തെ എട്ട് ഒമ്പത് പത്ത് ഈ മൂന്നാലൊരു സംഖ്യകൊണ്ടു പകുത്ത്, ഭേദിച്ചു ഏകാംശോനമൂലപ്രതതിരഭരഗാംശാദിഹീനാഗ്രതാനാത്-അവററിൽ ഒരംശംകൊണ്ടു തൂണുകൾക്ക് ചുവട്ടിൽ വിസ്താരവും, ചുവട്ടിലെ വിസ്താരത്തിലെട്ടാലൊരംശം കുറഞ്ഞു തലയ്ക്കൽ വിസ്താരവുമായി, തദർഗ്ഘേ ഭാഗസ്തംഭാൻ-ഭാഗംകൊണ്ടു തൂണു വേണ്ടേടത്തു തൂണിനെ ഈ വണ്ണം ഉണ്ടാക്കൂ. വിഹിതതതിലഘുന്യബ്ധിഭാഗോനതാനാത് കണ്ഠ്യസ്തംഭാൻ ച കണ്ഠ്യ രചയതു ഭിത്തി കെട്ടുന്നേടത്ത് ഈ പറഞ്ഞതൂണുകളുടെ വിസ്താരത്തിൽ പാതിയായിട്ടും മൂന്നൊന്നു കുറഞ്ഞിട്ടും മുക്കാലായിട്ടും ചുവരിന്മേൽ തൂണുകളെ ഉണ്ടാക്കൂ. അത്ര ചരണാഗ്രപ്രതാനഃ ദണ്ഡഃ- ഇവിടെ തൂണിന്റെ തലയ്ക്കലെ വീതിക്കു ദണ്ഡമെന്നു പേരു ചൊല്ലുന്നു. ഇത് അളവിന് ഒരു സാധനമായിട്ടു പറഞ്ഞതു്.

(വ്യാ—വ) ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ടു് സ്തംഭവിസ്താരത്തെ ചൊല്ലുന്നു.

അധിഷ്ഠാനപ്പടിമേൽനിന്ന് ഉത്തരക്കീഴോളമുള്ള കാൽനീളത്തെ കാൽനീളമെന്നു ചൊല്ലുന്നു. ആ കാൽനീളത്തെ എട്ടുതാൻ ഒമ്പതുതാൻ പത്തുതാനംശിച്ചാൽ അവററാലൊരംശത്തോളം ഉത്തരത്തൂണിന്റെ ചുവട്ടുവണ്ണം; ഉത്തരവിസ്താരവും അതുതന്നെ കല്പിക്ക. പിന്നെ തൂണിന്റെ ചുവട്ടുവണ്ണംകൊണ്ടു് എട്ടൊമ്പതു പത്തു പകുത്താൽ അതിൽ ഒരംശം കുറച്ചു തൂണിന്റെ അഗ്രവിസ്താരവും കല്പിക്ക. ഈവണ്ണം ഒരു

സ്തംഭാദികളെ വേണ്ടുന്നേടത്ത്. (ഏറിയേ? എന്നിയേ) ഭിത്തിസ്തംഭം ഭിത്തിയുള്ളേടത്ത്. അത് മാത്രസ്തംഭം ചൊല്ലിയതിൽ പാതിതാൻ, മുക്കാൽതാൻ, മൂന്നൊന്ന കുറഞ്ഞതുതാൻ വീതിയായി ഇരിക്കുന്ന ഭിത്തിപാദത്തെ ഭിത്തിമേൽ പണിചെയ്ക. ഇക്കാലുകളുടെ അഗ്രവിസ്താരം പാദാലങ്കാരമാകുന്നത്; ഭിത്ത്യലങ്കാരങ്ങൾക്ക ദണ്ഡാകുന്നതും അതുതന്നെ.

മസൂരോച്ചേ വിഭക്തേ ശിഖിവിശിഖകരൈഃ
ക്ഷേപണാന്താംശതാർദ്ധാ-
ശോർദ്ധ്വം പാദാംശവൃദ്ധ്യാ ദ്വിഗുണിതചരമം
യോജയേദ്വോപപീഠം
ദിഗ്ഭക്ത്യംശൈഃ ശശാങ്കാദിഭിരിഷുചരമൈ-
രേകസാർദ്ധാദിലോകൈർ-
ദണ്ഡൈർവ്വാ നിർഗ്ഗതം ചാരചയതു വിലസത്-
സോപാംഗഭംഗ്യാഭിരാമം. ൧൨

മസൂരോച്ചേ ശിഖിവിശിഖകരൈഃ വിഭക്തേ ക്ഷേപണാന്ത്യാംശതഃ-തറയുടെ പൊക്കത്തെ മൂന്ന പകുത്താൽ ഒരംശംകൊണ്ടും, അഞ്ചുപകുത്താൽ രണ്ടംശംകൊണ്ടും, തറയുടെപാതികൊണ്ടും; അർദ്ധാംശോർദ്ധ്വം പാദാംശവൃദ്ധ്യാ ദ്വിഗുണിതചരമം-പാതിക്കുമേൽ തറയുടെ മുക്കാലും തറയോളവും തറയുടെ ഇരട്ടിയോളവും കാൽ കാൽ കൂട്ടീട്ടു; ഉപപീഠം യോജയേദ്വാ-ഈവണ്ണം പൊക്കമായിട്ട തറയുടെ ചുവട്ടിൽ ഉപപീഠം ഉണ്ടാക്കിലുമാം കൂടാതെയുമാം. ദിഗ്ഭക്തശശാങ്കാദിഭിഃ ഇഷുചരമൈഃ- തറയുടെ പൊക്കത്തെ പത്തായി പകുത്താൽ അതിലൊന്നുതാൻ രണ്ടുതാൻ മൂന്നുതാൻ നാലുതാൻ അഞ്ചുതാൻ അംശങ്ങളെക്കൊണ്ടും, ഏകസാർദ്ധാദിലോകൈഃ ദണ്ഡൈഃ വാ-ഒന്നുതാൻ ഒന്നരതാൻ രണ്ടുതാൻ മൂന്നുതാൻ പാദാഗ്രവിസ്താരമായ ദണ്ഡുകൊണ്ടും, വിലസൽസോപാംഗഭംഗ്യാ അഭിരാമം നിർഗ്ഗതം ച ആരചയതു-പാദുകജഗതികുമുദാദികളെക്കൊണ്ട് മനോഹരമായിരിക്കുന്ന പുറത്തോട്ടുഗമനവുമുണ്ടായിരിക്കും.

(വ്യാ-വ) ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ട് ഉപപീഠത്തെ ചൊല്ലുന്നു.

അധിഷ്ഠാനത്തിന്റെ ഉയരത്തെക്കൊണ്ട് മൂന്നു താൻ അഞ്ചുതാൻ രണ്ടുതാൻ പകുത്താൽ, ക്രമത്താലെ ഒന്നും

രണ്ടും ഒന്നും അംശം എടുത്തു താൻ, പിന്നെ അധിഷ്ഠാനത്തിന്റെ ഇവരത്തിൽ പാതിയെങ്കിൽ അധിഷ്ഠാനമിവരത്തിൽ പാതിയങ്കൽ നിന്ന് അധിഷ്ഠാന ഇവരത്തിൽ നാലൊന്ന് ഏറിയേറി അധിഷ്ഠാനത്തിലിരട്ടിയോളം താൻ, ഇങ്ങനെ യഥേഷ്ടപ്രകാരം ഉപപീഠത്തിന് ഇവരം കല്പിക്കാം. പിന്നെ അധിഷ്ഠാനത്തിന്റെ ഇവരത്തെ പത്തംശിച്ചാൽ അതിലൊന്നുതുടങ്ങി അഞ്ചോളമുള്ള അംശങ്ങളെക്കൊണ്ട് ഉപപീഠത്തിന്റെ പുറപ്പാട് കല്പിക്കാം. വാ-ശബ്ദംകൊണ്ട് (രണ്ട് ഒന്നര) ഒന്ന് രണ്ട് മൂന്ന് എന്നിങ്ങനെ പാദാഗ്രവിസ്താരമാകുന്ന ദണ്ഡുകൊണ്ടു പുറപ്പാട് കല്പിക്കിലുമാം; എന്നിയേ, സ്തൂപയോനിയായ കണ്ണുകൾ കല്പിക്കിലുമാം; ഭംഗിക്കുതക്ക വണ്ണം കണ്ടാൽ മനോഹരമായ ലക്ഷണത്തോടു ചേർന്നിരിക്കണം എന്നേ ഉള്ളൂ:

ഇഷ്ടാധിഷ്ഠാനോച്ഛ്രയം സംവിഭജ്യ
സംഖ്യാഭിഃ ശ്രുത്യാദിനന്ദാന്തിമാഭിഃ
കല്പ്യാദേകാംശേന ഹ്യുപാനധസ്തേ
പദ്മം ധാമാങ്ഘ്രേരുത്സേധതോഽധികം സ്യാത്.
[ഏ ന.

ഇഷ്ടാധിഷ്ഠാനോച്ഛ്രയം ശ്രുത്യാദിനന്ദാന്തിമാഭിഃ സംഖ്യാഭിഃ സംവിഭജ്യ – ഇഷ്ടമായിരിക്കുന്ന തറയുടെ പൊക്കത്തെ നാലുതുടങ്ങി ഒമ്പതോളമുള്ള സംഖ്യകളെക്കൊണ്ടു പകുത്ത്, ഉപാനധസ്തേ ഏകാംശേന പദ്മം കല്പ്യാത് — പാദുകത്തിന്റെ ചുവട്ടിൽ ഒരു അംശം പൊക്കംകൊണ്ട് പത്മത്തെ ഉണ്ടാക്കുകിലുമാം. ഈ പത്മത്തിനു തന്റെ പൊക്കത്തിന്റെ അംശംകൊണ്ടു ഗമനവും വേണം. അങ്ഘ്രേഃ ധാമോത്സേധതഃ അധികം സ്യാത് – ഈ പത്മത്തിന്റെ ഉപപീഠത്തിന്റെ പൊക്കം പ്രാസാദത്തിന്റെ പാദുകാദി സ്തൂപ്യഗ്രാന്തം വിധിച്ചിരിക്കുന്നതിൽ കൂടുകയുമില്ല.

(വ്യാ–വ) ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ടു പത്മത്തെ ചൊല്ലുന്നു.

അവിടെ കല്പിച്ച അധിഷ്ഠാനത്തിന്റെ ഇവരം കൊണ്ട് നാലുതുടങ്ങി ഒമ്പതോളമുള്ള സംഖ്യകളെക്കൊണ്ട് പകുത്താൽ അതിലൊരംശം ഇവരമായി പത്മമിങ്ങനെ പണിചെയ്തുകൊൾക. ഉപപീഠവും പത്മവും അധിഷ്ഠാനപാദുകത്തിനു താഴെയാകുന്നു. നടേ പ്രാസാദ ഇവരം ചൊല്ലിയതു കൂടാതെ ഏറെയുള്ള ഇവരം എന്നു താല്പര്യം ഇവ രണ്ടിനും.

അനന്തരം തറയുടെ അവയവങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കുവാൻ പറയുന്നു:—

മാനസൂരേ മിഹിരഭായാംശിനി തദംശൈഃ
പാദുകം പാവകൈ-
രഷ്ടാഭിർജ്ജഗതീം സ്വരൈഃ കുമുദകം ശേഷേ
ദശാംശ്യംശകൈഃ
ത്രിദ്വ്യഗ്ന്യശ്വിമിതൈർഗ്ഗളം വിരചയേത്
കമ്പം ഗളം പട്ടികാം
പ്രത്യുദ്യന്മകരാസ്യകാദിരുചിരാം
സിംഹാദിഭിശ്ചോജ്ജ്വലാം. ൪൮

തതഃ മാനസൂരേ മിഹിരഭായാംശിനി — പിന്നെ തറയുടെ പൊക്കത്തെ ഇരുപത്തിനാലംശമാക്കിയാൽ, പാവകൈഃ അംശൈഃ പാദുകം—മൂന്നു അംശങ്ങളെക്കൊണ്ടു പാദുകപ്പൊക്കവും, അഷ്ടാഭിഃ ജഗതീം—എട്ടംശംകൊണ്ടു ജഗതിപ്പൊക്കവും, സ്വരൈഃ കുമുദകം—ഏഴുകൊണ്ടു കുമുദപ്പൊക്കവും, വരുത്തു. ശേഷേ ദശാംശേ-പിന്നെ ശേഷമുള്ള അംശം ആറും കൂട്ടി പത്തായി അംശിച്ചാൽ-ത്രിദ്വ്യഗ്ന്യശ്വിമിതൈഃ അംശൈഃ ഗളം കമ്പാം ഗളം പട്ടികാം വിരചയേത്-മൂന്നംശംകൊണ്ടു ഗളത്തെയും, അതിന്റ മുകളിൽ രണ്ടംശം കൊണ്ടു കമ്പിനേയും, അതിന്റെ മുകളിൽ മൂന്നുകൊണ്ടു ഗളത്തെയും, അതിന്റ മുകളിൽ രണ്ടുകൊണ്ടു പടിയേയും ഉണ്ടാക്കു. പ്രത്യുദ്യന്മകരാസ്യകാദിരുചിരാം സിംഹാദിഭിഃ ഉജ്ജ്വലാം — പട്ടികാം രണ്ടിന്റെയും സ്ഥാനത്തു മകരമത്സ്യം സിംഹം ആന ഇത്യാദികളുടെ തലകളെക്കൊണ്ട് ശോഭിച്ചിരിക്കുമാറ് ഉണ്ടാക്കിയ്യാം.

(വ്യാ-വ.) ഇനി ഒരു ശ്ലോകം കൊണ്ടു പ്രതിക്രമമാകുന്ന അധിഷ്ഠാനത്തിന്റെ അലങ്കാരത്തെ ചൊല്ലുന്നു.

അധിഷ്ഠാനത്തിന്റെ ഉയരത്തെക്കൊണ്ട് ഇരുപത്തിനാലുകൂറിട്ടാൽ മൂന്നുകൊണ്ട് പാദുകം, എട്ടുകൊണ്ട് ജഗതി, ഏഴുകൊണ്ട് കുമുദകം, പിന്നത്തെ ആറംശംകൊണ്ട് പത്തംശിച്ചാൽ മൂന്നുകൊണ്ട് ഗളം, രണ്ടുകൊണ്ട് കമ്പം, മൂന്നു കൊണ്ട് ഗളം, രണ്ടുകൊണ്ട് പടി; ഇപ്പടി തലക്കൽ മകരത്തല തുടങ്ങിയുള്ള അവറ്റെക്കൊണ്ട് ശോഭിച്ചിരിക്കുകയും വേണം. ഇടയിൽ നില്ല

സിംഹം തുടങ്ങിയുള്ള മൃഗങ്ങളെക്കൊണ്ടു ശോഭിച്ചിരിക്കയും വേണം. മൃഗങ്ങൾ ഗളത്തിൽ പുറപ്പെട്ടുകിലുമാം, കപോതത്തിന്മേൽ നടക്കിലുമാം. ഇപ്പറഞ്ഞതു കപോതസംബന്ധത്തിലെ മൃഗങ്ങൾ.

വാസ്ത്വാധാരസമുച്ഛ്രയേ പ്രകൃതിഭക്തേ
വാ ത്രിഭിഃ പാദുകം
ഛന്ദോഭിർജഗതീം രസൈഃ കുമുദകം
ചൈകേന തത് പട്ടികാം
ഭാഗാഭ്യാം ഗളപാദുകാൻ വിരചയേ-
ദർദ്ധാംശതഃ പട്ടികാം
ക്ഷുദ്രാം സാർദ്ധധരാംശകേന മഹതീം
സ്വാംശേനാല്പസവാജനാം. ൧൩

വാസ്ത്വാധാരസമുച്ഛ്രയേ പ്രകൃതിഭക്തേ വാ—പിന്നെ തറയുടെ പൊക്കത്തെ ഇരുപത്തിയൊന്നിൽ പകുത്തിട്ടുമാം; ആ അംശങ്ങളിൽ, ത്രിഭിഃ പാദുകം—മൂന്നുകൊണ്ടു പാദുകത്തെയും, ഛന്ദോഭിഃ ജഗതീം—ഏഴുകൊണ്ടു ജഗതിയെയും, രസൈഃ കുമുദകം—ആറുകൊണ്ടു കുമുദകത്തെയും, ഏകേന തത്പട്ടികാം—ഒരംശംകൊണ്ട് കുമുദപട്ടികയെയും, ഭാഗാഭ്യാം ഗളപാദുകാൻ—രണ്ടംശംകൊണ്ടു കാലോടുകൂടിയ ഗളത്തെയും, അർദ്ധാംശതഃ ക്ഷുദ്രാം പട്ടികാം—അര അംശംകൊണ്ടു ഗളത്തിന്റെ മുകളിൽ പട്ടികയെയും സാർദ്ധധരാംശകേന മഹതീം പട്ടികാം—ഒന്നര അംശംകൊണ്ടു വലുതായ പട്ടികയെ, സ്വാംശേനാല്പസവാജനാം—തന്റെ അംശംകൊണ്ട് വാജനത്തോടുകൂടിയും ഉണ്ടാക്കണം. ഇങ്ങനെ പ്രതിക്രമവും പാദബന്ധക്രമവും രണ്ട് അധിഷ്ഠാനങ്ങൾ.

(വ്യാ-വ.) ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ട് ഒരു പാദബന്ധത്തെ ചൊല്ലുന്നു.

അധിഷ്ഠാനത്തിന്റെ ഉയരത്തെ ഇരുപത്തൊന്നു കൂറിട്ടാൽ മൂന്നുകൊണ്ട് പാദുകത്തെയും ഏഴുകൊണ്ട് ജഗതിയെയും ആറുകൊണ്ടു കുമുദത്തെയും ഒന്നുകൊണ്ടു കുമുദപട്ടികയെയും രണ്ടുകൊണ്ടു ഗളത്തെയും അരകൊണ്ടു പട്ടികയുടെ ക്ഷുദ്രവാജനത്തെയും, ഒന്നര അംശംകൊണ്ടു മഹാപട്ടികയെന്ന പടി അതി

ന്നേയും ചമപ്പൂ; സ്വാംശോല്ലസദ്വാജനാമെന്നതുകൊണ്ട്, ഗളം ക്ഷുദ്രവാജനം ഇവയെല്ലാം പടിയിൽതന്നെ കൂട്ട എന്നു താൽപര്യം. പ്രതിബന്ധത്തിന്നു കമുമം ഉണ്ടാകുന്നു. പാദബന്ധത്തിന്നു കമുദം അഷ്ടാശ്രമാകുന്നതു വിശേഷം. മഞ്ജകത്തിന്നു കമുദമില്ലെന്നു താൽപര്യം.

മാസ്യരോദ്ധ്വ ദിനേശാംശിനി സതി ജഗതീ-
കൈകരവേ ശ്രുത്യപാദൈയ-
സ്തുച്ഛശിഷ്ടൈഃ പട്ടികാമന്തരിമപി രചയേ-
ദ്വാജനം ച പ്രതിം ച
പ്രത്യുൽപന്നക്രമാഖ്യ ക്രമ ഇഹ കഥിതഃ
പട്ടികാന്തം തഥാതഃ
ഖണ്ഡാൻ സാർദ്ധൈകതോ വാജനമപി സദലൈ-
കാംശതഃ പാദബന്ധേ. എന്നു

മാസ്യരോദ്ധ്വ ദിനേശാംശിനി—പിന്നെ തറയുടെ പൊക്കത്തെ പന്ത്രണ്ടായിട്ട് അംശിച്ചാൽ, ശ്രുത്യപാദൈഃ ജഗതീകൈകരവേ-നാലംശംകൊണ്ട് ജഗതിയും നാലംശംകൊണ്ട് കമുദകവും—തച്ഛിഷ്ടൈഃ-ശേഷമുള്ള അംശങ്ങൾ നാലിൽ ഓരോന്നുകൊണ്ട്, പട്ടികാം അന്തരിം വാജനം പ്രതിം ച രചയേത്—കമുദപട്ടികയേയും ഗളത്തേയും ഗളപട്ടികയേയും പട്ടികയേയും ഉണ്ടാക്കുക. ഇഹ കഥിതഃ പ്രത്യുൽപന്നക്രമാഖ്യ ക്രമഃ—ഇവിടെ പറയപ്പെട്ട ക്രമം പ്രതിക്രമത്തുങ്കലത്രെ ആകുന്നു. പാദബന്ധേ തഥാ പട്ടികാന്തം, പാദബന്ധത്തുങ്കലും പട്ടിക കഴിവോളം അപ്രകാരം തന്നെ ഉണ്ടാക്കിയാൽ, സാർദ്ധൈകതഃ ഖണ്ഡാൻ സദലൈകാംശതഃ വാജനം അപി-ഒന്നര അംശംകൊണ്ട് ഗളഖണ്ഡങ്ങളേയും ഒന്നര അംശംകൊണ്ടു വാജനരൂപമായിരിക്കുന്ന പടിയേയും ഉണ്ടാക്കിപ്പൂ.

(വ്യാ-വ.) ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ട് ഒരു പ്രതിക്രമത്തേയും ഒരു പാദബന്ധത്തേയും ചൊല്ലുന്നു.

അധിഷ്ഠാനത്തിന്റെ പൊക്കത്തെ പന്ത്രണ്ടു പകുത്താൽ നന്നാലംശങ്ങളെക്കൊണ്ട് ജഗതികമുദകത്തെ ത്തുന്നിചെയ്ക. പിന്നെ ശേഷിച്ച നാലംശത്തെക്കൊണ്ട് കമുദപട്ടികയുഗളത്തേയും വാജനത്തേയും,പട്ടികയേയും;പ്രതിക്രമമെങ്കിൽ അവയവക്രമമിങ്ങനെ ഓരോന്ന്; പാദബന്ധമാകിൽ കമുദത്തോളമിങ്ങനെ

തന്നെ. അവിടെ നിന്ന് ഒന്നരകൊണ്ടു ഗളത്തെയും, ഒന്നരകൊണ്ടു പടിയെയുമുണ്ടാക്കുക. പടിയ്ക്ക് അര അംശം വാജനമെന്നു താൽപര്യം. പടിക്കു കോണിൽ മകരത്തലയും ഇടയിൽ സിംഹമുഖാദികളുമലങ്കാരം; പാദബന്ധമാകിൽ കോണിൽ മകരത്തലകളും ഗളത്തിൽ കാലും പൂവും അലങ്കാരം. പ്രതിബന്ധത്തിന്നു കുമുദമുണ്ടിട്ട്. പടിക്ക് സിംഹമുഖാദി അലങ്കാരം. പാദബന്ധത്തിന്നു കുമുദം പട്ടം; പടിക്കു ഗളത്തിൽ കാലും പൂവുമലങ്കാരം ഇതു ഭേദമാകുന്നത്.

യാവത്സപാദയാച്ചമാനം ഗമയതു ജഗതീം
ബാഹ്യതോ മാനസൂത്രാത്
തത്തുല്യം കൈരവം ചോച്ഛ്രയസമചരണോ-
നാദ്ധ്യപാദാംശകം ച
ശിഷ്ടം തത് പട്ടികാബ്ജാദികമപി ഗമയേ-
ന്മാനസൂത്രാത് സമന്താത്
നാന്തസ്സൂത്രാദനുരൂപം ഗമയതു ജഗതീ-
സൂത്രതഃ പാദുകം ച. ൫൭

മാനസൂത്രാത് സപാദയാച്ചമാനം യാവത് ബാഹ്യതഃ താവത് ജഗതീം ഗമയതു—ഉത്തരത്തിൻെറ തുക്കുകൾനിന്നു തൻെറ പൊക്കത്തോളമായിട്ടു താൻ, തൻെറ യോനിയായി പുറവു വരുന്നേടത്തോളം താൻ, പിറത്തേയ്ക്കു ജഗതിയെ തുക്കുവരുമാറു ഗമിപ്പിക്കേണം. തത്തുല്യം കൈരവം ച—ജഗതിയുടെ മാനത്തോടു തുല്യമായിട്ടു കുമുദത്തേയും ഗമിപ്പിക്കേണം; എട്ടുവിരൽ ഗമിപ്പിച്ചാൽ യോനി ഒത്തുവരും. ശിഷ്ടം തത് പട്ടികാബ്ജാദികം അപി ഉച്ഛ്രയസമചരണോനാദ്ധ്യപാദാംശകം ച മാനസൂത്രാത് സമന്താത് ഗമയേത്—കുമുദപട്ടികയും പുവട്ടിലെ പത്മവും മുകളിലെ പടിയും വട്ടത്ത് കപോതം ഇത്യാദികളും, തൻെറ പൊക്കത്തോളമായിട്ടും തൻെറ മുക്കാലായിട്ടും പാതിയായിട്ടും തന്നിൽ കാലാംശമായിട്ടും ഉത്തരസൂത്രങ്ങൾനിന്നു പുറത്തേയ്ക്കു പുറവും ഗമിപ്പിക്കേണം. ഗളത്തിന്നുമാത്രം ഗമനമില്ല. ജഗതീസൂത്രതഃ നാന്തസ്സൂത്രാദനുരൂപം പാദുകം ച ഗമയതു—ജഗതിയുടെ തുക്കുകൾനിന്ന് അര മുക്കാൽ ഇത്യാദി ഭംഗിപോലെ പാദുകത്തെയും പുറത്തേയ്ക്കു ഗമിപ്പിപ്പൂ.

(വ്യാ-വ) ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ട് അധിഷ്ഠാനത്തിന്റെ പത്രമാനത്തിന്ന പുറപ്പാട ചൊല്ലുന്നു.

മാനസൂത്രമെന്ന് അളവറുന്ന സൂത്രം. പ്രാസാദം സ്ഥൂലദേഹം, സ്ഥൂലദേഹത്തിന്റെ മുഖം ഉത്തരം. അളവറുന്ന സൂത്രം— അതു മൂന്നുപ്രകാരം, ഉത്തരപ്പുറവും അകവും മദ്ധ്യവും പ്രമാണസൂത്രം. അതു ദേശവശാലും ജാതിവശാലും ഭേദമുണ്ടാം. എന്നാൽ ആ ഉത്തരത്തിന്റെ പുറവ് എവിടെ കല്പിച്ചു എന്നാലവിടെനിന്നു യുക്തിക്കുതക്കവണ്ണം അധിഷ്ഠാനങ്ങളുടെ പത്രമാനങ്ങളെ കല്പിക്കണം എന്നു ചൊല്ലിയല്ലൊ. പ്രമാണസൂത്രത്തുങ്കൽനിന്നു എണ്‍വിരൽ പതിനാറുവിരൽ പുറപ്പെടീച്ചു യോനിപ്പെട്ടു കണക്ക് ഉണ്ടാകും. എന്നിയേ, തന്റെ തന്റെ അംശങ്ങളെക്കൊണ്ടു പുറപ്പെടീക്കാം; ജഗതി ഇവരതോടു തുല്യമായി പുറപ്പെടീച്ചു എന്നാകിലുമാം. ജഗതിയോടു സമമായിട്ടു കുമുദത്തെയും പണിചെയ്ക. മററു പത്മം അബ്ജം മഹാവാജനം ഇവ ഒക്കയും തന്റെ തന്റെ ഇവരത്തോടു സമമായിട്ടും പാതിയും മുക്കാലും കാലും ഇവയെല്ലാററെക്കൊണ്ടും പുറപ്പെടീക്കാം. അംഗാംഗിക്കുതക്കവണ്ണം പണിചെയ്തുകൊള്ളണം. ഈവണ്ണംതന്നെ ജഗതിപ്പുറത്തുനിന്നു പാദുകത്തെയും പുറപ്പെടീക്ക. പാദുകത്തുങ്കൽനിന്നു ചെരിപ്പിനേയും പുറപ്പെടീക്ക.

ചിത്വാധിഷ്ഠാനമിഹാനുരൂപം
സമം തലീകൃത്യ ശിലാപ്രതാനൈഃ
വിഭജ്യ ഗർഭാന്തരബാഹ്യഭിത്തി-
തന്മധ്യനാഡീ രചയേദ്യഥേഷ്ടം. ൫൨

ഇഹ ഇതി അനുരൂപം അധിഷ്ഠാനം ചിത്വാ — ഇവിടെ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു താൻ, വേർവിട്ടു കപോതബന്ധനാദി താൻ, തനിക്ക് ഇഷ്ടമാകുന്ന അധിഷ്ഠാനത്തെ ചെയ്താൽ, ശിലാപ്രതാനൈഃ സമം തലീകൃത്യ - ശിലകളെക്കൊണ്ട് എല്ലാടവും തളം ചെത്തി ഇട്ട്, ഗർഭാന്തരബാഹ്യഭിത്തിതന്മധ്യനാഡീഃ യഥേഷ്ടം വിഭജ്യ രചയേത് — ഗർഭഗൃഹത്തെയും ഭിത്തിയെയും ഇടനാഴികയേയും പുറത്തെ ഭിത്തിയേയും തന്റെ ഇച്ഛപോലെ വിഭജിച്ച് അളന്ന് ഉണ്ടാക്കു.

(വ്യാ-വ) ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ട്, അധിഷ്ഠാനം പണിചെയ്താൽ ഗർഭഭിത്ത്യാദികളെ ഉണ്ടാക്കണമെന്നു ചൊല്ലുന്നു.

ഇവിടെ വേണ്ടുന്ന അധിഷ്ഠാനത്തെ ഈവണ്ണം പടുത്തിട്ട്, നല്ല കല്ലു വിരിച്ചു തളംചെയ്തു്, ഗർഭഗൃഹം അകത്തെ ഭിത്തി പുറത്തെ ഭിത്തി ഇടനാഴിക എന്നിവററെ അവിടെയവിടെയൊക്കെ യോഗ്യമാംവണ്ണം പകുത്തു പണിചെയ്യു.

വഹ്ന്യാദിതിഥ്യവധികൌജവിഭാഗഭക്തേ
  വ്യാസേ ഗൃഹസ്യ നയനാദ്യരഗാന്തിമാദിഭിഃ
പഞ്ചാംശകൈശ്ച വസുഭാഗയുതൈർദ്ദലൈശ്ച
  ഗർഭാലയസ്യ വിതതിർനവധോദിതേതി. ഏൻ

ഗൃഹസ്യ വ്യാസേ വഹ്ന്യാദിതിഥ്യവധികൌജവിഭാഗഭക്തേ—പ്രാസാദത്തിൻെറ വിസ്താരത്തെ മൂന്ന് അഞ്ച് ഏഴ് ഒമ്പതു പതിനൊന്ന് പതിമൂന്ന് പതിനഞ്ച് ഈ ഓജസംഖ്യകളെക്കൊണ്ടു പകുത്താൽ, നയനാദ്യരഗാന്തിമാദിഭിഃ—രണ്ട് മൂന്ന് നാല് അഞ്ച് ആറ് ഏഴ് എട്ടു ഈ അംശങ്ങളെക്കൊണ്ടും, വസുഭാഗയുതേ പഞ്ചാംശകൈഃ—എട്ടായി പകുത്തതിൻെറ അഞ്ചംശം കൊണ്ടും, അർദ്ധൈഃ ച-പ്രാസാദത്തിൻെറ പാതികൊണ്ടും, ഗർഭാലയസ്യ വിതതിഃ നവധാ ഇതി ഉദിതാ—ഗർഭഗൃഹത്തിൻെറ വിസ്താരം ഇങ്ങനെ ഒമ്പതു പ്രകാരം പറയപ്പെട്ടു.

(വ്യാ-വ.) ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ടു ഗർഭഗൃഹത്തെ ഉണ്ടാക്കുവാൻ ചൊല്ലുന്നു.

പ്രാസാദത്തിൻെറ വിസ്താരത്തെ മൂന്ന്, അഞ്ച്, ഏഴ്, ഒൻപതു്, പതിനൊന്ന്, പതിമൂന്ന്, പതിനഞ്ച് എന്നിവററെക്കൊണ്ടു പകുത്താൽ ക്രമത്താലേ രണ്ട്, മൂന്ന്, നാല്, അഞ്ച്, ആറ്, ഏഴ്, എട്ട് ഈ അംശങ്ങളെക്കൊണ്ട് ഗർഭഗൃഹത്തിൻെറ വിസ്താരം ചൊല്ലപ്പെട്ടു. എട്ടിട്ടാലഞ്ചുകൊണ്ടുമാം. പ്രാസാദവീതിയിൽ പാതികൊണ്ടുമാം. ഇങ്ങനെ ഒമ്പതുപ്രകാരം ഗർഭഗൃഹത്തിൻെറ വിസ്താരം വിധിച്ചു.

ബാഹ്യസ്തംഭസമുച്ഛ്രയേ വിഭജിതേ
  ഭൂതാദിഭാഗൈരഥൈ-
രേകാംശാഭ്യധികോച്ഛ്രയാൻ വിരചയേത്
  സ്തംഭാംസ്തതോ ഗർഭഗാൻ

ഗർഭസ്തംഭസമുച്ഛ്രയേ വിഭജിതേ
ഭൂതാദിവസ്വന്തിമൈ-
ർഗ്ഗർഭാഗാരമസൂരകം വിരചയേ-
ദേകാംശതഃ സമ്മിതം. ൨൦

ബാഹ്യസ്തംഭസമുച്ഛ്രയേ ഭൂതാദിവസ്വന്തിമൈഃ വിഭജിതേ-പുറത്തെ കാലുനീളത്തെ അഞ്ചു തുടങ്ങി എട്ടോളം പകുത്താൽ, ഏകാംശാഭ്യധികോച്ഛ്രയാൻ ഗർഭാൻ സ്തംഭാൻ വിരചയേത്- അതിലൊരംശം അധികമായിട്ട ഗർഭഗൃഹത്തിന്റെ കാലുനീളത്തെ ഉണ്ടാക്കേണം. ഗർഭസ്തംഭസമുച്ഛ്രയേ ഭൂതാദിവസ്വന്തിമൈഃ വിഭജിതേ-ഈ ഗർഭഗൃഹത്തിന്റെ കാലുനീളത്തെ അഞ്ചു തുടങ്ങി എട്ടോളം വിഭജിച്ചാൽ; ഏകാംശതഃ സമ്മിതം ഗർഭാഗാരമസൂരകം വിരചയേത്-അതിലൊരംശംകൊണ്ട് ഗർഭഗൃഹത്തിന്റെ തറയുടെ പൊക്കത്തെയുമുണ്ടാക്കേണം.

ബാഹ്യാ ഗൃഹവ്യാസഗജാംശതഃ സ്യാദ്
ഭിത്തിഃ പരാ ഗർഭഗജാംശതശ്ച
നാഡീ സമന്താദുഭയാന്തരാളേ
സമ്മേള്യ വാ ഭിത്തിയുഗം ഗൃഹേऽല്പേ. ൨൧

ഗൃഹവ്യാസഗജാംശതഃ ബാഹ്യാ ഭിത്തിഃ-പ്രാസാദവിസ്താരത്തിൽ എട്ടൊന്നുകൊണ്ടു പുറത്തെ ഭിത്തിവണ്ണവും, പരാ ഭിത്തിഃ ഗർഭഗജാംശതഃ ച സ്യാത്—ഗർഭഗൃഹവിസ്താരത്തിന്റെ എട്ടൊന്നുകൊണ്ട് ഗർഭഗൃഹത്തിന്റെ ഭിത്തിയുമുണ്ടാക്കേണം. ഉഭയാന്തരാളേ സമന്താത് നാഡീ—രണ്ടു ഭിത്തികളുടെയും അന്തരാളത്തിൽ ഇടനാഴികയും വേണം. അല്പേ ഗൃഹേ ഭിത്തിയുഗം സമ്മേള്യ വാ സ്യാത്-ചെറുതായിട്ടു ഇരിക്കുന്ന പ്രാസാദങ്ങൾക്കു രണ്ടു ഭിത്തിയും ഒന്നായിട്ടു ഉണ്ടാക്കിയാലും കൊള്ളാം. അവിടെ അന്തരാളം ഉണ്ടാകേണ്ട.

(വ്യാ-൨) ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ട് ഭിത്തിവണ്ണത്തെയും ഇടനാഴികയെയും ചൊല്ലുന്നു.

പ്രാസാദവിസ്താരത്തിൽ എട്ടൊന്നുകൊണ്ടു പുറത്തെ ഭിത്തിവണ്ണം; ഗർഭഗൃഹവിസ്താരത്തിൽ എട്ടൊന്നു ഗർഭഭിത്തിയെന്നാകിലുമാം. പുറത്തുമകത്തുമുള്ള ഭിത്തിയുടെ മദ്ധ്യേ ഉള്ള പഴുത് ഇടനാഴിക ആയിട്ടും ഭവിക്കുന്നു. പ്രാസാദം ചെറുതാകിൽ ഭിത്തി രണ്ടും തങ്ങളിൽ ചേർത്തു ഇടനാഴിക കൂടാതെ ഘനഭിത്തിയായിട്ടുമാം.

അല്പപ്രാസാദങ്ങളെക്കുറിച്ചുള്ള പ്രകാരഭേദത്തെത്തന്നെ പറയുന്നു.

വിസ്താരേഽല്പഗൃഹേ കദാചിദപി ശിഖഭ-
ക്തേഽന്തഃപദേ പീഠികാം
പങ്ക്ത്യാ ഗർഭഗൃഹം കരോതു പരിതഃ
പങ്ക്ത്യാ ച ഭിത്തിം ഘനാം
തസ്മിൻ നന്ദവിഭാജിതേ സതി വിധാ-
യൈവം തതോ വീഥികാം
ഭിത്തിം ചാദ്യപങ്ക്തിതോ വിരചയേദ്
ദ്വാരം ച കോണേഷ്വഗ്രതഃ. ൨൨

കദാചിത് അല്പഗൃഹേ വിസ്താരേ വിശിഖഭക്തേ—ചില അല്പപ്രാസാദങ്ങളിൽ വിസ്താരത്തെ അഞ്ചായിട്ടു പകുത്ത് ഇരുപത്തിയഞ്ചു പദമാക്കിയാൽ, അതിൽ, അന്തഃപദേ പീഠികാം—നടുവിലത്തെപ്പദത്തിൽ പീഠത്തെയും, പങ്ക്ത്യാ ഗർഭഗൃഹം—അതിന്റെ പുറമെയുള്ള ഒരു വരിയിലെ എട്ടു പദങ്ങൾകൊണ്ട് ഗർഭഗൃഹത്തെയും, പങ്ക്ത്യാ ഘനാം ഭിത്തിം ച—പുറത്തെവരിയിലെ പതിനാറു പദംകൊണ്ടു കനമായിരിക്കുന്ന ഭിത്തിയേയും, കരോതു—ഉണ്ടാക്കുക. തസ്മിൻ നന്ദവിഭാജിതേ സതി—ഗൃഹവിസ്താരത്തെ ഒമ്പതായിട്ടു പകുത്ത് എൺപത്തൊന്നു പദങ്ങളാക്കി, ഏവം വിധായ—ഇതുവണ്ണം പീഠത്തേയും ഗർഭഗൃഹത്തെയും ഭിത്തിയേയും ഉണ്ടാക്കിയാൽ, തതഃ വീഥികാം ഭിത്തിം ച വിരചയേത്—പിന്നെ ഇടനാഴികയേയും പുറത്തെ ഭിത്തിയേയും രണ്ടു വരികൊണ്ടു ഉണ്ടാക്കുക. അഗ്രതഃ കോണേഷു ദ്വാരം ച—നാലുവിടെ നേരെ വരുന്ന പദങ്ങളിൽ വാതലിനേയും വയ്പൂ.

(വ്യാ-പ) ഇനി ഒരു പ്രകാരം ഗർഭഗൃഹത്തെ ചൊല്ലുന്നു.

ചെറുതായി ഇരിക്കുന്ന പ്രാസാദങ്ങളിൽ ചിലേടത്തു പ്രാസാദത്തിന്റെ വിസ്താരംകൊണ്ടും ദീർഘംകൊണ്ടും അഞ്ചു പകുത്ത്, ഇരുപത്തഞ്ചു പദമാക്കിയാൽ നേരെ നടുവിലെ പദത്തിൽ പീഠത്തെയും, അതിന്റെ പുറത്തെ പംക്തികൊണ്ടു ഗർഭഗൃഹത്തെയും, അതിന്റെ പുറത്തെ പംക്തികൊണ്ടു ചുറ്റുഭിത്തിയെ(യും) ഉണ്ടാക്കുക. എന്നിയേ പ്രാസാദദീർഘവിസ്താരത്തെ ഒമ്പതു കൂറു ചെയ്തു പകുത്തു എൺപത്തൊന്നു പദമാക്കിയാൽ, ഇങ്ങനെ തന്നെ പീഠവും ഗർഭഗൃഹവും ഭിത്തിയും ചമച്ചാൽ, പിന്നെ

രണ്ടു പങ്ക്തിയല്ലേ ശേഷിക്കുന്നു. അതിലൊന്നുകൊണ്ട് ഇടനാഴികയും മറേറതുകൊണ്ടു ഭിത്തിയുമുണ്ടാക്കുക. നേരെ മുമ്പിലെ പദത്തിൽ ദ്വാരത്തേയുമുണ്ടാക്കുക.

പുറത്തെ കാൽ നീളംകൊണ്ട് അഞ്ചു തുടങ്ങി എട്ടോളം പകുത്ത് അതിലോരോ അംശമേറീട്ടു ഗർഭഗൃഹത്തിന്റെ കാൽനീളമെന്നാകിലാം. പ്രാസാദോചിതമായി ചെയ്കിലുമാം. ഗർഭഗൃഹം കാൽനീളംകൊണ്ടു നാലു തുടങ്ങി എട്ടോളം പകുത്താൽ, ഒരംശംകൊണ്ടു ഗർഭഗൃഹത്തിന്റെ അധിഷ്ഠാനമെന്നാകിലുമാം. ഇതിനു വർഗ്ഗങ്ങൾ പ്രതിക്രമം താൻ പാദബന്ധം താൻ മഞ്ചകം താൻ അലങ്കരിക്ക. *

കൃത്വാ ഗർഭഗൃഹം കലാദ്രികൃതിഭേകോ-
ഷ്ഠാഢ്യം സമന്താത് പദൈ
ബ്രാഹ്മം പഞ്ചദശാംശകാൻ വിരചയൻ
സൌമ്യാഗ്രസൂത്രൈഃ സമം
തത്പൃഷ്ഠസ്ഥിതദൈവമാനുഷപിശാ-
ചാഖ്യാൻ ക്രമാത്
വിശ്വേശാനനവാംശകാനപി തതഃ
സ്വം സ്വം പദം കല്പയേത്. ൨൩

(വ്യാ-ഖ) ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ടു പ്രതിഷ്ഠാസ്ഥാനത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

ഗർഭഗൃഹത്തിന്റെ ഉള്ളിനെ ഏഴേഴു നാല്പത്തൊമ്പതു പദമാക്കിയാൽ, പിന്നെ എല്ലായിലും നടുവിലെ ബ്രഹ്മപദം; അതുകൊണ്ടു തെക്കുവടക്കു സൂത്രം വരുമാറു പതിനഞ്ച് അംശിപ്പൂ. പിന്നെ അതിന്റെ നേരെ പൃഷ്ഠത്തിലെ പദം ദേവപദം; അതുകൊണ്ടും, അതിന്റെ പൃഷ്ഠത്തിലെ പദം മനുഷ്യപദം; അതിന്റെ പൃഷ്ഠത്തിലേതു പൈശാചം; അവറേറക്കൊണ്ടും ക്രമത്താലേ പതിമൂന്നും പതിനൊന്നും ഒമ്പതും പകുത്തു നടേ നടേത്തേപ്പോലെ തെക്കുവടക്കു സൂത്രമിട്ടു. എന്നാൽ പ്രതിഷ്ഠയ്ക്കു തന്റെ തന്റെ പദത്തെ കല്പിച്ചുകൊള്ളൂ.

* അടുത്ത ഏതാനും പങ്ക്തികൾക്ക് അർത്ഥത്തെ വ്യാഖ്യാനം കാണുന്നില്ല. അച്ചടിച്ച സമുച്ചയത്തിൽ ഈ പങ്ക്തികളും ഇല്ല.

ബ്രാഹ്മ്യാംശസ്യാന്തരാന്ത്യേ മഹേശി പാ-
ല്ലേ ചേശലിംഗേ ഹരൌ
താർത്തീയേ ദ്രുഹിണാംശമദ്ധ്യപദതോ-
സ്തുര്യേ ഗുഹേശാച്യുത
ഷഷ്ഠേ സംഭജിതി പ്രതിഷ്ഠാപദം
ശാർങ്ഗശശങ്കര വാഷ്ടമേ
പ്രോക്തം ശാസ്തരി ഷോഡശേ ഗണപതൌ
വിംശേ തദൈകോത്തരേ. ൨. ൪

(വ്യാ-ഖ) ഇനി പ്രതിഷ്ഠാപദത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

പ്രതിഷ്ഠയ്ക്കു മഹത്തായിരിക്കുന്ന ശിവലിംഗം വിഷയമാകുമ്പോൾ; ബ്രഹ്മപദങ്ങൾ എല്ലായിലും നടുവിലെ അംശത്തിൽ പ്രതിഷ്ഠാസ്ഥാനം ചൊല്ലപ്പെട്ടു. അല്ലലിംഗമെങ്കിൽ അതിന്റെ പിന്നിലേതിൽ. വിഷ്ണുവെങ്കിൽ ബ്രഹ്മപദത്തിന്റെ നടുവിലെ പദംതൊട്ടു പിന്നിലോട്ടു എണ്ണിയാൽ മൂന്നാമതിൽ. സുബ്രഹ്മണ്യൻതാൻ ശങ്കരനാരായണൻ താൻ ആകിൽ നാലാമതിൽ, ദുർഗ്ഗയെങ്കിൽ ആറാമതിൽ. ശങ്കരനാരായണനെങ്കിൽ എട്ടാമതിലുമാം. ശാസ്താവെങ്കിൽ പതിനാറാമതിൽ. ഗണപതിയെങ്കിൽ ഇരുപതാമതിൽ താൻ ഇരുപത്തൊന്നാമതിൽ താൻ.

കൃത്വാ പ്രാഗ്ദക്ഷസൂത്രമഥ മ-
ദ്ധ്യാദ് ഗർഭാരവിസ്താരത-
സ്ഷഡ്വിംശത്യാധികശതാംശകാൻ പ്രാഗഗ-
സ്ത്വോദീചി ചൈന്ദ്രാഗ്രകം
സൂത്രം പാശഹരേശയോഃ പുനരിദം
വാച്ച്യാംശതോ വാഖിലേ
ദിശ്യൈശ്യാം ഗമയേദ്ധ്രുവം യവയുഗം
വാച്ച്യാദ്ഭവം സന്ധിതഃ. ൨. ൫

(വ്യാ-ഖ) ഇച്ചൊല്ലിയ പൃഷ്ഠഗമനം നിശ്ചയിച്ച് അവിടെ തെക്കു വടക്ക് ഒരു സൂത്രവുമിട്ടു. പിന്നെ നേരെ കിഴക്കു പടിഞ്ഞാറും ഇട്ട സൂത്രത്തിങ്കന്നു ഗർഭാഗാരവിസ്താരത്തിന്റെ നൂററിരുപത്താറാലൊന്നു മദ്ധ്യസൂത്രത്തിന്നു വടക്കോട്ടു നീക്കി അവിടെ കിഴക്കു പടിഞ്ഞാറും സൂത്രമിട്ടു. ശങ്കരനാരായണനും ശിവനും തന്റെ ബിംബത്തിന്റെ ഇവരത്തിൽ നൂററിരുപത്താറാലൊന്നു

വടക്കോട്ടു കൊള്ളുകയുമാം. പിന്നെ കിഴക്കും പടിഞ്ഞാറും തെക്കും വടക്കും പിന്നിലും വടക്കോട്ടും വച്ച സൂത്രമിട്ടാൽ, ഈ സൂത്രം സന്ധിയിങ്കൽനിന്ന് ഒരു യവം താൻ രണ്ടു യവം താൻ ഈശാനകോണിലേയ്ക്ക് അടയാളമിട്ട് അവിടെ ബിംബത്തിന്റെ നടുവിൽ വരുമാറ് എല്ലാ ബിംബങ്ങളേയും പ്രതിഷ്ഠിച്ചുകൊള്ളുക. ഇവിടെ യവം സാമാന്യമല്ല. ബിംബാംഗുലയവമത്രെ ആകുന്നത്.

ബ്രാഹ്മേ കൌതുകമാകരേ ന്യസതു മൂ-
ലാർച്ചാം സ്ഥിതാമാസിതാ-
മീഷന്മാനുഷസംയുതേ സമസ്തദൈ-
വാംശേ ശയാനാമപി
ഗർഭേ ഷോഡശധാഗ്രഭേദിനി പദൈർ-
ബ്രാഹ്മം ചതുർവ്വർഗ്ഗകൈ-
സ്ത്രിദ്വ്യേകാമിതപംക്തിഭിഃ
സദൈവപൈശാചാൻ പ്രകല്പ്പീത വാ. ൨൩

ബാഹ്യവേരത്തിങ്കലാകിൽ ബ്രഹ്മപദത്തിൽ അർച്ചനാമൂർത്തിയെ പ്രതിഷ്ഠിക്ക. മൂലബിംബം നില്ക്കുന്നതെങ്കിൽ, ദൈവപദത്തിങ്കൽ. ഇരിക്കുന്നതെങ്കിൽ ദൈവികത്തിന്റെ ഒടുക്കത്തെ മാനുഷത്തിൽക്കൂടെ കുറഞ്ഞൊന്നു തട്ടി ഇരിക്കയും വേണം. കിടക്കുന്നതെങ്കിൽ പാതി ദൈവികത്തിലും, പാതി മാനുഷത്തിലുമായി ഇരിക്കണം. ഇപ്പദകല്പന മറെറാരു പ്രകാരവുമാം. അതിന്നു ഗർഭഗൃഹത്തിന്റെ വീതി—നീളംകൊണ്ടു പതിനാറുച്ചിളു പകുത്ത് ഇരുനൂററമ്പത്താറു പദമാക്കിയാൽ പതിനാറു പദങ്ങളെക്കൊണ്ടു നടുവിൽ ബ്രഹ്മപദത്തെ ഉണ്ടാക്കൂ. ആയതിന്നു പുറമേ മൂന്നു പങ്ക്തികൊണ്ടു ദൈവികത്തേയും, അതിന്നു പുറമേ രണ്ടു പങ്ക്തികൊണ്ടു മാനുഷത്തേയും, അതിന്നു പുറമേ ഒരു പങ്ക്തികൊണ്ടു പൈശാചത്തേയും കല്പിക്കിലുമാം.

ബ്രാഹ്മേ ഷോഡശമംശകം സപുരതോ-
മദ്ധ്യാദ്ദലാദൈര്‍ഘ്യകം
വാമേ ചാർദ്ധപദായ വഹ്നിദ്രുവി ബിം-
ബം സ്ഥാപയേത് സ്ഥാസ്നുകം
ഏവം മാനുഷമദ്ധ്യതോഽധ ഗമയ-
ത്വാ പൃഷ്ഠതോ വാമത-
ശ്ചാംശേ സ്ഥാപയതു സ്വമൂലമനു-
ബിംബം ബാഹ്യവേരേ വിധൌ. ൨൪

(വ്യാ-വ) സുബ്രഹ്മണ്യനെങ്കിൽ ദ്വിവേരമാകിൽ ഭേദമുണ്ട്. അവിടെ ബ്രഹ്മപദത്തിന്റെ നടുവിൽനിന്ന് അപ്പദത്തിൽ പതിനാറിലൊന്നു മുന്നോക്കിലും, അതിലൊന്നര അംശം എടത്തോട്ടും നീക്കീട്ട് അർച്ചനാമൂർത്തിയെ പ്രതിഷ്ഠിക്ക. ഈ വണ്ണംതന്നെ മാനുഷപദത്തിന്റെ മദ്ധ്യത്തിൽനിന്ന് പിന്നോട്ടും ഇടത്തോട്ടും നീക്കി മൂലബിംബത്തെയും പ്രതിഷ്ഠിപ്പൂ.

പ്രത്യന്തേ വാ ഗളാന്തേ രചയതു ധാമ്നോ—
മദ്ധ്യസൂത്രേഽംബുമാർഗ്ഗം
സോമേശാനാന്തരോദ്യദഷ്ടനവദശഭാ
ഗാദികം വാ വ്യതീത്യ
മാസൂരോത്സേധമാത്രം ചരണവിരഹിതം
വാർദ്ധവൃദ്ധം പ്രണാളം
നിഷ്ക്രാന്തം ബാഹ്യതോഽന്തർവിനിഹിതമധിക—
ദ്ധ്യം തദർദ്ധാംശമാത്രം സ്ര. വൃ

പ്രത്യന്തേ വാ ഗളാന്തേ വാ ധാമ്നോ മദ്ധ്യസൂത്രേ അംബുമാർഗ്ഗം രചയതു— പടിയുടെ മുകളിൽ താൻ, ഗളത്തിന്റെ മുകളിൽ താൻ, പ്രാസാദത്തിന്റെ വടക്കെ മദ്ധ്യസൂത്രത്തിൽ ഓകിനെ ഉണ്ടാക്കൂ. സോമേശാനാന്തരോദ്യദഷ്ടനവദശഭാഗാദികം വ്യതീത്യ— വടക്കെ നടുവിൽനിന്ന് ഈശകോണോളമുള്ള വിസ്താരത്തിൽ, എട്ടൊന്നുതാൻ ഒമ്പതാലൊന്നുതാൻ പത്താലൊന്നുതാൻ കിഴക്കോട്ടു നീക്കീട്ടും ഓകിനെ ഉണ്ടാക്കാം. മാസൂരോത്സേധമാത്രം ചരണവിരഹിതം വാ അർദ്ധവൃദ്ധം ബാഹ്യതഃ നിഷ്ക്രാന്തം— തറയുടെ പൊക്കത്തോളം താൻ, തറയുടെ മുക്കാലോളം താൻ, തറയുടെ അർദ്ധാധികം താൻ നീളം പുറത്തു ഗമിച്ചിരിക്കുന്നതാവൂ, തദർദ്ധാംശമാത്രം അധികദ്ധ്യം വിനിഹിതം— പുറത്തു കാണുന്നിടത്തോളം നീളം ഭിത്തിയിങ്കലകത്തും ഉണ്ടായിരിക്കുമാറും, പ്രണാളം രചയതു— ഓകിനെ ഉണ്ടാക്കണം.

(വ്യാ-വ) ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ട് ഓകിന്റെ ലക്ഷണത്തെ ചൊല്ലിന്റു.

പ്രാസാദങ്ങൾ ഒക്കയും, പടിമേൽവായ്ക്ക് മീത്തുതാൻ, ഗളത്തിന്റെ മേൽവായിൽ താൻ, വാൻപാദുകമേൽവായിൽ താൻ ഓകുപ്പെടാതെയുമുണ്ടാം. എന്നിയേ സ്വയംഭ്വാദിക

ളിൽ കമുദകമേൽവായിൽ താൻ, ജഗതിമേൽവായിൽതാൻ, പാദുകമേൽവായിൽത്താൻ, അതിന്ന താഴെത്താൻ ബിംബെസ്ഥാനത്തിന്ന തക്കവണ്ണമെന്ന താൽപര്യം. ഇതിന്ന് ഒത്തവണ്ണംവെച്ചുകൊണ്ടാൽ ഇവററിലൊരെടത്തു പ്രാസാദത്തിന്റെ നേരെ വടക്കമദ്ധ്യത്തിൽ തന്നെ ഓകിനെ ഉണ്ടാക്കുക. പിന്നെ നേരെ വടക്കനിന്ന് ഈശാനകോണോളമുള്ള നീളത്തെ എട്ടു താൻ ഒമ്പതുതാൻ പത്തുതാൻ പകുത്താൽ അതിലൊരാംശം കിഴക്കു നീക്കീട്ടുമാകിലുമാം ജലമാർഗ്ഗം. പിന്നെ അധിഷ്ഠാനത്തിന്റെ ഇവരത്തോളം താൻ മുക്കാൽ താൻ അരതാൻ കന്നരതാൻ ഭിത്തിക്കു പുറത്തു നിന്ന ഓകിന്റെ പുറപ്പാട്. ഇതല്ലാതെയുമുണ്ടു എന്ന വാശബ്ദം കൊണ്ടു സൂചിപ്പിച്ചു. പുറത്തു പുറപ്പെട്ടതിൽ പാതി അകത്തു ഹ്രസ്വയും വേണം.

സച്ഛായാമാഗ്ര്യംശകാദിപ്രവിതതനിജമൂ-
ലാനലാംശാദിവിസ്തീ-
ർണ്ണാഗ്രം ചവിസ്താരതുല്യത്രിപദദലഘനം
ത്ര്യംശകാഞ്ചൽപ്രാംബുമാർഗ്ഗം
വ്യാളവ്യാളാസ്യമദ്ധ്യപ്രസൃമരനിജമൂ-
ലോജ്ജ്വലം ഗോമുഖാഖ്യം
മുക്താദാമാദിവല്ലീവലയപരിഗതം
ശുണ്ഡികാമണ്ഡിതം ച. ൭൩

സച്ഛായാമാഗ്ര്യംശകാദിപ്രവിതതനിജമൂലാനലാംശാദിവിസ്തീർണ്ണാഗ്രം-തന്റെ നാളത്തിൽ മൂന്നൊന്നു താൻ നാലൊന്നു താൻ വിസ്താരമായിരിക്കുന്ന ചുവട്ടോടും, ചുവട്ടിന്റെ വിസ്താരത്തിൽ മൂന്നൊന്നുതാൻ നാലൊന്നുതാൻ വിസ്താരമായ അഗ്രത്തോടും കൂടി ഇരിക്കുമാറും, വിസ്താരതുല്യത്രിപാദദലഘനം-വിസ്താരത്തോടു തുല്യമായും മുക്കാലായും പാതിയായും ഉള്ള കനത്തോടും കൂടിയിരിക്കുന്ന. ത്ര്യംശകാഞ്ചൽപ്രാംബുമാർഗ്ഗം-വിസ്താരത്തിൽ മൂന്നൊന്ന ജലമാർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയും; വ്യാളവ്യാളാസ്യമദ്ധ്യപ്രസൃമരനിജമൂലോജ്ജ്വലം-വിസ്തൃതമായിരിക്കുന്ന വ്യാളത്തിന്റെ മുഖത്തുങ്കൽ നിന്ന പുറപ്പെട്ടിരിക്കുമാറും, മുക്താദാമാദിവല്ലീവലയപരിഗതം-മുത്തുമാലകൾ ലതകൾ ഇവറെറക്കൊണ്ടു ചുററിക്കെട്ടി ഇരിക്കുമാറും-ശുണ്ഡികാമണ്ഡിതം ച ഗോമുഖം-അലങ്കാ

ങ്ങളെക്കൊണ്ട് അലങ്കരിച്ച് ഇരിക്കുമാറും ഗോമുഖം എന്ന പേരാകുന്ന മൂക്കിനെ ഉണ്ടാക്കൂ.

(വ്യാ-മ.) ഇനി മൂക്കിൻെറ വണ്ണത്തെയും അലങ്കാരങ്ങളെയും ചൊല്ലുന്നു—

തൻെറ നീളത്തിൽ മൂന്നൊന്നുതാൻ നാലൊന്നുതാൻ വിസ്താരമായി ഇരിക്കുന്ന പൂവട്ടവണ്ണം കല്പിച്ച്, പൂവട്ടവണ്ണത്തിൽ മൂന്നൊന്നുതാൻ അഞ്ചിട്ടൊന്നുതാൻ അഗ്രവിസ്താരമായി, വിസ്താരത്തിൽ വിസ്താരസമം താൻ മുക്കാൽതാൻ അരതാൻ ഘനമായി, വീതിയിൽ മൂന്നൊന്നു വെള്ളം പോവാനുള്ള വഴിവീതിയായി ഘനത്തിൽ മൂന്നൊന്നു താഴ്ചയായി, വാ പൊളിച്ചിരിക്കുന്ന വ്യാളത്തിൻെറ മുഖമദ്ധ്യത്തിങ്കൽനിന്നു പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന തൻെറ മൂലപ്രദേശംകൊണ്ടു ശോഭിച്ചു ഇവററിൽ മുത്തുമാല, ലത, വലയങ്ങൾ, എട്ടുപട്ടം താൻ പതിനാറുപട്ടം താൻ മുപ്പത്തിരണ്ടുപട്ടം താനായി ഇപ്പട്ടങ്ങളിൽ ശുണ്ഡികകൾ ഇവററെക്കൊണ്ടു പുഴലവും അലങ്കരിച്ച് അഗ്രം ആനച്ചുണ്ടുപോലെ താൻ മാതളമാമ പുഷ്പമുകുളംപോലെ താൻ മൂക്കിനെ ഉണ്ടാക്കുക.

അനന്തരം കാലുകളുടെ സംഖ്യയെ പറയുന്നു.

സ്തംഭൈഃ കോണചതുഷ്കമദ്ധ്യവിനിവേ-
ശ്യാഃ സ്യുഃ പ്രതേരൂർദ്ധ്വപാതാഃ
സാമാന്യേന സമാന്തരാഃ സുരവിമാ-
നേഷൂദിതാ ദ്വാദശ
ഏതേ വിംശതിരിതരേ ദോഃപ്രവൃത്തികേ-
ഷ്വേതേഷു [illegible] ഘടാ
ചോദകാഃ സ്വാകൃതിഭൂഷണക്രമവശാ-
ദേഷാം പ്രത്യശ്ച്യാതതരാം. ൩൦

പ്രതേഃ ഊർദ്ധ്വപാതാഃ-പടയുടെ മുകളിൽ; സ്തംഭാഃ കോണചതുഷ്കമദ്ധ്യവിനിവേശ്യാഃ-തൂണുകൾ കോണുകൾ നാലിലും ആയിട്ടും, നടുവിൽ ഇതരന്നു കൂടെ ഉണ്ടായിട്ടും; സമാന്തരാഃ സുരവിമാനേഷു ദ്വാദശ ഉദിതാഃ-അകലം ഒക്കുവാറും ഒരുപോലെയായിട്ട് അല്പപ്രാസാദങ്ങളിൽ പന്ത്രണ്ടുകാലുകൾ ഉണ്ടായിട്ടുവരും. ഇതരേ ദോഃപ്രവൃത്തികേഷു ഏതേഷു ഏതേ വിംശതിഃ—

പതിനൊന്നു കോലു തുടങ്ങി വലുതായ പ്രാസാദങ്ങളിൽ കാലു കൾ ഇരുപത്തു് ആറിട്ടു വരും. ആകൃതിഭൂഷണക്രമവശാദ് ഏതേ നൈകധാ ച ഉക്താഃ—പ്രാസാദങ്ങളുടെ വൃത്തദീർഘചതുരശ്രാദികളിൽ, അവററിന്റെ അലങ്കാരത്തിനു തക്കവണ്ണം, ഇരുപത്തിനാലു് ഇരുപത്തിയെട്ടു് ഇങ്ങനെ നന്നാലു് ഏറി പല പ്രകാരവും വരും. ഏഷു ഉത്തരം അർപ്പയേത്—ഈ കാലുകളുടെ മുകളിൽ ഉത്തരങ്ങളെ കൂട്ടിവയ്ക്കുകയും വേണം.

(വ്യാ-വ.) ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ടു കാലുകളുടെ നിയമത്തെ ചൊല്ലുന്നു.

പ്രാസാദങ്ങളിൽ നാലുകോണിലും നടുവിലീരണ്ടും ഇങ്ങനെ പന്ത്രണ്ടു സ്തംഭങ്ങൾ ചൊല്ലപ്പെട്ടു. ഇതുതുണകൾ പടിമേൽ-വായിൽനിന്നു് ഉത്തരാന്തം നീളമായി തങ്ങളിലുള്ള പഴുതു് ഒത്തിരുന്ന താൽപര്യം. സാമാന്യേന ഇതിൽ വച്ചു നാലു നടുവിലെപ്പന്തി വിസ്താരമേറീട്ടും ചില ദിക്കിലുണ്ടു് എന്നു സൂചിപ്പിച്ചു. പതിനൊന്നു കോൽ ഇരുപത്തു തുടങ്ങീട്ടു മേല്പോട്ടു് ഇരുപത്തു കോൽ എന്നാകിലുമാം ആ കാലുകൾ ആകാരഭേദംകൊണ്ടും അലങ്കാരഭേദംകൊണ്ടും അനേകപ്രകാരമുണ്ടു് ചൊല്ലീട്ടു്. അവിടെ ഉചിതമാകുന്നതിനെ പണിചെയ്യു നിർത്തി അതിന്റെ മീതേ നല്ലനേരത്തു് ഉത്തരത്തെ വിധിക്കു തക്കവണ്ണം വച്ചുകൊള്ളുക.

കാര്യാസ്സ്തംഭാശ്ചരണാ യുഗാഷ്ടസ്ത്രപകോ
ണാഃ സർവതോ വർത്തുളാ
വിസ്താരത്രിഗുണോപരി ത്രിഗുണവി-
സ്താരോന്മിതാഷ്ടാശ്രകാഃ
മൂലാദ്ഭാവിതകർണ്ണസൂത്രചതുര-
ശ്രാർദ്ധപാംശവൃതാഃ പുനഃ
ശ്ലക്ഷ്ണാദ്ഭേദവിചിത്രവൃത്തരുചിരാ-
വാരബ്ധശോഭോചിതാഃ. ൩൫

ചരണാഃ യുഗാഷ്ടസ്ത്രപകോണാഃ സർവതഃ വർത്തുളാഃ കാര്യാഃ—സ്തംഭങ്ങൾ നാലുവശവും ചതുരമായിട്ടും, എട്ടുപട്ടമായിട്ടും പതിനാറുപട്ടമായിട്ടും, എല്ലാടവും വൃത്തമായിട്ടും ഉണ്ടാക്കാം. വിസ്താരത്രിഗുണോപരി ത്രിഗുണവിസ്താരോന്മിതാഷ്ടാശ്രകാഃ—വിസ്താരത്തിന്റെ മൂന്നിരട്ടി മുകളിൽ ത്രിഗുണവിസ്താരത്തോളം

എട്ട(പട്ട)മായിട്ടുമാം. ഗളത്തിന് ഉപരിതകണ്ഠസൂത്ര ചതുരശ്രോർദ്ധ്വം
ശവൃത്തഃ-ചുവട്ടിലെ കോണസൂത്രമാകുന്ന കണ്ഠസൂത്രത്തോളം ചതു
രശ്രമായിട്ടും, അതിന്റെ മുകളിൽ വൃത്തമായിട്ടും ആം. ഘണ്ടോദ്
ഭേദവപചാരുവൃത്തപഢിരാഃ-അലങ്കാരങ്ങളെക്കൊണ്ടും വലയങ്ങളെ
ക്കൊണ്ടും മനോഹരങ്ങളായും, അതല്ലഗേഹോപചാരാഃ- തനിക്ക്
ഇഷ്ടമായിട്ടു പണിതുടങ്ങിയിരിക്കുന്ന പ്രാസാദത്തിന്നു സദൃശമായി
ഇരിക്കുംവണ്ണം തൂണുകളെ ഉണ്ടാക്കൂ.

(വ്യാ-ട) ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ടു കാലുകളുടെ ആകാ
രങ്ങളെ ചൊല്ലുന്നു.

ആമൂലാഗ്രം സമചതുരശ്രമായിയും അഷ്ടാശ്രമായിയും
പതിനാറു കോണായിയും ഉരുണ്ടുതന്നെയും, പിന്നെ തന്റെ
വണ്ണംകൊണ്ടു ചുവട്ടിൽനിന്നു മേല്പോട്ടു മൂന്നു ചതുരശ്രമായി, പി
ന്നെ അവിടന്നു മൂന്നാന്നു അഷ്ടാശ്രമായിയും, പിന്നെ ശേഷം വീ
തകോണചതുരശ്രമായിട്ടും പണിചെയ്യൂ. പിന്നെ തന്റെ വണ്ണത്തി
ന്റെ കർണ്ണത്തോളം ചുവട്ടിൽ ചതുരശ്രമായി അതിന്നു മേലേടം
ഉരുണ്ടും ഇങ്ങനെ എല്ലാ കാലുകളെ(യും) പണിചെയ്യണം.
പിന്നെ പ്രാസാദത്തിന്നു തക്കവണ്ണം ചതുരശ്രങ്ങളായുള്ള വലയ
ങ്ങ... മദ്ധ്യഖണ്ഡം ചോതിക മുഷ്ടിബന്ധാദ്യത്രിതം അല്പപാദം
വേത്രവലയം നാസികാതോരണം പുഷ്പപലതാദി അഷ്ടകോണ
ങ്ങളിൽ സിംഹപാദം വീരകാണ്ഡത്തിൽ മുഖനാസികാ ഇവ അല
ങ്കരിച്ചു അലങ്കാരപാദങ്ങളുണ്ടാക്കുകിലുമാം.

ഓമാം കർപരാ ദണ്ഡഭാഗയതാപചരണോ-
ച്ചാം ഘടം ദണ്ഡയുഗ്മ-
വ്യാസം സാമല്യാദിദണ്ഡാച്ച്ര്യയമുദധിതതാം
ദണ്ഡഭാഗൈരല്പൂർണ്ണതിവ്രാം
മണ്ഡിം ദണ്ഡപ്രമാണൈർല്ല്യാശ്രകരഹിതഘനാം
വീരകാണ്ഡം ത്രിസാർദ്ധം-
ഷ്ടദനാഭ്രണ്ഡദിർഘാം ചരണാന്തരദ-
ർദ്ധഭാച്ച്ര്യാം പോതികാം ച. ൫൨.

കന്ധഭാഗതചരണോച്ചാം ഓമാം—രണ്ടു ദണ്ഡുവിസ്താ
രവും വിസ്താരത്തിന്റെ നാലിരട്ടി ഘനവുമായിട്ടു തൂണുകളുടെ
ചുവട്ടിൽ ചതുരശ്രം താൻ വൃത്തംതാൻ ഓമയെ ഉണ്ടാക്കണം.

ദണ്ഡയുഗ്മവ്യാസം സാംഘ്ര്യാദിദണ്ഡാഷ്ടമം ഛദം—തൂണിന്റെ പോതികമുകളിൽ രണ്ടുദണ്ഡുവിസ്താരവും മുക്കാൽ, മൂന്നര, മൂന്നേമുക്കാൽ, ദണ്ഡു പൊക്കവുമായിട്ടു കൂടത്തെ ഉണ്ടാക്കു. അതിന്മുകളിൽ, ഉദധിതതാം ദണ്ഡതഃ അംഘ്ര്യൂനതിര്യാം ദണ്ഡം—നാലു ദണ്ഡു വിസ്താരദീർഘവും, മുക്കാൽ ദണ്ഡു കനവും ആയി മണ്ടിപ്പലകയെ ഉണ്ടാക്കു. ദണ്ഡാർദ്ധപാദാംഘ്ര്യംശകരചിതഘനം വീരകാണ്ഡം—അതിന്റെ മുകളിൽ ഒരു ദണ്ഡു വിസ്താരദീർഘവും, മുക്കാൽ ദണ്ഡു പൊക്കവുമായി വീരകാണ്ഡത്തെയുമുണ്ടാക്കു. ത്രിസാർദ്ധൈകാംഘ്ര്യൂനൈകദണ്ഡദീർഘാം ചരണതതതദർദ്ധോച്ഛ്രയാം പോതികാം ച കുർവീത—മൂന്നും നാലും അരയും അരക്കാലും ദണ്ഡു നീളവും, ഒരു ദണ്ഡുവീതിയും, അതിൽ പാതി കനവും ആയിട്ടു തൂണിന്റെ മുകളിൽ ഉത്തരത്തോടു തട്ടമാറു പോതികയേയുമുണ്ടാക്കണം. ഈ പോതികയും താഴത്തെ ഓമയും എല്ലാത്തൂണുകൾക്കും വേണം. ശേഷം മൂന്നും അവസ്ഥപോലെ ആകാം.

(വ്യാ—ഖ്യ) ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ടു ഓമാദികളുടെ ലക്ഷണത്തെ ചൊല്ലുന്നു.

രണ്ടു ദണ്ഡു വിസ്താരവും, അതിൽ നാലിലൊന്നു് ഉയരവുമായിട്ടു കാലിന്റെ ചുവട്ടിൽ ഓമ പണിചെയ്യൂ. നാലുവിരൽ പത്മങ്ങളും പണിചെയ്യണം, പത്മകണ്ണികയിങ്കൽ കാൽ എന്നതൊന്നുമാറു പണിചെയ്ക. നാലു ദണ്ഡുവീതിയും, മുക്കാൽ ദണ്ഡു കനവുമായി മണ്ടിപ്പലകയും പണിചെയ്യൂ. ഒരു ദണ്ഡു വീതിയും, മുക്കാൽദണ്ഡ് ഉയരവുമായിട്ടു വീരകാണ്ഡത്തെയും പണിചെയ്യൂ. മൂന്നു ദണ്ഡുതാൻ നാലുദണ്ഡുതാൻ നീളവുമായി, കാലിന്റെ മദ്ധ്യവിസ്താരത്തോളം വീതിയുമായിട്ടും, വീതിയിൽ പാതി കനവുമായിട്ടും പോതികയും പണിചെയ്യൂ.

ഇനി ഉത്തരം വാതിൽ വയ്പാൻ പറയുന്നു.

ഭിത്തിവ്യാസമിതൈർവിഭജ്യ ബഹിര-
ന്തഃ പഞ്ച നാഡ്യംശകാൻ
ഛിത്വാ കല്പിതസൂത്രസംഗതനിജാ-
ഭ്യുദ്ഭാരമേതാന്യപി

മധ്യാന്മധ്യമതീത്യ ദിക്ഷു രചയേദ്
ദ്വാരാണി തുർയ്യം പ്രതോ-
രഗ്ര്യദ്വാരമൃതേ ഘനാനി കൃതശോ-
ഭാന്യൂർദ്ധ്വതസ്തോരണൈഃ. ൩൩

ഭിത്തിവ്യാസം ഗുണൈർവിഭജ്യ—ഭിത്തിവണ്ണത്തെ പന്ത്രണ്ടിൽ പകുത്താൽ, ബഹിഃ പഞ്ച അന്തഃ സപ്ത അംശകാൻ കൃത്വാ—പുറത്ത് അഞ്ചും അകത്ത് ഏഴും അംശകങ്ങളെ കളഞ്ഞാൽ, കല്പിതസൂത്രസംസ്ഥാനിജമധ്യദ്വാരതോരണാനി ദ്വാരാണി—അവിടെ ഒരു സൂത്രം വിലങ്ങിവരച്ച് ആ സൂത്രത്തിന്മേൽ കട്ടിളക്കാലുകൾ വരുമാറും, പ്രതേഃ ഊർദ്ധ്വം ദിക്ഷു മധ്യാന്മധ്യം അതീത്യ—പടിയുടെ മുകളിൽ നാലു ദിക്കുകളിലും പ്രാസാദമധ്യത്തിങ്കൽ നിന്നു ദ്വാരമധ്യം പ്രദക്ഷിണംനോക്കി നീക്കി ഇരിക്കുമാറും, ദ്വാരാണി രചയേത്—വാതിലുകളെ ഉണ്ടാക്കൂ. അഗ്ര്യദ്വാരം ഋതേ—നടയിലെ വാതിലിനെ ഒഴിച്ച് ശേഷം മൂന്നു നടകളിലും, ഊർദ്ധ്വതഃ തോരണൈഃ കൃതശോഭാനി ഘനാനി വാ രചയേത്—മുകളിൽ തോരണങ്ങളോടും യോഗസൂത്രപട്ടികാദികളോടും കൂടി ഭിത്തിമേൽ തന്നെ ഘനങ്ങളായിട്ട് ദ്വാരങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കിയാലും മതി.

(വ്യാ-ര.) ഇനി ഒരു ശ്ലോകംകൊണ്ടു ദ്വാരങ്ങളെ ചൊല്ലുന്നു.

ദ്വാരം വെയ്പാനുള്ള ഭിത്തിവണ്ണത്തെ പന്ത്രണ്ടു പകുത്താൽ പുറത്ത് അഞ്ചും അകത്ത് ഏഴും കഴിച്ച് സൂത്രത്തിൽ കട്ടിളമദ്ധ്യം വരുമാറു നാട്ടിയ കട്ടിളകളോടുകൂടി അന്യോന്യം മദ്ധ്യവേധം വരാതെ വലത്തൂടെ ഗമനത്തോടു കൂടി പടിമേൽവായിൽ ഉണ്ടാക്കുക. നാലു ദിക്കിലുമുള്ള ദ്വാരങ്ങളെ ഇവിടെ മുമ്പിലെ ദ്വാരമൊഴിച്ചുള്ളവററിന്റെ ഘനദ്വാരങ്ങളായിട്ടുമാം. അവ പിന്നെ ഊർദ്ധ്വഭാഗത്തിങ്കൽ തോരണങ്ങളെക്കൊണ്ടു ശോഭിച്ചിരിക്കയും വേണം.

ഗർഭാഗാരപ്രമാണേ ശിവവസുദിനകൃ-
ദ്വ്യേകപങ്ക്തിപ്രശസ്തൈർ-
ബിംബദ്വാരായാമോ ഗുണഃ സ്യാദ് ഗിരിശരതുരഗാ-
ഷ്ടായമാംശസംഖ്യൈഃ

ഉദ്ഭസോദധ്യേകവിംശത്യതിധൃതിതിഥിവി-
ശ്വാംശകൈഃ പ്രക്ഷിപേൽ
വ്യാസോ ഭിന്നാംശൈശ്ശൈലോർവ്വദധിപതിമിതാം-
ശൈഃ ക്രമാത് കല്പനീയഃ. ൩൭

ഗർഭാഗാരപ്രതാനേ ശിവവസുരവിനാഗൈശ്ചൈകാദശാംശിതേ—ഗർഭഗൃഹത്തിന്റെ വിസ്താരത്തെ പതിനൊന്നിൽതാൻ എട്ടിൽതാൻ പന്ത്രണ്ടിൽതാൻ ഏഴിൽതാൻ പതിനഞ്ചിൽതാൻ പകുത്ത്, ഗിരിശരയുഗനാഗൈസ്സായമാതംഗസംഖ്യൈഃ ബിംബപാദോച്ഛ്രയഃ സ്യാത്—അതിൽ ഏഴുകൊണ്ടുതാൻ അഞ്ചുകൊണ്ടുതാൻ ഏഴുകൊണ്ടുതാൻ നാലുകൊണ്ടുതാൻ എട്ടുകൊണ്ടുതാൻ അംശകങ്ങളെക്കൊണ്ടു വിഷ്ണ്വാദിദേവന്മാരുടെ പ്രാസാദത്തിന്റെ നടയിലെ വാതിലിന്റെ പൊക്കമുണ്ടാക്കു. അത്ര ഉദ്ഭസോദധ്യേകവിംശത്യതിധൃതിതിഥിവിശ്വാംശകൈഃ പ്രക്ഷിപേൽ—ഈ ഉണ്ടാക്കിയ ദ്വാരനീളത്തെ ഇരുപത്തൊന്നുതാൻ പത്തൊമ്പതുതാൻ പതിനഞ്ചുതാൻ പതിമൂന്നുതാൻ ഒമ്പതുതാൻ പകുത്ത്, ഭിന്നാംശൈശ്ശൈലോർവ്വദധിപതിമിതാംശൈഃ വ്യാസഃ കല്പനീയഃ—അതിൽ പത്തും ഒമ്പതും ഏഴും ആറും നാലും അംശങ്ങളെക്കൊണ്ടു വാതിലിന്റെ വിസ്താരത്തെ ഉണ്ടാക്കു.

(വ്യാ—ദ) ഇനി വൈഷ്ണവദ്വാരത്തെ ചൊല്ലുന്നു.

ഗർഭഗൃഹവിസ്താരത്തെക്കൊണ്ടു പതിനൊന്നുതാൻ പന്ത്രണ്ടുതാൻ ഏഴുതാൻ പതിനഞ്ചുതാൻ അംശിച്ചാൽ ക്രമത്താലെ ഏഴ് അഞ്ച് നാല് എട്ട് എന്നീ അംശങ്ങളെക്കൊണ്ടു വൈഷ്ണവദ്വാരനീളം കല്പിക്ക. പിന്നെ ഈ ഇവറ്റെ നടയതേ ക്രമത്തിന്നു തക്കവണ്ണം ഇരുപത്തൊന്ന് പത്തൊമ്പത് പതിനഞ്ച് പതിമൂന്ന് ഒമ്പത് എന്നിവറ്റെക്കൊണ്ടു ഹരിച്ചാൽ, ക്രമേണ പത്ത് ഒമ്പത് ഏഴ് ആറ് നാല് എന്നീ അംശങ്ങളെക്കൊണ്ടു ദ്വാരവിസ്താരങ്ങളേയും കല്പിച്ചാൽ യോഗ്യം.

വ്യാസേ ഗർഭനികേതനസ്യ മഹതി
ഷ്വദ്ധാദശനേത്രാംശിതേ
ലിംഗദ്വാരസമുച്ഛ്രയം വിതനയാത്
ദ്വിത്രീഷുചന്ദ്രാംശകൈഃ

തസ്മിൻ ദ്വാരസമുച്ഛ്രയേ/ഥ നയനാ-
ത്യഷ്ടീശശൈലാംശിതേ
ത്വദ്വിസ്താരമിളാമഹോരഗശരാ-
ഗ്ന്യംശൈഃ ക്രമാത് കല്പയേത്. ൬൮

ഗർഭാഗാരതനോസ്ത്ര്യശ്വനവനേത്രൈർദ്വാരനേത്രാംശിതേ- ഗർഭഗൃഹത്തിന്റെ വിസ്താരത്തെ മൂന്ന് അഞ്ച് ഒമ്പതു രണ്ട് ഈ സംഖ്യകളിൽ ഒന്നിനെക്കൊണ്ടു പകുത്ത്, ദ്വിത്രീഷുചന്ദ്രാംശൈകൈഃ ലിംഗദ്വാരസമുച്ഛ്രയം വിതനുയാത്—(രണ്ടും മൂന്നും അഞ്ചും ഒന്നും) അംശംകൊണ്ട് ശിവലിംഗത്തിങ്കലെ വാതലിന്റെ പൊക്കമുണ്ടാക്കൂ. തസ്മിൻ ദ്വാരസമുച്ഛ്രയേ/ഥ നയനാത്യഷ്ടീശശൈലാംശിതേ—ആ വാതലിന്റെ പൊക്കത്തെ രണ്ടുതാൻ പതിനാലുതാൻ പതിനൊന്നുതാൻ ഏഴുതാൻ പകുത്ത്, ഇളാമഹോരഗശരാഗ്ന്യംശൈഃ ക്രമാത് തദ്വിസ്താരം കല്പയേത്— ഒന്നുതാൻ എട്ടുതാൻ അഞ്ചുതാൻ മൂന്നുതാൻ അംശങ്ങളെക്കൊണ്ട് ക്രമേണ വാതലിന്റെ വിസ്താരത്തെയുമുണ്ടാക്കൂ.

(വ്യാ- പ.) ഇനി ശൈവദ്വാരത്തെ ചൊല്ലുന്നു.

ഗർഭഗൃഹവിസ്താരത്തിന്റെ വീതികൊണ്ടു മൂന്നുതാൻ അഞ്ചുതാൻ ഒമ്പതുതാൻ ക്രമത്താലെ രണ്ട് മൂന്ന് അഞ്ച് ഒന്ന് ഈ അംശങ്ങളെക്കൊണ്ട് അംശിച്ചാൽ ക്രമത്തിനു തക്കവണ്ണം ഒന്ന് എട്ട് അഞ്ച് മൂന്ന് എന്നീ അംശങ്ങളെക്കൊണ്ടു ദ്വാരങ്ങളുടെ വിസ്താരത്തേയും കല്പിക്ക.

കൃത്വാ സർവ്വസുരേഷു ശൈലവസനാ-
ന്ധാംശാംശിതേഷ്വുച്ഛ്രയേ
ദ്വാരേഽസ്യാധമിതൈകഭാഗരഹിതം
വിസ്തീർണ്ണമാത്മാർദ്ധതഃ
യോഗേ സ്തംഭസമാധിപാദദലവി-
സ്തീർണ്ണോ സ്യു ദ്വാരജനോ
വിസ്താരാർദ്ധഘനോ ദ്വ്യംഗമപരം-
ഗാദ്യേന ച മൂലാഗ്രയോഃ. ൬൯

സർവ്വസ്വരേഷു-സർവ്വദേവന്മാരിലും, അംഘ്ര്യുച്ഛ്രയേ ശൈലവസ്വനന്ദാശാംശിതേ-കാലുകളുടെ പൊക്കത്തെ ഏഴ് എട്ട് ഒമ്പത് പത്ത് ഇതിൽ ഒന്നുകൊണ്ടു പകുത്താൽ, ഏകാംശരഹിതം ദ്വാരോദയം തദർദ്ധതഃ വിസ്തീർണ്ണം കല്പ്യാത്-അതിലൊരംശം കുറച്ച് ദ്വാരനീളവും, നീളത്തിൽ പാതി വിസ്താരവുമായിക്കൊള്ളൂ. സ്തംഭാദിപാദലവിസ്തീർണ്ണൗ വിസ്താരാർദ്ധഘനൗ സ്ഥിരപാജനൗ യോഗൗ-കാലുകളുടെ വിസ്താരത്തോളവും, അതിൽ കാൽ കൂട്ടീട്ടും കട്ടിളക്കാലുകൾക്ക വീതിയും, വീതിയിൽ പാതി കനവും പകുത്ത് മൂന്നുവരി കതകകളും കൂടിയും, മൂലാഗ്രയോഃ ഉദംഗമപത്രംഗാദ്യൗ ച-ചുവട്ടിൽ കത കൂടാതെ ഉമ്മറപ്പടിയോടും, മുകളിൽ കതയോടും കൂടി മേൽപ്പടിയും കൂടി ഇരിക്കുമാറ് കട്ടിളക്കാലു രണ്ടുമുണ്ടാക്കൂ.

(വ്യാ-ഖ) ഇനി സർവ്വസാമാന്യദ്വാരത്തെ ചൊല്ലുന്നു.

എല്ലാ ദേവാലയങ്ങളിലും തന്റെ കാലിവരംകൊണ്ട് ഏഴുതാൻ എട്ടു താൻ ഒമ്പതു താൻ പകുത്താൽ, അതിലൊരംശം കുറച്ച് ദ്വാരനീളം കല്പിക്ക. ഈ ദ്വാരനീളത്തിൽ പാതിയായിട്ട വിസ്താരത്തെയും കല്പിക്ക. പിന്നെ, കാൽവണ്ണത്തോടു സമമായിട്ടു താൻ നാലൊന്നു ഏറീട്ടുതാൻ അര ഏറീട്ടുതാൻ, കട്ടിളക്കാൽ വീതിയായി, പുറത്തെ അരികിൽ സൂചികന്ന വാജനത്തോടും ദാമങ്ങളോടും ലതകളോടും, വീതിയിൽ പാതി കനങ്ങളോടും, ചുവട്ടിൽ ഉമ്മരപ്പടിയോടും, അഗ്രത്തുങ്കൽ മേൽപടിയോടുംകൂടിയിരിക്കുന്ന രണ്ടു കട്ടിളക്കാൽകളോടുംകൂടി ദ്വാരത്തെകല്പിക്ക.

ദ്വാരേ തസ്യ നിയുക്തദേശചരണോ-
ത്സേധേ ശരാംശീകൃതേ
ദ്വ്യംശേനാധരപട്ടികാം മിതഘനാം
സാർദ്ധേന വാ്യംശാംശിതേ
ഹീനാം വാജനകന്ദയോഗവിതതാം
ശിഷ്ടാംശതഃ പട്ടികാ-
മൂർദ്ധ്വാന്താധമംഗലാഢ്യഫലകാം
യുക്ത്യാർദ്ധപട്ടൂർദ്ധ്വതഃ ൩൭

ദ്വാരോത്സേധനിയുക്തശേഷചരണോത്സേധ- വാതലിൻ നീളമെട്ടതിൽ അധികമുള്ള കാലുനീളത്തെ, ശരാംശീകൃതേ ദ്വ്യംശേന അമിതാഘനാം അധരപട്ടികാം- അഞ്ചാക്കിയതിൽ രണ്ടംശംകൊണ്ട് ഉമ്മരപ്പടിയുടെ ഘനം കല്പിപ്പൂ. അങ്കാംശിതേ സാർദ്ധേന ദ്വ്യംശേന വാ- ഒമ്പതു് അംശിച്ചതിൽ രണ്ടര കൊണ്ടും ഉമ്മരപ്പടിയുടെ കനമുണ്ടാക്കാം. വാജനകേന ഹീനാം-വാജനമെന്നു പറയുന്നതു കൂടാതെയും, യോഗവിതതാം ച-കാലുകളുടെ വീതിയോളം വീതിയുമുണ്ടായിരിക്കണം. ശിഷ്ടാംശതഃ ഊർദ്ധ്വപദാം പട്ടികാം- പിന്നെ ശേഷമുള്ളതിൽ കട്ടിളക്കനത്തോളം കനമായിട്ടു മുകളിലെ പടിയും, അഥ ഊർദ്ധ്വപട്ട്യൂർദ്ധ്വതഃ യുക്ത്യാ മംഗലാഢ്യഫലകാം ച- പിന്നെ ആ പടിയുടെ മുകളിൽ യുക്തിക്കു തക്കവണ്ണം മംഗലമായ അലങ്കാരങ്ങളോടു കൂടിയിട്ടുള്ള ഫലകയുമുണ്ടാക്കണം.

(വ്യാ-വ) ഇനി ഉമ്മരപ്പടിയേയും മേൽപടിയേയും ചൊല്ലുന്നു.

കാൽനീളത്തിൽ ചോറനീളം കഴിച്ചു ശേഷം കൊണ്ട് അഞ്ചു പകുത്താൽ രണ്ടംശംകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ കനത്തോടു കൂടീട്ട് ഉമ്മരപ്പടിയേയും ഉണ്ടാക്കുക. മൂന്നംശംകൊണ്ടു മേൽപടിയേയും കൂടമ്പൊരുന്നതയുമുണ്ടാക്കുക. അന്നിയേ ചോറനീളം കഴിച്ചു ശേഷം കൊണ്ട് ഒമ്പതംശിച്ചാൽ രണ്ടരകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ കനമായ ഉമ്മരപ്പടിയെന്നാകിലും കൊള്ളാം. പഞ്ചവർഗ്ഗമധിഷ്ഠാനം പോലെയാകിലുമാം. പീഠങ്ങൾക്കു ചൊല്ലിയപോലെ ഉണ്ടാക്കുകിലുമാം. മേലെ മേല്പടി അറുതകൊണ്ടുണ്ടാക്കി, കട്ടിളക്കാലിന്റെ വാജനമാമാറു ചെയ്തു്, ഇതിന്മേൽ മംഗലാഢ്യഫലകയിൽ കുമ്പത്തിൽ ലക്ഷ്മ്യഭിഷേകമുണ്ടാക്കിക്കൊള്ളൂ.

ദണ്ഡാഢ്യപ്രാംശുമാനോൽഗമാംശബാഹുല്യം
താവദ്വ്യാസാർദ്ധ-
വ്യാസം മൂലശിഖായുതം ദൃഢതരം
കാര്യം കവാടദ്വയം
കാര്യം വാ ഫലകാവൃതാർപ്പിതമഥാഗ്-
ഭാഗാർദ്ധപീഠ്യാ തഥാ-
സൂചീഭിഃ സഹിതാ ച സൂത്രഫലകാ-
സൂച്യുത്സുനദ്ധോജ്ജ്വലം.

വ്യ

ദണ്ഡാബ്ധ്യംഗമിതംഗജാംശബഹളം— ദണ്ഡിന്റെ നാലൊന്നുതാൻ ആറൊന്നുതാൻ എട്ടൊന്നുതാൻ കനമുണ്ടായിട്ടും, താവദ്യുതദ്വാരാർദ്ധവ്യാസം — ദ്വാരവിസ്താരത്തിൽ പാതിയും തന്റെ കനവും കൂട്ടിയിടത്തോളം വിസ്താരമായിട്ടും, ദൃഢതരം കവാടദ്വയം കാര്യം—ഏററവും ഉറപ്പുണ്ടായിട്ടു രണ്ടു വാതിലുകളും, മൂലശിഖായുതം— ചുവട്ടിലും മുകളിലും കുടുമകളുംകൂടി ഉണ്ടാകണം. വാമകവാടരോപിതപരാഗ്ഭാഗാ തതഃ അർദ്ധതീവ്രാ— ഇടത്തെ വാതലിന്മേൽ പുറത്തുഭാഗം പററി ഇരിക്കമാറും, വാതലിൽ പാതി കനമുണ്ടായിട്ടും, തദ്ദ്വിഘ്നപ്രതതാ സ്തനാള്യുജ്ജ്വലാ —വാതലിന്റെ കനത്തിലിരട്ടി വീതിയുണ്ടായിരിക്കമാറു, മൂന്ന് അഞ്ചു ഏഴ് ഇങ്ങനെ മുമ്പിൽ സ്തനാകൃതികളെക്കൊണ്ടു ശോഭിച്ചിരിക്കമാറും, സൂത്രഫലകാ കാര്യാ— സൂത്രപട്ടികയുമുണ്ടാക്കിയിരിക്കണം.

(വ്യാ—മ.) ഇനി വാതലിനെ ചൊല്ലുന്നു:—

ദണ്ഡിന്റെ നാലൊന്നു താൻ ആറൊന്നു താൻ എട്ടൊന്നു താൻ കനമായി വാതലിനെ ഉണ്ടാക്കുക. ദ്വാരവിസ്താരാർദ്ധവും അതിലൊരു കനവും കൂടിയെടത്തോളവും വാതൽവീതിയായി, മൂലാഗ്രങ്ങളിൽ കുടുമ ഉള്ളതായി രണ്ടു വാതലിനെയും ഉറപ്പോടുംകൂടി പണിചെയ്ക. രണ്ടു വാതലും ഏടത്തെ വാതലു കനത്തോളമേറീട്ട് വീതിയായി പണിചെയ്ക. വാതൽകനത്തിലിരട്ടി വീതിയായി, വീതി കനം സമമായി, ഒററപ്പെട്ട മുലകളോടുംകൂടി, പുഷ്പലതാദിലക്ഷ്യപ്രതിഷേകാളിയും അലങ്കരിച്ചു സൂത്രപട്ടിക പണിചെയ്ക. ഇടത്തെ വാതലിന്മേൽ സൂത്രപട്ടിക വേണ്ടു.

ഊർദ്ധ്വാധരഭ്രമരകാർഗ്ഗളസന്ധിപാല-
പ്രക്ഷേപണീയവലയാന്യപി പത്രകാണി
തിര്യഞ്ച്യുദഞ്ചി പുളകാർത്ഥാകടങ്കശാനി
സശ്രീമുഖേന്ദുശകലാനി കവാടയോഃ സ്യുഃ. ൩൯.

ഊർദ്ധ്വാധരഭ്രമരകാർഗ്ഗളസന്ധിപാലപ്രക്ഷേപണീയവലയാനി— വാതിലുകളിൽ മുകളിലും ചുവട്ടിലും ഉളകത്തോടുകൂടി രണ്ടു താഴികളും[1] സൂത്രപട്ടികയും, വലിച്ച് അടയ്ക്കുന്നതിനു വളയങ്ങളും, തിര്യഞ്ച്യുദഞ്ചി പത്രകാണി— നീളത്തിലും വിലങ്ങത്തിലും ചില ഇരിമ്പുകൊണ്ട് തകിടുകെട്ടുകളും, പുളകാ

1. സാക്ഷകരം.

ത്തവകുട്മളാനി— താമരമൊട്ടുപോലെയുള്ള ആണി തറയ്ക്കയും, സത്ത്വമുഖേന്ദുശകലാനി— ശ്രീഭഗവതിയുടെ മുഖവും ചന്ദ്രകലയും— ഇങ്ങനെയുള്ള അലങ്കാരങ്ങളും ഉണ്ടാക്കണം.

(വ്യാ—വ.) ഇനി വാതലിന്റെ അലങ്കാരത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

കീഴ ചുഴക്കററിയും മേൽക്കൊണ്ട തിരിമതികം ഇത്യാദികളും ഉണ്ടാക്കി, അതിൽ വാതിൽ കടമ ഇട്ട് ഉറപ്പിച്ച്, അകത്തു താക്കിഴായും തറച്ച്, സൂത്രപട്ടികയും ഓട്ടത്തും കററിയും വളയും ചന്ദ്രക്കലയും നീളത്തിലും വിലങ്ങത്തിലും ഉള്ള പത്രങ്ങളും പോളകളും പൂക്കളും മൊട്ടുകളും ശ്രീഭഗവതി തുടങ്ങിയുള്ള മന്ത്രമൂർത്തികളെയും ഉണ്ടാക്കിത്തറയ്ക്കു. അരയന്നം ഗൌളി ഇത്യാദികളെയും രണ്ടു വാതലിന്നും അലംകരിച്ച്, സൂത്രപട്ടികമദ്ധ്യേ സ്ഥാനത്തിൽ കററികളെയും തറച്ചു നല്ലനേരത്തു വാതൽവയ്ക്കു.

അഗ്ര്യദ്വാരഗൃഹസ്ഥലസമാ-
രബ്ധാന്യധോഽധഃ ക്രമാത്
സോപാനാനി സമാനി സാരശിലയാ
ചിനീത യാവത്തലം
അദ്ധ്യർദ്ധദ്വിഗുണാന്തദണ്ഡവിപുലാ-
നി ദ്വാരശാഖാദ്വയീ-
പാർശ്വേ ചാത്മകരാസ്യനിസ്സ്രുതലതാ-
ന്തശ്ശോഭയാന്താനി ച. ൩൩.

അഗ്ര്യദ്വാരഗൃഹസ്ഥലസമാരബ്ധാനി സമാനി സോപാനാനി— നടയിലെ പ്രധാനദ്വാരത്തിന്റെ ഉമ്മരപ്പടിയിങ്കൽ തുടങ്ങി യുഗ്മസംഖ്യകളായിട്ട കൈപ്പിടി[1]കളെ, അധോധഃ ക്രമാത് —ക്രമേണ താണു താണു വരുമാറ്, യാവത്തലം സാരശിലയാ ചിനീത—താഴത്തെ സമനിലത്തു വരുവോളം കരിങ്കല്ലുകളെക്കൊണ്ട് ഉണ്ടാക്കു. അദ്ധ്യർദ്ധദ്വിഗുണാന്തദണ്ഡവിപുലാനി ദ്വാരശാഖാദ്വയീപാർശ്വേ ചാത്മകരാസ്യനിസ്സ്രുതലതാന്തശ്ശോഭയാന്താനി ച— അക്കൈപ്പിടി[2]കൾക്ക രണ്ടു ദണ്ഡുതാൻ ഒന്നര ദണ്ഡുതാൻ വിസ്താരമുണ്ടായിരിക്കണം. രണ്ടു കട്ടിളക്കാലിന്റെ ചുവട്ടിൽ ഉണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്ന മകരവായിൽനിന്നു കീഴ്പോട്ടു താണു വന്ന് അഗ്രത്തിങ്കൽ വളഞ്ഞിരിക്കുന്ന ലതകളുടെ അകത്തേ കല്ലുകളുടെ അഗ്രം രണ്ടും കൊണ്ടിരിക്കുമാറ് ഉണ്ടായിരിക്കണം.

1. കല്പട, 2. കൈവരി.

(വ്യാ—വ.) ഇനി സോപാനത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

മുമ്പിലെ വാതലിന്റെ ഉമ്മരപ്പടിക്കീഴ്‌വായിൽനിന്നു തുടങ്ങി കീഴ്പോട്ടു നിലത്തോളം നല്ല ശിലകളെക്കൊണ്ടു സോപാനങ്ങളെ പടുക്ക. അന്യോന്യം തുല്യങ്ങളായിരിക്കയും വേണം. ഒന്നര രണ്ട് എല്ലാം ഉണ്ടായിരിക്കുന്ന വീതിയോടും കൂടി രണ്ടു കട്ടിളക്കല്ലുകളുടേയും പാർശ്വത്തിങ്കൽ ഉണ്ടായിരിക്കുന്ന മകരവായിൽനിന്നു പുറപ്പെട്ട ലതകളായ കയ്യൂരി[1]— രണ്ടുപുറവും കല്ലട നീങ്ങിപ്പോകാതെ തടുക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതു— കൊണ്ടു ശോഭിച്ചിരിക്കണം. കയ്യൂരിമേൽ രണ്ടുപുറവും ശംഖനിധി പത്മനിധി ദ്വാരതോരണം ഇത്യാദി അലംകാരവും വേണം.

അഗ്ര്യദ്വാരപ്രതതിമഹിഭിഃ സംവിഭജ്യാശുഗാംശൈഃ
ക്ഌപ്തവ്യാസം രചയതു ഘനദ്വാരമന്യത്രിദിക്സ്ഥം
ദ്വിഘ്നവ്യാസായതമധിദളദ്വിഘ്നതത്ത്യായതം വാ
സൂത്ര്യദ്യോഗപ്രകടിതകവാടാദികസ്വാംഗദീപ്തം. ൩൨

അഗ്ര്യദ്വാരപ്രതതിം അഹിഭിഃ സംവിഭജ്യ— പ്രധാനദ്വാരത്തിന്റെ വിസ്താരത്തെ എട്ടിൽ പകുത്ത്, ആശുഗാംശൈഃ ക്ഌപ്തവ്യാസം— അതിൽ അഞ്ചംശങ്ങളെക്കൊണ്ടു വിസ്താരവും, ദ്വിഘ്നവ്യാസായതം— ഇരട്ടി നീളവും, അധിദളദ്വിഘ്നതത്ത്യായതം വാ— വിസ്താരത്തിൽ രണ്ടര നീളവുമായിട്ട്, അന്യത്രിദിക്സ്ഥം ഘനദ്വാരം രചയതു വാ— ശേഷം മൂന്നു നടകളിലും ഘനദ്വാരത്തെ ഉണ്ടാക്കിച്ചമാം. സൂത്ര്യദ്യോഗപ്രകടിതകവാടാദികസ്വാംഗദീപ്തം— ശോഭിച്ചിരിക്കുന്ന കട്ടിളക്കാലുകളും ഉമ്മരപ്പടികളും സൂത്രപട്ടികകളും ഇവ ഒക്കെയും കൂടി ഘടിച്ചുതന്നെ ഇരിക്കുമാറും ഉണ്ടാക്കണം.

(വ്യാ—വ.) ഇനി അലംകാരങ്ങളെ ചൊല്ലുന്നു:—

മുമ്പിലെ ദ്വാരവിസ്താരത്തെ എട്ടുകൊണ്ടു പകുത്താൽ അഞ്ചംശങ്ങളെക്കൊണ്ട് ഉണ്ടായിരിക്കുന്ന വിസ്താരത്തോടുകൂടി ഘനദ്വാരത്തെ മററു മൂന്നു ദിക്കിലും പണിചെയ്ക. വിസ്താരത്തിലിരട്ടി നീളമായിട്ടുതാൻ, വീതികൊണ്ടു രണ്ടരനീളമായിട്ടുതാൻ ശോഭിച്ചിരിക്കുന്ന കട്ടിളകളിൽ പ്രകടിതമായി ഇരിക്കുന്ന വാതൽ സൂത്രപട്ടിക എന്നു തുടങ്ങിയുള്ള തന്റെ അംഗങ്ങളെക്കൊണ്ടു ശോഭിച്ച തോരണങ്ങളെക്കൊണ്ടു ശോഭിച്ചിരിക്കണം ഘനദ്വാരങ്ങൾ.

1. കരകവരി,

സ്തംഭേ ദിങ്നന്ദനാഗാംശിനി ധ്വജമനലാം-
ശേന ശേഷേണ പാദൌ
വ്യാസം സ്തംഭാർദ്ധതോ/ഥ ത്ര്യബ്ധിരസമിതഖ-
ണ്ഡേന വാ തത്ര കുര്യാത്
പത്രാദീഢ്യാർദ്ധചന്ദ്രാത്മകമഥ മകരാ-
സ്യാദിമത് പഞ്ചഭംഗം
കർത്തവ്യം തോരണം തദ്വിവിധഖഗലസ-
ന്നക്രതുണ്ഡാഞ്ചലം ച. ൩൫

സ്തംഭേ ദിങ്നന്ദനാഗാംശിനി അനലാംശേന ധ്വജം— പിന്നെ ഉത്തരത്തിന്റെ ചുവട്ടിലുള്ള കാലുനീളത്തെ പത്തുതാൻ ഒമ്പതുതാൻ എട്ടുതാൻ പകുത്താൽ അതിൽ മൂന്നംശംകൊണ്ടു മീതെ അററത്തു ധ്വജത്തെ ഉണ്ടാക്കൂ. ശേഷേണ പാദൌ— ശേഷമുള്ള നിരംശംതോളം നീളമായി കാലുകളും രണ്ടുമുണ്ടാക്കൂ. സ്തംഭാർദ്ധതഃ വാ ത്ര്യബ്ധിരസമിതഖണ്ഡേന വാ തത്ര വ്യാസം കുര്യാത്—കാലുനീളത്തിൽ പാതികൊണ്ടുതാൻ നാല് അഞ്ച് ആറു ഖണ്ഡുകളെക്കൊണ്ടുതാൻ അവിടെ വിസ്താരത്തെയും ഉണ്ടാക്കൂ. പത്രാദീഢ്യാർദ്ധചന്ദ്രാത്മകം— രണ്ടുകാലുകളുടെ മുകളിൽ ഉത്തരവും വളയംവെച്ച് പത്രാദികളെക്കൊണ്ടു ശോഭിച്ച് അർദ്ധചന്ദ്രാകൃതിയായിട്ട് ഉണ്ടാക്കിയാൽ പത്രതോരണമാകുന്നതു്. അഥ മകരാസ്യാദിമത് പഞ്ചഭംഗം—മകരവായിൽനിന്നു പുറപ്പെട്ട് അഞ്ചു വളവോടുംകൂടി ഉണ്ടാക്കുകിൽ മകരതോരണമെന്നു ചൊല്ലും. തത് വിവിധഖഗലസന്നക്രതുണ്ഡാഞ്ചലം ച കർത്തവ്യം — അതു പല പക്ഷികളോടും മകരത്തലകളോടുംകൂടി ഉണ്ടാക്കിയാൽ വിചിത്രതോരണമെന്നും പറയും. ഇങ്ങനെ മൂന്നു പ്രകാരം നടകളിൽ തോരണങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കൂ.

(വ്യാ—വ) ഇനി തോരണത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

കല്ലുത്തരമുള്ളേടത്തു കല്ലുത്തരക്കീഴ്വായോളമുള്ള കാലിവരം കൊണ്ട്—കല്ലുത്തരമില്ലാത്തേടത്ത് ആകെയുള്ള കാൽനീളംകൊണ്ടു — താൻ പകുത്താൽ, ഒമ്പതുതാൻ എട്ടുതാൻ പകുത്താൽ മീതെ അററത്തു മൂന്നംശംകൊണ്ടു ധ്വജത്തെയും, പിന്നെ ശേഷിച്ചതുകൊണ്ടു കാലുകളെയും, കാലുനീളത്തിൽ പാതികൊണ്ടുതാൻ നാല് അഞ്ച് ആറ് എന്നീ ഖണ്ഡുകൊണ്ടുതാൻ വിസ്താരത്തെയും

ഉണ്ടാക്കുക. ആ തോരണം പിന്നെ, ഝഷത്തിന്റെ താഴത്തെ അരികിലൊരു ഉത്തരവും വളരുമെല്ലാം ഉണ്ടാക്കിയശേഷം, അർദ്ധചന്ദ്രാകാരമായി ലതാദികളെക്കൊണ്ടു പത്രതോരണമെന്ന പേരായി ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നുമാം. എടത്തും വലത്തും അനന്തരം മകരത്തലതുടങ്ങിയുള്ള അവയോറോട്ടുകൂടി അഞ്ചുവളവുണ്ടായി മകരതോരണമെന്ന പേരായി പിന്നിലുമുണ്ടാക്കുക. പിന്നെ നാനാ പക്ഷികൾ തുടങ്ങിയുള്ള രൂപങ്ങളോടുകൂടി മകരത്തലകൊണ്ടു ശോഭിച്ച ചിത്രതോരണമെന്ന പേരായിട്ട് ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നുമാം.

പ്രത്യന്താരാദ്വിരചയ്യ ഭിത്തിം
തതഃ സമന്താത് സുദൃഢൈഃ ശിലാദ്യൈഃ
താം ഭൂഷയേദ്വേദികയാങ്ഘ്രിമൂലേ
തദൂർദ്ധ്വ സംശോഭിതജാലപഞ്ജരാദ്യൈഃ. ൩൬

തതഃ സമന്താത് പ്രത്യന്തരാന്തഃ ഭിത്തിം സുദൃഢൈഃ ശിലാദ്യൈഃ വിരചയ്യ—പിന്നെ ചുറ്റും പടിക്കുമുകളിൽ ഉത്തരത്തിന്റെ ചുവട്ടിൽ ഉറപ്പുള്ള കല്ലുകൊണ്ടുതാൻ മരംകൊണ്ടുതാൻ ഭിത്തിയെ കെട്ടിച്ച്. അംഘ്രിമൂലേ വേദികയാ തദൂർദ്ധ്വേ തതഃ ഉജ്ജ്വലപഞ്ജരാദ്യൈഃ താം ഭൂഷയേത്—ഭിത്തിയുടെ ചുവട്ടിൽ വേദികകൊണ്ടും, വേദികയുടെ മുകളിൽ ശോഭയോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന പഞ്ജരം കൂടം ശാല നാസിക ഇത്യാദികൊണ്ടും ഭിത്തിയെ അലങ്കരിക്കണം.

(വ്യാ-പ.) ഇനി ഭിത്തി പടപ്പാൻ ചൊല്ലുന്നു:—

പിന്നെ പടിക്കുത്തരത്തോടിടയിൽ ചുറ്റും ഉറപ്പോടുകൂടിയ കല്ല്, ഇഷ്ടക, മണ്ണ്, ദാരുഫലകാ, ജാലകം എന്നീ അഞ്ചു ദ്രവ്യങ്ങളാൽ ഒന്നുകൊണ്ടു ഭിത്തിയെ പണിചെയ്യിട്ട്, ആ ഭിത്തിയെ പിന്നെ താഴെ മുറ്റത്തു വേദികകൊണ്ടും, വേദികമേൽവായിൽ ശോഭിച്ചിരിക്കുന്ന പഞ്ജരാദികളെക്കൊണ്ടും അലങ്കരിക്ക.

പ്രത്യുത്തോദ്ധന പാദായതിവസുമനിഷഡ്-
ഭാഗതോദ്ധ്യർദ്ധകന
ദ്വിത്രിഘ്നേനാംഘ്രിതാരേണ ച ഭവതി സമാ-
ദ്ധ്യുച്ഛ്രയാ വേദികായാഃ

ഉത്സേധേ ദ്വ്യംശിതേ/ഽധോ/ഽവധി ഗ്ഗണരശനാ-
ന്യഷ്ടധാഷ്ടാദ്രിഷഡ്ഭാ-
ഗേ/ംശൈഃ കമ്പാബ്ജകമ്പാഃ ശശികരശശിഭിഃ
ശേഷതോ/ഽധം ഗളം ച. ൩൭

പ്രത്യുത്സേധേന—പടിയുടെ പൊക്കത്തോളം താൻ, പാദാ യതിവസ്വമുനിഷഡ്ഭാഗതഃ—കാലുനീളത്തിന്റെ എട്ടൊന്നുതാൻ ഏഴൊന്നുതാൻ ആറൊന്നുതാൻ, ദ്വിത്രിഘ്നേന അംഘ്ര്യർദ്ധേന അംഘ്രിതാരേണ ച—കാലിന്റെ വിസ്താരത്തിൽ രണ്ടുതാൻ മൂന്നുതാൻ രണ്ടരതാൻ, സമാ വേദികായാഃ അച്ഛ്രായഃ ഭവതി—തുല്യമായിട്ടു വേദികയ്ക്കു പൊക്കം ഉണ്ടാകാം. ഉത്സേധേ ദ്വ്യംശിതേ—ആ പൊക്കത്തെ രണ്ടായി പകുത്ത്, അധോ/ഽവധി ഗ്ഗണരശനാ—മേലേ പാതികൊണ്ടു മൂന്നു മേഖലകളും, അന്തരീ അപി—ചുവട്ടിൽ ഗളവുമുണ്ടാക്കു. അഷ്ടാദ്രിഷഡ്ഭാഗേ ശശികരശശിഭിഃ കമ്പാബ്ജകമ്പാഃ—എന്നിയേ വേദികപ്പൊക്കത്തെ എട്ടുതാൻ ഏഴുതാൻ ആറുതാൻ പകുത്ത് ഒരംശംകൊണ്ടു മുകളിൽ കമ്പിനേയും, രണ്ടംശംകൊണ്ടു പത്മത്തെയും, അതിന്നുതാഴെ, ഒരംശംകൊണ്ടു കമ്പിനേയും—അധഃ ശേഷതഃ ഗളം ച—ശേഷിച്ച അംശങ്ങളെക്കൊണ്ടു ചുവട്ടിൽ ഗളത്തെയുമുണ്ടാക്കു. ഇങ്ങനെ രണ്ടുപ്രകാരം വേദികയുടെ പണി ചെയ്വൂ.

(വ്യാ—വ) ഇനി വേദികയെ ചൊല്ലുന്നു:—

പടിയുടെ ഉയരത്തോടു താൻ, കാൽനീളത്തിന്റെ എട്ടൊന്ന് ഏഴൊന്ന് ആറൊന്ന് എന്നിവയോടു താൻ, രണ്ടര രണ്ടു മൂന്ന് ഇരട്ടകളും, താഴത്തെതുകൊണ്ടു ഗളവും, എന്നിയേ വേദികയുടെ ഉയരത്തെ എട്ടുതാൻ ഏഴുതാൻ ആറുതാൻ പകുത്താൽ, മേലേ അററത്തുനിന്നു കീഴ്പ്പോട്ടു ഒന്ന് രണ്ട് ഒന്ന് എന്നീ അംശങ്ങളെക്കൊണ്ടു കമ്പം അബ്ജകമ്പം എന്നിവയും, താഴെ ശേഷിച്ച അംശംകൊണ്ടു ഗളവും വാജനവും ഭവിക്കുന്നു.

പ്രാസാദഃ സകലാ/ംഘ്രിതോരണചതുർ-
ദ്വാരാന്വിതോ മണ്ഡിതഃ-
സ്തംഭാഭ്യന്തരജാലപഞ്ജരയുതോ
വാ പഞ്ചഹസ്താദികഃ

യുക്താ മൂലതലേ വിദിക്സ്ഥിതചതുഷ്-
കൂടൈഃ പരസ്താത് പരഃ
ശാലാകൂടകനാസികാദിവിലസ-
ജ്ജാലോജ്ജ്വലത് പഞ്ജരഃ. ൬൭

സകലഃ പ്രാസാദഃ— എല്ലാ പ്രാസാദവും, അംഘ്രിതോരണചതുർദ്വാരാന്വിതഃ— കാലുകളും തോരണങ്ങളും നാലു ദിക്കിലും വാതിലുകളും കൂടിയിരിക്കണം. പഞ്ചഹസ്താദികഃ മണ്ഡിതസ്തംഭാഭ്യന്തരജാലപഞ്ജരയുതഃ വാ— അഞ്ചു കോലുതുടങ്ങി വലുതായിട്ടുള്ളവററിന്ന് അലങ്കാരസ്തംഭങ്ങളും സ്തംഭങ്ങളുടെ ഇടകളിൽ ജാലപഞ്ജരങ്ങളുംകൂടെ ഉണ്ടാകകിലുമാം. പരഃ മൂലതലേ വിദിക്സ്ഥിതചതുഷ്കൂടൈഃ യുക്തഃ— എഴുകോലു തുടങ്ങിയുള്ള പ്രാസാദങ്ങൾക്കു താഴത്തെ നിലയിൽ കോണുകളിൽ കൂടങ്ങളെ കൂടി ഉണ്ടാക്കുകിലുമാം. തത്പരഃ ശാലാകൂടകനാസികാദിവിലസജ്ജാലോജ്ജ്വലത്പഞ്ജരഃ— ഒമ്പതു കോൽ പതിനൊന്നു കോൽ തുടങ്ങിയുള്ള വലിയ പ്രാസാദങ്ങൾക്കു ശാലകളും കൂടങ്ങളും നാസികകളും മഹാനാസികകളും ഇവറെറക്കൊണ്ടു ശോഭിച്ചിരിക്കുന്ന ജാലപഞ്ജരങ്ങളുംകൂടി ഉണ്ടാക്കുകയുമാം.

(വ്യാ — വ) ഇനി പ്രാസാദത്തിന്നു തക്കവണ്ണം ദിക്കിൽ അലങ്കാരം വേണമെന്നു ചൊല്ലുന്നു:—

കുട്ടാഴിയാതെയുള്ള പ്രാസാദങ്ങൾ ഒക്കെയും കാലുകൾ തോരണങ്ങൾ നാലു ദ്വാരങ്ങൾ എന്നിവറെറാടുകൂടിയിരിക്കണം. അഞ്ചുകോൽപരിഷ തുടങ്ങി മേല്പോട്ടുള്ളവ അലംകാരപത്മങ്ങൾ, കാൽപഴുതുകളിൽ ജാലപഞ്ജരങ്ങൾ എന്നിവറെറാടു കൂടീട്ടാകിലുമാം. അതിൻെറ മേലേത്തു താഴത്തെ നിലയിൽ കോണുകളിൽ നാലു കൂടങ്ങളോടുകൂടിയുമാം. അതിന്നുമേലേത്തു ശാലാകൂടം മഹാനാസിക എന്നു തുടങ്ങിയുള്ളവറെറക്കൊണ്ടു ശോഭിച്ചിരിക്കുന്ന ജാലപഞ്ജരങ്ങളോടുംകൂടി ഇരിക്കണം.

അനന്തരം ദിഗ്വിദിക്കുകളിലെ അലങ്കാരങ്ങളെ പറയുന്നു.

കുഡ്യപങ്ക്ത്യാദിഭക്തേ വിദിശി വിരചയേത്
കൂടമേകാംശവിസ്താ-
രായാമം ദ്വ്യംശദീർഘാം ദിശി ദിശി വിതതാം-
മേകഭാഗേന ശാലാം

ശാലാകൂടാന്തരാളേ ചരണവിരഹിതാം-
ശോന്മിതാം നാസികാം താം-
പാർശ്വദ്വന്ദ്വേ സജാലം ചരണവിരഹിതാം-
ശാദിതഃ പഞ്ജരം ച. ൩൯

കർണ്ണേ പങ്‌ക്ത്യാദിമക്ഷേത്രേ — ഒരു പുറത്തു ഭിത്തിയുടെ നീളത്തെ പത്തു് ഒമ്പതു് എട്ടു് ഈ സംഖ്യകളെക്കൊണ്ടു പകുത്താൽ, വിദിക്ഷ്വേകാംശവിസ്താരായാമം കൂടം — കോണുകളിൽ അതിൽ ഒരംശത്തോളം വിസ്താരത്തോടും ദീർഘത്തോടുംകൂടിയിരിക്കുന്ന കൂടത്തേയും, ദിക്ഷു ദിശി ദ്വ്യംശദീർഘാം ഏകഭാഗേന വിതതാം ശാലാം — നാലു ദിക്കുകളിലും രണ്ടംശം നീളമായും ഒരംശം വിസ്താരമായും ശാലയേയും ഉണ്ടാക്കൂ. ശാലാകൂടാന്തരാളേ ചരണവിരഹിതാംശോന്മിതാം നാസികാം — ഈ ശാലാകൂടങ്ങളുടെ ഇടയിൽ മുക്കാൽ അംശംകൊണ്ടു ദീർഘവിസ്താരമായി മഹാനാസികയേയും, തത്പാർശ്വദ്വന്ദ്വേ ചരണവിരഹിതാംശാദിതഃ സജാലം പഞ്ജരം ച വിരചയേത് — ഈ നാസികകളുടെ രണ്ടു പുറത്തും മുക്കാൽ ഒന്നു് ഇത്യാദി ശേഷമുള്ള അംശങ്ങളെക്കൊണ്ടു ജാലത്തോടുകൂടിയ പഞ്ജരത്തേയും ഉണ്ടാക്കണം.

(വ്യാ—ഖ) *ഇനി ശാലാകൂടങ്ങളെ ചൊല്ലുന്നു:—

പ്രാസാദഭിത്തിപ്പുറവിസ്താരത്തെ പത്തു തുടങ്ങിയുള്ള സംഖ്യകളെക്കൊണ്ടു പകുത്താൽ അതിലൊരംശവിസ്താരദീർഘങ്ങളായിട്ടു നാലുകോണിലും കൂടത്തെ ഉണ്ടാക്കുക. രണ്ടംശം നീളമായി ഒരംശം വീതിയുമായിരിക്കുന്ന ശാലകൾ നാലുദിക്കിലും പണിചെയ്യു. ശാലാകൂടമദ്ധ്യത്തിൽ മുക്കാലംശംകൊണ്ടു മഹാനാസികയും പണിചെയ്യു. അതിന്റെ ഇരുപുറവും മുക്കാൽ തുടങ്ങിയുള്ള അംശംകൊണ്ടു് ജാലത്തോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന പഞ്ജരത്തെയുമുണ്ടാക്കുക.

ധാമ്നോഽഷ്ടാംശമിതോഽഥവാ പ്രതിമയൈഃ
സ്തൂപ്യന്തിമൈഃ സംയുതഃ
പ്രാസാദാകൃതികശ്ച കൂട ഉദിതോ
മദ്ധ്യസ്ഫുരന്നാസികഃ

ശാലാ തത്സമസൂത്രഗാ മുഖപടീ-
ശക്തിധ്വജാദ്യുജ്ജ്വലാ
സ്തൂപീത്രയ്യുപശോഭിതാ പരിലസ-
ന്നാസാ ച സങ്കീർത്തിതാ. ൨൦

അഥ ധാമ്നഃ അഷ്ടാംശമിതഃ വാ — കൂടമെന്നിയേ പ്രാസാദവിസ്താരത്തിന്റെ എട്ടിൽ ഒരംശം കൊണ്ട് കൂടത്തെ ഉണ്ടാക്കാം. പ്രതിമുഖൈഃ സ്തൂപ്യന്തികൈഃ സംയുതഃ പ്രാസാദാകൃതികഃ ച (കൂട ഉദിതഃ) — പടി തുടങ്ങി താഴികക്കുടംവരെയുള്ള അവയവങ്ങൾ ഒക്കെയും ഉണ്ടായി പ്രാസാദത്തിന്റെ ആകൃതിപോലെ ഇരിക്കും കൂടം. മധ്യസ്ഥനാസികഃ — കൂടമധ്യത്തിങ്കൽ ലഘുനാസികകൊണ്ടു ശോഭിച്ചിരിക്കുകയും വേണം. ശാലാ തത്സമസൂത്രഗാ-ശാലയും കൂടത്തിന്റെ പുറപ്പാടോടു തുല്യമായി തള്ളിയിരിക്കുമാറും, മുഖപടീശക്തിധ്വജാദ്യുജ്ജ്വലാ-മുഖപ്പലകകൊണ്ടും ശക്തിധ്വജാദികളെക്കൊണ്ടും ശോഭിച്ചിരിക്കുമാറും, സ്തൂപീത്രയ്യുപശോഭിതാ പരിലസന്നാസാ ച സങ്കീർത്തിതാ-മൂന്നു താഴികക്കുടംകൊണ്ടു ശോഭിച്ചിരിക്കുമാറും, ശോഭിച്ചിരിക്കുന്ന ലഘുനാസികയോടുകൂടിയിരിക്കുമാറും, ദിക്കുകളിൽ ശാലയെ ഉണ്ടാക്കിപ്പൂ.

(വ്യാ-വ.) ഇനി ശാലാകൂടങ്ങളുടെ ലക്ഷണത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

പ്രാസാദവിസ്താരത്തിന്റെ എട്ടൊന്നു വിസ്താരമായിട്ടു കൂടം ചൊല്ലപ്പെട്ടു. പടി തുടങ്ങി താഴികക്കുടത്തോളമുള്ള അവയവങ്ങളോടുകൂടി പ്രാസാദാകൃതിയായി മധ്യത്തിങ്കൽ സ്ഫുരിച്ചിരിക്കുന്ന നാസിക ഉണ്ട ബാലനാസികയോടും കൂടി ഇരിക്കണം. ശാല പിന്നെ കൂടത്തോളം പുറപ്പാടായി, മുഖഫലക, ശക്തി, ധ്വജം എന്നു തുടങ്ങിയവറ്റെക്കൊണ്ടു ശോഭിച്ചു, മൂന്നു താഴികക്കുടത്തോടുകൂടി, മധ്യത്തിങ്കൽ ബാലനാസികയെ കൊണ്ടു ശോഭിച്ചിരിക്കയും വേണം.

മണ്ഡൈർവിചിത്രിചതുർമ്മിതൈർമ്മിതാരിതാ-
നാഗാനകം പഞ്ജരം
നാസാദ്യുജ്ജ്വലിതം ച ജാലകമഥോ
ദ്വാദ്ധ്യർദ്ധചാരഃ സംസ്ഥിതാം

ദണ്ഡൈർദ്വ്യാദിയുഗാന്തിമൈസ്സുതാഗ്രതോ-
ദണ്ഡാർദ്ധാധിതമായതം
കർത്തവ്യം ദ്വിഗുണാന്തിമം സുഷിരിതം
ഗോമൂത്രകാദിക്രമാത്. ൭൫

ദ്വിത്രിചതുർഭിരിതൈഃ ഖണ്ഡൈഃ മിതവിസ്താരാന്താനകം പഞ്ജരം—രണ്ടു മൂന്നു നാലു ഖണ്ഡുകളെക്കൊണ്ട് അളവായ വിസ്താരങ്ങളോടുകൂടി പഞ്ജരത്തെ ഉണ്ടാക്കൂ. നാസാല്യഞ്ചലിതം ച—അത് നാസികാദികളെക്കൊണ്ടു ശോഭിച്ചുമിരിക്കണം. അധോ വേദ്യൂർദ്ധ്വാഗ്രതഃ സംസ്ഥിതം ജാലകം—പിന്നെ വേദികയുടെ മുകളിൽ പഞ്ജരത്തിന്റെ താഴെ ജാലകത്തെ ഉണ്ടാക്കൂ. അതിന്റെ, ദ്വ്യാദിയുഗാന്തിമൈഃ ഇതം രണ്ടു ഖണ്ഡു തുടങ്ങി നാലു ഖണ്ഡോളം വിസ്താരവും, ഖണ്ഡാദ്ധിതഃ ദ്വിഗുണാന്തിമം ആയതം—വിസ്താരത്തിൽ ഓരോ ഖണ്ഡുകൂടി വിസ്താരത്തിലിരട്ടിയോളം നീളവുമുണ്ടാകണം. ഗോമൂത്രകാദിക്രമാത് സുഷിരിതം ച കർത്തവ്യം—ഗോമൂത്രകാദിക്രമേണ സുഷിരങ്ങളോടുംകൂടിയിരിക്കണം.

(വ്യാ-വ.) ഇനി പഞ്ജരത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

രണ്ട് മൂന്ന് നാല് എന്നിട്ട ഖണ്ഡുകളെക്കൊണ്ട് അളക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന വിസ്താരങ്ങളോടുകൂടി, മദ്ധ്യനാസിക തുടങ്ങിയുള്ളവറ്റെക്കൊണ്ടു ശോഭിച്ചിരിക്കുന്ന പഞ്ജരം ഉണ്ടാക്കപ്പെടണം. പഞ്ജരത്തിന്റെ താഴെ വേദികയുടെ മേൽവായിൽ ഇരിപ്പോരു ജാലകവുമുണ്ടാക്കപ്പെടണം. അതു പിന്നെ, രണ്ടു തുടങ്ങി നാലോളമുള്ള ഖണ്ഡുകളെക്കൊണ്ടു വിസ്താരവും, വിസ്താരത്തേക്കാൾ ഓരോ ഖണ്ഡ് ഏറീട്ട് ഇരട്ടിയോളം നീളവുമായി ഇരിക്കണം. ഗോമൂത്രകാദിക്രമേണ ഇളസ്സപ്പെട്ടിരിക്കയും വേണം.

സ്തംഭാന്തരേ മഹതി ധാമനി പാദവിസ്താ-
രോച്ഛ്രായധിപാദതലപദ്മഗകുംഭസംസ്ഥാം
പാദായതാം ഘടമുഖോദ്ഗതപത്രചിത്ര-
മൂലാം പ്രകല്പയതു കുംഭലതാം സമന്താത്. ൭൬

മഹതി ധാമനി സ്തംഭാന്തരേ സമന്താത്—വലുതായിരിക്കുന്ന പ്രാസാദത്തിന്റെ കാലുകളുടെ ഇടയിൽ ചുറ്റും, പാദവിസ്താരോച്ഛ്രായധിപാദതലപദ്മഗകുംഭസംസ്ഥാം—കാലോളം വിസ്താരവും പൊക്കവും, വിസ്താരത്തിൽ കാൽവാശി നീളവും ആയിരിക്കുന്ന താമരപ്പൂവിന്റെ കർണ്ണികയിൽ ഉണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്ന

കുടത്തിൽനിന്നു പുറപ്പെടുന്നതും, പാദായതാം ഘടമുഖോദ്ഗതപത്രചിത്രമൂലാം കംമ്പലതാം പ്രകല്പയേത്ത — കാലോളം നീളമായി പത്രങ്ങളോടും പുഷ്പങ്ങളോടും കൂടീട്ടുള്ളതും ആയ ലതയെ ഉണ്ടാക്കുക.

(വ്യാ-വ.) ഇനി കംമ്പലതയെ ചൊല്ലുന്നു:—

വലിയ പ്രാസാദങ്ങളിൽ പുറവും കാൽപഴുതുകളിൽ കംമ്പലതയെ പണിചെയ്ക. കാൽവണ്ണത്തോളമിവരവും, അതുകൊണ്ടൊന്നേകാൽ വിസ്താരവും ആയുള്ള പത്മകർണ്ണികയിങ്കൽ പണിചെയ്തിരിക്കുന്ന കുടത്തിൽ നില്ക്കുമാറു പണിചെയ്കയും വേണം. കാൽവണ്ണത്തോളമിവരമായി കുടത്തിന്റെ വായിൽനിന്നു മേല്പോട്ടു പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ലതകൊണ്ടു പത്രമായിരിക്കുന്ന മൂലപ്രദേശത്തോടുകൂടിയിരിക്കയും വേണം.

അനന്തരം ഭിത്തികളുടെ ഉള്ള പ്രകാരാന്തരത്തെ പറയുന്നു:—

ഭങ്ക്ത്വാ പ്രത്യുത്തരാന്തർഗ്ഗതചരണമിതിം
ഭോഗിഭിർഭാഗതോഽധഃ
വേദിം വേദൈശ്ച പാദാൻ ദളരചിതവള-
ഭ്യന്തരം ഭാഗതോഽഥ
യാവത്സോപാനസാന്ദ്രപ്രസരവളഭിത-
സ്സാർദ്ധനീപ്രം കപോതം
ഗേഹേഽല്പേ സപ്തമേനാജ്ജ്വലപദഗൃഹപി-
ണ്ഡിം കരോതൂച്ചമേന. ൯൩

അല്പേ ഗേഹേ—അല്പപ്രാസാദങ്ങളിൽ, പ്രത്യുത്തരാന്തർഗ്ഗതചരണമിതിം (അംഘ്ര്യാ) ഭോഗിഭിഃ ഭങ്ക്ത്വാ—പടിയുടെ മുകളിൽ നിന്ന് ഉത്തരത്തോളമുള്ള കാലുനീളത്തെ എട്ടുകൊണ്ടു പകുത്താൽ, അധഃ ഭാഗതഃ വേദിം—ഒരംശംകൊണ്ടു വേദികയെയും, വേദൈഃ പാദാൻ—നാലംശംകൊണ്ടു കാലുകളെയും, അഥ ഭാഗതഃ—പിന്നെ ഒരംശത്തിന്റെ—ദളരചിതവളഭ്യന്തരം—അരയംശംകൊണ്ട് ഉത്തരവും വളഭിയും, യാവത്സോപാനസാന്ദ്രപ്രസരവളഭിതഃ സാർദ്ധനീപ്രം കപോതം—തന്റെ പൊക്കത്തോളം പുറപ്പാടുണ്ടായിരിക്കുന്ന വളഭിയിൽ തന്റെ പൊക്കത്തോളം പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന കപോതത്തെ സപ്തമേന—ഏഴിലൊന്നായ അംശംകൊണ്ടും, അഷ്ടമേന ഉജ്ജ്വലപദഗൃഹപിണ്ഡിം ച കരോതു —

എട്ടാമത്തെ അംശംകൊണ്ടു കാലുകളുടെ അഗ്രത്തോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന ഗ്രാഹപിണ്ഡിയേയും ഉണ്ടാക്കണം.

(വ്യാ-റ.) ഇനി കല്പകരാദികളെ ചൊല്ലുന്നു:—

പടിയോട്ടുത്തരത്തോടിട ഉള്ള കാൽനീളത്തെക്കൊണ്ടു എട്ടു പകുത്താൽ താഴത്തെ അംശംകൊണ്ടു വേദികയെ, പിന്നെ നാലംശം കൊണ്ടു കാൽനീളത്തെ, അതേരണ്ടു അംശംകൊണ്ടു ഉണ്ടാക്കിയ ഉത്തരവും വളഭയായി ഉള്ളതിനെ, ഒരംശംകൊണ്ടു തന്റെ ഇവരത്തോളം പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന വളഭങ്ങേന്ന് തനിക്ക് ഉചിതമാകുന്ന പുറപ്പാടോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന കപോതത്തെ, എട്ടാമംശംകൊണ്ടു ശോഭിച്ചിരിക്കുന്ന കാലുകളോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന ഗ്രാഹപിണ്ഡികയെ, പണി ചെയ്ക. പഞ്ജരാദിരിത്യലംകാരത്തിന്നവകാശമില്ലാത്തേടത്തു ഇതാകുന്നു എന്നു 'ശേഷഹ്രസ്വേ' എന്നിതിന്നു താൽപര്യം.

ഖണ്ഡോത്തരം ചരണവിസ്തൃതിതുല്യവിസ്തൃം-
ശ്രേഷ്ഠം ഘനസ്ത്രിചരണം ചരണോനതീവ്രം
പത്രോത്തരം ദലഘനീനഘനം കനിഷ്ഠം
രൂപോത്തരം ഘനവിശാലവിപരീതതോ വാ. ൪൪

ചരണവിസ്തൃതിതുല്യവിസ്താരത്തോടുകൂടിയ ഉത്തമം ഖണ്ഡോത്തരം — കാലുകളുടെ വിസ്താരത്തോടു തുല്യമായിരിക്കുന്ന വീതിയോടും കനത്തോടും കൂടിയിരിക്കുന്ന ഉത്തരം ഉത്തമമായ ഖണ്ഡോത്തരമാകുന്നു. അഥ ചരണോനതീവ്രം പത്രോത്തരം— ഈ വിസ്താരത്തിൽ മുക്കാൽ ഘനമായിരിക്കുന്ന ഉത്തരം മദ്ധ്യമമായ പത്രോത്തരമാകുന്നതു്. ദലഘനീനഘനം കനിഷ്ഠം രൂപോത്തരം— വീതിയിൽ പാതി കനമായിരിക്കുന്ന ഉത്തരം അധമമായ രൂപോത്തരമാകുന്നതു്. ഘനതതീ വിപരീതതോ വാ—ഈ ഉത്തരങ്ങൾക്കു കനവും വീതിയും മറിച്ചുമാകാം.

(വ്യാ-റ.) ഇനി ഉത്തരലക്ഷണത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

കാൽനീളത്തോടു സമമായിട്ടു വിസ്താരവും ഘനവുമുള്ളതു് ഉത്തമമായിരിക്കുന്ന ഖണ്ഡോത്തരം; വിസ്താരത്തെക്കാറ്റം നാലൊന്നു കുറഞ്ഞു ഘനമായുള്ളതു് മദ്ധ്യമമായുള്ള പത്രോത്തരം; വീതിയിൽ പാതി പെരിയ ഭേഷം കനമായുള്ളതു് അധമമായിരിക്കുന്ന രൂപോത്തരം. അതിന്റെ വീതിയും കനവും പകർന്നുകൊള്ളാം വ്യഴികയായിട്ടു് എന്നു പൊരുൾ.

ഉദ്ദേശ്യേ വിശിഖാംശിതേ ദ്വിതയതോ
രൂപോത്തരേ വാജനം
ഷഡ്ഭക്തേഷ്വല്പമേകാംശതോ ദ്വിതയതോ
വാ സ്യാന്മഹാവാജനം
ഏതന്നിർഗമനം നിജാംശവിഹിതം
ന്യസ്യേദുപര്യുത്തര-
സ്യൈതത്തീവ്രസമുച്ഛ്രയോച്ഛ്രയദലാം-
ശവ്യാപ്തതാം പട്ടികാം. ൨൩

രൂപോത്തരേ ഉദ്ദേശ്യേ വിശിഖാംശിതേ— ഈ രൂപോത്തരങ്ങൾ തന്റെ പൊക്കത്തെ അഞ്ചായിട്ടു പകുത്ത്, ദ്വിതയതഃ വാജനം — അതിൽ രണ്ടംശംകൊണ്ടു മേൽക്കതയെ ഉണ്ടാക്കൂ. ഷഡ്ഭക്തേ ഏകാംശതഃ അല്പം വാജനം ദ്വിതയതഃ മഹാവാജനം വാ സ്യാത് —പൊക്കത്തെ ആറംശിച്ചാൽ ഒരംശംകൊണ്ട് അല്പവാജനത്തെയും രണ്ടംശംകൊണ്ടു മഹാവാജനത്തെയും ഉണ്ടാക്കുകിലുമാം. ഏതന്നിർഗമനം നിജാംശവിഹിതം_ ഈ വാജനങ്ങളുടെ പുറപ്പാടു തന്റെ പൊക്കത്തിൽ പാതിതാൻ കാലുതാൻ ഉണ്ടാക്കൂ. ഉത്തരസ്യ ഉപരി ഏതത്തീവ്രസമുച്ഛ്രയോച്ഛ്രയദലാംശവ്യാപ്തതാം പട്ടികാം ന്യസ്യേത് — ഈ ഉത്തരത്തിന്റെ മുകളിൽ, ഉത്തരവീതിയോളം പൊക്കവും പൊക്കത്തിൽ പാതി കനവുംകൂടിയുള്ള പുറവുത്തരത്തെയും വച്ച് ആണികളെയും വച്ച് ഉറപ്പിപ്പൂ.

(വ്യാ_മ.) ഇനി ഉത്തരത്തിന്റെ വാജനത്തെച്ചൊല്ലുന്നു:-

ഉത്തരത്തിന്റെ ഉയരത്തെ അഞ്ചംശിച്ചാൽ രണ്ടു കൊണ്ടു വാജനം ഭവിക്കുന്നു. അല്പവാജനം കൂടാതെയുള്ള രൂപോത്തരങ്ങൾതന്നെ ഉള്ളതാകുന്നു. പിന്നെ ആറംശിച്ചാൽ ഒരംശംകൊണ്ട് അല്പവാജനവും, രണ്ടുകൊണ്ടു മഹാവാജനവും എന്നാകിലുമാം. ഇവററിന്റെ പുറപ്പാട്, തന്റെ തന്റെ ഉയരംകൊണ്ടു നാലൊന്ന്, പാതി എന്നീ അംശങ്ങളെക്കൊണ്ടു വിധിക്കപ്പെട്ടു. പിന്നെ ഉത്തരത്തിന്റെ മീതെ പുറവുത്തരത്തെ ചതിക്ക. ഉത്തരകനത്തോളമിടവരവുമായി, ആയിടവരത്തിൽ പാതി കനവുമായി ഇരിക്കണം പുറവുത്തരം.

ഏകാംഘ്ര്യൂനാദിദണ്ഡാഛ്രയമുപരി നിധാ-
യോത്തരേ വാജനം പ്രാക്-
തിര്യഗ്ദണ്ഡാഛ്രിതാംഘ്ര്യൂനിതവിതതിതുലാ-
സ്താസു വംശാന്തവൃത്ത്യാ
സ്വാഗ്രാക്രാന്താഃ ജയന്തീസ്തദുപരി സമസമീ-
കൃത്യ കൢപ്തോന്നമാർഗ്ഗാ
നിശ്ഛിദ്രം ഛാദയേത് സ്വോചിതഘനഫലകാ-
പ്രസ്തരേണോർദ്ധ്വഭാഗം. ൨൩

ഉത്തരേ ഉപരി—ഉത്തരത്തിന്റെ മുകളിൽ, ഏകാംഘ്ര്യൂനാദിദണ്ഡാഛ്രയം വാജനം നിധായ—ഒരു ദണ്ഡ്, മുക്കാൽ ദണ്ഡ് വിസ്താരമുണ്ടായിരിക്കുന്ന വാജനങ്ങളെ വക്കുത്തു വളരെപ്പോലെ വച്ച് അതിന്മേൽ, പ്രാക് തിര്യക് ച ദണ്ഡാഛ്രിതാംഘ്ര്യൂനിതവിതതിതുലാഃ—നീളത്തിലും വിലങ്ങത്തിലും ഒരു ദണ്ഡു പൊക്കവും മുക്കാൽ ദണ്ഡു വീതിയും ഉണ്ടായിരിക്കുന്ന തുലാങ്ങളെ ഒട്ടുതാഴ്ത്തിവെയ്പൂ. താസു വംശാന്തവൃത്ത്യാ സ്വാഗ്രാക്രാന്താഃ ജയന്തീഃ അത്തുലാങ്ങളിൽ ഉത്തരത്തോടു അനുസരിച്ച് പാതി തുലാങ്ങളിൽ താണ് ഇരിക്കുമാറു വെക്കു. തുലാങ്ങളെയും വെട്ടിത്താഴ്ത്തു, തദുപരി സമസമീകൃത്യ—അത്തുലാങ്ങളുടെയും കണ്ണിത്തുലാങ്ങളുടെയും മുകള് ഒക്കെയും ചെത്തി സമമാക്കി, ഉന്നമാർഗ്ഗം കൢപ്താ—ചരിവ് അളവാക്കിച്ചെയ്തു, സ്വോചിതഘനഫലകാപ്രസ്തരേണ ഊർദ്ധ്വഭാഗം നിശ്ഛിദ്രം ഛാദയേത്—അവിടെ യോഗ്യമായിരിക്കുന്ന പലകകളെക്കൊണ്ടു മുകളിലെ ഭാഗം ഇടവരാതെ മറയ്ക്കൂ.

(വ്യാ. ര.) ഇനി തട്ടിടുവാൻ ചൊല്ലുന്നു:—

ഒരു ദണ്ഡു താൻ മുക്കാൽ ദണ്ഡു താൻ ഇവരമായുള്ള വാജനത്തെ നടേതന്നെ ഉത്തരമേൽവായിൽ വളരെപ്പോലെ ഇടേണ്ടു. ആ തുലാങ്ങളിൽ കണ്ണിത്തുലാങ്ങളെ നെടിയ ഉത്തരം പോലെ നീളമായി തന്നിൽ പാതി അറുത്തു കടത്തിയിടേണ്ടു. പിന്നെ ഇടയിടയ്ക്കുമിട്ടു മേലെ ഭാഗം ചെത്തി സമമാക്കി കനത്തിൽ ഉള്ള പലകകൾ വിരിച്ചു മീതെ ഭാഗത്തെ പഴുതുകൂടാതെ അടയ്ക്കൂ.

ദ്വാരാർദ്ധതഃ കദളികാകരണേന ഗർഭ-
കുഡ്യം ക്രമാന്മുകുളയേത്സുദൃഢൈഃ ശിലാദ്യൈഃ
ദ്വാരോർദ്ധ്വതോഽഷ്ടപുടചാരുലസത്തരംഗ-
ഗർഭാർദ്ധതുംഗമപിധാനശിലാഭിരാമം. ൪൭

ദ്വാരാർദ്ധതഃ കദളികാകരണേന—ദ്വാരോച്ചത്തിന്റെ പാതിക്ക് ഇട മേല്പോട്ടു കോണുകളാൽ അകത്തു വലിഞ്ഞുവരുമാറ്, ഗർഭകുഡ്യം ക്രമാത് സുദൃഢൈഃ ശിലാദ്യൈഃ മുകുളയേത്—ഗർഭഗൃഹത്തിന്റെ ഭിത്തിയെ ഉറപ്പായിരിക്കുന്ന കല്ലുകളെക്കൊണ്ടു കെട്ടിക്കൂട്ടു. ദ്വാരോർദ്ധ്വതഃ അഷ്ടപുടചാരുലസത്തരംഗഗർഭാർദ്ധതുംഗം അപിധാനശിലാഭിരാമം—ദ്വാരത്തിന്റെ മുകളിൽ എട്ടു പട്ടമായും, അകത്ത് അടുത്തുവരുമാറും, ഗർഭഗൃഹവിസ്താരത്താൽ പാതി പൊക്കമുണ്ടായിരിക്കുമാറും, മുകളിൽ കമഴ്ത്തുകല്ലുകൊണ്ടു ശോഭിച്ചിരിക്കുമാറും കൂട്ടിക്കെട്ടിക്കൊള്ളണം.

(വ്യാ-വ.) ഇനി ഇരവു പടുപ്പാൻ ചൊല്ലുന്നു:—

ഗർഭദ്വാരത്തിന്റെ ഇവരത്തിന്റെ അർദ്ധത്തുങ്കേന്നു തുടങ്ങി കദളികാകരണമെന്ന ഇരവു പടുത്ത് അതുകൊണ്ട് ക്രമത്താലെ ഗർഭഭിത്തിയെ മുകുളമായി ചമയ്ക്കൂ. ശില തുടങ്ങിയുള്ളവറ്റെക്കൊണ്ട് ദ്വാരമേൽവായിൽനിന്നു മേല്പോട്ടു അഷ്ടാശ്രമായി സുന്ദരമായി ശോഭിച്ചിരിക്കുന്ന തരംഗമാലതോടുകൂടി ദ്വാരമേൽവായിൽനിന്നു ഗർഭവിസ്താരത്തിൽ പാതി ഇവരത്തോടുകൂടി പൂർണ്ണേഷ്ടികൊണ്ടു മനോഹരമായിരിക്കുകയും വേണം.

അനന്തരം കഴ്പ്പുകൾ ഇടാൻ പറയുന്നു:—

കുഡ്യോത്തരപട്ടികോപരി ലുപാഃ
കൂടപ്രവിഷ്ടാഗ്രകാഃ
സ്വസ്വാംശാഹിതകർണ്ണസൂത്രകമിതാ
മദ്ധ്യാദികർണ്ണാവധി
സ്തംഭോച്ചേ ശരശൈലനന്ദനയനൈ-
ർഭക്തേ ചതുർദ്ധാന്തരാത്
താസാം സ്യാദവലംബനം നയനവ-
ഹ്ന്യബ്ധ്യുർവ്വരാംശൈഃ ക്രമാത്. ൪൮

ഉത്തരപട്ടികോപരി—ചുറ്റുത്തരത്തിന്റെ മുകളിൽ, കൂടപ്രവിഷ്ടാഗ്രകാഃ— കൂടത്തുങ്കൽ തലകൾ എല്ലാറ്റിന്റെയും തൊ

ട്ടിരിക്കുമാറും, സപാസപാംശോദിതകണ്ണസൂത്രകമിതാഃ — തന്റെ തന്റെ സ്ഥാനത്തു തുടങ്ങി കൂടത്തോളമുള്ള കണ്ണസൂത്രത്തോളം നീളത്തോടുകൂടിയിരിക്കുമാറും, മദ്ധ്യാദികണ്ണാവധി ലുപാഃ കല്പ്യാഃ — നടുവിൽ രണ്ടുപുറത്തും തുടങ്ങി കോടിവരേയും ഒരുപോലെ അകലം വരുമാറു കഴുക്കോലുകളെ ഉണ്ടാക്കുക. സ്തംഭോച്ച്രശരശൈലനന്ദനയനൈഃ ഭക്തേ — കാലുനീളത്തെ അഞ്ചുതാൻ ഏഴുതാൻ ഒമ്പതുതാൻ രണ്ടു താൻ പകുത്തിട്ട്, ദ്വ്യഗ്ന്യബ്ധ്യേകപ്രമിതൈരംശൈഃ ക്രമാത (ഉത്തരാത) അധഃ അവലംബനം ചതുർധാ സ്യാത് — രണ്ടുതാൻ മൂന്നുതാൻ നാലുതാൻ ഒന്നുതാൻ അംശങ്ങളെക്കൊണ്ടു പകുത്തു ക്രമേണ കഴപ്പലകകളുടെ ഉത്തരത്തിന്നു താഴെ താഴ്ചയേയും നാലു പ്രകാരം വരുത്താം.

(വ്യാ-വ.) ഇനി കഴപ്പലകകളെ ഇടുവാൻ ചൊല്ലുന്നു:—

ചുറ്റുത്തരമേൽവായിൽ അഞ്ചു തുടങ്ങി കോടിയോളമുള്ള കഴപ്പലകകളെ നടുവിന്നു തുടങ്ങി രണ്ട് ഭാഗക്കാരംവണ്ണം ഇടുന്നു. കൂടത്തിൽ അകംപൂകിയിരിക്കുന്ന അഗ്രങ്ങളോടുകൂടി ഇരിക്കുകയും വേണം. ചുറ്റുത്തരമേൽവായിലും കൂടത്തിലും തന്റെ തന്റെ സ്ഥാനത്തുനിന്നു പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്ന കണ്ണസൂത്രത്തോളം നീളങ്ങളായിരിക്കയും വേണം. പിന്നെ കാലിവരംകൊണ്ട് അഞ്ച്, ഏഴ്, ഒമ്പത്, രണ്ട് എന്നിവറ്റെക്കൊണ്ടു പകുത്താൽ ക്രമത്താലെ രണ്ട്, മൂന്ന്, നാല്, ഒന്ന് എന്നീ അംശങ്ങളെക്കൊണ്ട് ഉത്തരക്കീഴ്വായിൽനിന്ന് കീഴ്പോട്ട് ഇക്കഴപ്പലകകളുടെ താഴ്ച നാലു പ്രകാരം ഭവിക്കുന്നു.

അഷ്ടാംശകാദികൃശവിസ്തൃതിപാദകാംശ-
തീവ്രാ ച നീപ്രഫലകോത്തരതോ ലുപാനാം
ഭിത്ത്യംഗുലാദിവിതതം ചതുരശ്രരൂപം
കർത്തവ്യമസ്യ വലയം ച നിജാന്തരൂപം. ൭൯

ഉത്തരതഃ അഷ്ടാംശകാദികൃശവിസ്തൃതിപാദകാംശതീവ്രാ—ഉത്തരവീതിയിൽ എട്ടൊന്നുതാൻ ഏഴിലൊന്നുതാൻ ആറിലൊന്നുതാൻ കുറഞ്ഞ വീതിയോടും, വിസ്താരത്തിൽ മൂന്നൊന്നു കനത്തോടും കൂടിയിരിക്കുമാറ്, ലുപാനാം നീപ്രഫലകാ—കഴുക്കോലുകളുടെ അററത്തു വാവടയേയും വച്ചു തറപ്പൂ. അസ്യ ഭിത്ത്യംഗുലാദിവിതതം ചതുരശ്രരൂപം നിജാന്തരൂപം വലയം ച കാര്യം—

രണ്ടംഗുലം ചതുരത്രമായും മൂന്നംഗുലം ചതുരമായും കഴുക്കോലു കളുടെ വീതിയനുസരിച്ചു തുളച്ചു വളകളുമടിച്ചുകൊള്ളണം.

(വ്യാ-വ.) ഇനി വാവട വള എന്നിവയെറ ചൊല്ലുന്നു:—

ഉത്തരവണ്ണത്തേക്കാൾ എട്ടൊന്ന് ഒമ്പതാലൊന്ന് പത്താലൊന്ന് എല്ലാം കുറഞ്ഞ വിസ്താരവും, അതിൽ മൂന്നൊന്നു കനവുമായിട്ടു വാവടയെ ഉണ്ടാക്കും. ഇരുവിരൽ മൂവിരൽ തുടങ്ങി വിസ്താരമായി സമചതുരശ്രമായിട്ട് ഈ കഴുപ്പലകകളിൽ തുളച്ചു തട്ടുന്ന വളകാം ഉണ്ടാക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യം.

ശാകാദ്യുത്തമദാരുകഌപ്തഫലകൈ-
രേതാഃ സമന്താൽപ്പാഃ
സംഛാദ്യോപരി തത് പിധാനഫലകാം
കൃതോല്ലസത് കീലകാം
വാസ്ത്വാധാരസമുന്നതാം പ്രഥിതയത്-
പാദാബ്ജകാദ്യാദികാം
വിന്യസ്യേന്നവപുണ്ഡരീകമുകുളാ-
ഗ്രാമൂർദ്ധതസ് തൂപികാം. ൩൦

ശാകാദ്യുത്തമദാരുകഌപ്തഫലകൈഃ ഏതാഃ ഖപാഃ സമന്താത് സംഛാദ്യ—ഇക്കഴുക്കോലുകളെ തേക്കുതുടങ്ങിയ ഉറപ്പുള്ള മരങ്ങളുടെ പലകകൊണ്ട് എല്ലാടവും തറപ്പിച്ചു, ഉല്ലസത് കീലകാം തത് പിധാനഫലകാം കൃതാ—ശോഭിച്ചിരിക്കുന്ന നാരായത്തോടു കൂടിയ അവസാനപ്പലകയും വച്ച്, ഉപരിമുകളിൽ, വാസ്ത്വാധാരസമോന്നതാം—തറയുടെ പൊക്കത്തോളം നീളമായും, പ്രഥിതത് പാദോബ്ജകാദ്യാദികാം—പ്രസിദ്ധമായിരിക്കുന്ന താമരക്കടങ്ങളോടുകൂടിയ ചുവടോടും, നവപുണ്ഡരീകമുകുളാഗ്രാം—താമരമൊട്ടു പോലെ ഇരിക്കുന്ന അഗ്രത്തോടും കൂടിയിരിക്കുന്ന, സ് തൂപികാം വിന്യസ്യേത്—താഴികക്കുടത്തെ നല്ല മുഹൂർത്തത്തുങ്കൽ വയ്ക്കണം

(വ്യാ-വ.) അതിന്റെ മേലെ പണിപ്രകാരത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

കഴുപ്പലകകളുടെ ചുറവും മീതേ തേക്കു തുടങ്ങിയുള്ള ഉത്തമവൃക്ഷങ്ങളെക്കൊണ്ട് ഉണ്ടാക്കിയ ഫലകങ്ങളെക്കൊണ്ട് മറച്ചിട്ടു മുകളിൽ താഴികക്കുടത്തിന് ഉറപ്പായിട്ടുള്ള നാരായത്തോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന അവസാനപ്പലകയെയും തറച്ചിട്ട് അതിന്റെ മീതേ താഴികക്കുടത്തെ വയ്പ്പൂ. അധിഷ്ഠാനത്തോളമിവരമായി

പ്രസിദ്ധമായിരിക്കുന്ന പത്മകം തുടങ്ങിയുള്ള അവയവങ്ങളോടുംകൂടി താമരയുടെ മൊട്ടുപോലെ കൂമ്പിയിരിക്കുന്ന അഗ്രത്തോടുംകൂടി ഇരിക്കണം താഴികക്കുടം.

വർഷാതപാദിവാരണ-
കല്യൈഃ ശുല്ബാദികല്പിതൈഃ ഫലകൈഃ
സാരേഷ്ടകാദിഭിർവ്വാ
വിമാനശിഖരം തതഃ സുപിധേയം. ൧ ൮

വർഷാതപാദിവാരണകല്യൈഃ—മഴ വെയില് ഇത്യാദികളെ തടുക്കുന്നതിനു സമർത്ഥങ്ങളായിരിക്കുന്ന, ശുല്ബാദികല്പിതൈഃ ഫലകൈഃ—ചെമ്പു തുടങ്ങിയുള്ള പലകകളെക്കൊണ്ടുതാൻ, സാരേഷ്ടകാദിഭിഃ വാ—ഉറപ്പുള്ള ഇഷ്ടക ഓട് ഇത്യാദികൊണ്ടുതാൻ, തതഃ വിമാനശിഖരം സുപിധേയം—പിന്നെ പ്രാസാദത്തിന്റെ മുകളിൽ മേച്ചിലു ചെയ്യപ്പൂ.

(വ്യാ-വ.)—ഇനി മേച്ചിൽപ്രകാരം ചൊല്ലുന്നു—

മഴ, വെയില്, മഞ്ഞ്, കാററ് എന്നു തുടങ്ങിയുള്ളവററ തടുപ്പാൻ ശക്തിയുണ്ടായി ചെമ്പ്, വെള്ളി, പൊന്ന് എന്നിവററെക്കൊണ്ട് ഉണ്ടാക്കിയ ഫലകങ്ങളെക്കൊണ്ടുതാൻ, സാരങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഇഷ്ടക ഓട് എന്നിവററെക്കൊണ്ടുതാൻ, പ്രാസാദത്തിന്റെ ശിഖരത്തെ നന്നായി മേഞ്ഞു മറയ്ക്കു.

അനന്തരം അല്പപ്രാസാദങ്ങളുടെ പ്രകാരാന്തരത്തെപ്പറയുന്നു—

അല്പധാമനി വിസ്തൃതിദ്വിഘ്നിത-
പ്രായതോച്ഛ്രയേഷ്ടാംശിതേ
മൂലാംശേന മസൂരകോച്ഛ്രയമഥ
സ്തംഭോച്ഛ്രയം ദ്വ്യംശതഃ
ഭൂയഃ പ്രസ്തരമംശതോ ഗളമിതാം-
ശേന പ്രകണ്ഠോച്ഛ്രയം
ഭാഗാഭ്യാം ശിഖരോച്ഛ്രയം വിരചയേ-
ദേകാംശതഃ സ്തൂപികാം. ൧ ൯

അല്പധാമനി—അല്പപ്രാസാദങ്ങളിൽ, വിസ്തൃതിദ്വിഘ്നിതപ്രായതോച്ഛ്രയേ അഷ്ടാംശിതേ—വിസ്താരത്തിൽ മികവോടും ഇരട്ടിയായുള്ള പൊക്കത്തെ എട്ടായിട്ടു പകുത്താൽ മൂലാംശേന മസൂരകോച്ഛ്രയം—താഴെ ഒരംശംകൊണ്ടു തറയുടെ പൊക്കം

ത്തെയും, അഥ ഷഡ്ഭാഗത്താൽ സ്തംഭോച്ഛ്രയം-പിന്നെ രണ്ടംശംകൊണ്ടു കാലുനീളത്തെയും, ത്രയഃ അംശൈഃ പ്രസ്തരം-പിന്നെ ഒരംശംകൊണ്ടു പ്രസ്തരത്തെയും, ഏകാംശേന ഗളം-പിന്നെ ഒരംശംകൊണ്ടു ഗളത്തെയും, ഭാഗാഭ്യാം പ്രക്ലൃപ്തോച്ഛ്രയം ശിഖരോച്ഛ്രയം -പിന്നെ രണ്ടംശംകൊണ്ട് കല്പിച്ചിരിക്കുന്ന കഴുപ്പലകകളുടെ പൊക്കത്തെയും, ഏകാംശേന സ്തൂപികാം ച വിരചയേത്-പിന്നെ ഒരംശംകൊണ്ടു താഴികക്കുടത്തിന്റെ പൊക്കത്തെയുമുണ്ടാക്കുക.

(വ്യാ-മ.) ഇനി പ്രാസാദാവയവങ്ങളുടെ മറ്റൊരു പ്രകാരം ചൊല്ലുന്നു:—

പ്രാസാദം ചെറുതാകുമ്പോൾ അതുകൊണ്ടുള്ള ഉയരം മുക്കാൽവാരം വീതിയിലിരട്ടി വേണ്ടിവരുന്നു. ആ ഉയരത്തെ പിന്നെ എട്ടംശിച്ചാൽ ചുവട്ടിലെ അംശംകൊണ്ടു അധിഷ്ഠാനോച്ഛ്രയത്തെ ഉണ്ടാക്കുക. അവിടെനിന്ന് രണ്ടംശംകൊണ്ടു കാലിന്റെ ഉയരത്തെയും, പിന്നെ ഒരംശംകൊണ്ടു പ്രസ്തരത്തെയും, അതിന്റെ മേലൊരംശംകൊണ്ട് ഉണ്ടാക്കിയ ഉയരത്തോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന ഗളത്തെയും, രണ്ടംശംകൊണ്ടു ശിഖരോച്ഛ്രയത്തെയും, പിന്നെ ഒരംശമുള്ളതുകൊണ്ടു താഴികക്കുടത്തെയും ഉണ്ടാക്കുക.

സ്തംഭോർദ്ധ്വാദിസമുച്ഛ്രയേ പ്രകൃതിഭ-
ക്തേ പ്രസ്തര പാതിസ്ഥ-
ത്യംശേ ഷട്ചാന്തരാംശകേന ത്രിശശിഭിർ-
ഭൂതാളിമഞ്ചൈസ്സ്രുതിഭിഃ
കണ്ഠാദ്രീന്ദുകലാതിഥിസ്സ്വപാംശനാസപോ-
താലിംഗപട്ട്യന്തരാ-
ന്യുപ്രകാരൈശ്ശ പ്രതിവാംശനേ പ്രതികൃതോ-
ന്തേ കർമ്മാംശഹാന്യാ വദേൽ. ൫൨.

സ്തംഭോർദ്ധ്വാദിസമുച്ഛ്രയേ പ്രസ്തര-കാലുനീളത്തിൽ പാതിയോളമുള്ള പ്രസ്തരത്തിന്റെ പൊക്കത്തെ, പ്രകൃതിഭക്തേ വാ അതിസ്ഥൂത്യംശേ വാ- ഇരുപത്തിനൊന്നായിട്ടോ പത്തൊമ്പതായിട്ടോ പകുത്താലതിൽ, ത്രിശശിഭിഃ ഉത്തരം പദാംശകേന- മൂന്നംശംകൊണ്ടു ഉത്തരത്തെയും ഒരംശംകൊണ്ടു കപോതത്തെയും, ഭൂതാളി... ഭൂതാളി-മൂന്നംശംകൊണ്ടു ഭൂതങ്ങളോടുകൂടിയ വാജിയെയും, കണ്ഠാദ്രീന്ദുകലാതിഥിഭിഃ സവാജനാസപോതാലിംഗപട്ട്യന്തരിഃ-

ഒരംശംകൊണ്ടു വാജനത്തെയും ഏഴംശംകൊണ്ടു കപോതത്തെയും ഒരംശംകൊണ്ട് ആലിംഗപട്ടത്തെയും ഒരംശംകൊണ്ടു ഗളത്തെയും, ഇത്യാകാംക്ഷെ: പ്രതിവാജനേ—മൂന്നംശംകൊണ്ടു പടിയേയും ഒരംശംകൊണ്ടു പടിയുടെ മുകളിൽ വാജനത്തെയുമുണ്ടാക്കു. അവയെ പ്രതികപോതേ ക്ഷുദ്രാംശൈ ന്യൂ പത്തൊമ്പതംശമാക്കിയെടുത്തു പടിക്കും കപോതത്തിന്നും ഓരോ അംശം കുറച്ചു് ഇരിക്കുമാറും ഉണ്ടാക്കിക്കൊള്ളു.

(വ്യാ— വ.) ഇനി പ്രസ്തരങ്ങളുടെ അവയവങ്ങളെ ചൊല്ലുന്നു:—

കാൽനീളത്തിൽ പാതി ഇടങ്ങയുള്ള ഉവമത്തൊടുകൂടിയിരിക്കുന്ന പ്രസ്തരത്തെക്കൊണ്ട് ഇ(നി?ന്ന)പത്തൊന്നു താൻ പത്തൊമ്പതു താൻ മൂന്നുകൊണ്ടുമൊന്നുകൊണ്ടും ഉത്തരത്തെയും വാജനത്തെയുമുണ്ടാക്കു. മൂന്നംശംകൊണ്ടു വളഭിയേയും, ഒന്ന് ഏഴ്, ഒന്ന്, ഒന്ന് എന്നിവറ്റെക്കൊണ്ടു പട്ടം കപോതം ആലിംഗപട്ടം ഗളം എന്നിവറ്റെയും, മൂന്ന് ഒന്ന് എന്നിവറ്റെക്കൊണ്ടു വളഭിയെയും വാജനത്തെയുമുണ്ടാക്കു. പത്തൊമ്പതു് അംശിച്ചു എങ്കിൽ പടിയേയും കപോതത്തെയും ഓരോ അംശം കുറച്ചു പണിചെയ്യു.

ഇത്യേകഭൂമൌ ചതുരശ്രരൂപേ
സുരാലയേഽല്പേ വിധിരഭ്യധായി;
അഥാഭിധാസ്യേ ചിതലാദിജാതി-
ച്ഛന്ദാദിവൃത്താദിഗതം വിശേഷം. ൫൪

മയാ ചതുരശ്രരൂപേ ഏകഭൂമൌ അല്പേ സുരാലയേ വിധിഃ ഇതി അഭ്യധായി—എന്നാൽ ചതുരശ്രമായി ഒരു നിലയായിരിക്കുന്ന അല്പപ്രാസാദത്തിങ്കലെ പണിയുടെ പ്രകാരം ഈവണ്ണം വചിക്കപ്പെട്ടു. അഥ ചിതലാദിജാതിച്ഛന്ദാദിവൃത്താദിഗതം വിശേഷം അഭിധാസ്യേ—അനന്തരം രണ്ടു നില തുടങ്ങിയുള്ള പ്രാസാദങ്ങളുടെയും ജാതിപ്രാസാദത്തിന്റെയും ഛന്ദപ്രാസാദത്തിന്റെയും വൃത്തപ്രാസാദത്തിന്റെയും വിശേഷവിധികളെ പറയുന്നേൻ.

(വ്യാ— വ.) ഇനി ചിതലാദിഭേദങ്ങളെ ചൊല്ലുന്നു:—

ചതുരശ്രമായി ഒരു നിലയായി അല്പമായി ഇരിക്കുന്ന പ്രാസാദത്തിങ്കലെ വിധി ഇപ്രകാരം ചൊല്ലപ്പെട്ടു. അനന്തരം

ചിത്രതലം ത്രിതലം ജാതിച്ഛന്നം വികല്പങ്ങളാഭാസം വൃത്തം വൃത്തായതം ചതുരായതം ഹസ്തിപൃഷ്ഠം ഷഡശ്രം, അഷ്ടാശ്രം എന്നുള്ള പ്രാസാദങ്ങളുടെ വിശേഷത്തെ ചൊല്ലുന്നു.

ത്ര്യാദ്യാശാകരപരിമിതം ശശിതലം
ബാണാദിമാർത്താണ്ഡദോഃ-
പര്യന്തം ദ്വിതലം ഹയാദി നൃപഹ-
സ്താന്തം ത്രിഭൂമ്യന്വിതം
കുര്യാദ്ധാമ നിജോചിതോച്ഛ്രയയുതം
പ്രോക്തോച്ഛ്രയേഷ്വപ്യതോ
യുക്ത്യാ പാദദലത്രിപാദകരസം-
യോഗക്ഷയൌ ച ക്വചിത്. ൧൧

ത്ര്യാദ്യാശാകരപരിമിതം ശശിതലം — മൂന്നുകോൽ തുടങ്ങി പത്തുകോലുവരെയും ഉണ്ടാക്കുന്ന പ്രാസാദങ്ങൾ ഒരു നിലയായിട്ടും, ബാണാദിമാർത്താണ്ഡദോഃപര്യന്തം ദ്വിതലം — അഞ്ചുകോലു തുടങ്ങി പന്ത്രണ്ടുകോലുവരെയും രണ്ടു നിലയായിട്ടും, ഹയാദി നൃപഹസ്താന്തം ത്രിഭൂമ്യന്വിതം — ഏഴുകോലുതുടങ്ങി പതിനാറുകോലുവരെയും മൂന്നു നിലയായിട്ടും, നിജോചിതോച്ഛ്രയയുതം ധാമ കുര്യാത് — തനിക്കു വിധിച്ചിരിക്കുന്ന പൊക്കത്തോടുകൂടി പറഞ്ഞതുപോലെ പ്രാസാദങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കുക. എന്നു പ്രോക്തോച്ഛ്രയേഷു യുക്ത്യാ പാദദലത്രിപാദകരസംയോഗക്ഷയൌ ച — മുമ്പിൽ നാലു പ്രകാരം വിധിച്ചിരിക്കുന്ന പൊക്കത്തിൽ യുക്തിക്കുതക്കവണ്ണം കാൽ അര മുക്കാൽ ഇതുയും കോലു കൂട്ടീട്ടും കുറച്ചിട്ടും ആവശ്യത്തിങ്കൽ വേണ്ടിവരും.

(വ്യാ-വ.) ഇനി ഏകചിത്രതലങ്ങളുടെ നിയമത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

മുക്കോൽ തുടങ്ങി പതിക്കോലോളമുള്ള പ്രാസാദത്തെ ഒരു നിലയായി പണിചെയ്ക. നാല്ലേക്കാൽ അയ്ക്കോൽ തുടങ്ങി പന്തിരുകോലോളമുള്ള പ്രാസാദത്തെ ദ്വിതലമായിട്ടും പണിചെയ്ക. അരക്കോൽ ഏഴുകോൽ തുടങ്ങി പതിനാറുകോലോളമുള്ള പ്രാസാദത്തെ മൂന്നുനിലയായിട്ടു കൂടീട്ടും പണിചെയ്വൂ. അതതിന്നു മതിയാംവണ്ണം നടേ ചൊല്ലിയ ഇവരത്താലൊന്നിനോടു കൂടി ഇരിക്കയും വേണം; ചൊല്പ്പുതക്കവണ്ണം. ചിലേടത്തു ഇന്നാലുപ്രകാരം ചൊല്ലിയ ഇവരങ്ങളിൽ കുഴിച്ചില്ലായ്കിൽ കാൽക്കോൽ

അരക്കോൽ മുക്കാൽ കോൽ തന്റെ തന്റെ യോനിമംഗം താൻ കൂട്ടകയുമാം കളകയുമാം.

ആരൂഢഭിത്തിമുപചിത്യ ലുപാഗ്രധാനീം
യുക്ത്യാ തലാന്തരവിധൌ പ്രവിധായ തസ്യാം
ബാഹ്യോത്തരാഹിതലുപാ വിനിവേശ്യ കൃത്വാ
തത്പട്ടികാം സമതലീകൃതമഥ ഗളം വിദധ്യാത്. ൩൬

തലാന്തരവിധൌ ആരൂഢഭിത്തിം ഉപചിത്യ—മാളികയായിട്ടുള്ള പ്രാസാദങ്ങളിൽ ആരൂഢത്തിന്നു നേരെ ഭിത്തിയെ കെട്ടിയാൽ, യുക്ത്യാ ലുപാഗ്രധാനീം കൃത്വാ—ആ ഭിത്തിയുടെ മുകളിൽ കഴുക്കോലുകളെ പിടിപ്പിക്കുന്നതിന്നു മോന്തായംപോലെ ഒരു ഉത്തരത്തെ വച്ച്, ബാഹ്യോത്തരാഹിതലുപാഃ തസ്യാം വിനിവേശ്യ—പുറത്തെ ഉത്തരങ്ങളിൽ നിന്നു തുടങ്ങി അതിങ്കൽ അഗ്രം വരുമാറു കഴുക്കോലുകളെ ഇരുത്തി, പട്ടികാം കൃത്വാ സമതലിതേ—സംഭാരപ്പടിയേയും വച്ചു തുലാങ്ങളും പലകകളും ഇട്ടു സമതലമാക്കിയാൽ, അഥ ഗളം വിദധ്യാത്—പിന്നെ അവിടെ സിരപ്പലക ചെത്തിവച്ച് ഗളത്തെയുമുണ്ടാക്കുക.

(വ്യാ-വ.) ഇനി ഛദിതലത്തിന്റെ പണിപ്രകാരത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

രണ്ടു നിലവേണമെങ്കിൽ അർദ്ധഭിത്തിയെ പടുത്തു മേട പൊക്കി യുക്തിക്കൊത്തവണ്ണം നാവുതാങ്ങിയുമിരുത്തി ബാഹ്യോത്തരത്തിന്മേലിരുത്തിയ കഴുക്കോലുകളെ നാവുതാങ്ങി മേൽപാട്ടിൽ ചെവുത്തി മീതെ സംഭാരപ്പടിയും വച്ചിട്ടു പിന്നെ മേൽചെത്തി സമമാക്കി ഗളത്തെ ഉണ്ടാക്ക.

സ്തംഭേ പ്രാഥമികേ ഹ്യനലാദിശിവനി-
ക്ഷേത്രാംശിതേ/ംശൈഃ ക്രമാ-
ദുന്നത്യാഗ്നിത്രിഗുണേഷു ശൈലശരനാ-
ഗാങ്കാബ്ധിഭിഃ സമ്മിതാ
ഗ്രീവോക്താ നവധാ തതോ/പി ലലകം-
ശൈഃ പൂർവ്വപൂർവ്വാശ്രിതാഃ
പ്രോന്നത്യാ ച തദുന്നതിഃ പ്രതിതലം
സ്യാത് പ്രസ്തരപ്രക്രിയാ. ൩൭

പ്രാഥമികേ സ്തംഭേ—താഴത്തെ നിലയുടെ കാൽപൊക്കത്തെ അനലാദിശിവനിക്ഷേത്രൈഃ അംശിതേ—മൂന്നുതുടങ്ങി പതി

ഒന്നൊന്നുവരെയുള്ള സംഖ്യകളെക്കൊണ്ടു പകുത്തു്, ക്രമാത് നേത്രാഗ്നിത്രിഗുണപൂർണ്ണശൈലശരനാഗാങ്കാംശകൈഃ സമ്മിതാ നവധാ ഗ്രീവാ ഉക്താ-ക്രമേണ രണ്ടും മൂന്നും മൂന്നും മൂന്നും അഞ്ചും ഏഴും അഞ്ചും എട്ടും ഒമ്പതും ഈ സംഖ്യകളോടു തുല്യമായിട്ട് ഒമ്പതുപ്രകാരം മേലെ നിലയുടെ കാലിവരത്തെ ഉണ്ടാക്കു. ഇക്കാലുനീളത്തെ ഗളമെന്നും പറയാം. തതഃ പരതലക്ഷ്മോച്ച പൂർവ്വപൂർവ്വാംശശ്രിതഃ തദുന്നതിഃ പ്രോക്തനയാ-പിന്നെയുംമേല്പോട്ടു നിലകളെ ഉണ്ടാക്കുന്നേടത്തു് അതിന്റെ താഴത്തെനിലയുടെ കാലുനീളത്തെ ഇപ്രകാരം അംശിച്ച് ആ അംശംകൊണ്ട് കാലിവരത്തെ ഉണ്ടാക്കു. പ്രതിതലം പ്രസ്തരപ്രക്രിയാ സ്യാത്-മാളികകളുടെ ഇടയിലെ ഭിത്തിയിങ്കൽ നിലകൾക്കു പ്രസ്തരത്തെയും ഉണ്ടാക്കണം.

(വ്യാ വ.) ഇനി രണ്ടാം നിലയുടെ കാലിവരത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

താഴത്തെനിലയുടെ കാൽനീളം കൊണ്ടു മൂന്നു തുടങ്ങി പതിനൊന്നോളമുള്ള അവറ്റെക്കൊണ്ടു പകുത്താൽ, ക്രമത്താലെ രണ്ടു മൂന്ന് മൂന്ന് (മൂന്ന്) അഞ്ചു ഏഴു അഞ്ചു് എട്ടു് ഒമ്പതു് എന്നീ അംശങ്ങളെക്കൊണ്ടു മേലെ നിലയുടെ കാൽനീളം ഒമ്പതുപ്രകാരം ചൊല്ലപ്പെട്ടു അതിന്മേലെയുമുണ്ടു് കണക്കാക്കണമെങ്കിൽ അതതിന്റെ കീഴെനിലയുടെ കാൽനീളത്തിങ്കൽ നിന്നു് ഊഹിക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യം അവിടത്തെകാൽനീളം. നിലതോറും പ്രസ്തരപ്രക്രിയയും ഭവിക്കണം.

ഗ്രീവായാമുപരി ത്രിദണ്ഡപരിശി-
ഷ്ടാംശേ ചതുർഭാജിതേ
മൂലാംശം ച തൃതീയകം ച ദശധാ
തുര്യം ച കൃത്വാംശകം
ആലിംഗാന്തരപട്ടികാം ത്രിഭിരഥാ-
ഭ്യാമന്തരീം പഞ്ചഭി-
സ്ത്വാദ്യാംശാദിനവാങ്കനാം പ്രതിമധഃ—
പങ്ക്ത്യംശകേ കല്പയേത്. ൩൫

ഗ്രീവായാം ഉപരി മാളികയുടെ കാലുനീളത്തിന്റെ മുകളിൽ, ത്രിദണ്ഡപരിശിഷ്ടാംശേ മൂന്നു ദണ്ഡുമാത്രം നീക്കി ശേഷംതാഴെയുള്ള ഭാഗത്തെ, ചതുർഭാജിതേ-നാലായിട്ടു പകുത്താൽ അതിൽ, മൂലാംശം തൃതീയകം തുര്യമംശകം ച ദശധാ കൃത്വാ-താഴത്തെ

അംശകത്തേയും മൂന്നാമത്തേ അംശകത്തേയും നാലാമത്തേ അംശകത്തേയും പത്തായിട്ടു പകുപ്പൂ. അധഃ പങ്ക്ത്യംശകേ—താഴത്തെ പത്തു് അംശത്തിൽ, ത്രിഭിഃ ആലിംഗാഹ്വയപട്ടികാം—മൂന്നംശംകൊണ്ടു ശിവലിംഗംപോലെ കന്തയോടും വാജനത്തോടുംകൂടിയ പടിയേ ഉണ്ടാക്കൂ. ഉപര്യാം അന്തരീം—രണ്ടംശംകൊണ്ടു ഗളത്തെ ഉണ്ടാക്കൂ. പഞ്ചഭിഃ സപാദ്യംശാശ്രിതവാജനാം പ്രതിം ച കല്പയേത്—പിന്നെ അഞ്ചംശമുള്ളതുകൊണ്ടു പടിയെയും തന്റെ രണ്ടംശംകൊണ്ടു് വാജനത്തോടും കൂടിയുണ്ടാക്കൂ.

(വ്യാ-വ.) ഇനി മൂന്നു ശ്ലോകംകൊണ്ടു മീതെ മീതെ നിലയുടെ ഭിത്ത്യലങ്കാരത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

ഗ്രീവ എന്നു മേലേനിലയുടെ കാൽ നീളം; അതിന്റെ മേലേ അററത്തു മൂന്നു ദണ്ഡ് ഇട്ടേച്ചു ശേഷംകൊണ്ടു നാലു പകുത്താൽ നടേത്തതിനേയും മൂന്നാമതിനേയും നാലാമതിനേയും പത്തു പകുത്താൽ നടേത്തെ പത്തംശത്താൽ മൂന്നുകൊണ്ടു് ആലിംഗപട്ടത്തേയും രണ്ടുകൊണ്ടു ഗളത്തേയും അഞ്ചംശംകൊണ്ടു പടിയേയുമുണ്ടാക്കുക. അപ്പടി തന്നിൽ രണ്ടംശമുള്ള വാജനത്തോടുകൂടി ഇരിക്കയുംവേണം.

ശാലാകൂടഗവാക്ഷകാദിരുചിരാം
ഭിത്തിം ദ്വിതീയേ തൃതീ-
യേംശേ പഞ്ചഭിരുത്തരം ച വലഭിം
കൂടാദിപാദ്യുജ്ജ്വലാം
തുര്യേംശേ ദശഭിർദ്വികർണ്ണപൂർവപ-
ട്ടാഢ്യം കപോതം തതഃ
സസ്വാംഘ്രിം ഗൃഹപിണ്ഡിമൂർധ്വനിഹിതൈർ-
ഭാഗൈസ്ത്രിഭിഃ കല്പയേത്. ൫൯

ദ്വിതീയേ ശാലാകൂടഗവാക്ഷകാദിരുചിരാം ഭിത്തിം- രണ്ടാമത്തെ അംശകത്തുന്നൽ ശാലകളോടും കൂടങ്ങളോടും ജാലകങ്ങളോടും കാലുകളോടുംകൂടിയ ഭിത്തിയെ ഉണ്ടാക്കൂ. തൃതീയേ പഞ്ചഭിഃ ഉത്തരം പഞ്ചഭിഃ കൂടാദിപാദ്യുജ്ജ്വലാം വലഭിം ച-മൂന്നാമത്തെ പത്തംശത്തിൽ അഞ്ചുകൊണ്ടു് കല്പുത്തരത്തെയും, കൂടങ്ങളോടും ഗജസിംഹാദികളോടുംകൂടിയിരിക്കുന്നവലഭിയേയുമുണ്ടാക്കൂ. തുര്യേംശേ ദശഭിഃ-നാലാമത്തെ പത്തംശത്തിൽ, ദ്വികർണ്ണപൂർവപട്ടാഢ്യം

കപോതം-രണ്ടംശംകൊണ്ട് മുഖപട്ടികയോടും കൂടിയിരിക്കുന്ന കപോതകത്തെ ഉണ്ടാക്കുക. തതഃ ഊർദ്ധ്വനിർഗ്ഗതൈഃ ത്രിഭിഃ ദണ്ഡൈഃ സപാദാംഘ്രിം ഗൃഹപിണ്ഡിം കല്പയേത്-മുകളിൽ മൂന്നു ദണ്ഡിനേ നീക്കിയിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് കാലുകളോടു കൂടിയിരിക്കുന്ന ഗൃഹപിണ്ഡിയാകുന്ന ഭിത്തിയേയുമുണ്ടാക്കുക.

(വ്യാ-ഖ.) ശാലാകൂടം ജാലകം എന്നു തുടങ്ങിയുള്ള വരേറ കൊണ്ടു ശോഭിച്ചിരിക്കുന്ന ഭിത്തിയേ രണ്ടാമംശംകൊണ്ട് ഉണ്ടാക്കുക. മൂന്നാമതിലേ പത്തംശത്തിൽ അഞ്ചുകൊണ്ട് ഉത്തരത്തേയും, അഞ്ചംശംകൊണ്ട് ഭൂതവ്യാളികളെക്കൊണ്ട് ശോഭിച്ചിരിക്കുന്ന വലഭിയേയും, നാലാമതിലേ പത്തംശംകൊണ്ട്, രണ്ടംശം കൊണ്ട് ഉണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്ന മുഖപ്പട്ടിയോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന കപോതത്തേയും, പിന്നെ മേൽ ഇട്ടേച്ചു മൂന്നു ദണ്ഡുകളെക്കൊണ്ടു പ്രാസാദത്തിന്നു വിധിച്ച കാലുകളോടുംകൂടിയിരിക്കുന്ന ഗൃഹപിണ്ഡിയേയും ഉണ്ടാക്കുക.

തലേ ദ്വിതീയേ വിദിശാസു കൂടാൻ
ദിശാസു ശാലാശ്ച തദന്തരേഷു
നാസീർദ്വിശോ വാ രചയേദ്ദിശാസു
മൂർത്തീരജാദ്യാഃ ശിഖരേ ച നാസീഃ. ൩൦

ദ്വിതീയേ തലേ-രണ്ടു നിലയുള്ളേടത്ത്, വിദിശാസു കൂടാൻ-കോണുകളിൽ കൂടങ്ങളേയും; ദിശാസു ശാലാഃ ച - ദിക്കുകളിൽ ശാലകളേയും, തദന്തരേഷു ദ്വിശഃ നാസീഃ വാ-ശാലാകൂടങ്ങളുടെ ഇടയിൽ ഒന്നുതാൻ രണ്ടുതാൻ നാസികകളേയും, ശിഖരേ അജാദ്യാഃ മൂർത്തീഃ ച രചയേത്-ശിഖരത്തുങ്കൽ, ബ്രഹ്മാവ് കിഴക്ക്, ദക്ഷിണാമൂർത്തി തെക്ക്, നരസിംഹം പടിഞ്ഞാറ്, കൃഷ്ണൻ വടക്ക്-ഇങ്ങനെ നാലുമൂർത്തികളേയും മരംകൊണ്ടുതാൻ കല്ലുകൊണ്ടുതാൻ ഉണ്ടാക്കിപ്പൂ.

(വ്യാ-ഖ.) രണ്ടാംനിലയിൽ കോണുകളിൽ കൂടങ്ങളേയും, ദിക്കുകളിൽ ശാലകളേയും, ശാലാകൂടാന്തരങ്ങളിൽ നാസികകളെ(യും) ഈരണ്ടായിട്ടുതാൻ പണിചെയ്ക. പിന്നെ [1]പടിക്കുകളിൽ കിഴക്കുതുടങ്ങി ബ്രഹ്മൻ ദക്ഷിണാമൂർത്തി നരസിംഹം ശ്രീകൃഷ്ണൻ എന്നീ മൂർത്തികളേയും, ശിഖരങ്ങളിൽ ഗജത്തിൻതാൻ (?) നാസികകളേയും ഉണ്ടാക്കുക.

1. പരിഷ്കൃതപാഠം.

ബാഹ്യാന്തരേണ രഹിതേ വിഗതോർദ്ധ്വകൂടേ
ഗ്രീവാന്തരേ നിജഗളാംശകൃതാഗ്രകുഡ്യേ
ന്യസ്യോത്തരം ന്യസതു തത്ര ലുപാൻസ്തുലാസ്ഥ-
പാദേഷു ലഗ്നശിരസശ്ചരണാർദ്ധലംബാഃ. ൩൮

ഗ്രീവാന്തരേ-മാളികയുള്ളേടത്തു മേലെ നിലയുടെ കാൽനിരത്തുകൾ; ബാഹ്യാന്തരേണ രഹിതേ വിഗതോർദ്ധ്വകൂടേ-പുറത്തെ ഭിത്തിയും ഉത്തരവും കൂടാതെയും മുകളിൽ കൂടം കൂടാതെയും; നിജഗളാംശകൃതാഗ്രകുഡ്യേ-മേല്പോട്ട് ഏറ്റെടുത്ത കുറഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഭിത്തിയുടെ പുറത്ത്; ഉത്തരം ന്യസ്യ-ഉത്തരത്തെ വച്ച്; തത്ര തുലാസ്ഥപാദേഷു ലഗ്നശിരസഃ ലുപാഃ ന്യസതു-അവിടെ തുലാങ്ങളുടെ പുറത്തു വരുന്നുള്ള കാലുകളെ നിർത്തി അറ്റങ്ങളുടെ മുകളിൽ പടിപ്പുറത്തു കഴുക്കോലുകളുടെ ചുവട് വരുമാറു കഴുക്കോലുകളെ; ചരണാർദ്ധലംബാഃ - കാലിൽ പാതിയോളം താണിരിക്കുമാറ് ഉറപ്പിപ്പൂ.

(വ്യാ-പ.) ഇനി മറെറാരു പ്രകാരം ഗ്രീവത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

ബാഹ്യോത്തരം കൂടാതെടുത്തു മേൽ കൂടവുമില്ലാതെ ഇരിപ്പൂ. അവിടെ ഒരു ഗ്രീവ വേണമെങ്കിൽ ചുവട്ടുവണ്ണത്തിൽ ഏറ്റെടുത്ത കുറഞ്ഞതല്ലോ സാമാന്യം ഭിത്തിക്ക് അഗ്രവണ്ണം. ആ ഭിത്തിമേലുത്തരംവച്ചു കഴുപ്പലകയുമിട്ട് കഴുപ്പലകയ്ക്കു നേരെ തുലാ ഭിത്തി ആ തുലാങ്ങളിൽ ഓരോ തൂണുനാട്ടി ആ തൂണുകളിലുറപ്പിക്കണം. കഴുപ്പലകയുടെ അഗ്രങ്ങൾക്കു കാലിവരത്തിൽ പാതി ഇറങ്ങിയിരിക്കയും വേണം.

അനന്തരം മാതൃകകളായ മഹാപ്രാസാദങ്ങളുടെ സാമാന്യത്തെ പറയുന്നു:—

പ്രാസാദമസ്ത്രിതലാദിമന്തലനി-
ഷ്കാ ലമ്പതയഃ സ്ഥാണസ്യ-
ത്രാദ്യൈസ്ത്രോലലസദ്ഗൈഃ കരൈഃ പരിമിതാ-
യാസപൂർവ്വാർദ്ധഭിന്നൈഃ
ഷോഢാ വഹ്നിതലാദയോ ദ്വ്യധമമ-
ധ്യശ്രേഷ്ഠക്ഌപ്ത്യാ പൃഥഗ്-
വ്യാസാദ്യൈശ്ച ശതാംശകാധികസമ-
ന്തോഽധമാശ്ച തേ പ്രായശഃ. ൩൯

ജാതയഃ പ്രാസാദാഃ_ജാതികളാകുന്ന പ്രാസാദങ്ങൾ ത്രിതലാദിഭാന്തതലനിഷ്ഠാഃ— മൂന്നു നില തുടങ്ങി പന്ത്രണ്ടു നിലവരെയും ഉണ്ടായിരിക്കുന്നു. സ്ഥാണ്വാദ്യസൂര്യാന്തൈഃ ഓജസമൈഃ ആദ്യപ്ലുതൈഃ വർദ്ധിതൈഃ കരൈഃ പരിമിതാഃ ച_പതിനൊന്നു കോൽ പന്ത്രണ്ടു കോൽ പതിമൂന്നുകോൽ പതിനാലുകോൽ ഇങ്ങനെ ഒററയായും ഇരട്ടയായുമുള്ള സംഖ്യകളെക്കൊണ്ടു വർദ്ധിച്ചു വർദ്ധിച്ചു അറുപത്തിയൊമ്പതുകോൽ എഴുപതുകോൽവരെയുമുള്ള മുഴക്കോലുകളെക്കൊണ്ടു ഉന്നതങ്ങളും അളവായിട്ടിരിക്കും. ത്രിതലാദയഃ പ്രഥമമദ്ധ്യമോത്തമാഃ ഷഡ്വിധാഃ പ്രത്യേകം ഷോഡശാ— ഈ ത്രിതലാദികൾ പതിനൊന്നുകോലും പന്ത്രണ്ടുകോലും അധമം ത്രിതലം; പതിമൂന്നുകോലും പതിനാലുകോലും മദ്ധ്യമം ത്രിതലം; പതിനഞ്ചും പതിനാറും കോൽ ഉത്തമം ത്രിതലം; ഇങ്ങനെ പതിനേഴുകോൽ തുടങ്ങി ഇരുപത്തിരണ്ടു കോൽവരെയും അധമമദ്ധ്യമോത്തമഭേദേന നാലു നിലയായുള്ളതു. ഇരുപത്തിമൂന്നു തുടങ്ങി എഴുപതു കോൽ വരെയും ഓരോരോ നിലകൾക്കു ആറാറു പ്രകാരം വരും. തേ പ്രായശഃ വ്യാസാദ്ധ്യർദ്ധം സപ്താംശകത്രിഭാഗാധിക്യോദയാഃ ച— ഈ പ്രാസാദങ്ങൾക്കു മിക്കവാറും തന്റെ വിസ്താരത്തെ എഴായിട്ടു പകുത്തതിൽ മൂന്നംശംകൂടിയുള്ള വിസ്താരത്തോളം പൊക്കവുമുണ്ടാകും. അപ്പോൾ പന്ത്രണ്ടു നിലയ്ക്കു എഴുപതുകോൽ വിസ്താരവും നൂറുകോൽ പൊക്കവും വരും.

(വ്യാ-ഖ.) ഇനി ജാതിച്ഛന്ദവികല്പാഭാസങ്ങളെന്നു നാലു മഹാപ്രാസാദങ്ങളുള്ളതിൽ നടെ ജാതിമഹാപ്രാസാദലക്ഷണത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

മൂന്നു നില ആദിയായി പന്ത്രണ്ടു നില ഒടുക്കമായി ജാതിപ്രാസാദങ്ങൾ ഭവിക്കുന്നു. പതിനൊന്നുതുടങ്ങി അറുപത്തൊമ്പതോളം ഒററപ്പെട്ടും, പന്ത്രണ്ടു തുടങ്ങി എഴുപതോളം ഇരട്ടപ്പെട്ടും ഉള്ള കോലുകളെക്കൊണ്ടു അളക്കപ്പെട്ടിരിക്കയും വേണം. ഈ ഓജയുഗ്മങ്ങളിൽ വെവ്വേറെ അധമമദ്ധ്യമോത്തമക്രമം കല്പിക്കത്തക്കവാറു മൂന്നു നിലതുടങ്ങിയുള്ളവ ഓരോ നിലതോറും ആറാറു പ്രകാരം ഓരോരോകോൽ തോറും വരികയും ചെയ്യും. ഈ മഹാപ്രാസാദങ്ങൾ മിക്കവാറും വീതിയിൽ എഴിട്ടു മൂന്നംശം കൂടി

യത്ത് ഈവരമായി ഇരിക്കുകയും ചെയ്യും. ഇവിടെ പതിനൊന്നര ക്കോൽപ്പൂർഷ ഓജാധമം ത്രിഭൂമി; പതിമൂന്നുകോൽ ഓജമദ്ധ്യമം ത്രിഭൂമി; പതിനഞ്ചുകോൽ ഓജോത്തമം ത്രിഭൂമി; പന്ത്രണ്ടുകോൽ യുഗ്മാധമം ത്രിഭൂമി; പതിന്നാൽകോൽ യുഗ്മമദ്ധ്യമം ത്രിഭൂമി; പതിനാറുകോൽ യുഗ്മോത്തമം ത്രിഭൂമി; പതിനേഴുകോൽ ഓജാധമം ചതുർഭൂമി. ഇങ്ങനെ മേല്പോട്ട് ഒക്കെ കണ്ടുകൊൾക.

വിശേഷതസ്ത്രിഷു ഷട്ഷട്പ്രസമസമകരൈ-
രങ്ഘ്രിഭൌമാദയഃ സ്യു-
ശ്ഛന്ദാ ഹസ്തൈർനവാശാദിഭിരിഷുരസപ-
ഞ്ചാശദന്തൈർവികല്പാഃ
പഞ്ചക്ഷ്മാദ്യാശ്ച സർവേ പ്രതിതലമൃതുഭി-
ന്നാ വിവസ്ഥാതലാന്താ
തദ്വദ്ദ്വ്യേകാന്താന്താഽവധിഭിരുദധിഭൂ-
മ്യാദ്യാഭാസസംജ്ഞകാഃ. ൩൨

വിശേഷതസ്ത്രിഷു ഷട്ഷട്പ്രസമസമകരൈഃ അങ്ഘ്രിഭൌമാദയഃ ഛന്ദാഃ സ്യുഃ – പതിമൂന്നുകോൽ പതിനാറുകോൽ തുടങ്ങി അറുപത്തിയഞ്ചുകോൽ അറുപത്തിയാറുകോൽ വരേയും ഉള്ള അളവായിട്ട് നാലുനില തുടങ്ങി പന്ത്രണ്ടു നിലവരെ ഉണ്ടാകുന്ന പ്രാസാദങ്ങൾക്ക് 'ഛന്ദ'മെന്നു പേരാകുന്നത്. നവാശാദിഭിഃ ഇഷുരസപഞ്ചാശദന്തൈഃ ഹസ്തൈഃ പഞ്ചക്ഷ്മാദ്യാഃ വികല്പാഃ – ഒമ്പതു കോലും പത്തുകോലും തുടങ്ങി അമ്പത്തിയഞ്ചുകോലും അമ്പത്തിയാറുകോലും വരെയുള്ള കോലുകളെക്കൊണ്ട് അളവായി അഞ്ചുനില തുടങ്ങി പന്ത്രണ്ടു നിലവരെയും 'വികല്പം' എന്ന പേരായ പ്രാസാദങ്ങളുണ്ടാകാം. സർവേ പ്രതിതലം ഋതുഭിന്നാഃ വിവസ്ഥതലാന്താഃ – ഈ പ്രാസാദങ്ങൾ രണ്ടുവകയും നിലകൾ തോറും ഓജയുഗ്മവശാത് അധമമദ്ധ്യമോത്തമഭേദേന ആറാറു പ്രകാരമായി പന്ത്രണ്ടു നില വരെയ്ക്കും വരും. അഥ തദ്വദ്ദ്വ്യേകാന്താന്താവധിഭിഃ ഉദധിഭൂമ്യാദി ആഭാസസംജ്ഞകാഃ – പിന്നെ പതിനൊന്നു കോലും പന്ത്രണ്ടുകോലും തുടങ്ങി നാല്പത്തിയേഴുകോലു(ം) നാല്പത്തിയെട്ടു കോലും വരെ നാലുനില തുടങ്ങി പന്ത്രണ്ടു നിലവരെയും 'ആഭാസ'മെന്നു പേരായ പ്രാസാദങ്ങൾ ഉണ്ടാകാം.

(വ്യാ-വ.) ഇനി, ഛന്ദവികല്പാഭാസങ്ങളെ ചൊല്ലുന്നു:—

പതിമ്മൂക്കോലും പതിനാൽക്കോലും ആദിയായി അറുപത്തേഴ്കോൽ ഒടുക്കമായും, ഒററപ്പെട്ടും ഇരട്ടപ്പെട്ടും ഉള്ള കോലുകളെക്കൊണ്ടു നാലു നില ആദിയായിട്ട് ഛന്ദപ്രാസാദങ്ങൾ ഭവിക്കുന്നു. പിന്നെ ഒമ്പതു പത്തു തുടങ്ങി അമ്പത്തഞ്ച് അമ്പത്താറ് ഒടുക്കമായ കോലുകളെക്കൊണ്ട് അഞ്ചുനില തുടങ്ങി വികല്പപ്രാസാദങ്ങൾ ഭവിക്കുന്നു. പിന്നെ ഒമ്പതു പത്തുതുടങ്ങി അമ്പത്തഞ്ച് അമ്പത്താറ് ഒടുക്കമായ കോലുകളെക്കൊണ്ട് അഞ്ചുനില തുടങ്ങീട്ടു വികല്പപ്രാസാദങ്ങൾ ഭവിക്കുന്നു. ഇവ ഒക്കയും നടേത്തേപ്പോലെ ഓരോനിലകൾതോറും ആറാറുപ്രകാരം വരികയും ചെയ്യും. പന്ത്രണ്ടുനിലയോളം ചെല്ലുകയും ചെയ്യും. പിന്നെ പതിനൊന്നുകോൽ തുടങ്ങി നാല്പത്തെട്ടു കോലോളമുള്ള കോലുകളെക്കൊണ്ട് നാലുനില തുടങ്ങി ആഭാസപ്രാസാദങ്ങളും ഭവിക്കുന്നു.

ആഭാസേ/ത്ര ചതുസ്തലാദിശിവഭൂ-
മ്യന്തം പൃഥഗ് വേദഭി-
ദാഢ്യം ദ്വാദശമന്തിമം ദ്വ്യധമമ-
ധ്യാദിക്രമാത് ഷഡ്ഭിദം
ഷഷ്ടിർജാതിഗൃഹേ ഭിദാഃ കരവശാ-
ച്ഛന്ദേ ഷഡൂനാന്യതഃ
ഷട്കോനാശ്ച വികല്പധാമനി തഥാ-
//ഭാസേ ദശോനാന്യതഃ. ൩൪

അത്ര ആഭാസേ-ഈ ആഭാസപ്രാസാദത്തിങ്കൽ; പൃഥഗ് വേദഭേദാഢ്യം ചതുസ്തലാദി ശിവഭൂമ്യന്തം- വെവ്വേറെ നന്നാലുകോൽ നാലുനില തുടങ്ങി പതിനൊന്നു നിലവരെയും വരും. അന്തിമം ദ്വാദശം ദ്വ്യധമമധ്യാദിക്രമാത് ഷഡ്ഭിദം- ഒടുക്കത്തെ പന്ത്രണ്ടു നിലയ്ക്ക് അധമമധ്യമോത്തമക്രമേണ നാല്പത്തിമൂന്നു കോലു തുടങ്ങി നാല്പത്തിയെട്ടുകോലുവരെയും ആറു പ്രകാരം വരും. ജാതിഗൃഹേ കരവശാത് ഷഷ്ടിഃ ഭിദാഃ_മുമ്പിൽ പറഞ്ഞ ജാതിപ്രാസാദങ്ങൾ കോൽപ്പർഷയിൽ നോക്കുമ്പോളറുപതു പ്രകാരമുണ്ടാകും; ത്രിതലാദി ദ്വാദശതലാന്തവും കൂടി. ഛന്ദേ ഷഡൂനാഃ_ഛന്ദപ്രാസാദങ്ങൾ കോൽപ്പർഷയിൽ അമ്പത്തുനാലുപ്രകാരം വരും. ചതുസ്തലാദിദ്വാദശതലാന്തം വികല്പധാമനി തതഃ ഷട്കോനാഃ- വികല്പപ്രാസാദങ്ങൾ നാല്പത്തിയെട്ടുപ്രകാരം വരും പഞ്ചതലാദി

ഭാഗശതമാകാം. അഥ വൃത്തായതാസ്രഭേദാനാഹ–അനന്തരം ആയതാസ്ര പ്രാസാദങ്ങൾ മുപ്പത്തിരണ്ടുപ്രകാരം വരും ചതുസ്സ്ഥലാദി ഭാഗശതമാകാം.

(വ്യാ-വ.) ഇനിയും ആയതാസ്രപ്രാസാദത്തെത്തന്നെ ചൊല്ലുന്നു:—

ഇവിടെ ആയതാസ്രപ്രാസാദങ്ങൾ ഭേദമുണ്ട്. നാലു നില തുടങ്ങി പതിനൊന്നു നിലയോളം ഓരോ നില തോറും നന്നാലു ഭേദമുള്ളു. പതിനൊന്നുകോൽ ഓജായാമചതുസ്ഥലം; പതിമൂന്നുകോൽ ഓജാന്തരചതുസ്ഥലം; പതിനേഴുകോൽ യുഗ്മായാമചതുസ്ഥലം; പതിനഞ്ചുകോൽ യുഗ്മാന്തരചതുസ്ഥലം; പതിനാറുകോൽ ഓജായാമപഞ്ചതലം ഇങ്ങനെ പതിനൊന്നു നിലയോളം നന്നാലുഭേദമേയുള്ളു; ഒട്ടുകമെന്നു പറഞ്ഞ നില നടേത്തപ്പോലെ. രണ്ടിലും, അധമമധ്യമോത്തമന്മാർ ആറുപ്രകാരം തന്നെ ഉണ്ടതാനും. ഈവണ്ണമാകുമ്പോൾ കോൽവരാൽ ജാതിപ്രാസാദങ്ങൾ അറുപത്തുപ്രകാരമുണ്ടാം; ഛന്ദങ്ങളും അറുപതിനാലു പ്രകാരം; വികല്പം അറുപതെട്ടു പ്രകാരം; ആഭാസം മുപ്പത്തെട്ടു പ്രകാരമുണ്ടാം.

അനന്തരം വൃത്തപ്രാസാദത്തെ പറയുന്നു:—

സ്വാഭീഷ്ടനാഹേ ദശയുക്തസപ്ത-
ശതാംശിതേ വിശ്വഫലസപ്തതാംശൈഃ
ന്യൂനമാനേന പരിഭ്രമസ്യ
വൃത്താത്മകം വേശ്മ സമാതനോതു. ൩൫

സ്വാഭീഷ്ടനാഹേ ദശയുക്തസപ്തശതാംശിതേ – തനിക്ക ഇഷ്ടമായിരിക്കുന്ന പ്രാസാദത്തിന്റെ ചുററിനെ എഴുനൂററിൽ പത്ത് അംശമാക്കിയാൽ അതിൽ, വിശ്വഫലസപ്തതാംശൈഃ യഃ–നൂററിപ്പതിമൂന്ന് അംശം കൂടിയാൽ എത്രയെന്ന് അറിഞ്ഞു; ഊന മാനേന പരിഭ്രമസ്യ വൃത്താത്മകം വേശ്മ സമാതനോതു—ആ നൂററിപ്പതിമൂന്ന് അംശം വ്യാസാർദ്ധമായ വൃത്തം വരപ്പൂ. അപ്പോൾ വൃത്തപ്രാസാദങ്ങളുടെ ഇഷ്ടമായ ചുററുവരും. പിന്നെ അളന്നു സൂക്ഷ്മമാക്കിക്കൊള്ളു.

(വ്യാ-വ.) വൃത്തത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

തനിക്ക് ഇഷ്ടമായി കല്പിച്ച പ്രാസാദത്തിന്റെ ചുററിനെ എഴുനൂറൊരുപത്തു പകുത്താൽ അതിൽ നൂററിപ്പതി

1. 'മാനേ' എന്ന് അച്ചടിച്ചതിൽ പാഠം.

മൂന്നംശം കൊണ്ടു വൃത്തം വീശി വൃത്തപ്രാസാദത്തെ പണിചെയ്തുകൊള്ളുക.

ദീർഘചതുരശ്രപ്രാസാദത്തെപ്പറയുന്നു:—

നാഹാർദ്ധമാനപ്രചയേ ഹരിദ്ഭിർ-
ഭക്ത്വാർണ്ണവാംശൈർവ്വിതതിം തദാംശൈഃ
ആയാമമംശൈരൃതുസമ്മിതൈർവ്വാ
ഇത്യുക്തദീർഘസ്യ സുരാലയസ്യ. ൩൩

നാഹാർദ്ധമാനപ്രചയേ—ഇഷ്ടമായ ചുററിന്റെ പാതിയാകിയാൽ; ഹരിദ്ഭിഃ ഭക്തേ—ആ പാതിയെ പത്തായിട്ടു പകുത്തതിൽ; അർണ്ണവാംശൈഃ വിതതിം, ഋതുസമ്മിതൈഃ അംശൈഃ ആയാമം — നാല് അംശങ്ങളെക്കൊണ്ട് വിസ്താരത്തെയും, ആറ് അംശങ്ങളെക്കൊണ്ട് നീളത്തെയും; തന്വാത—ഉണ്ടാക്കു. ഇത്യുക്തദീർഘസ്യ സുരാലയസ്യ—ദീർഘചതുരശ്രമായിരിക്കുന്ന പ്രാസാദത്തിന്റെ വിധി ഇങ്ങനെ.

(വ്യാ—ഖ.) ഇനി ചതുരായതപ്രാസാദത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

ചതുരായതപ്രാസാദത്തിന്നു കല്പിച്ച ചുററിന്റെ അർദ്ധത്തെ പകുത്തുകൊണ്ട്, അതിന്റെ നാലംശങ്ങളെക്കൊണ്ട് (വിസ്താരത്തെയും) ആറംശത്തെക്കൊണ്ടു നീളത്തെയുമുണ്ടാക്കിക്കൊള്ളു.

ഗജപൃഷ്ഠപ്രാസാദത്തെപ്പറയുന്നു:—

സപാദഷഷ്ട പരിണാഹമാനനിചയ
ധാമ്നശ്ചതുഷ്ഷഷ്ടിഭാ-
ഗോദന്യസ്താദശധാ കൃതേർണ്ണവമിതൈ-
രംശൈഃ പൃഥക്കല്പയേത്
പാർശ്വദ്വന്ദ്വസമായതിമുഖാന്തരം
ച ദ്വ്യംശസൂത്രഭ്രമാത്
പ്രായഃ സാംഘ്രിരസാംശനാഹമപി പൃ-
ഷ്ഠം ഹസ്തിപൃഷ്ഠാത്മനഃ. ൩൪

ഹസ്തിപൃഷ്ഠാത്മനഃ ധാമ്നഃ—ആനയുടെ പുറവുപോലെ പൃഷ്ഠഭാഗം വൃത്തമായും, ശേഷം മൂന്നുപുറവും ചതുരമായുമിരിക്കുന്ന പ്രാസാദത്തിന്റെ പണിയിങ്കൽ; സപാദഷഷ്ഠേ പരിണാഹമാനനിചയ-ത്തിന്ന് ഇഷ്ടമായിരിക്കുന്ന ചുററിൽ; ചതുഷ്ഷഷ്ടിഭാഗോനേ—

അറുപത്തിനാലായി പകുത്താലതിലൊരംശം കളഞ്ഞു്, ശേഷം അറുപത്തിമൂന്നു് അംശമുള്ളതിനെ; അഷ്ടാദശധാ കൃതേ—പതിനെട്ടായിട്ടു പകുപ്പൂ. അർണ്ണവമിതൈഃ അംശൈഃ പൃഥക് പാർശ്വപാദസമായതി മുഖതതിം ച—അതിൽ നാലംശങ്ങൾ കൂടിയുള്ളിടത്തോളം രണ്ടു പുറത്തു നീളവും, മുമ്പിൽ വിസ്താരവുമുണ്ടാക്ക. ദ്വ്യംശസൂത്രഭ്രമാത് സാംഘ്രിദ്വിസാംശജാഥാം പൃഷ്ഠം അപി—പിന്നെ രണ്ടംശത്തോളം നീളമുള്ള സൂത്രംകൊണ്ടു പിറകിൽ വൃത്തം വീശുമ്പോൾ, മിക്കവാറും ആറേകാൽ അംശംകൂടിയിടത്തോളം പൃഷ്ഠഭാഗവും വൃത്തമായിട്ടു് ഉണ്ടാക്കു. ഇങ്ങനെ ഗജപൃഷ്ഠങ്ങളുടെ വിധി.

(വ്യാ—ക.) ഇനി ഹസ്തിപൃഷ്ഠപ്രാസാദത്തെ ചൊല്ലുന്നു.

ഹസ്തിപൃഷ്ഠപ്രാസാദത്തിന്നു കല്പിച്ച ചുററിന്റെ അറുപത്തിനാലിലൊന്നുകളഞ്ഞു് ശേഷത്തെ പതിനെട്ടംശിച്ചാൽ നാലംശംകൊണ്ടു രണ്ടുപുറത്തെ നീളത്തെയും, മുമ്പിലെ വിസ്താരത്തെയും വെവ്വേറെ കല്പിക്ക. പിന്നെ പൃഷ്ഠത്തെ രണ്ടംശംകൊണ്ടു വീശിക്കൊള്ളുക. ആ പൃഷ്ഠം മിക്കവാറും ആറേകാലംശം ചുററായി ഇരിക്കും താനും.

ദീർഘവൃത്തപ്രാസാദത്തെ പറയുന്നു:—

ഭാഗദ്വയേ ദ്വിരദപൃഷ്ഠസമാകൃതീ[1]ത്യാ
വൃത്തീകൃതേ തദുഭയാന്തരഭാഗദൈർഘ്യം
സാർദ്ധമാംശതോ വിരഹിതേന ഗുണാംശകേന
വൃത്തായതേ വിതനയാത് സുരവത്മ്യധിഷ്ണ്യേ. ൩൪

വൃത്തായതേ സുരവത്മ്യധിഷ്ണ്യേ — വൃത്തദീർഘമായിരിക്കുന്ന പ്രാസാദങ്ങളിൽ; ഭാഗദ്വയേ ദ്വിരദപൃഷ്ഠസമാകൃതീത്യാ വൃത്തീകൃതേ—മുമ്പിലും പിറകിലും ഗജപൃഷ്ഠങ്ങൾ പറഞ്ഞതുപോലെ പതിനെട്ടാക്കിയതിന്റെ രണ്ടംശം കൊണ്ടു വൃത്തമുണ്ടാക്കി; തദുഭയാന്തരഭാഗദൈർഘ്യം—ആ വൃത്താർദ്ധങ്ങൾ രണ്ടിന്റെ ഇടയിൽ രണ്ടു പാർശ്വങ്ങളുടെ നീളത്തെ; സാർദ്ധമാംശതഃ വിരഹിതേന ഗുണാംശകേന വിതനയാത്—അഷ്ടാദശം മൂന്നിൽ ഇരട്ടിച്ചതിൽ തന്റെ ഇരുപത്തിയൊന്നിൽ ഒരംശംകുറച്ചു് ശേഷംകൊണ്ടു നീളത്തെയും വരുത്തൂ. ഇങ്ങനെ ദീർഘവൃത്തവിധി.

1. 'തീത്യ'—മൂലപാഠം.

(വ്യാ-വ.) ഇനി വൃത്തായതപ്രാസാദത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

വൃത്തായതപ്രാസാദങ്ങളെ, ഹസ്തിപൃഷ്ഠങ്ങൾ ചൊല്ലിയ പോലെ, രണ്ടുതലയും വൃത്തമാക്കി ചമച്ചാൽ അതുരണ്ടിന്റെയും ഇടയിലുള്ള നീളത്തെ, തന്റെ ഇതപ്പാതിക്കൊന്നാലൊന്നിനോടുകൂടാതെ ഇരിക്കുന്ന മൂന്നംശങ്ങളെക്കൊണ്ട് ഉണ്ടാക്കിക്കൊള്ളൂ.

ഷട്കോണായ പ്രാസാദത്തെ പറയുന്നു:—

ഷോഡശാ വിഭജ്യ നിജവാഞ്ഛിതമാനരാശി-
മംശായതാനി പരികല്പ്യ ഷഡശ്രകാണി
കുര്യാദ് ധ്രുവം രസപുടം ദ്വിഗുണാംശമാനോ-
വ്യാസോ/ംശിതോ/ത്ര തിഥിഭിർനയനാംശഹീനഃ.
[ന്നൻ

നിജവാഞ്ഛിതമാനരാശിം ഷോഡശാ വിഭജ്യ-തനിക്ക് ഇഷ്ടമായിരിക്കുന്ന ചുററിനെ പതിനാറിട്ടു പകുത്ത്, അംശായതാനി ഷഡശ്രകാണി പരികല്പ്യ-അതിലോരോ അംശത്തോളം നീളമായിട്ട് ആറ് ഉത്തരങ്ങളെ തമ്മിൽ കൂട്ടി ആറു കോണാക്കൂ. രസപുടം ധ്രുവം കുര്യാത്-ഇങ്ങനെ ഷട്കോണായ പ്രാസാദത്തെ ഉണ്ടാക്കൂ. അത്ര ദ്വിഗുണാംശമാനഃ തിഥിഭിഃ അംശിതഃ നയനാംശഹീനഃ വ്യാസഃ-ഇവിടെ രണ്ടംശങ്ങളെ തമ്മിൽ കൂട്ടിയ വ്യാസത്തെ പതിനഞ്ചായി പകുത്താൽ, അതിൽ രണ്ടംശം എത്രയെന്നാൽ അത്രയും ഉത്തരനീളം ഇരട്ടിച്ച വിസ്താരത്തിൽ തന്നെ കുറവു. ശേഷം പ്രാസാദത്തിന്റെ പൂർവ്വാപരവിസ്താരമായിവരും. ഈ വിസ്താരം ഭേദമായിട്ടും വരും.

(വ്യാ-വ.) ഇനി ഷഡശ്രപ്രാസാദത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

തന്നാൽ ഇച്ഛിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ചുററിനെ ആറു പകുത്താൽ ഓരോ അംശം നീളമായിട്ട് ആറംശങ്ങളെയും കല്പിച്ചാൽ ഇവിടെ വിസ്താരം രണ്ടംശമായി ഭവിക്കുന്നു. തന്നെക്കൊണ്ടു പതിനഞ്ചാക്കിട്ടാൽ രണ്ടംശം കുറഞ്ഞിരിക്കയും വേണം. ഇങ്ങനെ ഷട്കോണായിട്ടുള്ള പ്രാസാദത്തെ ഉണ്ടാക്കിക്കൊള്ളുക.

അഷ്ടാശ്രപ്രാസാദത്തെ പറയുന്നു:—

സ്വാഭീഷ്ടനാഹം ദശധാ വിഭജ്യ
വ്യാസസ്ത്രിഭാഗൈർദ്വിഗുണാംശിതോ/സ്മിൻ
വ്യാസോ ഗുണാംശൈർവ്വിഹിതായതാംശ്ച-
തുരസ്രിംശ്ച കുര്യാദ് വസുകോണധാമ്നഃ. ൧

വസ്വംശാണ്യായാമഃ സപാദീഷ്ടാന്നാഥ ഭേദയാ വിഭക്തേ-അഷ്ടകോണായ പ്രാസാദത്തിന്ന് തനിക്ക് ഇഷ്ടമായിരിക്കുന്ന ചുററിനെ പത്തായിട്ടു പകുത്താൽ, ത്രിഭാഗൈഃ വ്യാസഃ-അതിൽ മൂന്നംശംകൂടിയതു പ്രാസാദത്തിന്റെ വിസ്താരം. അസ്മിൻ ദ്വിഷഡംശിതേ-ആ വിസ്താരത്തെ പന്ത്രണ്ടായിട്ടു പകുത്തതിൽ, ശരാംശൈഃ വിഹിതായതാൻ തദശ്രീൻ കുര്യാത്-അഞ്ചംശങ്ങളെക്കൊണ്ട് ഉത്തരനീളമുണ്ടാക്കി എട്ടുത്തരങ്ങളേയും തമ്മിൽകൂട്ടി അഷ്ടാശ്രമായ പ്രാസാദത്തെ ഉണ്ടാക്കുക.

(വ്യാ-വ) ഇനി അഷ്ടാശ്രപ്രാസാദത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

അഷ്ടാശ്രപ്രാസാദത്തിന്റെ ഓരോ അംശങ്ങളുടെ നീളത്തെയും കല്പിച്ച് ചുററിനെ പത്തു പകുത്താൽ മൂന്നംശങ്ങളെക്കൊണ്ട് വിസ്താരത്തെയും, വിസ്താരത്തെ പന്ത്രണ്ടംശിച്ചാൽ അഞ്ചംശങ്ങളെക്കൊണ്ട് അതിന്റെ ഓരോ അശ്രങ്ങളുടെ നീളത്തെയും ഉണ്ടാക്കുക.

മൂലാദ്യാശിഖരം യുഗാശ്രരചിതം
ഗേഹം സ്മൃതം നാഗരം
ഗ്രീവാദ്യാശിഖരശ്രിയം ഷഡുരഗാ-
ശ്രോദ്ഭേദിതം ദ്രാവിഡം
മൂലാദ്വാ ഗളതോഽഥവാ പരിലസദ്-
വൃത്താത്മകം വേസരം
തേഷ്വേകം പ്രഗുണോത്തമേഷു ഗുരുർവിദ-
ധ്യാദാത്മനഃ സമ്മതം. ൧൭

മൂലാദി ആശിഖരം യുഗാശ്രരചിതം ഗേഹം നാഗരം സ്മൃതം-അധിഷ്ഠാനം തുടങ്ങി താഴികക്കുടത്തോളം ചതുരശ്രമായിരിക്കുന്ന പ്രാസാദം നാഗരമെന്നു പറയും. ഗ്രീവാദ്യാശിഖരശ്രിയം ഷഡുരഗാശ്രോദ്ഭേദിതം ദ്രാവിഡം-ഒരു നിലയ്ക്കു മേൽ ഷട്കോണായിട്ടും അഷ്ടകോണായിട്ടുമുള്ള പ്രാസാദം ദ്രാവിഡമെന്നു പറയും. അധിഷ്ഠാനം ചതുരശ്രമായിട്ടുമാം. മൂലാദ് വാ ഗളതഃ വാ പരിലസദ്വൃത്താത്മകം വേസരം-ചുവട്ടിൽ തുടങ്ങിത്താൻ മേൽനിലയുടെ ഗളത്തിങ്കൽ തുടങ്ങിത്താൻ വൃത്തമായിരിക്കുന്ന പ്രാസാദം വേസരമെന്നു പറയും. തേഷു ആത്മനഃ സമ്മതം

ന്ത്രൈതവക്ഷ്ട്ര(സ്യ) ഏകം വിഭജ്യാത്-ഇങ്ങിനെയുള്ള പ്രാസാദങ്ങളിൽ തനിക്ക് ഇഷ്ടമായിരിക്കുന്നതിനെ തന്ത്രിക വിധിച്ചിരിക്കുന്ന ലക്ഷണത്തോടുകൂടീട്ട് പ്രാസാദത്തെ ഉണ്ടാക്കിപ്പൂ.

(വ്യാ-വ) ഇനി നാഗരാദിപ്രാസാദങ്ങളെ ചൊല്ലുന്നു:—

അധിഷ്ഠാനം തുടങ്ങി ശിഖരം കഴിവോളം തന്നെ ചതുരശ്രാകാരമായി പണിചെയ്ത പ്രാസാദം നാഗരമെന്ന് സ്മൃതമായി. അധിഷ്ഠാനം തുടങ്ങി മഞ്ചംകഴിവോളം ചതുരശ്രമായി; പിന്നെ ഗളംതുടങ്ങി ശിഖരം കഴിവോളം ഷഡശ്രമായിത്താൻ അഷ്ടാശ്രമായിത്താൻ ഉള്ളത് ദ്രാവിഡമെന്ന് സ്മൃതമായി. അധിഷ്ഠാനം തുടങ്ങി ശിഖരം കഴിവോളം വൃത്തമായിത്താനുള്ളതു വേസരമെന്നും സ്മൃതമായി. ഇവ മൂന്നാലൊന്നിനെ വെവ്വേറെ ലക്ഷണയുക്തമാംവണ്ണമുണ്ടാക്കുക.

അനന്തരം മുഖമണ്ഡപാദികളെ പറയുന്നു:—

നേത്രേഷുസപ്തദശഭാനരിരാശിധാമ്ന-
സ്താരം വിഭജ്യ വിധുലോകയുഗാംഗഭൂതൈഃ
വിസ്താരമത്ര രചയേന്മുഖമണ്ഡപസ്യ
പാദോനമർദ്ധമഥവാ സമമസ്യ ദൈർഘ്യം. ൧൨

നേത്രേഷു സപ്തദശഭാനരിരാശിധാമ്നഃ താരം-മൂലപ്രാസാദത്തിന്റെ വിസ്താരത്തെ-നേത്രേഷുസപ്തദശഭാനരിഭിഃ വിഭജ്യ വിധുലോകയുഗാംഗഭൂതൈഃ മുഖമണ്ഡപസ്യ വിസ്താരം രചയേത്-രണ്ട് അഞ്ച് ഏഴ് പത്ത് പന്ത്രണ്ട് ഈ സംഖ്യകളെക്കൊണ്ടു വിഭജിച്ചാൽ, അതിൽ ഒന്ന് മൂന്ന് നാല് ആറ് അഞ്ച് ഈ സംഖ്യകൊണ്ട് മുഖമണ്ഡപത്തിന്റെ വിസ്താരത്തെ അഞ്ചുപ്രകാരമുണ്ടാക്കാം. അസ്യ പാദോനം അർദ്ധം അഥവാ സമം ദൈർഘ്യം-ഈ മുഖമണ്ഡപത്തിന്ന, വിസ്താരത്തിൽ മുക്കാലായിട്ടും പാതിയായിട്ടും, എന്നിയെവിസ്താരതുല്യമായിട്ടും നീളത്തെയുമുണ്ടാക്കാം.

(വ്യാ-വ) ഇനി മുഖമണ്ഡപത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

മൂലപ്രാസാദത്തിന്റെ വിസ്താരത്തെ രണ്ട് അഞ്ച് ഏഴ് പത്ത് പന്ത്രണ്ട് എന്നിവററാലൊന്നുകൊണ്ടു പകുത്താൽ, ക്രമത്താലെ ഒന്ന് മൂന്ന് നാല് ആറ് അഞ്ച് എന്നീ അംശങ്ങളെക്കൊണ്ട് ഇവിടെ മുഖമണ്ഡപത്തിന്റെ വിസ്താരത്തെ കണ്ടുകൊള്ളുക. പിന്നെ ആ പ്രാസാദവിസ്താരത്തിന്റെ മുക്കാലുതാൻ

അരതാൻ സമം തന്നെതാൻ ആയിട്ടു ദീർഘത്തേയുമുണ്ടാക്കുക. വാ ശബ്ദംകൊണ്ട് ഇനി ചതുരശ്രപ്രകാരമുള്ള മുഖമണ്ഡപമെന്നു സൂചിപ്പിക്കയെ ചെയ്യുള്ളൂ.

ദണ്ഡൈരന്തർഗതം മണ്ഡലമവനിമിതൈ-
രർദ്ധോനചിതൈർവാന്തഹാരാ
ദോസ്സംഖ്യൈർമദ്ധ്യഹാരാ ജലധിപരിമിതൈ-
ർബാഹ്യഹാരാദ്രിസംഖ്യൈ-
ർമ്മര്യാദാ മൂലധാമ്നഃ പ്രഥമചരമവ-
ർജ്ജ്യം മുഖായാമയുക്താഃ
പ്രാകാരാഃ പഞ്ച കാര്യാഃ സ്യുരിഹ ചരമസീ-
മൈകവിംശൈർഹി വാ സ്യാത്. ൧൮

മൂലധാമ്നഃ അർദ്ധോ ദണ്ഡൈരന്തർഗതം മണ്ഡലം_മൂലപ്രാസാദത്തിങ്കൽ നിന്നു ചുറ്റും അരദണ്ഡു സ്ഥലത്തിനു അന്തർമണ്ഡലമെന്നു പേര്. അവനിമിതൈ അർദ്ധോനചിതൈ വാ അന്തഹാരാ ഒരു ദണ്ഡുതാൻ ഒന്നര ദണ്ഡുതാൻ ചെന്നേടത്ത് അന്തഹാരയാകുന്ന അകത്തെബലിസ്ഥാനം. ദോസ്സംഖ്യൈ മദ്ധ്യഹാരാ-രണ്ടു ദണ്ഡു ചെന്നേടത്തു മദ്ധ്യഹാരയാകുന്ന വിളക്കുമാടസ്ഥാനം. ജലധിപരിമിതൈ ബാഹ്യഹാരാ-നാലു ദണ്ഡു ചെന്നേടത്താണു ബാഹ്യഹാരയാകുന്ന ശീവേലിപ്പുരയുടെ സ്ഥാനം. അദ്രിസംഖ്യൈ മര്യാദാ-ഏഴു ദണ്ഡു ചുറ്റും ചെന്നേടം മതിലിന്റെ സ്ഥാനം. ഇങ്ങനെ പഞ്ചപ്രാകാരങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കുക. പ്രഥമചരമവർജ്ജ്യം മുഖായാമയുക്താഃ പഞ്ച പ്രാകാരാഃ കാര്യാഃ സ്യുഃ-ഇവിടെ അന്തർമണ്ഡലത്തിന്നും, പുറത്തെ മതിലിന്നും ചതുരമായിത്തന്നെ; മറ്റേവ അന്തഹാരാദി മൂന്നിന്നും മുമ്പിലെ വശത്തു നീളമേറിയിരിക്കുമാറ് പഞ്ചപ്രാകാരങ്ങൾ. ഇഹ ചരമസീമാ ഏകവിംശൈ വാ സ്യാത്-ഒടുക്കത്തെ മതിൽസ്ഥാനം ഇരുപത്തിയൊന്നിങ്കലുമാം.

(വ്യാ-വ.) മൂലപ്രാസാദത്തിങ്കൽനിന്ന് അര ദണ്ഡ് ചെന്നേടത്ത് അന്തർമണ്ഡലം; ഒരു ദണ്ഡുതാൻ ഒന്നര ദണ്ഡുതാൻ ചെന്നേടത്ത് അന്തഹാരാ; രണ്ടു ദണ്ഡു ചെന്നേടത്തു മദ്ധ്യഹാരാ; നാലു ദണ്ഡു ചെന്നേടത്തു ബാഹ്യഹാരാ; ഏഴു ദണ്ഡു ചെന്നേടത്തു മര്യാദാ,-ഇങ്ങനെ പഞ്ചപ്രാകാരങ്ങളും ഉണ്ടാക്കപ്പെടണം. പ്രഥമചരമവർജ്ജ്യമാംവണ്ണം മുഖായാമയുക്തങ്ങളായിരിക്കയും വേണം.

അന്തർമണ്ഡലത്തിന്നും മണ്ഡപത്തിന്നും മുഖായാമം വേണ്ട. മറ്റെവ മൂന്നിന്നും വേണമെന്നു താൽപര്യം. മണ്ഡപങ്ങളുടെ സ്ഥാനം ഇതു പത്തിലൊന്നു ഭണ്ഡുവൊന്നോടത്തു കല്പിക്കിലുമാം.

പ്രാസാദസ്യോത്തരസമവധേർജാഗതാന്തസ്യ വാ സ്യാ-
ദ്വ്യാസോ ഭണ്ഡസ്ത്രിവിധ ഉദിതഃ പാദുകാന്തസ്യ വാത്ര
ജ്ഞേയശ്ചായം നിജനിജപദാദ്ഭദ്രകഭണ്ഡഃ സപാദഃ
സാർദ്ധഃ സാംഘ്രിത്രയ ഇതി മുഖായാമമാനം സമുക്തം. ൭൮

പ്രാസാദസ്യ ഉത്തരസമവധേഃ—പ്രാസാദത്തിന്റെ ഉത്തരപ്പുറം തുടങ്ങി മറ്റേപ്പുറത്തെ ഉത്തരപ്പുറമോളം താൻ ഭണ്ഡു ആകുന്നു. ജാഗതാന്തസ്യ വാ പാദുകാന്തസ്യ വാ വ്യാസഃ ത്രിവിധഃ ഭണ്ഡഃ ഉദിതഃ—ജഗതിയുടെ നീളം താൻ, പാദുകത്തിന്റെ നീളം താൻ മൂന്നുപ്രകാരം ഭണ്ഡിന്റെ നീളം വരും. അയം നിജനിജപദാൽ ജ്ഞേയഃ—ഈ ഭണ്ഡുകൊണ്ടുള്ള അളവ് ഉത്തരഭണ്ഡാകിൽ ഉത്തരപ്പുറത്തു തുടങ്ങിയും, ജഗതീഭണ്ഡാകിൽ ജഗതിപ്പുറത്തു തുടങ്ങിയും, പാദുകഭണ്ഡു പാദുകപ്പുറത്തുനിന്നും തുടങ്ങി അളക്കേണം. ഏകഭണ്ഡഃ സപാദഃ സാർദ്ധഃ സാംഘ്രിത്രയഃ ഇതി മുഖായാമമാനം സമുക്തം—ഒരു ഭണ്ഡായിട്ടും ഒന്നേകാൽ ഒന്നര ഒന്നേമുക്കാൽ ഭണ്ഡായിട്ടും അന്തരാളാദികളിലെ മുഖായാമം പറയപ്പെട്ടു.

(വ്യാ-ം.) ഇനി ഭണ്ഡിനെ ചൊല്ലുന്നു:—

പ്രാസാദത്തിന്റെ ഉത്തരപ്പുറം താൻ ജഗതിപ്പുറം താൻ പാദുകപ്പുറം താൻ ആയിരിക്കുന്ന വിസ്താരം ഇവിടെ ത്രിവിധമായിരിക്കുന്ന ഭണ്ഡു ചൊല്ലപ്പെട്ടു. പാദുകപ്പുറം ഭണ്ഡാകിൽ പാദുകപ്പുറത്തുനിന്നു ഭണ്ഡു കൊണ്ടുപോകേണ്ടു. ജഗതിപ്പുറം ഭണ്ഡാകിൽ ജഗതിപ്പുറത്തു നിന്നു പോകേണം. ഉത്തരപ്പുറം ഭണ്ഡാകിൽ ഉത്തരപ്പുറത്തു നിന്നു പോകേണം. പിന്നെ ഒരു ഭണ്ഡുതാനൊന്നേകാൽ ഭണ്ഡുതാൻ ഒന്നര ഭണ്ഡുതാനൊന്നേമുക്കാൽ ഭണ്ഡുതാൻ ഇങ്ങനെ മുഖായാമത്തിന്റെ അളവു ചൊല്ലപ്പെട്ടു.

ഭക്ത്യായാമഗ്രഭൂമാവിഷുഭിരിഹ ബഹിർ-
ദ്വ്യംശകം ത്ര്യംശകാന്താഃ
കൃത്വാന്തർമണ്ഡലാദിഷ്വപി രിപുവധബലിപീ-
ഠേഷു ഭദ്രണ്ഡസാമ്യ

പ്രാച്യാവാച്യോഃ സപാദസൂത്രേഷ്വിതരദിഗധിപാഃ-
ശ്ചാലിതാഃ കിഞ്ചനാന്തഃ
പ്രാദക്ഷിണ്യാദഥൈഷു ദിശി ച ഇഹ മഹാ-
ദിങ്മുഖാഃ സമ്മുഖാശ്ച. ൧൫

ദിക്പരിവൃഢബലിപീഠേഷു — ഇന്ദ്രാദിദിക്പാലന്മാരുടെ ബലിക്കല്ലുകളിൽ, അഗ്രഭൂമൌ ഇഷ്ടദിക്കായാഗം-മുകളിലെ വൃത്തഭാഗത്തെ അഞ്ചായിട്ടു പകുത്താൽ, ബഹിഃ ദ്വ്യംശകം അന്തഃ ത്ര്യംശകം ച കൃത്വാ-പുറത്തു രണ്ടംശകവും, അകത്തു മൂന്നംശകവും വരുമാറു്, അന്തർമണ്ഡലതളണ്ഡസീമാ- അന്തർമണ്ഡലത്തിലെ അഖണ്ഡിന്റെ അവൃതി വരുത്തു. പ്രാച്യാവാച്യോഃ സപാദസൂത്രേഷു— ഈശാനൻ തുടങ്ങി നിരൃതിവരെയും കിഴക്കോട്ടൊക്കെയുള്ള ബലിക്കല്ലുകൾ തന്റെ സൂത്രത്തിങ്കൽ തന്നെ വരും. ഇതരദിഗധിപാഃ പ്രാദക്ഷിണ്യാത് കിഞ്ചന ചാലിതാഃ-വരുണാദിസോമാന്തം മൂന്നു പ്രദക്ഷിണമായി അല്പം മാറിയിരിക്കണം. ഏതദിശി ച ഇഹ മഹാദിങ്മുഖാഃ സമ്മുഖാഃ ച-രണ്ടു ബലിക്കല്ലുകൾതമ്മിൽ ദിക്കു നോക്കി അഭിമുഖമായും വരണം. ഇന്ദ്രൻ വരുണനേ നോക്കും. യമൻ സോമനേ നോക്കും. അഗ്നി നിരൃതിയേ നോക്കും. വായു ഈശാനനേ നോക്കും. കോണു നോക്കിയിരിക്കയുമില്ല. വലത്തു ഭാഗത്തിനു നേരെ വരുമാറു ഗമനവുമുണ്ടായിരിക്കണം.

(വ്യാ-വ.) ഇനി അന്തർമണ്ഡലത്തിലെ ബലിപീഠങ്ങളെ ചൊല്ലുന്നു:—

അന്തർമണ്ഡലത്തിങ്കൽ ദിക്പാലന്മാരുടെ ബലിക്കല്ലുകളിൽ മുക്കാൽപരപ്പുള്ള വീതികൊണ്ടു് അഞ്ചംശിച്ചാൽ പുറത്തു രണ്ടും അകത്തു മൂന്നും കഴിച്ചുള്ള സൂത്രത്തിങ്കലിവിടെ അഖണ്ഡു് അവൃതിയാകുന്നു. കിഴക്കേവയും തെക്കേവയും തന്റെ തന്റെ സൂത്രങ്ങളിൽ തന്നെ. മറ്റവ തന്റെ തന്റെ സൂത്രങ്ങളിൽ നിന്നു വലത്തോട്ടു കുറഞ്ഞൊന്നു നീങ്ങുകയും വേണം. ഒക്കയും തങ്ങളിൽ അന്യോന്യം നോക്കിയിരിക്കയും വേണം. കോണുനോക്കിയിരിക്കരുതാത്തതു. ഈശാനകോണും അഗ്നിയും പടിഞ്ഞാറു നോക്കി, നിരൃതിയും വായുവും കിഴക്കു നോക്കിയുമാകണം-എന്നു താൽപര്യം.

അനന്തരം മണ്ഡപത്തെ പറയുന്നു:—

അന്തർമണ്ഡലതോ വ്യതീത്യ കരമാ-
ത്രം പ്രാച്ഛ്യനാമണ്ഡപം
ഉച്ഛ്രായം സമസൂരകം നിജമുഖാ-
യാമസ്യ വാ മദ്ധ്യതഃ
വേദാസ്രം ദ്വൈകദ്വാരമഥവാ
കുര്യാച്ചതുർദ്വാദശ-
സ്തംഭദ്വ്യന്തരസംയുതം സപടകോ-
ദ്വ്യാലംക്രിയാലംകൃതം. ൧൩

അന്തർമ്മണ്ഡലതഃ കരമാത്രം വ്യതീത്യ-ഈ അന്തർമണ്ഡല ത്തുങ്കൽ നിന്നു പുറത്തോട്ട് ഒരുകോൽ നീക്കിയേടത്ത് ഉത്തരം വരമാറ്, ഉച്ഛ്രായം സമസൂരകം പ്രാച്ഛ്യനാമണ്ഡപം കുര്യാത്-ചതുര ശ്രമായിട്ട പാദബന്ധാദിതറയോടുംകൂടി പൂജാമണ്ഡപത്തെ ഉണ്ടാക്കൂ. നിജമുഖായാമസ്യ മദ്ധ്യതഃ വാ-അന്തഹാരയുടെ മുഖാ യാമം കൊണ്ടിരിക്കുന്നതിന്റെ നടുവിലായിട്ടും ആം. വേദാസ്രംഭ ദ്വൈതകദ്വാരം-നാലുദ്വാരം ഒരു വാതിലുണ്ടാവും കൂടിട്ടതാൻ, അഥവാ ചതുർദ്വാദശസ്തംഭദ്വ്യന്തരസംയുതം-എന്നിയേ നാലു തൂണുകളിൽ ആദ്യരന്തരവും പന്ത്രണ്ടു തൂണുകളിൽ വാര ഉത്തരവും കൂടീട്ടും ഉണ്ടാക്കാം. സപടകോദ്വ്യാലംക്രിയാലംകൃതം ച കുര്യാത്-താഴികക്കുടം വളരെ കണ്ണാടി തുലാങ്ങളും കഴികളും ഇത്യാദി അലങ്കാരങ്ങളും ഒക്കെയുമുണ്ടാക്കിയിരിക്കയും വേണം.

(വ്യാ-വ.) ഇനി മണ്ഡപത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

അന്തർമണ്ഡലത്തുങ്കൽ നിന്ന് ഒരുകോൽ മുമ്പിൽ കൂട്ടനീങ്ങീട്ട പൂജാമണ്ഡപത്തെ ചമയ്ക്കൂ. സോപാനത്തോട് അ മ്പലത്തോട് ഇടയുള്ള പഴുതിനെ ഇവിടെ മുഖായാമമെന്നു ചൊല്ലിയതു്. അതിന്റെ മദ്ധ്യത്തുങ്കൽ ചമയ്ക്കിലുമാം. ചതുര ശ്രാകാരമായി അധിഷ്ഠാനത്തോടുകൂടി നാലുകാലുകളോടും ഒരു ഉത്തരത്തോടും കൂടി ഇരിക്കണം. എന്നിയേ ആദ്യരന്തരത്തുങ്കൽ ചമയ്ക്കിലുമാം. പതുരശ്രാകാരമായി ആദ്യരന്തരവോഷ്ഠ്യാന്തരങ്ങളു ണ്ടായി, നാലും പന്ത്രണ്ടും ഇങ്ങനെ പതിനാറു കാലുകളോടുകൂടി ഇരിക്കിലുമാം. തന്റെ തന്റെ ഉചിതത്തിനു തക്കവണ്ണമുള്ള താഴികക്കുടം ഉള്ള അലങ്കാരങ്ങളെക്കൊണ്ടു ശോഭിപ്പിരിക്കയും വേണം. ആദിശബ്ദം കൊണ്ടു യോനിയെ ചൊല്ലി.

ദണ്ഡം സ്വം സമതീത്യ ഭിത്തിരുദിതാ
ബാഹ്യാന്തഹാരാശ്രിതാ
ദണ്ഡാന്താ ദ്വിവിധാഗ്രസൂത്തരവിധി-
ന്നാഗ്രേ സഭാഭേദതഃ
ജ്വാലാസീമനി ദീപധാമനി തഥാ-
ന്തസ്സമാന്തരേന്തർഗ്ഗതേ
പ്രാകാരേപി ബഹിഷ്ഠിതോത്തരബഹിഃ
സാലേ മഹീയസ്യപി. ൧൧

അന്തഹാരാശ്രിതാ ബാഹ്യാ ഭിത്തിഃ-പൃഷ്ഠപാർശ്വഭാഗങ്ങളിൽ അന്തഹാരാവസാനത്തുങ്കൽ പുറത്തെ ഭിത്തി; സ്വം ദണ്ഡം സമതീത്യ ഉദിതാ-തനിക്ക് വിധിച്ചിരിക്കുന്ന ദണ്ഡവൃത്തിക്കു പുറത്തായിട്ടു വരുന്നു. അഗ്രേ സഭാഭേദതഃ ദണ്ഡാന്താഃ ദ്വ്യുത്തരവിധിന്നാഃ ദ്വിവിധാ-മുമ്പിലെ വലത്തു വലിയമ്പലത്തിന്റെ പ്രകാരഭേദംകൊണ്ടു മുഖായാമത്തോടു കൂടിയിരിക്കുന്ന അന്തഹാരയുടെ ദണ്ഡവൃത്തി അകത്തെ ഉത്തരത്തുങ്കലായിട്ടും, ചിലേടത്തു പുറത്തെ ഉത്തരത്തുങ്കലായിട്ടും രണ്ടു പ്രകാരം വരും. ധാമനി ജ്വാലാസീമനി ദണ്ഡാന്താ-പിന്നെ മദ്ധ്യഹാരയുടെ ദണ്ഡവൃത്തി വിളക്കുമാടത്തിന്റെ ദീപജ്വാലയിൽ ആയി വരണം. അന്തർഗ്ഗതേ പ്രാകാരേ തഥാ അന്തസ്സമാന്തരേ ദണ്ഡാന്താഃ-അകത്തുള്ള മതിലുകൾക്ക് അകത്തെ ഉത്തരത്തിന്റെ അകത്തു ദണ്ഡവൃത്തി എന്നു പറഞ്ഞതുകൊണ്ട് മാതൃശാല ശീവേലിപ്പുരയാകുന്ന ബാഹ്യഹാര ഇവററിന്ന് അകത്തെ ഉത്തരത്തിന്ന് അകത്തു ദണ്ഡവൃത്തി വരണം. മഹീയസി സാലേ ബഹിഷ്ഠിതോത്തരബഹിഃ-ഉള്ളതിലും പുറത്തെ മതിലുകൾ പുറത്തെ ഉത്തരപ്പുറത്തു ദണ്ഡവൃത്തി എന്നതുകൊണ്ടു ഗോപുരത്തിന്നു പുറത്ത് ഉത്തരപ്പുറത്ത് ദണ്ഡവൃത്തി വരുത്തണം.

(വ്യാ-പ) ഇനി മറവുള്ള പ്രാകാരങ്ങളുടെ ദണ്ഡവൃത്തിയെ ചൊല്ലുന്നു:—

തനിക്കു ചൊല്ലിയ ദണ്ഡു കഴിഞ്ഞിട്ട് അന്തഹാരത്തുങ്കലെ പുറത്തെ ഭിത്തി ചൊല്ലപ്പെട്ടു. ഭിത്തിയുടെ അകത്തെ അരികിന്നു ദണ്ഡവൃത്തിയെന്നു താൽപര്യം. മുമ്പിൽ പിന്നെ അമ്പലങ്ങളുടെ ഭേദങ്ങൾക്കു തക്കവണ്ണം ദണ്ഡവൃത്തി രണ്ടു പ്രകാരം കല്പിക്കാം. അമ്പലത്തിന്റെ അകത്തെ ഉത്തരത്തുങ്കലെന്നും പുറത്തെ ഉത്തരത്തുങ്കലെന്നും ഭേദമായത്. മദ്ധ്യഹാരത്തുങ്കൽ വിളക്കുമാടത്തിന്റെ ദീപജ്വാലയിങ്കൽ ബാഹ്യഹാരയിങ്കൽ അകത്തെ

ഉത്തരത്തിന്റെ അകത്തെ അരികിൽ മസ്സാദയിങ്കൽ; പുറത്തെ ഉത്തരത്തിന്റെ പുറത്തെ അരികിൽ.

പൃഷ്ഠേ സപാർശ്വദ്വിതയേ സമൂല-
യോന്യന്വിതം മണ്ഡപമാകലയ്യ
ത്ര്യശ്രമാനെയ്യ തതോഽന്തരാളേ
തന്വീത സംയോജ്യ മിഥോഽന്തഹാരം. ൭൯

പൃഷ്ഠേ സപാർശ്വദ്വിതയേ സമൂലയോന്യന്വിതം ചതുരശ്രം മണ്ഡപം ആകലയ്യ—പ്രാസാദത്തിന്റെ പുറകിലും എടത്തും വലത്തും അതതു ദിക്കിലേയ്ക്കു വിധിച്ചിരിക്കുന്ന യോനി വരുമാറു ചതുരശ്രമായി ഒരു മണ്ഡപത്തെ ഉണ്ടാക്കി, ആനീയ—ആ ഉത്തരത്തെ നീട്ടി കോണുവരെയും കൂട്ടി, മിഥഃ അന്തരാളേ അന്തഹാരം തന്വീത—അന്യോന്യം അന്തഹാരയാകുന്ന ചുററമ്പലത്തെ ഉണ്ടാക്കൂ.

(വ്യാ-മ.) പുറമണ്ഡപത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

പ്രാസാദത്തിന്റെ പിന്നിലുമെടത്തും വലത്തും മണ്ഡപത്തെ ചൊന്നേടത്തു മൂലപ്രാസാദയോനിയായി ചതുരശ്രമായി ഓരോ മണ്ഡപത്തെ കല്പിച്ച് അവററെ തന്റെ തന്റെ അന്തരാളങ്ങളിലേയ്ക്കു നീട്ടി അന്യോന്യം കൂട്ടി അന്തഹാരയേ ഉണ്ടാക്കിക്കൊള്ളുക.

അനന്തരം വല്യമ്പലത്തെ പറയുന്നു:—

കൃത്വാ വാരം മുഖായത്യുപചിതനിജമ-
ണ്ഡപസ്ഥിതം പാർശ്വഹാരാ-
ധാരാസക്താഗ്രമൂലം പ്രഥിതഗുണവിഭാ-
ഗാദിക്ലൃപ്ത്യാ വിഭജ്യ
കൃത്വാ തദ്ഭാഗസ്സൂദ്വിരതിമുചിതദ്വ്യാ-
ന്യായധ്വജന്യാന്തരാണി
ന്യസ്യാശ്രദ്ധാന്തരാദീനപി രചയതു തദ്
ദ്വ്യക്തിയോഽഗ്ര സഭായാം. ൭൯

അഗ്രസഭായാം—അഗ്രഭാഗങ്ങളുടെ സഭ എന്ന വാതിൽമാടത്തെ ഉണ്ടാക്കുവാൻ, മുഖായത്യുപചിതനിജമണ്ഡപസ്ഥം പാർശ്വഹാരാധാരാസക്താഗ്രമൂലം വാരം കൃത്വാ—മുഖായാമത്തോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന അന്തഹാരയുടെ മണ്ഡപതിയിങ്കൽ വരുമാറും, രണ്ടു പുറത്തെയും ചുററമ്പലത്തിന്റെ ഉത്തരങ്ങളിൽ ചുവടും അഗ്രവും വെട്ടിക്കവരിച്ചു വരുമാറും വല്യമ്പലത്തിന്റെ ഉത്ത

രത്തെ വച്ചാൽ, പ്രാഗുക്തഗുണവിഭാഗാധികം ചൈപ്യം വിജ്ഞേയ തദുചിതത്തിൽ കൃതം–പ്രസിദ്ധമായിരിക്കുന്ന ഗുണാംശവിസ്താരംകൊണ്ടുതാൻ പദവിസ്താരംകൊണ്ടു താൻ ചുററിനെ അംശിച്ച് വല്യമ്പലത്തിന്റെ വിസ്താരത്തെയുമുണ്ടാക്കൂ. ഉചിതയോന്യാദ്യം–അങ്ങിക്കിലേയ്ക്കുള്ള യോനിയായ ചുററിനോടും കൂടി ഇരിക്കണം. ആന്യോത്തരാണി നാസ്യ തല്പകാനിതഃ ആരൂഢോത്തരാദീനി അപി രചയേൽ–പിന്നെ ററവും ഉത്തരങ്ങളേയും വച്ചാൽ ഉറപ്പിനു വേണ്ടതായ്യന്തവരുകിൽ അവിടത്തെ യുക്തിക്കു തക്കവണ്ണം ആരൂഢോത്തരം മുമ്പായി വയ്പൂ. അവിടെ ഗുണാംശവിസ്താരമാദികളും ആരൂഢോത്തരങ്ങൾ തന്നെ കാണണം. പുറത്തെ ഉത്തരത്തിനു തുള്ളകൊണ്ട് ചുററ് ഒന്നുവന്നാൽ മതി.

(വ്യാ–വ) ഇനി വല്യമ്പലത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

മുമ്പിൽ വലിയമ്പലമല്ലോ. അവിടെ തനിക്കു ചൊല്ലിയ ദണ്ഡും മുഖായാമവും കൂട്ടിത്തൊടുത്ത് ഉത്തരം വയ്പൂ. ആ ഉത്തരത്തിന്റെ അഗ്രമൂലങ്ങൾ ചുററുമണ്ഡപത്തിന്റെ പുറത്തെ ഉത്തരത്തോട് എത്തണം. കുറിയ ഉത്തരം ചുററുമണ്ഡപത്തിന്റെ പുറത്തെ ഉത്തരംതന്നെ ആകണമെന്നു താൽപര്യം. പിന്നെ അമ്പലത്തിന്ന് അവിടെ ഉചിതമാകുന്ന യോനിയോടുകൂടായിരിപ്പോരു ചുററിനെ കല്പിച്ച് അതിനു മനുഷ്യാലയത്തിങ്കൽ പ്രസിദ്ധമായിരിക്കുന്ന ഗുണാംശററിനു തക്കവണ്ണം അതിനു ചൊല്ലിയ അംശംകൊണ്ട് അമ്പലവീതിയെ ഉണ്ടാക്കിയാൽ മററ ഉത്തരങ്ങളേയും വച്ച് ആരൂഢോത്തരം വേണമെങ്കിലതിനേയും എല്ലാം യുക്തിക്കു തക്കവണ്ണം വച്ച് പണിചെയ്തുകൊള്ളുക.

ഗുണവിസ്താരം വരുത്തുവാൻ പറയുന്നു:—

ഷഡ്ഢസ്താദികരാംശമാനനിചയ-
ദ്വ്യാപ്തേന സദ്ഭിഃസ്വകൈ
ര്യ്രംശീകൃത്യ തദേകഭാഗമഥവാ-
പ്യേകം തദർദ്ധാങ്ഘ്രിതഃ
വേദഘ്നേ രവിഭിശ്ചഭാസ്സഭിസ്സഭിരഥ-
ഷോഡശാ-
ശാദിശ്ചാംശമുക്ത ഫലേന വിതതി-
സ്സുസ്ഥാനമാഹാഽഽതതിഃ. *

ഈ പദ്യം മൂലപുസ്തകത്തിലും വ്യാഖ്യയിലും കാണ്മാനില്ല.

ഷഡ്ഢസ്താദികവംശമാനനിചയേഷ്വിഷ്ടമേല്ലു— ആറുകോൽ തുടങ്ങി ഇഷ്ടമായിരിക്കുന്ന ഉത്തരനീളത്തെ എട്ടിൽ പെരുക്കി, സമിക്കസംഖ്യകേ—കിഴക്കാദിയായ ദിക്കിന്റെ തക്കവണ്ണം ഒന്നുതാനത്യുതാനും ഉള്ള സംഖ്യയെ അതിൽക്കൂട്ടി, ത്ര്യംശീകൃത്യ—മൂന്നായി പകുത്താൽ, തദേകകേന ഗൃഹനാഭേ കല്പിതേ—അതിലൊരംശം ഉത്തരത്തിന്റെ ചുററായിട്ട കല്പിച്ച്, അർദ്ധീകൃതേ—പിന്നെ ആ ചുററിനെ അർദ്ധിച്ച്, വേദമേല്ലു—നാലിൽ പെരുക്കിയാൽ, രവിവിശ്വമനുതിഥികലാത്യഷ്ടിധൃത്യഷ്ടാദശാശാദ്യന്മന്റെ തേ— പന്ത്രണ്ട്, പതിമൂന്ന്, പതിനാല്, പതിനഞ്ച്, പതിനാറ്, പതിനേഴ്, പതിനെട്ട്, ഇരുപത്ത്, ഇരുപത്തിരണ്ട് ഈ സംഖ്യകളിൽ ഒന്നുകൊണ്ട ഹരിപ്പൂ. ഹരണേ വിഹിതേ—ഹരിച്ച ഫലം ഗൃഹവിസ്താരവും, തന്ന്യൂനനാഹോ ആയതിഃ—ഈ വിസ്താരത്തെ ചുററിന്റെ പാതിയിൽ കളഞ്ഞശേഷം നീളവുമുണ്ടാകും.

പദവിസ്താരത്തെ പറയുന്നു:—

സ്വാഭീഷ്ടേ സമമർദ്ധിതേ ഗൃഹപരീ-
ണാഹേ സ്വവംശപ്രമാ-
ദണ്ഡോനേ ചതുരാദിയുഗ്മപരിസം-
ഖ്യാഭിർവിഭക്തേ സമം
ഏകാംശേന തതിം തദന്യപരിശി-
ഷ്ടൈരായതിം ചാംശകൈ-
രൂനാംശം പരിതഃ പ്രപൂരയതു ചൈ-
വം പാദസൂത്രേ ക്രമഃ. ൨൦

സ്വാഭീഷ്ടേ ഗൃഹപരിണാഹേ—തനിക്ക് ഇഷ്ടമായിരിക്കുന്ന ചുററിനെ, സമം അർദ്ധിതേ—ഒപ്പരെ പാതിയാക്കിയാൽ, സ്വവംശപ്രമാദണ്ഡോനേ—അതിൽ ഉത്തരവീതി ഇരട്ടിച്ചുകളഞ്ഞ ശേഷത്തെ, ചതുരാദിയുഗ്മപരിസംഖ്യാഭിഃ സമം വിഭക്തേ—നാല്, ആറ്, എട്ട ഇത്യാദി യുഗ്മസംഖ്യകളെക്കൊണ്ട പകുത്താൽ, ഏകാംശേന തതിം, പരിശിഷ്ടൈഃ അംശകൈഃ ആയതിം ച തന്വോതു—അതിലൊരംശംകൊണ്ട വിസ്താരവും ശേഷമുള്ള അംശങ്ങളെക്കൊണ്ട നീളവും കല്പിച്ചുകൊള്ളു. ഊനാംശം പരിതഃ പ്രപൂരയതു ച—മുമ്പിൽ ഉത്തരവിസ്താരം ഇരട്ടിച്ച് കളഞ്ഞതിനെ നാലായി പകുത്തു നാലുദിക്കിലും കൂട്ടിക്കൊള്ളു. അപ്പോഴാം വിസ്താരചതുർഗ്ഗുണം യോനിപ്പെട്ടും വരത്തണം. ഇതി പാദസൂത്രേ ക്രമഃ—ഇങ്ങനെ പാദസൂത്രമാകുന്ന അമ്പലത്തിങ്കലെ ക്രമം.

(വ്യാ-വ) ഇനി പാദസൂത്രമാകുന്ന അമ്പലത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

തനിക്കിഷ്ടമായിരിക്കുന്ന അമ്പലത്തിന്റെ ചുററിനെ നേരെപാതിയാക്കിയാൽ അതിൽ തന്റെ തന്റെ ഉത്തരവർണ്ണത്തെ ഇരട്ടിച്ചുവാങ്ങിയാൽ, നാല് ആറ് എട്ട് എന്നു തുടങ്ങിയുള്ള ഇരട്ടപ്പെട്ട സംഖ്യകളെക്കൊണ്ട് തുല്യമാംവണ്ണം കൂറിട്ടാൽ, അതിലൊരംശംകൊണ്ട് വിസ്താരത്തേയും മററ അംശങ്ങളെക്കൊണ്ട് ആയാമത്തേയും ഉണ്ടാക്കു. പിന്നെ നടേ വാങ്ങിക്കളഞ്ഞ രണ്ട് ഉത്തരവർണ്ണത്തെ നാലായി പകുത്ത് നാലു പുറത്തും കൂട്ടിക്കൊള്ളുകയും വേണം.

അനന്തരം വല്യബലിക്കല്ലിനെ ഉണ്ടാക്കുവാൻ പറയുന്നു:—

പ്രാസാദമധ്യാദ് ബഹിരഗ്രതോ ഗതേ
തദുത്തരോത്തര സദലദ്വിസംഖ്യകേ
ദണ്ഡേ ത്രിസാർദ്ധത്രിശരാംഗസപ്തകേ
സച്ഛായാസ്തി കുര്യാദ് ബലിപീഠികാം തഥാ. വ്യ.ഹ

പ്രാസാദമധ്യാത് അഗ്രതഃ ബഹിഃ പ്രാസാദത്തിന്റെ നടുവിൽനിന്ന് മുമ്പിലെ ഭാഗത്തു പുറത്തേക്ക്, തദുത്തരോത്തര ദണ്ഡേ— പ്രാസാദത്തിന്റെ ഉത്തരത്തിലുമാകുന്ന ദണ്ഡിനെ, സദലദ്വിസംഖ്യകേ ത്രിശരാംഗസപ്തകേ ഗതേ—രണ്ടരതാൻ മൂന്നുതാൻ മൂന്നരതാൻ അഞ്ച് ആറ് ഏഴുതാൻ നീക്കം ചെയ്യുന്നേടത്ത്, സച്ഛായാസ്തി തഥാ ബലിപീഠികാം കുര്യാത്—ബലിക്കല്ലുകളുടെ നടുവിൽ ബിംബങ്ങളുകളെപ്പോലെ ഗമനങ്ങളും വരുത്തി ഗർഭന്യാസാദി ചെയ്ത് വല്യബലിക്കല്ലിനെ ഉണ്ടാക്കു.

(വ്യാ-വ) ഇനി വലിയ ബലിക്കല്ലിന്റെ ദണ്ഡവൃത്തിയെ ചൊല്ലുന്നു:—

പ്രാസാദത്തിന്റെ മദ്ധ്യപ്രദേശത്തുങ്കൽ അഗ്രഭാഗത്തുങ്കൽ നിന്നു പുറത്തോട്ട് പ്രാസാദോത്തരത്തിലുമാകുന്ന ദണ്ഡുകൊണ്ട് രണ്ടരതാൻ മൂന്നുതാനഞ്ചുതാനാറുതാൻ ഏഴുതാൻചെന്നേടത്ത് വലിയ ബലിക്കല്ലിനെ ഉണ്ടാക്കിക്കൊള്ളുക. സച്ഛായാസ്തി എന്നതിനെക്കൊണ്ട് ബലിക്കൽപ്പുര വേണമെങ്കിൽ അവിടെ ഉചിതമായ യോനിക്ക തക്കവണ്ണം അതുംകൂടെ ഉണ്ടാക്കാമെന്നു താൽപര്യം.

പൂജാപീഠസമം ഷഡധ്വശരഹിതം
ഗർഭപ്രവിഷ്ടപ്രാഗ്ഹിതം
പ്രാസാദപ്രവിസ്താരിതം ച ബലിപീ-
ഠേഷ്വന്തിമാദ്ധ്യുച്ഛ്രയം

ഉത്സേധേ ദശധാംശിതേ സതി നിജേ-
ഷ്ട പീഠികാവിസ്തൃതിം
സപ്താംശൈർവിദധീത മൂലനിലയൌ-
ചിത്യാത്തദംഗക്രിയാം. ൨൨

പൂജാപീഠസമം—പീഠത്തോളം പൊക്കമായിട്ടും, ഷഡംശരഹിതം—അതിൽ ആറൊന്നു കുറച്ചിട്ടും, ഗർഭപ്രതിഷ്ഠാസമിതം—ഗർഭഗൃഹത്തിന്റെ തറയോളം പൊക്കമായിട്ടും, പ്രാസാദപ്രതിസമമിതം—പ്രാസാദത്തിന്റെ തറയോളം പൊക്കമായിട്ടും, ബലിപീഠേ അബ്ജാന്തിമാച്ച് ശ്രേയം—വലിയബലിക്കല്ലിന്റെ മുകൾക്കല്ലുവരെ പൊക്കം നാലുപ്രകാരവും കൊള്ളാം. നിജേഷ്ട ഉത്സേധേ ദശധാ അംശിതേ സതി—തനിക്ക് ഇഷ്ടമായി കല്പിച്ച പൊക്കത്തെ പത്തായിട്ട് പകുത്തതിൽ, സപ്താംശൈഃ പീഠികാവിസ്തൃതിം—ഏഴംശങ്ങളെക്കൊണ്ട് വലിയബലിക്കല്ലിന്റെ വീതിയെ കല്പിച്ച്, മൂലനിലയൌചിത്യാത് തദംഗക്രിയാം വിദധീത—മൂലപ്രാസാദത്തിങ്കലെപ്പോലെ പാദുകാദികളായ അവയവങ്ങളെയും ഉണ്ടാക്കണം.

(വ്യാ-വ.) ഇനി ബലിക്കല്ലിന്റെ ഉയരത്തെയും വിസ്താരത്തെയും ചൊല്ലുന്നു:—.

പ്രാസാദത്തിന്റെ പാദുകക്കീഴ്വായിന്ന് തുടങ്ങി ശ്രീപീഠമേൽവായോളം താൻ അതിൽ ആറൊന്നു കുറഞ്ഞുതാൻ ഗർഭഗൃഹത്തിന്റെ പടിമേൽവായോളം താൻ പ്രാസാദത്തിന്റെ പടിമേൽവായോളം താൻ ഇങ്ങനെ നാലു പ്രകാരം ബലിപീഠത്തിനു പാദുക. കീഴ്വായിന്ന് അബ്ജമേൽവായോളമുള്ള ഉയരം ഭവിക്കുന്നു. പിന്നെ തനിക്ക് ഇഷ്ടമായി കല്പിച്ച ഉയരത്തെ പത്തുപകുത്താൽ ഏഴംശംകൊണ്ടു വിസ്താരത്തെയും കല്പിക്ക. മൂലപ്രാസാദത്തിന് ഉചിതമാംവണ്ണം ആ ബലിക്കല്ലിന്റെ അവയവക്രിയയും ഭവിക്കുന്നു.

പൃഥ്വ്യാം പാദുകമംശതോ ജഗതികാം
വേദൈർഗ്ഗുണൈഃ കൈരവം
തത്പട്ടീഗളകമ്പനിമ്നവലഭി
ക്ഷ്മാപങ്ക്തിദ്രുമീന്ദുഭിഃ

കുർവ്വീത ജഗലമൊന്നു കപോതമിളയാ-
ഗ്രേ പട്ടികാം പങ്കജം
നേത്രാഭ്യാമപി സപ്തവിംശതിവിഭ
ക്തേ പീഠികാഭ്യുച്ഛ്രയേ. വൃന്ദ.

പീഠികാഭ്യുച്ഛ്രയേ സപ്തവിംശതിവിഭക്തേ-വലിയബലിക്കല്ലിന്റെ പൊക്കത്തെ ഇരുപത്തേഴായിട്ടു പകുത്താൽ, പൃഥ്വ്യാം പാദുകം-ഒരംശംകൊണ്ടു പാദുകത്തെയും, വേദൈഃ അംശൈഃ ജഗതികാം-നാലംശംകൊണ്ടു ജഗതിപ്പടത്തെയും, ഗുണൈഃ കൈരവം-മൂന്നുകൊണ്ടു കുമുദത്തെയും, കണ്ഠപാദേ കതിബ്രഹ്മീന്ദുഭിഃ തത്പട്ടിഗളകംബുനിദ്രവം അപി-ഒരംശംകൊണ്ടു കുമുദപ്പട്ടികയേയും പത്തംശംകൊണ്ടു മേലും കീഴും ഉള്ള പട്ടികളോടും കൂടിയ ഗളത്തെയും ഒരംശംകൊണ്ടു ഗളപട്ടികയേയും ഒരംശംകൊണ്ടു വളരിനേയും, ജ്വലനൈഃ കപോതം-മൂന്നംശംകൊണ്ടു കപോതകത്തെയും, ഇളയാ അഗ്രേ പട്ടികാം-ഒരംശംകൊണ്ടു മുകളിലെ പട്ടികയേയും, നേത്രാഭ്യാം പങ്കജം ച കുർവ്വീത-രണ്ടംശംകൊണ്ടു പദ്മകർണ്ണികയേയുമുണ്ടാക്കുക.

(വ്യാ-വ.) ഇനി ഇതിന്റെ അവയവങ്ങളെ ചൊല്ലുന്നു:—

ബലിക്കല്ലിന്റെ ഉയരത്തെ ഇരുപത്തേഴു പകുത്താൽ ഒരംശംകൊണ്ടു പാദുകത്തെ ഉണ്ടാക്കുക. നാലുകൊണ്ടു ജഗതിയേയും, മൂന്നുകൊണ്ട് കുമുദത്തെയും, ഒന്നുകൊണ്ടു കുമുദപട്ടത്തെയും, പത്തുകൊണ്ടു ഗളത്തെയും, ഒന്നുകൊണ്ട് ഉത്തരത്തെയും, ഒന്നുകൊണ്ടു വളർത്തിനെയും, മൂന്നുകൊണ്ടു കപോതത്തെയും, ഒന്നുകൊണ്ടു പട്ടത്തെയും, രണ്ടുകൊണ്ടു പദ്മത്തെയും.

ഇനിയും പ്രകാരാന്തരേണ പറയുന്നു:—

പീഠോച്ച്രേ [illegible] സദലഭ-
സാർദ്ധൈകഭാഗൈരനന്ത-
ദസ്രൈഃ പാദുകജാഗതേ കുമുദതഃ
പട്ടാന്തരീഷു [illegible]
അംശാ [illegible] വേദികളൾ
സാർദ്ധേന വളഭ്യന്തരേ
ദസ്രൈ [illegible] കപോതക ശശികരാഃ
സ്യുഃ പട്ടികാപദ്മയോഃ.

പീഠോച്ഛ്രേ തദ്വദിതേ—ഇഷ്ടമായിരിക്കുന്ന ബലിക്കല്ലിന്റെ പൊക്കത്തെ മുപ്പത്തിരണ്ടായിട്ടു പകുത്താൽ, പാദുകജഗതീകുമുദതത്പട്ടപ്രതിവീച്യു പ്രതതൌ സഗളേഷ്വസാംശ്ചബാണോദ്ഗമേഭ്യഃ അംശാഃ—പാദുകത്തിങ്കൽ ഒന്നര അംശവും, ജഗതിയിങ്കൽ അഞ്ചര അംശവും, കുമുദത്തിങ്കൽ അഞ്ചംശവും, കുമുദപട്ടത്തിങ്കൽ ഒരംശവും, ഗളത്തിങ്കൽ ഒരംശവും പടിയിങ്കൽ രണ്ടംശവും; വേദയുഗാനി വേദിഗളയോഃ—വേദികയിങ്കൽ നാലംശവും കാലും ഖണ്ഡോത്തരവും കൂടിയ ഗളത്തിങ്കൽ നാലംശവും, വലഭ്യുത്തരേ സാർദ്ധൈകം—ഉത്തരത്തിങ്കലും വളരിങ്കലും ഒന്നരയ്ക്ക് അംശങ്ങളും, കപോതകേ ദ്വൌ—കപോതത്തിങ്കൽ രണ്ടംശവും, പട്ടികാപദ്മയോഃ ശശികലാഃ—പട്ടികയിങ്കൽ ഒരംശവും പദ്മകർണ്ണികയിങ്കൽ രണ്ടംശവും, അംശാസ്സ്യുഃ—ഇങ്ങനെ മുപ്പത്തിരണ്ടു പകുത്താൽ അംശങ്ങൾ ഭവിക്കും.

(വ്യാ—പ) ഇനി മറെറാരുപ്രകാരം അവയവങ്ങളെത്തന്നെ ചൊല്ലുന്നു:—

ബലിക്കല്ലിന്റെ ഉയരത്തെ മുപ്പത്തിരണ്ടാക്കിയാൽ പാദുകത്തിങ്കൽ ഒന്നര അംശം ഭവിക്കുന്നു. ജഗതിയിങ്കൽ അഞ്ചര, കുമുദത്തിങ്കൽ അഞ്ച്, കുമുദപട്ടികയിങ്കൽ ഒന്ന്, ഗളത്തിങ്കൽ ഒന്ന്, പടിയിങ്കൽ രണ്ട്, വേദികയിങ്കലും (ഗളത്തിങ്കലും) നന്നാല്, ഒന്നരയ്ക്കായിട്ട് ഉത്തരവും വളരും. കപോതത്തിങ്കൽ രണ്ടു, പട്ടികയിങ്കൽ ഒന്ന്, പദ്മത്തിങ്കൽ രണ്ടും ഭവിക്കുന്നു.

ഇനി കൊടിമരത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

*ദ്വാരോച്ഛ്രാസ്ത്രിരസാംശഗാംശൈർവിഭക്തം
തസ്സാർദ്ധകുശാഗ്രാനുചിതം
ദ്വാരം ദ്വാദശകം വിഭജ്യ പൂർവ്വം
പ്രാസാദതഃ സമാപത്യ
ദ്വാരാണാം ദശഭിശ്ച സപ്തദശഭിഃ
പഞ്ചാനുവിംശത്യാ ക്രമാൽ
വിംശദ്ഭിർന്നിജവക്ത്രദണ്ഡസഹിതം
വേദ്യാ സമേതം ധ്വജം. വൃ ൫

ഗർഭാഗാരത്തിന്റെ ഉയരത്തിൽ നാലൊന്നുതാൻ ആറൊന്നു താൻ അഞ്ചൊന്നുതാൻ വണ്ണവും, അതിലെട്ടംശാധികത്തെ അഗ്ര

* ഇതു മുതൽ ചില പദ്യങ്ങൾ ഒരു പകർപ്പിൽ ഉള്ളു. വ്യാഖ്യാനവും ഒന്നുമില്ല. മറ്റുള്ള പുസ്തകങ്ങളിൽ ഇവ കാണുന്നില്ല.

വസ്ത്രവുമായി കൊടിമരത്തെ ഉഴിച്ച് പ്രാസാദമദ്ധ്യത്തുങ്കൽനിന്നു പത്തുണ്ടു ധാരനീളം കഴിച്ച് അവിടെ നാട്ടുക. ഗർഭാവരോധംകൊണ്ട് പത്ത്, പതിനേഴ്, പതിനഞ്ച്, ഇരുപത്ത്. എന്നിവയെക്കൊണ്ടുള്ള ഇവരത്തോടുകൂടി ഇരിക്കണം. അഗ്രത്തുങ്കൽ കനകരത്നവാഹനം പണിചെയ്ത വസ്ത്രവും വേണം. അഗ്രത്തുങ്കൽനിന്ന് ഒരു ധാരനീളമുള്ള മണികൾ ഇടച്ചു കെട്ടിക്കൊള്ളണം. ചുവട്ടിൽ ഒരു ധാരനീളത്തോളം ഇവരത്തോടിട്ട തറ പണിചെയ്തു കൊള്ളണം. പട്ടം എന്നിവയോടുകൂടിയിരിക്കുകയും വേണം.

ഇനി ബിംബാദികൾക്കു ശില അന്വേഷിപ്പാൻ ചൊല്ലുന്നു :—

രക്ഷാമംഗലദീപകം ശുഭനിമിത്താർ-
ത്ഥം ശിലാർത്ഥം വ്രജേ-
ത്തന്ത്രീ ശസ്ത്രകിരാതിഭിഃ സഹ ധരാദേശേ
ഷ്വാചി നൈശ്ചന്ദ്രാദിഷു
ആസാദ്യാഥ ശിലാഃ ശുഭാ ഗുരുരിമാം
ചാരാദ്ധ്യ യോഗ്യം മനും
ജപ്ത്വാ ന്യസ്യ ശിലാസു നിശ്ചിനുയാദ്ബിം-
ബാദികത്വം ച ലക്ഷയത്. വൃ ന്ത

ബിംബാദികൾക്കു ശില അന്വേഷിപ്പാൻ നടേ ഗുരു കല്ലു കീറുവാനുള്ള ശസ്ത്രങ്ങളെ യഥാന്യായം പൂജിച്ച് ബ്രാഹ്മണരെ ഊട്ടി ദക്ഷിണ ചെയ്ത് പിന്നെ താനും യജമാനനും ആശാരിയും മാംസത്തെ ഉജിച്ചിട്ടുവേണം പുറപ്പെടുവാൻ എന്ന് അഥ എന്നതുകൊണ്ടു ചൊല്ലിയത്. നല്ലൊരു മുഹൂർത്തത്തിങ്കൽ നേരത്ത് നല്ലൊരു ശകുനത്തോടുകൂടി രക്ഷാമംഗലങ്ങളെ മുൻനടത്തി താനും യജമാനനും കല്ലുകീറുന്ന ശസ്ത്രങ്ങളെ എടുത്തിരിക്കുന്ന ആശാരിയും കൂടെ അവിടെനിന്നു കിഴക്കോ, തെക്കോ, വടക്കോ, പടിഞ്ഞാറോ കല്ലാകുന്ന എന്നാൽ അതിലേക്കിറങ്ങി പോവൂ. പിന്നെ കല്ലുള്ളേടത്തു ചെന്നാൽ അവിടെ ഇരുന്ന് ഭൂതബല്യാദികളെ ചെയ്ത് ഉചിതമാകുന്ന മന്ത്രം ചൊല്ലി കല്ലുകളെക്കൊണ്ട് ബിംബത്തിന്നു പുരുഷശിലയും, പീഠത്തിന്നു സ്ത്രീശിലയും, പാദശിലയ്ക്കു നപുംസകശിലയും കല്പിക്ക.

ഇനി നല്ല ശിലയുടെ ലക്ഷണത്തെ ചൊല്ലുന്നു:

സിദ്ധാദ്ധ്യാകരസംഭവാ വസുമതീ
ലഗ്നാ സുവർണ്ണാചിതാ
സ്നിഗ്ദ്ധാ ശസ്ത്രസഹാ ഗഭീരനിനദാ
ദിശ്യാഹിതാഗ്രാ ശിലാ
ഗ്രാഹ്യാ ബിംബവിധൌ സ്ഫുലിംഗബാഹുലം
തസ്യാ ശിരോ/ന്തർമുഖം
യത് കാഷ്ഠാഭിമുഖീ സമുത്ഥിതവതീ
സ്ഥാപ്യാ ച തദ്ദിങ്മുഖീ.

ഋഷികളുടെ ആശ്രമാദികളിലുണ്ടായിരിക്കുന്ന ശില ബിംബംപണിവാൻ ഗ്രാഹ്യയാകുന്നതു്. മണ്ണിൽ മൂടപ്പെട്ടുകിടക്കുന്നതു വേണംതാനും. തന്റെ തന്റെ ജാതിയായി ഇരിക്കുകയുംവേണം. ഉളിക്ക് ഉളിക്ക് സഹിക്കാറായിരിക്കയും വേണം. സ്വച്ഛമുള്ള ഒച്ചയായിരിക്കയുംവേണം. മൂലാഗ്രങ്ങൾ ദിക്കുകളായി ഇരിക്കയും. രണ്ടു തലയ്ക്കലും കത്തിയാൽ തീപ്പൊരി ഏറുന്നേടം അതിന്റെ അഗ്രമെന്നും ഉള്ള് അകമെന്നും കല്പിക്കണം. അഗ്രംപിടിച്ച് എടുത്തു പൊക്കിയാൽ ഏതു നോക്കി ഇരിപ്പൂ എന്നാൽ ആ ദിക്കു നോക്കി പ്രതിഷ്ഠിക്കേണ്ടു.

ഇനി ആകാത്ത ശിലയെ ചൊല്ലുന്നു:—

ദുഷ്ടോദ്ദേശസമുദ്ഭവാ/ന്യപരിശി-
ഷ്ടാ ദുർഗ്രഹാദ്യാശ്രിതാ
വാതാഗ്ന്യർക്കകരാഹതാ/തിവിപുലാ
ബാലാ ച വൃദ്ധാ സതീ
ദുർല്ലക്ഷ്യാക്ഷരഗർഭമണ്ഡലയുതാ
രൂക്ഷസ്വരാ ജർജ്ജരാ
ദുഷ്ടർശാദ്യനിസന്നിഭാശിതശിരോ-
ഭേദാ ദിവർജ്യാ ശിലാ.

ദുഷ്ടദേശത്ത് ഉണ്ടായ ശില ഒന്നിനും കൊള്ളരുത്. പിന്നെ മറെറാന്നു പണിചെയ്തു ശിലാശേഷം ബിംബത്തിനു കൊള്ളരുതു്. ദുർദ്ദേവത തുടങ്ങിയുള്ളവ ആശ്രയിച്ചതും, കാററ് വെയില് തീയ് എന്നിവ തട്ടിയതും, പാരം പരന്നു കിടക്കുന്നതും, ബാലനായിരിക്കുന്നതും, വൃദ്ധനായിരിക്കുന്നതും, ആകാത്ത രേഖ

അക്ഷരം ഗർഭം മണ്ഡലം എന്നിവയോടുകൂടിയതും, സഹിയാത്ത ഒച്ചയുള്ളതും, അലിഞ്ഞുകിടക്കുന്നതും, ഉള്ളിൽ ഏറ്റപ്പോത്തതും പൊന്തിരിഞ്ഞു കിടക്കുന്നതും കൊള്ളരുതു്.

പുംസ്ത്രീനപുംസകങ്ങളായ ശിലാലക്ഷണത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

ഉച്ചീ ധീരരവാ സ്ഥൂലാംഗബഹുളാ
ന്യഗ്രോധബോധിച്ഛദ-
പ്രഖ്യാ ബിംബവിധൌ വിശാലബഹുളാ
ഗ്രാഹ്യാ ശിലാ പൌരുഷീ
രംഭാപത്രനിഭാ നചാതിബഹുളാ
സ്നിഗ്ദ്ധസ്വരാ ശാന്താ
സ്ത്രൈണീ പീഠവിധൌ ദ്വിലക്ഷ്മരഹിതാ
ക്ലൈബീ പദാബ്ജാർപ്പണേ.

കനംകൊണ്ടു ഗംഭീരമായുള്ള ഒച്ചയോടുംകൂടി തീപ്പൊരി പൊരുത്ത് കണ്ടാൽ പേരാലിന്റെ താൻ അരയാലിന്റെ താൻ ഇലപോലെ ഇരിക്കുന്നതു് പുരുഷശില. അതു ബിംബത്തിന്നു വേണ്ടതു. പിന്നെ കണ്ടാൽ കദളിവാഴയിലപോലെ ഇരിപ്പൂ. വിസ്താരംകുറഞ്ഞു് ഇരിപ്പൂ. ഒച്ച നേർത്തിരിപ്പൂ മധുരമായി. തൊട്ടാൽ തണുപ്പായിരിപ്പൂ. അതു സ്ത്രീശില. അതു പീഠത്തിന്നു വേണ്ടതു്. ഈ രണ്ടു ലക്ഷണങ്ങളല്ലാതുള്ളതു നപുംസകശില. അതു പാദശിലയ്ക്കു വേണ്ടുന്നതു്.

ഇനി കല്ലു കീറിക്കൊണ്ടുപോരുന്നതിന്റെ പ്രകാരം ചൊല്ലുന്നു:—

കൃത്വാഗ്നിം നിജശാസ്ത്രഹോമകൃദഥ
പ്രാതഃ സമഭ്യർച്ച്യ താം
മന്ത്രീ സാസ്ത്രമതം ജപൻ വദനവാ-
ദ്യാദ്യംഗദീക്ഷാപരകർമ്മരത്
തക്ഷ്ണാ താം സഹ പീഠപാദഭുജയാ
പ്രോദ്ധൃത്യ കൃത്വാ രഥേ
നീത്വാ ശ്രേഷ്ഠതരം സ്വശില്പിനിലയം
ഛായാന്വിതം കാരയേത്.

പിന്നെ ആ ശിലാതലത്തിങ്കൽ രാത്രിയിൽ ബലി തൂകി പ്രാൎത്ഥിച്ചു് അവിടെ വാണിരിക്കും ദേവതകളെ നീക്കി, പിന്നെ അവിടെ ഉചിതമായ മന്ത്രങ്ങളും ജപിച്ചു് ശില്പിവരും കൂടെ കിടന്നു് ഉറങ്ങൂ. ഇങ്ങിനെ പിറേറന്നാൾ രാവിലെ കുളിച്ചു് അടയാളമിട്ടാൽ ആശാരികളെക്കൊണ്ടു് ഇക്കല്ലുകൾ മൂന്നും കീറിച്ചു തേർമേൽ കേററി ദേവാലയത്തിന്റെ വടക്കെപ്പുറത്തുണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്ന പണിപ്പുരയിൽ കൊണ്ടുപോയി വച്ചു ബിംബാദികളെ ഉണ്ടാക്കിച്ചുകൊള്ളുക.

അനന്തരം ബിംബങ്ങളുടെ നീളത്തെ പറയുന്നു:—

ദ്വാരേ ഗൎഭസമം തദംഘ്രിരഹിതം
ദ്വാരോച്ഛ്രിതേ ചാധികേ
നന്ദാംശേന ഗജാംശകേന ച സമം
ഭക്തേ ത്രിധാ ദ്വ്യംശകൈഃ

ക്ലപ്താനീഹ്യുദിതാനി പഞ്ചമനുബിം-
ബാന്യത്ര ഗൎഭാലയേ
ഭക്തേ ലോകശരേക്ഷണൈൎദ്വിഗുണഭൂ-
മ്യംശൈഗ്രഹാത് ത്രീണി ച. ൨൫

ദ്വാരേ ഗൎഭസമം-ഗൎഭഗൃഹദ്വാരത്തിന്റെ നീളത്തോളമായിട്ടും, തദംഘ്രിരഹിതം-ദ്വാരനീളത്തിൽ നാലൊന്നു കുറഞ്ഞിടത്തോളമായിട്ടും, അധികേ ദ്വാരേ നന്ദാംശേന ഗജാംശകേന ഉയൎന്നിരിക്കേ ച-ദ്വാരനീളത്തിൽ ഒമ്പതാലൊന്നു കുറച്ചിടത്തോളമായിട്ടും, എട്ടാലൊന്നു കുറച്ചിടത്തോളമായിട്ടും; ത്രിധാ ഭക്തേ ദ്വ്യംശകൈഃ-ദ്വാരനീളത്തെ മൂന്നായിട്ടു പകുത്തതിൽ രണ്ടംശത്തോളം നീളമുമായിട്ടും; ക്ലപ്താനി പഞ്ച മന്ദബിംബാനി ഉദിതാനി-ഇങ്ങിനെ ഗൎഭദ്വാരനീളം കൊണ്ടു് അഞ്ചുപ്രകാരം ബിംബനീളം പറയപ്പെട്ടു. അത്ര ഗൎഭാലയേ ലോകശരേക്ഷണൈഃ ഭക്തേ ദ്വിഗുണഭൂമ്യംശൈഗ്രഹാത് ത്രീണി ച-ഇവിടെ ഗൎഭഗൃഹവിസ്താരത്തെ മൂന്നിൽ പകുത്തു രണ്ടംശത്തോളവും അഞ്ചിൽ പകുത്താൽ മൂന്നംശത്തോളവും രണ്ടായി പകുത്തതിൽ ഒരു അംശത്തോളവും ഇങ്ങിനെ ഗൎഭഗൃഹവിസ്താരത്തിൽ മൂന്നുപ്രകാരം ബിംബനീളത്തെ ഉണ്ടാക്കൂ.

(വ്യാ-വ.) ഇനി നടെ ഗൎഭദ്വാരത്തിങ്കൽ പ്രതിഷ്ഠിപ്പാനുള്ള ബിംബത്തിന്റെ ഉയരത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

എല്ലാടവുമത്രെ ഗർഭഗൃഹത്തിന്റെ ഉയരത്തോടു സമമായിട്ടും, അതിൽ നാലൊന്നു കുറഞ്ഞിട്ടും, ഉപാഗ്രാംശം കൊണ്ട് ഒമ്പതാലൊന്നു കുറഞ്ഞിട്ടും, എട്ടരലൊന്നു കുറഞ്ഞിട്ടുതാൻ മൂന്നാലൊന്നു കുറഞ്ഞിട്ടു താൻ—ഇങ്ങനെ അഞ്ചുപ്രകാരം ചൊല്ലപ്പെട്ടു; പിന്നെ ഗർഭഗൃഹവിസ്താരത്തെക്കൊണ്ടു മൂന്നിട്ടു രണ്ടുതാൻ അഞ്ചിട്ടു മൂന്നുതാൻ ഒൻപതിൽ പാതിതാൻ—ഇങ്ങനെ മൂന്നുപ്രകാരം; ഇങ്ങനെ എട്ടുപ്രകാരം ബിംബത്തിന്റെ ഉയരം ഇവിടെ ചൊല്ലപ്പെട്ടു എന്നതാൽ പക്ഷം.

ഇനി മതാന്തരത്തിലുള്ള ബിംബോദയഭേദത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

*ബഹുബേരവിധാനതുല്യമുദിതം
സ്വസമഗർഭാഗാരസമുച്ഛ്രയേണ കാര്യം
പാദോനം ദ്വിത്രിഭാഗാർദ്ധഭാഗം
പഞ്ചാംശോനം ദ്വിനത്രിണം ദ്വിത്രിഗുണം ച.

ഗർഭഗൃഹത്തിന്റെ ഉയരത്തോടു സമമായിട്ടുതാൻ, അതിൽ നാലൊന്ന് കുറച്ചിട്ടുതാൻ, ഉപാഗ്രാംശം കൊണ്ടു കാൽ കുറെ രണ്ടുതാൻ ഇങ്ങനെ അഞ്ചുപ്രകാരം (?) ബഹുബേരവിധിയിലെ മൂലബിംബോച്ഛ്രയത്തെ ഉണ്ടാക്കണം.

സ്വാദിഷ്ടം ദശധോത്തമേ വിഭജനാത്
മാനം സമം മദ്ധ്യമേ
കർത്തവ്യം നവധാഷ്ടധാ ച ചരമേ
ബിംബേ ത്രിഭേദാത്മകം
താലം തന്നിഹിതാദ്യമംഗുലമഥോ-
ദണ്ഡം കലം ഗോളകം
ഹ്രസ്വോർദ്ധ്വമദ്ധ്യമമത്രബിംബരചനാ-
സ്ത്രാദിഷ്ടമോ സംഗ്രഹാത്. വൃന്ദ

ഉത്തമേ ബിംബേ സ്വാദിഷ്ടം മാനം ദശധാ(വിഭജനാത്)-ഉത്തമബിംബത്തുങ്കൽ തനിക്ക് ഇഷ്ടമായ നീളത്തെ പത്തായി വിഭജിക്കണം. മദ്ധ്യമേ സമം നവധാ-മദ്ധ്യമബിംബത്തുങ്കൽ ഇഷ്ടനീളത്തെ ഒമ്പതായി വിഭജിക്കണം. ചരമേ ബിംബേ കർത്തവ്യേ അഷ്ടധാ-അധമബിംബത്തുങ്കൽ ബിംബനീളത്തെ എട്ടായിട്ടു വിഭജിക്കണം. ത്രിഭേദാത്മകം താലം-ഇങ്ങനെ മൂന്നുപ്രകാരത്തിലും

* ഈ [illegible] മൂലഗ്രന്ഥങ്ങളിലും കാണുന്നില്ല.

പകുത്ത അംശങ്ങളിൽ ഒരോന്നിനെ താലമെന്നു പറയും. തദ്വിഹിതാംശം അംഗുലം-മൂന്നിടത്തും നാലാമത്തെ പന്ത്രണ്ടാകിയാൽ അതിലൊന്നിനു പ്രതിമാംഗുലമെന്നു പറയുന്നു. അംഗുലദ്വന്ദ്വം കലാം ഗോളകം ച ആഹുഃ-ഈ അംഗുലം രണ്ടുകൂടിയതിനു കല എന്നും ഗോളകമെന്നും പറയുന്നു. അത്ര മദ്ധ്യമമന്ത്രബിംബമാനാ സംഗ്രഹാത് ഉദീര്യതേ-ഇവിടെ നടുവിൽ പറഞ്ഞ നവതാലബിംബത്തിന്റെ പണിപ്രകാരവും ചുരുക്കിപ്പറയപ്പെടുന്നു.

(വ്യാ-ഖ) ഇനി ബിംബത്തിന്റെ ഉയരംകൊണ്ടു താലം തുടങ്ങിയുള്ള മാനസാധനങ്ങളെ ചൊല്ലുന്നു:—

ഇച്ചൊല്ലിയതിൽ തനിക്കിഷ്ടമായി കല്പിച്ച ഉയരത്തെ ഉത്തമമായിരിക്കുന്ന ബിംബം [illegible] തുല്യമായി പത്തായി പകുപ്പൂ. മദ്ധ്യബിംബമെങ്കിൽ ഒമ്പതായിട്ട്, അധമബിംബമെങ്കിൽ എട്ടായിട്ടു പകുപ്പൂ. എന്നാലതിലൊരോന്നിനെ താലമെന്നു ചൊല്ലപ്പെട്ട (?) താലത്തിന്റെ പന്ത്രണ്ടിലൊന്നിനെ അംഗുലമെന്നും അംഗുലം രണ്ടുകൂടിയതിനെ കലയെന്നും ഗോളകമെന്നും ചൊല്ലുന്നു. ഇവിടെ ഇപ്പോൾ മദ്ധ്യമമാകുന്ന മന്ത്രബിംബത്തിന്റെ ചമയത്തെ ചൊല്ലുന്നു.

പ്രായഃ സപാദമിതമിതിദ്വിഗുണായതോച്ച-
പാദോനവിസ്തൃതതദർദ്ധഘനാം ശിലാം വാ
ഉച്ഛ്രിതാം സമതലാം നിപുണാം നിധായ
പ്രസ്താരമത്ര രചയേദഥ മന്ത്രമൂർത്തേഃ. ൧

പ്രായഃ സപാദമിതമിതിദ്വിഗുണായതോച്ചപാദോനവിസ്തൃതതദർദ്ധഘനാം-തനിക്ക് ഇഷ്ടമായിരിക്കുന്ന ബിംബനീളത്തിൽ ഇരട്ടിയായുള്ള നീളത്തോടും മുക്കാലോളം വിസ്താരവും വിസ്താരത്തിൽ പാതി കനത്തോടും കൂടിയ ശിലയെ നാലുവശവും സമമാക്കി, ഉച്ഛ്രിതാം താം ശിലാം സമതലാം നിപുണം നിധായ-ഉയരമുള്ള ശിലയെ നിലത്തിന്മേൽ ഉറപ്പിച്ചുവച്ച്, അഥ മൂർത്തേഃ പ്രസ്താരം രചയേത്-അനന്തരം ബിംബത്തിന്റെ പ്രസ്താരത്തെ ആരംഭിപ്പൂ.

(വ്യാ-ഖ) ഇനി ബിംബത്തിനു സാധനങ്ങളായ ശിലാദികളുടെ പ്രമാണത്തെ പ്രായേണ ചൊല്ലുന്നു:—

തനിക്കിഷ്ടമായി കല്പിച്ച ബിംബത്തിന്റെ നീളത്തിൽ മിക്കവാറും ഇരട്ടി നീളമായി മുക്കാൽ വീതിയായി വീതിയിൽ

പാതി കനമായി ചതുരശ്രമാക്കി ചമയ്ക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ആ ശിലയെ നാലമ്പലത്തിലുചിതമായി കിടത്തി അതിന്മേൽ മന്ത്രമൂർത്തിയുടെ പ്രസ്താരത്തെ ചെയ്ക.

ശീർഷാഗ്രാദ്ധ്യളികാന്തിമം ത്രിഭിരഥോ-
ഭാസ്വന്മിതൈരംഗുലൈ-
രാസ്യം ചിബുകാന്തിമം ഗുണമിതൈഃ
കണ്ഠഃ ഹൃദന്തം തതഃ
നാഭ്യന്തം ച ശിരാന്തിമം ച ദിനകൃത്-
സംഖ്യൈസ്ത്രിഭിർജ്ജാനുനീ
ഗുൽഫാദ്യംഘ്രിയുഗം ച സംകൃതിമിതൈർ-
ജ്ജംഘോരൂ ച യഥാക്രമം. വ്യാ

ത്രിഭിഃ അംഗുലൈഃ ശീർഷാഗ്രാദി അളികാന്തിമം-മൂന്ന പ്രതിമാംഗുലങ്ങളെക്കൊണ്ട ശിരസ്സിന്റെ പൊക്കവും, അഥഃ ഭാസ്വന്മിതൈഃ ചിബുകാന്തിമം-അതിന്ന താഴെ പന്ത്രണ്ട് അംഗുലംകൊണ്ട മുഖനീളവും, ഗുണമിതൈഃ കണ്ഠഃ-മൂന്നംഗുലം കൊണ്ട കഴുത്തും, തതഃ ദിനകൃത്സംഖ്യൈഃ ഹൃദന്തം നാഭ്യന്തം ശിരാന്തിമം ച-പിന്നെ പന്ത്രണ്ടീതു അംഗുലംകൊണ്ട ഹൃദയത്തോളവും പിന്നെ പന്ത്രണ്ടംഗുലംകൊണ്ട നാഭിയിങ്കലോളവും; പിന്നെയും ൧൨ അംഗുലംകൊണ്ട നാളിയിങ്കലോളവും; ത്രിഭിഃ ജാനുനീ ഗുൽഫാദ്യംഘ്രിയുഗം ച-മൂന്ന നീളം കൊണ്ട മുട്ടിന്റെ നീളവും കാൽചുവടിന്റെ പൊക്കവും, സംകൃതിമിതൈഃ ജംഘോരൂ ച യഥാക്രമം-ഇരുപത്തിനാലംഗുലം കൊണ്ട തുടയുടെ നീളവും ജംഘയുടെ നീളവും, ഇങ്ങനെ നൂറെറട്ട പ്രതിമാംഗുലംകൊണ്ട നവതാലബിംബങ്ങളുടെ നീളമുണ്ടാക്കു.

(വ്യാ-ര.) ഇനി അവയവങ്ങളുടെ നീളത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

തലമുകളിൽനിന്ന് നെററിയുടെ മീതെ അററത്തോളമുള്ള നീളം മൂന്നംഗുലങ്ങളെക്കൊണ്ട് അളവാക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യം. അവിടെനിന്ന താടിയററത്തോളവും പന്ത്രണ്ട വിരലുകളെക്കൊണ്ട്; അവിടെനിന്ന കഴുത്തുനീളം മൂന്ന വിരലുകളെക്കൊണ്ട്; അവിടെ പിന്നീന് ഹൃദയത്തോളവും ഹൃദയത്തിങ്കൽനിന്ന പൊക്കിളോളവും പൊക്കിളിങ്കൽനിന്ന ലിംഗമൂലത്തോളവുമുള്ള നീളം പന്ത്രണ്ടിത്തുവിരലുകളെക്കൊണ്ട്; കാലുടെ മുട്ടും കാൽചുവടിന്റെ പൊക്കവും മുമ്മൂന്നംഗുലങ്ങളെക്കൊണ്ട്; കണ

കാൽ രണ്ടിൻെറയും തുട രണ്ടിൻെറയും നീളം ഇരുപത്തിനാലു ച്ചിട്ടു വിരല്കളെക്കൊണ്ട്.

സീമാസ്ഥാനസ്യ സപദ്മനാളമുകുടാ-
ന്താസ്യോരുജംഘാദ്വയീ-
മദ്ധ്യാദ്ധ്യാസു കരോതു ഷോഡശ തിര-
ശ്ചീനാനി സൂത്രാണ്യഥ
മദ്ധ്യേ കർണ്ണകരാന്ത്യസീമസു തഥാ
സപ്തോർദ്ധ്വഗാന്യപ്യഥോ
വക്ത്രം ദ്വാദശവർഗ്ഗകോഷ്ഠസുവിചി-
ത്രം കല്പയേത്സൂത്രകൈഃ. വൃൻ

ആസ്യ സീമാസ്വ—ഈ പറഞ്ഞ സ്ഥാനങ്ങൾ പതിനൊന്നിലും, സപദ്മനാളമുകുടാന്താസ്യ—പത്മപീഠത്തിൻെറ അവധിക്കും നാളത്തിൻെറ ചുവട്ടിലും കിരീടത്തിൻെറ മുകളിലും, ഊരുജംഘാദ്വയീമദ്ധ്യാദ്ധ്യാസു—തുടകളുടേയും ജംഘകളുടേയും നടുവിലും, തിരശ്ചീനാനി ഷോഡശ സൂത്രാണി—വിലങ്ങിട്ടു പതിനാറു നൂലുകൾ ചുമപ്പിച്ച് ഇട്ടു രേഖകളെ ഉണ്ടാക്കു. അഥ മദ്ധ്യേ കർണ്ണകരാന്ത്യസീമസു തഥാ സപ്ത സൂത്രാണി ഊർദ്ധ്വഗാനി ച കരോതു—പിന്നെ ബിംബമദ്ധ്യത്തിങ്കലും ആററ് അംഗുലം അതിൻെറ പുറത്തും ചെവിയുടെ സ്ഥാനത്തും അവിടെനിന്നു ആറുവിരൽ മാറി തോളുകളുടെ സ്ഥാനത്തും കൈകളുടെ ആയുധമുഷ്ടികൾ വരുന്നേടത്തും ഇങ്ങനെ ഏഴു സൂത്രങ്ങളെ മേല്പോട്ടായിട്ടു പിടിച്ചു രേഖകളെ ഉണ്ടാക്കു. അഥ സൂത്രകൈഃ വക്ത്രം ദ്വാദശവർഗ്ഗകോഷ്ഠസുവിചിത്രം കല്പയേത്—പിന്നെ നൂലുകളെ ഇടസ്ഥാനത്തെ നൂററിനാല്പത്തിനാലു പദങ്ങളെക്കൊണ്ടു മനോഹരമാക്കി ഉണ്ടാക്കണം.

(വ്യാ-ഫ.) ഇനി നീളത്തിലും വിലങ്ങത്തിലും ഉണ്ടാക്കേണ്ടുന്ന സൂത്രങ്ങളെ ചൊല്ലുന്നു:—

ചൊല്ലിയ സീമകൾ പതിനൊന്നിങ്കലും നാളത്തിൻെറ അററത്തും പദ്മത്തിൻെറ അററത്തും കടത്തിൻെറ അററത്തും കണങ്കാലുടെ നടുവേയും തുടയുടെ നടുവേയും ഇങ്ങനെ പതിനാറു സൂത്രം വിലങ്ങത്തിലിട്ട്, പിന്നെ നേരെ നടുവേയും ചെവിയുടെ അരികേയും കൈയും ദേഹവുംകൂടിയ സന്ധിയിങ്കലും ആയുധത്തിൻെറ അററത്തും ഇങ്ങനെ മേൽകീഴായി ഏഴു സൂത്ര

മിട്ടു. പിന്നെ നെററിമേൽ വായിന്നു താടിനോളമുള്ള മുഖത്തെ അത്രയും വീതിയുള്ള സമചതുരക്ഷേത്രമാക്കി നീളത്തിലും വിലങ്ങത്തിലും പന്ത്രണ്ടിച്ചിട്ടു പകുത്തു നൂററിനാല്പത്തിനാലു പദമാക്കി ചമപ്പൂ.

അഷ്ടാംഗുലായതമതോ/ർദ്ധതതം ലലാട-
മർദ്ധേന്ദുസുന്ദരമതോ/ഥ ദ്വിപദായതാ സ്യാത്
നാസാ പദദ്വയതതാ/ംഗുലനിമ്നമൂലാ
വ്യാസോച്ഛ്രിതാ/ഗ്രരുചിരാ തിലപുഷ്പകല്പാ. ൪൦

അഷ്ടാംഗുലായതം അതോ/ർദ്ധതതം — എട്ടുവിരൽ നീളവും അതിൽ പാതി നാലുവിരൽ വീതിയുമായിട്ട്, അർദ്ധേന്ദുസുന്ദരം — അർദ്ധചന്ദ്രനെപ്പോലെ ആകാരമായി, ലലാടം സ്യാത് — നെററി ഭവിക്കും. (അഥ ദ്വിപദായതാ — നാലുവിരൽ നീളവും) പദദ്വയതതാ — രണ്ടുവിരൽ വിസ്താരവും, വ്യാസോച്ഛ്രിതാഗ്രരുചിരാ — വിസ്താരത്തോളം പൊക്കവും, അംഗുലനിമ്നമൂലാ — മൂക്കിന്റെ ചുവട്ടിൽ ഒരംഗുലം വിസ്താരവും പൊക്കവുമായിട്ട്, തിലപുഷ്പകല്പാ നാസാ സ്യാത് — എള്ളിന്റെ പൂവുപോലെ ആകൃതിയായി നാസികയും ഭവിക്കും.

(വ്യാ. ഖ.) ഇനി നെററിയുടേയും മൂക്കിന്റേയും പ്രമാണത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

എട്ടുവിരൽ നീളമായി അതിൽ പാതി വീതിയായി പഞ്ചമിച്ചന്ദ്രനെപ്പോലെ സുന്ദരാകാരമായിരിക്കുന്ന നെററി ഭവിക്കുന്നു. നെററിയിങ്കൽനിന്നു കീഴ്പോട്ടു നാലുവിരൽ നീളമായി ഇരുവിരൽ വീതിയായി വീതിയോളം പൊക്കമായി ഇരിക്കുന്ന അഗ്രഭാഗത്തെക്കൊണ്ടു ശോഭിച്ച് ഒരു വിരൽ താണിരിക്കുന്ന മൂലഭാഗത്തോടുകൂടി എൾപ്പൂവിന്റെ ആകാരമായി ഇരിക്കുന്ന മൂക്കിനെ ഉണ്ടാക്കുക.

തന്മൂലപാർശ്വയുഗളീ പഞ്ചമസൂത്രസംസ്ഥ
കോഷ്ഠദ്വയാന്തരിതമതി പദവിസ്തൃതേ ച
മദ്ധ്യത്രിഭാഗകൃതതാരകമന്ത്രിഭാഗ-
സ്ഫൂർജ്ജത്പ്രാന്തേ വിനചയനായനാംബുജേ ദ്വേ. [൪൧

തന്മൂലപാർശ്വയുഗളീ — മൂക്കിന്റെ ചുവട്ടിൽ രണ്ടുപുറത്തും, പഞ്ചമസൂത്രസംസ്ഥ — അഞ്ചാമത്തെ പാദത്തുങ്കൽ കോഷ്ഠദ്വയാന്തരിതമതി പദവിസ്തൃതേ ച — രണ്ടു പദത്തോളം നീളമായും ഒരു

പദത്തോളം വിസ്താരമായും, മധ്യത്രിഭാഗവൃത്തതാരകതത്ത്രിഭാഗ ക്ഷ്ണാപ്താച്ഛിഷ്ടി തേ ച നയനാംബുജേ വിരചയേത്-മൂന്നൊന്നു കൊണ്ടു കൃഷ്ണമണികളോടും അതിന്റെ മൂന്നൊന്നായ സൂക്ഷ്മങ്ങളോടും കൂടി താമരയുടെ ഇതളുപോലെ രണ്ടു കണ്ണുകളെയുമുണ്ടാക്കണം.

(വ്യാ-ഖ) ഇനി കണ്ണിനെ ചൊല്ലുന്നു:—

മുഖത്തിന്റെ മീതേ അററത്തുന്നു കീഴ്പോട്ട് അഞ്ചാം പങ്ക്തിയിൽ ഇമ്മുകളിന്റെ രണ്ടു പുറത്തും ചേൎന്നു രണ്ടു പദം നീളമായി ഓരോ പദം വീതിയുമായി കണ്ണു രണ്ടും ചമപ്പൂ. അക്കണ്ണിന്റെ നടുവേ നീളത്തിൽ മൂന്നൊന്നു വീതിയായി വൃത്താകാരമായി ചമയ്ക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന കൃഷ്ണമണികളോടു കൂടി ഇരിക്കണം. കൃഷ്ണമണിയുടെ നടുവിൽ മൂന്നൊന്നു വീതിയായി വൎത്തുളമായ സൂക്ഷ്മമണികളോടുകൂടിയിരിക്കണം. താമര ഇതൾപോലെ സുന്ദരമായി ഇരിക്കയും വേണം.

ഫാലേക്ഷണാന്തരയുതാ ദ്വികലായതാശ്ച
ചില്ല്യഃ കലാവ്യവഹിതേ ദ്വിയവപ്രതാനാഃ
നേത്രൈകവീഥിവിസരത്ത്രുടകാന്തരേന്ദ്ര്യ
കൎണ്ണൗ ച കൎണ്ണവപദപ്രതതാവഥാന്ത. ൩൦.

ഫാലേക്ഷണാന്തരത്തെ-നെററിയുടേയും കണ്ണുകളുടേയും ഇടയിൽ, ദ്വികലായതേ കലാവ്യവഹിതേ ദ്വിയവപ്രതാനേ ചില്ല്യൗ-നാലുവിരൽ നീളവും, തമ്മിൽ രണ്ടു വിരൽ ഇടയും, രണ്ടു നെല്ലിട വീതിയും ആയിട്ടു പുരികക്കൊടികളെ ഉണ്ടാക്കണം. നേത്രൈകവീഥിവിസരത്ത്രുടകാന്തരേന്ദ്ര്യ കരാൎണ്ണവപദപ്രതതാതതൗ കൎണ്ണൗ ച-കണ്ണുകളുടെ നേരെ ശോഭിച്ചിരിക്കുന്ന ചെവിക്കററികളോടും തുളയോടുംകൂടി രണ്ടുപുറത്തും രണ്ടുവിരൽ വീതിയും നാലുവിരൽ നീളവും ആയി ചെവികളെ ഉണ്ടാക്കുക.

(വ്യാ-ഖ) ഇനി പുരികത്തേയും ചെവിയേയും ചൊല്ലുന്നു:—

നെററിയും കണ്ണും കൂടിയ ഇടയിൽ നന്നാലുവിരൽ നീളമായി ഈരണ്ടു യവം വീതിയായി തങ്ങളിൽ ഇരുവിരലകന്നിരിക്കണം പുരികക്കൊടി രണ്ടും. പിന്നെ കണ്ണിന്റെ വീഥിയിങ്കൽതന്നെ രണ്ടററത്തുമുണ്ടായി ഇരിക്കുന്ന ചെവിക്കററിയുടെ

അററത്തു് ഉള്ള ഉരുകളോടും കൂടി ഇരുവിരൽ വീതിയായി നാലു വിരൽ നീളമായി ഇരിക്കണം ചെവിരണ്ടും.

ദ്വ്യേകാംഗുലായതതദർദ്ധതതാധരോത്ത-
രോഷ്ഠാന്തതോംഗുലിവിതാനിസൃതസൃക്വയുഗ്മം
ഗംഭീരകാദിരുചിരാം പ്രകരോതു ഗോജിം
ഘോണാഗ്രസാമിപിഹിതാഷ്ടയവാവതീർണ്ണാം
[൬൩

ദ്വ്യേകാംഗുലായതതദർദ്ധതതാധരോത്തരോഷ്ഠാന്തതഃ-രണ്ടു വിരൽ നീളവും ഒരുവിരൽ വീതിയും ആയി താഴത്തെ ചുണ്ടും, ഒരു വിരൽ നീളവും അര വിരൽവീതിയുമായി മുകളിലത്തെ ചുണ്ടും ഉണ്ടാക്കിയാൽ അവററിന്റെ രണ്ടററത്തും ഒരുവിരൽ വിസ്താരത്തിൽ കടവായുമുണ്ടാക്കണം. ഘോണാഗ്രസാമിപിഹിതാഷ്ടയവാവതീർണ്ണാം ഗോജിം ഗംഭീരകാദിരുചിരാം പ്രകരോതു-നാസികയുടെ അഗ്രംകൊണ്ടു പാതി മറഞ്ഞിരിക്കുമാറു് ചുണ്ടിന്റെ മുകളിൽ ഒരു വിരൽ നീളമായി ഗോജിയേയും ഉണ്ടാക്കൂ.

(വ്യാ-വ.) ഇനി ചുണ്ടുകളെ ചൊല്ലുന്നു:—

ഇരുവിരലും ഒരു വിരലും നീളമായി നീളത്തിൽ പാതി ഘനമായി ക്രമത്താലേ കീഴേ ചുണ്ടും മേലേ ചുണ്ടും ചമപ്പൂ. ചുണ്ടിന്റെ അററത്തുനിന്നും ഒരു വിരൽക്കു അകന്നിട്ടു രണ്ടു കടവായെയുമുണ്ടാക്കൂ. ഗോജി എന്നു് മൂക്കിന്റെ അററത്തുനിന്നു നേരെ കീഴ്പോട്ടു ചുണ്ടുമേൽവായോളമുള്ള തോടു് അതിനെ ഗംഭീരകം തുടങ്ങി ഉള്ളവറെറക്കൊണ്ടു ശോഭിക്കുമാറു് ഉണ്ടാക്കൂ. ഗംഭീരകമെന്ന അതിനിരുപുറവും ഇവന്നിട്ടുള്ളതു്. മൂക്കിന്റെ അഗ്രത്താൽ പാതി മറയ്ക്കപ്പെട്ടു് എട്ടുയവം നീളമായി ഇരിക്കയും വേണം ഗോജി.

ശഷ്കുല്യഗ്രാദിചിബുകാവധിമാനമിഷ്ട-
മഷ്ടാംഗുലൈരഥ ഷഡംഗുലാഭ്യാം
ഗ്രീവാം ഗളാംഗുലമിതാം ത്ര്യക്ഷകലാപപന്നാം
കക്ഷാന്തരം സ്തനയുഗാന്തരമേകതാലം. [൬൪

ശഷ്കുല്യഗ്രാദിചിബുകാവധി അഷ്ടാംഗുലൈഃ മാനം-ചെവിയിങ്കൽ തുടങ്ങി താടിയുടെ അവസാനത്തോളം രണ്ടു പുറത്തും എട്ടംഗുലം നീളമുണ്ടായിരിക്കും. അഥ ഷഡംഗുലാഭ്യാം ചിബുക

മാനം ഇഷ്ടം-പിന്നെ താടിക്ക് രണ്ടുവിരൽ വീതിയും വേണം. ഗജാംഗുലതതാ ഗ്രീവാ-എട്ടംഗുലംകൊണ്ടു കഴുത്തുകൾ വിസ്താരമുണ്ടാകണം. അക്കകലോപപന്നം കക്ഷാന്തരം-ഇരുപത്തിനാലു വിരൽകൊണ്ടു കക്ഷം രണ്ടിന്റെ ഇടയിൽ വിസ്താരമുണ്ടായിരിക്കണം. സ്തനയുഗാന്തരം ദ്വികതാലം-മുലക്കണ്ണുകൾ രണ്ടിന്റെയുമിടയിൽ പന്ത്രണ്ടുവിരൽ വിസ്താരവും വേണം.

(വ്യാ-ഛ.) ഇനി താടി കഴുത്ത് ചെവി എന്നിവയെ ചൊല്ലുന്നു:—

ചെവികളിൽനിന്നു താടിയോളമുള്ള ഭാഗം ഇരുപുറവും എട്ടെട്ട് അംഗുലങ്ങളെക്കൊണ്ടുവേണം. പിന്നെ രണ്ടംഗുലങ്ങളെക്കൊണ്ട് താടിയുടെ അളവുമിഷ്ടം. കഴുത്ത് എട്ടുവിരൽ വീതിയായിട്ട്, രണ്ടു കക്ഷത്തിന്നിട ഇരുപത്തിനാല്, രണ്ടു മുലക്കണ്ണിന്നിട പന്ത്രണ്ടുവിരൽ.

നാഭിസ്ഥലീ പ്രവിതതാ നൃപതിപ്രമാണൈഃ
സ്യാദംഗുലൈഃ കടിതടീ ധൃതിസമ്മിതൈശ്ച
കക്ഷസ്തനാന്തരമൃതുപ്രമിതാംഗുലാഢ്യം
കക്ഷാംസമധ്യമപി മാംസളമംസയുഗ്മം. ൯൫

നൃപതിപ്രമാണൈഃ പ്രവിതതാ നാഭിസ്ഥലീ സ്യാത്-പതിനാറുവിരൽ വിസ്താരമായിട്ടു നാഭിദേശത്തേയും, ധൃതിസമ്മിതൈഃ കടിതടീ ച-പതിനെട്ടുവിരൽ വിസ്താരമായി കടിപ്രദേശത്തേയും, ഋതുപ്രമിതാംഗുലാഢ്യം കക്ഷസ്തനാന്തരം-കക്ഷത്തിന്റേയും സ്തനത്തിന്റേയുമിടയിൽ ആറംഗുലം വിസ്താരത്തേയുമുണ്ടാക്കുക. കക്ഷാംസമദ്ധ്യം അപി-കക്ഷത്തിന്മേൽ തോളിന്റെ മുകളുവരെയുള്ള പൊക്കവും ആറുവിരൽ വരണം. അംസയുഗ്മം മാംസളം ച സ്യാത്-തോളു രണ്ടും മാംസത്തോടുകൂടി ഉയൎന്ന് ഇരിക്കണം.

(വ്യാ-ഛ.) ഇനി നാഭിപ്രദേശാദികളെ ചൊല്ലുന്നു:—

പൊക്കിൾനേരെ വയററിന്റെ വീതി പതിനാറംഗുലങ്ങളെക്കൊണ്ടു ഭവിക്കുന്നു. അരപ്രദേശങ്ങളുടെ വീതി പതിനെട്ടംഗുലങ്ങളെക്കൊണ്ട്. കക്ഷത്തോടു മുലയോടിട ആറംഗുലങ്ങളോടുകൂടീട്ടു ഭവിക്കുന്നു. കക്ഷങ്ങളിൽനിന്നു തോൾമേൽവായോളമുള്ള ഉയരവും മാംസളമായിരിക്കുന്ന രണ്ടു തോളിന്റെ നീളവും ആറാറുവിരൽ നീളമായിട്ടുതന്നെ ആകുന്നു.

കക്ഷാദിസന്ധ്യവധികായതിരങ്കസംഖ്യൈഃ
സ്യാദ് ഗോളകൈഃ ശിവമിതൈർമണിബന്ധനിഷ്ഠാ
ദിക്സംഖ്യകൈരുപഭുജേഽഥ തതിശ്ചതുർഭിർ-
മൂലേ പ്രകോഷ്ഠയുഗേ ഭുജയോസ്ത്രിഭിശ്ച. ൯൬

അങ്കസംഖ്യൈഃ ഗോളകൈഃ കക്ഷാദിസന്ധ്യവധികായതിഃ— ഒമ്പതു ഗോളകങ്ങൾക്ക് പതിനെട്ടുവിരൽകൊണ്ടു കക്ഷത്തുങ്കൽ തുടങ്ങി മുട്ടോളമുള്ള നീളം ഭവിക്കും. ശിവമിതൈഃ മണിബന്ധനിഷ്ഠാ— ഇരുപത്തിരണ്ടുവിരൽകൊണ്ട് മുട്ടുങ്കൽ തുടങ്ങി കൈയുടെ കഴുത്തോളമുള്ള നീളം ഭവിക്കും. ദിക്സംഖ്യകൈഃ ഉപഭുജേ— ഇരുപതുവിരൽകൊണ്ടു മേല്പോട്ടുള്ള കൈകളുടെ കഴയോളം നീളം ഭവിക്കും. അഥ ഭുജയോഃ മൂലേ ചതുർഭിഃ തതിഃ— അനന്തരം കൈകളുടെ ചുവട്ടിൽ എട്ടുവിരൽ വീതിയും, പ്രകോഷ്ഠയുഗേ ത്രിഭിഃ— മുട്ടിന്റെ സ്ഥാനത്തു് ആറുവിരൽ വിസ്താരവും വേണം.

(വ്യാ-ഭാ.) ഇനി കൈനീളം തുടങ്ങിയുള്ളവയെ ചൊല്ലുന്നു:—
കൈകളുടെ കക്ഷത്തുങ്കൽനിന്ന് മുട്ടുകളോളമുള്ള നീളം ഒമ്പതു ഗോളകങ്ങളെക്കൊണ്ടു ഭവിക്കുന്നു. അവിടെനിന്നു മണിക്കെട്ടിങ്കലോളമുള്ള നീളം പതിനൊന്നു ഗോളകങ്ങളെക്കൊണ്ട്. അപ്രധാനമായുള്ള കൈകൾക്ക് മുട്ടോടു മണിക്കെട്ടോടിടയ്ക്കുള്ളത് പത്തു ഗോളകങ്ങളെക്കൊണ്ട്.

അഷ്ടാംഗുലൈഃ കരതലായതിരംശഹീനൈ-
സ്തച്ചതതിർഭവതി മധ്യമികായതിശ്ച
മധ്യാദ്ദശാംശരഹിതേ നിജപാർശ്വഗേ ദ്വേ
ഷട്കത്ര്യംശമാത്രരഹിതേ പ്രഥമാന്ത്യശാഖേ. ൯൭

അഷ്ടാംഗുലൈഃ കരതലായതിഃ— എട്ടംഗുലങ്ങളെക്കൊണ്ട് കൈകളുടെ തലത്തുങ്കൽ നീളവും, അംശഹീനൈഃ തച്ചതതിഃ മധ്യമികായതിഃ ച— ആറംഗുലങ്ങളെക്കൊണ്ട് കരതലങ്ങളിൽ വിസ്താരവും നടുവിലെ വിരലുകൾ നീളവും ഉണ്ടാകും. നിജപാർശ്വഗേ മധ്യാദ് ദശാംശരഹിതേ— നടുവിലത്തെ വിരലിന്റെ രണ്ടുപുറത്തുമുള്ള അനാമികയ്ക്കും തർജ്ജനിക്കും ആറിന്റെ പത്താലൊന്നു കുറച്ച നീളമുണ്ടായിരിക്കണം. പ്രഥമാന്ത്യശാഖേ തത്ഷട്കത്ര്യംശമാത്രരഹിതേ— പെരുവിരലിനും ചെറുവിരലിനും മോതിരവിരലിന്റെ പത്താലൊന്നു കുറച്ച നീളമുണ്ടായിരിക്കണം.

(വ്യാ-ഖ) ഇനി കൈത്തലത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

ഉള്ളംകൈനീളം ഏഴംഗുലങ്ങളെക്കൊണ്ട് ഉണ്ടാകേണം. ഉള്ളംകൈവിസ്താരവും നടുവിരലിന്റെ നീളവും അഞ്ചംഗുലങ്ങളെക്കൊണ്ടു ഭവിക്കുന്നു. നടുവിരലേക്കാൾ പത്തൊന്നുകുറഞ്ഞിട്ടു ചൂണ്ടാണിയും മോതിരവിരലും, അതിൽ പത്താലൊന്നു കുറഞ്ഞിട്ട് ചെറുവിരലും.

അങ്ഗുഷ്ഠകേ വിതതിരക്ഷയവൈഃ പരാസു
ത്ര്യംശോനിതൈഃ പ്രതിപദം ചലിമാ യവേന
മധ്യാദ്ഭവാപ്രഥമപർവ്വയുഗം സമാന-
ദൈർഘ്യം തദർദ്ധപരിമാണമഥാഗ്രപർവ്വം. വ്യാ

അംഗുഷ്ഠകേ അക്ഷയവൈഃ വിതതിഃ—പെരുവിരലിങ്കൽ പന്ത്രണ്ടു നെല്ലിട വിസ്താരം. പരാസു ത്ര്യംശോനിതൈഃ—മധ്യമാനാമികാതർജ്ജനീകനിഷ്ഠികകൾ നാലിന്നും ക്രമത്താലേ അംഗുഷ്ഠത്തിൽ മൂന്നൊന്നുകുറച്ചു വിസ്താരമുണ്ടാക്കു. യവേന പ്രതിപദം ചലിമാ- ചുവട്ടിൽനിന്ന് അഗ്രത്തിങ്കലോളം കൈവിരലുകൾക്കു പർവ്വങ്ങളിൽ ഓരോ യവം കുറച്ചു വിസ്താരം വരേണം. മധ്യാദ്ഭവാപ്രഥമപർവ്വയുഗം സമാനദൈർഘ്യം—നടുവിരലിന്റെ ചുവട്ടിലെ പർവ്വങ്ങൾ രണ്ടും സമനീളമായിരിക്കും. അഗ്ര്യപർവ്വം തദർദ്ധപരിമാണം— അഗ്രത്തിങ്കലെ പർവ്വത്തിന് മറ്റേതിൽ പാതി നീളമായിട്ടും വേണം കല്പിപ്പാൻ.

(വ്യാ-ഖ) ഇനി വിരലുടെ വീതിയെ ചൊല്ലുന്നു:—

പെരുവിരലുടെ വീതി പന്ത്രണ്ടുയവങ്ങളെക്കൊണ്ടു ഭവിക്കുന്നു. പിന്നെ മറ്റവ നാലിന്നും ക്രമത്താലേ നടേത്തതിൽ നടേത്തതിൽ മൂന്നൊന്നു കുറഞ്ഞു കുറഞ്ഞ് എല്ലാററിന്നും കല്പിക്കൊൾക. ഇതു ചുവട്ടുവണ്ണമാകുന്നതു്. മേല്പോട്ടു ക്രമത്താലേ കൂറ്റ് കുറിക്കേണം. അതു് ഓരോ മുട്ടു കഴിയുമ്പോൾ ഓരോരോ നെല്ലോർ കുറഞ്ഞിരിക്കേണം. പിന്നെ നടുവിരലുടെ മുട്ടുകൾ; ചുവട്ടിലേതും നടുവിലേതും ഒരുപോലെ നീളം. അഗ്രത്തിങ്കലേതു് മറ്റേതിൽ പാതി.

ദേശിന്യപാന്ത്യയവമധ്യമദീപ്യപർവ-
ഹീനാനി പാദഹീനാനി കനിഷ്ഠികായാഃ
പർവ്വാണി പർവ്വയുഗളം ക്രമശോ ദൈർഘ്യം-
മധ്യാദ്യപർവ്വസമം പ്രഥമം ച ഭവായാഃ. വ്യാ

മേശിന്യുപാവരജയോഃ അമുതഃ ഷഡംശഹീനാനി—തർജ്ജനിയുടേയും അനാമികയുടേയും മുട്ടുകൾ മൂന്നിലും മദ്ധ്യമയിൽ എട്ടൊന്നു കുറച്ചു നീളമുണ്ടാക്കു. കനിഷ്ഠികായാഃ പാദരഹിതാനി—ചെറുവിരലിന്റെ മുട്ടുകൾ നാലൊന്നു കുറഞ്ഞുമുണ്ടാക്കു. പർവ്വാണി—പർവ്വങ്ങൾ—വിരലുകളുടെമുട്ടുകൾ, പ്രഥമോദ്ഭവായാഃ പർവ്വയുഗളം തർജ്ജനീമദ്ധ്യാദ്യപർവ്വസമം—പെരുവിരലിന്റെ പർവ്വങ്ങൾ രണ്ടും കൂടി തർജ്ജനിയുടെ ചുവട്ടിലെ പർവ്വത്തിങ്കലോളം നീളമുണ്ടായിരിക്കും.

(വ്യാ—ച) മറെറ വിരലുകളുടെ മുട്ടുകളെ ചൊല്ലുന്നു:—

നടുവിരലുകളുടെ മുട്ടുകളെക്കാൾ എട്ടൊന്നു കുറഞ്ഞിട്ട് മൂണോന്നിയുടേയും മോതിരവിരലുകളുടേയും മുട്ടുകൾ; നാലൊന്നു കുറഞ്ഞിട്ട് ചെറുവിരലുകളുടെ മുട്ടുകൾ. പെരുവിരലുടെ താഴത്തെ മുട്ട് മൂണോന്നിയുടെ താഴത്തെ മുട്ടോളം നീളം. മീതെ മുട്ട നടുവിരലുടെ താഴത്തെ മുട്ടോളം നീളം.

സർവ്വാസ്വഗ്രപർവ്വദലതോ രചിതാ നഖാഃ സ്യുർ-
നാഹോഽങ്ഗുലൈഃ ശ്രുതിമിതൈഃ പ്രഥമപ്രസൂതേഃ
മദ്ധ്യാദ് ദ്വിപാർശ്വജനിതാവരജാസ്വതോഽതോ—
നാഹോഽഷ്ടമാംശരഹിതോ വിഹിതഃ ക്രമേണ. ൧൦൦

സർവ്വാസ്വഗ്രപർവ്വദലതഃ രചിതാഃ നഖാഃ സ്യുഃ—എല്ലാവിരലുകളിലും ഒടുക്കത്തെ പർവ്വങ്ങളുടെ പാതികൊണ്ട് നഖങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കണം. ശ്രുതിമിതൈഃ അംഗുലൈഃ പ്രഥമപ്രസൂതേഃ നാഹഃ—നാല് അംഗുലങ്ങളെക്കൊണ്ട് പെരുവിരലിന്റെ ചുവട്ടിൽ ചുററു ഭവിക്കും. മദ്ധ്യാദ് ദ്വിപാർശ്വജനിതാവരജാസു അതഃ അതഃ അഷ്ടമാംശരഹിതഃ നാഹഃ ക്രമേണ വിഹിതഃ—നടുവിലെ വിരലിനേക്കാൾ എട്ടാലൊന്നു കുറച്ച് അതിന്റെ രണ്ടു പുറത്തെ വിരലുകൾക്കും, അവററെക്കാൾ എട്ടാലൊന്നു കുറച്ച് ചെറുവിരലിനും ചുററ് ഉണ്ടാകണം.

(വ്യാ—ഛ) ഇനി നഖത്തേയും ചുററിനേയും ചൊല്ലുന്നു:—

എല്ലാ വിരലുകൾക്കും തന്റെ തന്റെ തലയ്ക്കലെ മുട്ടനീളത്തിൽ പാതി നീളമായിട്ട നഖങ്ങൾ ഭവിക്കുന്നു. പിന്നെ പെരുവിരലുടെ ചുവട്ടിൽ ചുററു നാലംഗുലങ്ങളെക്കൊണ്ട്. അതിലെട്ടൊന്നു കുറഞ്ഞിട്ട് മൂണോന്നിയുടേയും മോതിരവിരലുടേയും ചുററ്. അതിലെട്ടൊന്നു കുറഞ്ഞിട്ട് ചെറുവിരലുടെ ചുററ്.

അംഗുഷ്ഠതർജ്ജനികയോർന്നയനാംഗുലാഢ്യ-
മഭ്യന്തരം പ്രഥമജാമണിബന്ധമദ്ധ്യം
അബ്ധ്യംഗുലൈഃ പരിമിതം മണിബന്ധകേപി
വൈവിസ്തൃതിഃ കരതലദൈർഘ്യമഥാർദ്ധതാലം. ൨൦൨

അംഗുഷ്ഠതർജ്ജനികയോഃ അഭ്യന്തരം നയനാംഗുലാഢ്യം—അംഗുഷ്ഠത്തിന്റെയും തർജ്ജനിയുടേയും ചുവട് തമ്മിൽ രണ്ടുവിരലകന്ന് ഇരിക്കും. പ്രഥമജാമണിബന്ധമദ്ധ്യം അബ്ധ്യംഗുലൈഃ പരിമിതം—പെരുവിരലിന്റെ ചുവട്ടിൽനിന്ന കഴയിങ്കലോളം നാലുവിരൽ അകലം വരേണം. വൈഃ മണിബന്ധകേ അപി വിസ്തൃതിഃ—കൈയുടെ കഴയിങ്കൽ നാലുവിരൽ വിസ്താരംവേണം. കരതലദൈർഘ്യം അർദ്ധതാലം—കൈയുടെ പുറത്ത് ആറുവിരൽ വിസ്താരമുണ്ടാക്കണം.

(വ്യാ—വ.) ഇനി പിന്നെ ഇടകളെ ചൊല്ലുന്നു:—

പെരുവിരലും ചൂണ്ടാണിയുമുള്ള ഇട രണ്ടംഗുലങ്ങളോടു കൂടീട്ടു ഭവിക്കുന്നു. പെരുവിരലുടെ ചുവട്ടിന്ന് മണിബന്ധക്കെട്ടിനിട നാല് അംഗുലങ്ങളെക്കൊണ്ട് അളക്കപ്പെടണം. മണിക്കെട്ടിങ്കലെ വീതിയും അവറ്റെക്കൊണ്ടുതന്നെ. മണിക്കെട്ടിങ്കേന്നു ചെറുവിരലോളമുള്ളതു കരതലം. അതു അരത്താലമായിട്ടു ഭവിക്കുന്നു.

ലിംഗം യുഗാംഗുലമിതം വൃഷണദ്വയം സ്യാദ്
ദ്വിദ്വ്യംഗുലം ദ്വിരദകുംഭനിഭേ സ്ഫിജൗ ദ്വേ
വൃത്തേ ഷഡംഗുലതതേ ദ്വയമദ്ധ്യസംസ്ഥാ
കൗപീനരാജ്യപി കലാ വിതതാ കൃശാഗ്രാ. ൨൦൩

ലിംഗം യുഗാംഗുലമിതം സ്യാത്—ലിംഗത്തിനു നാലുവിരലുണ്ടാക്കണം. വൃഷണദ്വയം ദ്വിദ്വ്യംഗുലം സ്യാത്—വൃഷണം രണ്ടും ഈരണ്ടുവിരൽ നീളമായി ഭവിക്കും. ഷഡംഗുലതതേ വൃത്തേ ദ്വിരദകുംഭനിഭേ—ആറുവിരൽ വിസ്താരമായി വൃത്തമായി ആനയുടെ മസ്തകംപോലെ, ദ്വേ സ്ഫിജൌ—രണ്ട് ആസനങ്ങളുമുണ്ടാക്കുക. ദ്വയമദ്ധ്യസംസ്ഥാ കലാവിതതാ കൃശാഗ്രാ കൗപീനരാജീ അപി—ആസനങ്ങളുടെ ഇടയിൽ രണ്ടുവിരൽ വിസ്താരമായി കീഴ്പ്പോട്ടു വീതി കുറഞ്ഞ് കൗപീനത്തിന്റെ വഴിയും ഉണ്ടാക്കണം.

(വ്യാ-മ.) ഇനി ലിംഗാദികളെ ചൊല്ലുന്നു:—

ലിംഗം നാലുവിരൽ നീളമായിട്ടു ഭവിക്കുന്നു. വൃഷണങ്ങൾ രണ്ടും ഈരണ്ടു വിരൽക്കു വൃത്തമായിട്ട് ഭവിക്കുന്നു. ആസനങ്ങൾ രണ്ടും ആറാറുവിരൽക്കു വിസ്താരമായി വട്ടമായി ആനയുടെ കുംഭങ്ങൾപോലെ. രണ്ട് ആസനങ്ങളുടെ ഇട കോണകത്തിന്റെ പെരുവഴി ഉണ്ടാക്കീട്ട് ഇരിക്കയും വേണം. അതു മേലെ അററത്ത് ഇരുവിരൽ വീതിയായി കീഴ്പോട്ടു കീഴ്പോട്ടു കൃശിച്ചിട്ടാകുന്നതാനും.

മൂലാന്തരാഗ്രവിതതിഃ ക്രമശോഽങ്ഗുലൈഃ സ്യാ-
ദൂരുദ്വയേ നവരവീശരപ്രമാണൈഃ
ജംഘാദ്വയേ ഷഡഗസത്രിയവത്രിസംഖ്യൈ-
ർജാന്വോശ്ച കല്പ്പരിമിതൈരപി ജാനുയുഗ്മേ ൧൦൧.

ഊരുദ്വയേ നവരവീശരപ്രമാണൈഃ അംഗുലൈഃ ക്രമശഃ മൂലാന്തരാഗ്രവിതതിഃ സ്യാത്—തുടകൾ രണ്ടിലും ചുവട്ടിൽ ഒമ്പതുവിരലും നടുവിൽ പന്ത്രണ്ടുവിരലും മുകളിൽ അഞ്ചുവിരലും വിസ്താരം ഭവിക്കും. ജംഘാദ്വയേ ഷഡഗസത്രിയവത്രിസംഖ്യൈഃ—കണങ്കാലു രണ്ടിലും ചുവട്ടിൽ ആറുവിരലും നടുവിൽ ഏഴുവിരലും മുകളിൽ മൂന്നുവിരലും മൂന്നു യവവും വിസ്താരം ഭവിക്കും. ജാനുയുഗ്മേ കല്പ്പരിമിതൈഃ—മുട്ടുകളിൽ പത്തുവിരലും വിസ്താരം ഭവിക്കും.

(വ്യാ-മ.) ഇനി കാലുകളുടെ വണ്ണത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

രണ്ടു തുടകളിലെയും ചുവട്ടിലെയും നടുവിലെയും അഗ്രത്തുങ്കലെയും വീതി ക്രമത്താലെ ഒമ്പതു പന്ത്രണ്ട് അഞ്ച് എന്നീ അംശങ്ങളെക്കൊണ്ടു ഭവിക്കുന്നു. കണങ്കാൽ രണ്ടിങ്കലേയും ആറ് ഏഴ് മൂവിരലെ മൂന്നതൊട്ട് എന്നിവറെറക്കൊണ്ട്. രണ്ടുമുട്ടിങ്കലും വീതി പതിനാറംശങ്ങളെക്കൊണ്ട് ചമയ്ക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യം.

മൂലാദി ഷോഡശരസാംഘ്രിരസാംഗസംഖ്യൈ-
ർവ്യാസസ്ത്വലൈഃ പദതലസ്യ ക്രമിതൈശ്ച ദൈർഘ്യം
അംഗുഷ്ഠസീമ്നി കലയാഥ തദന്തരാർദ്ധഭാഗവ്യാ-
പാർശ്വദ്വയേ പ്രപദദൈർഘ്യമുദുപ്രമാണൈഃ ൧൦൨.

പദതലേ ഷോഡശരസാംഘ്രിരസാംഗസംഖ്യൈഃ മൂലാദിവ്യാസഃ—കാലിന്റെ ചുവട്ടിൽ പുറത്തെവശത്തു നാലു വിരലും ഇടയിൽ

അഞ്ചുവിരലും ആറേകാൽ വിരലും ആറു വിരലും വിസ്താരം വേണം. ആക്രമിതൈഃ ദൈർഘ്യം—പന്ത്രണ്ടു വിരൽ നീളവും വേണം. അംഗുഷ്ഠസീമ്നി കലയാ ഉന്നതിഃ—പെരുവിരലു വരുന്ന വക്കത്ത് രണ്ടുവിരൽ പൊക്കവും, അന്യപാർശ്വേ അർദ്ധതഃ—മറ്റേവശത്ത് ഒരു വിരലു പൊക്കവും വേണം. ഗുല്ഫപ്രമാണൈഃ പ്രപദദൈർഘ്യം—ആറംഗുലംകൊണ്ടു പുറവടിയുടെ നീളമുണ്ടായിരിക്കണം.

(വ്യാ—വ) ഇനി കാൽചുവട്ടേ ചൊല്ലുന്നു:—

ഉള്ളംകാലിന്റെ വിസ്താരം പൃഷ്ഠത്തിങ്കൽ നാലുവിരൽ. നെരിയാണിക്കു നേരെ അഞ്ചു വിരൽ. ചെറുവിരലുടെ പൃഷ്ഠത്തിങ്കൽ ആറേകാൽ വിരൽ. അഗ്രത്തുങ്കലും ആറുവിരൽ. ഉള്ളംകാൽ നീളം പന്ത്രണ്ടുവിരൽ. പുറവടി ഇവരം:—പെരുവിരലുടെ അററത്ത് ഒരു കലകൊണ്ട്; ചെറുവിരലുടെ അററത്ത് അതിൽ പാതി കൊണ്ട്; ആറുവിരലുകളെക്കൊണ്ടു പുറവടി നീളം ഭവിക്കുന്നു.

അംഗുഷ്ഠതത്സഹഗയോർജ്ജഗദംഗുലാഢ്യം
ദൈർഘ്യം നഖാന്നഖമിതിഹ്രസിതാസ്തതോഽന്യാഃ
പർവത്രയാഹിതരുചോഽംഗുലയോ ദ്വിപർവാം-
ഗുഷ്ഠോർദ്ധപർവശശിഖണ്ഡനിഭാ നഖാഃ സ്യുഃ. ൧൦൩

അംഗുഷ്ഠതത്സഹഗയോഃ ദൈർഘ്യം ജഗദംഗുലാഢ്യം—കാലിന്റെ പെരുവിരലിന്നും അതിനടുത്ത വിരലിന്നും മൂന്നുവിരൽ നീളംവേണം. അന്യാഃ നഖാത് നഖമിതിഹ്രസിതാഃ—ശേഷമുള്ള വിരലുകൾ നഖാഗ്രത്തുങ്കൽ നിന്നു നഖനീളത്തോളം കുറഞ്ഞു ഇരിക്കണം. അംഗുലയഃ പർവത്രയാഹിതരുചഃ—വിരലുകൾ നാലും മൂന്നുപർവ്വങ്ങളേക്കൊണ്ടു ശോഭിച്ചിരിക്കണം. അംഗുഷ്ഠഃ ദ്വിപർവ്വഃ—പെരുവിരലുമാത്രം രണ്ടു പർവ്വത്തോടുകൂടിയിരിക്കണം. അർദ്ധപർവ്വശശിഖണ്ഡനിഭാഃ നഖാഃ സ്യുഃ—ഒടുക്കത്തെ പർവ്വത്തുങ്കൽ പാതികൊണ്ട് അർദ്ധചന്ദ്രാകാരമായിട്ടു നഖങ്ങളേയുമുണ്ടാക്കണം.

(വ്യാ—വ) ഇനി വിരലുകളെ ചൊല്ലുന്നു:—

പെരുവിരൽക്കും ചൂണ്ടാണിക്കും നീളം മുമ്മൂന്നുവിരൽശ. മറ്റേവ മൂന്നും തന്റെ തന്റെ മീതേ വിരലുടെ നഖപ്രമാണത്തോളവും കുറുതായി കുറുതായിട്ട്. വിരലുകൾ ഒക്കെ നടേത്തെവണ്ണം മുമ്മൂന്നു മുട്ടായി ശോഭിച്ചിരിക്കയും വേണം. പെരുവിരൽ രണ്ടു മുട്ടായിട്ട്. എല്ലാ വിരലുകൾക്കും തന്റെ തന്റെ

മീതെമുട്ടിൽ പാതികൊണ്ട് അർദ്ധചന്ദ്രാകാരമായിട്ട് നഖങ്ങളു് ഭവിയ്ക്കുന്നു.

അംഗുഷ്ഠകേ രസമിതൈഃ പരിധിഃ പരസ്യാം
സ്യാദംഗുലൈസ്ത്രിഭിരഥാഷ്ടമഭാഗഹീനൈഃ
കാര്യഃ ക്രമാത്തദിതരാസ്വഖിലേഷു തത്ത-
ദ്വ്യാസേന ലോകഗുണിതേന കരാദ്യു നാഹം.

[൧൦൩

അംഗുഷ്ഠകേ രസമിതൈഃ പരിധിഃ—കാലിന്റെ പെരുവിരലുകൽ ആറംഗുലങ്ങളെക്കൊണ്ടു ചുററുവണ്ണം. പരസ്യാം ത്രിഭിഃ അംഗുലൈഃ—അംഗുഷ്ഠത്തിന്റെ അടുത്ത വിരലുകൽ മൂന്നംഗുലങ്ങളെക്കൊണ്ടു ചുററുവണ്ണം. തദിതരാസു അഷ്ടമഭാഗഹീനൈഃ—ശേഷം വിരലുകളിൽ മൂന്നിൽ എട്ടാലൊന്നും അതിലെട്ടൊന്നും കുറച്ചും പിന്നെയും എട്ടൊന്നു കുറച്ചും ചുററുവണ്ണത്തണം. അഖിലേഷു ലോകഗുണിതേന തത്തദ്വ്യാസേന നാഹഃ കരേ: ഇ—ശേഷം വിസ്താരം പറഞ്ഞ കയ്യ് കാല് ഇട ഇത്യാദി അവയവങ്ങളിൽ തനിക്കു പറഞ്ഞ വിസ്താരത്തെ മൂന്നിൽപെരുക്കി ചുററ് ഉണ്ടാക്കിക്കൊള്ളണം.

(വ്യാ—വ.) ഇനി വിരലുകളുടെ വണ്ണത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

കാലുകളുടെ പെരുവിരലുകളുടെ ചുററ് ആറംഗുലങ്ങളെക്കൊണ്ടു ഭവിക്കേണം. ചൂണ്ടാണിക്കു മൂന്നംഗുലങ്ങളെക്കൊണ്ട്. പിന്നെ അതിലെട്ടൊന്നു കുറഞ്ഞിട്ടു നടുവിരലിന്റേത്. അതിലെട്ടൊന്നു കുറഞ്ഞിട്ട് മോതിരവിരലിന്റേത്. അതിലെട്ടൊന്നു കുറഞ്ഞിട്ടു ചെറുവിരലിന്റേത്. എല്ലാററിന്നും തന്റെ തന്റെ വിസ്താരത്തെ മൂന്നിൽ പെരുക്കിയതിനെക്കൊണ്ട് ചുററിനെ ഉണ്ടാക്കിക്കൊള്ളുക.

താലൈസ്ത്രിഭിഃ ശിരസി സാഷ്ടയവഷ്ടസംഖ്യൈഃ
കക്ഷാന്തരേ രഹിതഷഡ്യവകൈശ്ചതുർഭിഃ
കുക്ഷൌ ത്രിഭിർഭവതി നാഭിതലേഽർദ്ധയുക്തൈർ-
നാഹസ്തഥാ കടിതടേഽർദ്ധയുതാബ്ധിസംഖ്യൈഃ.

[൧൦൪

ശിരസി ത്രിഭിഃ താലൈഃ നാഹഃ—ശിരസ്സുകൽ മുപ്പത്തിയാറ് അംഗുലങ്ങളെക്കൊണ്ട് ചുററു ഭവിക്കുന്നു. കക്ഷാന്തരേ സാഷ്ടി

യവേഷുസംഖ്യൈഃ കക്ഷപ്രദേശത്ത് അറുപത്തിരണ്ട് അംഗുലങ്ങളെക്കൊണ്ട് ചുററുവരണം. കക്ഷൌ രഹിതദ്വിശൂകയവൈഃ ചതുർഭിഃ—വയററിങ്കൽ നാല്പത്തിയാറേകാലേഅരയ്ക്കാൽ അംഗുലംകൊണ്ടു ചുററുവരണം. നാഭൌ അർദ്ധയുക്തൈഃ ത്രിഭിഃ—നാഭിപ്രദേശത്ത് നാല്പത്തിരണ്ടംഗുലംകൊണ്ടു ചുററുവരണം. കടിതടേ അർദ്ധയുതാബ്ധിസംഖ്യൈഃ-കടിപ്രദേശത്ത് അമ്പത്തിനാലു അംഗുലംകൊണ്ടു ചുററുവരണം.

(വ്യാ—വ) ഇനി തല തുടങ്ങിയുള്ളവററിന്റെ ചുററിനെ ചൊല്ലുന്നു:—

തലയിൽ മൂന്നുതാലങ്ങളെക്കൊണ്ടു ചുററുവിക്കുന്നു. കണ്ഠത്തിങ്കൽ അഞ്ചുതാലവും രണ്ടുവിരലും വയററിൽ ഒന്നേമുക്കാൽ വിരൽ കുറയെ നാലു താലങ്ങളെക്കൊണ്ടു ചുററുവിക്കുന്നു. പൊക്കിൾക്കു മേലേ മൂന്നരത്താലംകൊണ്ട്. അരയിൽ നാലരത്താലംകൊണ്ട്.

ജംഘോരുബാഹുയുഗമദ്ധ്യകരാംഗുലീഷു
കാര്യാ കരീന്ദ്രകരവത് പരിവൃത്തതാത്ര
കൂർമ്മാഭതാ പ്രപദയോർജ്ജലജാഭതാ ച
കണ്ഠേ കപോലതലയോർമ്മുകുരാഭതാ ച. ൧൦൮

അത്ര ജംഘോരുബാഹുയുഗമദ്ധ്യകരാംഗുലീഷു കരീന്ദ്രകരവത് പരിവൃത്തതാ കാര്യാ—ഇവിടെ ജംഘകൾ രണ്ടിലും തുടകൾ രണ്ടിലും കൈകൾ രണ്ടിലും വിരലുകളിലും ആനയുടെ തുമ്പിക്കൈപോലെ ഉരുണ്ട് വൃത്തമായിട്ടു വരുത്തണം. പ്രപദയോഃ കൂർമ്മാഭതാ-കാൽപുറവടുരണ്ടും നടുവുപൊങ്ങി ആമയുടെ ആകൃതിപോലെ വരുത്തണം. കണ്ഠേ ജലജാഭതാ-കഴുത്തിങ്കൽ ശംഖുപോലെ ഉരുണ്ട് ചുവട്ടം മുകളും കനംകുറഞ്ഞുവരണം. കപോലതലയോഃ മുകുരാഭതാ ച-കവിൾത്തടം രണ്ടും കണ്ണാടിപോലെ പരന്നു മിനുപ്പായി ഇരിക്കണം.

(വ്യാ—വ) ഇനി ആകാരങ്ങളെ ചൊല്ലുന്നു:—

കണങ്കാൽ, തുട, മദ്ധ്യപ്രദേശം, വിരലുകൾ എന്നിവററുകൾ ആനയുടെ തുമ്പിക്കൈപോലെ ഉരുണ്ടിട്ടു ചമയ്ക്കണം. പുറവടികളിൽ ആമയുടെ ഭാഷ. കഴുത്തിൽ ശംഖിന്റെ ഭാഷ. കവിൾത്തടങ്ങളിൽ കണ്ണാടിയുടെ ഭാഷ വേണ്ടു്.

അത്രൈകാംഗുലസമ്മിതേന പരിവേ-
ഷ്ട്യോഷ്ണീഷപട്ടേന കേ
കോടീരം മകുടോജ്ജ്വലം വിരചയേ-
ദഷ്ടാംഗുലൈഃ സർവ്വതഃ
ദൃഷ്ട്യാദിർധൃതിസമ്മിതൈർദ്ദിനകര-
ദ്വന്ദ്വപ്രമൈർവ്വാംഗുലൈ-
രുഷ്ണീഷോപരി ഭാസമാനമകുടോ-
പേതം കിരീടം ഹരൌ. ൧൦൯

അത്ര കേ ഏകാംഗുലസമ്മിതേന ഉഷ്ണീഷപട്ടേന പരിവേഷ്ട്യ-ഇവിടെ ശിരസ്സുകൾ ഒരംഗുലം ഘനംവരുമാറ് ഉഷ്ണീഷത്തെ ബന്ധിച്ചാൽ അതിന്മുകളിൽ, സർവ്വതഃ അഷ്ടാംഗുലൈഃ മകുടോജ്ജ്വലം കോടീരം വിരചയേത്-എല്ലാ ബിംബങ്ങൾക്കും എട്ടംഗുലം പൊക്കമായി മകുടത്തോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന ജടാബന്ധമായ കിരീടത്തെ ഉണ്ടാക്കുക. ഹരൌ ദൃഷ്ട്യാദിഃ ധൃതിസമ്മിതൈഃ ദിനകരദ്വന്ദ്വപ്രമൈഃ വാ അംഗുലൈഃ-വിഷ്ണുവിങ്കൽ പതിനാറംഗുലം കൊണ്ടുതാൻ പതിനെട്ടംഗുലംകൊണ്ടുതാൻ ഇരുപത്തിനാലംഗുലംകൊണ്ടുതാൻ, ഉഷ്ണീഷോപരി ഭാസമാനമകുടോപേതം കിരീടം വിരചയേത്-ഉഷ്ണീഷത്തിന്റെ മുകളിൽ ശോഭിച്ചിരിക്കുന്ന മകുടത്തോടുകൂടി കിരീടത്തെ ഉണ്ടാക്കുക.

(വ്യാ—വ) ഇനി കിരീടാദികളെ ചൊല്ലുന്നു:—

ഇവിടെ എല്ലാടവും തലയിൽ ഒരു വിരൽ വണ്ണമുള്ളൊരു ഉഷ്ണീഷപട്ടത്തെക്കൊണ്ടു വേഷ്ടിച്ച് അവിടുന്നു മേല്പോട്ട് എട്ടംഗുലങ്ങളെക്കൊണ്ട് മകുടംകൊണ്ടു ശോഭിച്ചിരിക്കുന്ന ജടാബന്ധത്തെ ഉണ്ടാക്കുക. വിഷ്ണുവിനെങ്കിൽ ഉഷ്ണീഷത്തിനു മേൽ പതിനാറു വിരൽതാൻ പതിനെട്ടു വിരൽതാൻ ഇരുപത്തിനാലു വിരൽതാൻ നീളമായിട്ട് ശോഭിച്ചിരിക്കുന്ന മകുടത്തോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന കിരീടത്തെ ചമയ്ക്ക.

കുര്യാത് കിരീടം ശിഖരൈഃ സമേതം
ത്രിപഞ്ചസപ്തപ്രമിതൈര്യഥാർഹം
അണ്ഡോപമം വാ കമലോപമം വാ
ഛത്രോപമം വാ കമഠോപമം വാ. ൧൧൦

യഥാർഹം ത്രിപഞ്ചസപ്തപ്രമിതൈഃ ശിഖരൈഃ സമേതം കിരീടം കുര്യാത്_തന്നിക തന്നിക യോഗ്യമാകുംവണ്ണം മൂന്നുതാൻ അഞ്ചുതാൻ ഏഴുതാൻ ശിഖരങ്ങളോടുകൂടി കിരീടത്തെ ഉണ്ടാക്കു. അണ്ഡോപമം വാ കമലോപമം വാ ഛത്രോപമം വാ കമഠോപമം വാ_കിരീടത്തിൻെറ ശിഖരങ്ങൾ മുട്ടപോലെയും താമരപ്പൂവുപോലെയും കുടയുടെ ആകാരംപോലെയും ആമയുടെ ആകൃതിപോലെയും ഉണ്ടാകാം.

(വ്യാ—ഭ.) ഇനി കിരീടത്തിൻെറ ആകാരത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

മൂന്ന് അഞ്ച് ഏഴ് എന്നീ സംഖ്യകളോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന ശിഖരങ്ങളോടുകൂടീട്ട് കിരീടത്തെ ഉണ്ടാക്കുക. അവിടെ യോഗ്യമാംവണ്ണം മൊട്ടുപോലെതാൻ താമരപ്പൂപോലെ താൻ കുടപോലെ താൻ ആമപോലെതാൻ ഈവണ്ണമെല്ലാമിരിക്കുന്ന ആകാരത്തോടുകൂടീട്ട് കിരീടത്തെ ഉണ്ടാക്കുക.

ഇങ്ങനെ നവതാലത്തിന്റെ ബിംബലക്ഷണങ്ങളെ പറഞ്ഞിട്ട് ദശതാലമായ ഉത്തമബിംബങ്ങളുടെ വിശേഷത്തെ പറയുന്നു:—

ഗ്രീവാദ്യംഘ്ര്യവസാനസൂത്രിതദശ-
സ്ഥാനാനി സംവർദ്ധിതാ-
ന്യേകൈകാംഗുലതോ യവൈരഥ വസ്വൃ-
ത്വബ്ധ്യായസംഖ്യൈഃ ക്രമാത്
ഉഷ്ണീഷാദ്ദ്യളികാക്ഷിനാസ്യഗ്രചരമ-
തദ്ദണ്ഡഹീനാ ഹനു-
ർദ്ദൃഗ്ദ്വയാമിതി പങ്‌ക്തിതാലപരിമി-
ന്നായാം സമുൽകതാനിതിഃ. ൧൧൧

ഗ്രീവാദ്യംഘ്ര്യവസാനസൂത്രിതദശസ്ഥാനാനി_കഴുത്ത്, ഹൃദയാന്തം, നാഭ്യന്തം, ലിംഗാന്തം, തുടയുടെ പാതികൾ രണ്ടും, മുട്ടും, ജംഘയുടെ പാതിരണ്ടും, കാൽച്ചുവടും ഇങ്ങനെ പത്തു സ്ഥാനങ്ങൾ മുമ്പേ നവതാലത്തിങ്കൽ ആലട്ടിരിക്കുന്നവ പത്തും; ഏകൈകാംഗുലതഃ സംവർദ്ധിതാനി_ഓരോരോ പ്രതിമാംഗുലം അധികമായിട്ടു സൂത്രമിടണം. അഥ വസ്വൃത്വബ്ധ്യായസംഖ്യൈഃ യവൈഃ ക്രമാത് ഉഷ്ണീഷാദ്ദ്യളികാക്ഷിനാസ്യഗ്രചരം_പിന്നെ നെററി എട്ടുയവം അധികമായും, കണ്ണുകൾ ആറുയവം അധികമായും, മൂക്ക നാലുയവം അധികമായും; ഹനുഃ തദ്ദണ്ഡഹീനാ_മൂക്കിൻെറ താഴത്തെ വക രണ്ടുയവം കുറഞ്ഞിട്ടും ഇങ്ങനെ മുഖത്തു രണ്ടുവിരൽ

അധികമായും നീളം കല്പിപ്പൂ. ഇതി പങ്ക്തിതാലപരിമിതായാം ദുർഗ്ഗായാം സമ്യക്താ ഉന്മിതിഃ—ഇങ്ങനെ ദശതാലമായ നൂററിയിരുപത്ത് അംഗുലങ്ങളെക്കൊണ്ട് സ്ത്രീരൂപമാകുന്ന ദുർഗ്ഗാബിംബത്തുങ്കൽ പൊക്കം ഭവിക്കും.

(വ്യാ—വ.) ഇനി നാലുശ്ലോകംകൊണ്ട് ഉത്തമമായിരിക്കുന്ന ദശതാലബിംബത്തിന്റെ വിശേഷത്തെ സ്ത്രീരൂപത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

കഴുത്തുതുടങ്ങി പുറവടിയോളമുള്ള സ്ഥാനങ്ങളാം നടെ കഴുത്ത് ഹൃദയാന്തം നാഭ്യന്തം ലിംഗാന്തം ഊരുർദ്ധ്വഖണ്ഡമണ്ഡലധരഖണ്ഡം ജാനു ജംഘാർദ്ധഖണ്ഡമണ്ഡലധരഖണ്ഡം പുറവടി ഇങ്ങനെ പത്തുകൂട്. അവ ഒക്കെ നടേത്തേതിൽ ഓരോരോ വിരല് ഏറീട്ടു ഭവിക്കുന്നു. പിന്നെ ക്രമത്താലേ ഉഷ്ണീഷത്തുങ്കൽ നിന്നു നെററിയററം എട്ടുതോര ഏറീട്ട്. അവിടെനിന്നു കണ്ണുമദ്ധ്യം ആറുതോര ഏറീട്ട്. അവിടെനിന്നു നാസികാഗ്രം നാലുതോര ഏറീട്ട്. അവിടെനിന്നു താടിയററം രണ്ടുതോരകുറഞ്ഞിട്ട്. ഇങ്ങനെ ദശതാലംകൊണ്ടു പകുക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ദുർഗ്ഗയുടെ അവയവോന്മാനം ചൊല്ലപ്പെട്ടു.

വിസ്താരഃ ശിവശൈലൈകൈർമുഖഗളേ
ഽത്യഷ്ടിശ്ചൂചികക്ഷാന്തരേ
വക്ഷോജേ നവഭിഃ പൃഥക് ച തദധോമൂ-
ലേ വിശ്വൈശ്ശിവൈർമ്മദ്ധ്യതഃ
കൃത്യാ ശ്രോണിതടേ കടൌ രവിയുഗേ-
നോർവ്വോഃ സജാനുദ്വയേ
ജംഘായുങ്നളകേഽർക്കശൈലരസവ-
ദൈസ്ത്വംഗുലൈഃ സമ്മിതൈഃ. ൧൧൨

മുഖഗളേ ശിവശൈലൈകൈഃ വിസ്താരഃ—മുഖത്തുങ്കൽ പതിനൊന്നു വിരലും കഴുത്തുങ്കൽ ഏഴു വിരലും, ചൂചികക്ഷാന്തരേ അത്യഷ്ട്യാ—കക്ഷപ്രദേശത്ത് പതിനേഴു വിരലും, വക്ഷോജേ പൃഥക് നവഭിഃ—മുലകൾ രണ്ടിനും ഒൻപതു വിരലും, തദധഃ വിശ്വൈഃ—മുലയ്ക്കു താഴെ പതിമൂന്നു വിരലും, മദ്ധ്യതഃ ശിവൈഃ—മദ്ധ്യപ്രദേശത്തു പതിനൊന്നു വിരലും, ശ്രോണിതടേ കൃത്യാ— അരക്കെട്ടിൽ ഇരുപതു വിരലും, കടൌ രവിയുഗേന— ജഘനപ്രദേശത്ത് ഇരുപത്തിനാലു വിരലും, ഊർവ്വോഃ സജാനുദ്വയേ ജംഘായുങ്നളകേ അർക്കശൈലരസവേദൈഃ സമ്മിതൈഃ അംഗുലൈഃ ച—തുടകൾ

ളിൽ പന്ത്രണ്ടീതു വിരലും മുട്ടുകളിൽ ഏഴേഴു വിരലും ജംഘക ളിൽ ആറാറു വിരലും കാലിന്റെ ചുവട്ടിൽ നന്നാലു വിരലും വിസ്താരങ്ങൾ വരുത്തി വൃത്തമാക്കി ഉണ്ടാക്കണം.

(വ്യാ—ം) ഇനി വിസ്താരങ്ങളെ ചൊല്ലുന്നു:—

മുഖത്തുങ്കൽ പതിനൊന്നംഗുലങ്ങളെക്കൊണ്ടു വിസ്താരം ഭവിക്കുന്നു. കഴുത്തിൽ ഏഴംഗുലങ്ങളെക്കൊണ്ട്. രണ്ടു കക്ഷത്തി നിടയിൽ പതിനേഴുകൊണ്ട്. മുലയിങ്കൽ വെവ്വേറെ ഒമ്പതൊമ്പതു വിരൽകൊണ്ട്. മുലയ്ക്കു താഴത്ത് പതിമൂന്നു വിരൽകൊണ്ട്. മദ്ധ്യപ്രദേശത്ത് പതിനൊന്നു വിരൽകൊണ്ട്. അരപ്രദേശത്ത് ഇരുപതുവിരൽകൊണ്ട്. ജഘനപ്രദേശത്തുങ്കൽ ഇരുപത്തിനാലു വിരൽകൊണ്ട്. തുടരണ്ടിന്റേയും നടുവിൽ പന്ത്രണ്ടു വിരൽകൊണ്ട്. മുട്ടുകൽ ഏഴു വിരൽകൊണ്ട്. കണങ്കാലുടെ നടുവിൽ ആറു വിരൽകൊണ്ട്. മണിക്കെട്ടുങ്കൽ നാലു വിരൽകൊണ്ട്.

ഉൽകൃത്യാധികളജം പ്രകോഷ്ഠമന്ന
ഭോഭ്യാം പ്രകോഷ്ഠേ തലേ
ധൃത്യാ സപ്തഭിരാതതിർയുഗശരാം-
ഭോഗ്ഷ ചർണ്ണവൈരംഗുലൈഃ
അംഗുഷ്ഠാദിഷു താതതിർന്നവനഗാ-
ഹ്യദ്രഗ്നാംഗസംഖ്യൈർയവൈ-
സ്ത്രീഷാവൈശ്ചർമണിബന്ധകോഷ്ഠരളജാ-
മൂലേഷ്വംഗുലൈർവിസ്തൃതിഃ. ൧൧൨.

അധികളജം ഉൽകൃത്യ—കൈകൾക്കു തോളിങ്കൽ തുടങ്ങി മുട്ടോളം ഇരുപത്താറു വിരൽ നീളംവേണം. പ്രകോഷ്ഠമന്ന ഭോഭ്യാം— മുട്ടുകളിൽ രണ്ടു വിരൽ നീളം, പ്രകോഷ്ഠേ ധൃത്യാ-മുട്ടുങ്കൽ തുടങ്ങി മണിബന്ധത്തോളം പതിനെട്ടു വിരൽനീളം വേണം. തലേ സപ്തഭിഃ ആതതിഃ—ഉള്ളംകൈയിന്ന് ഏഴുവിരൽ നീളം വേണം. അംഗുഷ്ഠാദിഷു യുഗശരാംഗേഷുചർണ്ണവൈഃ —പെരുവിരലിന്നു നാലും തർജ്ജനിക്ക് അഞ്ചും മദ്ധ്യമയ്ക്ക് ആറും അനാമികയ്ക്ക് അഞ്ചും കനിഷ്ഠികയ്ക്ക് നാലും അംഗുലങ്ങൾ നീളംവേണം. തതതിഃ നവനഗാഹ്യദ്രഗ്നാംഗസംഖ്യൈഃ യവൈഃ—അംഗുഷ്ഠാദിയായ വിരലുകൾ അഞ്ചിന്നും ഒമ്പതുയവവും ഏഴുയവവും എട്ടുയവവും ഏഴുയവവും ആറുയവവും വീതിയുണ്ടായിരിക്കണം. മണി

ബന്ധകൂൎപ്പരഭുജാമൂലേ ത്രിഷുശരശൈലൈഃ അംഗുലൈഃ വിസ്തൃതിഃ സ്യാത്—മണിബന്ധത്തിങ്കൽ മൂന്ന് അംഗുലവും മുട്ടിങ്കൽ അഞ്ചംഗുലവും കൈയുടെ ചുവട്ടിൽ ഏഴംഗുലവും വിസ്താരം ഭവിക്കും.

(വ്യാ—ം) ഇനി കൈകളെച്ചൊല്ലുന്നു:—

ഇതുപോലെ വിരലുകളെക്കൊണ്ടു തോളോടു മുട്ടോടിടകൾക്കുള്ള നീളം ഭവിക്കണം. മുട്ടോടു മണിക്കെട്ടിന്നിട പതിനെട്ടു വിരൽകൊണ്ട്. ഉള്ളംകൈ നീളം ഏഴുവിരൽകൊണ്ട്. പെരുവിരൽ തുടങ്ങി ക്രമത്താലെ വിരലുകളുടെ നീളം നാല് അഞ്ച് ആറ് അഞ്ച് നാല് എന്നീ വിരലുകളെക്കൊണ്ട്. അവററിന്റെ വീതി പറഞ്ഞ ക്രമത്താലെ ഒമ്പത്, ഏഴ്, എട്ട്, ഏഴ്, ആറ് എന്നീ മാത്രകളെക്കൊണ്ട്. മണിക്കെട്ട് മുട്ട് ഭുജമൂലം എന്നീ പദത്തെ വീതിക്രമത്താലെ മൂന്ന് അഞ്ച് ഏഴ് എന്നീയംഗുലങ്ങൾകൊണ്ടു ചൊല്ലുന്നു.

തർജ്ജന്യഗ്രിമയോര്യുഗൈര്യുഗയവ-
ന്യൂനൈഃ പരാംഗുല്യംഗുലീ-
ഷ്വായാമോഽംഗുലതോ നൃപാഷ്ടസമലാ-
ഭ്യഭ്യംഗസംഖ്യൈര്യവൈഃ
വ്യാസസ്സാർദ്ധയുഗാംഗുലൈഃ സ്തനസമു-
ച്ഛ്രായസ്ത്രിഭിശ്ചൂചുകേ
വ്യാസോഽസ്യാക്ഷശ്രുതിഭിര്യവൈര്‍ജ്ജനുമിതൈര്‍-
നാളീരൂർദ്ധ്വാഗ്രഭാഗോന്നതിഃ. ൧൧൮

തർജ്ജന്യഗ്രിമയോഃ യുഗൈഃ ആയാമഃ—കാലിന്റെ പെരുവിരലിന്നും അതിനടുത്ത വിരലിന്നും നാല് അംഗുലങ്ങളെക്കൊണ്ടു നീളം ഭവിക്കും. പരാംഗുല്യംഗുലീഷു യുഗയവന്യൂനൈഃ അംഗുലൈഃ—ശേഷം വിരലുകൾക്ക് നന്നാലുയവം കുറച്ച് മൂന്നരയും മൂന്നും രണ്ടരയും അംഗുലം നീളം വരും. നൃപാഷ്ടസമലാഭ്യഭ്യംഗസംഖ്യൈഃ യവൈഃ വ്യാസഃ—കാലിന്റെ അംഗുഷ്ഠാദി വിരലുകൾക്കു പതിനാറും എട്ടും ഏഴരയും ഏഴും ആറും യവംകൊണ്ടു വിസ്താരത്തെ കല്പിപ്പൂ. സാർദ്ധയുഗാംഗുലൈഃ സ്തനസമുച്ഛ്രായഃ—നാലര അംഗുലംകൊണ്ട് മുലകൾ രണ്ടിന്നും പൊക്കം വരണം. ചൂചുകേ ത്രിഭിഃ വ്യാസഃ—മൂന്നംഗുലങ്ങളെക്കൊണ്ടു മുലയുടെ കറുപ്പുള്ളേടത്തു വിസ്താരം ഭവിക്കും. അക്ഷശ്രുതിഭിഃ യവൈഃ—മുലക്ക

ന്നുകൾക്കു നാലു യവം വിസ്താരം നാഭൌ ഉന്നമിതെഃ—നാഭി ക്കുഴിയ്ക്കു് ആറുയവം വിസ്താരം. ഉരോ അക്ഷോന്നതിഃ—രണ്ടു യവം കൊണ്ടു മുലക്കണ്ണുകൾക്കു പൊക്കവുമുണ്ടാക്കണം.

ഇങ്ങനെ നവതാലവും ദശതാലവും പറഞ്ഞതുകൊണ്ടു് പുരുഷബിംബത്തിന്റേയും സ്ത്രീബിംബത്തിന്റേയും വിസ്താരങ്ങളെല്ലാം അന്യോന്യമറിഞ്ഞു അഷ്ടതാലാദിബിംബത്തേയും ഊഹിച്ചുണ്ടാക്കൂ.

(വ്യാ-പ) ഇനി കാലുകളുടെ വിരൽ തുടങ്ങിയവയെ ചൊല്ലുന്നു:—

കാലുടെ പെരുവിരൽക്കും ചൂണ്ടാണിക്കും നാലംഗുലങ്ങളെക്കൊണ്ടു് നീളം ഭവിക്കണം. മറ്റെ വിരലു കൂന്നിനും ക്രമത്താലേ മൂന്നര മൂന്ന് രണ്ടര എന്നി അംഗുലങ്ങളെക്കൊണ്ടു്. പെരുവിരൽ തുടങ്ങി ക്രമത്താലേ അഞ്ചിനും വീതി പതിനാറു് എട്ട് ഏഴ് ഏഴര(ആറു്)എന്നി തോരകളെക്കൊണ്ടു്. പിന്നെ മുലഞെട്ടു നാലരവിരൽകൊണ്ടു്. മുലക്കണ്ണു് ഈരണ്ടു തോരകൊണ്ടു്.

അനന്തരം പഞ്ചതാലംകൊണ്ടു് ഗണപതിയുടെ പ്രമാണത്തെ പറയുന്നു:—

വിഘ്നേശം ശരതാലകൈർവ്വിരചയേത്
ത്ര്യക്ഷം മഹേഭാനനം
ഗൃധ്രാളുഗ്നഗളം സ്ഥിതം സമുപവി-
ഷ്ടം വാ ശ്രീതിപീനാംഗകം
ഉഷ്ണീഷാന്തമഥേക്ഷകേന സകലാ-
ഭ്യാം താലകാഭ്യാം തതഃ
കട്യന്തം ചരണൌ ഹരാണഥ കരൌ—
ഖ്യാസ്സ്വർദ്ധതന്തുലാഃ. ൧൧൬

ശരതാലകൈഃ മഹേഭാനനം ത്ര്യക്ഷം ഗൃധ്രാളുഗ്നഗളം-അഞ്ചുതാലങ്ങളെക്കൊണ്ടു് ആനയുടെ മുഖം പോലെ മുഖവും മൂന്നു കണ്ണുകളും മുഖംകൊണ്ടു മറഞ്ഞു വളഞ്ഞ കഴുത്തോടും, അതിപീനാംഗകം—തടിച്ചിരിക്കുന്ന കരചരണങ്ങളോടുംകൂടി, സ്ഥിതം സമുപവിഷ്ടം വാ വിഘ്നേശം വിരചയേത്—നില്പായിട്ടു താൻ ഇരിപ്പായിട്ടുതാൻ ഗണപതിബിംബത്തെ ഉണ്ടാക്കൂ. ഏകകേന ഉഷ്ണീഷാൽ മുഖം-ഒരു താലംകൊണ്ടു(ഉഷ്ണീഷംതുടങ്ങി)മുഖത്തെയും, തതഃ

സാർദ്ധാഭ്യാം താലകാഭ്യാം കട്യന്തം - രണ്ടരത്താലം കൊണ്ട് കണ്ഠാദികട്യന്തത്തെയും, സാർദ്ധതഃ താലതഃ - ഒന്നരത്താലംകൊണ്ട്, ചരണൌ കരൌ ച കരണീയൌ - കാലുകളുടേയും കൈകളുടേയും നീളത്തെയുമുണ്ടാക്കുക.

(വ്യാ - പ) ഇനി ഗണപതിയുടെ ലക്ഷണത്തെ ചൊല്ലുന്നു:-

പഞ്ചതാലമാകുന്ന പ്രമാണങ്ങളെക്കൊണ്ട് ഗണപതിയെ ചമയ്ക്കൂ. മൂന്നു കണ്ണുകളോടുകൂടി ആനമുഖനായി വളഞ്ഞ കഴുത്തിനോടുകൂടി ഏറ്റവും തടിച്ചിരിക്കുന്ന അംഗങ്ങളോടുകൂടി, ഇരുന്നിട്ടുതാൻ നിന്നിട്ടുതാൻ വേണം ഗണപതി. ഉഷ്ണീഷം തുടങ്ങി മുഖനീളത്തെ ഒരു താലംകൊണ്ട് ഉണ്ടാക്കിക്കണം. അവിടെനിന്നു കടിപ്രദേശത്തോളം രണ്ടരത്താലം കൊണ്ട്. കാലു രണ്ടും കൈയുകളും ഒന്നരത്താലംകൊണ്ട്.

എല്ലാ ബിംബങ്ങളുടേയും അലങ്കാരങ്ങളെപ്പറയുന്നു:—

ശ്രീമദ്രത്നകിരീടകുണ്ഡലയുഗ-
ഗ്രൈവേയഹാരാംഗദ-
ശ്രേണീകങ്കണസോപവീതരശനാ-
വാസോംഘ്രിഭൂഷാദികം
തത്തന്മൂർത്ത്യനുരൂപതോ/ത്ര രചയേത്
സ്വസ്വായുധാദ്യുജ്ജ്വലം
ശ്ലക്ഷ്ണം ദംഷ്ട്രിമനോഹരം വിരചനാ-
ദാക്ഷ്യാദ്യഥാലക്ഷണം. ൧൩

ശ്രീമദ്രത്നകിരീടകുണ്ഡലയുഗഗ്രൈവേയഹാരാംഗദശ്രേണീകങ്കണസോപവീതരശനാവാസോംഘ്രിഭൂഷാദികം - ശോഭിച്ചിരിയ്ക്കുന്ന രത്നങ്ങളോടുകൂടിയിരിയ്ക്കുന്ന കിരീടത്തെയും രണ്ടു കുണ്ഡലങ്ങളേയും കണ്ഠാഭരണത്തെയും മുത്തുമാലകളേയും തോൾവളകളേയും കൈകളിൽപെട്ട മുടുകുകളേയും ഉപവീതത്തെയും പൊന്നരഞ്ഞാണിനേയും വസ്ത്രത്തെയും കാലിൽ ചിലമ്പുകളേയും അംഗുലീയാദികളേയും, തത്തന്മൂർത്ത്യനുരൂപതഃ സ്വസ്വായുധാദ്യുജ്ജ്വലം - അതതു മൂർത്തികൾക്കു സദൃശങ്ങളായിരിക്കുന്ന തന്റെ തന്റെ ആയുധങ്ങളെക്കൊണ്ടു ശോഭിച്ചിരിക്കുമാറും, ശ്ലക്ഷ്ണം ദംഷ്ട്രിമനോ

ഹരം — ഏററവും മിന്നസമാധി കണ്ടാൽ അതിമനോഹരമായും, വിരചനാദാക്ഷ്യാത് യഥാലക്ഷണം ച രചയേത്—പണിയുടെ സാമത്ഥ്യംകൊണ്ടു ലക്ഷണയുക്തമായും ബിംബങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കണം.

(വ്യാ-മ) ഇനി സാമാന്യേന ആഭൂഷണങ്ങളെ ചൊല്ലുന്നു:—

ശോഭിച്ചിരിയ്ക്കുന്ന രത്നകിരീടകുണ്ഡലങ്ങളും കണ്ഠാഭരണം മാലകളും തോൾവളകളും കടകങ്ങളും യജ്ഞോപവീതം അരഞ്ഞാണുകളും ഉടുപ്പ് പുടവ തള ചിലമ്പ് എന്നിത്തരങ്ങളെല്ലാമെല്ലാ അതതു മൂത്തിക്കു വിധിച്ചവണ്ണം ചമയ്ക്ക. തന്റെ ആയുധം വാഹനം എന്നു തുടങ്ങിയുള്ളവറേറക്കൊണ്ടു ശോഭിച്ചിരിയ്ക്കുയും വേണം. പണിചെയ്യുന്നേടത്ത് വൈമല്യംകൊണ്ടു മിന്നത്ത് കണ്ണിന്നു സുഖമുണ്ടായി മനസ്സിന്നു പ്രസാദമുണ്ടായി ഇരിക്കണം. ലക്ഷണം നീങ്ങിപ്പോകാതെ ഇരിക്കയും വേണം.

പദ്മം താലസമുച്ഛ്രയം ദ്വിഗുണവി-
സ്താരം ച ഷോഡാ കൃതേ
മൂലേ പട്ടമിളാംശതോ ദ്വിതയതോ-
ഽസ്യാധസ്തനാഷ്ടച്ഛദഃ
അംഘ്ര്യൂനപ്രഥമാഖ്യമധ്യമുപരി
ഷ്ടാദഷ്ടപത്രം ത്രിഭി-
ർഭാഗൈഃ പട്ടയുതം കരോതു കമലേ
നാമാത്ര പീഠോച്ഛ്രയഃ. ൧൧൭

താലസമുച്ഛ്രയം ദ്വിഗുണവിസ്താരം ച പദ്മം—ഒരു താലം കൊണ്ടു പൊക്കവും രണ്ടു താലംകൊണ്ടു വിസ്താരങ്ങളുമായിട്ടു പത്മപീഠത്തെ ഉണ്ടാക്കു. ഷോഡാ കൃതേ മൂലേ ഇളാംശതഃ പട്ടം—പിന്നെ പത്മപീഠത്തിന്റെ പൊക്കത്തെ ആറായി പകുത്തതിൽ ഒരംശംകൊണ്ടു താഴത്തെ പട്ടവും, ദ്വിതയതഃ അധസ്തനാഷ്ടച്ഛദഃ—രണ്ടംശത്തോളമുള്ളേടത്തു ചുവട്ടിലെ പത്മദളങ്ങളും, അഥ മധ്യം അംഘ്ര്യൂനപ്രഥമം—പത്മപീഠത്തിന്റെ നടുവിൽ വിസ്താരത്തിൽ കാൽവാശി കുറഞ്ഞുവരുമാറും, ത്രിഭിഃ ഭാഗൈഃ ഉപരിഷ്ടാത് പട്ടയുതം അഷ്ടപത്രം — മൂന്നംശങ്ങളും ശേഷമുള്ളതുകൊണ്ടു മേലെ പത്മദളങ്ങളെയും മേൽപട്ടത്തെയുമുണ്ടാക്കണം. അതു

പീഠോപശ്രേയഃ കമലേന അമാ_ ഇവിടെ പീഠത്തിന്റെ പൊക്കമുണ്ടാക്കുന്നതു ഈ പത്മപീഠത്തിന്റെ പൊക്കത്തോടു കൂടീട്ടുതന്നെ ആകുന്നതു്.

(വ്യാ-വ.) ഇനി പദ്മകത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

ഒരു താലമിവരമായിട്ടു പദ്മത്തെ ഉണ്ടാക്കുക. ഇവരത്തിന്നിരട്ടി വീതിയായിട്ടിരിക്കണം. ചകാരംകൊണ്ടു് ഇരട്ടിയിലേറെയുമാമെന്നു ചൊല്ലിയതു്. പിന്നെ ഇവരത്തെ ആറുകൂറിട്ടാൽ ചുവട്ടിലെ പട്ടം ഒരംശംകൊണ്ടെങ്കിൽ പദ്മം രണ്ടുകൊണ്ടു്. മേൽപദ്മവും കീഴ്പദ്മവും കൂടിയ പഴുതിലെ വീതിയെ പദ്മവീതിയിൽ നാലൊന്നു കുറഞ്ഞിട്ടു്. പിന്നെ മൂന്നംശം കൊണ്ടു മേൽപദ്മത്തെയും മേൽപട്ടത്തെയും. ഈ പദ്മത്തിന്റെ നടുക്കൂടെ നാളേ പീഠത്തിന്റെ ഇവരം ഭവിക്കുന്നു.

വിംശത്യാ പ്രതിമാംഗുലൈഃ പ്രവിതതം
വൃത്താ ത്രയാ സൈകയാ
നാളം സദ്വികയാപി വാഥ വിതതേ-
രഷ്ടാംശലാംഗാംശിതേ
അഗ്രേ ഹീനവിതാനമാരചയതു
ബ്രഹ്മോപലാന്തായതം
ത്ര്യശ്രം സകലേഷു വൈധസമിദം
വൃത്തം കചിദൈശപരം. ൧൧൮

വൃത്തേ പ്രതിമാംഗുലൈഃ വിംശത്യാ-ചുവട്ടിൽ ഇരുപതു പ്രതിമാംഗുലങ്ങളെക്കൊണ്ടു താൻ, സൈകയാ ത്രയാ വാ സദ്വികയാ വാ-ഇരുപത്തിഒന്നു് അംഗുലം കൊണ്ടുതാൻ ഇരുപത്തിരണ്ടംഗുലം കൊണ്ടുതാൻ, പ്രവിതതം-വിസ്താരമായിട്ടും, അഥ വിതതേഃ അഷ്ടാംശലാംഗാംശിതേ അഗ്രേ ഹീനവിതാനം-പിന്നെ വിസ്താരത്തിന്റെ എട്ടൊന്നുതാൻ ഏഴൊന്നുതാൻ ആറൊന്നുതാൻ കുറച്ചു് അഗ്രവിസ്താരമായിട്ടും, ബ്രഹ്മോപലാന്തായതം ത്ര്യശ്രം-നപുംസകശിലയിങ്കലോളം നീളമായിട്ടും ചതുരശ്രമായിട്ടു്, നാളം വിരചയേത്-നാളത്തെ ഉണ്ടാക്കൂ. സകലേഷു ഇദം വൈധസം-എല്ലാ ദേവന്മാരിലും ചതുരശ്രമായിരിക്കുന്ന ഇതു ബ്രഹ്മദൈവതം, കചിത് വൃത്തം ഐശപരം വാ-ചിലേടത്തു് ഈ നാളം വൃത്തമായി ശിവദൈവതമായിട്ടുമുണ്ടാക്കുന്നു.

(വ്യാ—വ.) ഇനി നാളത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

ഈ ബിംബത്തുടൽ ചൊല്ലിയ അംഗുലങ്ങളാൽ ഇരുപതു താൻ ഇരുപത്തിഒന്നുതാൻ ഇരുപത്തിരണ്ടു താൻ തൊട്ടററുള്ള വീതിയായി, അതിലെട്ടൊന്നുതാൻ ഏഴിലൊന്നുതാൻ ആറൊന്നുതാൻ കുറഞ്ഞു് അഗ്രവിസ്താരമായി, നപുംസകശിലയോളം നീളവുമായിട്ട് പത്മത്തിന്റെ രണ്ടെന്നപോലെ നാളത്തെ ചമെപ്പൂ.

അനന്തരം ശിവലിംഗത്തിന്റെ ലക്ഷണങ്ങളെ പറയുന്നു:

ലിംഗാനി സായകകരാദിപദോന്മിതാനി—
ഹസ്താന്തിമാനി ചരണാംശവിയുക്തക്ലൃപ്ത്യാ
സ്യുർവർണ്ണിനാം മുഖഭുജോരുപദോദ്ഭവാനാം
പഞ്ചാഗ്നിപാവകജഗത്പരിസംഖ്യകാനി. ൧൧൬

സായകകരാദിപദോന്മിതാനി ഹസ്താന്തിമാനി ലിംഗാനി— അഞ്ചുകോൽ നീളം തുടങ്ങി ഒന്നേമുക്കാൽകോൽ നീളംവരെയും ശിവലിംഗങ്ങളാം. ചരണാംശവിയുക്തക്ലൃപ്ത്യാ — ഇവററിൽ കാൽകോൽ നീളം കുറഞ്ഞുകുറഞ്ഞു ഒന്നേമുക്കാലോളം പതിന്നാലുപ്രകാരം ശിവലിംഗങ്ങളാം ഉണ്ടാകാം. മുഖഭുജോരുപദോദ്ഭവാനാം വർണ്ണിനാം പഞ്ചാഗ്നിപാവകജഗത്പരിസംഖ്യകാനി സ്യുഃ— ബ്രാഹ്മണർക്ക് അഞ്ചുകോൽ തുടങ്ങി നാലുകോൽവരെയും അഞ്ചും, ക്ഷത്രിയക്ക് മൂന്നേമുക്കാൽ തുടങ്ങി മൂന്നേകാൽവരെയും മൂന്നും, വൈശ്യക്ക് മൂന്നു തുടങ്ങി രണ്ടരവരെയും മൂന്നും, ശൂദ്രന്നു രണ്ടേകാൽ തുടങ്ങി ഒന്നേമുക്കാൽ വരെയും മൂന്നും ഇങ്ങനെ നാലു ജാതിക്കുംകൂടി പതിന്നാലുപ്രകാരം ശിവലിംഗനീളം ഭവിക്കും.

(വ്യാ—വ.) ഇനി പതിമൂന്നു ശ്ലോകംകൊണ്ട് ലിംഗലക്ഷണത്തെ ചൊല്ലുന്നു. അതിൽ നടേത്തെ ശ്ലോകംകൊണ്ടു ലിംഗായാമത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

ഇനി അയ്ങ്കോൽ പരിഷ തുടങ്ങി കാൽക്കോലിട്ടു കുറഞ്ഞു കുറഞ്ഞു് കാൽ കുറയെ ഇരുകോലോളം ലിംഗനീളം ഭവിക്കുന്നു. അതിൽ നടേത്തേതു് അഞ്ചും ബ്രാഹ്മണർക്കു വിധിക്കപ്പെട്ടു. പിന്നത്തേതു മൂന്നും ക്ഷത്രിയക്കു വിധിച്ചു. പിന്നത്തേതു മൂന്നും വൈശ്യക്കു കൊള്ളുന്നു. ഒടുക്കത്തേതു മൂന്നും ശൂദ്രന്നു വിധിച്ചു.

അംഘ്ര്യംശകക്രമകൃതഹ്രസനേന ഭൂയോ-
ദ്വേ ചൈകമപ്യനുവിലോമകുലോത്ഭവയോഃ സ്യുഃ
താന്യുത്തരോത്തരകുലപ്രഭവേഷു ചാനു-
ലോമ്യാത് പ്രകല്പയതു വൈകകരാദികാനി. ൧൨൦

ഭൂയഃ അനുവിലോമകുലോത്ഭവയോഃ അംഘ്ര്യംശകക്രമകൃതഹ്രസനേന ദ്വേ ഏകം അപി—പിന്നെ അനുലോമജാതികൾക്ക് കാൽ കുറച്ച് ഒന്നരക്കോലും ഒന്നേകാൽക്കോലും ഇങ്ങനെ രണ്ടും, പ്രതിലോമജാതികൾക്ക് പിന്നെയും കാൽകോൽ കുറച്ച് ഒരു കോലായിട്ട് ഒന്നും, ഇങ്ങനെ പതിനേഴുപ്രകാരം ശിവലിംഗങ്ങളും ഭവിക്കും. ഉത്തരോത്തരകുലപ്രഭവേഷു ആനുലോമ്യാത താനി ഏകകരാദികാനി പ്രകല്പയതു വാ—മേല്പോട്ട മേല്പോട്ട് ഉള്ള ജാതികൾക്ക് ഒരുകോൽ തുടങ്ങി കീഴേജ്ജാതിക്ക് പറഞ്ഞതും കൊള്ളുകിലുമാം.

(വ്യാ—ഖ) പിന്നെയും ചില ലിംഗങ്ങളെ ചൊല്ലുന്നു:—

കാൽകുറയെ ഇരുകോൽക്കൊണ്ടു തുടങ്ങി പിന്നെയും കാൽ കോൽ മീതു കുറഞ്ഞു് ഒരുകോലോളം പോരുമ്പോളുള്ള മൂന്നു ലിംഗമുണ്ടാം. അതിൽ നടേത്തെ രണ്ടും അനുലോമജാതിക്ക്. മറ്റേതു വിലോമജാതിക്ക്. നടേ ചൊല്ലിയവയും ഇവയുമെല്ലാം മേലേ നിരൂപിച്ചാൽ ഒരുകോൽ തുടങ്ങി അഞ്ചുകോലോളമുള്ള ബിംബങ്ങളെ മേലേ കുലങ്ങളിൽ അനുലോമക്രമേണ കല്പിച്ചുകൊള്ളുക. തനിയ്ക്കുള്ളതും തന്നിൽ കീഴുള്ളവർക്കുള്ളതും തനിയ്ക്കു കൊള്ളാമെന്നു താൽപര്യം.

ഗർഭന്യാസേ വിഭക്തേ സ്വരശരനവഭി-
സ്ത്രൈസ്ത്രിപഞ്ചൈകഭാഗൈർ-
ല്ലിംഗാനി ത്രീണി തേഷു ത്രിഷു ഗുണദലിതേ-
ഷ്വേകഭാഗൈർദ്വിഭാഗൈഃ
ദ്വേ ദ്വേ താനി സ്യുരേവം നവ ചരണയുതം
തത്സമം പാദഹീനം
ചാരാർദ്ധ ദ്വ്യംശകാർദ്ധാമപി ഗുണദലിതേ
തത്ര പഞ്ചോത്തരാണി. ൧൨൧

ഗർഭവ്യാസേ സ്വരശരനവഭാഗൈഃ വിഭക്തേ—പിന്നെ ഗർഭഗൃഹത്തിന്റെ വിസ്താരത്തെ അഞ്ചിലും ഒമ്പതിലും ഏഴിലും പകുത്താൽ, ത്രിപഞ്ചൈകഭാഗൈഃ ത്രീണി ലിംഗാനി—ആ ഭാഗങ്ങളിൽ ക്രമേണ മൂന്നുഭാഗംകൊണ്ടും അഞ്ചുഭാഗംകൊണ്ടും ഒരു ഭാഗംകൊണ്ടും ഇങ്ങനെ മൂന്നുപ്രകാരം ശിവലിംഗനീളം കല്പിക്കാം. തേഷു ത്രിഷു ഉണ്ടലിതേഷു—പിന്നെ മൂന്നുവിധമുള്ള ശിവലിംഗനീളത്തെ മൂന്നായിട്ടു പകുത്താൽ, ഏകഭാഗൈഃ ദ്വിഭാഗൈഃ താനി ദ്വേ ദ്വേ സ്യുഃ—ഒരു ഭാഗംകൊണ്ടും രണ്ടുഭാഗംകൊണ്ടും ലിംഗനീളത്തെ രണ്ടായികല്പിപ്പൂ. ഏവം നവ—ഇങ്ങനെ ഗർഭഗൃഹവിസ്താരംകൊണ്ട് ഒമ്പതു ശിവലിംഗങ്ങൾ ഭവിക്കും. ധാരാത് ചരണയുതം ത്വാദ്യം പാദഹീനം—ധാരനീളത്തിൽ കാൽവാശി കൂട്ടീട്ടും ധാരനീളത്തോടു സമമായിട്ടും ധാരനീളത്തിൽ നാലൊന്നു കുറച്ചിട്ടും, ഉണ്ടലിതേ പ്രത്യേകാംശകാഭ്യാം അപി—ധാരനീളത്തെ മൂന്നായി പകുത്തതിൽ ഒരംശംകൊണ്ടും രണ്ടംശംകൊണ്ടും, ഇതി ഇതരാണി പഞ്ചലിംഗാനി—ഇങ്ങനെ ധാരനീളംകൊണ്ട് വേറെ അഞ്ചുപ്രകാരം ശിവലിംഗനീളം ഭവിക്കും.

(വ്യാ-വ.) ഇനി മറ്റൊരുപ്രകാരം ലിംഗോത്സേധത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

ഗർഭഗൃഹവിസ്താരത്തെക്കൊണ്ട് അഞ്ചുതാനൊമ്പതുതാൻ രണ്ടുതാൻ പകുത്താൽ ക്രമത്താലെ മൂന്ന് അഞ്ച് ഒന്ന് ഈ അംശങ്ങളെക്കൊണ്ട് കല്പിച്ച നീളമായിട്ട് മൂന്നു ലിംഗങ്ങൾ ചൊല്ലപ്പെടുന്നു. ഈ ഉണ്ടായ ലിംഗോത്സേധത്തെ മൂന്നു പകുത്താൽ ഒരംശംകൊണ്ടും ഇങ്ങനെ പിന്നെയും ലിംഗങ്ങൾ ഈ രണ്ടു പ്രകാരം ഭവിക്കുന്നു. ആകെ ലിംഗങ്ങൾ ഒൻപതു പ്രകാരം ചൊല്ലി. ഇനിയും ഒരു പ്രകാരം പറയുന്നു. ഗർഭധാരത്തിന്റെ ഉയരംകൊണ്ട് ഒന്നേകാൽ ഒന്നേമുക്കാൽ മുന്നൊന്നും മൂന്നിട്ടു രണ്ടും ഇങ്ങനെ ഗർഭധാരംകൊണ്ട് അഞ്ചു പ്രകാരം ചൊല്ലി ശിവലിംഗത്തിങ്കലേ ആയാമം ഭവിക്കുന്നു.

ലിംഗം സർവസമം സമോനാധിവിഭ-
ക്താംശത്രയം തത് പുനഃ
സപ്താഷ്ട്യാ സമനാഗകം യദി സമാം-
ശം ചാഥ വൃദ്ധ്യുത്തരം

ഭക്തേ ഭാഗയുഗേനോച്ഛ്രായേസ്ത്രിഭിരസ്യനാ-
ന്നാംശൈരേവ്വ മൂലാദിഷൂ-
പേതം ദിഗ്ദലിതേ ത്രിലോകയുഗസം-
ഖ്യാനൈസ്സ്യുരീശാധികം. ൧൨൧

സമോന്നതിവിഭക്താംശത്രയം ലിംഗം സർവ്വസമം—ആകെയുള്ള ശിവലിംഗനീളത്തെ സമമായിട്ട് പകുത്ത് ചതുരശ്രവും അഷ്ടാശ്രവും വൃത്തവും ഉണ്ടാക്കുന്ന ലിംഗത്തിന് സർവ്വസമമെന്നു പറയുന്നു. തത് പുനഃ സ്വായത്യാ സമനാഹകം യദി സമാംശം—അസമഭാഗമായിരിക്കുന്ന ഭാഗങ്ങൾ മൂന്നും തന്റെ നീളത്തോളമുള്ള ഉളകൊണ്ട് ചുറ്റു ഒത്തുവരത്തി ഉണ്ടാക്കുന്നു എങ്കിൽ സമാംശലിംഗമെന്നു പേര്. ഉച്ഛ്രായേ ഭാഗയുഗാ ഭക്തേ—ലിംഗനീളത്തെ ഇരുപത്തിനാലിൽ പകുത്താൽ, മൂലാദിഷു അഷ്ടിവസുനാഗാംശൈഃ ഉപേതം വൃദ്ധ്യുത്തരം—അതിൽ ഏഴംശംകൊണ്ടു ചതുരശ്രനീളവും എട്ടംശംകൊണ്ടു അഷ്ടാശ്രനീളവും ഒമ്പതംശംകൊണ്ട് വൃത്തഭാഗനീളവും ഇങ്ങനെയുള്ള ശിവലിംഗത്തിനു വൃദ്ധ്യുത്തരമെന്നു പേര്. ദിഗ്ദലിതേ ത്രിലോകയുഗസംഖ്യാനൈഃ ഈശാധികം—ലിംഗനീളത്തെ പത്തിലംശിച്ച് ചുവട്ടിൽ മൂന്ന് അംശവും നടുവിലും മൂന്നംശവും മുകളിൽ നാലംശവും നീളമായിട്ടുള്ള ലിംഗത്തിന് ഈശാധികമെന്നു പേര്.

(വ്യാ—൨) ഇനി സർവ്വസമാദിയായിരിക്കുന്ന ലിംഗങ്ങളുടെ ഭേദത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

ആകെയുള്ള നീളംകൊണ്ടു മൂന്നുപകുത്ത് ചതുരശ്രാഷ്ടാശ്രവൃത്തങ്ങളാകുന്ന ഖണ്ഡനീളങ്ങളെ ഓരോ അംശം കൊണ്ടുണ്ടാക്കുന്ന ലിംഗത്തിനു സർവ്വമെന്നു പേര്. പിന്നെ ഈ സർവ്വലിംഗംതന്നെ ചതുരശ്രത്തിങ്കലെ നീളത്തോളം അവിടത്തെ ചുറ്റ്, അഷ്ടാശ്രത്തിങ്കലേതുമവ്വണ്ണം, വൃത്തത്തിങ്കലേതുമങ്ങനെ തന്നെ, ഈവണ്ണമുള്ള ലിംഗത്തിന് സമാംശമെന്നു പേര്. പിന്നെ ആകെയുള്ള നീളം ഇരുപത്തിനാല് പകുത്താൽ ചതുരശ്രമേഴ് അഷ്ടാശ്രം എട്ട് വൃത്തം ഒമ്പത് ഇങ്ങനെ എങ്കിൽ വൃദ്ധ്യുത്തരമെന്നു പേര്. പിന്നെ നീളത്തെ പത്തംശിച്ചാൽ ചതുരശ്രമഷ്ടാശ്രവും മുമ്മൂന്ന്, വൃത്തം നാല്, എന്നു വരികിൽ ഈശാധികം എന്നു പേര്.

ആയാമേ ഫലിതേ ദിവാകരയുജാ-
ഭക്തേഽഷ്ടഭിർവിസ്തൃതിഃ
കാര്യാംശൈരപി പഞ്ചപഞ്ചയവയു-
ക്തൈസ്സപ്തഭിഃ പഞ്ചഭിഃ
സ്യാദ്വാർക്കയുഗാംശതോ ദ്വിരസനാം-
ശഃ സ്യാദ് യവഃ കേവലൈഃ
പഞ്ചാംശൈരപി ഗർഭഗേഹനവമാം-
ശേനാപി സാ സൂച്യതേ. ൧൨൩

അഭീഷ്ടേ ആയാമേ ദിവാകരയുജാ ഫലിതേ—ഇഷ്ടമായുള്ള ശിവലിംഗനീളത്തെ ഇരുപത്തിനാലിൽ പകുത്താൽ, അഷ്ടഭിഃ അംശൈഃ വിസ്തൃതിഃ കാര്യാ—അതിലെട്ടംശങ്ങളെക്കൊണ്ടു താൻ അഞ്ചംശങ്ങളെക്കൊണ്ടു താൻ ശിവലിംഗത്തിന്റെ ത്രിസ്ഥാനങ്ങളിലും വിസ്താരത്തെ ഉണ്ടാക്കാം. പഞ്ചപഞ്ചയവയുക്തൈഃ സപ്തഭിഃ പഞ്ചഭിഃ വാ വിസ്തൃതിഃ—അഞ്ചഞ്ചുയവങ്ങളോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന ഏഴംശംകൊണ്ടു താൻ അഞ്ചംശംകൊണ്ടു താൻ വിസ്താരമുണ്ടാക്കാം. സ്യാദ്വാർക്കയുഗാംശതോ ദ്വിരസനാംശഃ യവഃ സ്യാത്—ലിംഗനീളത്തെ ഇരുപത്തിനാലിൽ പകുത്താൽ അംഗുലം, അംഗുലത്തിന്റെ എട്ടാൽ ഒരംശം ലിംഗത്തുങ്കലെ യവമായി ഭവിക്കും. കേവലൈഃ പഞ്ചാംശൈഃ അപി ഗർഭഗേഹനവമാംശേന അപി സാ വിസ്തൃതിഃ സൂച്യതേ—കേവലം ഇരുപത്തിനാലിന്റെ പഞ്ചാംശംകൊണ്ടും ഗർഭഗൃഹവിസ്താരത്തിന്റെ നവാംശംകൊണ്ടും ലിംഗത്തിന്റെ വിസ്താരം പറയുന്നുമുണ്ട്.

(വ്യാ—വ) ഇനി വണ്ണത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

ലിംഗനീളത്തെ ഇരുപത്തിനാലു പകുത്താൽ എട്ടംശം വിസ്താരം; ഏഴംശമെങ്കിലും അഞ്ചംശമെങ്കിലും കൊള്ളാം; ഇവിടെ അഞ്ചംശമെങ്കിലുമാം. ഇങ്ങനെ ഇരുപത്തിനാലു പകുത്താൽ അതിൽ പതിനൊന്നുകൂറ് ഇവിടെ യവമാകുന്നത്. പിന്നെ അഞ്ചംശം വിസ്താരമെങ്കിലുമാം. പിന്നെ ഗർഭഗൃഹവിസ്താരത്തിൽ ഒൻപതിലൊന്നു വിസ്താരമെങ്കിലുമാം.

യഥോചിതായാമവിതാനയുക്താം
ശിലാം ത്രിധാ പ്രോക്തക്രമതോ വിഭജ്യ
മൂലം യുഗാശ്രം വിദധീത മധ്യ-
മഷ്ടാശ്രകം വൃത്തമയം പരം ച. ൧൦. ൪

യഥോചിതായാമവിതാനയുക്താം ശിലാം—ലിംഗത്തിനു പറഞ്ഞപ്രകാരം വീതിയോടും നീളത്തോടും കൂടിയിരിക്കുന്ന ശിലയെ, ഉക്തക്രമതഃ ത്രിധാ വിഭജ്യ—പറഞ്ഞപോലെ മൂന്നായിട്ടു പകുത്തു്, മൂലം യുഗാശ്രം—ചുവട്ടിന്നു ചതുരശ്രമായിട്ടും, മധ്യം അഷ്ടാശ്രകം—നടുവിന്നു അഷ്ടാശ്രമായിട്ടും, പരം വൃത്തമയം ച വിദധീത—മുകളിന്നു വൃത്തമായിട്ടുമുണ്ടാക്കിപ്പൂ.

(വ്യാ—വ) പിന്നെ ആ പ്രകാരത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

ഇതിൽ തനിക്കു തെളിഞ്ഞ നീളവും വണ്ണവുമൊപ്പിച്ചു് ചതുരശ്രമായി തീർത്ത നീളം കൊണ്ടു് മുമ്പേ നാലു പ്രകാരം ചൊല്ലിയ—വറ്റാലൊന്നുകൊണ്ടു് മൂന്നായി പകുത്തു് ചുവട്ടിലേതു ചതുരമായിട്ടും, നടുവിലേതു് അഷ്ടാശ്രമായിട്ടും, മീതേതു വൃത്തമായിട്ടും പണിചെയ്തുകൊള്ളുക.

ഇഷ്ടാശ്രേ സമസമേ പ്രസാര്യ ഭുജസൂ-
ത്രം കർണ്ണസൂത്രാധ്വനാ
തസ്യാന്താഹിതലക്ഷ്മസു പ്രതിദിശം
ദ്വേ ദ്വേ ഭുജാസൂത്രകേ
കൃത്വാ തദ്ദ്വയമധ്യസംസ്ഥിതചതു-
ഷ്കോണാനി സംശോധ്യ സാ-
ധ്വഷ്ടാശ്രം വിദധീത വൃത്തമപി തദ്
ദ്വ്യഷ്ടാശ്രകാദിക്രമാത്. ൧൦. ൫

സമസമേ ഇഷ്ടാശ്രേ—പിരിവുതീർത്തു സമചതുരശ്രമായിരിക്കുന്ന ശിലയുടെ ചുവട്ടിലും മുകളിലും വിസ്താരത്തോളം നീളമായിട്ടു് ഓരോ ചതുരശ്രങ്ങളെ വരച്ചതിന്റെ, കർണ്ണസൂത്രാധ്വനാ ഭുജസൂത്രം പ്രസാര്യ—ദീർഘവിസ്താരതുല്യമായിരിക്കുന്ന ഭുജസൂത്രത്തെ നാലുകോണിൽനിന്നും അകത്തുഭാഗത്തു കർണ്ണസൂത്രവഴിയേ കോണുനോക്കിവച്ചാൽ, തസ്യ അന്താഹിതലക്ഷ്മസു—ആ ഭുജാസൂത്രാഗ്രങ്ങൾ നാലിലും അടയാളമിട്ടു. പ്രതിദിശം ദ്വേ ദ്വേ ഭുജാസൂത്രകേ കൃത്വാ—പിന്നെ രണ്ടു ചതുരശ്രങ്ങളിലെ ഈ രണ്ടു് അടയാളങ്ങളെത്തൊട്ടു് നാലുവശത്തും ഈ രണ്ടു ഭുജാസൂത്രങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കിയാൽ, തദ്ദ്വയ

മദ്ധ്യസംസ്ഥിതചതുരശ്രകോണാനി സംശോദ്ധ്യ—ആ ഭുജാസൂത്രങ്ങളുടെ നടുവിൽ വരുന്ന കോണുകൾ നാലും അടിച്ചുകളഞ്ഞു്, സാധു അഷ്ടാശ്രം വിധീത—നല്ലപോലെ അഷ്ടാശ്രത്തെ ഉണ്ടാക്കൂ. തദ്വൃദ്ധ്യഷ്ടാശ്രകാദിക്രമാത് വൃത്തം അപി—പിന്നെ അഷ്ടാശ്രഭാഗത്തു് ഈവണ്ണം ചതുരശ്രവും ഭുജാസൂത്രങ്ങളുമുണ്ടാക്കി ഷോഡശാശ്രം വരുത്തി വൃത്തത്തെയും ഉണ്ടാക്കൂ.

(വ്യാ—ഖ) ഇനി അഷ്ടാശ്രവൃത്തത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

ചതുരശ്രമായി ഇരിക്കുന്ന ലിംഗത്തിന്റെ രണ്ടു തലസ്ഥലും സമചതുരശ്രമായി വരച്ചു അതിന്റെ കർണ്ണസൂത്രങ്ങളും വരപ്പൂ. അവിടെ ലിംഗവിസ്താരത്തോളം പോന്ന തോതു് കർണ്ണരേഖയിൽ ഒന്നിന്മേൽ വച്ചു് അതിന്റെ അററത്തു് അടയാളമിട്ടു. പിന്നെ മറേറ രേഖമേൽ വച്ചിട്ടുമിട്ടു. അവ്വണ്ണം തന്നെ മറേറ തലസ്ഥലുമിട്ടു. പിന്നെ രണ്ടു തലസ്ഥലെയും അടയാളങ്ങളിൽ തട്ടിച്ചിട്ടു് രണ്ടു സൂത്രമിട്ടു. അവ്വണ്ണം തന്നെ മററ മൂന്നു പുറത്തും ഈരണ്ടു സൂത്രമിട്ടു. പിന്നെ ഈരണ്ടു സൂത്രത്തിനിടയിലുള്ള കോണു കഴിപ്പൂ. അപ്പോളഷ്ടാശ്രം സൂക്ഷ്മമായിട്ടു വരും. അതു —ചുവട്ടിലെ ചതുരശ്രം—ഇതെല്ലാ മറേറതു രണ്ടും അറിയേണ്ടു. പിന്നെ അഗ്രത്തെ ഉരുട്ടുവാൻ ആ അഷ്ടാശ്രങ്ങളിൽ ഈവണ്ണം തന്നെ സൂത്രമിട്ടു് ഷോഡശാശ്രമാക്കൂ. പിന്നെ അതുകൊണ്ടു മുപ്പത്തിരണ്ടശ്രമാക്കിയാൽ ആ ക്രമേണ വൃത്തമാക്കിക്കൊള്ളൂ.

വിസ്താരം ശിവലിംഗമൂർദ്ധ്നി വസുന-
ന്ദാദിത്യരുദ്രാംശകം
കൃത്വാ ത്രിക്രമശോ വിശോദ്ധ്യ പരിതോ-
ദ്വ്യംശകൈർല്ലോകാംശകാൻ
കൃത്വാഗ്ര്യഷ്ടിവിധിപ്രക്ലൃപ്തവിധൃതി-
ഭ്യാതാംശയുക്തം ക്രമാത്
പൂജാഭാഗമിഹോക്തഭാഗമപരി-
ഷ്ടാദ്ധ്വോദ്ധ്വായതേ ചിന്തിതേ. ൧൨൩

ശിവലിംഗമൂർദ്ധ്നി വിസ്താരം—ശിവലിംഗത്തിന്റെ വൃത്തഭാഗത്തിന്റെ മുകളിലെ വിസ്താരത്തെ, വസുനന്ദാദിത്യരുദ്രാംശകം കൃത്വാ—എട്ടതാൻ ഒമ്പതുതാൻ പന്ത്രണ്ടുതാൻ പതിനൊന്നു

താൻ പകുത്ത്, പരിതഃ ക്രമതഃ ദ്വ്യേകദ്വിലോകാംശകാൻ വിശോദ്ധ്യ—പുറവും ക്രമേണ രണ്ടംശവും ഒരംശവും രണ്ടംശവും മൂന്നംശവും കളവൂ. പൂജാഭാഗം അത്യഷ്ടിതിഥിപ്രകൃത്യതിധൃതിഭ്യോത്താംശയുതം കൃത്വാ—പിന്നെ പൂജാഭാഗത്തെ പതിനേഴ താൻ പതിനഞ്ചു താൻ ഇരുപത്തിയൊന്നു താൻ പത്തൊമ്പതു താൻ പകുത്ത്, ഇഹ ഉപരിഷ്ടാത് ക്രമാത് വർണ്ണിഷു ഉക്തഭാഗം ശോധയേത്—ഈ പൂജാഭാഗത്തിൻെറ മുകളിലും ക്രമേണ ബ്രാഹ്മണാദിവർണ്ണങ്ങളിൽ മുകളിൽ പറഞ്ഞപോലെ രണ്ടും ഒന്നും രണ്ടും മൂന്നും അംശങ്ങളെക്കളവൂ.

(വ്യാ—ഷ.) ഇനി അഗ്രത്തുങ്കലെ പണി ചൊല്ലുന്നു:—

ശിവലിംഗത്തിലെ അഗ്രത്തിൻെറ വർണ്ണത്തെ എട്ടു താൻ ഒമ്പതുതാൻ പന്ത്രണ്ടുതാൻ പതിനൊന്നുതാൻ ക്രമത്താലേ രണ്ട് ഒന്ന് രണ്ട് മൂന്നംശം പുറത്തെ അരികിൽ പുറവും കളയണം. പിന്നെ വൃത്തഭാഗത്തിങ്കലെ നീളംകൊണ്ടു പതിനേഴു താൻ പതിനഞ്ചുതാൻ ഇരുപത്തിമൂന്നുതാൻ പത്തൊമ്പതുതാൻ പകുത്താൽ, ക്രമത്താലേ നടേ ചൊല്ലിയപോലെ രണ്ടും ഒന്നും മൂന്നും എന്നീ അംശങ്ങളെ മീതേ അററത്തു് അഴിച്ചുകളയണം. ഇവിടെ ബ്രാഹ്മണന്ന് എങ്കിൽ വർണ്ണംകൊണ്ട് എട്ടംശിച്ച് രണ്ടു മേൽനീളംകൊണ്ട് അഴിക്ക. പതിനേഴിട്ടു രണ്ടംശം താഴെയു മഴിക്കണം. ക്ഷത്രിയന്ന് എങ്കിൽ വീതികൊണ്ട് ഒമ്പതിട്ട് ഒന്നു വീതികൊണ്ടും, പതിനഞ്ചിട്ട് ഒന്നു നീളംകൊണ്ടും അഴിക്ക. വൈശ്യന്ന് എങ്കിൽ പന്ത്രണ്ടിട്ടു മൂന്നു വീതികൊണ്ടും, പത്തൊമ്പതിട്ടു മൂന്നു നീളംകൊണ്ടും അഴിക്ക.

ഇനിയും ഭേദാന്തര പ്രകാരം മുകളിലെ പണിയെ പറയുന്നു:—

തന്മസ്തകേ നവവിഭാഗതയാ വിഭക്ത
ഭാഗം വിശോദ്ധ്യ പരിതഃ ശിവഭാഗദൈർഘ്യം
ദ്വാത്രിംശദംശകതയാ പരികല്പ്യ ഭാഗാ-
ന്നേകൈകശോ ദ്വിജമുഖേഷു വിശോധയേദ്വാ.
[൧൨൭

തന്മസ്തകേ നവവിഭാഗതയാ വിഭക്തേ—ശിവലിംഗത്തിൻെറ മുകളിലെ വൃത്തത്തെ ഒമ്പതായിട്ടു പകുത്താൽ, പരിതഃ ഭാഗം വിശോദ്ധ്യ—പുറവും ഓരോ അംശത്തെക്കളവൂ. ദ്വിജമു

ഭേദ്യ ശിവഭാഗമെല്ലാം ദ്വാത്രിംശദംശകതയാ പരികല്പ്യ-പൂജാഭാഗനീളത്തെ മുപ്പത്തിരണ്ടായിട്ടു പകുത്താൽ, ദ്വിജമുഖേഷു ഏകൈകശഃ വിശോധയേത് വാ—ബ്രാഹ്മണാദി ജാതിക്രമേണ ഒന്നും രണ്ടും മൂന്നും നാലും അംശങ്ങളെ മുകളിൽ കളഞ്ഞു ഉരുട്ടി ഉണ്ടാക്കുക, ഇങ്ങനെയുമാം.

(വ്യാ—വ.) അത് എന്നിയെ മറെറാരു പ്രകാരം ചൊല്ലുന്നു:—

ലിംഗാഗ്രവണ്ണത്തെ ഒമ്പതു പകുത്താൽ ഒരംശംകൊണ്ടു ചുററുമഴിച്ച് പിന്നെ ശിവഭാഗനീളത്തെ മുപ്പത്തിരണ്ടംശത്താൽ ബ്രാഹ്മണനെങ്കിൽ തലയ്ക്കലൊരംശമഴിപ്പൂ. ക്ഷത്രിയന്ന് എങ്കിൽ രണ്ടംശമഴിപ്പൂ. വൈശ്യന് എങ്കിൽ മൂന്നംശമഴിപ്പൂ. ശൂദ്രനെങ്കിൽ നാലംശമഴിപ്പൂ.

കവീത്ര ത്രപുഷീഫലാഗ്രസദൃശം
ഛത്രാഭമസ്തകം
ബാലേന്ദ്വാകൃതി കുക്കുടാണ്ഡസദൃശം
വിപ്രാദിവർണ്ണക്രമാത്
ഭേദാഃ സർവ്വസമാംശകപ്രഭൃതയാ—
നാഗപ്രഭേദാനപി വാ—
ദ്യേഷ്വേവം ക്രമതഃ സ്യുരേതദനുലോ—
മാംഗീകൃതിശ്ചേഷ്യതേ. ശൈവം

വിപ്രാദിവർണ്ണക്രമാത്—ബ്രാഹ്മണാദിവർണ്ണക്രമേണ, മസ്തകം ത്രപുഷീഫലാഗ്രസദൃശം—ബ്രാഹ്മണർക്ക ലിംഗത്തിന്റെ മുകളു ചുരയ്ക്കായുടെ മുകളിലെപ്പോലെയും, ഛത്രാഭം—ക്ഷത്രിയന്ന കുടയുടെ പുറംപോലെയും, ബാലേന്ദ്വാകൃതി—വൈശ്യന്ന ചന്ദ്രക്കല പോലെയും, കുക്കുടാണ്ഡസദൃശം—ശൂദ്രന്ന കോഴിമുട്ടപോലെയും, കവീത്ര-ഉണ്ടാക്കണം. സർവ്വസമാംശകപ്രഭൃതയഃ നാഗപ്രഭേദാനപിതാഃ തേ ഭേദാഃ അപി—ബ്രാഹ്മണാദിവർണ്ണങ്ങൾക്ക മുമ്പിൽ സർവ്വസമം സമാംശം വൃദ്ധ്യത്തരം ഈശാധികം ഇങ്ങനെ നാലുപ്രകാരം പറഞ്ഞഭേദങ്ങളും പുററുഭേദങ്ങളുംകൂടി ഉണ്ടാക്കകയുമാം. ഏതത് ക്രമതഃ, ബ്രാഹ്മണാദിവർണ്ണക്രമേണ അനുലോമാംഗീകൃതിഃ ച ഇഷ്യതേ—താഴ്ന്നിക്ക തനിക്ക പറഞ്ഞതും കീഴായിട്ടു പറഞ്ഞ ജാതിക്ക പറഞ്ഞതും കൊള്ളാം.

(വ്യാ—വ.) ഇനി ആകാരത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

ലിംഗാഗ്രമാഷ മുരസ്സുയുടെ അഗ്രംപോലെ ബ്രാഹ്മണർക്ക്; കുടപോലെ ക്ഷത്രിയർക്ക്; ചന്ദ്രക്കലപോലെ വൈശ്യർക്ക്; കോഴിമുട്ടപോലെ ശൂദ്രർക്ക്; ഗർഗ്ഗമതംകൊണ്ടു ചൊല്ലിയതു സാധാരണമെന്നും വരും. ഇവയെല്ലാം നടേ ചൊല്ലിയപോലെ അവരവർ തന്റെ തന്റേതും തങ്ങളുടെ കീഴ്വഴിയും കൊള്ളാം.

ഭക്ത്വാ ത്രേധാ ശിവാംശായതിമുപരിതനം
ഭാഗമുൽക്ഷിപ്യ ശിഷ്ടം
കൃത്വാഷ്ടാംശേ സമാസ്ഥാല്യ ച വിഷുവസിരാ-
സൂത്രമത്രാഷ്ടമാംശേ
ലിംഗാഭം ലക്ഷ്മ സാധാരണമഥ യവരൂ-
പം മഹേശലക്ഷണാഭം
വ്രീഹ്യാകാരം ച ബദ്ധാഞ്ജലിനിഭമപി വി-
പ്രാദികാനാം പൃഥഗ്വാ ലിഖേദ്വാ. ഫ ല ൻ

ശിവാംശായതിം ത്രേധാ ഭക്ത്വാ-ശിവഭാഗനീളത്തെ മൂന്നായിട്ട പകുത്താൽ, ഉപരിതനം ഭാഗം ഉൽക്ഷിപ്യ-അതിൽ മുകളിലെ ഭാഗത്തെ മുകളിൽ നിർത്തി, ശിഷ്ടം അഷ്ടാംശം കൃത്വാ-ശിഷ്ടം താഴത്തെ ഭാഗത്തെ രണ്ടിനേയും ഒന്നാക്കി എട്ടായി പകുപ്പൂ. അത്ര വിഷുവസിരാസൂത്രം ആസ്ഥാല്യ- ഇവിടെ ചുവട്ടിൽ തുടങ്ങി ഏഴംശം കഴിവോളം നേരെ നടുവിൽ സുഷുമ്നാനാഡിയായ സൂത്രത്തെ ഇട്ട് രേഖയെ ഉണ്ടാക്കൂ. അഥ അഷ്ടമാംശേ സാധാരണം ലക്ഷ്മ-രേഖയുടെ മുകളിൽ എട്ടാമത്തെ അംശത്തിൽ നാലുജാതിക്കും സമാനമായിരിക്കുന്ന ശിവലിംഗാകൃതിയായ അടയാളത്തെ ഉണ്ടാക്കൂ. അഥ വിപ്രാദികാനാം പൃഥഗ്വാ യവരൂപം മഹേശലക്ഷണാഭം വ്രീഹ്യാകാരം ബദ്ധാഞ്ജലിനിഭം അപി ലിഖേദ്വാ-ബ്രാഹ്മണർക്ക് ഈ അടയാളം യവം പോലെയും, ക്ഷത്രിയന്ന് ആനയുടെ കണ്ണുപോലെയും, വൈശ്യന്ന് നെല്ലുപോലെയും, ശൂദ്രന്ന് കൈരണ്ടും കൂട്ടി തൊഴുന്നപോലെയും ഉണ്ടാക്കിലും ആം.

(വ്യാ—വ.) ലക്ഷണത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

ശിവഭാഗനീളത്തെ മൂന്ന് പകുത്തു മീത്തെ ഇട്ടുകളഞ്ഞ ശേഷത്തെ എട്ടംശിച്ച് അതു സൂത്രങ്ങൾ ചുറ്റുമിട്ടേപ്പൂ. മുമ്പിൽ മദ്ധ്യത്തിലും സൂത്രമിട്ടു. അതിന് കീഴേന്നുതുടങ്ങി എട്ടംശ

ത്തിൽ ലക്ഷ്മമിട്ടു. അതു നേരെ മുമ്പിലായിരിക്കയും വേണം. ലിംഗാകാരമെങ്കിലെല്ലാവൎക്കും കൊള്ളാം. യവംപോലെയെങ്കിൽ ബ്രാഹ്മണൎക്ക്; ആനക്കൊമ്പുപോലെയെങ്കിൽക്ഷത്രിയൎക്ക്, നെല്ലുപോലെയെങ്കിൽ വൈശ്യൎക്ക്; തൊഴുതകൈപോലെയെങ്കിൽ ശൂദ്രൎക്ക്.

രേഖാം ലക്ഷണമൂലതോ മണിമയീം
    മൂലാംശയുഗ്മാന്തിമം
രേഖേ ദക്ഷിണപാൎശ്വയോശ്ച പരിലി-
    ഖ്യൈകാംശമദ്ധ്യാവധി
ഊൎദ്ധ്വാഗ്രൈൎഋജുസൂത്രകൈസ്ത്രിദശകോ-
    ഷ്ഠാനി പ്രകല്പ്യാഥ തൽ
തത്കൎണ്ണക്രമതഃ പദാഗ്രഗാമിപ-
    ങ്‌ക്ത്യന്തം ദ്വിപദാം നിയോജയേത്. ൩൦

ലക്ഷണമൂലതഃ മൂലാംശയുഗ്മാന്തിമം മണിമയീം രേഖാം- ലക്ഷണത്തിന്റെ ചുവട്ടിൽ തുടങ്ങി കീഴ്പോട്ടു ചുവട്ടിലെ രണ്ടംശത്തിന്റെ മേല വക്കോളം മണിരേഖയേയും, ഏകാംശമദ്ധ്യാവധി ദക്ഷിണപാൎശ്വയോഃ രേഖേ ച പരിലിഖ്യ-പിന്നെ ലക്ഷണത്തിന്റെ ചുവട്ടിൽ മണിരേഖയുടെ രണ്ടു പുറത്തുംകൂടി കീഴ്പ്പോട്ട് അഞ്ചാമത്തെ അംശത്തിന്റെ നടുവോളം പാൎശ്വരേഖകളേയും വരപ്പൂ. ഊൎദ്ധ്വാഗ്രൈഃ ഋജുസൂത്രകൈഃ ത്രിദശകോഷ്ഠാനി പ്രകല്പ്യ-പിന്നെ ഒരു അഞ്ചംശം കഴിവോളവും വിലങ്ങനെരേഖകൾ ഇട്ട് ചുറ്റിനേ ആറായിട്ട് അംശിച്ച് ആ അംശങ്ങളിൽ പഞ്ചാംശം കഴിവോളം ആറ് ഊൎദ്ധ്വരേഖകളും ഇട്ട് മുപ്പതുപദങ്ങൾ വരുത്തിയാൽ, തത്കൎണ്ണക്രമതഃ അഗ്രഗാമിപങ്‌ക്ത്യന്തേ പദാഗ്രതോ ദ്വിപദം യോജയേത്-ആ പദങ്ങളുടെ കൎണ്ണമാൎഗ്ഗേണ രണ്ടു പുറത്തുമുള്ള പാൎശ്വരേഖകളെ വരച്ച് പൂൎവ്വഭാഗത്ത് ആദ്യാംശകത്തിന്റെ മുകളിൽ അന്യോന്യം രണ്ടു രേഖകളേയും യോജിപ്പിക്കണം.

(വ്യാ—വ.) രേഖാലക്ഷണത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

ലക്ഷ്മലക്ഷണത്തിന്റെ ചുവട്ടിൽനിന്നു രേഖ നടുവേ കീഴ്പോട്ടു കീഴിന്നു തുടങ്ങി രണ്ടാമംശത്തിന്റെ അറ്റത്തോളം വരപ്പൂ. അതിന്നു മണിരേഖയെന്നു പേര്. പിന്നെ ലക്ഷ്മത്തിന്റെ

താഴത്തു രണ്ടു രേഖ വരപ്പൂ. ശിവാംശത്തിന്റെ ചുററുകൊണ്ട് ആറ് അംശിപ്പൂ. അപ്പോളയ്യാറു മുപ്പത്തു പദമുണ്ടാം. പിന്നെ ആ രണ്ടു രേഖകളും അവിടെനിന്ന് ഓരോ പദങ്ങളുടെ കർണ്ണത്തൂടെ വരച്ച് നേരെ പിന്നിൽ കീഴേ ഒരംശം കിടക്കും രേഖ അററത്തു തങ്ങളിൽ കൂടുകയും വേണം. അവററിന്നു പാർശ്വരേഖകൾ എന്നു പേര്.

വിസ്താരോഽധമലക്ഷണേ ദ്വിയവതഃ-
സ്തത് പാദവൃദ്ധ്യോർദ്ധ്വതോ-
രേഖാ തദ്ദലതോ മിതാ മണിമയീ
തൽസാമികപ്യേ തു പരേ
രേഖേ ദക്ഷിണവാമമദ്ധ്യരചിതാ
ബ്രഹ്മാജിതാനംഗജി-
ദ്ദേവത്യാശ്ചതുരശ്രകാദിശിവലിം-
ഗാംശാശ്ച തദ്ദേവതാഃ. ൧൩൧

അധമലക്ഷണേ ദ്വിയവതഃ വിസ്താരഃ—അധമത്തുങ്കൽ രണ്ടു യവം വിസ്താരമായിട്ടു ലക്ഷണത്തെ ഉണ്ടാക്ക. ഊർദ്ധ്വതഃ തൽപാദവൃദ്ധ്യാ—മദ്ധ്യമത്തുങ്കൽ രണ്ടേകാൽയവം വിസ്താരമായും ഉത്തമത്തുങ്കൽ രണ്ടര യവം വിസ്താരമായും ലക്ഷണം ഭവിക്കും. യവം ലിംഗനീളത്തുങ്കൽനിന്ന് ഉണ്ടാക്കുന്നതു്; മണിമയീ രേഖാ തദ്ദലതഃ മിതാ—മണിരേഖയ്ക്കു ലക്ഷണത്തിൽ പാതി വിസ്താരം വേണം. പരേ തത്സാമികപ്യേ—പാർശ്വരേഖകൾക്കു മണിരേഖയിൽ പാതി വിസ്താരം വരും. ദക്ഷിണവാമമദ്ധ്യരചിതാഃ രേഖാഃ ബ്രഹ്മാജിതാനംഗജിദ്ദേവത്യാഃ—ദക്ഷിണഭാഗത്തെ രേഖയ്ക്കു ബ്രഹ്മാവു ദേവതാ; വാമഭാഗത്തെ രേഖയ്ക്കു വിഷ്ണു ദേവതാ; മണിരേഖയ്ക്കു ശിവൻ ദേവതാ; ചതുരശ്രകാദിശിവലിംഗാംശാഃ തദ്ദേവതാഃ—ചതുരശ്രഭാഗത്തു ബ്രഹ്മാവും അഷ്ടാശ്രഭാഗത്തു വിഷ്ണുവും വൃത്തഭാഗത്തു ശിവനും ദേവതകൾ ഭവിക്കും.

(വ്യാ—ര) ഇനി അവററിന്റെ വിസ്താരത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

ലക്ഷ്മത്തിന്നു രണ്ടു തോര അധമം, രണ്ടേകാൽ തോര മദ്ധ്യമം, രണ്ടര തോര ഉത്തമം. ലക്ഷ്മവിസ്താരത്തിൽ പാതി മണിരേഖയുടെ വിസ്താരം. പാർശ്വരേഖകൾക്കും വിസ്താരം അവ്വണ്ണം തന്നെ കണ്ടുകൊൾക. പിന്നെ വലത്തെ രേഖയ്ക്കു ബ്രഹ്മൻ ദേവ

തയാകുന്നത്. ഇടയ്ക്കുള്ള ഭാഗത്തിന്ന വിഷ്ണു ദേവതയാകുന്നത്. നടുവിലെത്ത ശിവൻ ദേവതയാകുന്നത്. പിന്നെ ശിവലിംഗത്തിന്റെ ചതുരശ്രത്തിന്ന ബ്രഹ്മൻ ദേവത. അഷ്ടാശ്രത്തിന്ന വിഷ്ണു ദേവത. വൃത്തത്തിന്ന ശിവൻ ദേവത. ഇങ്ങനെ ലിംഗലക്ഷണത്തെ ചൊല്ലി.

അനന്തരം പീഠങ്ങൾക്കുള്ള ലക്ഷണത്തെ പറയുന്നു:—

ബിംബേ ബിംബോച്ച്രയസമസമായാമവിസ്താരയുക്തം
സ്വവ്യാസാർദ്ധോച്ച്രയപരിഗതം ച പ്രകുർവീത പീഠം
ലിംഗേ വ്യാസത്രിഗുണിതവിതത്യായതിഭ്യാം സമേതം
ലിംഗേ സ്വാഷ്ടാശ്രകസമസമുച്ച്രായി യുക്ത്യശ്രരൂപം.
[എന്നു.

ബിംബേ ബിംബോച്ച്രയസമസമായാമവിസ്താരയുക്തം- ബിംബങ്ങൾക്കൊക്കെയും ബിംബനീളത്തോളം വിസ്താരവും നീളവുംകൂടി, സ്വവ്യാസാർദ്ധോച്ച്രയപരിഗതം പീഠം പ്രകുർവീത- പീഠവിസ്താരത്തിൽ പാതി പൊക്കവും ആയി പീഠത്തെ ഉണ്ടാക്കു. ലിംഗേ ലിംഗവ്യാസത്രിഗുണിതവിതത്യായതിഭ്യാം സമേതം- ശിവലിംഗങ്ങൾക്ക് ലിംഗവിസ്താരത്തെക്കാൾ ഇരട്ടിച്ചതുകൊണ്ടു മേൽവിസ്താരത്തോടും, സ്വാഷ്ടാശ്രകസമസമുച്ച്രായി യുക്ത്യശ്രരൂപം പീഠം പ്രകുർവീത-ലിംഗത്തിന്റെ അഷ്ടാശ്രത്തോളം പൊക്കത്തോടുംകൂടി ചതുരശ്രമായിട്ടു പീഠത്തെ ഉണ്ടാക്കു

(വ്യാ- ഭ.) ഇനി പീഠലക്ഷണത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

ബിംബങ്ങൾക്ക് ഈ ബിംബത്തിന്റെ നീളത്തോളം നീളവുമായി ആ നീളത്തോളം വിസ്താരവുമായി വിസ്താരത്തിൽ പാതി പൊക്കവുമായി ചതുരശ്രമായിട്ട് പണിചെയ്യൂ. ശിവലിംഗങ്ങൾക്ക് ലിംഗവണ്ണത്തിൽ മൂന്നിരട്ടി നീളവുമായി ആ നീളത്തോളം വിസ്താരവുമായി ലിംഗത്തിന്റെ അഷ്ടാശ്രനീളത്തോളം ഉയരവുമായി ചതുരശ്രമായിട്ടു പണിചെയ്യൂ.

ദൃഷ്ട്യംശേ ശിവപാദകേ കവിശിരാ-
ബ്ധീന്ദ്വംശകൈഃ പാദുകം
പ്രാദേശ്യാജ്ജഗതീം തഥാ കുമുദകം
തദ്വട്ടികാം ച ക്രമാത്

അംശാദ്ദ്വ്യാം ഗളമംശകേന ഗളപ-
ട്ടിം ജാഗതാദ്വ്യംശിനി
ഗ്രീവാദൂർദ്ധ്വയുതദ്വയേന വളഭിം
ശിഷ്ടേന പട്ടിം സദാ. ൧൩൩

ശിവപീഠകേ ഷോഡശാംശേ-ശിവന്റെ പീഠത്തിന്റെ പൊക്കത്തെ പതിനാറായിട്ടു പകുത്താൽ, ക്ഷിതിശരാബ്ധീന്ദ്വംശകൈഃ പാദുകം ജഗതീം കുമുദകം തത് പട്ടികാം ച- ഒരംശംകൊണ്ടു പാദുകത്തേയും അഞ്ചംശംകൊണ്ടു ജഗതിയേയും നാലംശംകൊണ്ടു കുമുദത്തേയും ഒരംശംകൊണ്ടു കുമുദപട്ടികയേയും, അംശാദ്ദ്വ്യാം ഗളം-രണ്ടംശംകൊണ്ടു ഗളത്തേയും, അംശകേന ഗളപട്ടിം- ഒരംശംകൊണ്ടു ഗളപട്ടികയേയും, ജാഗതേ അബ്ധ്യംശിനി- ജഗതി നാലംശമെങ്കിൽ, ഗ്രീവാതേ ഊർദ്ധ്വയുതദ്വയേന വളഭിം- ഗളം കഴിഞ്ഞാൽ രണ്ടരകൊണ്ടു പട്ടികയേയും വളഭിയേയും ഉണ്ടാക്കു. ശിഷ്ടേന സദാ പട്ടിം ച പ്രാഗ്വദ്യാത്-ശിഷ്ടമുള്ള ഒന്നരകൊണ്ടുതാൻ രണ്ടുകൊണ്ടു താൻ രണ്ടുപക്ഷത്തിലും പട്ടിയേയും ക്രമേണ ഉണ്ടാക്കു.

(വ്യാ-പ) ഇനി പീഠത്തിന്റെ അവയവത്തെ ചൊല്ലുന്നു:-
പീഠത്തിന്റെ ഉയരത്തെ പതിനാറംശിച്ചാൽ ഒരംശം പാദുകം. (അഞ്ച്) അംശം ജഗതി. നാലംശം കുമുദകം. ഒരംശം കുമുദപട്ടം. രണ്ടംശം ഗളം. ഒരംശം ഗളത്തിന്മേലെ പട്ടം. രണ്ടംശം പടി. എന്നിയേ മറെറാരു പ്രകാരം ചൊല്ലുന്നു: ഒന്നുകൊണ്ടു പാദുകം, നാലുകൊണ്ടു ജഗതി, നാലുകൊണ്ടു കുമുദകം, ഒന്നുകൊണ്ടു പട്ടം, രണ്ടുകൊണ്ടു ഗളം, രണ്ടരകൊണ്ടു വളര്, ഒന്നരകൊണ്ടു പടി എന്നാകിലുമാം.

പീഠം മുഖ്യാ പ്രതിഷ്ഠാപടമുദധിവിഭാ-
ഗം വിധായാവശിഷ്ടം
ദ്വാഭ്യാമാധായ പാദോഽവലയമുദകധാ-
ത്രീം വിധായാംശകേന
ശിഷ്ടേനാധായ തദ്വേഷ്ടനമഥ തദുദക്
ത്ര്യംശവിസ്താരദൈർഘ്യം
കുര്യാദഷ്ടാശ്രമാശാംശകൃതജലക-
ല്പ്യം കുശാഗ്രം പ്രണാളം. ൧൩൪

പീഠം പ്രതിഷ്ഠാവടം മുക്ത്വാ അവശിഷ്ടം ഉദധിവിഭാഗം പ്രകല്പ്യ-പീഠത്തിന്റെ മുകളിൽ പ്രതിഷ്ഠാഗർത്തത്തെ നീക്കി ശേഷം ചുററുമുള്ള വിസ്താരത്തെ നാലായിട്ടു പകുത്താൽ, ബാഹ്യാം പാദേന വലയം-രണ്ടു ഭാഗം കൊണ്ടു നടുവിൽ വെള്ളം പോകുവാനുള്ള വൃത്തത്തെയും, അംശകേന ഉദകധാത്രീം ശിഷ്ടേന തദ്ബഹിഷ്ഠാം ച-ഒരംശംകൊണ്ടു വെള്ളം ഒഴുകുവാനുള്ള വഴിയും ഒരംശം കൊണ്ടു പുറത്തു മേഖലയേയുമുണ്ടാക്കൂ. തദ്ദെക് ത്ര്യംശവിസ്താരദൈർഘ്യം-പീഠത്തിന്റെ വടക്ക് പീഠവിസ്താരത്തിൽ മൂന്നിലൊന്നു വിസ്താരദീർഘമായ, അഷ്ടാശ്രം ത്ര്യംശാംശകൃതജലകല്യം ക്രമാഗ്രം പ്രണാളം കല്പ്യാത്-എട്ടു പട്ടമായും പത്താലൊന്നുകൊണ്ടു വെള്ളം പോകുന്ന വഴിയോടും കൂടി തലയ്ക്കു വണ്ണം കുറഞ്ഞുവരുമാറ് ഓകിനേയുമുണ്ടാക്കൂ.

(വ്യാ-ഢ) ഇനി പീഠത്തിന്റെ മേഖലഭാഗത്തെ വിഭാഗത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

പീഠത്തിന്റെ നടുവിൽ പ്രതിഷ്ഠാസ്ഥാനം കല്പിച്ചേടത്തുന്ന് ശേഷിച്ചതിനെ നാലു പകുത്താൽ നടുവിലെത്തു രണ്ടംശവും വെള്ളം പോവാൻ കുഴിക്കണം. വീതിയിൽ പാതി കുഴി. അകമെയും ഓരോ അംശം വെള്ളത്തിന്റെ തടവ്. പിന്നെ പീഠത്തിന്റെ വടക്കെപ്പുറത്തു പാദവിസ്താരത്തിനു മൂന്നൊന്നു വണ്ണവും അത്രയും നീളവുമായിട്ട് ഓവുപണി ചെയ്യണം. അഗ്രം ചെറുതായി ഇരിക്കയും വേണം. വീതിയിൽ പത്താലൊന്നു വെള്ളം പോവാൻ കുഴിക്കയും വേണം. മാതൃകത്തുങ്കൽനിന്നു പതിനാറാലൊന്ന് താഴ്ക്കോട്ടു നീങ്ങി ഇരിക്കിലുമാം.

ബിംബേ നപുംസകശിലാം നിജനാളമൂല-
വിസ്താരതോഽധിചരണാംശദളാംശതാനാം
ദ്വിഘ്നപ്രഥാം ച വിദധീത നിജപ്രഥാർദ്ധ-
പാദോനതത്സമസമുച്ഛ്രയസമ്പ്രപന്നാം.

[ഫല. ൭

ബിംബേ നിജനാളമൂലവിസ്താരതഃ അധികചരണാംശദളാംശതാനാം-ബിംബങ്ങളുടെ അതിന്റെ നാളവിസ്താരത്തിൽ ഒന്നേകാൽ ഒന്നര വിസ്താരമായിട്ടും, ദ്വിഘ്നപ്രഥാം ച-രണ്ടിരട്ടി വിസ്താരമായിട്ടും, നപുംസകശിലാം വിദധീത-നപുംസകശിലയെ ഉണ്ടാക്കൂ.

നിജപ്രഥാർദ്ധപാദമാനതദസമസമുച്ഛ്രയസമ്പ്രപന്നാം – നപുംസകശിലയ്ക്കു തന്റെ വീതിയിൽ പാതിയും മുക്കാലും വീതിയോളം കനവുമുണ്ടായിരിക്കണം.

(വ്യാ-വ) ഇനി നപുംസകശിലയെ ചൊല്ലുന്നു:—

ബിംബോത്തുംഗങ്ങളെ നപുംസകശിലയ്ക്കു തന്റെ നാളമൂലത്തുങ്ങളെ വീതിയിൽ ഒന്നേകാൽ താൻ ഒന്നരതാൻ ഇരട്ടിതാൻ വിസ്താരമായി, വീതിയിൽ പാതിതാൻ മുക്കാലുതാൻ സമംതാൻ ഘനവുമായിട്ട് ഉണ്ടാക്കണം.

ഭദ്രകതപാ ത്ര്യംശാംഘ്രിദ്രുമാർദ്ധച്ഛ്രയമേകമംശം
പീഠം ദ്വിഭാഗമുപവേശയതുച്ഛ്രായാം
മദ്ധ്യാംശാർദ്ധിതാംഗുലമിതം ഘനതുത്തമാദി
ബ്രഹ്മാംശമൂർദ്ധ്നി ചിരം നാളനിവേശനായ.

[ക്രമേണ

അംഘ്രിദ്രുമാർദ്ധച്ഛ്രയം ത്ര്യംശ ഭദ്രകതപാ—നപുംസകശിലയുടെ പൊക്കത്തെ മൂന്നായിട്ടു പകുത്താൽ, പാദൊ ഏകം അംശം ഉയരമായം ദ്വിഭാഗം ഉപവേശയതു - ഒരംശം പീഠത്തുങ്കൽ കേറിയും രണ്ടംശം ഭൂമിയിങ്കലും താണിരുന്നു വെയ്ക്കണം. ഉത്തമാദി ബ്രഹ്മാംശമൂർദ്ധ്നി ഉപരിനാളനിവേശനായ മദ്ധ്യകാർദ്ധാംഗുലമിതം ഘനതു-ഉത്തമമായിരിക്കുന്ന നപുംസകശിലയുടെ മുകളിൽ നാളത്തിന്റെ ചുവട്ടു ചെല്ലുന്നതിനായിട്ട് രണ്ടംഗുലം താഴ്ത്തു കുഴിക്കണം. മദ്ധ്യമനപുംസകശിലയിങ്കൽ ഒരംഗുലവും അധമനപുംസകശിലയിങ്കൽ അരയംഗുലവും താഴ്ത്തു കുഴിക്കണം.

(വ്യാ-വ) അതിന്റെ പ്രതിഷ്ഠയെ ചൊല്ലുന്നു:—

നപുംസകശിലയുടെ ഉയരത്തെ മൂന്നു പകുത്താൽ ഒരംശം പീഠത്തിൽ മേല്പോട്ടു പൊങ്ങിനില്ക്കയും വേണം. രണ്ടംശം ഭൂമിയിൽ കീഴ്പോട്ടു താഴ്കയും വേണം. ആ പാദശിലയുടെ മുകളിൽ രണ്ടു വിരലുതാൻ ഒരു വിരലുതാൻ അരവിരലുതാൻ കുഴിക്കണം. നാളപ്പൂരാൻ തക്കവണ്ണം അതുകഴിയിൽ നടുവിലും എട്ടു ദിക്കിലും ഇങ്ങനെ ഒമ്പതു രത്നകൂപങ്ങളും വേണം.

നപുംസകശിലയുടെ കീഴിൽ രത്നന്യാസത്തിന് ഒമ്പതു കുഴികളുണ്ടാക്കണം. ലിംഗത്തിന്റെ നപുംസകശിലയെ പറയുന്നു:—

ലിംഗായാമസമാ നപുംസകശിലാ-
വ്യാസാ വരിഷ്ഠാദ്യവരഃ
പൂർവ്വാംശൈർഗ്ഗുണിതസ്ത്രിതന്ത്രമിതാ
വാസ്ത്വംശിതായാം ക്രമാത്

അംശൈർദ്ധ്യാഽധമമദ്ധ്യമാദികവിധിർ-
വ്യാസാർദ്ധതോഽഗ്ര്യാന്തിമ-
ഭേദാഃ സധശ്ച തഥാ ലിംഗവിനിമ്നവ
ശാർദ്ധശ്ച ഖാതഃ ഷ്വവടഃ. ൫൩ ൧

ലിംഗായാമസമഃ നപുംസകശിലാവ്യാസഃ വരിഷ്ഠഃ—ശിവലിംഗത്തിന്റെ നീളത്തോളം ദീർഘവിസ്താരമായി ഉണ്ടാക്കുന്ന നപുംസകശില ഉത്തമം. പൂജാംശദ്വിഗുണഃ അവരഃ—പൂജാഭാഗത്തിലിരട്ടി നീളമുള്ള നപുംസകശില അധമം. തദന്തരമിതൌ അഷ്ടാംശിതായാം—ഈ രണ്ടിന്റെ ഇടയിലുള്ള നീളത്തെ എട്ടായിട്ടു പകുത്തു, അംശൈർദ്ധ്യാ അധമമദ്ധ്യമാദികവിധിഃ—പൂജാഭാഗത്തിൽ ഓരോ അംശംകൂടി കൂട്ടിയാൽ അധമമദ്ധ്യമം അധമോത്തമം ഇങ്ങനെ തുടങ്ങി ഒമ്പതു പ്രകാരം നപുംസകശിലയുടെ നീളമുണ്ടാക്കാം. വ്യാസാർദ്ധതഃ അഗ്ര്യാന്തിമൗ ഉത്സേധഃ ച—നപുംസകശിലയുടെ വീതിയിൽ പാതി കനം ഉത്തമം. വീതിയിൽ കാൽവാശി കനമുള്ളതു് അധമം. അവിടെയും കനത്തിന്റെ ഇട അഷ്ടാംശിച്ച് ഓരോ അംശം കൂട്ടി ഒമ്പതു പ്രകാരം കനവുമുണ്ടാക്കാം. ലിംഗവിനിമ്നവശാർദ്ധഃ അവടഃ ച കാര്യഃ—ശിവലിംഗത്തിന്റെ ചുവട്ടു ചെല്ലുന്നതിന്ന തക്കതായിട്ടു കുഴിയും അക്കുഴിയിൽ രത്നന്യാസത്തിന്ന വേണ്ടുന്ന ഒമ്പതു കുഴിയും കൂടെ ഉണ്ടാക്കണം.

(വ്യാ–ഛ.) ഇനി ശൈവത്തിങ്കലെ നപുംസകശിലയെ ചൊല്ലുന്നു:—

ലിംഗത്തിന്റെ നീളത്തോളം നപുംസകശിലയുടെ വിസ്താരം. അതു് ഉത്തമോത്തമം. പൂജാംശനീളത്തിലിരട്ടി അധമാധമം അതിന്റെ പ്രകാരം പൂജാംശദ്വിഗുണവും ലിംഗായാമവും തങ്ങളിലുള്ള അന്തരംകൊണ്ടു എട്ടംശിച്ചു പൂജാംശദ്വിഗുണത്തിൽ ഓരോ അംശംകൂടെ കൂട്ടി ഗുണിപ്പൂ. അവിടെ പൂജാംശദ്വിഗുണം അധമാധമം. അതിൽ ഒരംശംകൂടിയതു് അധമമദ്ധ്യമം. രണ്ടു കൂടിയാൽ അധമോത്തമം. മൂന്നുകൂടിയാൽ മദ്ധ്യമാധമം. നാലുകൂടിയാൽ മദ്ധ്യമമദ്ധ്യമം. അഞ്ചുകൂടിയാൽ മദ്ധ്യമോത്തമം. ആറു കൂടിയാൽ ഉത്തമാധമം. ലിംഗത്തോളമുള്ളതു് ഉത്തമോത്തമം. പിന്നെ വിസ്താരത്തിൽ പാതി ഉത്തമോത്തമമായുള്ള ഉയരം. വീതിയിൽ നാലൊന്നു് അധമോത്തമം. അവിടെയും

അന്തരംകൊണ്ട് എട്ടംശിച്ച് ഒക്കെ ഉണ്ടാക്കിക്കൊള്ളൂ. അതിന്റെ മുകളിൽ ലിംഗത്തിന്റെ ചതുരശ്രം പോവാൻ തക്കവണ്ണം കഴിച്ചുകൊള്ളുക. അതിൽ നടേത്തെപ്പോലെ രത്നകുംഭങ്ങളും വേണം. അതിന്റെ അവകാശം വരേണ്ടേടത്ത് പ്രതിഷ്ഠിച്ചുകൊള്ളുക.

അനന്തരം ചലബിംബാദികളെപ്പറ്റി:—

സകളേ സതി മൂലബിംബേ ച
നിഗമാംശോന്മിതി കർമ്മബിംബകം
സകളാകൃതി നിഷ്കളേഽപി വാ
സ്ഥിതമാസീനമുത പ്രകല്പയേത്. ഏതേവ്വ

സകളേ നിഷ്കളേ അപി മൂലബിംബകേ—അവയവത്തോടുകൂടീട്ടും ലിംഗാകൃതിയായിട്ടും രണ്ടുപ്രകാരമുള്ള മൂലബിംബത്തിങ്കൽ, നിഗമാംശോന്മിതി സകളാകൃതി കർമ്മബിംബകം—മൂലബിംബത്തിന്റെ നാലൊന്നുകൊണ്ട് അവയവങ്ങളോടുകൂടീട്ട് കർമ്മബിംബത്തെ ഉണ്ടാക്കണം. സ്ഥിതം ഉത ആസീനം വാ പ്രകല്പയേത്—നില്പായിട്ടുതന്നെ എന്നില്ല, ഇരിപ്പായിട്ടുമാം.

ഇവിടെ നാലൊന്നുകൊണ്ട് കർമ്മബിംബത്തിന്റെ നീളം പറഞ്ഞത് എല്ലാടവും ഒന്നുപോലെ ചേരുന്നതല്ലായ്കകൊണ്ട് വിമർശിനിയിൽ വേർപെട്ടു പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന പ്രമാണത്തെയും കൂടെ എഴുതുന്നു:—

"മഹതി പ്രതിമായാം തു
ത്രിധാഭക്തേ മധ്യമേഷു
അഗ്ന്യാദ്യദ്ര്യന്തിമൈരംശൈർ-
ബലിബിംബം പ്രകല്പയേത്.
സ്വായാമപഞ്ചഷഡ്ഭാഗൈഃ
കർമ്മാർച്ചാഷ്ടാംശിതേഽഥവാ
അബ്ധ്യാദ്യുഗസാദ്ര്യംശൈ-
ർബല്പേ മഹതി വാ ഭവേത്." ഇതി—

"ബിംബദീർഘസമഭാജിതാംശകൈ-
ശ്ചൂളതരസപ്തകൈസ്തഥാ
അംഗുലൈർബലി ഭവതി സ്വയോനിജൈഃ
കർമ്മബിംബമിതിരച്യുതാർച്ചയോഃ."

ബിംബനീളത്തെ പതിനാറായി പകുത്താൽ അതിൽ നാലൊന്നായിട്ടും അഞ്ചൊന്നായിട്ടും ആറൊന്നായിട്ടും ഏഴൊന്നായിട്ടും കർമ്മബിംബത്തെ ഉണ്ടാക്കൂ. സപ്താഷ്ടനവാദിഭിഃ അംഗുലൈഃ ച കർമ്മബിംബമിതിഃ ഭവതി—എന്നതുകൊണ്ട് മൂലബിംബത്തിന്റെ യോനി ഒത്തുവരുന്ന അംഗുലംകൊണ്ടും തവുകൊണ്ടും കർമ്മബിംബത്തിന്റെ നീളമുണ്ടാക്കാം. ഇപ്രകാരം തന്നെ അധികമുണ്ടാക്കിവരുന്നത്.

(വ്യാ—വ) ഇനി ബിംബങ്ങളിലെ അർച്ചനാമൂർത്തിയെ ചൊല്ലുന്നു:—

ബിംബത്തിൽ നാലൊന്ന് ഉപരമായിട്ട് കർമ്മബിംബത്തെ ഉണ്ടാക്കുക. ബിംബമായി പണി ചെയ്യണം. ലിംഗത്തിൽ ബിംബമായിട്ടും ലിംഗമായിട്ടും ചെയ്യാം. എല്ലാടവും ഇരുന്നിട്ടും നിന്നിട്ടുമാം.

ആയാമേന ശിവാംശകസ്യ രചയേ-
ന്നാഹേന വാ സമ്മിതം
വ്യാസേനാപി ച മന്ത്രലിംഗവിഷയേ
തത് കർമ്മബിംബം ശിവേ
ഭക്ത്വാ ഷോഡശധാ പുനസ്ത്രയമിദം
രുദ്രാങ്കശൈലാശുഗാ-
ഗ്ന്യംശൈരധികമൂനിതം ച കഥചിത്
കുര്യാത്തദൌചിത്യതഃ. [illegible]

ശിവേ മന്ത്രലിംഗവിഷയേ ശിവാംശകസ്യ ആയാമേന—ശിവങ്കൽ ലിംഗത്തുങ്കൽ വൃത്തഭാഗത്തുങ്കലെ നീളംകൊണ്ടുതാൻ, നാഹേന വാ വ്യാസേന അപി വാ—വൃത്തഭാഗത്തുങ്കലെ ചുററുകൊണ്ടുതാൻ വിസ്താരംകൊണ്ടുതാൻ, തത് കർമ്മബിംബം രചയേത്—ഈ മൂന്നുപ്രകാരവും ബലിബിംബത്തെ ഉണ്ടാക്കാം. ഇദം ത്രയം ഷോഡശധാ ഭക്ത്വാ—ഈ മൂന്നു പ്രകാരം പറഞ്ഞതിനേയും പതിനാറായിട്ടു പകുത്താൽ, രുദ്രാങ്കശൈലാശുഗാഗ്ന്യംശൈഃ — അതിൽ പതിനൊന്ന് ഒമ്പത് ഏഴ് അഞ്ച് മൂന്ന് ഈ അംശങ്ങളെക്കൊണ്ടും കർമ്മബിംബനീളമുണ്ടാക്കാം. കഥചിത് തദൌചിത്യതഃ അധികം ഊനിതം ച കുര്യാത്—കർമ്മബിംബത്തുങ്കലെ യോനിപ്പെട്ടുവരുന്നതിന്റെ ഔചിത്യം നോക്കി ഈ പറഞ്ഞതിൽ അല്പം അധികമായിട്ടും കുറച്ചിട്ടും വേണ്ടിവരും.

(വ്യാ-വ.) ബാലിബിംബത്തിങ്കലേ കർമ്മബിംബത്തെ ചൊല്ലുന്നു:—

ശിവാംശത്തിന്റെ നീളത്തോളം താൻ വണ്ണത്തോളം താൻ ലിംഗത്തിങ്കലെ കർമ്മബിംബത്തിന്റെ നീളം. പിന്നെ ഇവ മൂന്നിനെക്കൊണ്ടും പതിനൊന്നുതാൻ ഒമ്പതുതാൻ ഏഴുതാൻ മൂന്നുതാൻ ഓരോന്നം അംശമേറിയും കുറഞ്ഞും കൊള്ളാം. അപ്പോൾ മുപ്പത്തിമൂന്നുപ്രകാരമുണ്ടാം. ഇതിലെവിടെ ഉചിതമാകുന്നതിനെ കണ്ടുകൊള്ളേണം.

ശിഖിവിശിഖരസാക്ഷിരഭക്തേ
    മൂലഗേഹം മൂലബിംബം ച
നേത്രാഗ്നിശ്രുതിഭാഗൈർ-
    ബാലഗൃഹം ബാലലിംഗം ച. ൯൪൦

മൂലഗേഹം മൂലബിംബം ച ശിഖിവിശിഖരസാക്ഷിരഭക്തേ—മൂലപ്രാസാദത്തെയും മൂലബിംബത്തെയും മൂന്നുകൊണ്ടുതാൻ അഞ്ചുകൊണ്ടുതാൻ ഒമ്പതുകൊണ്ടുതാൻ പകുത്താൽ, നേത്രാഗ്നിശ്രുതിഭാഗൈഃ ബാലഗൃഹം ബാലബിംബം ച കല്പ്യാത്—രണ്ടുഭാഗംകൊണ്ടും മൂന്നുഭാഗംകൊണ്ടും അഞ്ചുഭാഗംകൊണ്ടും ബാലാലയത്തെയും ബാലബിംബത്തെയുമുണ്ടാക്കൂ.

(വ്യാ-വ.) ഇനി ഇളംകോവിൽ കൊള്ളുവാൻ ചൊല്ലുന്നു:—

മൂലപ്രാസാദത്തെ മൂന്നുതാനഞ്ചുതാൻ ഒമ്പതുതാൻ പകുത്താൽ രണ്ടും മൂന്നും അഞ്ചും ഇങ്ങനെ ബാലപ്രാസാദം കൊള്ളേണ്ടൂ. അപ്രകാരം തന്നെ ബാലബിംബവും മൂലബിംബത്തെക്കൊണ്ടു കണ്ടുകൊള്ളുക. അവിടെ നപുംസകശില വേണ്ടു എന്നു വിശേഷം. ഇതു മൂലപ്രാസാദത്തിന്റെ ഈശാനകോണിൽതാൻ വായുകോണിൽതാൻ പ്രതിഷ്ഠിക്കേണ്ടു.

ഇതി തന്ത്രസമുച്ചയേ ദ്വിതീയഃ
    പടലഃ ദർശിതദേവധിഷ്ണ്യലക്ഷ്മാ
പരിമണ്ഡപബിംബലിംഗപീഠാ-
    ദികകൢപ്തിസമന്വിതഃ സമാപ്തഃ. ൯൪൯

ഇതി തന്ത്രസമുച്ചയേ—ഇപ്രകാരം തന്ത്രസമുച്ചയത്തിങ്കൽ, ദർശിതദേവധിഷ്ണ്യലക്ഷ്മാ—ദർശിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന പ്രാസാദങ്ങളുടെ ലക്ഷണങ്ങളോടുകൂടി, പരിമണ്ഡപബിംബലിംഗപീഠാദികകൢപ്തി

കതിസമന്വിതഃ–ചുററമ്പലങ്ങളുടേയും വിളക്കുമാടം തുടങ്ങി പഞ്ചപ്രാകാരങ്ങളുടേയും ബിംബത്തിന്റേയും ശിവലിംഗത്തിന്റെ പീഠത്തിന്റേയും നപുംസകശിലയുടേയും ലക്ഷണങ്ങളോടും കൂടിയിരിക്കുന്നു; ദ്വിതീയഃ പടലഃ സമാപ്തഃ–രണ്ടാമത്തെ പടലം സമാപ്തമായി ഭവിച്ചു.

ഇതി തന്ത്രസമുച്ചയവ്യാഖ്യായാം
ദ്വിതീയഃ പടലഃ സമാപ്തഃ.

തൃതീയഃ പടലഃ.

അനന്തരം മൂന്നാമത്തെ പടലംകൊണ്ടു ഭൂമ്യാദിക തുടങ്ങിയുള്ള ക്രിയകളെ പറയുന്നു:—

കർത്താ പ്രാഗധിവാസകർമ്മദിവസാ-
ന്മിത്രാങ്കസംഖ്യേ ദിനേ
ശൈലേഷുപ്രമിതേഽപി വാഽഥ ഗതയാ-
മായാം ശുഭായാം നിശി
പ്രത്യഗ്ദ്വാരി സുരാലയോദഗുപക-
ണ്ഠേ സംവൃതേ മണ്ഡപേ
മന്ത്രീ തന്തുകശസ്ത്രഗാദികൃതസം-
സ്കാരേഽങ്കുരാരോപണം. ൧

അധിവാസകർമ്മദിവസാത് പ്രാക്–പ്രതിഷ്ഠയുടെ തലേദിവസം ധ്യാനാധിവാസം, ആ ധ്യാനാധിവാസദിവസത്തിങ്കൽനിന്നു മുമ്പിൽ; മിത്രാങ്കസംഖ്യേ ദിനേ അഥവാ ശൈലേഷുപ്രമിതേ–പന്ത്രണ്ടു ദിവസത്താൻ ഒമ്പതു ദിവസത്താൻ ഏഴുദിവസത്താൻ അഞ്ചുദിവസത്താനൊട്ടത്ത്, ഗതയാമായാം ശുഭായാം നിശി–ഏഴര നാഴിക രാത്രി കഴിച്ചപ്പോൾ നല്ലൊരു രാശിയെ അറിഞ്ഞു രാത്രിയിങ്കൽ, സുരാലയോദഗുപകണ്ഠേ–പ്രാസാദത്തിൽ വടക്കുഭാഗത്ത്, പ്രത്യഗ്ദ്വാരി സംവൃതേ മണ്ഡപേ–പടിഞ്ഞാറോട്ടു വാതിലോടുംകൂടി ചുറവും മറച്ചുകെട്ടി ഇരിക്കുന്ന മണ്ഡപത്തിൽ; തന്തുകശസ്ത്രഗാദികൃതസംസ്കാരേ–പ്രാസാദശുദ്ധിയിങ്കൽ പറയുന്നപോലെ നൂലും ദർഭമാലയും ചുററി മൂസ്ത്യാദിധൂപിതാന്തമായ സ്ഥല

ശ്രാദ്ധാദികളെയും ചെയ്തിരിക്കുന്ന സ്ഥലത്ത് മുളയിടുന്നതിന്റെ ക്രിയകളെച്ചെയ്‌വൂ.

ക്ഷേത്രേ വാരിധിവര്‍ഗ്ഗകോഷ്ഠസുവിചി-
ത്രേ ശാലിദര്‍ഭാഗ്രകൈഃ
പീഠാനി പ്രവിധായ തേഷു വിനിദ-
ധ്യാത് പാലികാഃ ഷോഡശ
അസ്ത്രാപ്ക്ഷാളിതവര്‍മ്മസൂത്രകലിതാ
ദൂര്‍വ്വാദിദീപ്താ ലസത്-
കൂര്‍ച്ചാ മൃത്സികതാകരീഷരജസാ
പൂര്‍ണ്ണാ ഹുതാശാദിതഃ. ൭

വാരിധിവര്‍ഗ്ഗകോഷ്ഠസുവിചിത്രേ ക്ഷേത്രേ – പതിനാറു പദങ്ങളില്‍ സ്വസ്തികങ്ങളെക്കൊണ്ടു ശോഭിച്ചിരിക്കുന്ന ചതുരക്ഷേത്രത്തുങ്കല്‍, ശാലിദര്‍ഭാഗ്രകൈഃ പീഠാനി പ്രവിധായ – നെല്ലിട്ടു കറുമ്പുല്ലുകളും വച്ച് പീഠങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കിയാല്‍; തേഷു ഹുതാശാദിതഃ – ആ പീഠങ്ങളില്‍ അഗ്നികോണില്‍ തുടങ്ങി, അസ്ത്രാപ്ക്ഷാളിതവര്‍മ്മസൂത്രകലിതാഃ – അസ്ത്രംകൊണ്ടും വെള്ളംകൊണ്ടും കഴുകി കവചമന്ത്രംകൊണ്ടു നൂലും ചുറ്റി, ദൂര്‍വ്വാദിദീപ്താഃ – കറുകയും ആലും മാവും ഉഴിഞ്ഞയും ചുറ്റികെട്ടി, ലസത്കൂര്‍ച്ചാഃ – നടുവില്‍ കൂര്‍ച്ചങ്ങളും നാട്ടി, മൃത്സികതാകരീഷരജസാ പൂര്‍ണ്ണാഃ – മണ്ണുകൊണ്ടും മണലുകൊണ്ടും ചാണകപ്പൊടികള്‍കൊണ്ടും നിറച്ചിരിക്കുന്ന, ഷോഡശ പാലികാഃ വിനിദധ്യാത് – പതിനാറു പാലികകളെ തെക്കേവരിയില്‍ പടിഞ്ഞാറോളവും, രണ്ടാംവരിയില്‍ പടിഞ്ഞാറു തുടങ്ങി കിഴക്കോട്ടും, മൂന്നാംവരിയില്‍ കിഴക്കുതുടങ്ങി പടിഞ്ഞാറോട്ടും, വടക്കെ അറ്റത്തെ നാലാംവരിയില്‍ പടിഞ്ഞാറു തുടങ്ങി കിഴക്കോട്ടും ഈശകോണില്‍ കഴിയുമാറു വയ്പൂ.

അസ്ത്രസ്വമന്ത്രജലദുഗ്ദ്ധസമാപ്ലുതാനി
ബീജാനി തത്ര പുരതോ വിനിധായ മന്ത്രീ
ഇഷ്ട്വാംബികേശകൃതനാന്ദ്യഭിധാനകര്‍മ്മാ
പുണ്യാഹമാചരതു മൂര്‍ത്തിധരൈരുപേതഃ. ൮

തത്ര പുരതഃ – അവിടെ പാലികകളുടെ മുമ്പില്‍, അസ്ത്രസ്വമന്ത്രജലദുഗ്ദ്ധസമാപ്ലുതാനി ബീജാനി നിധായ – അസ്ത്രം കൊണ്ടും വെള്ളംകൊണ്ടും തന്റെ മന്ത്രംകൊണ്ടും പാലുകൊണ്ടും കഴുകി

യിരിക്കുന്ന മുളദ്രവ്യങ്ങളെ ഒരു പാത്രത്തിൽ വച്ച്, ഇഷ്ടാംബികേയ കൃതനാന്ദ്യഭിധാനകർമ്മാ — ദേഹശുദ്ധ്യാദി ഗണപതിപൂജാന്തം ചെയ്ത് നാന്ദീമുഖം കല്പിച്ച ദാനംചെയ്ത്, മൂർത്തിധരൈഃ ഉപേതഃ പുണ്യാഹം ആചരേത്-പരികർമ്മികളോടുകൂടി, 'ബീജാംകുരദേവതാഃ പ്രീയന്താം' എന്ന വിശേഷം കൂട്ടി പുണ്യാഹത്തെ തളിപ്പൂ.

പീഠം പ്രപൂജ്യ പരികല്പിതസംസ്ക്രിയാസു
വിഷ്ണും സ്വനാമമനുനാഭ്യർച്ച്യ പാലികാസു
ബീജേഷു തത്തദധിപാംശ്ച പൃഥക്സ്ഥിതേഷു
സമ്മിശ്രിതേഷു യജതാമഥ ചൌഷധീശം. ൪

പീഠം പ്രപൂജ്യ-പിന്നെ പാലികകൾക്കും ബീജങ്ങൾക്കും പീഠപൂജയെച്ചെയ്ത്, പരികല്പിതസംസ്ക്രിയാസു പാലികാസു സ്വനാമമന്ത്രേണ വിഷ്ണും അർച്ചയേൽ-കലശങ്ങൾക്കു പറയുന്നപോലെ ശോഷണാദികളും പാത്രപൂജയും കൂർച്ചപൂജയും രണ്ടിടത്തും ചെയ്ത്, പാലികകളിൽ 'ഓം വിഷ്ണവേ നമഃ' എന്നതുകൊണ്ടു വിഷ്ണുവിനെ ആവാഹിച്ച് 'ഓം ഹൃദയായ നമഃ' ഇത്യാദ്യംഗം ന്യസിച്ച് അർഘ്യപുഷ്പാഞ്ജലിയും ചെയ്വൂ. പൃഥക്സ്ഥിതേഷു ബീജേഷു തത്തദധിപാൻ ച-മുളദ്രവ്യങ്ങൾ വെവ്വേറെ വയ്ക്കുന്ന പക്ഷത്തുങ്കൽ വെവ്വേറെ അതതിന്റെ അധിപതികളെ ആവാഹിച്ചു പൂജിക്കണം. സമ്മിശ്രിതേഷു ബീജേഷു ഓഷധീശം ച യജതാം-മുളദ്രവ്യങ്ങൾ കൂട്ടി ഒന്നാക്കി ഒരു പാത്രത്തിൽ വയ്ക്കുന്ന പക്ഷത്തുങ്കൽ 'സോം സോമായ നമഃ'-എന്നതുകൊണ്ട് സോമനെ ആവാഹിച്ച് 'സോം ഹൃദയായ നമഃ' ഇത്യാദ്യംഗം ന്യസിച്ചു പൂജിച്ചു അർഘ്യപുഷ്പാഞ്ജലിയും ചെയ്വൂ.

മുളദ്രവ്യങ്ങളെ വെവ്വേറെ പൂജിക്കുന്നേടത്ത് ദേവതകളെ പറയുന്നു —

ബ്രഹ്മാ ശ്രീഹ്ര്യധിയവം മുരാരിരധിമു-
ദ്ഗം സ്കന്ദഃ ഷഷ്ഠീശപാദോ-
നിഷ്പാവേഷു മരുത് പ്രിയംഗുഷു ഗുഹോ-
മാഷേഷ്വപാമർത്ത്യാധിപഃ
ഖല്വേഷ്വഗ്നിരിനോധിശാല്യധിരിലം
പ്രേതാധിപ്ര രാജമാ-
ഷേഷ്വേഷപ്രതിരാഢകീഷു ച രമാ
ശ്യാമേഷു സോമഃ ക്രമാത്. ൫

അധിയവം(ബ്രഹ്മാ)-യവങ്ങളിൽ ബ്രഹ്മാവും, അധിമുദ്ഗം മുരാരിഃ-ചെറിയ പയറുകൾ വിഷ്ണുവും, സർഷപേഷു ഈശഃ-കടുകുകളിൽ ശിവനും, നിഷ്പാവേഷു മരുത്-അവരയിങ്കൽ വായുവും, പ്രിയംഗുഷു ഗുഹഃ-തിനകളിൽ സുബ്രഹ്മണ്യനും, മാഷേഷു അമർത്ത്യാധിപഃ-ഉഴുന്നുകൾ ദേവേന്ദ്രനും, യവേഷു അഗ്നിഃ-മുതിരകളിൽ അഗ്നിയും, അധിവ്രീഹി ഇനഃ-നെല്ലുകൾ ആദിത്യനും, അധിതിലം പ്രേതാധിപഃ-എള്ളുകൾ യമനും, രാജമാഷാഢ്യേഷു അപ്പതിഃ-വൻപയറുകളിൽ വരുണനും, ആഢകീഷു രമാ-തുവരയിങ്കൽ ശ്രീഭഗവതിയും, ശ്യാമാകേഷു സോമഃ ച-ചാമയിങ്കൽ സോമനും, ക്രമാത് അർച്ച്യാഃ-ക്രമേണ പൂജിപ്പൂ. ഇതെല്ലാം ഒന്നായിട്ടുവച്ച് സോമനെ പൂജിക്കേണ്ടൂ.

ഏതാനി ബീജാനി സമാഹിതാത്മാ
ക്രമേണ പാത്രേഷു പവിത്രപാണിഃ
നദത്സു വാദ്യേഷു വപേത്തദുക്ത-
മന്ത്രേണ വഹ്ന്യാദി ശിവാവസാനം. ൬

സമാഹിതാത്മാ മന്ത്രി-സാവധാനമനസ്സായിരിക്കുന്ന ആചാര്യൻ ദാനവും മുഹൂർത്തവും ചെയ്തു നീരാജനവും ഉഴിഞ്ഞാൽ, നദത്സു വാദ്യേഷു-വാദ്യങ്ങളും കൊട്ടിയിരിക്കുമ്പോൾ, പാത്രേഷു ഏതാനി ബീജാനി-പാലികകളിൽ പൂജിച്ചിരിക്കുന്ന മുളദ്രവ്യങ്ങളെ, തദുക്തമന്ത്രേണ വഹ്ന്യാദിശിവാവസാനം ക്രമേണ പവിത്രപാണിഃ വപേത്-അതതു ദേവന്മാർക്കു പറയുന്ന മന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടു അഗ്നികോണിൽ തുടങ്ങി ഈശകോണ് അവസാനമാകും വണ്ണം മുമ്പിൽ പറഞ്ഞ ക്രമത്തെ അനുസരിച്ച് പവിത്രഹസ്തനായിട്ടു വിതയ്ക്കണം.

താനി പ്രാക്തന തന്ത്രാഗമസമു-
ക്തേനാന്നേന സാദരം
പാലികാഭിഃ കലശച്ഛാദിതകരാ-
ഗന്ധാക്ഷപാത്രകരൈഃ
ദേവം തത്ര നിവേശ്യാഭിവാഹ്യ സകളീ-
കൃത്യോപചാരാൻ ക്രമാ-
ദ്ദത്വാ സ്നാനാദികേ സമുക്തതു തഥാ-
ഘോഷാദിതന്മന്ത്രതഃ. ൭

കൃതശുദ്ധിക്രിയോ ഗുരുഃ–ശുദ്ധിക്രിയചെയ്തവനായിരിക്കുന്ന ആചാര്യൻ, ഗന്ധനിശാപാമേദകൈഃ പാലികാദിഃ–അഷ്ടഗന്ധവും മഞ്ഞൾപ്പൊടിയും കലർന്നിരിക്കുന്ന വെള്ളംകൊണ്ട്, തത്തദാഗമസമുക്തൈഃ അണുഭിഃ–അവരവരുടെ ആഗമങ്ങളിൽ പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന മന്ത്രംകൊണ്ട്, താനി ബീജാനി സാദരം പ്രോക്ഷയേത്–പാലികകളിൽ വിതച്ചിരിക്കുന്ന ബീജങ്ങളെ സാദരമാകുംവണ്ണം പ്രോക്ഷിപ്പൂ. തതഃ തത്ര ദേവം അധിവാസ്യ സകളീകൃത്യ–പിന്നെ അവിടെ ദേവനെ മൂലംകൊണ്ട് ആവാഹിച്ച് വ്യാപകാംഗാന്തം ന്യസിച്ച്, ഉപഹാരാൻ ക്രമാത് ദത്വാ–അർഘ്യാദികളെ ക്രമംപോലെ കൊടുത്ത്; സ്നാനവിധൌ 'ആപോഹിഷ്ഠാദി' തന്മന്ത്രൈഃ തഥാ സമുക്ഷ്യ–സ്നാനംകഴിഞ്ഞാൽ ആപോഹിഷ്ഠാദി മൂന്ന് ഋക്കുകൊണ്ടും മുമ്പിലെപ്പോലെ വെള്ളംകൊണ്ട് തളിപ്പൂ.

ദത്വാ വസ്ത്രാദിഭൂഷാവധി തദനു യജേത്
തദ്വൽ പഞ്ചോപഹാരൈർ–
നൈവേദ്യാന്തേ പ്രസാദ്യാമലവസനവൃതാ–
ന്യസ്ത്രൈസ്താനി രക്ഷേത്
പ്രാഗാദ്യാസൂപലിപ്താസ്വഥ കുശരുചിരാ–
സ്വാസ്തൃതാസ്വർച്ചയിത്വാ
ദദ്യാത്തദ്രാത്രിപേഭ്യോ ബലിമപി പരിഷ–
ത്സംയുതേഭ്യോ ഗ്രഹേഭ്യഃ. ൮

തദനു വസ്ത്രാദി ഭൂഷാവധി ദത്വാ പഞ്ചോപഹാരൈഃ യജേത്–പിന്നെ വസ്ത്രാദിഭൂഷണാന്തം കൊടുത്ത് ജലഗന്ധപുഷ്പധൂപദീപങ്ങളെക്കൊണ്ട് മൂർത്തിപൂജയും നിവേദിപ്പൂ. നൈവേദ്യാന്തേ പ്രസാദ്യ–നിവേദ്യം കഴിച്ചാൽ പ്രസന്നപൂജയും ചെയ്ത്, അമലവസനവൃതാനി താനി അസ്ത്രൈഃ രക്ഷേത്–അവയെ കോടിവസ്ത്രംകൊണ്ട് മൂടി അസ്ത്രംകൊണ്ട് രക്ഷിപ്പൂ. പ്രാഗാദ്യാസു അഷ്ടദിക്കു-പിന്നെ മുളയിട്ടതിന്റെ കിഴക്കു തുടങ്ങി എട്ടുദിക്കകളിലും, ഉപലിപ്താസ്വഥ കുശരുചിരാസു–മെഴുകി കുരുമ്പുല്ലുകളും വിരിച്ച്, തദ്രാത്രിപേഭ്യഃ പരിഷത്സംയുതേഭ്യഃ ഗ്രഹേഭ്യഃ അർച്ചയിത്വാ–അന്നത്തെ രാത്രീശന്മാരായിരിക്കുന്ന ഗ്രഹങ്ങൾക്കു തന്റെ പാർഷദന്മാരോടും കൂടീട്ട് അതതു മന്ത്രംകൊണ്ട് അർച്ചിച്ചിട്ട്, ബലിം ദദ്യാത്–ബലിയെ തൂകണം.

ഉക്തേഷ്വൂർദ്ധ്വാദിനേഷു പീഠയജനാ-
ന്തേ പാത്രബീജാദിനൈ-
വേദ്യാന്തസവനേഷു ദേവമഭിവാ-
ഹ്യോക്തക്രമാത് പൂജയേത്
രാത്രൗ തത്ര ബലിം ഹരേദിഹ ബലിഃ
ശുദ്ധേന ഭൂതാന്ധസാ
തത്തദ്ദ്രവ്യസമന്വിതേന ചരുണാ
വാഽന്തേ സ്വയം സ്നാതു ച. ൯

ഊർദ്ധ്വാദിനേഷു-രണ്ടാംദിവസം തുടങ്ങിയുള്ള ദിവസങ്ങളിൽ, സവനേഷു-കാലത്തും ഉച്ചയ്ക്കും രാത്രിയിലും മൂന്നുനേരത്തും, പീഠയജനാന്തേ-ദേഹശുദ്ധ്യാദി പീഠപൂജാന്തം ചെയ്തു്, പാത്രബീജാദിനൈവേദ്യാന്തേ-മുക്തേത്-പാലികകളിൽ വിഷ്ണുവിനെ ആവാഹിച്ചു പൂജിച്ചു. ഒടുവിൽ നിവേദ്യസ്ഥാനത്ത് അർഘ്യം വീഴ്ത്തി മാനസപൂജയും ചെയ്തു. പിന്നെ ഗന്ധജനിജലംകൊണ്ടു പവിത്രപാണിയായിട്ടു തളിച്ചു. ദേവം അഭിവാഹ്യ ഉക്തക്രമാത് പൂജയേത്-പിന്നെ ദേവനെ ആവാഹിച്ച് വ്യാപകാന്തം ന്യസിച്ച് അർഘ്യാദികൊടുത്ത് സ്നാനകാലത്തു തളിച്ച് അന്യാദിമൂർത്തിപൂജയെ ചെയ്ത് നിവേദിച്ച് പ്രസന്നപൂജയും ചെയ്തു രക്ഷിപ്പൂ. തത്ര രാത്രൗ ബലിം ഹരേത്-അവിടെ നിത്യവും രാത്രിയിങ്കൽ ബലിയും തൂകു. ഇഹ ബലിഃ ശുദ്ധേന ചരുണാ വാ ഭൂതാന്ധസാ വാ-ഇവിടെ ബലി ശുദ്ധഹവിസ്സുകൊണ്ടുമാം; ഭൂതക്രൂരഹവിസ്സുകൊണ്ടുമാം. തത്തദ്ദ്രവ്യസമന്വിതേന ചരുണാ വാ-അതതു ദേവതകൾക്കു വെവ്വേറെ പറയുന്ന ദ്രവ്യങ്ങളെക്കൊണ്ടുമാം. അന്തേ സ്വയം സ്നാതു ച-ബലികഴിഞ്ഞാൽ ആചാര്യൻ കുളിക്കയും വേണം. ശുദ്ധഹവിസ്സുകൊണ്ടു ബലിതൂകിയാൽ കാൽകഴുകി ആചമിച്ചു ശേഷം ക്രിയകൾ ചെയ്യുകാണന്നു.

ശാലീമാഷയവപ്രിയംഗുതിലമു-
ദ്ഗാഢകമുദ്ഗാസുരീ-
ശിംബശ്യാമകരാജമാഷകമയഃ
ശാർങ്ഗീശദുർഗ്ഗാദിതോ

ബീജേഷ്വബ്ജേ ശിവേ … ഷ്ണ്വോരപയവാ-
ന്ത്യാ/ന്ത്യദ്വിഹീനോ ഗുഹേ
നിർമ്മുദ്ഗാദിരഥാര്യകേ സസ്യമനോ-
വേണുതൃണനീവാരവാൻ. ൨൦

ശാർങ്ഗീശേ ദുർഗാഗ്നി...ശങ്കരനാരായണങ്കലും വിഷ്ണുവിങ്കലും ദുർഗയിങ്കലും; ശാലി=നെല്ല്, മാഷം=ഉഴുന്ന്, യവം=അതു തന്നെ. പ്രിയംഗു=തിന, തിലം=എള്ള്, മുസാ=തുവര, ഖല്വം=മുതിര, മുദ്ഗം=ചെറുപയറ്, രസൂരീ=കടക്, ശിംബം=അമര, ശ്യാമം=ചാമ, രാജമാഷം=വലിയപയറ്, ബീജേഷു=മൂലദ്രവ്യങ്ങൾ, ശിവവിഘ്നേശയോഃ അപയവാന്ത്യഃ-ശിവങ്കലും ഗണപതിയിങ്കലും യവവും വലിയ പയറും കൂടാതെ ശേഷമുള്ള പത്തുകൂട്ടം മൂലദ്രവ്യങ്ങൾ; ഗുഹേ അന്ത്യദ്വിഹീനാഃ=സുബ്രഹ്മണ്യങ്കൽ ചാമയും വലിയപയറും കൂടാതെ ശേഷം പത്തുകൂട്ടം മൂലദ്രവ്യങ്ങൾ; ആര്യകേ നിർമ്മുദ്ഗാദിഃ സസ്യമനോവേണുതൃണനീവാരവാൻ - ശാസ്താവിങ്കൽ ചെറുപയറ് കടക് അമര ചാമ വലിയ പയറ് ഇവ അഞ്ചു കൂടാതെ ശേഷം ഏഴും കോതമ്പും മുളനെല്ലും വരിനെല്ലുംകൂടി പത്തുകൂട്ടം മൂലദ്രവ്യങ്ങൾ.

ബീജാനി വഹ്നിഭുവി വാ ശിവവത്; സമൂലം
പ്രക്ഷാളനേഽണരഖിലേഷു ഹരാവിനാർണ്ണം
തത്രേശപാര ഭവതി തത്പുരുഷഃ പ്രവാപേ
സ്യാത് ത്ര്യംബകാണരധിശ്രുലി പരേഷു മൂലം. ൨൧

വഹ്നിഭുവി ബീജാനി ശിവവത് വാ-സുബ്രഹ്മണ്യങ്കൽ മൂലദ്രവ്യങ്ങൾ ശിവനെപ്പോലെയുമാം. അഖിലേഷു പ്രക്ഷാളനേ സമൂലം അണഃ-എല്ലാവക്കും പാലുകൊണ്ടു ദ്രവ്യങ്ങളെ കഴുകുന്നിടത്ത് തന്റെ തന്റെ മൂലമന്ത്രം; ഹരൌ ഇനാർണം-വിഷ്ണുവിങ്കൽ കഴുകുവാൻ ദ്വാദശാക്ഷരം; തത്ര ഈശപാരേ തത്പുരുഷഃ-ശിവങ്കൽ കഴുകുവാൻ 'തത്പുരുഷായ വിദ്മഹേ' ഇത്യാദിഗായത്രീ. അധിശ്രുലി പ്രവാപേ ത്ര്യംബകാണഃ-ശിവങ്കൽ ദ്രവ്യങ്ങളെ വിതപ്പാൻ 'ത്ര്യംബകായ ശർവായ' ഇത്യാദിമന്ത്രം. പരേഷു മൂലം സ്യാത് - ശേഷമെല്ലാവക്കും വിതപ്പാൻ തന്റെ മൂലം ഭവിക്കും.

"ത്ര്യംബകായ ച ശർവ്വായ ശങ്കരായ ശിവായ ച
സർവ്വലോകപ്രധാനായ ശാശ്വതായ നമോ നമഃ"

ഇതു ശിവങ്കൽ വിതറ്പ്പാനുള്ള മന്ത്രം.

ഗായത്ര്യാ നിജയാത്ര സേചനവിധി-
ർവ്വിഘ്നാര്യഷാണ്മാതുരേ
ശാർങ്ഗീശാങ്കിതയോസ്ത്രിതാരകനമോ-
മൂർദ്ധ്നാ ജിതന്താണനാ
കാര്യഃ ഷണ്മുഖവിദ്യയേഷ്ടുഭുവി വാ
ശക്ത്യാ ധ്രുവാദ്യന്തയാ
ദുർഗ്ഗായാം മനുനാ മനോഭവരിപൌ
വാഗേപാദിനാ സ്വയം. ൫൨

അത്ര വിഘ്നാര്യഷാണ്മാതുരേ—ഇവിടെ ഗണപതിയിങ്കലും ശാസ്താവിങ്കലും സുബ്രഹ്മണ്യങ്കലും; നിജയാ ഗായത്ര്യാ സേചനവിധിഃ കാര്യാ—തന്റെ തന്റെ ഗായത്രികൊണ്ടു മൂന്നുനേരവും വെള്ളം തളിക്കണം. ശാർങ്ഗീശാങ്കിതയോഃ ത്രിതാരകനമോമൂർദ്ധ്നാ ജിതന്താണനാ—ശങ്കരനാരായണങ്കലും വിഷ്ണുവിങ്കലും മൂന്നു പ്രണവവും നമഃ എന്നുംകൂടി ഒടുക്കത്തു ഇരിക്കുന്ന 'ജിതം തേ പുണ്ഡരീകാക്ഷ' ഇത്യാദിമന്ത്രംകൊണ്ടു തളിപ്പൂ. ഇഷ്ടഭുവി ഷണ്മുഖവിദ്യയാ വാ—സുബ്രഹ്മണ്യങ്കൽ തന്റെ ഉപചാരംകൊണ്ടുമാം. ദുർഗ്ഗായാം ധ്രുവാദ്യന്തയാ ശക്ത്യാ—ദുർഗ്ഗയിങ്കൽ പ്രണവപുടിതമായ ഹ്രീംകാരംകൊണ്ടു തളിപ്പൂ. മനോഭവരിപൌ വാഗേപാദിനാ മനുനാ സ്വയം—ശിവങ്കൽ ദ്രവ്യങ്ങളെ വിതറ്പ്പാൻ പറഞ്ഞ 'ത്ര്യംബകായ' ഇത്യാദികൊണ്ടുതന്നെ തളിപ്പൂ.

ബലേർബ്രഹ്മഭൂതേന്ദ്രഗന്ധർവ്വയക്ഷാഃ
സരക്ഷഃപിശാചാഃ സ്മൃതാ വിഷ്ണുവിഘ്നൌ
തതഃ സ്കന്ദരുദ്രൌ ശിവാഃ ശർവ്വവിഘ്നേ
ദ്വിഷഡ്ദേവതാ ദിക്ഷു പൂർവ്വാദ്യയോർദ്ധ്വാഃ. ൫൩

ശർവ്വവിഘ്നേ ബലേഃ—ശിവങ്കലും ഗണപതിയിങ്കലും ബലിതൂകുവാൻ, ബ്രഹ്മഭൂതേന്ദ്രഗന്ധർവ്വയക്ഷാഃ — ബ്രഹ്മഗ്രഹേഭ്യോ നമഃ; ഭൂതഗ്രഹേഭ്യോ നമഃ; ഇന്ദ്രഗ്രഹേഭ്യോ നമഃ; ഗന്ധർവ്വഗ്രഹേഭ്യോ നമഃ; (യക്ഷഗ്രഹേഭ്യോ നമഃ); സരക്ഷഃപിശാചാഃ—രക്ഷസ്സഗ്രഹേഭ്യോ നമഃ; പിശാചഗ്രഹേഭ്യോ നമഃ; വിഷ്ണുവിഘ്നൌ—വിഷ്ണു

നമഃ; സ്കന്ദജലാഃ- സ്കന്ദഗ്രഹേഭ്യോ നമഃ ജലഗ്രഹേഭ്യോ നമഃ ശിവാഃ-ശിവഗ്രഹേഭ്യോ നമഃ; ദ്വിഷഡ്ദേവതാഃ സ്മൃതാഃ-ഇങ്ങനെ പന്ത്രണ്ടുദിവസത്തേയ്ക്കും ബലിമന്ത്രങ്ങൾ പറയപ്പെട്ടു. അത്ര രാത്രിക്ലൃപ്ത്യാ യോജ്യാഃ-ഇവിടെ എത്ര ദിവസം മുളപൂജവേണമെന്നാൽ അത്ര ദിവസത്തെ മന്ത്രങ്ങൾ എടുത്തുകൊള്ളു.

ഭൂതപിതൃയക്ഷനാഗ-
ബ്രഹ്മശിവാ ബലിഭുജഃ സ്മൃതാ വിഷ്ണ്വന്താഃ
ഹരിഹരദുർഗാഹരിഷു
സ്കന്ദ ഇമേ ശിവസമുക്തബീജാപ്തിവിധൌ. ൧൩

ഹരിഹരദുർഗാഹരിഷു-ശങ്കരനാരായണങ്ങളിലും വിഷ്ണുവിങ്കലും ദുർഗയിങ്കലും, ഭൂതപിതൃയക്ഷനാഗബ്രഹ്മശിവാഃ വിഷ്ണ്വന്താഃ-ഭൂതഗ്രഹേഭ്യോ നമഃ പിതൃഗ്രഹേഭ്യോ നമഃ യക്ഷഗ്രഹേഭ്യോ നമഃ നാഗഗ്രഹേഭ്യോ നമഃ ബ്രഹ്മഗ്രഹേഭ്യോ നമഃ ശിവഗ്രഹേഭ്യോ നമഃ വിഷ്ണുഗ്രഹേഭ്യോ നമഃ; ബലിഭുജഃ സ്മൃതാഃ-ഇങ്ങനെ ഏഴു ദിവസത്തേയ്ക്കും ബലിദേവതകൾ പറയപ്പെട്ടു. ശേഷം ദിവസമുണ്ടെങ്കിൽ ഒടുക്കത്തേതുതന്നെ. സ്കന്ദേ ശിവസമുക്തബീജാപ്തിവിധൌ ഇമേ-സുബ്രഹ്മണ്യങ്കൽ ശിവനു പറഞ്ഞ മുളദ്രവ്യങ്ങൾ ആകുമ്പോൾ ബലിമന്ത്രങ്ങൾ ഈ വിഷ്ണുവിന്നു പറഞ്ഞതു തന്നെ.

ഭൂതേശേ ബലിഭാജോ-
ഭൂതപിശാചാശ്ച യക്ഷനാഗാശ്ച
ബ്രഹ്മശിവവിഷ്ണുപിതരഃ
സസർവ്വദേവാ ഗ്രഹാ നവ പ്രോക്താഃ. ൧൪

ഭൂതേശേ-ശാസ്താവിങ്കൽ, ഭൂതപിശാചാഃ യക്ഷനാഗാഃ ച-ഭൂതഗ്രഹേഭ്യോ നമഃ പിശാചഗ്രഹേഭ്യോ നമഃ യക്ഷഗ്രഹേഭ്യോ നമഃ നാഗഗ്രഹേഭ്യോ നമഃ. ബ്രഹ്മശിവവിഷ്ണുപിതരഃ സസർവ്വദേവാഃ-ബ്രഹ്മഗ്രഹേഭ്യോ നമഃ ശിവഗ്രഹേഭ്യോ നമഃ വിഷ്ണുഗ്രഹേഭ്യോ നമഃ പിതൃഗ്രഹേഭ്യോ നമഃ സർവ്വദേവഗ്രഹേഭ്യോ നമഃ; ബലിഭുജഃ നവ ഗ്രഹാഃ പ്രോക്താഃ-ഇങ്ങനെ ഒമ്പതു ദിവസത്തേയ്ക്കു ബലിഗ്രഹങ്ങൾ പറയപ്പെട്ടു. അധികം ദിവസമുണ്ടെങ്കിൽ ഒടുക്കത്തേതുതന്നെ.

ഇതീരിതാനാം ബലിദേവതാനാം
സംഖ്യാതിരിക്തേഷു ബലിം ദിനേഷു
തദന്ത്യയാ ദേവതയൈവ ദദ്യാത്;
വക്ഷ്യേ ബലിദ്രവ്യഗണം ക്രമേണ. ൫൭

ഇതി ഈരിതാനാം ബലിദേവതാനാം- ഇപ്രകാരം പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ബലിദേവതകൾക്ക്, ദിനേഷു സംഖ്യാതിരിക്തേഷു- ദിവസങ്ങളധികമായിട്ടുവന്നാൽ, തദന്ത്യയാ ദേവതയാ ഏവ ബലിം ദദ്യാത്- അവറ്റിലൊടുക്കത്തെ മന്ത്രംകൊണ്ട് ശേഷം ദിവസങ്ങളിൽ ബലിയെച്ചെയ്‌വൂ. അഥ ബലിദ്രവ്യഗണം ക്രമേണ വക്ഷ്യേ- അനന്തരം ഞാൻ ഈ ദേവതകളുടെ ബലിദ്രവ്യത്തെ ക്രമേണ പറയുന്നേൻ.

ബ്രാഹ്മം പുഷ്പകുശാക്ഷതാംബുചരണാ-
ന്നം ഭൂതക്രൂരാന്ധസം
സർപ്പിസ്സക്തുപയോദധീന്ദുലതികാബ്-
ഗന്ധാന്ധസൈന്ദ്രം ഹരേത്
ഇഷ്ടം വൈശ്വാനരപായസേന ജലപ-
ഷ്ടാജ്യാന്ധസാ പഞ്ചമം
ദദ്യാന്മാംസയുതൈഃ സക്തതുസ്സമാ-
ഷൈകാന്ധസൈകം തഥാ. ൫൮

മാംസാന്നാഞ്ചിതമദ്യമാംസസ്രുസര-
ക്തൈശ്ച തൈലാന്നപാ-
ലാജൈഃ സപ്തമമഷ്ടമം ഗുളഭവാ
ജ്ഞൈസ്തം ത്രിമധ്വാദിഭിഃ
ദദ്യാദ്ദ്യൂതിപരേഷു ചരണാ-
ന്നാന്തം ശരീരാന്നിശാ-
ദ്ധ്യദ്രവ്യ ക്രമേണ സദാശിവമുഖേ
ന്ത്യം സാജ്യദ്രോണാന്ധസാ. (ഗുത്മാ) ൫൯

സദാശിവമുഖേ ശിവേ- ഗണപതിസിംഹം ശിവങ്കളും, പുഷ്പകുശാക്ഷതാംബുചരണാ ബ്രാഹ്മം-പൂളസ് പുവും കരയും അക്ഷതവും വെള്ളവും കൂടിയ ഹവിസ്സുകൊണ്ട് ബ്രഹ്മഗ്രഹത്തിനും, ഭൂതക്രൂരാന്ധസാ അന്ത്യം- ഹാരിദ്രാദിതേമ്മും കൂടിയ ഭൂതക്രൂരഹവിസ്സുകൊണ്ട് ഒമ്പതാംദിവസം ഭൂതഗ്രഹത്തിനും, സർപ്പിസ്സക്ത ഉപയോദധീന്ദുലതികാബ്ഗന്ധാന്ധസാ ഐന്ദ്രം- നെയ്യും അരിവറുത്തുപൊ

ടിച്ചുള്ള പാലും തേനും ഇഴിഞ്ഞ [illegible] ശർക്കരയും കൂടിയ ഹവിസ്സുകൊണ്ട് ഇന്ദ്രഗ്രഹത്തിന്നു, വൈണവപായസേന ഉഴുന്നു-മുളയരിയിട്ടു പാല്ക്കുട്ടി വെച്ചിട്ടുള്ള പായസം കൊണ്ട് നാലാംദിവസം ഗന്ധർവ്വഗ്രഹത്തിന്നു, ജലപുഷ്പാജ്യാന്ധസാ പാത്രം-വെള്ളവും താമരപ്പൂവും നെയ്യും കൂടിയ ഹവിസ്സുകൊണ്ട് അഞ്ചാംദിവസം യക്ഷഗ്രഹത്തിന്നു, ദോഷാകംബൂളൈഃ സുരക്തകന്യാമാംസധാ ഗന്ധകൈഃ രാക്ഷസം-ചോരത്തുള്ളം കവുങ്ങിൻപൂവും [illegible] ചെമ്പരത്തിപ്പൂവും അഷ്ടഗന്ധവും കൂടിയ ഹവിസ്സുകൊണ്ട് ആറാംദിവസം രാക്ഷസഗ്രഹത്തിന്നു, സതൈലപക്വപായസൈഃ [illegible] തമസ്യമാംസകൃസരൈഃ [illegible] മഞ്ഞളും മലരും ഉഴുന്നുപരിപ്പും മത്സ്യമാംസപ്രതിനിധിയായ വത്സരം എള്ളുവറുത്തതും തേനും കൂടിയ ഹവിസ്സുകൊണ്ട് ഏഴാംദിവസം പിശാചഗ്രഹത്തിന്നു, ഗുളമുദ്ഗാന്നം-ശർക്കരയിട്ടു വെന്ത ഹവിസ്സുകൊണ്ട് എട്ടാംദിവസം വിഷ്ണുഗ്രഹത്തിന്നു, ത്രിമധുപായസൈഃ വൈഷ്ണ-പാല്പായസം നെയ്യും കൂടിയ ഹവിസ്സുകൊണ്ട് വിഷ്ണുഗ്രഹത്തിന്നു, [illegible] സ്കന്ദം-തൈരും നെയ്യും തേങ്ങാപ്പാലും കൂടിയ ഹവിസ്സുകൊണ്ട് സ്കന്ദഗ്രഹത്തിന്നു, നിശാമധ്യേഭ്യൃത് കൃസരേണ അന്നം-മഞ്ഞളും തൈരും എള്ളുവറുത്തതും കൂടിയ ഹവിസ്സുകൊണ്ട് പതിനൊന്നാം ദിവസം രുദ്രഗ്രഹത്തിന്നു, സാജ്യക്ഷീരാന്ധസാ അന്നം-പാലും നെയ്യും കൂടിയ ഹവിസ്സുകൊണ്ടു പന്ത്രണ്ടാംദിവസം ശിവഗ്രഹത്തിന്നു, ബലിം ഹരേത്-ബലിയെ തൂകു.

ഗ്രഹേന്ദ്ര നിദ്ര്യാമകരാജമാദേഃ
ബീജേ വിപശ്യസ്യപാദ്യയുഗ്മേ
സ്കന്ദ ഗ്രഹേ ഭൂ ബലിരഷ്ടമേഽന്നി
ഗൈരുക്ഷളോ [illegible] പരസ്പരാത്. ൨൦

അത്ര ഗ്രഹേ നിദ്ര്യാമകരാജമാദേഃ ബീജേ-ഇവിടെ സ്വല്പഹന്ത്യങ്ങൾ ചാമയും വലിയ പയറും കൂടാതെ താനിക്ക വിധിച്ചിരിക്കുന്ന മുളദ്രവ്യങ്ങളെക്കൊണ്ട് മുളയിട്ടിരിക്കുന്നേടത്തു, ഉപാദ്യയുഗ്മം വിപശ്യസ്യം-ഈ മന്ത്രങ്ങളിൽ രണ്ടാമത്തേതു മൂന്നാമതായിട്ടും മൂന്നാമത്തേതു രണ്ടാമതായിട്ടും വേണം. അപ്പോൾ ബ്രഹ്മഗ്രഹേഭ്യഃ എന്നു കഴിഞ്ഞാൽ രണ്ടാംദിവസം ഇന്ദ്രഗ്രഹേഭ്യഃ എന്നും

മൂന്നാംദിവസം ഭൂതഗ്രഹേഭ്യഃ എന്നും വേണം. ബലിദ്രവ്യങ്ങളും അതതിന്റേതായിട്ടുവരണം. നാലാംദിവസം തുടങ്ങി ഏഴാം ദിവസംവരെയും ഗന്ധർവ്വയക്ഷരാക്ഷസപിശാചഗ്രഹങ്ങൾ തന്നെ. അഷ്ടമേ അഹനി ഭൈരവേന സ്കന്ദഗ്രഹേഭ്യഃ ബലിഃ-എട്ടാംദിവസം ശർക്കരപ്പായസംകൊണ്ട് സ്കന്ദഗ്രഹങ്ങൾക്കായിക്കൊണ്ട് ബലിയെ ച്ചെയ്‌വൂ. തതഃ പരസ്താത് ക്ഷൈരേയേണ ച—ഒമ്പതാംദിവസം തുടങ്ങി കഴിവോളം പാൽപ്പായസം കൊണ്ടുതന്നെ സ്കന്ദഗ്രഹ ങ്ങൾക്ക ബലിയെച്ചെയ്‌വൂ. എട്ടാംദിവസം തുടങ്ങിയാൽ സ്കന്ദ ഗ്രഹേഭ്യോ നമഃ എന്നു തന്നെ ബലിമന്ത്രം.

ഹാരിദ്രം ദധിലാജസക്തുപലലാ-
ഢ്യം ഭൂതക്രൂരാഹ്വയം
പ്രാചീനം തിലതണ്ഡുലം പരമൗദു-
മ്ബം ലാജധാനാചിതം
യാക്ഷം നാഗമശനാദി കേരരസശാ-
ലീപിഷ്ടസക്തൂത്തരം
പാഃശോജാക്ഷാമന്നപൂപപരം
ഗൌളൌദനം സപ്തമം. ൬. ൧

ദിവസേഽഷ്ടമേ പായസാന്നം
കൃസരം നവമേ പായസാന്നമത ഊർദ്ധ്വം
ദ്രവ്യാണി വിഷ്ണുദുർഗാ-
ഹരീശഷണ്മാതുരേഷ്വാഹുഃ. ൬. ൨

വിഷ്ണുദുർഗ്ഗാഹരീശഷണ്മാതുരേഷു—വിഷ്ണുവിങ്കലും ദുർഗ്ഗയിങ്കലും ശങ്കരനാരായണങ്കലും സുബ്രഹ്മണ്യങ്കലും, ഹാരിദ്രം ദധിലാജസക്തുപലലാഢ്യം ഭൂതക്രൂരാഹ്വയം പ്രാചീനം—മഞ്ഞളും തയിരും മലരും അരിവറുത്തു പൊടിച്ചതും എള്ളുവറുത്തതും കൂടിയ ഹവിസ്സ് ഒന്നാംദിവസം ഭൂതഗ്രഹത്തിന്നു ഭൂതക്രൂരമെന്നു പേരാകുന്നതും. തിലതണ്ഡുലം പരം—എള്ളും അരിയും കൂടിയ ഹവിസ്സ് രണ്ടാംദിവസം പിതൃഗ്രഹത്തിന്നു, ലാജധാനാചിതം ഉദുംബം യാക്ഷം—മലരും അരിവറുത്തതും ഉഴുന്നും കൂടിയ ഹവിസ്സ് മൂന്നാം ദിവസം യക്ഷഗ്രഹത്തിന്ന്. കേരരസശാലീപിഷ്ടസക്തു നാഗം—തേങ്ങാപ്പാലും നെല്ല് അരച്ചതും അരി വറുത്തതും കൂടിയ ഹവിസ്സ്

നാലാംദിവസം നാഗഗ്രഹത്തിന്ന്. പായസാജ്യാക്ഷതം ഉത്തരം– താമരപ്പൂവും അക്ഷതവും ഹവിസ്സും കൂടിയത് അഞ്ചാംദിവസം ബ്രഹ്മഗ്രഹത്തിന്ന്. അന്നപൂപം അപരം-ഹവിസ്സും അപ്പവും കൂടി ആറാംദിവസം ശിവഗ്രഹത്തിന്ന്. ഗൌളൌദനം സപ്തമം– ശർക്കരപ്പായസം ഏഴാംദിവസം വിഷ്ണുഗ്രഹത്തിന്നും, അഷ്ടമേ ദിവസേ പയോന്നം–എട്ടാം ദിവസം പാൽപ്പായസം വിഷ്ണുഗ്രഹത്തിന്നും, നവമേ കൃസരം– ഒമ്പതാംദിവസം എള്ളുവറുത്തതും ഹവിസ്സും കൂടി വിഷ്ണുഗ്രഹത്തിന്നും, അത ഊർദ്ധ്വം പയോന്നം– പത്താംദിവസം മുതൽ പാൽപ്പായസം തന്നെയും, ദ്രവ്യാണി ഉശന്തി–ബലിദ്രവ്യങ്ങളെ ഇച്ഛിക്കുന്നു.

ഭൂതാന്നൈസ്തൈലമാംസൌദനരജനിരജഃ–
സക്തുഭിർലാജധാനാ–
ദധ്യൌദനൈസ്തഥാ തണ്ഡുലപിഷ്ടമലരജഃ–
സക്തുകേരീപയോന്നൈഃ
സ്യാത് പദ്മവ്രീഹിദൂർവാക്ഷതയവതിലസി–
ദ്ധാർത്ഥഗന്ധൈർഗുളാന്നൈർ–
ഭൈക്ഷ്യാന്നൈർദ്ദധികാന്നൈർബ്ബലിരിഹ കഥിതാ–
ന്നൈഃ ക്രമാദ് ഭൂതനാഥേ. ൨൩.

ഭൂതനാഥേ- ശാസ്താവിങ്കൽ, ഭൂതാന്നൈഃ–ഒന്നാംദിവസം ഹരിദ്രാദിഭൂതക്രൂരഹവിസ്സുകൊണ്ടും, തൈലമാംസൌദനരജനിരജസ്സക്തുഭിഃ–രണ്ടാംദിവസം എണ്ണയും മാംസപ്രതിനിധിയായ വത്സനം മഞ്ഞൾപ്പൊടിയും അരി വറുത്തതും കൂടിയ ഹവിസ്സുകൊണ്ടും, ലാജധാനാദധ്യൌദനൈഃ-മൂന്നാംദിവസം മലരും അരിവറുത്തതും തൈരും ഊമന്നം കൂടിയ ഹവിസ്സുകൊണ്ടും, തഥാ തണ്ഡുലപിഷ്ടമലരജസ്സക്തുകേരീപയോന്നൈഃ-നാലാംദിവസം വെളുത്ത അരിപ്പൊടിയും അരി വറുത്തതും തേങ്ങാപ്പാലും കൂടിയ ഹവിസ്സുകൊണ്ടും, പദ്മവ്രീഹിദൂർവാക്ഷതയവതിലസിദ്ധാർത്ഥഗന്ധൈഃ– അഞ്ചാംദിവസം താമരപ്പൂവും നെല്ലും കറുകയും അക്ഷതവും യവവും എള്ളും കടുകും അഷ്ടഗന്ധവും കൂടിയ ഹവിസ്സുകൊണ്ടും, ഗുളാന്നൈഃ–ആറാം ദിവസം ശർക്കരപ്പായസം കൊണ്ടും, ഭൈക്ഷ്യാന്നൈഃ–ഏഴാംദിവസം പാൽപ്പായസം കൊണ്ടും, ദധി

കാലെന്നു്_എട്ടാംദിവസം തൈരിൽ വീഴ്ത്തി വെന്ത ഹവിസ്സുകൊണ്ടും, ചരുവെന്നു്_ഒമ്പതാംദിവസം പുഷ്പങ്ങളോടുകൂടിയ ഹവിസ്സുകൊണ്ടും, ഇതി ബലിഃ സ്യാത്_ഇവിടെ ബലി ഭവിക്കും.

പൌർവ്വാഹ്നികേ പ്രേതബലീൻ സരൂപാൻ
സംഗൂഢപീഠാദിചിതീസ്തഥൈതാൻ
ബീജാങ്കുരാൻ മന്ത്രിവരാധിവാസ-
കർമ്മണ്യമുഷ്മിൻ വിനിയോജയേച്ച. ൨. ൮

മന്ത്രിവരഃ_ആചാര്യശ്രേഷ്ഠൻ, അമുഷ്മിൻ അധിവാസകർമ്മണി-ഈ മുളയ്ക്കു് ഉപാംഗമായിരിക്കുന്ന അധിവാസദിവസത്തുങ്കൽ, പൌർവ്വാഹ്നികേ_നേരത്തെതന്നെ ഒരു പൂജകഴിഞ്ഞാൽ, പ്രേതബലീൻ_സംഗൂഢപീഠാദിചിതീൻ_പുറവും അട്ടിവസത്തെ ബലിയും തൂകി പീഠശക്തിയും ബീജഗതശക്തിയും ഉപാസിച്ച്, സരൂപാൻ ഏതാൻ ബീജാങ്കുരാൻ_മനോഹരങ്ങളായിരിക്കുന്ന മുളപ്പാലികകളെ, അധിവാസകർമ്മണി വിനിയോജയേത്-ധ്യാനാധിവാസത്തിന്റെ ശയ്യാപൂജകഴിഞ്ഞാൽ ശയ്യയുടെ പുറവും കൊണ്ടുചെന്നു വച്ചപ്പൂ.

സംസ്ഥാപ്യ കേതും ബലിപീഠബാഹ്യേ
ധ്വജോപതാകാനിജവാഹനാഢ്യം
ത്രിസന്ധ്യമഭ്യർച്ച്യ കിരേദ് ബലിം ച
തത്പ്രക്രിയാം വച്മി മഹോത്സവേഽതഃ.
൨. ൯

ബലിപീഠബാഹ്യേ-മുളയിട്ടാൽ രാത്രിയിൽ വലിയ ബലിക്കല്ലിന്റെ പുറത്തു് മൂന്നു കോൽ മാറിക്കഴിച്ചു്, ധ്വജോപതാകാനിജവാഹനാഢ്യം കേതും സംസ്ഥാപ്യ-മണിയും മാലയും കൊടിക്കൂറയും വാഹനവും കൂടി ഇരിക്കുന്ന കവുങ്ങുകൊണ്ടുള്ള കൊടിമരത്തെ നാട്ടി വാഹനത്തെ പൂജിപ്പൂ. ത്രിസന്ധ്യം അഭ്യർച്ച്യ ബലിം കിരേത് പകലിന്നു നിത്യവും മൂന്നു നേരവും കൊടിമരത്തും മൂട്ടിൽ വാഹനത്തിന്നു് അർച്ചിച്ചു ബലിയും തൂകണം. തത്പ്രക്രിയാം മഹോത്സവേഽതോ വച്മി_കൊടിമരം നാട്ടുന്നതിന്റെ ക്രിയ മേലാൽ പടലത്തിൽ ഉത്സവക്രിയയിങ്കൽ പറയുന്നുണ്ടു്.

ഇങ്ങിനെ മുളയിടുന്നതിനെ പറഞ്ഞിട്ട് ബിംബപരിഗ്രഹത്തെ പറയുന്നു:—

അധിവാസവിധാനവാസരാത് പ്രാ-
ഗഥ തുൎയ്യേ/ഹനി സാധകഃ സ്വക്ലൃപ്താം
പ്രതിമാം പരിഗൃഹ്യ കാരവൎയ്യാ-
ദപരാഹ്ണേ/പ്സ്വധിവാസയേച്ച ശൈലീം. [൨൬

സാധകഃ-ആചാൎയ്യൻ, അധിവാസവിധാനവാസരാത് പ്രാക് തുൎയ്യേ അഹനി-പ്രധാനാധിവാസദിവസത്തിങ്കൽനിന്നു മുമ്പിൽ നാലാംദിവസത്തിങ്കൽ; സ്വക്ലൃപ്താം (ശൈലീം) പ്രതിമാം കാരവൎയ്യാത് പരിഗൃഹ്യ-നല്ല ലക്ഷണങ്ങളോടുകൂടിയുണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്ന ശിലാമയമായ മൂലബിംബത്തെ ശില്പിയുടെ കൈയിൽ നിന്നു പരിഗ്രഹിച്ചിട്ട്; അപരാഹ്ണേ അപ്സു അധിവാസയേൽ-അപരാഹ്ണസമയത്തിങ്കൽ തീൎത്ഥജലത്തിൽ അധിവസിപ്പിക്കണം.

അതിന്റെ ക്രിയകളെ പറയുന്നു:—

സ്നാത്വാ സമാചമ്യ സമഞ്ജിതാത്മാ
മന്ത്രീ സമഭ്യൎച്ച്യ ഗണാധിനാഥം
സന്തൎപ്പ്യ വിപ്രാൻ ശിവദിക്പ്രക്ലൃപ്ത-
മണ്ഡപേ നേത്രവിധിം വിദധ്യാത്. ൨൭

മന്ത്രീ സ്നാത്വാ സമാചമ്യ സമഞ്ജിതാത്മാ-ആചാൎയ്യൻ കുളിച്ചു കോടിവസ്ത്രമുടുത്തു കാലും കഴുകി സ്ഥാനാന്തരത്തിങ്കൽ ഇരുന്നു ദേഹശുദ്ധിശംഖപൂരണാത്മാരാധനകളെച്ചെയ്തു; ഗണാധിനാഥം സമഭ്യൎച്ച്യ-സ്വസ്തികത്തിൽ ഗണപതിയെ പൂജിച്ചു [മുമ്പിൽ സ്വസ്തികത്തിൽ നെല്ലുമരിയുമിട്ടു പീഠം കല്പിച്ച് അതിൽ പൊന്നുംകിണ്ണവും തുളസിയും വെച്ചു പീഠപൂജ തുടങ്ങി കൂൎച്ചന്യാസാന്തം ചെയ്തു തേങ്ങാ നെയ്യുംകൂട്ടി നിവേദിച്ചു മൂലംകൊണ്ടു പൂജിപ്പൂ. അതിന്റെ വടക്കുഭാഗത്തു പല്ലകം വിരിച്ച് അതിൽ തന്റെ തന്റെ ശോധനദ്രവ്യങ്ങളെയും വെച്ചു ശോഷണാദിത്രയം ചെയ്തു അൎഘ്യം കൊണ്ടു പൂജിച്ചു മൂലം പത്തു ജപിപ്പൂ.]; വിപ്രാൻ സന്തൎപ്പ്യ-പിന്നെ ബ്രാഹ്മണഭോജനങ്ങളെയും ചെയ്തു, ശിവദിക്പ്രക്ലൃപ്തമണ്ഡപേ നേത്രവിധിം വിദധ്യാത്-ഈശകോണിൽ ബിംബപരിഗ്രഹത്തിന്നായിട്ടു കെട്ടി അലംകരിച്ചിരിക്കുന്ന മണ്ഡപത്തിൽ പോയി നേത്രോല്ലേഖനത്തെ ചെയ്വൂ.

സംയോജ്യാജ്യമധു സുവർണ്ണചഷകേ
സഞ്ജപ്യ മധുപ്രകൃതികം
ശുദ്ധസാലയസമ്മുഖീനശയനീ-
യന്യസ്തബിംബാക്ഷിണീ
സൂച്യഗ്രേണ വിലിഖ്യ സാജ്യമധുനാ
തക്ഷ്ണാ സമുൽകീർണ്ണേ തേ
പ്രോക്ഷ്യാപൂർയ്യ തഥൈവ സാജ്യമധുനാ
ശയ്യാദി തക്ഷ്ണേർപ്പയേൽ. ൨൩

സുവർണ്ണചഷകേ ആജ്യമധു സംയോജ്യ മധുപ്രകൃതികം സഞ്ജപ്യ—പൊന്നുംകിണ്ണത്തിൽ തേനും നെയ്യും കൂട്ടിയതിനെ 'മധുവാതാ' ഇത്യാദി മൂന്ന് ഋക്കുകളെ തൊട്ടു ജപിച്ച് ശുദ്ധസാലയസമ്മുഖീനശയനീയന്യസ്തബിംബാക്ഷിണീ— പ്രാസാദത്തിനെ നോക്കിയിരിക്കുന്ന ശയ്യയിങ്കൽ ശില്പിയാൽ കിടത്തിയിരിക്കുന്ന ബിംബത്തിന്റെ കണ്ണുകളെ, സാജ്യമധുനാ സൂച്യഗ്രേണ വിലിഖ്യ—തേനും നെയ്യും പുരിച്ചിരിക്കുന്ന പൊന്നുംഊശിയുടെ അഗ്രം കൊണ്ടു കണ്ണുകളെ കീറിയാൽ, തക്ഷ്ണാ തേ സമുൽകീർണ്ണേ—ശില്പി അടുത്തു വന്ന് ആ കണ്ണുകളെ ശസ്ത്രംകൊണ്ട് ഉണ്ടാക്കിയാൽ, പ്രോക്ഷ്യ സാജ്യമധുനാ തഥൈവ ആപൂർയ്യ — ആചാർയ്യൻ ചെന്ന് വെള്ളംകൊണ്ടു ബിംബത്തെ തളിച്ച് ശേഷമുള്ള തേനും നെയ്യും കൂട്ടിയതിനെ കണ്ണിൽ നിറച്ച്; ശയ്യാദി തക്ഷ്ണേ അർപ്പയേൽ—അവിടെ ഉപയുക്തങ്ങളായ ശയ്യ തുടങ്ങിയുള്ളവയെ ശില്പിക്കായിക്കൊണ്ടു കൊടുപ്പൂ.

ശയ്യായാം ശയിതസ്യ ശർവ്വഗുഹയോർ-
ബിംബസ്യ ദദ്യാദ് ബലിം
ദദ്യാദ്ദിക്ഷ്വാജ്യപലപായസേന പരിതഃ
പ്രാദേശാദധ്യുന്നതേന
മൂർധന്യക്ഷതസർഷപാച്ഛദകുസുമം
ന്യസ്യേത് ത്രിസൂത്ര തതഃ
സൂത്രം ചന്ദനചർച്ചിതം ച മണിരേ-
ഖായാമനന്നാ ക്ഷിപേത്. ൨൪

ശിവന്റെയും സുബ്രഹ്മണ്യന്റെയും വിശേഷം:—ശയ്യായാം ശയിതസ്യ ശർവ്വഗുഹയോഃ ബിംബസ്യ—ശയ്യയിങ്കൽ കിടത്തിയിരി

ക്കന്ന ശിവലിംഗത്തിന്റേയും സുബ്രഹ്മണ്യബിംബത്തിന്റേയും, രാജ്യാജ്യാജ്ഞപലപായസേന, ദേവതാഭ്യോന്നാ പരിതഃ പ്രാക് ബലിം ദദ്യാത്-കട്ടകം നെയ്യും കൂട്ടി ഇരിക്കുന്ന പായസാന്നം കൊണ്ടു "ദേവതാഭ്യഃ പിതൃഭ്യഃ" ഇത്യാദിമന്ത്രംകൊണ്ടു കിഴക്ക തുടങ്ങി എട്ടു ദിക്കിലും മുമ്പിൽ തന്നെ ബലിയെ തൂകു. തതഃ ത്രിനേത്രേ മൂർദ്ധ്നി-പിന്നെ ശിവലിംഗത്തിന്റെ ശിരസ്സിങ്കൽ, അക്ഷതസഷ്പാച്ഛകസുമം ന്യസേത്-അക്ഷതവും കട്ടകം വെളുത്ത പൂക്കളും കൂടി ന്യസിപ്പൂ. ചന്ദനചച്ചിതം സൂത്രം അനേന മണിരേഖായാം ക്ഷിപേത്-പിന്നെ ചന്ദനപങ്കത്തിൽ മുക്കിയിരിക്കുന്ന നൂൽചരടിനെ ഈ പറയുന്ന മന്ത്രംകൊണ്ടു മണിരേഖയിങ്കൽ സ്പർശിപ്പിച്ചു വയ്പൂ.

"ഓം നമോ ഭഗവതേ രുദ്രായ
ഹിരണ്യരേതസേ മഹാത്മനേ
ശിവായ ശിവരൂപായ
ഉമാപ്രിയായ നമോ നമഃ."

ഇതു ചരടിനെ ഇടുവാനുള്ള മന്ത്രം.

സംപ്രോക്തക്രമതോ വിലോചനവിധിം
കുര്യാദ് ഗൃഹേ/ഥദാപരേ
/ഘോരേണാജ്യമധു സദ്യോജ്യ മധുമ-
ന്ത്രം പ്രജപ്യാമുനാ
സൂച്യഗ്രേണ വിലിഖ്യ ലക്ഷ്മമനിരേ-
ഖാപാർശ്വപാരഖാനപി ച
തക്ഷ്ണാ തദ്വിരചയ്യ സർവമഥ ദ-
ധ്യാജ്യേന സംപൂരയേത്. ൩൦

അഥ ഗൃഹേ സംപ്രോക്തക്രമതഃ വിലോചനവിധിം കുര്യാത്-പിന്നെ ബലി തൂകിയാൽ സുബ്രഹ്മണ്യങ്കൽ പറഞ്ഞ പോലെ ആജ്യമധുകൊണ്ടു നേത്രോന്മേഷണത്തെച്ചെയ്‌വൂ. ശിവേ അഘോരേണ ആജ്യമധു സദ്യോജ്യ മധുമന്ത്രം പ്രജപ്യ-ശിവങ്കൽ അഘോരനെക്കൊണ്ടു നെയ്യും തേനും കൂട്ടി പൂജിച്ചു 'മധുവാതാ' ഇത്യാദി മൂന്നു ഋക്കും ജപിച്ചാൽ, സൂച്യഗ്രേണ അമുനാ

മണിരേഖാപാർശ്വരേഖോപചിതം ലക്ഷ്മ വിലിഖ്യ-സൂച്യഗ്രം കൊണ്ടു ആജ്യമധുക്കളെ എടുത്ത് ലക്ഷണത്തേയും മണിരേഖയേയും പാർശ്വരേഖകളേയും ലേഖനംചെയ്തു, തക്ഷ്ണാ തദ്വിരചയ്യ മധ്വാജ്യേന സർവം പൂരയേത്-ശില്പിയെക്കൊണ്ട് ലക്ഷ്മാദി രേഖകളെ ഉണ്ടാക്കിച്ചാൽ തളിച്ച തേനും നെയ്യും കൂട്ടിയതു കൊണ്ട് അവറ്റെ പൂരണം ചെയ്വൂ.

സന്തുഷ്ടേന തക്ഷ്ണാ നിജായതനവദ്
ഭദ്രാസനേ സ്ഥാപിതം
തക്ഷ്ണാ തത്കരതഃ പ്രഗൃഹ്യ യജമാ-
നേനാഥ തത് പ്രാപിതം
താരേണ പ്രവിലോക്യ തച്ചരണയോ-
സ്താരം പ്ലുതം പ്രോച്ചരൻ
ഗൃഹ്ണീയാന്മന്ത്രബിംബമുദ്ഗതകുശാ-
ഗ്രാഭ്യാം കരാഭ്യാം ഗുരുഃ. ൩൫

ഗുരുഃ സന്തുഷ്ടേന തക്ഷ്ണാ-ആചാര്യൻ സമ്മാനങ്ങളെ കൊടുത്തു സന്തോഷിപ്പിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ശില്പിയെക്കൊണ്ട്; നിജായതനവത് ഭദ്രാസനേ സ്ഥാപിതം-പ്രാസാദത്തിങ്കൽ ഭാവിയായിരിക്കുന്ന പ്രതിഷ്ഠയിങ്കലേപ്പോലെ മുഖംവരുമാറ് മരംകൊണ്ട് ഉണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്ന ഭദ്രപീഠത്തിങ്കൽ വച്ചിട്ട്. അഥ യജമാനേന തത്കരതഃ പ്രഗൃഹ്യ-പിന്നെ ഉടയാളരാൽ ശില്പിഹസ്തത്തിങ്കൽ നിന്നു ബിംബത്തെ പ്രതിഗ്രഹിച്ച്; പ്രാപിതം ബിംബം താരേണ പ്രവിലോക്യ-ആചാര്യനായിക്കൊണ്ടു കൊടുക്കുന്നപ്പോൾ ബിംബത്തെ പ്രണവംകൊണ്ട് കേശാദിപാദാന്തം നോക്കി; പ്ലുതം താരം പ്രോച്ചരൻ-പ്ലുതമായിട്ട് പ്രണവത്തെ ജപിച്ച്; ഉദ്ഗതകുശാഗ്രാഭ്യാം കരാഭ്യാം മന്ത്രബിംബം ഗൃഹ്ണീയാത്-രണ്ടു കൈയിലും പിടിച്ചിരിക്കുന്ന ദർഭാഗ്രങ്ങളെക്കൊണ്ട് ബിംബത്തിൽ പാദാഗ്രങ്ങളിൽ അഭിവാദ്യരൂപേണ തൊട്ട് ബിംബത്തെ പരിഗ്രഹിപ്പൂ.

അനന്തരം ശോധ്യങ്ങളെ പറയുന്നു:—

പാദ്യാദർഘ്യകധന്യമാല്യലളിതമാ-
സ്തൂരാംബുഭിഃ ശ്രീപതൗ
സാജ്യൈശ്ചൈശകവല്ലുദ്ഭസിതാച്യു-
ഷ്ണൈർഗന്ധതോയൈഃ ശിവേ

അപ്ക്ഷൌദ്രാജ്യകദർഭവല്കസമൃദ്-
ഭിശ്ചാജ്ഞിതേശേ മധ്വ-
ദ്ധ്വസ്ഥാജ്യേന ഹരീരിതേന മഹിഷാ-
രാവംബുദർഭാദിനാ. ൩൨

ശ്രീപതൌ പാഠേ ദർകയേന ബാലാഗ്ര്യതാമ്രൂതാംബുഭിഃ -വിഷ്ണുവിങ്കൽ വെള്ളവും ദർഭമൃത്തിയും പശുവിന്റെ ബാലാഗ്രരോമവും നെയ്യും കടലപ്പൊടിയും വെള്ളവും ഇവറ്റെക്കൊണ്ട് ബിംബത്തെ ശോധിപ്പൂ. ശിവേ സാജ്യക്ഷൌദ്രകവല്കൂർദ്ഭസിതചൂർണ്ണൈഃ ഗന്ധാംബുഭിഃ-ശിവങ്കൽ നെയ്യും തേനും തൊലികളും മണ്ണുകളും ഭസ്മവും മുദ്ഗാദി പൊടികളും അഷ്ടഗന്ധജലവും ഇവറ്റെക്കൊണ്ടു ശോധിപ്പൂ. അജേതരേ അപ്ക്ഷൌദ്രാജ്യകദർഭവല്കസമൃദ്ഭിഃ -ശങ്കരനാരായണങ്കൽ വെള്ളവും തേനും നെയ്യും തൊലികളും മണ്ണുകളും വെള്ളവും ഇവറ്റെക്കൊണ്ടു ശോധിപ്പൂ. മഹിഷാരൌ മധ്വദ്ധ്വസ്ഥാജ്യേന ഹരീരിതേന അംബുദർഭാദിനാ-(മഹിഷമർദ്ദിനിയിൽ) വിഷ്ണുവിങ്കൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന ജലദർഭാദികളിൽ നെയ്യുടെ മുമ്പിൽ തേനും കൂട്ടിക്കൊള്ളൂ. അപ്പോൾ വെള്ളം ദർഭ പശുബാലാഗ്രം നെയ്യ് തേന് കടലപ്പൊടി വെള്ളം ഇവകൊണ്ട് ശോധിപ്പൂ.

ദർഭാദ്യൈഃ പ്രത്യുമഗോഘൃതമന്യ-
രാബ്ഗോമയാദ്ഭിർഗ്ഗുഹേ
പാഠശാസ്തൃന്നിജകല്പദർഭജലമ-
ധ്വാജ്യൈസ്സമാന്യൈരപൈഃ
വിഘ്നേ ശൌരി സാംബുദർഭകശരു-
ത്വക്ഗവ്യൈഃ ശാലിപി-
ഷ്ടാദ്ഭിശ്ച ക്രമതഃ സപത്നമഥനാ
സ്വാദസ്ത്രേണ വാ ശോധയേത്. ൩൩

ഗുഹേ ദർഭാദ്യൈഃ പ്രത്യുമഗോഘൃതമന്യൂരാബ്ഗോമയാദ്ഭിഃ-സുബ്രഹ്മണ്യങ്കൽ ദർഭമൃത്തിയും മണ്ണും തൊലികളും വെള്ളവും പശുവിന്റെ ബാലാഗ്രരോമവും നെയ്യും കടലപ്പൊടിയും വെള്ളവും ഗോമയജലവും ഇവറ്റെക്കൊണ്ടും; വിഘ്നേ പാഠശാസ്തൃന്നിജകല്പദർഭജലമധ്വാജ്യൈഃ സമാന്യൈരപൈഃ-ഗണപതിയിങ്കൽ

വെള്ളവും മണ്ണും തന്റെ തോലികളും ദർഭമുഷ്ടിയും വെള്ളവും തേനും നെയ്യും കടലപ്പൊടിയും ഇവററകൊണ്ടും; ശാസ്തരി സാംബുദർഭകുശമൃത്പഞ്ചഗവ്യകൈഃ ശാലിപിഷ്ടാദിഭിഃ ച–ശാസ്താവിങ്കൽ വെള്ളവും ദർഭകളും കുശയും മണ്ണും തോലികളും പഞ്ചഗവ്യവും നെല്ലു പൊടിച്ചതും വെള്ളവും ഇവററകൊണ്ടും; സ്വമൂലമന്ത്രാ സ്വാസ്ത്രേണ വാ ക്രമതഃ ശോധയേത്-തന്റെ മൂലമന്ത്രംകൊണ്ടുതാൻ തന്റെ അസ്ത്രംകൊണ്ടുതാൻ ബിംബത്തെ യഥായോഗ്യമാകുംവണ്ണം ശോധിപ്പൂ.

മുദ്ഗനിശായവശാലീ
ഗോധൂമസുവർണ്ണജാനി ചൂർണ്ണാനി
സ്ഥാണൌ സ്വബിംബകലശാ-
ദ്യവഗന്തവ്യം മൃദാദി സർവ്വേഷു. ൯൨

സ്ഥാണൌ-ശിവങ്കൽ, മുദ്ഗം-ചെറുപയറ്, നിശാ-മഞ്ഞൾ, യവം- അതുതന്നെ; ഗോധൂമം-ഗോതമ്പ്, സുവർണ്ണം-പൊന്ന് ചൂർണ്ണാനി-ഇവ ഒക്കെയും പൊടിച്ചതു കൂട്ടിയതു പൊടികൾ, സർവ്വേഷു മൃദാദി സ്വബിംബകലശാത് അവഗന്തവ്യം- എല്ലാ ദേവന്മാരിലും മണ്ണുകൾ തോലികൾ ഇത്യാദി തന്റെ ബിംബശുദ്ധികാലത്തുങ്കൽ പറയുന്നതു് എടുത്തുകൊള്ളണം.

അഥാലംകൃത്യ ഗന്ധാദ്യൈഃ
കുര്യാന്നീരാജനം ശിവേ
വിഷ്ണ്വാദൌ നിജഹോമാന്തേ
വിഘ്നാദൌ കൌതുകാന്തതഃ. ൯൩

അഥ ശിവേ ഗന്ധാദ്യൈഃ അലംകൃത്യ നീരാജനം കുര്യാത്-ശോധനചെയ്താൽ ശിവങ്കൽ ഗന്ധപുഷ്പമാലകൾകൊണ്ടു് അലങ്കരിച്ചു നീരാജനത്തെ ഉഴിവൂ. വിഷ്ണ്വാദൌ നിജഹോമാന്തേ-വിഷ്ണുവിനും ദുർഗ്ഗയ്ക്കും സുബ്രഹ്മണ്യനും അക്ഷതഹോമംചെയ്തു സമ്പാതസ്പർശനം ചെയ്താൽ നീരാജനം ഉഴിവൂ. വിഘ്നാദൌ-ഗണപതിക്കും ശങ്കരനാരായണനും ഇവരുടെ കാപ്പുകെട്ടിയാലും ശാസ്താവിനു അലങ്കരിച്ചാലും നീരാജനത്തെ ഉഴിവൂ.

ഇനി അക്ഷതഹോമത്തെ പറയുന്നു: —

അഗ്രേഽഗ്നിം വിനിധായ തത്ര വിധിവദ്
വിഷ്ണൌ സദുർഗ്ഗാഗുഹേ
പ്രത്യേകം ശതശശ്ശമീദളമിള-
ദ്ഭിഃ സാജ്യൈരക്ഷതൈഃ
സപ്തവ്യാഹൃതിഭിർജ്ജുഹോതു ജിനവ-
ർണ്ണേനാത്ര പൂർണ്ണാഹുതൌ
സമ്പാതം പ്രതിമാംഗപൂർത്തിവിധയേ
പാദാദിഷു പ്രാപ്പയേത്. ൩൬

അത്ര സദുർഗ്ഗാഗുഹേ വിഷ്ണൌ—ഇവിടെ ദുർഗ്ഗയിങ്കലും സുബ്രഹ്മണ്യങ്കലും വിഷ്ണുവിങ്കലും; അഗ്രേ വിധിവദ് അഗ്നിം വിനിധായ—ബിംബാഗ്രഭാഗത്തിങ്കൽ കീറിത്തീയിട്ട തലോടി വ്ളാകി പരിസ്തരിച്ച് ആജ്യസംസ്കാരവും അഗ്ന്യലങ്കാരവും പീഠപൂജാദി നിവേദ്യത്തോളവും ചെയ്ത് ചാൺചമത ഇട്ട് പ്രണവവ്യാഹൃതി മൂലാഷ്ടാജ്യാഹുതി പൂർണ്ണാഹുതി ചെയ്താൽ; ശമീദളമിളദ്ഭിഃ സാജ്യൈഃ അക്ഷതൈഃ—വന്നിയിലയും നെയ്യും കൂട്ടി ഇളക്കിയിരിക്കുന്ന അക്ഷതങ്ങളെക്കൊണ്ടു; സപ്തവ്യാഹൃതിഭിഃ പ്രത്യേകം ശതശഃ ജുഹോതു-ഓം ഭൂഃ സ്വാഹാ ഓം ഭുവഃ സ്വാഹാ ഓം സ്വഃ സ്വാഹാ ഓം മഹഃ സ്വാഹാ ഓം ജനഃ സ്വാഹാ ഓം തപഃ സ്വാഹാ ഓം സത്യം സ്വാഹാ ഈ സപ്തവ്യാഹൃതികളെക്കൊണ്ടു വെവ്വേറെ നൂറെറ്റീതു ഉരു ഹോമിപ്പൂ. ഇടയിൽ പൂർണ്ണാഹുതികളും ചെയ്തു സമ്പാതവും ഉണ്ടാക്കൂ. അത്ര പൂർണ്ണാഹുതൌ ജിനവർണ്ണേന പൂർണ്ണാ—ഇവിടെ വിഷ്ണുവിങ്കൽ പൂർണ്ണാഹുതിക്കു ഗായത്രി വേണം. പിന്നെ വ്യാഹൃതി പ്രണവാദിഹോമം മുടിച്ചു പ്രസന്നപൂജയും ചെയ്ത് ഉപസിച്ചു വ്ളാകിയാരാധിപ്പൂ. പ്രതിമാംഗപൂർത്തിവിധയേ സമ്പാതം പാദാദിഷു പ്രാപ്പയേത്—ബിംബത്തിന്റെ അവയവപൂരണത്തിന്നായിക്കൊണ്ടു ആ സമ്പാതത്തെ പാദാഗ്രത്തിങ്കലും മുട്ടുകളിലും ഗുഹ്യപ്രദേശത്തും നാഭിയിങ്കലും ഹൃദയത്തിങ്കലും ശിരസ്സിങ്കലും കേശാന്താഗ്രത്തിങ്കലും വെവ്വേറെ ദ്രവ്യഹോമാനന്തരം സ്പർശിപ്പൂ.

ഇനി കൌതുകബന്ധനത്തെ പറയുന്നു:—

ഇഷ്ട്വാ ഗന്ധാദിഭിഃ കൌതുകമപി കലയേ-
ന്മൂലതോ വിഘ്നശർവ്വ-
ശ്രീശേ താരാദിരുദ്ധോപചരണമനുനാ-
ക്താഹുതേഃ പ്രാക് കുമാരേ
ചണ്ഡ്യാം ചക്രേണ വോർദ്ധ്വം മുരഭിദി ജലവാ-
സോദ്ധൃതേ സോപചാരേ-
ണാഷ്ടാർണ്ണേനാഷ്ടകേ പ്രാങ് നിജകലശവിധേർ-
ബീജമന്ത്രേണ മന്ത്രീ. ൩൭

വിഘ്നശർവ്വശ്രീശേ ഗന്ധാദിഭിഃ ഇഷ്ട്വാ മൂലതഃ കൌതുകം കലയേത്—ഗണപതിയിങ്കലും ശങ്കരനാരായണങ്കലും ശോധന കഴിഞ്ഞാൽ ഗന്ധപുഷ്പാദികളെക്കൊണ്ട് അലങ്കരിച്ച് കൌതുകത്തെ മൂലംകൊണ്ടു കെട്ടൂ. കുമാരേ ഉക്താഹുതേഃ പ്രാക് താരാദിരുദ്ധോപചരണമനുനാ—സുബ്രഹ്മണ്യന് അക്ഷതഹോമത്തിന്നു മുമ്പിൽ അലങ്കരിച്ച് പ്രണവപുടിതമായിരിക്കുന്ന ഉപചാരം കൊണ്ട് കൌതുകത്തെ ബന്ധിപ്പൂ. ചണ്ഡ്യാം ഉക്താഹുതേഃ ഊർദ്ധ്വം വാ ചക്രേണ—ദുർഗ്ഗയിങ്കൽ അക്ഷതഹോമത്തിന്നുമുമ്പിലും അക്ഷതഹോമം കഴിഞ്ഞാലും രണ്ടു പ്രകാരവും സുദർശനം കൊണ്ടു ബന്ധിപ്പൂ. മുരഭിദി ജലവാസോദ്ധൃതേ സോപചാരേണ അഷ്ടാർണ്ണേന—വിഷ്ണുവിങ്കൽ ജലാധിവാസത്തിങ്കൽനിന്ന ബിംബം എടുത്ത് ശുദ്ധ്യർഘ്യാദി ചെയ്താൽ അലങ്കരിച്ച് ഉപചാരവും അഷ്ടാക്ഷരവുംകൂട്ടി കൌതുകബന്ധനത്തെച്ചെയ്വൂ. അഷ്ടകേ നിജകലശവിധേഃ പ്രാക് ബീജമന്ത്രേണ—ശാസ്താവിങ്കൽ ബിംബശുദ്ധികലശമാടുന്നതിന്നു മുമ്പിൽ പന്ത്രണ്ടാംപടലത്തിൽ പറയുന്ന ബീജമന്ത്രംകൊണ്ട് കൌതുകത്തെ ബന്ധിപ്പൂ.

സ്ഥിത്വാ പ്രാർത്ഥ്യ നമസ്യ ഇത്യനയുജാ
ദത്താഗ്രഗർഭാഞ്ജലിഃ
ക്ഷൌമക്ഷിപ്തസമക്തസർഷപസുവ-
ർണ്ണാഢ്യസദലം കൌതുകം
ഉർണ്ണാസൂത്രസിതം സുവർത്ത്യ പരിജ-
പ്യ സ്വപാണൌ സപൂർവ്വാ
സ്വാംഗുഷ്ഠക്ഷേപകനിഷ്ഠികാംഗുലിയുജാ
ബധ്നാതു ബാഹ്വന്തരേ. ൩൮

കാപ്പുകെട്ടുവാൻ നീരാജനമൊഴിഞ്ഞാൽ സ്ഥിത്വാ ദർഭാഗ്രഗർഭാഞ്ജലിഃ—എഴുന്നേറ്റുനിന്നു രണ്ടു കൈയിലും ദർഭാഗ്രങ്ങളേ എടുത്തു്, നമസ്തേ ഇത്യനേന യുഗ്മാ പ്രാർത്ഥ്യ— "നമസ്തേഽസ്തു സുരേശാനി" ഇത്യാദി രണ്ടുകൊണ്ടും പ്രാർത്ഥിച്ചു, കൌതുകമഥിപ്പൂസമുക്ത സർഷപസ്വർണ്ണോൾസ്പലം ഉൎണ്ണാസൂത്രസ്ഥിതം കൌതുകം—ഒരു പട്ടിന്റെ ഖണ്ഡത്തിൽ ഒരു മുത്തും കടുകും പൊന്നിന്റെ ശകലവുംവെച്ചു് കരിമ്പടത്തിന്റെ ചരടുകൊണ്ടു കെട്ടിയിരിക്കുന്ന കാപ്പുകെട്ടുവാനുള്ളതിനെ എടുത്തു്, സ്വാണേനാ പരിജപ്യ സപ്തധാ സ്വവർത്ത്യ—തന്നാകട്ടെ തനിക്കുള്ള മന്ത്രംജപിച്ചു ഏഴുപ്രാവശ്യം പിരിച്ചു്; സാംഗുഷ്ഠോപകനിഷ്ഠികാംഗുലിയുഗ്മാ—പെരുവിരലും മോതിരവിരലുംകൊണ്ടു പിരിച്ചു്; ബദ്ധ്വോത്തമേ ബദ്ധ്നാതു—ബിംബത്തിന്റെ വലത്തെ കൈയന്മേൽ കെട്ടു.

"നമസ്തേഽസ്തു സുരേശാനി പ്രതീകേ വിശ്വകർമ്മണഃ
പ്രഭാവിതാശേഷജഗദ്ധാത്രി തുഭ്യം നമോ നമഃ.
ത്വയി സംപൂജയാമീശം നാരായണമനാമയം
രഹിതാ യോനിദോഷൈസ്ത്വം ഗുണയുക്താ സദാ ഭവ"

ഇതുരണ്ടും വിഷ്ണുവിങ്കലേ പ്രാർത്ഥനാമന്ത്രം.

ശങ്കരനാരായണങ്കൽ—

"ത്വയി സമ്പൂജയാമീശൌ ശംഭുനാരായണൌ സദാ."

ഇങ്ങനെ രണ്ടാം മന്ത്രത്തിന്റെ ആദിക്കു ഭേദം.

"ഇത്യാദിതത്തത്കല്പോക്തരീത്യാത്ര മന്ത്രം പഠേത്"

ഇങ്ങനെ അതാതു ദേവന്മാരുടെ ആഗമങ്ങളിൽ പറയുന്ന ഭേദത്തെ അറിഞ്ഞു് പ്രാർത്ഥനാമന്ത്രത്തെ അതാതു ദേവന്മാരുടെ നാമങ്ങൾ കൂട്ടി പ്രാർത്ഥനാമന്ത്രം ചൊല്ലു.

ദുർഗ്ഗയിങ്കൽ—

"നമസ്തേഽസ്തു സുരേശാനി വിശ്വാവാസേ സുതാരിണി
പ്രഭാവിതാശേഷജഗദ്ധാത്രി! തുഭ്യം നമോ നമഃ,
ത്വയി സംപൂജയാമീശേ ദേവീം നാരായണീം സദാ
രഹിതേത്യാദിരപ്യത്ര ദുർഗ്ഗോപസ്ഥാനമന്ത്രതഃ."

ദുർഗ്ഗയുടെ പ്രാർത്ഥനാമന്ത്രത്തിങ്കൽ "രഹിതാ യോനിദോഷൈസ്ത്വം" ഇത്യാദി കൂട്ടിച്ചൊല്ലു.

അനന്തരം ജലാധിവാസത്തെ പറയുന്നു:—

അർച്ചാമഥാവേഷ്ട്യ സദർഭവസ്ത്രൈ-
രാരോപ്യ മന്ത്രീ നിപുണം രഥാദൌ
മത്തധ്വജാദ്യൈർബഹുവാദ്യഹൃദ്യം
ജലാധിവാസായ നയേച്ച തീർത്ഥം. ൩൯

അഥ മന്ത്രി സദർഭവസ്ത്രൈഃ അർച്ചാം ആവേഷ്ട്യ-പിന്നെ ആചാര്യൻ വസ്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ട് ബിംബത്തെ മൂടി പുൽക്കയറു കൊണ്ടു കെട്ടി, രഥാദൌ നിപുണം ആരോപ്യ-തേരിന്റെ മുകളിൽതാൻ പല്ലക്കിൽതാൻ നല്ലവണ്ണം കരേററി, മത്തധ്വജാദ്യൈഃ ബഹുവാദ്യഹൃദ്യം ജലാധിവാസായ തീർത്ഥം നയേത്-വിളക്കും വാദ്യഘോഷങ്ങളും കൊട കൊടി തഴ ഇത്യാദികളോടും കൂടി ജലാധിവാസത്തിന്നായിക്കൊണ്ടു തീർത്ഥത്തിന്റെ സമീപത്തേയ്ക്കു് മംഗലസൂക്തവും സ്വസ്തികസൂക്തവും ജപിച്ച് ബിംബത്തെക്കൊണ്ടുപോവൂ.

തീരേƒവതാര്യ സലിലം സകളീകൃതാത്മാ
സംശോധ്യ തത്ര വരുണം പരിപൂജ്യ ദേവം
തന്മന്ത്രതശ്ച പരിജപ്യ ച വാരുണാദ്യം
കൃതപാത്രബോധിഫലകം പ്രയജേത പീഠം. ൪൦

തീരേ അവതാര്യ-ബിംബത്തെ തീർത്ഥത്തിന്റെ സമീപത്തു് ഇറക്കിയാൽ സകളീകൃതാത്മാ- ദേഹശുദ്ധിശംഖപൂരണാത്മാരാധനകളെച്ചെയ്തു്, സലിലം സംശോധ്യ-വെള്ളത്തിൽ പീഠപൂജയും ശോഷണാദിയും ചെയ്തു്; തത്ര വരുണം ദേവം ച തന്മന്ത്രതഃ പരിപൂജ്യ-വെള്ളത്തിൽ വരുണനേയും ദേവനേയും തത്തന്മന്ത്രം കൊണ്ടു് ആവാഹിച്ചു പൂജിച്ച് അർഘ്യപുഷ്പാഞ്ജലിയേച്ചെയ്‌വൂ. "വം വരുണായ നമഃ." എന്നു മൂലം.

"ആയാതു വരുണഃ ശീഘ്രം പ്രാണിനാം പ്രാണരക്ഷകഃ
അതുല്യബലവാനത്ര സർവ്വാഘപ്രശാന്തയേ."

എന്നു് ഉപചാരം. വാരുണ്യാദ്യം പരിജപ്യ-"അവതേ ഹേഡ" എന്നും "ഉദുത്തമം" എന്നും "ഇമം മേ വരുണ" എന്നും "തത്ത്വായാമി" എന്നും "ത്വം നോ അഗ്നേ" എന്നും ഈ പഞ്ചവാരുണങ്ങളേത്തൊട്ടു ജപിച്ച്, അത്ര ബോധഫലകം കൃതപാ പീഠം പ്രയജേത-

ഈ വെള്ളത്തിൽ അരയാലുകൊണ്ടുള്ള പലകയേവച്ച പീഠത്തെ പൂജിപ്പൂ.

ഹ്ലാമാദി സ്വസ്വബീജോർദ്ധ്വഗതനതിപരാ-
യാക്ഷരാദ്യത് പൃഥിവ്യാ-
ദ്യാഖ്യോദ്ഭിന്നാത്മനേ ഹും ഫഡിതി മനുമദീ-
ര്യാസ്വമുദ്ഘാതവൃത്ത്യാ
ആയമ്യാന്തേ ഹുംഫട്പദകൃതനമസാ-
ഥാപ്യ ഹൃത്വാ ധരാദ്യം
ജ്യോതീരൂപാം ധ്രുവേണ പ്രതികൃതിമുദകേ
വാസയേത് പ്രാക്ശിരസ്കാം. ൨൩

ഹ്ലാമാദിസ്വസ്വബീജോർദ്ധ്വഗതനതിപരായാക്ഷരാദ്യത് പൃഥിവ്യാദ്യാഖ്യോദ്ഭിന്നാത്മനേ ഹും ഫട് ഇതി മന്ത്രം ഉദീര്യ്യ—ഹ്ലാം ഹ്ലീം ഹ്ലൂം ഹ്ലൈം ഹ്ലൗം ഈ ബീജങ്ങളുടെ മുകളിൽ ഗതമായിരിക്കുന്ന 'നമഃ പരായ' എന്നുള്ള അക്ഷരവും പൃഥിവ്യപ്തേജോവായ്വാകാശങ്ങളും 'ആത്മനേ ഹും ഫട്' 'ഓം ഹ്ലാം നമഃ പരായ പൃഥിവ്യാത്മനേ ഹുംഫട്' 'ഓം ഹ്ലീം നമഃ പരായ അബാത്മനേ ഹും ഫട്' 'ഓം ഹ്ലൂം നമഃ പരായ തേജ ആത്മനേ ഹും ഫട്' 'ഓം ഹ്ലൈം നമഃ പരായ വായ്വാത്മനേ ഹും ഫട്' 'ഓം ഹ്ലൗം നമഃ പരായ ആകാശാത്മനേ ഹും ഫട്' ഇങ്ങനെ പഞ്ചഭൂതമന്ത്രങ്ങളെ ചൊല്ലി, ഉദ്ഘാതവൃത്ത്യാ അന്ത്യം ആയമ്യ—നൂററിയിരുപത്തിയഞ്ച് നൂററിയെഴുപത്തിയഞ്ച് അമ്പത്ത് ഇരുപത്തിയഞ്ച് ഇങ്ങനെ പ്രാണായാമങ്ങളേയും ചെയ്തു്, ഹും ഫട് പദകൃതനമസാ അന്തേന ഉദ്ധൃത്യാപ്യ—ഹുംഫട് എന്നുള്ളേടത്തു നമഃ എന്നു കൂടി ഇടയിൽ പാദാഗ്രനാഭിഹൃദയകണ്ഠതാലുദേശാവധികളായി വ്യാപകങ്ങളേയും ചെയ്തു്, ധരാദ്യം ഹൃത്വാ—പൃഥിവ്യാദി പഞ്ചഭൂതങ്ങളെ സംഹരിച്ച ശോഷണദഹനങ്ങളേയും ചെയ്തു്; ജ്യോതീരൂപാം പ്രതികൃതിം പ്രാക്ശിരസ്കാം ഉദകേ വാസയേത്—തേജോരൂപമായിരിക്കുന്ന ബിംബത്തെ കിഴക്കോട്ടു തല വരുമാറു വെള്ളത്തിൽ പൂജിച്ചു് പലകമേൽ കിടത്തൂ.

രക്ഷാം കൃത്വാ പഞ്ചമന്ത്രൈഃ സമന്താത്
[1]സ്വാന്ദ്രൈർദിക്പാലസ്യുദ്ബഹിഃ സംവിധായ
ദീപാനഗ്നിം ജാഗരൂകാംശ്ച പുംസ-
സ്തത്രാരക്ഷേത് സ്ഥാപയിത്വാ ത്രിരാത്രം. ൨൪

1. 'സാക്രൈസ്തു' എന്നു പാഠഭേദം.

പഞ്ചമമന്ത്രൈഃ സമന്താത് രക്ഷാം കൃത്വാ-പഞ്ചമന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടു നാലുദിക്കുകളിലും നടുവിലും പൂവാരാധിച്ചു രക്ഷയെ കല്പിച്ച്, തദ്ബഹിഃ സ്വായുധൈര്യുഗ് ദിക്പാൻ സംവിധായ അതിന്റെ പുറത്തെ അഷ്ടദിക്പാലന്മാരെയും വജ്രാദിതദായുധങ്ങളെയും ആരാധിച്ചു കല്പിച്ച്, ദീപാൻ അഗ്നിം ജാഗരൂകാൻ പുംസഃ ച തത്ര സ്ഥാപയിത്വാ - വിളക്കുകളെയും തീയിനെയും ഉറങ്ങാതെയിരിക്കുന്ന കാവൽക്കാരെയും നിർത്തി കാവലുമാക്കി, ത്രിരാത്രം ആരക്ഷേത് - മൂന്നു ദിവസം മുഴുവൻ ഇങ്ങനെ രക്ഷിക്കണം. ഇങ്ങനെ ജലാധിവാസക്രിയ.

അനന്തരം പ്രാസാദശുദ്ധിയെ പറയുന്നു:—

പ്രാസാദം പരിഗൃഹ്യ കാരുകകരാത്
കര്‍ത്രാ ഗുരുഃ പ്രാപ്പിതം
പര്യുക്ഷ്യ പ്രയതോഽഥ രാത്രിസമയേ
സംഗൃഹ്യ സംശോധ്യ ച
ഏത്യ ദക്ഷിണതോ നിഷദ്യ സകളീ-
കൃത്യാച്ഛിതാത്മാഽഗ്രതോ
വിഘ്നേശം പ്രസമര്‍ച്ച്യ ബീജമനുനാ
നിര്‍വിഘ്നതാം പ്രാര്‍ത്ഥയേത്. ൨൯

പ്രയതഃ ഗുരുഃ രാത്രിസമയേ-സ്നാനാദികർമ്മം ചെയ്തു ശുദ്ധനായിരിക്കുന്ന ആചാര്യൻ സന്ധ്യ കഴിഞ്ഞാൽ രാത്രിയിൽ, കര്‍ത്രാ കാരുകകരാത് പരിഗൃഹ്യ പ്രാപ്പിതം പ്രാസാദം-യജമാനനാൽ കാരുവിന്റെ കൈയിൽനിന്നു വാങ്ങിച്ച് ആചാര്യാധീനമാക്കിക്കൊടുത്തിരിക്കുന്ന പ്രാസാദത്തെ, സംഗൃഹ്യ-ദര്‍ഭപാണിയായി പ്രതിഗ്രഹിച്ചിട്ട്, സംശോധ്യ പര്യുക്ഷ്യ ച-എല്ലാടവും അടിച്ചുതളിച്ചു ശുദ്ധിവരുത്തി പ്രദക്ഷിണമായിവന്നു ലക്ഷണങ്ങളെ നോക്കിക്കണ്ട്, ഏത്യ ദക്ഷിണതഃ നിഷദ്യ സകളീകൃത്യ അച്ഛിതാത്മാ-പ്രാസാദത്തിന്റെ തെക്കുഭാഗത്തു ഇരുന്ന് ദേഹശുദ്ധിയും ശംഖപൂരണവും ആത്മാരാധനയും ചെയ്ത്, അഗ്രതഃ ബീജമനുനാ വിഘ്നേശം പ്രസമര്‍ച്ച്യ-മുമ്പിൽ സ്വസ്തികത്തിൽ 'ഗം നമഃ' എന്ന ബീജമന്ത്രംകൊണ്ടു ഗണപതിയെ ആവാഹിച്ചു പൂജിച്ചു പ്രസന്നപൂജാന്തം ചെയ്ത്, നിര്‍വിഘ്നതാം പ്രാര്‍ത്ഥയേത്-നിര്‍വിഘ്നമസ്തു എന്നു പ്രാര്‍ത്ഥിപ്പൂ.

തതഃ സമാസ്തീർണ്ണകുശേഷു സാദിതാം
ത്രിസൂത്രകാദ്യക്ഷതസൂനപശ്ചിമാം
വിശോധിതാം ധാരണയാ ധ്രുവാർച്ചിതാം
പരാമൃശേത് സ്വൈഃ പരമന്ത്രൈർയഥാക്രമം. ൧൯

തതഃ സമാസ്തീർണ്ണകുശേഷു സാദിതാം - പിന്നെ വടക്കേഭാഗത്തു പുല്ലുവിരിച്ച് അതിൽ ചാർത്തിക്ക. ത്രിസൂത്രകാദി അക്ഷതസൂനപശ്ചിമം - പൂണുനൂലു തുടങ്ങി ഗന്ധപുഷ്പാക്ഷതം അവസാനമായിട്ടുള്ള വസ്തുക്കളെ, ധാരണയാ വിശോധിതാം - തളിച്ചു രക്ഷിച്ച് ശോഷണാദികളെക്കൊണ്ടു ശുദ്ധിചെയ്ത്, ധ്രുവാർച്ചിതാം - പ്രണവം കൊണ്ടു പൂജിച്ച്, യഥാക്രമം സ്വൈഃ മന്ത്രൈഃ പരാമൃശേത് - ക്രമേണ ത്രിസൂത്രാദികളെ താന്റെ തന്റെ മന്ത്രം കൊണ്ടു തൊട്ടു ജപിപ്പൂ.

സൂത്രം പ്രാക് ത്രിവൃതം കുശസ്രജമഥോ
മുഷ്ട്യാ ശകൃദ്വാരി വാ
പശ്ചാത് സഘൃതമുഷ്ടിഗോമയജലം
ഗവ്യം ക്രമാത്തത്പരം
കുര്യാദ്വാ വികിരം സമുഷ്ടികമഥോ
ഗന്ധാംബു പുഷ്പാക്ഷതം
ദർഭാഗ്രാന്വിതമന്തതോ വികിരവാ-
പ്യേതേ തു തത്സാധനം. ൨൦

പ്രാക് ത്രിവൃതം സൂത്രം - മുമ്പിൽ മൂന്നിഴകൂട്ടിയ നൂലും, അഥോ കുശസ്രജം - പിന്നെ ദർഭകൊണ്ടു പിരിച്ച മാലയേയും, മുഷ്ട്യാ ശകൃദ്വാരി വാ - പിന്നെ മുഷ്ടിയോടുകൂടിയ ചാണകവെള്ളത്തെ വികല്പിച്ചിട്ടും, പശ്ചാത് സഘൃതമുഷ്ടിഗോമയജലം - പിന്നെ കട്ടകം നെയ്യുംമുഷ്ടിയും ചാണകവെള്ളത്തേയും, ഗവ്യം ച - പഞ്ചഗവ്യത്തേയും, തത്പരം ക്രമാത് സമുഷ്ടികം വികിരം വാ - പിന്നെ മുഷ്ടിയോടുകൂടിയ വികിരത്തേയും വികല്പമായിട്ടും, അഥോ ഗന്ധാംബു പുഷ്പാക്ഷതം ദർഭാഗ്രാന്വിതം - പിന്നെ അഷ്ടഗന്ധജലത്തേയും ഗന്ധപുഷ്പാക്ഷതദർഭാഗ്രങ്ങളേ ഒന്നായിട്ടും, കുര്യാത് - ചാർത്തിക്കേണം. അന്തതഃ വികിരവാപേ തു തത്സാധനം ച - ഒടുക്കം വികിരത്തെ ഇടുന്ന പക്ഷത്തിങ്കൽ ഒടുക്കം വികിരത്തെ മാത്രം വയ്പൂ. അപ്പോൾ മുഷ്ടിയില്ല.

ഒട്ടേ ജപിപ്പാനുള്ള മന്ത്രങ്ങളെ പറയുന്നു:—

വ്യസ്താവ്യസ്തനിരഞ്ജനം ത്രിഗുണദാ-
ന്ത്യാദ്യം ത്രിമൂർത്ത്യാം ശക്ര-
തോയേ വം സിതസർഷപേ രമഥവാ
സൈംഹം ഹരൌ മന്ത്രവിത്
ഗവ്യേ പഞ്ച ജപേന്മനൂൻ വികിരകാ-
ദ്യേഷു സ്വമൂലം ഹരാ-
വക്ഷാർണ്ണം വികിരേ ത്രിതന്തുഷു വർമ്മ-
ത്രം ഗവ്യമനാസ്ത്രകം. ൫൧

ത്രിഗുണദാന്ത്യോഃ വ്യസ്താവ്യസ്തനിരഞ്ജനം—മൂന്നിലിന്നു വെവ്വേറെയുള്ള പ്രണവം അം ഉം മം എന്നും മുഴുവനായിരിന്ന പ്രണവത്തെയും, ത്രിമൂർത്ത്യാം യം—മൂന്നു മൂർത്തികളും യം എന്നും, ശക്രതോയേ വം—ചാണകവെള്ളം രണ്ടിന്നും വം എന്നും; സിതസർഷപേ രം—വെളുത്ത കടുകിന്ന രം എന്നും, അഥവാ ഹരൌ സൈംഹം—എന്നിയേ വിഷ്ണുവിങ്കൽ കടുകിന്നു നരസിംഹബീജമായ ക്ഷ്രൌം എന്നും ആം. ഗവ്യേ പഞ്ച മന്ത്രൻ—പഞ്ചഗവ്യത്തിന്ന് പഞ്ചതത്വങ്ങളേയും, വികിരകാദ്യേഷു സ്വമൂലം—വികിരം ഇടങ്ങി മൂന്നിന്നും തന്റെ തന്റെ മൂലത്തെയും, ഹരൌ വികിരേ അക്ഷാർണ്ണം—വിഷ്ണുവിങ്കൽ വികിരത്തിന്നു പഞ്ചാശദക്ഷരത്തെയും, ത്രിതന്തുഷു കൃതവർമ്മ (ദർഭയും) വാ—മൂന്നിന്നും കവചമന്ത്രത്തെയും, ഗവ്യമനാസ്ത്രകം ച വാ ജപേത്—പഞ്ചഗവ്യത്തിന്നു അസ്ത്രകത്തെയും ജപിക്കിലുമാം.

ദത്വാ ധേനൂർദ്വിജേഭ്യോ ദ്വിരദവദനമു-
ദ്വാസ്യ തദ്ദൈവതാത്മാ
സ്വീയോ ഭാസ്വത്പ്രതാപോ വിലസദനുമദഃ
പ്രേക്ഷ്യ ദൃഷ്ട്യാസ്ത്രമുഖ്യം
ഫട്കാരാന്തേന താരേണ ച ചുളുകജലൈ-
രഷ്ടതാരാഭിജപ്തൈഃ
പാഷ്ണ്യാദിഭിഃ പ്രോക്ഷ്യ രക്ഷഃപ്രകരമിഹ കൃതാ-
വാസമുത്സാരയേച്ച. ൫൨

ദ്വിജേഭ്യഃ ധേനൂഃ ദത്വാ—പിന്നെ ബ്രാഹ്മണർക്കായിക്കൊണ്ടു പശുദാനങ്ങളെച്ചെയ്തു്, ദ്വിരദവദനം ഉദ്വാസ്യ—ഗണപതിയെ ഉദ്വസിച്ചു, തദ്ദൈവതാത്മാ—അവിടത്തെ ദേവന്റെ ദേഹസ്ഥിതിയെ

ചെയ്തു് ദേവസാരൂപനായിട്ടു്, പൊരോപകന്റെ സ്ഥിതപാ-പ്രാസാദത്തിൻെറ നടയിൽ നിന്നു്, അസ്ത്രമന്ത്രാ ദൃഷ്ട്യാ അഥ വിള സദനം പ്രേക്ഷ്യ-അസ്ത്രമന്ത്രം ജപിച്ചു പ്രാസാദത്തെ നോക്കി, ഫട്കാരാന്തേന താഡനേന-ഓം ഫട് എന്നു ജപിച്ചു്, അസ്ത്രതാഡിതജലൈഃ ചുളുകളൈഃ പാദ്യാദിഭിഃ പ്രോക്ഷ്യ-ഉള്ളങ്കൈയിൽ വെള്ളമെടുത്തു് ഏട്ടുത പ്രണവം ജപിച്ചു് പ്രാസാദത്തെ തളിച്ചു്, ഇതി കൃതാവാസം രക്ഷഃപ്രകരം ഉത്സാരയേത് ച-ഈ പ്രാസാദത്തുങ്കൽ വസിച്ചിരിക്കുന്ന ഭൂതസമൂഹത്തെ പുറത്തു മാററിക്കളയണമെന്നു സങ്കല്പിച്ചു് അസ്ത്രംകൊണ്ടു രക്ഷിപ്പൂ.

ഈശാദീശദിഗന്തിമം ഗുണകശ-
സ്രഗ്ഭ്യാം കപോതോപരി
പ്രാസാദം പരിവേഷ്ട്യ ദിഷ്ടമനനാ
മൃഷ്ട്യാദ്യയാന്തർബഹിഃ
സമ്മൃജ്യ പ്രസമുക്ഷ്യ [1]ഗോമയജലാൻ
പ്രോൽകീര്യ സിദ്ധാർത്ഥകാൻ
മാർജന്യാ പരിമൃജ്യ സിക്ത്വാ ശകൃ-
ത്തോയേന ഗവ്യേന ച. ൩൰.

ഈശദ് ഈശദിഗന്തിമം കപോതോപരി- ഈശകോണിൽ തുടങ്ങി ഈശകോണിൽ കഴിയുമാറു് പ്രദക്ഷിണമായിട്ടു് ഭിത്തിയുടെ മുകളിലെ കപോതത്തിൻെറ മേൽ, ഗുണകശസ്രഗ്ഭ്യാം പ്രാസാദം പരിവേഷ്ട്യ-മുന്നൂലുകൊണ്ടും ദർഭമാലകൊണ്ടും പ്രാസാദത്തെ ചുററികെട്ടിയാൽ, ദിഷ്ടമനനാ-ജപിക്കാൻ പറഞ്ഞ അതാതു മന്ത്രങ്ങളേകൊണ്ടു്, ആദ്യയാ മൃഷ്ട്യാ അന്തഃ ബഹിഃ ച സമ്മൃജ്യ - മുമ്പിലത്തെ മുഷ്ടികൊണ്ടു് ഗർഭഗൃഹത്തിലും ഇടനാഴിയിലും പുറത്തും അടിച്ചു്, ഗോമയജലാൻ പ്രസമുക്ഷ്യ-ചാണകവെള്ളം തളിച്ചു്, സിദ്ധാർത്ഥകാൻ പ്രോത്കീര്യ-കടുകിനെ വിതറി, മാർജന്യാ പരിമൃജ്യ-പിന്നെയും മുഷ്ടികൊണ്ടു അടിച്ചു്, ശകൃത്തോയേന ഗവ്യേന ച സിക്ത്വാ-ചാണകവെള്ളംകൊണ്ടും പഞ്ചഗവ്യംകൊണ്ടും എല്ലാടവും തളിപ്പൂ.

ശ്രേധാ ച പ്രവികീര്യ തത്ര വികിരാൻ
സമ്മൃജ്യ ചാപോണനാ
വോക്ഷേദ് ഗന്ധജലൈഃ കിരേത് പുനരിക്ഷേ-
ത്യൈത്യാദിനാ വാസ്തുകൈഃ

---

1. 'ഗോമയജലേനോൽകീര്യ' പാഠാന്തരം.

ധൂപം ദീപമപി പ്രകല്പ്യ പരിതോ-
മൂലേന ഗർഭാലയ-
മൈശാന്യാമനിലേഽഥവാസ്ത്രമുദകം-
ഭ്യർച്യാഗ്രകൂർച്ചേ ന്യസേത്. ൧൪

തത്ര തേന യഥാ ച വികിരാൻ പ്രവികീര്യ സമ്മൃജ്യ ച – അവിടെ നടയിൽനിന്ന് അഞ്ജലികൊണ്ടു വികിരങ്ങളെ മൂന്നുപ്രാവശ്യം നടുവിലും വലത്തും ഇടത്തും വിതറി അകത്തും പുറത്തും വിതറി, ആപോഹിഷ്ഠാദിനാ വാ ഗന്ധജലൈഃ ഉക്ഷേത് – "ആപോഹിഷ്ഠാ"ദികൊണ്ടുതാൻ മൂലംകൊണ്ടുതാൻ ജപിച്ച അസ്ത്രഗന്ധജലം കൊണ്ട് എല്ലാടവും തളിച്ച, പുനഃ ഇഷേത്വേത്യാദിനാ വാ അക്ഷതൈഃ കിരേത് – "ഇഷേത്വോർജേ ത്വാ" ഇത്യാദികൊണ്ടുതാൻ ഗന്ധപുഷ്പാക്ഷതങ്ങളെ വിതറൂ. മൂലേന ഗർഭാലയേ പരിതഃ ധൂപം ദീപം അപി പ്രകല്പ്യ – പിന്നെ മൂലംകൊണ്ടു ഗർഭഗൃഹത്തിങ്കൽ ചുറ്റും ധൂപത്തെയും ദീപത്തെയും കാട്ടി, അഥ ഐശേ അഗ്നൌ അനിലേ വാ അഭ്യർച്യാഗ്രകൂർച്ചേ ഉദകംകളേ അസ്ത്രം അർച്ചയേത് – ഈശകോണിൽ താനഗ്നികോണിൽതാൻ വായുകോണിൽതാൻ സ്വസ്തികത്തിൽ പീഠപൂജാദിചെയ്തു കലശം പൂജിച്ച കീഴ്പ്പോട്ട് കൂർച്ചം ന്യസിച്ച് വെള്ളം നിറച്ച് തന്റെ തന്റെ അസ്ത്രത്തെ ആവാഹിച്ച പൂജിപ്പൂ.

ഈശശാജിതവിഘ്നശാസ്തൃഷു സദ-
ർഭബ്രഹ്മശാഖാകൃതാ
മുഷ്ടിഃ ശൈവ ഗുഹേ സപിപ്പലശിഖാ-
ശാഖാശലാകാകൃതാ
ദുർഗ്ഗാശാർങ്ഗ്ഗഭൃതോസ്സഹാശ്രിതശലാ-
കാദർഭസന്ദർഭിതാ
ശാർങ്ഗീശേ ദ്വിജശാഖയാ പ്രകലിതാ
വക്ഷ്യന്തുദിതാ വാ ഭവേത്. ൧൫

ഈശശാജിതവിഘ്നശാസ്തൃഷു സദർഭബ്രഹ്മശാഖാകൃതാ മുഷ്ടിഃ – ശിവങ്കലും ശങ്കരനാരായണങ്കലും ഗണപതിയിങ്കലും ശാസ്താവിങ്കലും പുല്ലും പ്ലാശിൻകഴയും കൂടി കെട്ടിയതു മുഷ്ടി. ഗുഹേ സപിപ്പലശാഖാശാഖാശലാകാകൃതാ ശൈവ – സുബ്രഹ്മണ്യങ്കൽ അരയാൽകഴയും പച്ചീർക്കിലും ദർഭകളും പ്ലാശിൻകഴയും

കൂടിയതു മുഷ്ടി. ദുർഗ്ഗാശാർങ്ഗിണോഃ സഹാഗ്രിതശലാകാഭേഃ സന്ദർഭിതാ-ദുർഗ്ഗയ്ക്കും വിഷ്ണുവിനും പൂവാങ്കുറുന്തലും പച്ചീർക്കിലും (ദർഭയും) കൂടിയതു മുഷ്ടി. ശാർങ്ഗീശേ ദ്വിജശാഖയാ പ്രകല്പിതാ വാ വിഷ്ണ്വാദിതാ വാ മുഷ്ടിഃ ഭവേത്-ശങ്കരനാരായണങ്കൽ വിഷ്ണുവിന്നെപ്പോലെയും അതിൽ പ്ലാശുംകൂടെ കൂട്ടീട്ടും താൻ മുഷ്ടി ഭവിക്കും.

ചക്രം ചക്രിനിസൃഷ്ടിധാരിഹരേ-
രഘോരം ഗണേശേശയോ-
സ്ത്വാതാ പാശുപതം തദന്വിതരയോഃ-
ശം വാസ്ത്രമീശാച്യുതേ
ജ്വാലാമാലിനിഹും ജ്വലാദിധ്വണിഹും
ഫട് ചാപി സന്ദീപിതം
അസ്ത്രം ശക്തിധരാർയ്യയോഃ സ്വപല്ലിപിക്ക്‌ഹ-
പൂർവാംഗമഥാന്യഗാക്കനേ. ൩൦

ചക്രിനിസൃഷ്ടിധരഹരേ ചക്രം അസ്ത്രം-വിഷ്ണുവിങ്കലും ദുർഗ്ഗയിങ്കലും ശങ്കരനാരായണങ്കലും സുദർശനം അസ്ത്രം, ഗണേശേശയോഃ അഘോരം പാശുപതം വാ സ്യാത്-ഗണപതിയിങ്കലും ശിവങ്കലും അഘോരമന്ത്രം താൻ പാശുപതമന്ത്രം താൻ അസ്ത്രം ഭവിക്കും. ഈശാച്യുതേ തദന്വിതരയോഃ ശം വാ-ശങ്കരനാരായണങ്കൽ പാശുപതവും സുദർശനവും കൂടീട്ടും അസ്ത്രമാം. ശക്തിധരാർയ്യയോഃ ജ്വാലാമാലിനിഹും ജ്വലാദിധ്വണിഹും ഫട് ച-സുബ്രഹ്മണ്യങ്കൽ ജ്വാലാമാലിനിഹും എന്നും ശാസ്താവിങ്കൽ ജ്വലാദിധ്വണിഹും ഫട് എന്നും, അംഗക്ഷരേ സ്വപല്ലിപിക്കപ്പൂർവ്വാംഗം-ആറ് അക്ഷരങ്ങളോടുകൂടി തന്റെ അക്ഷരങ്ങളെക്കൊണ്ട് അംഗബീജങ്ങളോടുകൂടീട്ട്, അസ്ത്രം സന്ദീപിതം-അസ്ത്രമന്ത്രങ്ങൾ പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

ഗർഭാലയേഽഭ്യർച്ചിതദർഭകേഽത്ര
പ്രാസാദമന്ത്രേണ ശിവേ പരേഷു
മൂലേന ദേവം ഗൃഹമൂർത്തിരൂപം
പ്രകല്പ്യ സാംഗം പ്രയജേദ്ദിഗീശൈഃ. ൩൧

അത്ര ഗർഭാലയേ അഭ്യർച്ചിതദർഭകേ-ഈ ഗർഭഗൃഹമദ്ധ്യത്തിങ്കൽ അക്ഷതവും പുല്ലും വച്ച് പീഠം പൂജിച്ചാൽ, ശിവേ

പ്രാസാദമന്ത്രേണ-ശിവങ്കൽ ഹൌം എന്ന പ്രാസാദമന്ത്രംകൊണ്ടും, പരേഷു മൂലേന-വിഷ്ണ്വാദികളിൽ മൂലംകൊണ്ടും, ഗൃഹമൂർത്തിരൂപം ദേവം പ്രകല്പ്യ-പ്രാസാദമൂർത്തിയാകുന്ന ദേവനെ ആവാഹിച്ച് വ്യാപകാദി ന്യസിച്ച്, ദിഗീശൈഃ സാംഗം പ്രയജേത്-ഇന്ദ്രാദിദിക്പാലന്മാരോടും അംഗങ്ങളോടും കൂടി പൂജിച്ച് അർഘ്യപുഷ്പാഞ്ജലിയും ചെയ്വു.

ജപ്ത്വാ കൃണുഷ്വപാദ്യസകൃത്തഥാഷ്ട-
ശതം നിജാസ്ത്രം ച വികീര്യ ലാജാൻ
ഗവ്യൈരുത സമ്പ്രോക്ഷ്യ ഗൃഹം പ്രരക്ഷേത്
പുഷ്പാസ്ത്രതാലത്രയകല്പനാദ്യൈഃ. ൩൪

കൃണുഷ്വപാദി അസകൃത്-'കൃണുഷ്വപാജ' ഇത്യാദി സൂക്തം പല ഉരുവും, അഷ്ടശതം നിജാസ്ത്രം ച ജപേത്-നൂറെട്ടുരു അസ്ത്രവും ജപിച്ച്, ലാജാൻ വികീര്യ-മലർകൊണ്ട് എല്ലാടവും വിതറി, ഉത ഗവ്യൈഃ പ്രോക്ഷ്യ-പഞ്ചഗവ്യങ്ങളെക്കൊണ്ടു തളിച്ചിട്ടുതാൻ, പുഷ്പാസ്ത്രതാലത്രയകല്പനാദ്യൈഃ ഗൃഹം പ്രരക്ഷേത് - അസ്ത്രംകൊണ്ടു പ്രാസാദത്തിന്റെ എട്ടുദിക്കിലും പുഷ്പാരാധനകളെച്ചെയ്തു അസ്ത്രമുദ്രകളെ കാട്ടി താലത്രയാദിചെയ്തു പ്രാസാദത്തെ രക്ഷിപ്പൂ.

തതോ ബഹിഃ സ്ഥണ്ഡിലമാരചയ്യ
ഹുതാശകോണേ വിനിധായ വഹ്നിം
അഘോരവാസ്ത്വഗ്നിമുഖാദിക്ലൃപ്ത്യാ
രാക്ഷോഘ്നഹോമം വിദധീത വിദ്വാൻ. ൩൫

തതഃ ബഹിഃ ഹുതാശകോണേ സ്ഥണ്ഡിലം ആരചയ്യ-പിന്നെ പുറത്ത് കിഴക്കെ അമ്പലത്തിൽ അഗ്നികോണിൽ മെഴുകി ആയതനമുണ്ടാക്കി, വഹ്നിം വിനിധായ-തീയിനെ ഇട്ട് വിദ്വാൻ അഘോരവാസ്ത്വഗ്നിമുഖാദിക്ലൃപ്ത്യാ രാക്ഷോഘ്നഹോമം വിദധീത-വിദ്വാനായിരിക്കുന്ന ഗുരു യാതൊരുപക്ഷമാർഗ്ഗേണ ആഘാരോപസ്ഥാനാദി അഗ്നിമുഖം കഴിവോളം രാക്ഷോഘ്നഹോമത്തെ ചെയ്വൂ.

പക്വം രക്ഷോഹണാദിദ്വയമന്ത്രമന്നാ-
ജ്യം കൃണുഷ്വപാദ്യമന്ത്രൈ-
ശ്ശേഷൈരാദ്യൈശ്ച ദിഗ്ഗ്രാമമന്ത്രൈരപിസദ്ദു-
രാദിഭിശ്ചാപി ലഘു

പ്രാഗ് ഭൂരാദേഃ സപഞ്ചഹ്യാണഭിരജിതഹരേ
മാർഗ്ഗജാജ്യാന്നസപ്പീം-
ഷ്യസ്ത്രേണാഷ്ടയുക്തം ശതമപി ജുഹുയാത്
സർവ്വതസ്സമ്പൂർണ്ണം. ൩൧

രക്ഷോഹണാദിചരുമന്ത്രൈഃ ചരും–'രക്ഷോഹണം വാജിനം' 'വാജ്യോതിഷാ ജ്യോഹതാ ...വനാക്ഷേ സ്വാഹാ' ഈ രണ്ട് ഋക്കുകൾകൊണ്ട് ചരുഹോമത്തെയും 'കൃണുഷ്വ പാ'ദിമന്ത്രൈഃ 'യേ ദേവാസഃ' ദ്വാമന്ത്രൈഃ സഭൂരാദിഭിഃ ച അഖിലേഭ്യ ആജ്യം–'കൃണുഷ്വ പാജഃ' ഇത്യാദി പത്തെണ്ണംകൊണ്ടും 'യേ ദേവാഃ പുരസ്സദ' ഇത്യാദി അഞ്ചുകൊണ്ടും, പഞ്ചവർഗ്ഗകംകൊണ്ടും, ഭൂരാദിവ്യാഹൃതി നാലുകൊണ്ടും എല്ലാ ദേവന്മാരിലും നെയ്യിനെ ഹോമിപ്പൂ. അജിതഹരേ ഭൂരാദേഃ പ്രാക് സപഞ്ചഹ്യാണൈഃ-ശങ്കരനാരായണങ്കൽ വ്യാഹൃതിഹോമത്തിന്നുമുമ്പിൽ തന്റെ പഞ്ചമന്ത്രങ്ങൾകൊണ്ടു കൂടെ ഹോമിക്കണം. അഥ അസ്ത്രേണ മാർഗ്ഗജാജ്യാന്നസപ്പീംഷി അഷ്ടയുക്തം ശതം അപി സർവ്വതഃ സമ്പൂർണ്ണം ജുഹുയാത്-പിന്നെ അസ്ത്രമന്ത്രം കൊണ്ടു കടലാടിച്ചമതയും നെയ്യും ഹവിസ്സും നെയ്യും നൂറെട്ടീതു ഉരു എല്ലാ ദേവന്മാർക്കും പൂർണ്ണാഹുതിയോടുകൂടീട്ടു ഹോമിക്കണം.

ഹോമാന്തേ ഖരമഞ്ജരീസലസദ്-
ഭസ്മപ്രണീതാംഭസാ
സമ്പാതേന ശതാസ്ത്രജാപമഹിതേ-
നോക്ഷേദ് ഗൃഹം സർവ്വതഃ
ദർഭ്യൂഹമയൂരപിപ്പലശിഖാ-
ഭിർഹോമമന്ത്രൈരമും
നിക്ഷിപ്യാനലമഥ വാസ്തുഹവനം
കുർവ്വീത ശാർവ്യാം ദിശി. ൩൨

ഹോമാന്തേ–പിന്നെ സ്വിഷ്ടകൃദാദിഹോമം കഴിച്ചു; ഖരമഞ്ജരീസലസദ്ഭസ്മപ്രണീതാംഭസാ സമ്പാതേന – കടലാടിയുടെ നീറും ഭസ്മവും പ്രണീതാജലവും കൂടിയ സമ്പാതംകൊണ്ട്; ശതാസ്ത്രജാപമഹിതേന–അസ്ത്രം നൂറിയെട്ടുരു ജപിച്ചാൽ, ഹോമമന്ത്രൈഃ–ഹോമമന്ത്രങ്ങളും ജപിച്ച്, ദർഭവ്യൂഹമയൂരപിപ്പലശിഖാഭിഃ ഗൃഹം സർവ്വതഃ ഉക്ഷേത്–കറുകപ്പുല്ലും പാലാറ്റും കഴയും

കടലോടികളേയും കൂട്ടിക്കെട്ടിയതുകൊണ്ടു പ്രാസാദത്തെ എല്ലാടവും തളിപ്പൂ. ശാവ്യാംശശി തന്മും അനലം ഏവ നിക്ഷിപ്യ വാസ്തുഹവനം കുവീത പുനരനെ ഈശകോണിൽ മെഴുകി ആയതനമുണ്ടാക്കി ഈ രക്ഷോഘ്നഹോമത്തിന്റെ തിയ്യനേ ഒക്കയും പാത്രത്തിൽ കോരി ശചാനം വീഴ്ത്താതെ കൊണ്ടുപോയി ഈ ഈശ്ലോപസ്ഥാനാദി അഗ്നിമുഖാന്തം വാസ്തുഹോമത്തെച്ചെയ്യവൂ.

പൂര്വേണ ശം ഹുതവഹം വിരചയ്യ പീഠം
ശാലീനവീനവസനാമലതണ്ഡുലാദ്യൈഃ
ദൂര്വാശമീദളകശോത്തരകൂര്ച്ചചര്ച്ചി-
തേ,സ്മിൻ യജേത കലശൌ പരിധാനതഃ പ്രാക്. ൱൨

തം ഹുതവഹം പൂര്വേണ- ആ ഹോമത്തിന്റെ കിഴക്കുഭാഗത്തു്, പരിധാനതഃ പ്രാക്- പരിധി വയ്ക്കുന്നതിനുമുമ്പിൽ; ശാലീനവീനവസനാമലതണ്ഡുലാദ്യൈഃ-നെല്ലും അരിയും എള്ളും കട്ടകം കോടിവസ്ത്രാന്തരിതമാകുംവണ്ണം രണ്ടു സ്വസ്തികപാത്രങ്ങളിൽ വച്ചു പീഠം ഉണ്ടാക്കി; ദൂര്വാശമീദളകശോത്തരകൂര്ച്ചചര്ച്ചിതേ അസ്മിൻ-കറുകയും, വന്നിയിലയും, കുശമൂടം, ദർഭക്കൂര്ച്ചങ്ങളും വച്ചിരിക്കുന്ന ഈ പീഠങ്ങളിൽ പീഠപൂജയെച്ചെയ്തു്, കലശൌ യജേത- രണ്ടു കലശങ്ങളെ കമഴ്ത്തി ശോധനാദി പാത്രപൂജയും ചെയ്തു മലർത്തിവച്ചു പൂജിപ്പൂ.

ന്യുബ്ജേച്ച്/ഭ്യർച്ച്യയതു നിജയാ വിദ്യയാ//
//വാഹ്യ വിധാൻ
പ്രത്യക് സംസ്ഥ പ്രകൃതഘടയോ-
സ്തണ്ഡുലസ്വർണ്ണപൂർണ്ണ
“ശന്നോ ദേവ്യാം” ഋചിരഭിഹിതംപാം
മാംഗയച്ച്യാ/ത്ര ശാന്തിം
പ്രാചീനം ച പ്രയജതു തഥാ
സ്വർണ്ണരത്നാദപൂർണ്ണം. ൱൩

ന്യുബ്ജൌ ച- കലശം രണ്ടിലും കീഴ്പ്പോട്ടുമുഖമായി കുംഭങ്ങളെ ന്യസിച്ചു പൂജിച്ചാൽ; പ്രകൃതഘടയോഃ പ്രത്യക്സംസ്ഥം തണ്ഡുലസ്വർണ്ണപൂർണ്ണം - ഈ കലശങ്ങളിൽ പടിഞ്ഞാറേകലശത്തിൽ സ്വർണ്ണമിട്ടു് അരികൊണ്ടു നിറച്ചു്; നിജയാ വിദ്യയാ ആവാഹ്യ- തന്റെ മൂലമന്ത്രംകൊണ്ടു് ആവാഹിച്ചു പൂജിപ്പൂ. പ്രാചീനം

സസ്വൎണ്ണരത്നോദപൂൎണ്ണേ-കിഴക്കെ കലശത്തിൽ സ്വൎണ്ണരത്നങ്ങളെ ന്യസിച്ചു വെള്ളം നിറച്ച്, ചിരമിഹഹിതപാദാംഗയാ ശന്നോദേവ്യാ ശാന്തിം ആവാഹ്യ തഥാ പ്രയജതു- രണ്ടു പ്രാവശ്യം ചൊല്ലിയാൽ വരുന്ന ആറു പാദങ്ങളെക്കൊണ്ടു അംഗന്യാസത്തോടു കൂടിയിരിക്കുന്ന 'ശന്നോദേവീ' എന്ന ഋക്കുകൊണ്ടു ശാന്തിയെ ആവാഹിച്ചു തരംഗങ്ങളോടും കൂടി രണ്ടു കലശങ്ങളെയും പൂജിച്ചു നിവേദിച്ചു പ്രസന്നപൂജയും ചെയ്ത് പരിധ്യാദിഹോമം ചെയ്വൂ. 'ശന്നോദേവീരഭിഷ്ടയേ ഹൃദയായ നമഃ' ഇത്യാദി അംഗം, സിന്ധുദ്വീപഃ ഋഷിഃ, ഗായത്രീ ഛന്ദഃ, ശാന്തിർദേവതാ ഇങ്ങിനെ ഋഷിഛന്ദോദേവതകം.

പകപം വാസ്തോഷ്പതേഽന്ത പ്രതിമന്ത്രയുഗാഭ്യാ-
നാഥ സൎപ്പിർധ്രുവാസദ്മ-
ന്നാദ്യൈർജ്ജാതാദിഭിഃ ശന്ത്യഗണാദിരപി രു-
ദ്രാദിഭിശ്ചാഖിലേഷു
ദുൎഗ്ഗേ ദുൎഗ്ഗാപദേ പഞ്ചഭിരപി ജുഹുയാദ്
ബ്രാഹ്മഭിർഹവ്യമന്ത്രൈഃ
ശാൎങ്ഗീശേ തത് പുരസ്താദുപരി നിജഷ-
ണ്മന്ത്രകൈഃ ഷണ്മുഖേ ച. ൧൭

വാസ്തോഷ്പതേഽന്ത പ്രതിമന്ത്രയുഗളേന പകപം-വാസ്തോഷ്പതേ പ്രതിജാനീഹി വാസ്തോഷ്പതേ ശഗ്മയാ ... സദാനഃസ്വാഹാ ഈ രണ്ടു ഋക്കുകളെക്കൊണ്ടു പകപത്തെ ഹോമിപ്പൂ. അഥ അഖിലേഷു ധ്രുവാ സദ്മന്നാദ്യൈഃ ജാതാദിഭിഃ ശന്ത്യഗണാദിഭിഃ രുദ്രാദിഭിഃ ച ആജ്യം-പിന്നെ എല്ലാ ദേവന്മാൎക്കും വാസ്തോഷ്പതേ ധ്രുവാ സദ്മന്നാം ഇത്യാദി ആറുകൊണ്ടും, ജാതാദി പഞ്ചഋക്കുകൊണ്ടും, ശന്ന ഇന്ദ്രാഗ്നീ ഇത്യാദി പതിനഞ്ച് ഋക്കുകൊണ്ടും, രുദ്രാദിവ്യാഹൃതികളെക്കൊണ്ടും ആജ്യാഹുതികളെച്ചെയ്വൂ. ദുൎഗ്ഗേ ദുൎഗ്ഗാപദേ പഞ്ചഭിഃ ബ്രാഹ്മൈഃ—ശിവങ്കൽ പഞ്ചഋക്ക് വേണ്ടാ. തത്സ്ഥാനത്തു പഞ്ചബ്രഹ്മങ്ങളെക്കൊണ്ടും; ശാൎങ്ഗീശേ തത് പുരസ്താത് ഹവ്യമന്ത്രൈഃ ശങ്കരനാരായണങ്കൽ പഞ്ചഋക്കുകളുടെ മുമ്പിൽ തന്റെ പഞ്ചതത്വങ്ങളെക്കൊണ്ടും; ഷണ്മുഖേ ച തദുപരി നിജഷണ്മന്ത്രകൈഃ സുബ്രഹ്മണ്യങ്കൽ പഞ്ചഋക്കു കഴിഞ്ഞാൽ തന്റെ ഷണ്മന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടും; സൎപ്പിഃ ജുഹുയാത്-നെയ്യിനെ ഹോമിപ്പൂ.

ശന്നോ ദേവ്യണേനാ ശമീഘൃതഹവി-
സ്സർപ്പിംഷി ഗവ്യാപ്ലുതാ
ദൂർവാശ്ചാഷ്ടശതം ജുഹോതു നിഖിലേ
പൂർണ്ണാദിപൂർണ്ണം പൃഥക്
ദുർഗ്ഗായാം പുനരാദ്യയാദിമചതു-
ഷ്കം ദാനവാരൌ ഹുനേത്
ദൂർവാമൂലത ഏവ ശാസ്തൃദുർഗ്ഗയോ-
സ്സർവ്വം ജിനാർണ്ണേന വാ. ൩൫

നിഖിലേ ശന്നോ ദേവ്യണേനാ—എല്ലാദേവന്മാരിലും ശന്നോ ദേവീ എന്നതുകൊണ്ട്; ശമീഘൃതഹവിസ്സർപ്പിംഷി ഗവ്യാപ്ലുതാഃ ദൂർവ്വാഃ ച വന്നിച്ചമതയും നെയ്യും ഹവിസ്സും നെയ്യും പഞ്ചഗവ്യത്തിൽ മുക്കിയ കറുകയും; അഷ്ടശതം പൂർണ്ണാദിപൂർണ്ണം പൃഥക് ജുഹോതു-നൂറെറട്ടീതു ഉരു ഇടയിൽ പൂർണ്ണാഹുതിയോടുകൂടംവണ്ണം വെവ്വേറെ ഹോമിപ്പൂ. ദുർഗ്ഗായാം ആദ്യയാ ആദിമചതുഷ്കം - ദുർഗ്ഗയിങ്കൽ ജാതവേദസേ എന്ന ആദിയിലത്തെ ഋക്കുകൊണ്ടു വന്നിച്ചമത ഇടങ്ങി നാലിനേയും ഹോമിപ്പൂ. ദാനവാരൌ ദൂർവ്വാഃ മൂലതഃ ഏവ - വിഷ്ണുവിങ്കൽ കറുകകളെ മൂലംകൊണ്ടുതന്നെ ഹോമിക്കണം. ശാസ്തൃദുർഗ്ഗയോഃ സർവ്വം ജിനാർണ്ണേന വാ ഹുനേത് - ശാസ്താവിങ്കലും ദുർഗ്ഗയിങ്കലും ഈ ദ്രവ്യങ്ങളെ അഞ്ചിനേയും തങ്ങളുടെ ഗായത്രികൊണ്ടു ഹോമിക്കിലും ആം.

പ്രാക് പാവകേ സ്വിഷ്ടകൃതോഽവശേഷ്ടേ-
നാന്നേന തോയാജ്യസമന്വിതേന
വികീര്യ ദർഭാഗ്രചയം നമോരു-
ദ്രാദ്യേന മന്ത്രേണ ബലിം വിദധ്യാത്. ൩൬

പാവകേ പ്രാക്-പിന്നെ സ്വിഷ്ടകൃദാദിഹോമം ചെയ്തതീയുടെ കിഴക്കുഭാഗത്ത്; ദർഭാഗ്രചയം വികീര്യ—കറുമ്പുല്ല് വിരിച്ച്; സ്വിഷ്ടകൃതഃ അവശിഷ്ടേന തോയാജ്യസമന്വിതേന അന്നേന-സ്വിഷ്ടകൃത്തുങ്കൽ അവശിഷ്ടമായിരിക്കുന്ന ഹവിസ്സുകൊണ്ടു വെള്ളവും നെയ്യും കൂടംവണ്ണം ഉപസ്തരിച്ചു വെള്ളവും കൂട്ടി; നമോ രുദ്രാദ്യേന മന്ത്രേണ ബലിം വിദധ്യാത് - നമോ രുദ്രായ വാസ്തോഷ്പതയേ ഇത്യാദി ഋക്കുകൊണ്ടു ബലിയെച്ചെയ്യണം.

ഏകാശീതിപദാത്മപദ്മവിഹിതം
വഹ്നേരുദീച്യാമുത
പ്രാച്യാം വാസ്തുബലിം മഹേശദിശി വാ
കുര്യാന്നിജോക്തക്രമാത്
സമ്പാതേന സമസ്തശാന്തിജലഗ-
വ്യേനാഥ ശമ്യാദികൈ-
രുക്ഷേച്ഛാന്ത്യഭിമന്ത്രിതേന ഭവനം
തം വിപ്രമന്ത്രം ജപൻ. ൩൭

വഹ്നേഃ ഉദീച്യാം ഉത പ്രാച്യാം മഹേശദിശി വാ-പിന്നെ വാസ്തുഹോമത്തിന്റെ വടക്കുതാൻ കിഴക്കുതാൻ ഈശകോണിൽതാൻ; ഏകാശീതിപദാത്മപദ്മവിഹിതം വാസ്തുബലിം-എണ്പത്തിയൊന്നു പദമായ പത്മത്തിൽ മുമ്പു പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന വാസ്തുബലിയെ നിജോക്തക്രമാത് കുര്യാത്-തനിക്കു പറഞ്ഞ ക്രമംപോലെ ചെയ്വൂ. അഥ ശാന്ത്യഭിമന്ത്രിതേന സമസ്തശാന്തിജലഗവ്യേന സമ്പാതേന-പിന്നെ ശന്നോദേവീമന്ത്രം കൊണ്ടു നൂററിയെട്ടു ഉരു ജപിച്ചു ഭസ്മവും പ്രണീതാജലവും പഞ്ചഗവ്യവും കൂടതിരിക്കുന്ന വാസ്തുഹോമസമ്പാതം കൊണ്ട്; തം വിപ്രമന്ത്രം ജപൻ—'തം വിപ്രസ്യം കവിഃ' എന്ന ഋക്കു ജപിച്ച്; ശമ്യാദികൈഃ ഭവനം ഉക്ഷേത്-വന്നിക്കൊലയും ദർഭയും പ്ലാശിങ്കുഴയും അരയാൽക്കൊലയും കൂട്ടി കെട്ടിയതുകൊണ്ടു പ്രാസാദത്തിങ്കൽ എല്ലാടവും തളിപ്പൂ.

ഗർഭാഗാരേ കലശസഹിതം-
സ്ഥണ്ഡിലായാമിഷ്ട്വാ ഗേഹം
പ്രോക്ഷിതൈസ്സ്യാൽ കലശനലകൈ-
ശ്ചാപി സികതാഭിശ്ച
കൃത്വാ പുണ്യാഹമപി സകലം വാ-
സ്തുഹോമാദിവിപ്രൈഃ
കൃത്വാ നീരാജനമപി നിജാസ്ത്രേണ
രക്ഷാം ച കുര്യാത്. ൩൮

ഗർഭാഗാരേ ഇഷ്ട്വാ-പിന്നെ ഗർഭഗൃഹമദ്ധ്യത്തിങ്കൽ പ്രാസാദമൂർത്തിയെ മുമ്പിൽ പറഞ്ഞ മന്ത്രംകൊണ്ടു പൂജിച്ച്;

തണ്ഡുലാൻ പ്രാക്കിരേത്തു-അരി നിറച്ച കലശംകൊണ്ട് മൂടി; തയാ ച്ഛാദ്യ ഏതത് കലശസലിലൈശ്ച സിക്ത്വാ- ആ ഉദകംകൊണ്ടു കലശജലവുമവിടെയാടി; വിപ്രൈഃ പുണ്യാഹം അപി കൃത്വാ- പിന്നെ ബ്രാഹ്മണരോടുകൂടി വാസ്തുദേവതാഃ പ്രീയന്താം എന്ന വിശേഷംകൂട്ടി പ്രാസാദത്തിന്നു പുണ്യാഹംതളിച്ച്; സശിവം വാസ്തുവാദാദി കൃത്വാ-ശിവം വാസ്തു ശാന്തിരസ്തു സുമംഗലം ഭവതു ഇങ്ങനെ എല്ലാവരും നടയിൽനിന്നു തൊഴുതു ചൊല്ലി; നീരാജനം അപി കൃത്വാ നിജാസ്ത്രേണ രക്ഷാം ച കുര്യാത്-നീരാജനത്തെയും ഉഴിഞ്ഞു തന്റെ അസ്ത്രംകൊണ്ടു തലോദ്ധാരാദികൾചെയ്തു രക്ഷിപ്പൂ. ഇങ്ങനെ പ്രാസാദശുദ്ധികം.

അനന്തരം ബിംബശുദ്ധികലശപൂജയെ പറയുന്നു:—

ശുദ്ധൗ ഭദ്രഭവനേഽഥ സപ്തദശക
ദ്രവ്യക്രമാൽ ക്ഷേത്രകം
കൃത്വാഽന്തർന്നവകം പ്രകല്പ്യ കലശാ-
നാം ബാഹ്യേ തു യുക്തിതഃ
ശ്രീശേഽന്തർന്നവകേഽങ്കുരാദിനവകം
ഗന്ധോദകം ദിഗ്വിദിക്-
ഖണ്ഡാന്തസ്ഥലയോശ്ച ശുദ്ധസലിലം
ശേഷേഷ്വാപൂരയേത്. ൩൯

അഥ ശുദ്ധോദഗ്ഭവനേ-അനന്തരം ധ്യാനാധിവാസത്തിന്റെ തലനാൾ സ്ഥലശുദ്ധി ചെയ്തിരിക്കുന്ന ഈശകോണിൽ അമ്പലത്തിൽ—സപ്തദശകദ്രവ്യക്രമാത് ക്ഷേത്രകം കൃത്വാ-കലശത്തുകൾ സപ്തദശദ്രവ്യന്യാസത്തിന്നു പറയുന്നപോലെ പത്മത്തെ ഉണ്ടാക്കു. അന്തഃ നവകം ബാഹ്യേതു കലശാനാം യുക്തിതഃ ച പ്രകല്പ്യ—ഇവിടെ അകത്ത് എല്ലാപ്പക്ഷത്തിലും ഒമ്പതുകലശം തന്നെ. പുറത്ത് അവിടത്തെ യുക്തിക്കുതക്കവണ്ണം ത്ര്യംഗാംഗോപാംഗനവാങ്കഗോവികൃതികളിൽ ഒന്നിനെയുമുണ്ടാക്കു. ശ്രീശേ അന്തഃ നവകേ അങ്കുരാദിനവകം-വിഷ്ണുവിങ്കൽ അകത്തെ നവകത്തിൽ പല്ലവങ്ങൾ തുടങ്ങി ഒമ്പതു ദ്രവ്യങ്ങളേയും; ദിഗ്വിദിക് ഖണ്ഡാന്തസ്ഥലയോഃ ഗന്ധോദകം-പിറത്തു ദിക്കിലേയും കോണിലേയും ഖണ്ഡങ്ങളുടെകലശങ്ങളിൽ ഗന്ധജലത്തെയും; ശേഷേഷു ശുദ്ധസലിലം ച ആപൂരയേത്-ശേഷമുള്ള പരികലശ

ങ്ങളിൽ ശുദ്ധജലത്തെയും നിറപ്പൂ. ഇങ്ങനെ വിഷ്ണുവിങ്കൽ പതിനേഴു ബ്രഹ്മനായിട്ടു ദ്രവ്യന്യാസം ഭവിക്കും.

മദ്ധ്യാന്താ നവഖണ്ഡകേഷു ശിവശാ-
സ്ത്രോർദ്ധ്വീശാദിദിക്ഷ്വപ്യഥോ
ഭൃംഗ്യാനനായോഃ പ്രദക്ഷിണതയാ
ദ്രവ്യാണി വിന്യസ്യ തു
ദിക്കോണക്രമതോഽന്തരാദി ശരഭജ-
ന്മേശാച്യുതേ മദ്ധ്യതോ
മദ്ധ്യാശാവിദിശാക്രമാന്നവ ബഹിഃ
ഖണ്ഡേഷു ഹേമാംബു ച. ൧൦

ശിവശാസ്ത്രോഃ നവഖണ്ഡകേഷു-ശിവങ്കലും ശാസ്താവിങ്കലും നടുഖണ്ഡത്തിലെയും പുറത്തെ എട്ടു ഖണ്ഡത്തിലെയും ഖണ്ഡബ്രഹ്മകലശങ്ങളിൽ; ഈശാദിദിക്ഷ്വപി മദ്ധ്യാന്തം—പുറത്തു ദിക്കുകൾ നാലും കോണുകൾ നാലും കഴിഞ്ഞു നടുവിലെ ബ്രഹ്മകലശത്തിലും ഇങ്ങനെ ഒമ്പതു ദ്രവ്യങ്ങൾ. ഭൃംഗേഭാനനയോഃ പ്രദക്ഷിണതയാ മദ്ധ്യാന്തം-(ഭൃംഗിയിലും ഗണപതിയിങ്കലും) പുറത്തു കിഴക്കു തുടങ്ങി പ്രദക്ഷിണക്രമേണ എട്ടു ഖണ്ഡബ്രഹ്മനും കഴിഞ്ഞാൽ നടുവിലും ബ്രഹ്മനിലായിട്ടും ഇങ്ങനെ ഒമ്പതു ദ്രവ്യങ്ങൾ. ശരജ അന്തരാദി ദിക്കോണക്രമതഃ-സുബ്രഹ്മണ്യങ്കൽ അകത്തെ ബ്രഹ്മൻ മുമ്പായിട്ടും പിന്നെ പുറത്തെ ഖണ്ഡബ്രഹ്മനിൽ ദിക്കും കോണും ആയിട്ടും ഇങ്ങനെ ഒമ്പതു ദ്രവ്യങ്ങൾ. അഥ ഈശാച്യുതേ മദ്ധ്യതഃ മദ്ധ്യാശാവിദിശാക്രമാത് ശിവ-ശങ്കരനാരായണങ്കൽ നടുഖണ്ഡത്തിലെ ഒമ്പതുകൾ നടുവിലും ദിക്കുകൾ നാലും കോണുകൾ നാലും കഴിഞ്ഞാൽ; ബഹിഃ ഖണ്ഡേഷു ഹേമാംബു ച ദ്രവ്യാണി വിന്യസ്യ തു പുറത്തെ ഖണ്ഡബ്രഹ്മഘടങ്ങളിൽ ദിക്കും കോണുമായിട്ടു സ്വർണ്ണം ന്യസിച്ചു വെള്ളം നിറപ്പൂ. ഇങ്ങനെ പതിനേഴു ദ്രവ്യങ്ങൾ.

അനന്തരം ദ്രവ്യങ്ങളെ പറയുന്നു:—

ക്ഷീരിശ്രീഫലകാമ്രചമ്പകപലാ-
ശാശോകനീപാഞ്ജന-
പ്രോത്ഥാന്യത്ര തു പല്ലവാനി കലശ
കാർശാതവാശാദ്ഭിഃ ച

രക്ഷോദിക്സ്ഥദലേ സപദ്മകപടീ-
രചന്ദനജാത്യാത്തവം
ദർഭസ്തംബസകന്ദനന്ദ്യാവർത്തദൂ-
ർവാരോചനാസർഷപം. ൧൫

ഹരെത കാൎന്നവശാദലേ-വിഷ്ണുവിങ്കൽ അകത്തേ ഒമ്പതിൽ അഗ്നികോണിലെ ദലകലശത്തിൽ ക്ഷീരി=നാല്പാമരം; ശ്രീ=കൂവളം; ബകുളം=ഇലഞ്ഞി; ആമ്രം=മാവ്; ചമ്പകം= അതുതന്നെ; പലാശം=പ്ലാശ്; അശോകം=അശോക്; നീപം=കടമ്പ്; അർജ്ജുനം=മരുത ഈ വൃക്ഷങ്ങളുടെ തളിരുകളെയും; രക്ഷോദിക്സ്ഥദലേ-പിന്നെ നിരൃതികോണിലെ ദലകലശത്തിൽ,പത്മകം=പതിമുകം; പടീരചന്ദനം=ചന്ദനവും രക്തചന്ദനവും; ജാത്യാത്തവം=പിച്ചകപ്പൂവ്; ദർഭസ്തംബം=ദർഭമുള; കന്ദം=കുരുന്ന്; നന്ദ്യാവർത്തം=നന്ത്യാവർത്തം; ദൂർവാ=കറുക; രോചനാ=ഗോരോചനാ; സർഷപം=കടുക് ഇവറ്റെ ന്യസിപ്പൂ.

യവവ്രീഹിസുവർണ്ണരജതതിലകൂലദ്വിതയമൃ-
ച്ഛകൃദ്യുക്തം ന്യസ്യേത്സതതഗതിദിക്പത്രകലശേ
സഹാവിഷ്ണുക്രാന്തീമധുകരഗുളൂച്യാർദ്രകശമീഃ
ശതാവര്യാ ശ്യാമാകമപി ശിവദിക്പത്രകലശേ. ൧൬

സതതഗതിദിക്പത്രകലശേ—വായുകോണിലെ കലശത്തിൽ, യവം=അതുതന്നെ, വ്രീഹി=നെല്ല്, സുവർണ്ണം=അതുതന്നെ; രജതം=വെള്ളി; തിലം=എള്ള്; കൂലദ്വിതയമൃത്=പുഴയുടെ രണ്ടു കരയിലെയും മണ്ണ്; ശകൃദ്യുക്തം-ചാണകത്തോടു കൂടീട്ട് ഇവറ്റെ ന്യസിപ്പൂ. ശിവദിക്പത്രകലശേ-ഈശകോണിലെ ദലകലശത്തിൽ; സഹാ=പൂവാങ്കുറുന്തൽ; വിഷ്ണുക്രാന്തി=അതുതന്നെ; മധുകരം=കയ്യോന്നി; ഗുളൂചീ=അമൃത്; ആർദ്രകം=ഇഞ്ചി; ശമീ=വഹ്നിയില; ശതാവര്യാ=ശതാവേലി; ശ്യാമാകം=കവിട്ട (?) ഇവറ്റെ ന്യസിപ്പൂ.

പ്രത്യക്ഫലാം ന്യസേത്തു ശര്യമവാക്ക് കക്ഷ്യാം
പ്രാഗുത്തരേ ച ശതമൂല്യമൃതാകുമാരീഃ
വ്യാഘ്രീം വചാം ച ഉഗ്രനൃപാം ച സഹാം ച സിംഹീം
വല്മീകസപ്തമൃദഃ കലശേഽഥ മദ്ധ്യേ. ൧൭

പ്രത്യക് ഫലം_പിന്നെ പടിഞ്ഞാറു ഫലദ്രവ്യത്തേയും, അവാക് ഗവ്യം-തെക്ക പഞ്ചഗവ്യത്തേയും, പ്രാക് കഷായം-കിഴക്ക കഷായത്തേയും, ഉത്തരേ-വടക്ക് ശതമൂലി=കഞ്ഞിരിക്കയും, അമൃതാ-അമൃതും, കുമാരീ- കററാൽവാഴയും, വ്യാഘ്രീ_ചെറുവഴുതിനയും, വചാ-വയമ്പും, ബഹുസുതാ-ശതാവേലിയും, സഹാം _ പൂവാംകുറന്തിലയും, സിംഹീം _ വലിയവഴുതിനയും ഇവ:ററ ന്യസിപ്പൂ. അഥ മദ്ധ്യേ കലശേ വല്മീകസപ്തകളോ ന്യസതു-ഇങ്ങനെ ദലകലശം എട്ടും നിറച്ചാൽ നടുവിലെ ബ്രഹ്മകലശത്തിൽ ഏഴുകൂട്ടു പുററുമണ്ണുകളേയും ന്യസിച്ചു വെള്ളം നിറപ്പൂ.

ഓം സോമായ വനസ്പ-
ത്യന്തർഗതായ നമോ മൂലന്തമന്ത്രഃ
ഗന്ധോദ്ദ്യേഷ്ടാർണാം സ്യാ-
ച്ഛുദ്ധോദേ ദ്വാദശാക്ഷരം ച ഹരൌ. ൧൪

ഹരൌ-വിഷ്ണുവിങ്കൽ, ഓം സോമായ വനസ്പത്യന്തർഗ്ഗതായേ നമഃ മൂലന്തമന്ത്രഃ_ഈ ദലകലശങ്ങളും ബ്രഹ്മാംഭം നിറപ്പാൻ ഓം സോമായ വനസ്പത്യന്തർഗ്ഗതായേ നമഃ എന്ന മന്ത്രം ഭവിക്കും. ഗന്ധോദേ അഷ്ടാർണ്ണം ശുദ്ധോദേ ദ്വാദശാക്ഷരം ച സ്യാത_പുറത്തെ ഖണ്ഡബ്രഹ്മനിൽ അഷ്ടഗന്ധജലം നിറപ്പാൻ മൂലവും, പരികലശങ്ങളിൽ ശുദ്ധജലം നിറപ്പാൻ ദ്വാദശാക്ഷരവും മന്ത്രം ഭവിക്കും. ഇങ്ങനെ വിഷ്ണുവിങ്കലേ സപ്തദശദ്രവ്യന്യാസക്രമം.

കഷായോദഗവ്യഭസിതാനി ശിവേ മൃദംഭോ-
ഗോമൂത്രദുഗ്ദ്ധദധികം കുശഗന്ധവാരി
മൃത്സാജലം ക്വഥിതവാര്യഥ പഞ്ചഗവ്യം
വ്യസ്തം സമസ്തമപി ഗന്ധജലം പ്രദേശേ. ൧൫

ശിവേ-ശിവങ്കൽ, ദിക്കും കോണും നടുവും ക്രമേണ ഖണ്ഡബ്രഹ്മകലശങ്ങളിൽ, കഷായോദഗവ്യഭസിതാനി_കഷായജലത്തേയും പഞ്ചഗവ്യത്തേയും ഭസ്മത്തേയും, മൃദംഭഃ_മൃജ്ജലത്തേയും, ഗോമൂത്രദുഗ്ദ്ധദധികം_ഗോമൂത്രത്തേയും പാലിനേയും തയിരിനേയും; കുശഗന്ധവാരി-കുശജലത്തേയും അഷ്ടഗന്ധജലത്തേയും, ഇങ്ങനെ ഒമ്പതു ദ്രവ്യങ്ങളേ ന്യസിപ്പൂ. പ്രദേശേ_ശാസ്താവിങ്കൽ ഈവണ്ണം തന്നെ, മൃത്സാജലം-മൃജ്ജലത്തേയും, ക്വഥിതവാരി-കഷായജലത്തേയും, അഥ പഞ്ചഗവ്യം വ്യസ്തം സമസ്തം അപി_പിന്നെ ഗോമൂത്ര

ത്തേയും ചാണകവെള്ളത്തേയും പാലിനേയും തയിരിനേയും നെയ്യിനേയും ഇങ്ങനെ വേറെയുള്ള പഞ്ചഗവ്യങ്ങളേയും പിന്നെ കൂടിയ പഞ്ചഗവ്യത്തേയും, ഗന്ധജലം—നടുവിൽ അഷ്ടഗന്ധജലത്തേയും ഇങ്ങനെ ഒമ്പതു ദ്രവ്യങ്ങളെ ന്യസിപ്പൂ.

വ്യസ്തം ക്രമേണ മഹിഷദിശി പഞ്ചഗവ്യം
മൃത്കഷായരത്നസലിലാന്യപി ഗന്ധതോയം
പാദ്യാർഘ്യഗവ്യകപയാംസി ദധി ദ്വിപാസ്യേ
കഷായാംബുമൃത്കുശജലാന്യപി ഗന്ധവാരി. ൧൩

മഹിഷദിശി ക്രമേണ—ദുർഗ്ഗയിങ്കൽ ഖണ്ഡബ്രഹ്മത്തിൽ പ്രദക്ഷിണക്രമേണ, വ്യസ്തം പഞ്ചഗവ്യം—ഗോമൂത്രം ചാണകം പാല് തയിര് നെയ്യ് ഇതു് അഞ്ചും മൃത്കഷായരത്നസലിലാനി—മണ്ണുകളും കഷായജലവും രത്നജലവും ന്യസിച്ച്, ഗന്ധതോയം—നടുവിൽ അഷ്ടഗന്ധജലത്തെ നിറപ്പൂ. ഇങ്ങനെ ഒമ്പതു ദ്രവ്യങ്ങൾ. ദ്വിപാസ്യേ—ഗണപതിയിങ്കൽ, ഇവണ്ണം തന്നെ, പാദ്യാർഘ്യഗവ്യകപയാംസി—പാദ്യദ്രവ്യത്തേയും അർഘ്യദ്രവ്യത്തേയും പഞ്ചഗവ്യത്തേയും പാലിനേയും, ദധി—തൈരിനേയും, കഷായാംബുമൃത്കുശജലാനി—കഷായജലത്തേയും മൃജ്ജലത്തേയും കുശജലത്തേയും ന്യസിച്ച്; ഗന്ധവാരി അപി—നടുവിൽ അഷ്ടഗന്ധജലത്തേയും ന്യസിപ്പൂ.

കൌശോദഗവ്യകകഷായകധൌതപ്രരാജി-
മൃദ്രത്നശുദ്ധജലഗന്ധജലം കുമാരേ
മൃത്കഷായകം ഹരിഹരേ പൃഥഗാസ്ഥിതാനി
ഗവ്യാനി പഞ്ച ഫലവാർയ്യഖിലൌഷധം ച. ൧൧

കുമാരേ—സുബ്രഹ്മണ്യങ്കൽ അകത്തു തുടങ്ങി, കൌശോദഗവ്യകകഷായകധൌതപ്രരാജിമൃദ്രത്നശുദ്ധജലഗന്ധജലം—കുശജലത്തേയും പഞ്ചഗവ്യത്തേയും കഷായജലത്തേയും അരികഴുട്ട വെള്ളത്തേയും കടുകിനേയും മണ്ണുകളേയും രത്നങ്ങളേയും ശുദ്ധജലത്തേയും അഷ്ടഗന്ധജലത്തേയും ഇങ്ങനെ ഒമ്പതുദ്രവ്യങ്ങളെ ന്യസിപ്പൂ. ഹരിഹരേ—ശങ്കരനാരായണങ്കൽ മദ്ധ്യഖണ്ഡനവകത്തിൽ നടുവിലും ദിക്കോണുകളിലും, മൃത്കഷായകം—മണ്ണും കഷായജലത്തെ, പൃഥഗാസ്ഥിതാനി പഞ്ചഗവ്യാനി—ഗോമൂത്രം ചാണകം പാല് തൈര് നെയ്യ് ഇങ്ങനെ വേറെ(പഞ്ച)ഗവ്യങ്ങളേയും, ഫലവാരി—ഫലജല

ത്തെയും; അഖിലൌഷധം ച–സൎവ്വൌഷധത്തെയും, ഇങ്ങനെ കമ്പത്തിനെ അകത്തു ന്യസിച്ച് പുറത്ത് ദിക്കോണബന്ധബ്രഹ്മാംഗങ്ങളിൽ സ്വൎണ്ണത്തെയും ന്യസിപ്പൂ. ഇങ്ങനെ പതിനേഴു ദ്രവ്യങ്ങൾ.

സ്വസ്വദിക്സംസ്ഥിതബ്രഹ്മതദംഗൈരിഹ പൂരയേത്
മനോദ്ഗ്രഹി തദ്ദ്രവ്യാണ്യപരേഷു സ്വമൂലതഃ ൧൮

ഇഹ മനോദ്ഗ്രഹി ഇവിടെ ശിവങ്കൽ, സ്വസ്വദിക്സംസ്ഥിതബ്രഹ്മതദംഗൈഃ ദ്രവ്യാണി പൂരയേത്–കിഴക്കെ തൽപുരുഷനും തെക്ക് അഘോരനും പടിഞ്ഞാറു സദ്യോജാതനും വടക്കെ വാമദേവനും അഗ്നികോണിൽ പഞ്ചബ്രഹ്മാംഗത്തിന്റെ ഹൃദയവും നിരൃതിയിങ്കൽ ശിഖയും വായുവിങ്കൽ കവചവും ഈശകോണിൽ ശിഖയും നടുവിൽ ഈശാനനും ഇങ്ങനെ അതതു ദിക്കുകളിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന പഞ്ചബ്രഹ്മമന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടും തദംഗങ്ങളെക്കൊണ്ടും ദ്രവ്യങ്ങളെ ന്യസിപ്പൂ. അപരേഷു സ്വമൂലതഃ–മറ്റുള്ള ദേവന്മാരിൽ തന്റെ തന്റെ മൂലംകൊണ്ടു ദ്രവ്യങ്ങളെ ന്യസിപ്പൂ.

അനന്തരം ഇവിടത്തെ സംഘടനദ്രവ്യങ്ങളെ പറയുന്നു:—

സ്ഥാണൌ നാകോക്ഷതീൎത്ഥദ്വിപശിഖരിനദീ-
വേദികാചത്വരോത്ഥാ-
വിഘ്നേ ക്ഷേത്രാഖുജാതാശ്ച്യുതചരമസരി-
ജ്ജാശ്ച്യുതാദ്യന്തിമാഃ സ്യുഃ
സക്രോഡധാതാഃ കുമാൎയ്യാം സരിദുദയതട-
ക്ഷേത്രനാകാഖുജാതാ
മൃത്സാഃ ശാൎങ്ഗീശ അശ്വ കരികിരിവൃഷഭവ-
ല്മീകനദ്യുദ്ഭവാശ്ച. ൧൯

സ്ഥാണൌ-ശിവങ്കൽ, നാക-പുറ്റുമണ്ണ്, ഉക്ഷം–കാളക്കൊമ്പത്തെ മണ്ണ്, തീൎത്ഥം–തീൎത്ഥത്തിലെ മണ്ണ്, ദ്വിപം–ആനക്കൊമ്പത്തെ മണ്ണ്, ശിഖരി–പൎവ്വതത്തിലെ മണ്ണ്, നദീ–പുഴയിലെ മണ്ണ്, വേദികാ–അഗ്നിഹോത്രവേദിയിലെ മണ്ണ്, ചത്വരം–നാലുവഴി കൂടുന്നേടത്തെമണ്ണ്. മൃത്സാഃ–ഈ മണ്ണുകൾ വിഘ്നേ ക്ഷേത്രാഖുജാഃ–ഗണപതിയിങ്കൽ ഈ പറഞ്ഞതിൽ വയൽഭൂമിയിലെ മണ്ണും എലി ഇരുന്ന മണ്ണും കൂടെ വേണം. ച്യുതചരമസരിജ്ജാഃ–നാലുവഴിയിലെ മണ്ണും പുഴയിലെ മണ്ണും വേണ്ടാ; അപ്പോൾ ഗണപതിയുടെ മണ്ണുകൾ. കുമാൎയ്യാം ച്യുതാദ്യന്തിമാഃ സക്രോഡധാതാഃ–ദുൎഗ്ഗയി

ങ്കൽ ശിവന്റെ മണ്ണുകളിൽ പുററുമണ്ണും നാല്വഴിയിലെ മണ്ണും വേണ്ടാ. പന്നി തുരന്നിടത്തെ മണ്ണുംകൂടി കൂട്ടിക്കൊള്ളണം. ശാർങ്ഗീശേ സരിദ്വയതടം-(ശങ്കരനാരായണങ്കൽ) ആററിന്റെ രണ്ടുകരയിലെ മണ്ണ്, ക്ഷേത്രം-കണ്ടത്തിലെ മണ്ണ്, നാകം-പുററുമണ്ണ്, ഉക്ഷജാതം-കാളക്കൊമ്പേലെ മണ്ണ്, [ആര്യേ-ശാസ്താവിങ്കൽ, കരി-ആനക്കൊമ്പത്തെ മണ്ണ്] കിരി-പന്നി തുരന്ന മണ്ണ്, വൃഷം-കാളക്കൊമ്പേലെ മണ്ണ്, വല്മീകം-പുററുമണ്ണ്, നദ്യുത്ഭവം-പുഴയിലെ മണ്ണ്, ഇങ്ങനെ അഞ്ച്.

ക്ഷീരിദ്രുമശമീഖദിരം കുമാര്യാം
കപാലാംഗകം ഹരിഹരേ ഖദിരോനിതം തത്
വിഘ്നേ പയോദ്രുമകപിത്ഥമധൂകബില്വം
ശേഷപ്രസിദ്ധിരുപരി സ്നപനാഭിധാനേ. ൮൦

കുമാര്യാം ക്ഷീരിദ്രുമശമീഖദിരം കപാലാംഗകം-ദുർഗ്ഗയിങ്കൽ നാല്പാമരത്തൊലിയും പ്ലാശിന്റൊലിയും വഹ്നിത്തൊലിയും കരിങ്ങാലിത്തൊലിയും കൂടിയത് കഷായദ്രവ്യം. ഹരിഹരേ ഖദിരോനിതം തത്-ശങ്കരനാരായണങ്കൽ കരിങ്ങാലി കൂടാതെ ഈ പറഞ്ഞത് കഷായദ്രവ്യം. വിഘ്നേ പയോദ്രുമകപിത്ഥമധൂകബില്വം-ഗണപതിയിങ്കൽ നാല്പാമരത്തൊലിയും പ്ലാശിന്റൊലിയും ഇലിപ്പത്തൊലിയും കൂവളത്തൊലിയും കൂടിയത് കഷായദ്രവ്യം. ഉപരിസ്നപനാഭിധാനേ ശേഷപ്രസിദ്ധിഃ-മുകളിൽ ഏട്ടാം പടലത്തിൽ കലശദ്രവ്യങ്ങൾ പറയുന്നേടത്ത് ശേഷം ഇവിടെ വേണ്ടുന്നതിനെ പറയും.

സർവ്വൌഷധാനി തിലമാഷയവപ്രിയംഗു-
ഗോധൂമശാല്യണുസമാഹ്വയകാന്യഥ സ്യുഃ
നീവാരഗാർമുകഗവേധുകജർതിലാഖ്യ-
ശ്യാമാകവേണുഫലവാസ്തുകസംയുതാനി. ൮൧

ശങ്കരനാരായണങ്കൽ, തിലം-എള്ള്, മാഷം-ഉഴുന്ന്, യവം-അളുതണ്ണെ, പ്രിയംഗു-തിന, ഗോധൂമം-കോതമ്പ്, ശാലി-നെല്ല്, അണുസമാഹ്വയം-പഞ്ഞിപ്പുല്ല് ഈ ഏഴ് ഗ്രാമ്യങ്ങളും, നീവാരം-വരിനെല്ല്, ഗാർമുകം-കാട്ടുപയറ്, ഗവേധുകം-ചലന്തി, ജർതിലം-കാട്ടെള്ള്, ശ്യാമാകം-തവിട്ടുപ്പയർ, വേണുഫലം-മുളനെല്ല്, വാസ്തുകം-വാസ്തുച്ചീര അരി ഇവ ഏഴും ആരണ്യങ്ങൾ. സർവ്വൌഷധാനി സ്യുഃ-ഇവ പതിനാലും കൂടിയത് സർവ്വൌഷധങ്ങൾ.

മൂലാഗ്നേഷ്ടാർദ്ധപാശതാജ്യാഹുത്യുദിതസം-
പാതം സമർപ്യാത്മബ്ര-
ഹ്മഖണ്ഡാഭിധേഷു ഹിരണ്യവർണ്ണമന്ത്രമ-
ന്യേഷു സ്വമൂലം ഹരൌ
സർവ്വത്ര സ്വകമൂലമേവ പരിജ-
പ്യാഥന്യേഷു വസ്ത്രൈർന്നവൈ-
രാച്ഛാദ്യേത്യധിവാസ്യ തത് സ്നപനതഃ
പൂർവ്വേ്യഹ്നി രക്ഷേദ് ഘടാൻ. വൃ ൨

പിന്നെ കലശങ്ങളുടെ വടക്കെ കീറിത്തീയിട്ടുമെഴുകിത്തുലോടി പരിസ്തരിച്ചു വ്ളാകി ആജ്യസംസ്കാരം തുടങ്ങി സ്രുക്സ്രുമാർജ്ജനാന്തം ചെയ്തു് വ്ളാകിയാരാധിച്ചു് ഗണപതിയ്ക്കും നിവേദിച്ചു് ഹോമത്തുങ്കൽ പീഠപൂജാദിനിവേദ്യത്തോളം ചെയ്തു ചമ്മത ഇട്ട് പ്രണവവ്യാഹൃതി ഹോമിച്ചാൽ, മൂലാഗ്നേഷ്ടാർദ്ധപാശതാജ്യഹുത്യുദിതസമ്പാതം-തന്റെ തന്റെ മൂലംകൊണ്ടു നൂററിയെട്ടു ആജ്യാഹുതിചെയ്തു് വ്യാഹൃതിപ്രണവാദിചെയ്തു പ്രസന്നപൂജയും വ്ളാകിയാരാധിക്കയും ചെയ്തു് സമ്പാതത്തിൽ ഉപാസിച്ചു് ഹോമം മുടിച്ചു സമ്പാതത്തെ, ആത്മബ്രഹ്മഖണ്ഡാഭിധേഷു സമർപ്യ-ബ്രഹ്മകലശങ്ങളിൽ ദ്രവ്യന്യാസക്രമേണ സമർപ്പിച്ചു്; ഹരൌ ഹിരണ്യവർണ്ണമന്ത്രം-വിഷ്ണുവിങ്കൽ 'ഹിരണ്യവർണ്ണാം ഹരിണീം' ഇത്യാദി തൊട്ടുജപിപ്പൂ. അന്യേഷു സ്വമൂലം-മററുള്ള കലശങ്ങളിൽ അഷ്ടാക്ഷരത്തെയും തൊട്ടുജപിപ്പൂ. അന്യേഷു സർവ്വത്ര സ്വകമൂലം ഏവ പരിജപ്യ-മററുള്ള ദേവന്മാരിൽ എല്ലാകലശങ്ങളിലും സമ്പാതം സമർപ്പിച്ചു് മൂലം തന്നെ തൊട്ടു ജപിപ്പൂ. നവൈഃ വസ്ത്രൈഃ ആച്ഛാദ്യ-പിന്നെ കോടിവസ്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടു കലശങ്ങളെ ഒക്കെയും മൂടി, ഇതി അധിവാസ്യ-ഇപ്രകാരം കലശങ്ങളെ അധിവസിച്ചു്; തത് സ്നപനതഃ പൂർവ്വേ അഹ്നി ഘടാൻ രക്ഷേത്-ഇക്കലശങ്ങളെ ആടുന്ന ധ്യാനാധിവാസദിവസത്തിന്റെ തലേ ദിവസം ഘടങ്ങളെ അധിവസിച്ചു രക്ഷിപ്പൂ.

ഇതി തന്ത്രസമുച്ചയേ തൃതീയഃ
പടലോ മംഗലബാലജരോപണാദ്യഃ
ജലവാസനവാസ്തുയാഗബിംബാ-
പ്ലവകുംഭാർച്ചനചർച്ചിതഃ പ്രണീതഃ. വൃ ൩

ഇതി തന്ത്രസമുച്ചയേ–ഇപ്രകാരം തന്ത്രസമുച്ചയമാകുന്ന ഗ്രന്ഥത്തിങ്കൽ മംഗലബീജശരാവണാദ്യഃ–മുള ഇടുന്നതിന്റെ ക്രിയകളോടുകൂടീട്ട്, ജലവാസനവാസ്തുയാഗബിംബാപ്ലവകുംഭാച്ചന ചചിതഃ– ജലാധിവാസക്രിയകളെക്കൊണ്ടും പ്രാസാദശുദ്ധിതുടങ്ങി വാസ്തുബല്യവസാനമുള്ള ക്രിയകളെക്കൊണ്ടും ബിംബശുദ്ധികലശ പൂജയുടെ പ്രകാരങ്ങളെക്കൊണ്ടും ശോഭിച്ചിരിക്കുന്ന, തൃതീയഃ പടലഃ–മൂന്നാമത്തെ പടലം, പ്രണീതഃ–പറയപ്പെട്ടു.

ഇതി തന്ത്രസമുച്ചയവ്യാഖ്യായാം
തൃതീയഃ പടലഃ സമാപ്തഃ.

ചതുർത്ഥപടലം

അനന്തരം ഈ നാലാമത്തെ പടലംകൊണ്ട് മണ്ഡപസംസ്കാരശയ്യാദ്യധിവാസങ്ങളെയും പറയുന്നു:—

അധിവാസനമണ്ഡപം തദർഹേ–
ഷ്വഥ സംഗൃഹ്യ ശുചിർവിശോധയേത
രുചിരൈഃ പരിഭൂഷിതം വിതാന–
പ്രമുഖൈർമൃഷ്ടസ്ഥലീപൂർവ്വഭൂമിഭാഗം. ൧

തദർഹേ അഥ–ധ്യാനാധിവാസദിവസങ്ങൾ നേരത്തെ, ശുചി–ആചാര്യൻ, രുചിരൈഃ വിതാനപ്രമുഖൈഃ പരിഭൂഷിതം–മനോഹരങ്ങളായിരിക്കുന്ന വിതാനാദികളെക്കൊണ്ടും മാലകളെക്കൊണ്ടും അലങ്കരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതായും, മൃഷ്ടസ്ഥലീപൂർവ്വഭൂമിഭാഗം–തറയെ തളിച്ചു മെഴുകിയിരിക്കുന്ന ഭൂസ്ഥാനത്തോടുംകൂടി ഇരിക്കുന്ന, അധിവാസനമണ്ഡപം–പൂർവ്വദ്വാരമായ പ്രാസാദങ്ങൾ പ്രത്യങ്മുഖമായും പ്രത്യഗ്ദ്വാരപ്രാസാദങ്ങൾ പൂർവ്വദ്വാരമായും ഭിന്നയോനികളാകുംവണ്ണം ഉണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്ന അധിവാസമണ്ഡപത്തെ, സംഗൃഹ്യ വിശോധയേത–പരിഗ്രഹിച്ചിട്ട് ശുദ്ധികളെ ചെയ്യൂ.

സ്നാത്വാ ശുദ്ധനവീനവസ്ത്രപരിധാ–
യ്യാചമ്യ തന്മണ്ഡപം
സപാദസ്രുക്ഷ്മാദിനിരസ്തഭൂതനിവഹം
പ്രവിശ്യ പശ്ചേത്യ ച

നൈരൃത്യാമുപവിശ്യ ശോധിതസമി-
ഷ്ടാത്മാഥ വിഘ്നേശ്വരം
സംപൂജ്യാഭിഹിതക്രമാത് ത്രിഗുണസൂ-
ത്രാദീനി സംസാദയേത്. ൭

സ്നാത്വാ ശുദ്ധാനവീനവസ്ത്രപരിധായീ ആചമ്യ-ആചാൎയ്യൻ കുളിച്ചു കോടിവസ്ത്രവുമുടുത്തു് ആചമിച്ചു്, സപാദ്യാൎഘ്യകലശൈർനിരസ്ത-ഭൂതനിവഹം തന്മണ്ഡപം പ്രാവിശ്യ പശ്ചാത്യ ച-അസ്ത്രമുദ്രയെക്കൊണ്ടു് ഭൂതസമൂഹത്തെ പുറത്തു് ആക്കിയാൽ തളിച്ചു മൎയ്യാദയായി പ്രതിഗ്രഹിച്ചാൽ അകത്തു പ്രദക്ഷിണമായി ലക്ഷണങ്ങളും നോക്കിവന്നു്, നൈരൃത്യാമുപവിശ്യ ശോധിതസമിഷ്ടാത്മാ-നിരൃതികോണിൽ വന്നിരുന്നു് ദേഹശുദ്ധിശംഖപൂരണാത്മാരാധനകളെ ചെയ്തു്, അഥ വിഘ്നേശ്വരം സംപൂജ്യ-പിന്നെ മുമ്പിൽ സ്വസ്തികത്തിൽ ഗണപതിയെ പൂജിച്ചു്, അഭിഹിതക്രമാത് ത്രിഗുണസൂത്രാദീനി സംസാദയേത്-പ്രാസാദശുദ്ധിവിധികൾ പറഞ്ഞപോലെ ഗുണനൂല്‌ ദർഭമാല മുതലായിട്ടുള്ള ശയനദ്രവ്യോപകരണങ്ങളെയും ചാതിച്ചു പൂജിച്ചു തൊട്ടുജപിപ്പൂ.

വിപ്രാനന്നജലാപ്യ നിൎഗ്ഗമ്യ മുഖ്യ-
ദ്വാരാദസ്ത്രതഃ പ്രോക്ഷ്യ ച മണ്ഡപം തത്
ഈശാദി നിഃപ്രാപരിധാന്തദർഭ-
സ്രഗ്ഭ്യാം യഥോക്തം പരിവേഷ്ടയേച്ച. ൮

വിപ്രാൻ അന്നജലാപ്യ-പിന്നെ ബ്രാഹ്മണരെ ദാനംചെയ്തു് അന്നജലാപിച്ചിട്ടു്, മുഖ്യദ്വാരാൽ നിൎഗ്ഗത്യ-മണ്ഡപത്തിന്റെ പ്രധാനദ്വാരത്തിലൂടെ പുറത്തുവന്നു്, അസ്ത്രതഃ തന്മണ്ഡപം പ്രോക്ഷ്യ-പ്രണവം ജപിച്ചു ഫഡന്തപ്രണവംകൊണ്ടു് ആ മണ്ഡപത്തെ തളിച്ചു്, ഈശാദി നിഃപ്രാപരി-മണ്ഡലത്തിന്റെ ഈശകോടിയിൽ വാവടയുടെ മുകളിൽ, തന്തുദർഭസ്രഗ്ഭ്യാം യഥോക്തം പരിവേഷ്ടയേത്-നൂലുകൊണ്ടും ദർഭമാലകൊണ്ടും മുമ്പിൽ പറഞ്ഞപോലെ ഈശകോണു് അവസാനമായി ചുററു.

സമ്പൂൎത്താപ്യഥ തോരണാംബരാദ്യൈ
പ്രാഗാദിദിക്ഷു ക്രമാത്
കേതൂംശ്ചാഷ്ടസ ദർഭപല്ലവാപടി-
സംഭൂഷിതാൻ സ്ഥാപയേത്

ദ്വൌ ദ്വൌ ദ്വാഃസ്ഥമവാ ഹരീശമഹിഷാ-
ദ്ധ്യോസ്തോരണാഭ്യന്തരേ
ന്യസ്യേദ്വൃഷവാഹനേ നവസു ദി-
ക്ഷൂർദ്ധ്വാവസാനം പുനഃ. ൪

അഥ സർവ്വത്ര ചതസൃഷു ദിക്ഷു തോരണാൻ-പിന്നെ എല്ലാദേവന്മാരിലും നാലുദിക്കുകളിലും നാല്പാമരങ്ങളെക്കൊണ്ട് ഉണ്ടാക്കിയ തോരണങ്ങളേയും, പ്രാഗാദി അഷ്ടദിക്ഷു കേതൂൻ ച-കിഴക്ക തുടങ്ങി ക്രമേണ എട്ടു ദിക്കുകളിലും മുളയുടെ തലകളാകുന്ന ധ്വജങ്ങളേയും, ദർഭപല്ലവപടീസംഗ്രഥിതാൻ സ്ഥാപയേത്-ദർഭകളെക്കൊണ്ടും തളിരുകളെക്കൊണ്ടും അലങ്കരിച്ചു പ്രതിഷ്ഠിപ്പൂ. ഹരീശമഹിഷാദ്ധ്യോഃ ദ്വാരി തോരണാഭ്യന്തരേ-ശങ്കരനാരായണങ്കലും ദുർഗ്ഗയിങ്കലും നാലുദ്വാരങ്ങളിലും തോരണങ്ങളുടെ അകത്ത്, ദ്വൌ ദ്വൌ വാരം-ഈരണ്ടു ധ്വജങ്ങളെ നാട്ടുകിലും ആം. വൃഷവാഹനേ നവസു ദിക്ഷു ഊർദ്ധ്വാവസാനം-ശിവങ്കൽ എട്ടു ദിക്കുകളിൽ ഊർദ്ധ്വഭാഗം സങ്കല്പിച്ച് ഒന്നുകൂടെ കൂട്ടി ഒമ്പതു ധ്വജങ്ങളെ നാട്ടണം.

പ്ലാക്ഷൌദുംബരരൌഹിണാശ്വത്ഥദലോ-
ത്ഥാശ്ചേശാപരേ തോരണാഃ
സാർദ്ധ്വേ തേ ഗുഹവിഘ്നയോശ്ച വടഭാ-
ന്ത്യാസ്തു ഹരീശാച്യുതേ
പ്രോക്താഃ പ്ലാക്ഷചതുർത്ഥപൈപ്പലപരോ-
ഗാസ്ത്വപി മദ്ധ്യസ്ഥയോ-
ശ്ചൈത്യാ സന്മഹിഷഘ്നി സ്യുരഖിലേ-
ഽപീഷ്ടാ ധ്വജാ വൈണവാഃ. ൫

സാർദ്ധ്വേ ഈശാപരേ-ശാസ്താവിങ്കലും ശിവങ്കലും, പ്ലാക്ഷൌദുംബരരൌഹിണാശ്വ ദലോത്ഥാഃ ച തോരണാഃ-കിഴക്ക് ഇത്തിയും തെക്ക അത്തിയും പടിഞ്ഞാറു പേരാലും വടക്ക് അരയാലും ഇങ്ങനെ തോരണവൃക്ഷങ്ങളുടെ ക്രമം ഭവിക്കും. ഗുഹവിഘ്നയോഃ-സുബ്രഹ്മണ്യങ്കലും ഗണപതിയിങ്കലും, അന്ത്യാ വടഭവാ-പേരാൽ ഒടുക്കം. അപ്പോഴം ഇത്തി, അത്തി, അരയാൽ, പേരാൽ ഇങ്ങനെ ക്രമം. ഹരീശാച്യുതേ-ശങ്കരനാരായണങ്കലും വിഷ്ണുവിങ്കലും (പ്ലക്ഷ...ഗാഃ) ഇത്തി ഒടുക്കം; അരയാലാദിക്രമവശം.

അപ്പോൾ അരയാൽ അത്തി പേരാൽ ഇത്തി, അരയാൽ പേരാൽ അത്തി ഇത്തി ഇങ്ങനെ വരും; മഹിഷമർദ്ദിനി-ദുർഗ്ഗയിങ്കൽ, മധ്യസ്ഥയുഗവ്യത്യാസാത് എന്ന അപി-നടുവിലത്തെ രണ്ടും മാറിയിട്ട് ഈ വിഷ്ണുവിങ്കൽ പറഞ്ഞതുതന്നെ. അപ്പോൾ ഇങ്ങനെ എല്ലായിടത്തേയും തോരണവൃക്ഷങ്ങൾ. അപി ച/അപി ശബ്ദാൽ വൈഷ്ണവാഃ ഇഷ്ടാഃ-എല്ലാടവും ധ്വജങ്ങൾ മുളകളുടെ അഗ്രം ഇലകളോടും കൂടിയിരിക്കുന്നത്.

ദ്വാരാന്തപാർശ്വയുഗഗേ കൃതാസ്ത്രഖനനാ-
ദിക്ലിപ്തദർഭാക്ഷതാദ്യ-
ദിഷ്ടാബ്ജാസനകേ ഫഡസ്ത്രവിഹിതോ-
ക്ഷാദീൻ ക്രമാത്തോരണാൻ
യോഗേയോഗ ഇതീഹ ചാങ്ഘ്രിയുഗ്മഭിദാ ദേ-
വസ്യേതി ശൂലൈഃ സ്വയാ-
ജ്യോത്തിഷ്ഠേത്യധിദൈവനാമഭിരപി
ന്യസ്യേൽ ക്ഷിതൗ മന്ത്രവിത്. ൩

മന്ത്രവിത് ഇതി-മന്ത്രജ്ഞനായിരിക്കുന്ന ആചാര്യൻ, ദ്വാരാന്ത പാർശ്വയുഗേ-കിഴക്കേ തുടങ്ങിയുള്ള വാതിലുകളുടെ രണ്ടു പുറത്തും, ദ്വാരത്തിന്റെ വലത്തുഭാഗം മുമ്പായിട്ട്; കൃതാസ്ത്രഖനനാദി-അസ്ത്രംകൊണ്ടു കുഴിച്ചു മണ്ണുകളഞ്ഞു ചാണകവെള്ളം തളിച്ചു മെഴുകി, ക്ലിപ്തദർഭാക്ഷതാദി-കുറുമ്പുല്ലുമിട്ട് ഗന്ധപുഷ്പാക്ഷതങ്ങളെ വച്ച്; ഇഷ്ടാബ്ജാസനകേ-പത്മായ നമഃ എന്ന പീഠവും പൂജിച്ചിരിക്കുന്ന അവിടെ അക്കുഴിയിൽ; അസ്ത്രവിഹിതോക്ഷാദീൻ തോരണാൻ – അസ്ത്രംകൊണ്ടു തളിച്ച ശോഷണാദിക്രിയയും തത്തന്മന്ത്രപ്രാണായാമവും ചെയ്തിരിക്കുന്ന തോരണങ്ങളെ, ശിരോ യോഗേയോഗേത്യൃചാ അംഘ്രിയുഗ്മിസംയോജ്യ-ശിവങ്കൽ "യോഗേയോഗേ തവസ്തരം" എന്ന ഋക്കുകൊണ്ടു കാലുകൾ രണ്ടും പടിയോടു കൂട്ടുമാറു തൊട്ടു ജപിച്ച്, ദേവസ്യ ഇതി ശൂലൈഃ സ്വയോജ്യ-'ദേവസ്യ ത്വാ സവിതുഃ' എന്നതുകൊണ്ടു ശൂലങ്ങളോടു പടിയേയും കൂട്ടി, ഉത്തിഷ്ഠേത്യധിദൈവനാമഭിഃ അപി ന്യസ്യേത്-'ഉത്തിഷ്ഠ ബ്രഹ്മണസ്പതേ' എന്നും തത്തദധിദേവതാമന്ത്രവും ചൊല്ലി കുഴിയിൽ സ്ഥാപിപ്പൂ.

ഇഷ്വാദ്യൈർദ്ധ്രുവഷണ്മുഖേഷ്വഥ തൈർമ്മൂർത്തിപൈഃ
സ്യോനാപൃഥിവ്യാ യുതൈ-
ർവ്വേദാദ്യൈർമ്മഹിഷാരിശാസ്തൃഗണപേ-
ഷ്വീശാച്യുതേ താരതഃ
പ്രാഗ്ദ്വാരദക്ഷിണാപരശപൂർവ്വവിഹിത-
സ്ഥാനേഷു സംസ്ഥാപയേത്
കേതൂംശ്ച ക്രമവിദ്ദ്വയേഷു യജതാ-
മാവാഹ്യ തദ്ദേവതാഃ. ൧

ഇഷ്വാദ്യൈ തൈഃ ധ്രുവ-സുബ്രഹ്മണ്യങ്കൽ അധിദേവതാമന്ത്രങ്ങൾ കൊണ്ടു തന്നെയും, മൂർത്തിപൈഃ സ്യോനാപൃഥിവ്യാ യുതൈഃ തൈഃ-വിഷ്ണുവിങ്കൽ 'സ്യോനാപൃഥിവി ഭവ' എന്ന ഋക്കും അധിദേവതാമന്ത്രങ്ങളും കൂടിയും, മഹിഷാരിശാസ്തൃഗണപേഷു വേദാദ്യൈഃ-ദുർഗ്ഗയിങ്കലും ശാസ്താവിങ്കലും ഗണപതിയിങ്കലും കിഴക്ക് 'അഗ്നിമീളേ' എന്നും തെക്ക് 'ഇഷേ ത്വാ' എന്നും പടിഞ്ഞാറ് 'അഗ്ന ആയാഹി' എന്നും വടക്ക 'ശന്നോ ദേവീ' എന്നും ഈ വേദാദി നാലുകൊണ്ടും, ഈശാച്യുതേ താരതഃ-ശങ്കരനാരായണങ്കൽ പ്രണവംകൊണ്ടും തോരണങ്ങളെ നാലു ദ്വാരങ്ങളിലും സ്ഥാപിച്ചു പൂജിച്ചാൽ, പ്രാഗ്ദ്വാരദക്ഷിണാപരശപൂർവ്വവിഹിതസ്ഥാനേഷു കേതൂൻ ച (സംസ്ഥാപയേത്) - കിഴക്കെ ദ്വാരങ്ങൾ തെക്കും, തെക്കെദ്വാരങ്ങൾ പടിഞ്ഞാറും, പടിഞ്ഞാറെദ്വാരങ്ങൾ വടക്കും, വടക്കെ ദ്വാരങ്ങൾ കിഴക്കും ഇങ്ങനെ വലത്തുഭാഗത്തായിട്ടു ധ്വജങ്ങളെയും അതതു മന്ത്രംകൊണ്ടു സ്ഥാപിപ്പൂ. ക്രമവിത് ദ്വയേഷു തദ്ദേവതാഃ ആവാഹ്യ യജതാം-ക്രമത്തെ അറിഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഗുരു തോരണങ്ങളിലും ധ്വജങ്ങളിലും അതതു ദേവതാമന്ത്രങ്ങൾ കൊണ്ട് ആവാഹിച്ച് വ്യാപകവും പ്രണവാംഗവും ന്യസിച്ചു പൂജിച്ച് അർഘ്യപുഷ്പാഞ്ജലിയും ചെയ്വൂ.

അതിന്റെ തോരണങ്ങളെപ്പറയുന്നു:—

സുശോഭനഃ ശാർങ്ഗധരഃ സുഭദ്രഃ
സുകർമ്മനാമാ ച തഥാ സുഹോത്രഃ
ശിവഃ പ്രമോദാഭയശാന്തസംജ്ഞാ-
മഹാംശ്ച ചാപാര ഇതി പ്രദിഷ്ടാഃ. ൨

ശാർങ്ഗധരേ–വിഷ്ണുവിങ്കൽ, സുദർശനായ നമഃ സുഭദ്രായ നമഃ സുകർമ്മണേ നമഃ സുഹോത്രായ നമഃ ഈ നാലും തോരണദേവതകൾ. ശിവേ–ശിവങ്കൽ പ്രമോദായ നമഃ അഭയായ നമഃ ശാന്തായ നമഃ മഹതേ നമഃ ഇങ്ങനെ നാലും.

സുമംഗലഃ സ്ഥാണുഹരൌ സുഹോത്ര-
സ്തഥൈവ കല്യാണകഭദ്രകൌ ച
യജ്ഞേശനാമാ മഹിഷാദിമാരൌ
പ്രഭാകരോ മംഗലസുപ്രഭൌ ച. ൧൯

സ്ഥാണുഹരൌ–ശങ്കരനാരായണങ്കൽ, സുമംഗലായ നമഃ സുഹോത്രായ നമഃ കല്യാണായ നമഃ ഭദ്രകായ നമഃ ഇങ്ങനെ നാല്. മഹിഷാദിമാരൌ–ദുർഗ്ഗയിങ്കൽ, യജ്ഞേശായ നമഃ പ്രഭാകരായ നമഃ മംഗലായ നമഃ സുപ്രഭായ നമഃ ഇങ്ങനെ നാല്.

ഷാണ്മാതുരേ സ്യുർവരദോ യശോദോ
തഥൈവ പുഷ്ടിദശ്രീപ്രദസംജ്ഞിതൌ ച
വിഘ്നേ സുപൂർണ്ണാഹ്വയപൂർണ്ണഭദ്രൌ
പ്രശാന്തനാമാ വിജയാഭിധശ്ച. ൨൦

ഷാണ്മാതുരേ–സുബ്രഹ്മണ്യങ്കൽ, വരദായ നമഃ യശോദായ നമഃ പുഷ്ടിദായ നമഃ ശ്രീപ്രദായ നമഃ ഇങ്ങനെ നാലും ഭവിക്കും. വിഘ്നേ–ഗണപതിയിങ്കൽ സുപൂർണ്ണായ നമഃ പൂർണ്ണഭദ്രായ നമഃ പ്രശാന്തായ നമഃ വിജയായ നമഃ ഇങ്ങനെ നാലും.

ആഢ്യഃ ശാസ്താ ഘനാസന്നഃ
സേനാനീശ്ച പ്രജാപതൌ
ഇതി സപ്തസു സംപ്രോക്താഃ
ക്രമാത്തോരണദേവതാഃ. ൨൧

പ്രജാപതൌ–ശാസ്താവിങ്കൽ, ആഢ്യായ നമഃ ശാസ്ത്രേ നമഃ ഘനാസന്നായ നമഃ സേനാന്യേ നമഃ ഇങ്ങനെ നാലും, സപ്തസു ക്രമാത് തോരണദേവതാഃ സംപ്രോക്താഃ–ഇപ്രകാരം വിഷ്ണ്വാദികളായ ഏഴു ദേവന്മാരിലും ക്രമേണ തോരണദേവതകൾ വചിക്കപ്പെട്ടു.

കുമുദകുമുദാക്ഷസംജ്ഞൌ
ലക്ഷ്മീശേ പുണ്ഡരീകവാമനാഖ്യൌ
അഥ ശങ്കുകർണ്ണസർവ്വാ-
ദികനേത്രൗ സുമുഖസുപ്രതിഷ്ഠിതാഖ്യൗ. ൧൨

ലക്ഷ്മീശേ-വിഷ്ണുവിങ്കൽ, കുമുദായ നമഃ കുമുദാക്ഷായ നമഃ പുണ്ഡരീകായ നമഃ വാമനായ നമഃ ശങ്കുകർണ്ണായ നമഃ സർവ്വനേത്രായ നമഃ സുമുഖായ നമഃ സുപ്രതിഷ്ഠിതായ നമഃ ഇങ്ങനെ എട്ടു ധ്വജദേവതകൾ.

ഭൃംഗീശകാർത്തികേയൌ
വൃഷനന്ദീശൌ ശിവേ മഹാകാളഃ
കുംഭോദരോ മഹോദര-
നാമാഥ വീരഭദ്രശ്ച ഋഷഭഃ. ൧൩

ശിവേ-ശിവങ്കൽ, ഭൃംഗീശായ നമഃ കാർത്തികേയായ നമഃ വൃഷായ നമഃ നന്ദീശായ നമഃ മഹാകാളായ നമഃ കുംഭോദരായ നമഃ മഹോദരായ നമഃ വീരഭദ്രായ നമഃ ഋഷഭണേ നമഃ ഇങ്ങനെ ഒൻപതു ധ്വജദേവതകൾ. ഒടുക്കത്തേതും ഈശകോണിൽത്തന്നെ.

ശിവശാർങ്ഗിണി ഗിരിശോത്സവാ-
വിധാനസ്യമാനാഃ സ്യുരഷ്ടനന്ദ്യാദ്യാഃ
ഭൃംഗീശാദ്യാ നവ വാ
കുമുദാത്മാദ്യൈസ്സ്വയംവാഷ്ടഭിഃ സംഹിതാഃ. ൧൪

ശിവശാർങ്ഗിണി-ശങ്കരനാരായണങ്കൽ, ഗിരിശോത്സവവിധാനസ്യമാനാഃ നന്ദ്യാദ്യാഃ അഷ്ടൌ സ്യുഃ-ശിവന്റെ ഉത്സവത്തിങ്കൽ പറവാൻ ഭാവിച്ചിരിക്കുന്ന നന്ദിനേ നമഃ ഇത്യാദി കപാലിനേ നമഃ ഇത്യന്തമുള്ള എട്ടും ഇവിടെ ധ്വജദേവതകളായി ഭവിക്കും. ഭൃംഗീശാദ്യാഃ നവ വാ-ഇവിടെ പറഞ്ഞ ഭൃംഗീശാദി ഒമ്പതായിട്ടുമാം. കുമുദാത്മാദ്യൈഃ അഷ്ടഭിഃ സംഹിതാഃ വാ-നന്ദിനേ കുമുദാത്മനേ നമഃ മഹാകാളായ കുമുദാക്ഷാത്മനേ നമഃ ഭൃതനാഥായ പുണ്ഡരീകാത്മനേ നമഃ മഹീധരായ വാമനാത്മനേ നമഃ പർവ്വതേശായ ശങ്കുകർണ്ണാത്മനേ നമഃ ഉഗ്രേശായ സർവ്വനേത്രാത്മനേ നമഃ കാലപാശായ സുമുഖാത്മനേ നമഃ കപാലിനേ സുപ്രതിഷ്ഠിതാത്മനേ നമഃ ഇങ്ങനെ എട്ടായിട്ടുമാം. ഭൃംഗീശായ കുമുദാത്മനേ നമഃ ഇത്യാദി എട്ടും കഴിഞ്ഞാൽ ഒടുക്കത്തെ ഋഷഭണേ നമഃ എന്നു തന്നെ മതി.

കാളീ കരാളീ വിരജാ മന്ദരാ വിന്ധ്യവാസിനീ
സുപ്രഭാ സിംഹവക്ത്രാന്യാ ഭൎഗ്ഗായാം ദൈത്യമൎദ്ദിനീ. ൧൩

ഭൎഗ്ഗായാം-ഭൎഗ്ഗയിങ്കൽ, കാള്യൈ നമഃ കരാള്യൈ നമഃ വിരജായൈ നമഃ മന്ദരായൈ നമഃ വിന്ധ്യവാസിന്യൈ നമഃ സുപ്രഭായൈ നമഃ സിംഹവക്ത്രായൈ നമഃ ദൈത്യമൎദ്ദിന്യൈ നമഃ ഇവ എട്ടും ധ്വജദേവതകൾ.

ഗോപ്താ ച പിംഗലാക്ഷശ്ച
വീരസേനശ്ച ശാംഭവഃ
ത്രിനേത്രശ്ശൂലിനൌ ദക്ഷ-
ഭീമരൂപൌ ച ശാസ്തരി. ൧൪

ശാസ്തരി-ശാസ്താവിങ്കൽ, ഗോപ്ത്രേ നമഃ പിംഗലാക്ഷായ നമഃ വീരസേനായ നമഃ ശാംഭവായ നമഃ ത്രിനേത്രായ നമഃ ശൂലിനേ നമഃ ദക്ഷായ നമഃ ഭീമരൂപായ നമഃ ഇവ എട്ടും ധ്വജദേവതകൾ.

സ്കന്ദദന്തീന്ദ്രമുഖയോഃ ഇന്ദ്രാദ്യാ ദിഗധീശ്വരാഃ
ഇതി സപ്തസു സംപ്രോക്താഃ ക്രമേണ ധ്വജദേവതാഃ. ൧൫

സ്കന്ദദന്തീന്ദ്രമുഖയോഃ-സുബ്രഹ്മണ്യങ്കലും, ഇന്ദ്രാദ്യാ ദിഗധീശ്വരാഃ-ഇന്ദ്രൻ തുടങ്ങി ഈശാനാന്തമുള്ള ദിക്പാലന്മാരുതന്നെ, ഇന്ദ്രായ നമഃ അഗ്നയേ നമഃ ഇത്യാദി മന്ത്രങ്ങൾ. ഇതി സപ്തസു ദേവേഷു ക്രമേണ ധ്വജദേവതാഃ സംപ്രോക്താഃ-ഇങ്ങനെ വിഷ്ണ്വാദി ഏഴു ദേവന്മാരിലും ധ്വജദേവതകൾ പറയപ്പെട്ടു.

ഇഷ്ട്വാ ബലിം തോരണദേവതാഭ്യോ-
ധ്വജാധിപേഭ്യോऽപി ച വാദ്യഘോഷൈഃ
ദത്വാ സമാചമ്യ സമേത്യ ചാന്തഃ
സമാചരേദ് ദ്വാരഘടാൎച്ചനാദ്യം. ൧൬

തോരണദേവതാഭ്യഃ ധ്വജാധിപേഭ്യഃ വാദ്യഘോഷൈഃ ദ ഇഷ്ട്വാ ബലിം ദത്വാ-തോരണദേവതകൾക്കായിക്കൊണ്ടും ധ്വജദേവതകൾക്കായിക്കൊണ്ടും വാദ്യഘോഷത്തോടും വിളക്കോടും കൂടി തത്തദധിദേവതാമന്ത്രംകൊണ്ടു പൂജിച്ച് ബലിയേയും തൂകിയാൽ, സമാചമ്യ അന്തഃ സമേത്യ ദ്വാരഘടാൎച്ചനാദ്യം സമാചരേത്-കാലും കഴുകി ആചമിച്ച് മണ്ഡപത്തിന്റെ അകത്തുവന്ന് ദ്വാരകലശപൂജാദിയെ തുടങ്ങു. ഇവിടെ നൂലുംമാല ചുററുക തുടങ്ങി ബലിതൂകുന്നവരെ അഞ്ചു പ്രദക്ഷിണം വരും.

പ്രാഗ്ദ്വാർദക്ഷിണസൌമ്യപാർശ്വസമുപ-
ക്രാന്ത്യാ ചതുർദിക്ഷ്വപി
ദ്വാഃസ്ഥാൻ പൂർണ്ണഘടേഷു വിഷ്ണുഗുഹവി-
ഘ്നേശേശഗേഹേഷു ദിശഃ
ദ്വാഃശാഖാസു യജേത വാ ശിവഹരൌ
ദ്വാഃസ്ഥാനിഹാഷ്ടാസു ദി-
ക്ഷ്വാശേശാൻ കലശേഷു കേവലമമൂൻ
ദൌർഗ്ഗേഷു സംഭേദിഷു. ൫൯

വിഷ്ണുഗുഹവിഘ്നേശേശഗേഹേഷു-വിഷ്ണുവിങ്കലും സുബ്രഹ്മണ്യങ്കലും ഗണപതിയിങ്കലും ശാസ്താവിങ്കലും. ശിവങ്കലും, ചതുർദ്ദിക്ഷ്വപി-നാലു നടകളിലും അളിന്ദത്തുങ്കൽ, പ്രാഗ്ദ്വാർദക്ഷിണസൌമ്യപാർശ്വസമുപക്രാന്ത്യാ-പൂർവ്വദ്വാരത്തുങ്കൽ തുടങ്ങി വലത്തുഭാഗം മുമ്പായിട്ട് സ്വസ്തികങ്ങളിൽ പീഠപൂജാദി ചെയ്ത് രണ്ടു കലശങ്ങളെ ശോധനാദിക്രിയാന്യാസാന്തം ചെയ്ത് വെള്ളം നിറച്ചാൽ, പൂർണ്ണഘടേഷു ദിശഃ ദ്വാഃസ്ഥാൻ യജേത-കലശങ്ങളിൽ ഈരണ്ടു ദ്വാഃസ്ഥന്മാരെ ആവാഹിച്ചു പൂജിപ്പൂ. ശിവഹരൌ ദ്വാഃശാഖാസു യജേത വാ-ശങ്കരനാരായണങ്കൽ കലശം കൂടാതെ തത്സ്ഥാനത്തു സ്വസ്തികത്തുങ്കൽ ദ്വാഃസ്ഥന്മാരെ പൂജിക്കുകയുമാം; കൂടാതെയുമാം. ഇഹ അഷ്ടാസു ദിക്ഷു കലശേഷു ആശേശാൻ-ഈ ശങ്കരനാരായണങ്കൽ കിഴക്കു തുടങ്ങി എട്ടു ദിക്കുകളിലും ഓരോ കലശങ്ങളിൽ ഇന്ദ്രായ നമഃ ഇത്യാദി ദിക്പാലന്മാരെ എട്ടിനേയും പൂജിക്കണം. സംഭേദിഷു കേവലം അമൂൻ വാ-ദുർഗ്ഗയിങ്കൽ എട്ടിലും കലശങ്ങളിൽ ദിക്പാലന്മാരെത്തന്നെയായിട്ടുമാം. ദ്വാരദേശത്ത് ഈരണ്ടു കലശങ്ങളിൽ കാളി കരാളി ഇത്യാദി ഈരണ്ടിനെ പൂജിക്കിലുമാം. അപ്പോഴും ഇന്ദ്രാദികളെ സ്വസ്തികത്തിൽ പൂജിപ്പൂ.

പദ്മരാഗം പ്രവാളം വിഡൂരോദ്ഭവം
പുഷ്യനീലാശ്മഗർഭാണി മുക്താഫലം
സ്ഫാടികം ചീന്ദ്രസദ്വിഷ്ണുവിഷ്ണ്വീശയോർ-
ദ്വാരകുംഭേഷു ഹേമാപി വാ സർവതഃ. ൬൦

വിഷ്ണുവിഷ്ണ്വീശയോഃ ദ്വാരകുംഭേഷു-വിഷ്ണുവിങ്കലും ശങ്കരനാരായണങ്കലും ദ്വാരകലശങ്ങളിൽ, പത്മരാഗം-അതുതന്നെയും, പ്രവാളം-പവിഴത്തേയും, വിഡൂരോത്ഭവം-വൈഡൂര്യത്തേയും, പുഷ്യനീലാശ്മഗർഭാണി-പുഷ്യരാഗത്തേയും നീലത്തേയും (ഇന്ദ്രനീല

ത്തെയും), മുക്താഫലം_മുത്തിനേയും, സ്ഫാടികം_സ്ഫടികത്തെയും കിഴക്കാദിയായ ദിക്കുകളിലെ കലശങ്ങളിൽ ന്യസിപ്പൂ. സർവ്വതഃ ഹേമ അപി വാ ന്യസേത്_എല്ലാദേവന്മാരിലും സ്വർണ്ണകലശത്തെത്തന്നെ ന്യസിക്കിലുമാം.

ദ്വാരപാലാ ഹരൌ പൂർണ്ണപുഷ്കരാനന്ദനന്ദനാഃ
വീരഃസേനസുഷേണൌ ച സംഭവപ്രഭവൌ ക്രമാത്. ൨൪

ഹരൌ-വിഷ്ണുവിങ്കൽ, പൂർണ്ണായ നമഃ പുഷ്കരായ നമഃ ആനന്ദായ നമഃ നന്ദനായ നമഃ വീരസേനായ നമഃ സുഷേണായ നമഃ സംഭവായ നമഃ പ്രഭവായ നമഃ ഇങ്ങനെ എട്ടു ദ്വാരപാലദേവതകൾ.

സ്ഥാണൌ തു മഹോദരമഹാ_
കായ മഹാകണ്ഠകാ മഹോരസ്കഃ
അഗ്നിജിഹ്വാഗ്നിനേത്ര
നാമാ വിരൂപാക്ഷകോ വിശാലാക്ഷഃ. ൨൫

സ്ഥാണൌ—ശിവങ്കൽ, മഹോദരായ നമഃ മഹാകായായ നമഃ മഹാകണ്ഠായ നമഃ മഹോരസ്കായ നമഃ അഗ്നിജിഹ്വായ നമഃ അഗ്നിനേത്രായ നമഃ വിരൂപാക്ഷായ നമഃ വിശാലാക്ഷായ നമഃ ഇങ്ങനെ എട്ട്.

വീരമഹാദ്യൌ സേനാഖ്യൌ
ഭദ്രാദ്യശ്ചാരുപൂർവ്വകഃ സേനാഃ
ഷഷ്ഠോ ഗുഹേ സുഷേണോ-
സ്സേനാവപി പൂർണ്ണചിത്രപൂർവൌ ച. ൨൬

ഗുഹേ-സുബ്രഹ്മണ്യങ്കൽ, വീരസേനായ നമഃ മഹാസേനായ നമഃ സുസേനായ നമഃ ഭദ്രസേനായ നമഃ ചാരുസേനായ നമഃ സുഷേണായ നമഃ പൂർണ്ണസേനായ നമഃ ചിത്രസേനായ നമഃ ഇങ്ങനെ എട്ട്.

ഗണരാജി വക്രദന്താ-
ഗജാസ്യകൌ ഭീമനാമമഹിഷാസ്യൌ
അഥ മേഘനാദക വിരൂ-
പാക്ഷൌ വരദശ്ച സർവ്വഭക്ഷശ്ച. ൨൭

ഗണരാജി-ഗണപതിയിങ്കൽ, വക്രദന്തായ നമഃ ഗജാസ്യായ നമഃ ഭീമായ നമഃ മഹിഷാസ്യായ നമഃ മേഘനാദായ നമഃ വിരൂപാക്ഷായ നമഃ വരദായ നമഃ സർവ്വഭക്ഷായ നമഃ ഇങ്ങനെ എട്ട്.

വീരബാഹുമഹാവീരവിഭുദ്ധ്രുതവിലാസിനഃ
അത്ര്യേ തീക്ഷ്ണസ്തീക്ഷ്ണദംഷ്ട്രസ്താരാക്ഷശ്ച ഭവോദ്ഭവഃ. ഖ. ൫

അത്ര്യേ—ശാസ്താവിങ്കൽ, വീരബാഹവേ നമഃ മഹാവീരായ നമഃ വിഭുദ്ധ്രുതായ നമഃ വിലാസിനേ നമഃ തീക്ഷ്ണായ നമഃ തീക്ഷ്ണദംഷ്ട്രായ നമഃ താരാക്ഷായ നമഃ ഭവോദ്ഭവായ നമഃ ഇങ്ങനെ എട്ട്.

മഹോദരാദയസ്ത്വീശേ പൂർണ്ണാത്മാദിഭിരഷ്ടഭിഃ
സംഭേദിതാ ഹരിഹരേ ദ്വാരപാലാ ഇതീരിതാഃ. ഖ. ൬

ഹരിഹരേ—ശങ്കരനാരായണങ്കൽ, പൂർണ്ണാത്മാദിഭിഃ അഷ്ടഭിഃ സംഭേദിതാഃ മഹോദരാദയഃ—വിഷ്ണുവിങ്കലെ പൂർണ്ണാത്മാദികളായ എട്ടിനോടും കൂടീട്ട് ശിവങ്കലെ മഹോദരാദികൾ എട്ടും തന്നെ. അപ്പോൾ മഹോദരായ പൂർണ്ണാത്മനേ നമഃ മഹാകായായ പുഷ്കരാത്മനേ നമഃ മഹാകണ്ഠായ നന്ദാത്മനേ നമഃ മഹോരസ്കായ നന്ദനാത്മനേ നമഃ അഗ്നിജിഹ്വായ വീരസേനാത്മനേ നമഃ അഗ്നിനേത്രായ സുഷേണാത്മനേ നമഃ വിരൂപാക്ഷായ സംഭവാത്മനേ നമഃ വിശാലാക്ഷായ പ്രഭവാത്മനേ നമഃ ഇങ്ങനെ എട്ട്. ദുർഗ്ഗയിങ്കൽ ഇന്ദ്രാദിദിക്പാലന്മാരെന്നു മുമ്പേ പറഞ്ഞു എങ്കിലും നാലു ദിക്കിലും ഇവരെല്ലാം കാള്യാദിധ്വജദേവതകളായിട്ടും ചെയ്യുന്നു. ഇതി ദ്വാരപാലാ ഈരിതാഃ—ഇങ്ങനെ ദ്വാരകലശങ്ങളിലെ ദേവതകൾ പറയപ്പെട്ടു.

സഹസ്രവീചീ വിമലാ ശതാദ്ധ്യാ—
ധാരാ പ്രമോദിന്യപി ധൂർജ്ജടേസ്സ്യുഃ
അർച്ച്യാശ്ചതുസ്തോരണകുംഭകേഷു
ദിക്പാ ഹരേർമ്മന്ത്രവിദാം സമന്ത്രാഃ. ഖ. ൭

ധൂർജ്ജടേഃ—ശിവങ്കൽ, ചതുസ്തോരണകുംഭകേഷു—നാലുദിക്കിലും ദ്വാരങ്ങളുടെ വലത്തുഭാഗത്ത് സ്ഥാപിതങ്ങളിൽ തോരണകലശങ്ങളിൽ പൂജിക്കുന്നതിന്ന്, സഹസ്രവീചൈ്യ നമഃ വിമലായൈ നമഃ ശതധാരായൈ നമഃ പ്രമോദിന്യൈ നമഃ ഇങ്ങനെ നാലു ദേവതകൾ. മന്ത്രവിദാം ഹരേഃ ദിക്പാ അർച്ച്യാഃ—മന്ത്രജ്ഞന്മാരായിരിക്കുന്ന ആചാര്യന്മാൽ വിഷ്ണുവിങ്കൽ, ഇന്ദ്രായ നമഃ യമായ നമഃ വരുണായ നമഃ സോമായ നമഃ ഈ നാലു ദിക്കിലെയും ദിക്പാലന്മാരെ പൂജിപ്പാൻ യോഗ്യങ്ങൾ. മറ്റുള്ളേടത്തു തോരണകലശങ്ങളില്ല.

കുമുദാദികൌ കർണ്ണൌ ശേഷൌ ഗോപൂർവ്വികാവപി
ശിവശാർങ്ഗീശയോർദ്വാരമദ്ധ്യേഷ്വർച്ച്യാ ദ്വാരദേവതാഃ. [൨൭

ശിവശാർങ്ഗീശയോഃ-ശിവങ്കലും ശങ്കരനാരായണങ്കലും, ദ്വാരമദ്ധ്യേ-കിഴക്കുതുടങ്ങി നാലുദിക്കുകളിലും ദ്വാരങ്ങളുടെ നടുവിൽ സ്വസ്തികമിട്ട് അതിൽ കുംഭകർണ്ണായ നമഃ ഉഗ്രകർണ്ണായ നമഃ ശ്വേതകർണ്ണായ നമഃ ഗോകർണ്ണായ നമഃ ഈ നാലു കൊണ്ടും ദ്വാരദേവതകളെ ആവാഹിച്ചു പൂജിക്കണം.

അഗ്ന്യാദീശദിഗന്തമുക്തവിധിനാ
മൃത്സ്നാദിഭിഃ ശോധയേത്
സിദ്ധാർത്ഥാദിഭിരേവ വാ സശിഖികു-
ണ്ഡം മണ്ഡപാന്തഃസ്ഥലം
പ്രാഗാസ്യോഞ്ജലിനാ ത്രിധാത്ര വികിരാ-
ഞ്ഛക്ത്യാത്മനി പ്രോൽകിരേത്
സിദ്ധാർത്ഥാൻ വികിരാംശ്ച രക്ഷേത് സശേ-
ഷാൻ മാർജ്ജനോപാർജ്ജിതാൻ. ൨൮

ഉക്തവിധിനാ-മുമ്പിൽ പ്രാസാദശുദ്ധിയിങ്കൽ പറഞ്ഞ പ്രകാരം; മൃത്സ്നാദിഭിഃ വാ സിദ്ധാർത്ഥാദിഭിഃ ഏവ വാ-മൃത്തിഗോമയജലം ഇത്യാദികൊണ്ടുതാൻ കടുക ഗോമയജലം ഇത്യാദികൊണ്ടുതാൻ; അഗ്ന്യാദീശദിഗന്തം സശിഖികുണ്ഡം മണ്ഡപാന്തഃസ്ഥലം-അഗ്നികോണിൽ തുടങ്ങി ഈശകോണിൽ കഴിയുമാറ് ഹോമകുണ്ഡങ്ങളേയും മണ്ഡപത്തിൽ എല്ലാടവും; ശോധയേത്-ശുദ്ധിയെ ചെയ്യണം. പ്രാഗാസ്യഃ ശക്ത്യാത്മനി അത്ര-പിന്നെ വികിരം വിതറുമ്പോൾ കിഴക്കോട്ടുതിരിഞ്ഞ് അതതു ദേവന്റെ ശക്തിബീജം കൊണ്ടു മണ്ഡപത്തെ പൂജിച്ചിരിക്കുന്ന മണ്ഡപമദ്ധ്യത്തുങ്കൽ; വികിരാൻ ത്രിധാ പ്രോൽകിരേത്-വികിരങ്ങളെ നേരെ കിഴക്കോട്ടും വലത്തും ഇടത്തുമായിട്ട്; അഞ്ജലിനാ-കൈയിൽ നിറച്ച് എടുത്തുവിതറിയശേഷം എല്ലാടവും വിതറൂ. സശേഷാൻ മാർജ്ജനോപാർജ്ജിതാൻ സിദ്ധാർത്ഥാൻ വികിരാൻ ച രക്ഷേത്-പിന്നെ പാത്രങ്ങളിൽ അല്പം ശേഷിച്ചിരിക്കുന്നവറ്റേയും നിലത്തു തൂകിയതിനെ മുഷ്ടികൊണ്ട് അടിച്ച് എടുക്കുന്നവറ്റേയും കടുകിനേയും വികിരത്തെയും ഒരു പാത്രത്തിലെടുത്തു കുംഭേശപൂജാസ്ഥാനത്തു കൊണ്ടു ചെന്നു സൂക്ഷിപ്പൂ.

മദ്ധ്യേവേദി സമിഷ്ടപീഠനിജശ-
ക്ത്യാ സമാവാഹിതം മൂലതോ-
ദേവേശം ദിഗധീശ്വരാനപി ദിശാ-
സ്വഭ്യർച്ച്യ കൃത്വാ തതഃ
പശ്ചാദസ്ത്രപ്രവിമോചനഞ്ച പരിതോ-
ധൂപം പ്രദീപം തഥാ
ന്യസ്യാധാരമുഖാംശ്ച മണ്ഡപാത്മകമമും
ഭോഗം ത്രിതാലാദിനാ. ൯൦

മദ്ധ്യേവേദി—പിന്നെ മണ്ഡപമദ്ധ്യത്തിങ്കൽ സ്വസ്തികം പത്മമിട്ടതിൽ പീഠപൂജയും ചെയ്തു്; മൂലതഃ സമിഷ്ടപീഠനിജശക്ത്യാ സമാവാഹിതം—ദേവേശശക്തിയെ ആവാഹിച്ചു പൂജിച്ചു് അർഘ്യപുഷ്പാഞ്ജലിയും ചെയ്താൽ അവിടെ മൂലംകൊണ്ടു ദേവനെ ആവാഹിച്ചു പൂജിക്കയും; ദിശാസു ദിഗധീശ്വരാനപി അഭ്യർച്ച്യ—എട്ടു ദിക്കുകളിലും ഇന്ദ്രാദി ദിക്പാലന്മാരെയും കൂടി പൂജിച്ചു ദേവനെ നിവേദിച്ചു പ്രസന്നപൂജയും ചെയ്തു്; തതഃ പശ്ചാദസ്ത്രപ്രവിമോചനം ച കൃത്വാ—പിന്നെ ദിക്പാലാസ്ത്രങ്ങളായ വജ്രാദികളെക്കൊണ്ടും പുഷ്പാരാധനകളെച്ചെയ്തു്; ധൂപം പ്രദീപം ച പരിതഃ തഥാ ന്യസ്യ—പിന്നെ മണ്ഡപത്തിന്റെ നാലുദിക്കിലും ധൂപങ്ങളെയും ദീപങ്ങളെയും വച്ചാൽ, തഥാ എണ്ണയുംകൊണ്ടു ആധാരശക്ത്യാദിപീഠമന്ത്രങ്ങളെ ന്യസിക്കണമെന്നു പറയുന്നു. ആധാരശക്ത്യാദി പൃഥിവ്യന്തം മുകളിൽ മുകളിൽ. ധർമ്മാദിനാലും തൂണുകളിൽ. അധർമ്മാദിനാലും ഉത്തരങ്ങളിൽ. സത്വാദിമൂന്നും വിതാനക്കയറുകളിൽ. മായാദി വിതാനവസ്ത്രങ്ങളിൽ. പത്മാദ്യാസനാന്തം മണ്ഡപമദ്ധ്യത്തിൽ നിലത്തുതന്നെയും ന്യസിച്ചു. മണ്ഡപാത്മകം അമും ഭോഗം ത്രിതാലാദിനാ ആരക്ഷ്യ—മണ്ഡപസംസ്ഥിതനായിരിക്കുന്ന ദേവനെ താലത്രയാദികൊണ്ടു രക്ഷിച്ചു.

അനന്തരം കലശപൂജയെ പറയുന്നു:—

അഥ ശിവദിശി പാർശ്വയോർവ്വാപി വാ കല്പയിത്വാ
വസുദലകമലം ശുക്തിഭിർവാ സ്വസ്തികം വാ
സംന്യസിതമഥ ശാലീവസ്ത്രദർഭാദിപീഠം
ന്യസ്തു കലശാനാം സ്വസ്തികം ചക്രീം ച. ൯൧

അഥ ശിവദിശി പാർജന്യേ അപി വാ-അനന്തരം മണ്ഡപ-ത്തിന്റെ അല്ലിന്ദത്തിങ്കൽ ഈശകോണിൽ താൻ; തത്സമീപത്തു കിഴക്കെ ഭാഗത്തു പാർജന്യസ്ഥാനത്തു താൻ; വസ്വദലകമലം-അഷ്ടദലപത്മത്തെയും; തൽകർണ്ണികേ സ്വസ്തികം ച കല്പയിത്വാ-അഷ്ടദലത്തിന്റെ നടുക്കു് സ്വസ്തികത്തെയും ഉണ്ടാക്കീട്ടു്; സശാലീവസ്ത്രദർഭാദിപീഠം സമധിരചയ്യ കലശരാജം-നെല്ലു്, അരി, എള്ളു്, കടക് വസ്ത്രാന്തരിതം പീഠം വിരിച്ചു് കുംഭേശകലശത്തെയും; സ്വസ്തികേ കർക്കരീം ച ന്യസ്യ-കിഴക്കെ സ്വസ്തികത്തിൽ പാലുള്ള കർക്കരീകലശത്തെയും വച്ചു്.

ആരാധ്യ യോഗാസനമത്ര തോയൈഃ
സിക്തം പ്രസക്തം ഘനഗന്ധധൂപൈഃ
സുസംസ്കൃതം ന്യസ്തകശാദ്യമിഷ്ടം
ഘടം സമുത്താനിതമാത്തകൂർച്ചം. ൩൨.

അത്ര യോഗാസനമാരാധ്യ-ബ്രഹ്മകലശപൂജയിങ്കൽ പറയുന്നപോലെ ദേഹശുദ്ധിയും ശംഖപൂരണവും ആത്മാരാധനയും ചെയ്തു രണ്ടിടത്തും പീഠം പൂജിച്ചു; തോയൈഃ സിക്തം ഘനഗന്ധധൂപൈഃ പ്രസക്തം-വെള്ളംകൊണ്ടുകഴുകി നല്ലവണ്ണം പുറത്തു അഷ്ടഗന്ധം തേച്ചു ധൂപിച്ചു് കലശത്തെ; ന്യസ്തകശാദ്യം-ദശാഷ്ണാദിചെയ്തു പല്ലവച്ചു ചന്ദനം തളിച്ചു് അക്ഷതവുമിട്ടു്; ഇഷ്ടം സമുത്താനിതം ആത്തകൂർച്ചം-കൂർച്ചം കൊണ്ടു പൂജിച്ചു തലത്തിൽ വച്ചു ത്രികലാന്യാസവും പൂജയും അക്ഷതന്യാസവും കുംഭോദ്ധാരണവും പൂജയും ചെയ്തു്; ആത്തകൂർച്ചം-കൂർച്ചന്യാസവും തത്ര പൂജയും ചെയ്തു.

സഹേമരത്നാക്ഷതഗന്ധപുഷ്പം
സുധീഃ സമാപൂര്യ ജലൈശ്ച പൂതൈഃ
തത്രാഷ്ടവർണ്ണാംബുജഹോപവിഷ്ട-
മൂർത്ത്യന്തരുദ്ധ്യാത് സകലാത്മനാ ച. ൩൩.

സഹേമരത്നാക്ഷതഗന്ധപുഷ്പൈഃ ഘടം – നവരത്നവും സ്വർണ്ണവും അക്ഷതവും അഷ്ടഗന്ധവും കൂട്ടി ദ്രവ്യത്തെ ന്യസിച്ചു പൂജിച്ചു മാനസപൂരണവും ചെയ്തു്; പൂതൈഃ ജലൈഃ സമാപൂര്യ-വടക്കെ ജലദ്രോണിയിൽ അരിച്ചു വെള്ളമുണ്ടാക്കി വരുണനേയും ഗംഗയേയും ദേവനേയും പൂജിച്ചു വാരുണമന്ത്രങ്ങൾ ജപിച്ചാൽ

ആ വെള്ളംകൊണ്ട് കലശത്തെ അർദ്ധോത്തരം നിറച്ച്; അതു ഇഷ്ടവർണ്ണാംബുജസ്ഥോപവിഷ്ടമൂർത്ത്യന്തരളസകളാത്മതത്ത്വ – അവിടെ ലിപിപങ്കജത്തെ പൂജിച്ച് മൂർത്ത്യാവാഹനയും ചെയ്തു കലകളെ ആവാഹിച്ചുനിറച്ച് കലാന്യാസവും വിദ്യാവാഹനയും ചെയ്തു തത്ത്വങ്ങളെ ആവാഹിച്ചുനിറച്ചു തത്ത്വന്യാസവും തത്പൂജയും ചെയ്വൂ.

ത്ര്യാധാരപദ്മേഷ്വഭിവാഹ്യ ചാത്മ-
വിദ്യാപരാഖ്യാന്യപി തത്ത്വകാനി
സമ്പൂജ്യ സംപൂജയതി ത്രിനേത്ര-
പരാംശസംഭിന്നശിവാനി മന്ത്രീ. ൧൭

മന്ത്രീ- മന്ത്രജ്ഞനായിരിക്കുന്ന ആചാര്യൻ; സർവേഷു ത്ര്യാധാരപദ്മേഷു ആത്മവിദ്യാപരാഖ്യാനി തത്ത്വകാനി അഭിവാഹ്യ സമ്പൂജയതു– എല്ലാദേവന്മാരിലും മൂലാധാരത്തുങ്കൽ അന്നമഃ പരായ ആത്മതത്ത്വാത്മനേ നമഃ എന്നും ഹൃദയത്തുങ്കൽ ഉന്നമഃ പരായ വിദ്യാതത്ത്വാത്മനേനമഃ എന്നും, ഭ്രൂമധ്യത്തുങ്കൽ മന്നമഃ പരായ പരതത്ത്വാത്മനേ നമഃ എന്നും ഈ മൂന്നു തത്ത്വങ്ങളെ വെവ്വേറെ ആവാഹിച്ചു പൂജിച്ച് അർഘ്യപുഷ്പാഞ്ജലിയെ ചെയ്വൂ. ത്രിനേത്രപരാംശസംഭിന്നശിവാനി– ശിവങ്കൽ പരായ എന്നുള്ളേടത്തു ശിവായ എന്നുകൂട്ടിക്കൊള്ളേണം. അന്നമശ്ശിവായ ആത്മതത്ത്വാത്മനേ നമഃ ഉന്നമഃ ശിവായ വിദ്യാതത്ത്വാത്മനേ നമഃ മന്നമഃ ശിവായ പരതത്ത്വാത്മനേ നമഃ ഇങ്ങനെ മന്ത്രങ്ങൾ.

തസ്മിൻ പല്ലവചക്രികാദിഘടിതേ
താമ്രോപചാരാദിനാ
ദേവേശം കലശേഽഭിവാഹ്യ നിജമൂ-
ലേനാർണതത്ത്വാദിഭിഃ

സാകല്യം പരികല്പ്യ കല്പവിധിനാ
ദത്ത്വാപഹാരാൻ ക്രമാത്
സമ്പൂജ്യാഥ നിവേദ്യ രോഷണസപ-
ര്യാം ച പ്രകുര്യാദ് ഗുരുഃ. ൧൮

പല്ലവചക്രികാദിഘടിതേ തസ്മിൻ കലശേ- പിന്നെ ആലും മാവും തളിരുകളും ചക്രികയുംവെച്ച്; ആ കലശത്തിൽ, ഗുരുഃ

താരോപചാരാദിനാ നിജമൂലേന ദേവേശം അഭിവാദ്യ- പ്രണവോപചാരമൂലങ്ങളെക്കൊണ്ടു ദേവനെ ആവാഹിച്ച് കല്പവിധിനാ അങ്ഗതത്ത്വാദിഭിഃ സാകല്യം പരികല്പ്യ-കല്പിതതത്ത്വാക്ഷരാംഗങ്ങളെ ന്യസിച്ച സകളമാക്കി ധ്യാനിച്ച്; ഉപചാരാൻ ക്രമാൽ ദത്വാ സംപൂജ്യ നിവേദ്യ-അൎഘ്യാദികളായ ഉപചാരങ്ങളെക്കൊണ്ടു സപരിവാരമായി മൂൎത്തിപൂജയും ചെയ്തു നിവേദിച്ച്; തോഷണസപൎയ്യാം ച കുൎയ്യാത്-പ്രസന്നപൂജയേയും ചെയ്വൂ.

പ്രക്ഷാളപൂൎവ്വമാസനപൂജനാദികാം
ഗളന്തികാം ഗാളിതവാരിപൂരിതാം
തതോ നിജാസ്ത്രേണ കൃതാഭിവാഹനാം
പ്രകല്പിതാംഗാമമുനാ പ്രപൂജയേൽ. ൩൮

പ്രക്ഷാളപൂൎവ്വമാസനപൂജനാദികാം — ശക്തിക്ക പീഠപൂജ കഴിഞ്ഞാൽ ശോഷണാദി ശുദ്ധിപൂൎവ്വം ചെയ്തു; ഗാളിതവാരിപൂരിതാം-ജലദ്രോണിയിൽ അരിച്ച വെള്ളംകൊണ്ടു നിറച്ചു. തതഃ നിജാസ്ത്രേണ കൃതാഭിവാഹനാം പ്രകല്പിതാംഗം-പിന്നെ അസ്ത്രംകൊണ്ടു ആവാഹിച്ച് അംഗന്യാസാദിചെയ്തു ഉപചാരങ്ങളെക്കൊടുത്ത്; അമുനാ പ്രപൂജയേത് — അസ്ത്രംകൊണ്ടു മൂൎത്തിപൂജാദിചെയ്തു നിവേദിച്ച പ്രസന്നപൂജയും ചെയ്വൂ.

തതഃ കരകധാരയാ വിഹിതകദ്ധ്യമൂലാക്ഷയാ
പ്രദക്ഷിണപരിഭ്രമം വിതനുയാദ്ബഹിരസ്ത്രതഃ
ഘടം നയതു പൃഷ്ഠതോപ്യഥ പുരാൎജ്ജിതാൻ സൎഷപാൻ
വികീൎയ്യ കരകം ഘടീം വികിരപാത്രകം ച പുനൎന്യസേൽ. ൩൯

തതഃ അസ്ത്രേണ_അനന്തരം മണ്ഡപത്തിന്റെ അഭിമുഖത്തങ്കൽ; വിഹിതകദ്ധ്യമൂലാക്ഷയാ കരകധാരയാ_ഒരു പരികൎമ്മിയെക്കൊണ്ടു കിണ്ടിയെ എടുപ്പിച്ചു പാലിൽകൂടെ വെള്ളത്തെ മണ്ഡപത്തിന്റെ ഉത്തരത്തിന്നു നേരെ താഴെ വീഴ്ത്തിക്കൊണ്ട്; അസ്ത്രതഃ പ്രദക്ഷിണപരിഭ്രമം വിതനയാൽ_അസ്ത്രം ജപിച്ചു പ്രദക്ഷിണത്തെ വെയ്പൂ. പൃഷ്ഠതഃ ഘടം നയതു-അപ്പോൾ ആചാൎയ്യൻതാൻ പിറകെയൊരുത്തൻതാൻ ജലധാരയിൽകൂടെ കുംഭേശകലശത്തെ എടുത്തുകൊണ്ടുപോയി പ്രദക്ഷിണമായിട്ട് ഈശകോണിൽ സംസ്ഥാനത്തുവരുമ്പോൾ; പുരാൎജ്ജിതാൻ സൎഷപാൻ വികീൎയ്യ കരകം-

മുമ്പിൽ മണ്ഡപസംസ്കാരങ്ങൾ എടുത്തിരിക്കുന്ന കടകിനോ പീഠത്തിന്മേലിട്ട കർക്കരിയേയും, വികിരാൻ വികീര്യ ഖേടീം പ പീഠം ന്യസേത്-തണ്ടികിരങ്ങളെ പീഠത്തിൽ ഇട്ട കുംഭേശകലശത്തേയും പീഠത്തിന്മേൽ വയ്പൂ.

ആധാരത്രിതയേ യഥാപുരമഥ
സമ്പൂജ്യ രത്നത്രയം
മൂലേനാത്ര വിഭാവ്യ ദേവമണനാ
സാംഗം സമഭ്യർച്ചയേത്
പൂർണീകൃത്യ ഗളന്തികാമപി യഥോക്താം
സ്വാസ്ത്രേണ കൃത്വാ ദ്വയോ-
ർന്നൈവേദ്യം പരിതോഷ്യ രക്ഷതു ഖടൌ
ദേവ്യാകാംശുകാവേഷ്ടിതൌ. ൩൨

ആധാരത്രിതയേ യഥാപുരം അഥ രത്നത്രയം സമ്പൂജ്യ- മുമ്പിലെപ്പോലെ മൂലാധാരഹൃദയഭ്രൂമദ്ധ്യങ്ങളിൽ ഇവിടെ പറഞ്ഞ ത്രിരത്നങ്ങളെ ആവാഹിച്ച് പൂജിച്ച് അർഘ്യപുഷ്പാഞ്ജലിയും ചെയ്ത്; അത്ര മൂലേന അണനാ ദേവം വിഭാവ്യ-മൂലമന്ത്രംകൊണ്ട് ദേവനെ ആവാഹിച്ച്; സകളീകരിച്ച്; സാംഗം സമഭ്യർച്ചയേത്- സപരിവാരം പൂജിപ്പൂ. ഗളന്തികാമപി പൂർണീകൃത്യ സ്വാസ്ത്രേണ യജേത്-കർക്കരിയേയും വെള്ളം നിറച്ച അസ്ത്രം ആവാഹിച്ച് പൂജിപ്പൂ. ദ്വയോഃ നൈവേദ്യം കൃത്വാ-രണ്ടിടത്തും നിവേദിച്ച്; പരിതോഷ്യ ദേവ്യാകാംശുകാവേഷ്ടിതൌ ഖടൌ രക്ഷതു — പ്രസന്നപൂജയുംചെയ്ത് രണ്ടുവസ്ത്രംകൊണ്ട് കുംഭേശകലശത്തേയും, ഒരു വസ്ത്രംകൊണ്ട് കർക്കരിയേയും മൂടി രക്ഷിപ്പൂ. ഇങ്ങനെ കുംഭേശപൂജാപ്രകാരം.

അനന്തരം അഗ്നിജനനത്തെ പറയുന്നു:—

സ്വിഷ്ടാത്മാ പരിമാർജനാദിപരിശു-
ദ്ധ്യാസ്ത്രാന്താരോക്ഷിതേ
വാരാഗ്നേബ്ദ്യമംശീവിയദ്ദഹനഖീ-
ർജ്ജസ്സൂത്രപസംഖ്യാദിഭിഃ

സന്ധ്യാദ്യാസമനേന വിധായ പരിശോ-
ഷാദിപ്രദാഹാന്തിമം
തദ്വൈചാപ്യശേഷികശോധനം പ്രജനയേത്
കുണ്ഡേ സ്വകേഽഥാനലം. ൧൯

സപിഷ്ടാത്മാ പ്രജനയേത്-ആചാര്യൻ ദേഹശുദ്ധിശംഖപൂരണാത്മാരാധനകളെ ചെയ്തു ഗണപതിയെ നിവേദിച്ച്; പരിമാർജ്ജനാദിപരിസ്തരണം - മുഷ്ട്യാദികളെക്കൊണ്ടു സ്ഥലശുദ്ധിയെ ചെയ്തിരിക്കുന്ന, സ്വകേ കുണ്ഡ-ആചാര്യകുണ്ഡത്തിങ്കൽ; അസ്ത്രാന്തതാഡിതേ-ഓം ഹ്രൂംഫട് എന്ന മന്ത്രംകൊണ്ടു തളിച്ച്; തത്വാസംഖ്യാദിഭിഃ വായ്വഗ്ന്യംബുമഹീവിയദ്ഭൂതനാബീജൈഃ അന്യം സന്ധ്യാ-ഇതുപത്തഞ്ചുതത്വജപിച്ചിരിക്കുന്ന യം രം മം ലം ഹം ഭം ഈ വായ്വാദി പഞ്ചഭൂതങ്ങളെക്കൊണ്ടു പ്രാണായാമത്തെ ചെയ്തു; അനേന പരിശോഷാദിപ്രദാഹാന്തിമം തദ്വൈചാപ്യശേഷികശോധനം വിധായ അനലം പ്രജനയേത്-ആചാര്യൻ ശോഷണാദി ദഹനാന്താന്തം വിശേഷശോധനത്തെ ചെയ്തു അഗ്നിയെ ജനിപ്പിക്കണം.

താരേണാജിതസ്യശങ്കരശിവഹരേ
രേഖാമുദഗ്ഗാമിനീം
പ്രാഗഗ്രേ ച തദന്തയോർവ്വിലിഖേദ്
ദ്വേ തേ ച തിസ്രോഽന്തരാ
തച്ഛൂഷ്മേഷ്വപി തിസ്ര ഏവ വിലിഖേത്
പാശ്ചാത്യരേഖോർദ്ധ്വതോ-
യാമ്യാദിക്രമതോ മഹേശഗുഹയോ-
സ്സ്യുഃ സപ്തസൂത്രതഃ കല്പവിത്. ൨൦

കല്പവിത് ഇതി-കല്പങ്ങളെ അറിഞ്ഞിരിക്കുന്ന ആചാര്യൻ, അജിതസ്യശങ്കരശിവഹരേ-വിഷ്ണുവിങ്കലും ശിവങ്കലും ശങ്കരനാരായണങ്കലും; താരേണ ഉദഗ്ഗാമിനീം രേഖാം-പ്രണവംകൊണ്ടു കുണ്ഡത്തിൽ പടിഞ്ഞാറെ അരികിൽ ശകലമെടുത്ത് വടക്കോട്ട് ഒരു രേഖയെ വരച്ചാൽ; തദന്തയോഃ പ്രാഗഗ്രേ ദ്വേ-ആ രേഖയുടെ തെക്കും വടക്കും കിഴക്കോട്ടു രണ്ടു രേഖകളേയും വരച്ച്; അന്തരാ തിസ്രഃ ച വിലിഖേത്-ആ രണ്ടു രേഖകളുടെ നടുവിൽ വലത്തും നടുവിലും എടത്തുമായിട്ടു മൂന്നു രേഖകളേയും വരപ്പൂ. തച്ഛൂഷ്മേഷ്വപി പാശ്ചാത്യരേഖോർദ്ധ്വതഃ യാമ്യാദിക്രമതഃ തിസ്രഃ ഏവ വിലിഖേത്-ശേഷമുള്ള ശിവാദി നാലു ദേവന്മാരിലും പടിഞ്ഞാറേ

രേഖ വരച്ചാൽ അതിന്മേൽ തെക്കു തുടങ്ങി കിഴക്കോട്ടു മൂന്നു രേഖകളെത്തന്നെ വരപ്പൂ. ഇങ്ങനെ എല്ലാടവും പ്രണവംകൊണ്ടു കീറൂ. മഹേശഗുഹയോഃ താഃ സ്വാസ്ത്രതഃ-ശിവങ്കലും സുബ്രഹ്മണ്യങ്കലും കീറുന്നതു തങ്ങളുടെ അസ്ത്രംകൊണ്ടുവേണം.

സ്കന്ദേശയോഃ കവചതോ ധ്രുവതഃ പരേഷു
ഭൂയഃ സമുക്ഷ്യ സലിലൈഃ ശകലം നിരസ്യ
ന്യസ്യേത് സഗന്ധകുസുമാക്ഷതവാരിഭിർച്ചി-
ന്ത്യാഽരണേ വിഷ്ടരമിഹാർഹതു യോഗപീഠം. ൮൧

സ്കന്ദേശയോഃ കവചതഃ-സുബ്രഹ്മണ്യങ്കലും ശിവങ്കലും കവചമന്ത്രംകൊണ്ടും; പരേഷു ധ്രുവതഃ-വിഷ്ണ്വാദി എല്ലാവർക്കും പ്രണവംകൊണ്ടും; ഭൂയഃ സലിലൈഃ സമുക്ഷ്യ-വെള്ളംകൊണ്ടു വരച്ചേടത്തു തളിച്ച്; ശകലം നിരസ്യ-ശകലത്തെ ദൂരെ നിരൃതിയിങ്കൽ കളഞ്ഞ്; താരേണ സഗന്ധകുസുമാക്ഷതവാരിഭിർച്ചിഃ വിഷ്ടരം ന്യസ്യേത്-പ്രണവം ജപിച്ചു ഗന്ധപുഷ്പാക്ഷതജലങ്ങളോടുകൂടിയ വിഷ്ടരത്തെ മണ്ഡലത്തിന്റെ നടുവിൽ വയ്പൂ. ഇഹ യോഗപീഠം അർഹതു-പിന്നെ ഇവിടെ പീഠമന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടു പീഠപൂജയെ ചെയ്വൂ.

ശ്രീബീജേന പ്രകൃതിമധിവാഹ്യാജിതേഽന്യേഷു ശക്ത്യാ
ചോക്ത്വാ ദീർഘസ്വരഭിദുരബീജാംഗസാംഗീകൃതാം താം
പത്രീയന്തീം ശുചിമൃതുമതീം പ്രാക്ശിരസ്കാം രഹോർമ്യാ-
മുത്താനാംഗീമുദരകമഠീഭൂതകണ്ഠാം സ്മരേച്ച. ൮൨

അജിതേ ശ്രീബീജേന-വിഷ്ണുവിങ്കൽ ശ്രീഭഗവതിയുടെ ബീജംകൊണ്ടും; അന്യേഷു ശക്ത്യാ ച-മറ്റുള്ള ദേവന്മാരിൽ ഭുവനേശ്വരിയുടെ ബീജമന്ത്രംകൊണ്ടും, പ്രകൃതിം അധിവാഹ്യ-മായയെ ആവാഹിച്ച്; ദീർഘസ്വരഭിദുരബീജാംഗസാംഗീകൃതാം താം ഇഷ്ട്വാ-ശ്രാം ഹൃദയായ നമഃ ഇത്യാദികൊണ്ടും ഹ്രാം ഹൃദയായ നമഃ ഇത്യാദികൊണ്ടും അംഗന്യാസാദി ചെയ്തു അർഘ്യാദ്യുപചാരങ്ങളെ കൊടുത്ത് അംഗങ്ങളോടുകൂടി മൂർത്തിപൂജയും ചെയ്തു അർഘ്യപുഷ്പാഞ്ജലിയും മാനസപൂജയും ചെയ്തു ധ്യാനിപ്പൂ. പത്രീയന്തീം-പത്രോൽപത്തിയെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നും; ശുചിം-ശുദ്ധയായിരിക്കുന്നു എന്നും; ഋതുമതീം-ഋതുസ്നാതയായി എന്നും; പ്രാക്ശി

തസ്സൂാം-കിഴക്കോട്ടു ശിരസ്സായി ഇരിക്കുന്ന എന്നും, ഉത്താനാംഗീം-മലർന്നു കിടക്കുന്ന എന്നും, മതോത്കാം-മോഗങ്ങളെ മനസ്സോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന എന്നും, ഉദരകഫവിഗ്രഹകണ്ഠാം-ഉദരാന്തർഗ്ഗമായ കണ്ഠത്തോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന എന്നും, സ്മരേത്-ആ പ്രകൃതിയെ ധ്യാനിക്കണം.

വിപ്രാവസഥ്യം നിഭൃതോപനീത-
മർക്കാശ്മജം വാഽരണിസംഭവം വാ
ഹവ്യാദമാദായ നിധായ നാഭൌ
ക്രവ്യാദഭാഗം നിരൃതൌ നിരസ്യേത്. ൩൧

വിപ്രാവസഥ്യം-ബ്രാഹ്മണന്റെ അടുക്കളയിൽ നിന്നതാൻ, അർക്കാശ്മജം-സൂര്യകാന്തത്തിലുണ്ടാകുന്നതുതാൻ, അരണിസംഭവം വാ-അരണികൊണ്ടു കടഞ്ഞെടുത്തു ഉണ്ടാക്കിയതുതാൻ, നിഭൃതോപനീതം ഹവ്യാദം ആദായ-ഒരു പാത്രത്തിലാക്കി അടച്ചുകൊണ്ടുവന്നിരിക്കുന്ന തീയിനെ വാങ്ങിച്ച്, നാഭൌ നിധായ-കുണ്ഡത്തിന്റെ പടിഞ്ഞാറെ നാഭിസ്ഥാനത്തു കൂർച്ചത്തിന്റെ മുകളിൽവച്ച്, നിരൃതൌ ക്രവ്യാദഭാഗം നിരസ്യേത്-നിരൃതികോണിലെയ്ക്കു തീക്കനലെടുത്തു രാക്ഷസാംശം എന്നു കല്പിച്ചു കളയു.

ഉന്നീയ വഹ്നിചിതിമാത്മനി സംവിലാപ്യ
കൃത്വാ പ്രദാഹ ചരമം പരിശുദ്ധിമഗ്നൌ
പ്രത്യർപ്യ തത്ര ചിതിമാത്മഗതാം നിജേന
ബീജേന താരപുടിതേന യജേച്ച കിഞ്ചിത്. ൩൨

വഹ്നിചിതിം ഉന്നീയ ആത്മനി സംവിലാപ്യ-പിന്നെ ഓം രം ഓം എന്നമന്ത്രം കൊണ്ട് അഗ്നിചൈതന്യത്തെ ഉദ്വാസിച്ച് തങ്കൽ യോജിപ്പിച്ചു; അഗ്നൌ പ്രദാഹചരമാം പരിശുദ്ധിം കൃത്വാ-തീയിനെ അടച്ച പുൽകൊണ്ടു കെട്ടി രോക്ഷണാദിസംസ്കാരങ്ങളെച്ചെയ്തു പത്മമാത്രം പീഠം പൂജിച്ച്, ആത്മഗതാം ചിതിം പ്രത്യർപ്യ-തങ്കൽ ഉദ്വാസിച്ച് അഗ്നിചൈതന്യത്തെ അഗ്നിയിങ്കൽ യോജിപ്പിച്ച് വ്യാപകാംഗം ചെയ്തു, താരപുടിതേന നിജേന ബീജേന കിഞ്ചിദ് യജേത്-പ്രണവപുടിതമായ അഗ്നിബീജംകൊണ്ടു പൂജിച്ച് മാനസപൂജയും ചെയ്വൂ.

ഉദ്ബുദ്ധമുദ്ധൃതപിധാനമുദർച്ചിഷം ത്രി-
രാസ്ഥായ ജാനുയുഗളേന പരിഭ്രമയ്യ

യോന്യാം സ്രുവേണ വിഭുവീജമയം നിദധ്യാദ്
ഗർഭാശയം സമുപനീയ സമേധയേച്ച. ൨൫

ഉദ്ബുദ്ധം ഉദ്ധൃതപിധാനം ഉദച്ചിഷം-പിന്നെ ശകലം കൊണ്ട് അഗ്നിയെ കൊട്ടിയുണത്തി അടപ്പതിനെ അഴിച്ചു വീശികത്തിച്ച്; ജാനുയുഗളേന ആസ്ഥായ, മുട്ടുകുത്തിയിരുന്ന്, ത്രിഃ പരിഭ്രമയ്യ-കുണ്ഡത്തിന്റെ മുകളിൽ മൂന്നുപ്രാവശ്യം പാത്രത്തോടുകൂടി വട്ടത്തിൽ ചുഴററി, വിഭുവീജമയം അഗ്നിം യോന്യാം നിദധ്യാത്-ദേവന്റെ ബീജാത്മകമായിരിക്കുന്ന തീയിനെ യോനിരൂപമായ കുണ്ഡത്തിന്റെ പടിഞ്ഞാറ് ഇട്ടു. ഗർഭാശയം സമുപനീയ സമേധയേത് ച-ഒരു തീ ശകലംകൊണ്ടു ഗർഭാശയത്തിലാക്കി വീശികത്തിപ്പൂ.

സ്വസ്വാക്തവത് പരിസമൂഹപരിഷ്കാരാദ്യം
സപ്പിഃസ്രുവപ്രഭൃതിസംസ്കരണം ച കൃത്വാ
കല്യാണനാമസഹിതം പരിപൂജ്യ ഗർഭാ-
ധാനാദിസംസ്കൃതിമഥ ക്രമശോഽസ്യ കുർയ്യാത്. ൨൬

സ്വസ്വാക്തവത്-തന്റെ തന്റെ ഗൃഹ്യത്തുങ്കൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നപോലെ, പരിസമൂഹപരിഷ്കാരാദ്യം-തലോടി വിളക്കി പരിഷ്കരിച്ചു തൊട്ടു വിളക്കിയാൽ, സപ്പിഃസ്രുവപ്രഭൃതിസംസ്കരണം ച കൃത്വാ-ആജ്യസംസ്കാരം ഇടങ്ങി സ്രുക്സമ്മാർജ്ജനം കഴിവോളം ചെയ്തു; കല്യാണനാമസഹിതം പരിപൂജ്യ-ആ അഗ്നിയെ ഗന്ധപുഷ്പങ്ങളെക്കൊണ്ട് ആരാധിച്ച് അലംകരിച്ച്, ക്രമശഃ ഗർഭാധാനാദിസംസ്കൃതിം കുർയ്യാത്-ക്രമേണ ഗർഭാധാനാദികളായ ക്രിയകളെ ചെയ്‌വൂ.

ഗർഭാധാനാദിക്രിയാക്രമത്തെ പറയുന്നു:—

താരേണ പ്രസമർച്ച്യ കർമ്മ കരണീ-
യം കല്പയിത്വാ ധിയാ
പ്രത്യേകം സമിധം ഘൃതം പ്രജുഹുയാത്
സ്വാഹാന്തനാമാസ്ത്രാക്ഷരൈ
രിഷ്ടൻ സസ്രുവയാ സ്രുചാ ചതുരവത്താ-
ജ്യാദ്ധ്യാ ഹോമയേത്
പൂർണ്ണാം കർമ്മ കൃതം ന്യൂനതാദ്യുനാ
വാ ദദ്യാത് സ്രുവേണാർച്ചനം. ൨൭

താരേണ പ്രസമൎച്ച്യ-പ്രണവംകൊണ്ട് ജലഗന്ധപുഷ്പധൂപദീപാന്തം പൂജിച്ചു; ധ്യാത്വാ കരണീയം കൎമ്മ കല്പയിത്വാ-'ഗൎഭാധാനം കരിഷ്യേ' ഇങ്ങനെ ചെയ്വാനുള്ള കൎമ്മത്തെ പ്രാൎത്ഥിച്ചു, പുനഃ സമിധം ഹുത്വാ-ഒരു ചമതയെ മന്ത്രം കൂടാതെ ഹോമിച്ചു, സ്വാഹാന്തേനാ അഷ്ടശഃ ഘൃതം പ്രജുഹുയാത്-അതതു ക്രിയയ്ക്കു പറയുന്ന മന്ത്രംകൊണ്ട് എട്ടുരു നെയ്യിനെ ഹോമിപ്പു. തിഷ്ഠൻ ചരുവന്താജ്യാവശ്യയാ സസ്രുവയാ സ്രുചാ പൂൎണ്ണാം ഹോമയേത്-പിന്നെ ചരുവൊദാനം ചെയ്തു നിറച്ചിരിക്കുന്ന ജുഹു കൊണ്ടു സ്രുവം കൂട്ടി നിന്നു പൂൎണ്ണാഹുതിയെ ഹോമിപ്പു. തത് കൎമ്മ കൃതം സ്മരേത്-'ഗൎഭാധാനം കൃതം' എന്ന് ആ ക്രിയയെ ചെയ്തു എന്നു ചൊല്ലു. ധ്രുവേണ അച്ഛിന്നം അധുനാ വാ-പ്രണവം കൊണ്ടുള്ള പൂജ മുടക്കമൊഴിച്ചിട്ടു ആം.

ഈശേ ഷോഡശ സേകപുംസവനസീ-
മന്തോന്നയാ ജാതക-
ൎമ്മാഖ്യാ നിഷ്ക്രമഭുക്തിചൌളമുപനീ-
തിശ്ച വ്രതാനി ക്രിയാഃ
സ്നാനോദ്വാഹവിതാനവഹ്നികരണം
ശേഷേഷ്വനിഷ്ക്രാന്തയഃ
സന്ത്യഷ്ടാപനയാന്തിമാ മഹിഷമ-
ന്ത്യാം സപ്ത ചൌളാന്തിമാഃ. ൭൨

ഈശേ-ശിവങ്കൽ, സേകം-ഗൎഭാധാനം, പുംസവനം-അതു തന്നെ, സീമന്തോന്നയനം ജാതകൎമ്മം-അവതന്നെ, ആഖ്യാ-നാമകരണം, നിഷ്ക്രമഃ-ഉപനിഷ്ക്രാമണം, ഭുക്തി-അന്നപ്രാശനം, ചൌളം-ചൂഡാകൎമ്മ, ഉപനീതിഃ ഉപനയനം, വ്രതാനി-മഹാനാമ്ന്യവ്രതം മഹാവ്രതംവ്രതം ഉപനിഷദ്വ്രതം ഗോദാനം വ്രതം ഇങ്ങനെ ആശ്വലായനന്മാരുടെ വ്രതങ്ങൾ. ബോധായനന്മാരാകുമ്പോൾ ഹോതാരം ഉപനിഷദം ഗോദാനം ശുക്രിയം ഇങ്ങനെ നാല്. കൌഷീതകാദികൾക്കു അവരവരുടെ വ്രതങ്ങൾ വേണം. സ്നാനോദ്വാഹവിതാനവഹ്നികരണം-സമാവൎത്തനം വിവാഹം അഗ്ന്യാധാനം, ഇതി ഷോഡശ ക്രിയാഃ—ഇങ്ങനെ പതിനാറു ക്രിയകൾ. ശേഷേഷു അനിഷ്ക്രാന്തയഃ ഉപനയാന്തിമാഃ അഷ്ട—ശേഷം വിഷ്ണ്വാദി അഞ്ചു ദേവന്മാരിലും ഉപനി

ഷ്ക്രാമണം കൂടാതെ ഉപനയനം കഴിവോളമുള്ള ക്രിയകരം എട്ടും ചെയ്‌വൂ. മഹിഷമന്ത്ര്യാം ചൌളാന്തിമാഃ സപ്ത ക്രിയാഃ–ഭർഗയിങ്കൽ ചൌളം കഴിവോളമുള്ള ക്രിയകരം ഏഴും ചെയ്‌വൂ.

ക്രിയകരം ചെയ്യുന്നേടത്തു് ആജ്യാഹുതിയുടെ മന്ത്രങ്ങളെ പറയുന്നു:—

ഈശ്വാസദ്യാദിപഞ്ചാനനശിവസ്വശിവ–
ബ്രഹ്മപങ്‌ക്ത്യർണനാമൈ–
രീശേ ശ്രീശാച്യുതർഗാസ്വപി മനുലിപിഭിഃ
സാംഗബീജൈർഗണേശേ
സംസ്കാരാനന്ത്യതസ്ത്രീൻ സ്മരമുരഭിദി ഭൂ–
രാദിഭിഃ സത്യതോഽഥ ചൌ
ത്രീശേ വാംഗൈഃ ഷഡാസ്യേ ഷഡണമനുജാം–
ദ്യേഽപി ഷണ്മുഖതാരൈഃ. ൭൯

ഈശേ–ശിവങ്കൽ, സദ്യാദി പഞ്ച–സദ്യോജാതനും വാമദേവനും അഘോരനും തത്പുരുഷനും ഈശാനനും ഇങ്ങനെ അഞ്ചും, ആനനശിവസ്വശിവബ്രഹ്മപങ്‌ക്ത്യർണനാമൈഃ–ആനനം തത്പുരുഷൻ, ശിവൻ ഈശാനൻ, സ്വ തത്പുരുഷൻ, ശിവൻ ഈശാനൻ, ബ്രഹ്മ സദ്യോജാതൻ വാമദേവൻ അഘോരൻ തത്പുരുഷൻ ഈശാനൻ ഇങ്ങനെ അഞ്ചും, പങ്‌ക്ത്യർണം–വ്യോമവ്യാപി ലയാക്ഷരം ഓം ആം ഈം ഊം വ്യാപി ലയാക്ഷരം ഓം എന്ന നാമം ഒരേഴും എന്ന ഷോഡശക്രിയകളുടെ മന്ത്രങ്ങൾ. ശ്രീശാച്യുതർഗാസു അപി മനുലിപിഭിഃ—വിഷ്ണുവിങ്കലും ശാസ്താവിങ്കലും ദുർഗ്ഗയിങ്കലും മൂലമന്ത്രത്തിന്റെ അക്ഷരങ്ങളെക്കൊണ്ട് എട്ടു ക്രിയകരംകിക്ക, ഗണേശേ സാംഗബീജൈഃ–ഗണപതിയിങ്കൽ ഗാം ഗീം ഇത്യാദി അംഗബീജങ്ങൾ ആറുകൊണ്ടും, അന്ത്യതഃ ത്രീൻ–ഒടുക്കത്തെ ഗഃ എന്നു മൂന്നു പ്രാവശ്യമായിട്ടും എട്ടിനും മന്ത്രങ്ങൾ ഭവിക്കും. സ്മരമുരഭിദി–ശങ്കരനാരായണനിങ്കൽ ഭൂരാദിസപ്തവ്യാഹൃതികൊണ്ടും, സത്യതഃ ചൌ–സത്യം സ്വാഹാ എന്നു രണ്ടു ക്രിയയും കൂടി എട്ടും, ത്രീശേ അംഗൈഃ-വിഷ്ണുവിങ്കൽ അഷ്ടാംഗങ്ങളെക്കൊണ്ടും, ഷഡാസ്യേ ഷഡണമനുജാ–സുബ്രഹ്മണ്യനിങ്കൽ ഷണ്മന്ത്രങ്ങൾ ആറും മൂലവും ഉപചാരവും ഇങ്ങനെ എട്ടും, ആദ്യേ അപി ഷണ്മുഖതാരൈഃ– ശാസ്താവിങ്കൽ ഷണ്മന്ത്രവും പ്രണവം രണ്ടുപ്രാവശ്യവും ഇങ്ങനെ എട്ടും ക്രിയകരം ചെയ്യുന്നേടത്തു് ആജ്യാഹുതികൾക്കു മന്ത്രം ഭവിക്കും.

പൂൎണ്ണേഷു കൎമ്മസു സമച്ഛ്രിതയോഗപീഠേ-
ത്വാവാഹ്യ മൂലമനുനാ ലിപിതത്ത്വമന്ത്രാൻ
വിന്യസ്യ തം സകലിതം പരിദീപ്യ സപ്ത-
ജിഹ്വാദികം പ്രയജതാമനുസന്ധധാനഃ. ൧൦

കൎമ്മസു പൂൎണ്ണേഷു–ഇങ്ങനെ അവരവൎക്ക് പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന ക്രിയകളൊക്കെയും ചെയ്താൽ, സമച്ഛ്രിതയോഗപീഠേ അത്ര മൂലമന്ത്രേണ ആവാഹ്യ–അവിടെ പീഠമന്ത്രംകൊണ്ടു പീഠത്തെ പൂജിച്ച് മൂലമന്ത്രംകൊണ്ട് ദേവനെ ആവാഹിച്ച് ലിപിതത്ത്വമന്ത്രാൻ വിന്യസ്യ–ലിപിതത്ത്വങ്ങളെ ന്യസിച്ച്, സകലിതം തം പരിദീപ്യ സപ്തജിഹ്വാദികം–വ്യാപകന്യാസാദി ചെയ്തു സകലസ്വരൂപനായി ഹിരണ്യാഗഗനാദി സപ്തജിഹ്വകളോടുകൂടിയ അഗ്നിയെ, അനുസന്ധധാനഃ–ധ്യാനിച്ച്, പ്രയജതാം–മൂൎത്തിപൂജയെ ചെയ്തു നിവേദ്യത്തോളം ചെയ്ക.

താരവ്യാഹൃതിഭിഃ സ്വപീഠമനുഭി-
സ്താരോപചാരസ്വമൂ-
ലാംഗൈരാവരണാൎണ്ണഭിശ്ച സകൃദാ-
വൃത്ത്യാ ഘൃതം മൂലതഃ
പൂൎണ്ണാന്തേ പ്ര[illegible]ഹൃത്യ ഭൂഃ പ്രഭൃതിതാ-
രാദ്യൈസ്സമാപ്യാൎച്ച്യ തം
രക്ഷേന്നിഷ്കളിതം തതോസ്ത്ര[1] മനയാത്
പശ്ച[illegible]ന്തം വിധിം. ൧൧

താരവ്യാഹൃതിഭിഃ—പിന്നെ [illegible] ഹോമിച്ച് പ്രണവവ്യാഹൃതികളെക്കൊണ്ടും, സ്വപീഠമനുഭിഃ–തന്റെ പീഠപൂജാമന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടും, താരോപചാരസ്വമൂലാംഗൈഃ–പ്രണവോപചാരമൂലമൂലാക്ഷരാംഗായുധഭൂഷണമന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടും, ആവരണാൎണ്ണഭിഃ ച–പരിവാരമന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടും, സകൃത്–ഒരു പ്രാവശ്യം ഹോമിച്ച് പൂൎണ്ണാഹുതിയെച്ചെയ്ത്, മൂലതഃ ആവൃത്ത്യാ ച(ഘൃതം)–മൂലംകൊണ്ട് നൂറെറട്ടുതാൻ ഇരുപത്തെട്ടുതാൻ ഉരുവായിട്ടും ആജ്യാഹുതി ചെയ്ത്; പൂൎണ്ണാന്തേ ഭൂഃപ്രഭൃതിതാരാദ്യൈഃ ച ജുഹോതു–പൂൎണ്ണാഹുതിചെയ്ത് വ്യാഹൃതിപ്രണവംകൊണ്ടു ഹോമിച്ച്, സമാപ്യ–കോരിവാൎത്ത്, തം ആൎച്ച്യ–ദേവന്റെ പ്രസന്നപൂജയും ചെയ്ത്, നിഷ്കളിതം തം രക്ഷേത്–ബ്രഹ്മാൎപ്പണാദിയാഗാന്തം ചെയ്തു രക്ഷിച്ചു.

1. "പരിഷേകാന്തം വിധിം കല്പയേത്" എന്നു പാഠാന്തരം.

തതഃ പശ്ചക്ഷണനാഥം വിധിം ച തന്ത്രവാൻ-പിന്നെ യഥാവിധിയാരാധിച്ച് ഗണപതിവിസർജ്ജനത്തെയും ചെയ്വൂ. ഇങ്ങനെ അഗ്നിജനനപ്രകാരം.

അനന്തരം ശയ്യാപൂജയെപ്പറയുന്നു:—

അഥ സമ്മൃഷ്ടലിപ്തായാം
വേദ്യാം ദക്ഷിണതോ ഗുരുഃ
ശയ്യാക്ഷേത്രം പ്രകുർവീത
മൂലപ്രാസാദസമ്മുഖം. ൩൨

അഥ ഗുരുഃ— അനന്തരം ആചാര്യൻ, സമ്മൃഷ്ടലിപ്തായാം വേദ്യാം ദക്ഷിണതഃ-പിന്നെയും തദർത്ഥമായി അടിച്ചുതളിച്ചിരിക്കുന്ന വേദിയിൽ തെക്കേ അർദ്ധത്തുങ്കൽ, മൂലപ്രാസാദസമ്മുഖം ശയ്യാക്ഷേത്രം പ്രകുർവീത-പൂർവ്വദ്വാരപ്രാസാദത്തുങ്കൽ നിരൃതിഖണ്ഡത്തുങ്കലും പശ്ചിമദ്വാരപ്രാസാദത്തുങ്കൽ അഗ്നിഖണ്ഡത്തുങ്കലും പ്രാസാദമുഖം പോലെ ശിരസ്സു വരുമാറു് ശയ്യാസ്ഥാനത്തെ ഉണ്ടാക്കൂ.

അവിടെ വീഥിസ്വസ്തികത്തെ ഉണ്ടാക്കുവാൻ പറയുന്നു:—

*പ്രാഗഗ്രസൂത്രാണ്യുദഗഗ്രസൂത്രാ-
ണ്യപി ക്രമാദത്ര ഷഡഷ്ട ക്ളപ്താ
ത്ര്യേകൈഃ പദൈഃ സ്വസ്തികമാദധീത
ചതുർദിശാസ്വന്യപദാനി വീഥിഃ.

അത്ര പ്രാഗഗ്രസൂത്രാണി ഷഡ് ഉദഗഗ്രസൂത്രാണി അഷ്ട അപി ക്ളപ്താ-കിഴക്കുപടിഞ്ഞാറായിട്ട് ആറുസൂത്രങ്ങളേയും തെക്കുവടക്കായി എട്ടുസൂത്രങ്ങളേയും തിരിച്ച് മുപ്പത്തഞ്ചുഖണ്ഡങ്ങളേയുണ്ടാക്കി, ചതുർദിശാസു ത്ര്യേകൈഃ പദൈഃ സ്വസ്തികം ആദധീത-നാലു ദിക്കിലും പുറത്തെ വരിയിൽ മൂന്നും അകത്തെ വരിയിൽ ഒന്നും കൂടി മൂത്തസ്വസ്തികത്തെ നാലിനേയുമുണ്ടാക്കി, അന്യപദാനി വീഥിഃ-ശിഷ്ടംകൊണ്ടു ഇടങ്ങി കോണോളമുള്ള പദങ്ങൾ പത്തൊമ്പതും ഒന്നാക്കി ഇടച്ച ലതാരേഖകളേയുമുണ്ടാക്കി പുറവും എട്ടു ദിക്കുകളിലും വിദ്യേശ്വരകലശങ്ങൾക്ക് സ്വസ്തികങ്ങൾ എട്ടും, ശിരസ്സുങ്കൽ നിദ്രാകലശത്തിന്നു ഒരു അഷ്ടദളപത്മത്തേയുമുണ്ടാക്കി അതിന്നു പുറത്ത് മുളപ്പാലികകളെ വയ്ക്കുന്നതിന്നു പതിനാറു സ്വസ്തികങ്ങളേയുമുണ്ടാക്കി, ശിരസ്ഥാനം ത്രികോണം വരുമാറു് രണ്ടുപുറത്തുനിന്നും കർണ്ണരേഖ ഇട്ടുകൂട്ടി പൊടികളെ യഥാശോഭം നിറപ്പൂ.

* ഈ പദ്യം മൂലഗ്രന്ഥത്തിലില്ല.

കൃത്വാ സ്വസ്തികമത്ര ധാന്യനിചയം
ദ്രോണാഷ്ടകാദ്യന്മിതം
മൂലേനാമലതണ്ഡുലാദിസഹിതം
ക്ഷിപ്ത്വാ കുശാഗ്രോത്തരം
വസ്ത്രൈരൗർണ്ണേയകതൂലസംഭൃതപടീ-
പട്ടാദിഭിഃ കല്പിതാം
ശയ്യാം ശാർങ്ഗിണി സംസ്തൃണാതു മിഹിരാ-
ർണ്ണേനാന്യത്ര തു മൂലതഃ. ൩൧

അത്ര സ്വസ്തികം കൃത്വാ—ഈ ശയ്യാവേദിയിങ്കൽ പറഞ്ഞ പോലെ സ്വസ്തികത്തെ ഉണ്ടാക്കീട്ട്, ദ്രോണാഷ്ടകാദ്യന്മിതം ധാന്യനിചയം ക്ഷിപ്ത്വാ—'ദ്രോണം' പതിനാറിടങ്ങഴികൊള്ളുന്ന പറ. അതുകൊണ്ട് അളവായിട്ട് എട്ടുതാൻ നാലുതാൻ രണ്ടുതാൻ ഒന്നുതാനളന്ന് ഇട്ടു. പിന്നെ വസ്ത്രം വിരിച്ചതിൽ, മൂലേന അമലതണ്ഡുലാദിസഹിതം ക്ഷിപ്ത്വാ—മൂലംകൊണ്ട് നെല്ലിൽ പാതി അരിയും അരിയിൽ പാതി എള്ളും എള്ളിൽ പാതി കടുകും ഇങ്ങനെ വസ്ത്രാന്തരാളമായിട്ട് ഇട്ടാൽ, കുശാഗ്രോത്തരം—ദർഭാഗ്രങ്ങളെയും വെച്ച്. തത്ര ഔർണ്ണേയകതൂലസംഭൃതപടീപട്ടാദിഭിഃ കല്പിതാം ശയ്യാം—ആ പീഠത്തിന്റെ മുകളിൽ ഔർണ്ണേയകം=കരിമ്പടം ഇട്ടു. തൂലസംഭൃതാ പടീ—പഞ്ഞികൊണ്ട് നിറച്ചിരിക്കുന്ന വസ്ത്രം. അതിന്റെ പുറമെ പട്ടുമെത്തിരിക്കുന്ന കിടക്കയെ, ശാർങ്ഗിണി മിഹിരാർണ്ണേന—വിഷ്ണുവിങ്കൽ ദ്വാദശാക്ഷരം കൊണ്ടും, അന്യത്ര മൂലതഃ—മറ്റുള്ള ദേവന്മാരിൽ മൂലം കൊണ്ടും വിരിപ്പൂ.

പരാർദ്ധ്യവാസോവിഹിതോത്തരച്ഛദേ
ശിരോപധാനാദിമതീഷ്ടവിഷ്ടരേ
യജേത തസ്മിഞ്ഛയനേ സമാഹിതഃ
സ്വകീയശക്തിം നിജബീജവിദ്യയാ. ൩൨

പരാർദ്ധ്യവാസോവിഹിതോത്തരച്ഛദേ—ആ കിടക്കയിങ്കൽ നല്ലവസ്ത്രത്തെയും വിരിച്ച്, ശിരോപധാനാദിമതി—ശിരസ്സിങ്കലും പാദദേശത്തും പാർശ്വഭാഗങ്ങളിലും തലയിണയും വെച്ച്, ഇഷ്ടവിഷ്ടരേ—ആധാരശക്ത്യാദി തുടങ്ങി പീഠപൂജ കഴിവോളം ചെയ്തു, തസ്മിൻ ശയനേ—ആ കിടക്കയിങ്കൽ, സമാഹിതഃ—സാവധാനചിത്തനായിരി

1. "തത്പീഠമാദിമാന്തിമീ." എന്നു മുദ്രിതപാഠം.

ക്കണ്ണ ഇതി, നിജബീജവിദ്യയാ സ്വകീയശക്തിം യജേത—വിഷ്ണുവിങ്കൽ ശ്രീബീജം കൊണ്ടും മറ്റെല്ലാടത്തും ഭുവനേശ്വരികൊണ്ടും തന്റെ തന്റെ ശക്തിയെ ആവാഹിച്ച് ആവാഹനമുദ്രാദി കാട്ടി മൂർത്തിപൂജാദി ചെയ്ത് അർഘ്യപുഷ്പാഞ്ജലിയും ചെയ്തു രക്ഷിപ്പൂ.

അനന്തരം നിദ്രാകലശാദിയെ പറയുന്നു:—

ആപോഹിഷ്ഠാദ്യൈരൃഗ്ഭിഃ സ്വരദചിഷി ശിരോ-
ദേശേ കുമാരേ തഥാ-
പോദേവ്യാദിഭിർ മൂലമനുഭിരിതരേ-
ഷ്വാദ്യൈശ്വര്യാം ദിശി
നിദ്രാകുംഭമഥാഭിപൂജ്യ വിധിവദ്
ഗന്ധാംഭസാ പൂരയേത്
ശയ്യാന്തേ പരിതോഽഷ്ടദിക്ഷു മന്ത്രവി-
ദ്വിദ്യേശകുംഭാനപി. ൩൩

സ്വരദചിഷി ശിരോദേശേ ആപോഹിഷ്ഠാദ്യൈരൃഗ്ഭിഃ—ശിവങ്കൽ ശിരസ്സ്ഥാനത്തുങ്കൽ ബ്രഹ്മകലശപൂജപോലെ നിദ്രാകലശപൂജ തുടങ്ങി മാന്ത്രപൂരണാന്തം ചെയ്തശേഷം ജലദ്രോണി വെള്ളമെടുത്ത് 'ആപോഹിഷ്ഠാമയോ ഭുവഃ' എന്ന ഋക്കുകളെക്കൊണ്ടു നിറപ്പൂ. കുമാരേ തഥാ—സുബ്രഹ്മണ്യങ്കൽ അപ്രകാരം കലശപൂജ തുടങ്ങി, 'ആപോ ദേവീഃ' ഇതി—ആപോ ദേവീ എന്നതുകൊണ്ടു നിറപ്പൂ. ഇതരേഷു—വിഷ്ണ്വാദികളിൽ, മൂലതഃ—മൂലംകൊണ്ടു നിറപ്പൂ. അഥവാ ആദ്യൈശ്വര്യാം ദിശി—എന്നിയേ ശയ്യാവിങ്കലീശകോണിൽതാൻ നിദ്രാകലശത്തെ പൂജിപ്പൂ. ഗന്ധാംഭസാ നിദ്രാകലശം അഭിപൂജ്യ വിധിവത് പൂരയേത്—ഈ പറഞ്ഞ മന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ട് അഷ്ടഗന്ധജലംകൊണ്ട് നിദ്രാകലശത്തെ നിറച്ച് ലിപിപങ്കജപൂജയും മൂർത്ത്യാവാഹന കലാവാഹന വിദ്യാവാഹന തത്ത്വാവാഹന മൂലാവാഹന ഇവ ഒക്കെയും ചെയ്ത് സപരിവാരം പൂജിച്ചു നിവേദിച്ചു പ്രസന്നപൂജയും ചെയ്വൂ. അഥ ശയ്യാന്തേ പരിതഃ മന്ത്രവിത് അഷ്ടദിക്ഷു വിദ്യേശകുംഭാൻ അപി പൂജയേത—പിന്നെ ശയ്യയുടെ ചുറവും മന്ത്രജ്ഞനായ ആചാര്യൻ എട്ടു ദിക്കുകളിലേയും സ്വസ്തികത്തിൽ വിദ്യേശാരകലശങ്ങളെയും പൂജിപ്പൂ.

വിഷ്വൿസേനാദിദേവതകളെ പറയുന്നു:—

വിഷ്വൿ വിഷ്ണുമുഖാഃ സമൂലലിപയോ
ദിക്കോണഗാഃ ശ്രീകണ്ഠാ-
/നന്താദ്യാ ദ്വിതയേ/പി തേ ശിവഹരൗ
ഗോപ്ത്രാദയഃ ശാസ്തരി
പൂജ്യാഃ സ്വേഷു ഘടേഷു ഭാവിപരിവാ-
രാ മൂർത്തയഃ ശക്തയ-
ശ്ചാന്യേഷ്വ് ത്രിഷു മൂലമേവ ചതസൃ-
ഷ്വാശാസു വാ ഷണ്മുഖേ. ൫൩

വിഷ്വൿ സമൂലലിപയഃ വിഷ്ണുമുഖാഃ ദിക്കോണഗാഃ—വിഷ്വൿസേനങ്കൽ മൂലാക്ഷരത്തോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന വിഷ്ണ്വാദികൾ ദിക്കുകളിലും കോണുകളിലും ആയി ഭവിക്കും. ഓം വിഷ്ണവേ നമഃ, നം മധുസൂദനായ നമഃ, മോം ത്രിവിക്രമായ നമഃ, നാം വാമനായനമഃ രാം ശ്രീധരായ നമഃ, യം ഹൃഷീകേശായ നമഃ, ണാം പത്മനാഭായ നമഃ, യം ദാമോദരായ നമഃ ഇങ്ങനെ എട്ടു ദേവതകൾ. ശ്രീകണ്ഠേ അനന്താദ്യാഃ—ശിവങ്കൽ അനന്തായ നമഃ, സൂക്ഷ്മായ നമഃ, ശിവോത്തമായ നമഃ, ഏകനേത്രായ നമഃ ഏകരുദ്രായ നമഃ, ത്രിമൂർത്തയേ നമഃ, ശ്രീകണ്ഠായ നമഃ, ശിഖണ്ഡിനേ നമഃ; ഇതു കിഴക്കു തുടങ്ങി ദിക്കുകളിലും ഈശാനാദികോണുകളിലും ആയിട്ടു പൂജയിങ്കലെപ്പോലെ. ശിവഹരൗ തേ ദ്വിതയേ അപി—ശങ്കരനാരായണങ്കൽ ഇതു രണ്ടുവകയും കൂടി അനന്തായ വിഷ്ണ്വാത്മനേ നമഃ ഇത്യാദി എട്ടും ഭവിക്കും. ശാസ്തരി ഗോപ്ത്രാദയഃ—ശാസ്താവിങ്കൽ ഗോപ്ത്രേ നമഃ ഇത്യാദി ധ്വജദേവതകൾ എട്ടും മണ്ഡപസംസ്കാരത്തിങ്കൽ പറഞ്ഞതുതന്നെ. അന്യേഷു ത്രിഷു—സുബ്രഹ്മണ്യങ്കലും ഗണപതിയിങ്കലും; (ദുർഗ്ഗയിങ്കലും) തേഷു ഘടേഷു—ആ വിദ്യേശ്വരകലശങ്ങളിൽ; ഭാവിപരിവാരാഃ മൂർത്തയഃ ശക്തയഃ ച—പൂജാപടലത്തിൽ പറയുന്ന പരിവാരങ്ങളാകുന്ന മൂർത്തികളും ശക്തികളും; പൂജ്യാഃ—പൂജിക്കണം. അവിടെ സുബ്രഹ്മണ്യങ്കൽ സനൽകുമാരാദി എട്ടും, ഗണപതിയിങ്കൽ ഗണഞ്ജയാദികൾ എട്ടും ഇവ മൂർത്തികൾ. ദുർഗ്ഗയിങ്കൽ, ജയായൈ നമഃ ഇത്യാദി എട്ടും ശക്തികളാകുന്നു. ഇവററിന്റെ ദിക്കുകൾ പൂജയിങ്കലേപ്പോലെ. ഷണ്മുഖേ ചതസൃഷു ആശാസു മൂലം ഏവ വാ—സുബ്രഹ്മണ്യങ്കൽ നാലു ദിക്കുകളിൽ മൂലം തന്നെയായിട്ടുമാം.

മദ്ധ്യേവേദി വിനിർമ്മിതേ രസദളേ
കൗമാരകേ മണ്ഡലേ
കൗമാരം കലശം പ്രപൂര്യ വിധിവത്
സംപൂജ്യ തത്പൂർവ്വതഃ
ശയ്യാം ദക്ഷിണസൗമ്യദിക്കൃതസമാ-
യാമാം ഗൃഹേ കല്പയേത്
സ്വാദ്യൈസ്സ്വാപഫലടാദികാമഭിദധേ
കൗമാരകുംഭാർച്ചനം. ൩൭

സുബ്രഹ്മണ്യങ്കലേ വിശേഷത്തെ പറയുന്നു:— ഗൃഹേ മദ്ധ്യേ വേദി—സുബ്രഹ്മണ്യങ്കൽ മണ്ഡപത്തിന്റെ തറയുടെ നടുവിൽ; വിനിർമ്മിതേ രസദളേ കൗമാരകേ മണ്ഡലേ—പന്ത്രണ്ടാംപടലത്തിൽ പറയുന്നപോലെ ഷഡ്ദളമാകുന്ന പത്മത്തെയുണ്ടാക്കി പീഠംവിരിച്ച്; കൗമാരം കലശം വിധിവത് പ്രപൂര്യ സംപൂജ്യ—കൗമാരകലശത്തെ വിധിവത്താകുംവണ്ണം നിറച്ച് പൂജയും കഴിച്ചാൽ: തത്പൂർവ്വതഃ—അതിന്റെ കിഴക്ക മണ്ഡപത്തിന്റെ കിഴക്കെ പാതിയിൽ; ദക്ഷിണസൗമ്യദിക്കൃതസമായാമാം—പൂർവ്വദ്വാരത്തുങ്കൽ അഗ്നികോണിൽ ദക്ഷിണോത്തരദീർഘമായി വടക്ക ശിരസ്സുവരുമാറും, പശ്ചിമദ്വാരത്തിങ്കൽ മണ്ഡപത്തിന്റെ ഈശകോണിൽ തെക്ക ശിരസ്സുവരുമാറും; സ്വാദ്യൈസ്സ്വാപഫലടാദികാൻ ശയ്യാം കല്പയേത്—ശയ്യയുടെ ശിരഃസ്ഥാനത്തു നിദ്രാകലശത്തോടും പുറവും വിദ്യേശ്വരകലശങ്ങളോടും ബീജാങ്കുരപാലികാദികളോടും കൂടി ശയ്യയെ ഉണ്ടാക്കണം. അഥ കൗമാരകുംഭാർച്ചനം അഭിദധേ—ഞാൻ കൗമാരകലശപൂജയെ പറയുന്നു.

പീഠാന്തേ ബ്രഹ്മാണം
സഭദ്രകാളീഗണേശവിഷ്ണുമിഹ
ഈശപുരശാസ്ത്രാരാവപി
ദലഷട്കേ ഹരിദിഗാദി സമഭിയജേത്. ൩൮

പീഠാന്തേ—ലേഖസ്രുമി ശംഖപൂരണാന്തമാരാധനയും പീഠപൂജയും ശക്ത്യാവാഹനവും ചെയ്താൽ; ദലഷട്കേ ഹരിദിഗാദി—ഷഡ്ദളങ്ങളിൽ കിഴക്കുതുടങ്ങി; ബ്രഹ്മാണം—ബ്രഹ്മണേ നമഃ; സഭദ്രകാളീഗണേശവിഷ്ണും—ഭദ്രകാള്യൈ നമഃ, ഗണപതയേ നമഃ,

വിഷ്ണവേ നമഃ; ഈശാനരാസ്ത്വാഗ്നേയ്യാ അപി—ഈശാനായ നമഃ, ശാന്ത്യൈ നമഃ; സമഭ്യൎച്ചയേൽ—ഈ മന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടും പൂജിപ്പൂ.

പൂൎണ്ണേ ഹിരണ്മയാംബുജ-
ഗജശിഖിശക്തിസപത്രന്നിധായാത്ര
കലശേ സ്വൎണ്ണസരോജേ
ഗുഹമാവാഹ്യാൎച്ചയേത്സഹാവരണൈഃ. ൩൯

പൂൎണ്ണേ കലശേ—പിന്നെ കുംഭസംസ്കാരവും ത്രികലാന്യാസവും കുംഭാവാഹനയും കൂൎച്ചന്യാസവും നവരത്നസപ്തകം ന്യസിച്ചു മാനസപൂരണവും ചെയ്തു ജലഗ്രാഹി വെള്ളംകൊണ്ടു നിറച്ചാൽ, അത്ര ഹിരണ്മയാംബുജഗജശിഖിശക്തിസപത്രൻ നിധായ പൊന്നുകൊണ്ടു ഉണ്ടാക്കിയ താമരപ്പൂവും ആനയും മയിലും വേലും വജ്രവും അക്കലശത്തിലിട്ടു ലിപിപങ്കജപൂജയും, മൂൎത്ത്യാവാഹനയും ചെയ്താൽ; ഗുഹം ആവാഹ്യ ആവരണൈഃ സഹ അൎച്ചയേത്—സുബ്രഹ്മണ്യനെ മൂലംകൊണ്ടു ആവാഹിച്ചു പരിവാരങ്ങളോടുകൂടി പൂജിപ്പൂ.

പ്രാഗപവജ്രാദേഃ പ്രയജേ-
ദാദിത്യാനശ്വിനൌ പിതൄൻ ഗണപം
മാതൄരപ്സരസോ വസൂനിഹ
രുദ്രാംശ്ചാന്ത്യന്തരേ ജയന്താദ്യേ. ൪൦

വജ്രാദേഃ പ്രാക് ജയന്താദ്യേ അന്ത്യന്തരേ—പരിവാരപൂജയിങ്കൽ ഇന്ദ്രാദികഴിഞ്ഞാൽ വജ്രാദിക്കുമുമ്പിൽ കിഴക്കുവടക്ക് ജയന്തസ്ഥാനമായ അന്തരാളത്തിൽ തുടങ്ങി; ആദിത്യാൻ—ആദിത്യേഭ്യോ നമഃ, അശ്വിനൌ—അശ്വിഭ്യാം നമഃ; പിതൄൻ—പിതൃഭ്യോ നമഃ; ഗണപം—ഗണപതയേ നമഃ; മാതൄരപ്സരസോ വസൂൻ—മാതൃഭ്യോ നമഃ, അപ്സരേഭ്യോ നമഃ, വസുഭ്യോ നമഃ; രുദ്രാൻ—രുദ്രേഭ്യോ നമഃ; ഇഹ പ്രയജേത്—ഇക്കൌമാരകലശത്തിങ്കൽ ഈ മന്ത്രങ്ങൾ എട്ടും കൂടെ പൂജിക്കണം.

അനന്തരം ഉപഹാരപാത്രങ്ങളെ പറയുന്നു:—

ഗാംഗേയരൌപ്യമയതാമ്രജകാംസ്യമൃത്സ്നാ-
പാത്രാണി മൌലിപദപാൎശ്വയുഗാഗ്രഭാഞ്ജി
വിന്യസ്യ ക്രമേണ ഘൃതമാക്ഷികദുഗ്ദ്ധഗാന്ന-
വാൎവ്യവന്തുഭിരുശ്രേണിജപഞ്ചരാണ്യൈഃ. ൪൧

വിഷ്ണൌ മൌലിപാദപാൎശ്വയുഗാഗ്രഭാഞ്ജി–വിഷ്ണുവിങ്കൽ ശിരസ്സുകളും പാദങ്ങളും വലത്തുഭാഗത്തും ഇടത്തുഭാഗത്തും കിരീടാഗ്രത്തിങ്കലും; ഗാംഗേയരൌപ്യമയതാമ്രജകാംസ്യമൃത്സ്നാപാത്രാണി–പൊന്നുകൊണ്ടും വെള്ളികൊണ്ടും ചെമ്പുകൊണ്ടും ഓട്ടുകൊണ്ടും മണ്ണുകൊണ്ടും ഉണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്ന പാത്രങ്ങളെ വച്ചു് ഘൃതമാക്ഷികദുഗ്ദ്ധശാന്തിവാൎഗ്ഗവ്യവന്തി–നെയ്യും, തേനും പാലും ശാന്തിജലവും പഞ്ചഗവ്യവും നിറച്ചു് അവററിന്നു ശോഷണാദി ചെയ്തു പൂജിച്ചു്; നിജപഞ്ചതത്വൈഃ അഭിമൃശേത്–തന്റെ പഞ്ചതത്വങ്ങളെ തൊട്ടു ജപിച്ചു രക്ഷിപ്പൂ. പൊന്നും മുത്തുമിട്ട വെള്ളം ശാന്തിജലം.

ന്യസ്യാഃ തദ്വത് പദപരിസരേ
പാത്രയോരൎഘ്യപാദ്യേ
ക്ഷീരക്ഷൌദ്രേ മദനദമന
പാൎശ്വയോൎമ്മൂലതശ്ച
മൂലേനാദ്യേ ഘൃതമധുശിരോഽംഘ്ര്യാഃ
കുമാരേൎഘ്യപാദ്യേ
പാത്രദ്വന്ദ്വേ രജതരചിതേ
സോപചാരാണനാംഘ്ര്യാഃ. ൯൨

മദനദമനേ–ശിവങ്കൽ; തദ്വത്–വിഷ്ണുവിങ്കലെപ്പോലെ പൊന്ന് വെള്ളി ചെമ്പ് ഓട്ട് ഈ നാലുപാത്രങ്ങളെ; പദപരിസരേ പാത്രയോഃ അൎഘ്യപാദ്യേ–രണ്ടു കാലിന്റെ ചുവട്ടിൽ അൎഘ്യപാദ്യങ്ങളെയും; പാൎശ്വയോഃ ക്ഷീരക്ഷൌദ്രേ–രണ്ടുപുറത്തും പാലും തേനും നിറച്ചു്; മൂലതഃ അഭിമൃശേത്–മൂലംതൊട്ടുജപിക്കണം. ആദ്യേ–ശാസ്താവിങ്കൽ; ശിരോംഘ്ര്യാഃ–ശിരസ്സുകളും പാദങ്ങളും പൊന്നും വെള്ളിയും കൊണ്ടു് ഉണ്ടാക്കിയ പാത്രങ്ങളെവച്ചു്; ഘൃതമധു–നെയ്യും തേനും നിറച്ചു്; മൂലേന–മൂലംകൊണ്ടു ജപിപ്പൂ. കുമാരേ അംഘ്ര്യാഃ രജതരചിതേ പാത്രദ്വന്ദ്വേ–സുബ്രഹ്മണ്യങ്കൽ രണ്ടു കാലിന്റെ അടുക്കൽ വെള്ളികിണ്ണം രണ്ടുംവച്ചു് അതിൽ; അൎഘ്യപാദ്യേ സോപചാരാണനാ–അൎഘ്യപാദ്യജലം നിറച്ചു് ഉപചാരംകൊണ്ടു ജപിപ്പൂ.

ഹൈമേ ന്യസേച്ഛിരസി സംഭരിപാവിമേ രൌപ–
ത്ര്യാജ്യേ പദേ മധു ച മധ്യഹിതി രൌപ്യപാത്രേ

മൂലേന പാൎശ്വയുജി കാംസ്യജതാമ്രജേൎഘ്യ-
പാദ്യേ ഹരീശഗണപേഷു ഹരീശവച്ച. ൧൨

സ്വംഭരിപൌ ശിരസി ഹൈമേ പാത്രേ-ഊൎജ്ജായിങ്കൽ ശിരസ്സിങ്കൽ പൊന്നുകൊണ്ടുള്ള പാത്രത്തിൽ; ഇഷേത്വാ ഇതി ആജ്യം ന്യസേത്-ഇഷേത്വോൎജ്ജേ ത്വാ എന്ന ഋക്കുകൊണ്ടു നെയ്യിനേയും; പാദേ രൌപ്യപാത്രേ മധു ഇതി മധു ച-കാലുകൾ വെള്ളിപ്പാത്രത്തിങ്കൽ 'മധുവാതാ' ഇത്യാദികൊണ്ടു തേനിനേയും ന്യസിപ്പൂ. പാൎശ്വയുജി താമ്രജകാംസ്യജേ-വലത്തുഭാഗത്തും ഇടത്തുഭാഗത്തിലും ചെമ്പുപാത്രത്തിലും ഓട്ടുപാത്രത്തിലും; മൂലേന അൎഘ്യപാദ്യേ-മൂലംകൊണ്ട് അൎഘ്യജലത്തേയും പാദ്യജലത്തേയും വയ്പൂ. ഹരീശഗണപേഷു ഹരീശവത് ച-ശങ്കരനാരായണങ്കൽ വിഷ്ണുവിന്നെപ്പോലെ അഞ്ചുപാത്രങ്ങളിൽ തദ്ദ്രവ്യങ്ങളേയും ഗണപതിയിങ്കൽ ശിവങ്കൽ പറഞ്ഞപോലെ നാലുപാത്രങ്ങളിൽ തദ്ദ്രവ്യങ്ങളേയും വയ്പൂ. അൎഘ്യപാദ്യങ്ങളും കലശദ്രവ്യങ്ങളും പറയുന്നപോലെ എടുത്തുകൊള്ളണം.

മംഗലാന്യഷ്ട പരിതസ്തഥാ മംഗലപാലികാഃ
പ്രദീപാദീംശ്ച വിന്യസ്യ മണ്ഡയേന്മണ്ഡപോദരം.
[൧൩

പരിതഃ അഷ്ടമംഗലാനി-ചുറവും സ്വസ്തികങ്ങളിൽ അഷ്ടമംഗലങ്ങളേയും; തഥാ മംഗലപാലികാഃ-അപ്രകാരം ചുറവും മുളപ്പാലികകളേയും; പ്രദീപാദീംശ്ച വിന്യസ്യ-നാലുകോണുകളിലും വിളക്കുകളേയും വച്ച്; മണ്ഡപോദരം മണ്ഡയേത്-മണ്ഡപത്തിന്റെ അകത്തെ അലംകരിപ്പൂ.

ന്യസ്യേച്ഛത്രചാമരികേത്ത്യുന്മുകുരവൃക്ഷസൃണീം-
ശ്ചാമരം മത്സ്യയുഗ്മം
ദിക്ഷ്വീശ ത്ര്യാദ്യവത്സം മകരവൃഷഝഷ-
ഭൃംഗാരകുംഭാംസ്ത്രിധാഷ്ടൌ
ശ്രീശേശ സ്വസ്തികാബ്ജം ദൎപ്പണമുകുരം
സോൽപലാവൎത്തവത്സം
വത്സം കുംഭം സഭേരീമകരഝഷസൃണീ-
ഞ്ശംഖൌനന്ദ്യൌ ച ചണ്ഡ്യാം. ൧൪

ഈശേ-ശിവങ്കൽ, ശംഖാദികേതൂൻ-ശംഖും ചക്രവും കൊടിമരവും; മുകുരവൃഷസൃണീൻ-വാൽക്കണ്ണാടിയും കാളയും തോട്ടിയും; ചാമരം-വെഞ്ചാമരവും; മത്സ്യയുഗ്മം-ഇരട്ടമത്സ്യവും; ദിക്ഷു ന്യസേത്-കിഴക്കു തുടങ്ങി എട്ടുദിക്കിലും ക്രമേണ വയ്പൂ. ശ്രീധാമ്നി-വിഷ്ണുവിങ്കൽ; ത്ര്യാദ്യവാസം ശംഖും ചക്രവും കൊടിമരവും ശ്രീവത്സവും; മുകുരവൃഷധ്വജപൂർണ്ണകുംഭാൻ-വാൽക്കണ്ണാടിയും കാളയും ഇരട്ടമത്സ്യവും പൂർണ്ണകുംഭവും ഇങ്ങനെ എട്ടിനേയും വയ്പൂ. ശ്രീശേശേ-ശങ്കരനാരായണങ്കൽ; സ്വസ്തികാബ്ജം-സ്വസ്തികത്തെയും താമരയേയും ദരഘടമുകുരം-ശംഖിനേയും പൂർണ്ണകുംഭത്തേയും വാൽക്കണ്ണാടിയേയും; സോൽപലാവർത്തവത്സം-ചെങ്ങഴിനീർപ്പൂവു നന്ത്യാർവട്ടം ശ്രീവത്സം ഇവ എട്ടിനേയും; ചണ്ഡ്യാം-ദുർഗ്ഗയിങ്കൽ; വത്സം-ശ്രീവത്സം, കുംഭം-പൂർണ്ണകുംഭം; സഭേരീമുകരധ്വഷസൃണീൻ-ചെണ്ടയേയും കണ്ണാടിയേയും ഇരട്ടമത്സ്യത്തേയും തോട്ടിയേയും; ശംഖനന്ദ്യാവർത്തം-ശംഖിനേയും നന്ത്യാർവട്ടത്തേയും വയ്പൂ.

പൂർണ്ണഘടധ്വജവജ്രം
സ്വസ്തികശക്തീ ച ചാമരദ്വിതയം
നാഗം മയൂരമഷ്ടൗ
സ്കന്ദേഽപി കരോതു മംഗലാന്യത്ര. ൩൩

സ്കന്ദേ-സുബ്രഹ്മണ്യങ്കൽ; പൂർണ്ണഘടധ്വജവജ്രം-പൂർണ്ണകുംഭത്തേയും കൊടിമരത്തേയും വജ്രത്തേയും സ്വസ്തികശക്തീ-സ്വസ്തികത്തേയും വേലിനേയും; ചാമരദ്വിതയം-ഉഭയചാമരത്തേയും; നാഗം-ആനയേയും; മയൂരം-മയിലിനേയും; അത്ര മംഗലാനി കരോതു-ഇവിടെ അഷ്ടമംഗലങ്ങളെ വയ്പൂ.

ദർപ്പണം പൂർണ്ണകുംഭം ച വൃഷഭം ചാമരദ്വയം
ശ്രീവത്സം സ്വസ്തികം ശംഖം ദീപം വിഘ്നേശശാസ്തരി. [൩൪

വിഘ്നേശശാസ്തരി-ഗണപതിയിങ്കലും ശാസ്താവിങ്കലും; ദർപ്പണം-കണ്ണാടി; പൂർണ്ണകുംഭം-അതു തന്നെ; വൃഷഭം-കാള; ചാമരദ്വയം-ഉഭയചാമരം; ശ്രീവത്സം-അതുതന്നെ; സ്വസ്തികം ശംഖം-അതുതന്നെ; ദീപം-വിളക്ക് ഇവ എട്ടിനേയും വയ്ക്കണം. ഈ അഷ്ടമംഗലങ്ങൾ അക്ഷതാദി ദ്രവ്യങ്ങളെക്കൊണ്ട് ഉണ്ടാക്കണം.

ഇതി സംസ്കൃതമണ്ഡപോഽസ്യ ബാഹ്യേ
ശിവദിഗ്ഭാഗ്നി നിധായ ഭദ്രപീഠം
പരിപൂജ്യ കുശാദിമാൻ പ്രയായാൽ
പ്രതിതീർത്ഥം പ്രതിമാമിഹ പ്രണേതും. ന്യൂ

ഇതി സംസ്കൃതമണ്ഡപഃ-ഇപ്രകാരം മണ്ഡപസംസ്കാരത്തെ ചെയ്താൽ; അസ്യ ബാഹ്യേ ശിവദിഗ്ഭാഗ്നി-ഈ മണ്ഡപത്തിന്റെ പുറത്തെ ഈശകോണിൽ; ഭദ്രപീഠം നിധായ പരിപൂജ്യ-മരംകൊണ്ട് ഉണ്ടാക്കി ഇരിക്കുന്ന ഭദ്രപീഠത്തെ പ്രാസാദാഭിമുഖമായും വിഷ്ണുവിങ്കൽ പ്രാങ്മുഖമായും വച്ച് അതിങ്കൽ പീഠപൂജയെച്ചെയ്തു രക്ഷിച്ച്; കുശാദികാൻ-ദർഭപുഷ്പാക്ഷതാദികളെ എടുത്തുകൊണ്ട്; ഇഹ പ്രതിമാം പ്രണേതും തീർത്ഥം പ്രതി പ്രയായാത്-ഇവിടെ ബിംബത്തെ എഴുന്നളളിച്ച് കൊണ്ടുവരുന്നതിന്നായിക്കൊണ്ടു ജലാധിവാസം ചെയ്തിരിക്കുന്ന തീർത്ഥത്തെക്കുറിച്ചു പോവൂ.

തല്ലക്ഷണായ പരിതഃ കൃതസന്നിവേശം
സംപൂജ്യ ദൈവതഗണം സലിലസ്ഥബിംബേ
ഉദ്ധൃത്യ വാരിണ ഇദം പ്രവിസൃജ്യ വാസോ-
ദർഭൈർവിമൃജ്യ സലിലേന വിശോധയേച്ച.ന്യൂൻ

പരിതഃ തല്ലക്ഷണായ കൃതസന്നിവേശം-അവിടെ ബിംബരക്ഷയ്ക്കായിക്കൊണ്ടു ചുററം കല്പിച്ചിരിക്കുന്ന; ദൈവതഗണം-ഇന്ദ്രാദിദിക്പാലന്മാരേ; സലിലസ്ഥബിംബേ സംപൂജ്യ-വെള്ളത്തിൽ കിടത്തിക്കിടക്കുന്ന ബിംബത്തുങ്കൽ പുഷ്പാരാധനകൊണ്ടു ലയിപ്പിച്ച്; ഇദം വാരിണ ഉദ്ധൃത്യ-ഈ ബിംബത്തെ വെള്ളത്തിൽനിന്ന് എടുത്ത്; വാസഃ പ്രവിസൃജ്യ-മൂടിയ വസ്ത്രത്തെ അഴിച്ചു; ദർഭൈഃ വിമൃജ്യ സലിലേന വിശോധയേത് ച-ദർഭകൊണ്ടു തേച്ചു വെള്ളം കൊണ്ടു കഴുകി ശോധനയേ ചെയ്‌വൂ.

കൃത്വാ തദ് ഗതഭൃതസംശുന്നമിദം
തന്മന്ത്രസാംഗീകൃതം
ഗന്ധാദ്യൈരഹിതചച്ചനം പ്രതിസരം
തത്സാമ്പ്രതിക്യേ തഥാ

ബദ്ധ്വാ വസ്ത്രസുവേഷ്ടിതം ദ്വിജവരൈ-
രാരോപ്യ വാദ്യാദിഭിഃ
സാകം ശാകുനജാപകസ്വപനഗേ-
ഹം മന്ത്രബിംബം നയേത്. ൧൦

തദ്ഗതഭൂതസർജ്ജനം കൃത്വാ-ആ ബിംബത്തുങ്കൽ പ്ലാവനാദി മൂന്നും ചെയ്ത് ഹൈരണ്യനമഃ പരായാകാശാത്മനേ നമഃ ഇത്യാദി അഞ്ചുകൊണ്ടും ഗുണസംഖ്യാപ്രാണായാമങ്ങളും വ്യാപകങ്ങളും ചെയ്ത് പഞ്ചഭൂതങ്ങളെ സൃഷ്ടിച്ച്; തന്മന്ത്രസാംഗീകൃതം ഗന്ധാദ്യാഢിതചച്ചിനം ഇദം-പിന്നെ ലിപിപ്രാണായാമവും ലിപിന്യാസവും മൂലപ്രാണായാമവും വ്യാപകാംഗവും ചെയ്ത് ഈ ബിംബത്തെ ഗന്ധപുഷ്പാദികളെക്കൊണ്ടു പൂജിപ്പൂ. തദാ പ്രത്യക്പ്രതിസരം ബദ്ധ്വാ-അപ്പോൾ കൌതുകബന്ധനം ചെയ്യേണ്ട വിഷ്ണുവിങ്കൽ കൌതുകബന്ധത്തെയും ചെയ്ത്; വസ്ത്രസുവേഷ്ടിതം മന്ത്രബിംബം-വസ്ത്രംകൊണ്ടു മൂടി പുൽക്കയറുകൊണ്ടു കെട്ടിയിരിക്കുന്ന ബിംബത്തെ; ദ്വിജവരൈഃ ആരോപ്യ-ബ്രാഹ്മണരെക്കൊണ്ടു ബിംബത്തെ എടുപ്പിച്ച്; ശാകുനജാപകഃ-കനിക്രദത് സൂക്തങ്ങളെ ജപിച്ച്-വാദ്യാദിഭിഃ സാകം സ്വപനഗേഹം നയേത്-വാദ്യഘോഷങ്ങളോടും ഛത്രചാമരാദികളോടുംകൂടി സ്നാനമണ്ഡപത്തെ നയിപ്പൂ.

പ്രാസാദസമ്മുഖതയാ വിനിധായ ഭദ്രം
കർണ്ണേത്യൃചം ജപതു സർവ്വസപർവ്വബിംബം
ന്യസ്യേത് ത്രിധാത്വി ഹരിദിങ്മുഖമിഷ്ടപീഠേ
ത്രീണീത്യൃചാ ജപതു ഭദ്രമൃചം തദഗ്രേ. ൧൧

സർവ്വസപർവ്വബിംബം പ്രാസാദസമ്മുഖതയാ വിനിധായ-എല്ലാ ദേവന്മാരുടെ ബിംബത്തെയും മുമ്പു പൂജിച്ചിരിക്കുന്ന ഭദ്രപീഠത്തുങ്കൽ പ്രാസാദത്തിന്ന് അഭിമുഖമാവുമാറ് എഴുന്നെള്ളിച്ച്; ഭദ്രം കർണ്ണേ ഇതി ഋചം ജപതു-ഭദ്രം കർണ്ണേഭിഃ ശൃണുയാമ ദേവാഃ ഈ ഋക്കുകൊണ്ടു ചൊല്ലൂ. ത്രിധാത്വി ഹരിദിങ്മുഖം ത്രീണി ഇതി ഋചാ ന്യസ്യേത്-വിഷ്ണുവിങ്കൽ കിഴക്കോട്ടുമുഖമായിട്ടു ത്രീണി പദാ വിചക്രമേ എന്ന ഋക്കുകൊണ്ടു പീഠത്തുങ്കൽ ന്യസിപ്പൂ. തദഗ്രേ ഭദ്രമൃചം ച ജപതു-ബിംബത്തിന്റെ മുമ്പിൽ ഭദ്രം കർണ്ണേഭിഃ എന്ന ഋക്കിനെയും തൊഴുതു ചൊല്ലൂ.

ശ്രീശേശാജിതയോർഘൃതേന ഘൃതവ-
ത്യാൎങ്ക്ത്വാ ഹരീശേ നമ-
സ്തേരുദ്രേതി വിശോധയേന്മുരരിപൌ
മൂലേന മാസൂരകൈഃ
തേജോസീതി ഹരൗ ഘൃതാക്തിരഥ*വേ-
ശേ മൂലതഃ സർപ്പിഷാ
ക്ഷൌദ്രേണാപി വിലിപ്യ ശോധയതു വാർ-
മാസൂരവാർഭിഃ ക്രമാത്. ൧൭

ശ്രീശേശാജിതയോഃ-വിഷ്ണുവിങ്കലും ശങ്കരനാരായണങ്കലും ബിംബത്തെ, ഘൃതവത്യാ ഘൃതേന അങ്ക്ത്വാ-"ഘൃതവതീസവിതരാധിപത്യൈ'' എന്ന ഋക്കു(മന്ത്രം)കൊണ്ടു നെയ്കൊണ്ടു തേച്ച്. ഹരീശേ 'നമസ്തേരുദ്ര'ഇതി മുരരിപൌ മൂലേന മാസൂരകൈഃ വിശോധയേത്-ശങ്കരനാരായണങ്കൽ'നമസ്തേ രുദ്ര മന്യവേ' എന്നതുകൊണ്ടും വിഷ്ണുവിങ്കൽ മൂലംകൊണ്ടും കടലപ്പൊടികൊണ്ടു തേച്ചു നെയ്യിനെ കളവൂ. അഥവാ ഹരൗ ഘൃതാക്തിഃ തേജോഽസി ഇതി വാ-എന്നിയേ വിഷ്ണുവിങ്കൽ നെയ്യുതേയ്ക്കുന്നതിന്ന 'തേജോഽസി തേജഃ' എന്ന ഋക്കു കൊണ്ടുമാം. ഈശേ മൂലതഃ സർപ്പിഷാ ക്ഷൌദ്രേണ അപി വിലിപ്യ-ശിവങ്കൽ മൂലംകൊണ്ടുതന്നെ നെയ്യും തേനുംകൊണ്ടു തേച്ച്, വാർമാസൂരവാർഭിഃ ക്രമാത് ശോധയതു-വെള്ളംകൊണ്ടും കടലപ്പൊടിച്ചതുകൊണ്ടും, വെള്ളംകൊണ്ടും ശോധനയെ ചെയ്വൂ.

ദീർഘായുഷ്ട്വായേത്യൃണകൃതഘൃതാ-
ലേപമപ്യത്ര ബിംബം
മാസൂരേണ ദ്രുപദമനസാ
ക്ഷാളയേത് സംഭവന്ത്യാം
മൂലേനൈവാദ് ഗ്രഹഗണപയോ-
രാചരേൽ സർവ്വമാദ്യൈ
ശൈരീഷൈഃ ശോധയതു ഘൃതമ-
ധ്യക്തിദ്രുമമൂലതോയൈഃ. ൧൮

* 'വാകാദ്യൈ ഭയം മൂലതഃ
സ്കന്ദേ ... സകല്പവിധിനാ ... ' എന്ന്
അച്ചടിച്ച പുസ്തകത്തിലെ പാഠം.

സ്വംഭവന്ത്ര്യം-ഭദ്രായങ്ങൾ, ദീർഘായുഷ്ട്വത്ര്യണകൃതഘൃതാലേപം ബിംബം-'ദീർഘായുത്വായ വച്ചസേ' എന്ന മന്ത്രം കൊണ്ടു നെയ്യിനെക്കൊണ്ടു തേച്ചിരിക്കുന്ന ബിംബത്തെ, ദ്രുപദമന്ത്രാമാന്ത്രേണ ഉദ്വർത്ത്യ ക്ഷാളയേത്-'ദ്രുപദാദിവേന്മുമുചാനഃ' എന്ന മന്ത്രം കൊണ്ട് കടലപ്പൊടികൊണ്ടു തേച്ച് വെള്ളം കൊണ്ടു കഴുകു. ഗുഹഗണപയോഃ ഘൃതസർവ്വം മൂലേന ആചരേത്-സുബ്രഹ്മണ്യങ്കലും ഗണപതിയിങ്കലും നെയ്യു തേയ്ക്കുയും കടലപ്പൊടി തേയ്ക്കുയും മൂലംകൊണ്ടുതന്നെ ചെയ്വൂ. ശാസ്തുർ മൂലതഃ ഘൃതമധുകതിക്ത്വ ശൈരീകൈഃ ശോധയേത്-ശാസ്താവിങ്കൽ മൂലംകൊണ്ട് നെയ്യും തേനും പിരട്ടി കടലപ്പൊടികൊണ്ടു തേച്ചുകഴുകി ശോധിപ്പൂ.

ദർഭാദ്യൈഃ പരിഘൃഷ്യ ശോധയേത്തു ദു-
ർഗ്ഗായാം ജലൈരസ്യ പച്ചകൻ-
മൃത്സാഭസ്മഭിര ശങ്കരേ പ്രമഥപേ
മൃത്തൈകഷ്ഷകൃദ്ഭിഃ ക്രമാത്
മൃത്തൈഗോഭ്യാം ഗണപേ ഗുഹേ സകലലോ-
കത്രദ്രവ്യൈഃ സ്നാപനൈർ-
മൃദ്ഭിഃ ശ്രീശങ്കരീശയോഃ സവിഹിതാ-
ഭിർവ്വക്ഷ്യമാണക്രമാത്. ൧൯

ദുർഗ്ഗായാം-ദുർഗ്ഗയിങ്കൽ, ദർഭാദ്യൈഃ പരിഘൃഷ്യ, ജലൈഃ ശോധയേത്തു-ദർഭമുതലായവകളെക്കൊണ്ടു തേച്ച് വെള്ളംകൊണ്ടു കഴുകു. ഇതുപോലെ ത്വച്ചകൻമൃത്സാഭസ്മഭിഃ-ശിവങ്കൽ തൊലികളെക്കൊണ്ടും ചാണകനീർകൊണ്ടും മണ്ണുകൊണ്ടും ഭസ്മംകൊണ്ടും ശോധിപ്പൂ. പ്രമഥപേ മൃത്തൈകഷ്ഷകൃദ്ഭിഃ-ശാസ്താവിങ്കൽ മണ്ണുകൊണ്ടും തൊലികളെക്കൊണ്ടും ചാണകനീർകൊണ്ടും ശോധിപ്പൂ. ഗണപേ മൃത്തൈഗോഭ്യാം-ഗണപതിയിങ്കൽ മണ്ണുകൊണ്ടും തൊലികളെക്കൊണ്ടും ശോധിപ്പൂ. ഗുഹേ സകലലോകത്രദ്രവ്യൈഃ സ്നാപനൈഃ-സുബ്രഹ്മണ്യങ്കൽ അന്റെ ബിംബശുദ്ധികലശത്തിന്റെ ദ്രവ്യങ്ങളെക്കൊണ്ടും അതതുമന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടും ശോധിപ്പൂ. ശ്രീശങ്കരീശയോഃ വക്ഷ്യമാണക്രമാത് സവിഹിതാഭിഃ മൃദ്ഭിഃ-വിഷ്ണുവിങ്കലും ശങ്കരനാരായണങ്കലും തനിക്ക് ഇവിടെ പറയുന്ന മണ്ണുകളെക്കൊണ്ടു ശോധനകളെച്ചെയ്വൂ.

അനന്തരം നേത്രോന്മീലനത്തെ പറയുന്നു:—

ദുർഗ്ഗാഗണേശശരജന്മസു ബിംബശുദ്ധേഃ
സ്ഥാനാത് പുരോ ഹരിഹരീശ്വരയോഃ കരോതു
സ്ഥാനാന്തരേ നയനമോക്ഷണമാര്യകേ തത്
പ്രാക് സ്ഥാനതഃ സലിലവാസനകർമ്മതോ വാ. ൧൮

ദുർഗ്ഗാഗണേശശരജന്മസു-ദുർഗ്ഗയിങ്കലും ഗണപതിയിങ്കലും സുബ്രഹ്മണ്യങ്കലും, ബിംബശുദ്ധേഃസ്ഥാനാത് പുരഃ-ബിംബശുദ്ധികലശമാടുന്നതിന്റെ മുമ്പിലും, ഹരിഹരീശ്വരയോഃ സ്ഥാനാന്തരേ-വിഷ്ണുവിങ്കലും ശങ്കരനാരായണങ്കലും ബിംബശുദ്ധികലശമാടുന്നതിന്റെ ഇടയിലും, നയനമോക്ഷണം കരോതു-നേത്രോന്മീലനത്തെച്ചെയ്‌വൂ. ആര്യകേ-ശാസ്താവിങ്കൽ, സ്ഥാനതഃ പ്രാക് വാ സലിലവാസനകർമ്മതഃ വാ തത്-ബിംബശുദ്ധികലശത്തിന്റെ മുമ്പിൽ താൻ, ജലാധിവാസത്തിന്റെ മുമ്പിൽ താൻ നേത്രോന്മീലനത്തെച്ചെയ്യാം.

ഹൈമേ നിഷിച്യ ചഷകേ മധുമന്ത്രജപ്തം
സൂച്യാ പ്രഗൃഹ്യ ഘൃതമാക്ഷികമക്ഷിമോക്ഷം
നേത്രേണ ശാസ്തൃഗണപേഷുഗുഹേഷു മന്ത്രീ
ത്രിഷ്ടുമ്മയേന മനുനാ തനയാത് കുമാര്യാം. ൧൭

ഹൈമേ ചഷകേ ഘൃതമാക്ഷികം നിഷിച്യ-മുമ്പിൽ പറഞ്ഞ പോലെ പൊന്നുംകിണ്ണത്തിൽ തേനും നെയ്യും കൂട്ടി, മധുമന്ത്രജപ്തം-'മധുവാതാ' ഇത്യാദി മൂന്നും തൊട്ടു ജപിച്ചാൽ, സൂച്യാ പ്രഗൃഹ്യ- പൊന്നുന്തുശികൊണ്ട് അതിനെ എടുത്ത്, ശാസ്തൃഗണപേഷുഗുഹേഷു-ശാസ്താവിങ്കലും ഗണപതിയിങ്കലും സുബ്രഹ്മണ്യങ്കലും, മന്ത്രീ നേത്രേണ-ആചാര്യൻ നേത്രമന്ത്രംകൊണ്ടും, കുമാര്യാം ത്രിഷ്ടുമ്മയേന മനുനാ-ദുർഗ്ഗയിങ്കൽ 'ജാതവേദസേ സുനവാമ സോമം' ഇത്യാദി മന്ത്രംകൊണ്ടും അക്ഷിമോക്ഷം തനയാത്-നേത്രോന്മീലനത്തെച്ചെയ്‌വൂ.

ഹിരണ്യഗർഭഃ സമിതി പ്രഗൃഹ്യ
മധ്വാജ്യകം ചാത്രശിരോ ത്രിധാഗ്നി
നേത്രം ലിഖേത് ദക്ഷിണമന്യദത്രാ-
പ്യായസ്വമന്ത്രേണ സ[illegible] ച്ഛിദഃ. ൧൯

ത്രിധാമ്നി-വിഷ്ണുവിങ്കൽ, 'ഹിരണ്യഗർഭഃ സം' ഇതി മധ്വാജ്യകം പ്രഗൃഹ്യ-'ഹിരണ്യഗർഭഃ സമവർത്തതാഗ്രേ' എന്ന ഋക്കുകൊണ്ടു തേനും നെയ്യും കൂട്ടിയതിനെ സൂച്യഗ്രംകൊണ്ട് എടുത്ത്, ചിത്രം ഇതി ദക്ഷിണം നേത്രം-'ചിത്രം ദേവാനാമുദഗാത്' എന്ന ഋക്കുകൊണ്ടു വലത്തെക്കണ്ണിനെയും, ആപ്യായസ്വമന്ത്രേണ അന്യത് അപി-'ആപ്യായസ്വ സമേതു തേ' എന്ന ഋക്കുകൊണ്ട് എടത്തെ കണ്ണിനെയും. സതാരകാച്ഛിദഃ വിലിഖേത്- കൃഷ്ണമണിയോടും സൂക്ഷ്മത്തോടുംകൂടി ലേഖനം ചെയ്യണം.

മാധ്വീദൃഗ്ദധ്യാജ്യതഃ ഹിരണ്യമന്ത്രാ
സംഗൃഹ്യ ശാർങ്ഗീശ്വരേ
വാമം ചിത്രമൃചാ ലിഖേന്നയനമ-
ന്യദ്വിശ്വതശ്ചക്ഷുഷാ
ലാലാടാക്ഷി ഹിരണ്യഗർഭമന്ത്രാ-
ദാപൂര്യ ഗാമഗ്രഗാം
ഏതാം നേത്രപടം പ്രദർശയതു താം
കർത്താഥ തസ്മൈ ദിശേത്. ൧൮

ശാർങ്ഗീശ്വരേ- ശങ്കരനാരായണങ്കൽ, ഹിരണ്യമന്ത്രാ മാധ്വീദൃഗ്ദധ്യാജ്യതം സംഗൃഹ്യ-'ഹിരണ്യഗർഭഃ സമവർത്തത' ഇത്യാദി കൊണ്ടു തേനും നെയ്യും പാലും കൂട്ടി പൂജിച്ചതിനെ എടുത്ത്, ചിത്രം ഋചാ വാമം നയനം-'ചിത്രം ദേവാനാം' എന്ന ഋക്കുകൊണ്ട് എടത്തെക്കണ്ണിനെയും-വിശ്വതശ്ചക്ഷുഷാ അന്യത്-'വിശ്വതശ്ചക്ഷുരുത' എന്ന ഋക്കുകൊണ്ടു വലത്തെക്കണ്ണിനെയും, ഹിരണ്യഗർഭമന്ത്രാ ലാലാടാക്ഷി ച ഉല്ലിഖേത്-'ഹിരണ്യഗർഭഃ സമവർത്തത' എന്ന ഋക്കുകൊണ്ടു നെററിയിങ്കലെ കണ്ണിനെയും വിഷ്ണുവിങ്കലെപ്പോലെ താരകാച്ഛിദ്രസ്സോടുകൂടി ലേഖനം ചെയ്തു, ആപൂര്യ-ശേഷം കണ്ണിൽനിറച്ചാൽ, നേത്രപടം ഏതാം അഗ്രഗാം ഗാം പ്രദർശയതു-മുമ്പിൽതന്നെ മറച്ചുപിടിച്ചിരിക്കുന്ന വസ്ത്രത്തെ എടുത്ത് മുമ്പിൽ നിർത്തിയിരിക്കുന്ന പശുവിനെയും കാട്ടു. കർത്താ താം തസ്മൈ ദിശേത-അപ്പോൾ യജമാനൻ ആ പശുവിനെ ആചാര്യനായിക്കൊണ്ടു കൊടുപ്പൂ.

ആവാഹ്യ സാംഗീകരണാദി കൃത്വാ
ദത്തോപചാരാൻ സ്നപനം കരോതു
വാ, ഷ്ണ്വാദ്യമൂർത്തീശ്വര ... ശേഷേ-
ഷ്വാവാഹനാദ്യം സ്നപനേ കൃതേ തു.

കൃൻ

വിഷ്ണ്വാദ്യൎച്ചാസ്വരക്ഷേഷു– ഗണപതിയിങ്കലും ശാസ്താവിങ്കലും ദുൎഗ്ഗയിങ്കലും സുബ്രഹ്മണ്യങ്കലും, ആവാഹ്യ സാംഗീകരണാദി കൃത്വാ–ആവാഹിച്ച് വ്യാപകാംഗാദി ചെയ്തു്, ഉപഹാരാൻ ദത്വാ–അൎഘ്യാദിസ്നാനാന്തമുള്ള ഉപഹാരങ്ങളെക്കൊടുത്തു്, സ്നപനം കരോതു–ബിംബത്തിന്മേൽ കലശങ്ങളെ ആട്ടു. ശേഷേഷു–വിഷ്ണുവിങ്കലും ശിവങ്കലും ശങ്കരനാരായണങ്കലും, സ്നപനേ കൃതേ ആവാഹനാദ്യം കരോതു–ബിംബത്തിന്മേൽ കലശങ്ങളാടിക്കഴിഞ്ഞാൽ ആവാഹനാദി ചെയ്തു ഉപഹാരങ്ങളെ കൊടുപ്പൂ.

അനന്തരം ബിംബശുദ്ധിപ്രധാനമായിരിക്കുന്നതും ഉപഹാരമാനത്തെയും* ഉദ്ദേശിച്ചു പറയുന്നു:—

ലക്ഷ്മീശേ സ്വവിഹിതസപ്തമൃത്തികാഭി–
ൎമ്മൂൎദ്ധാനന്ദിവ ഇതി മന്ത്രതോ വിലിപ്യ
തന്മൃത്സാസ്വഭൃതഘടാംഭസാ സമുദ്ര–
ജ്യേഷ്ഠാദ്യൎണ്ണപരിജപാകൃദഭിഷിഞ്ചേത്. ൬൦

ലക്ഷ്മീശേ–വിഷ്ണുവിങ്കൽ, മൂൎദ്ധാനന്ദിവ ഇതി മന്ത്രതഃ സ്വവിഹിതസപ്തമൃത്തികാഭിഃ വിലിപ്യ–'മൂൎദ്ധാനന്ദിവോ അരതിം പൃഥിവ്യാ' എന്ന ഋക്കുകൊണ്ടു് ബ്രഹ്മകലശത്തിന്റെ പുറത്തെ ഏഴുകൂട്ടം പുററുമണ്ണുകൊണ്ടു് ബിംബത്തിങ്കൽ തേച്ചു്, സമുദ്രജ്യേഷ്ഠാ ഇതി അൎണ്ണപരിജാപകൃത്– 'സമുദ്രജ്യേഷ്ഠാസ്സലിലസ്യ മദ്ധ്യാത്' ഇത്യാദി ഋക്കു ജപിച്ചു, തന്മൃത്സാസ്വഭൃതഘടാംഭസാ അഭിഷിഞ്ചേത–ഏഴുകൂട്ടം പുററുമണ്ണ് ഇട്ടിരിക്കുന്ന ബ്രഹ്മകലശംകൊണ്ടു് അഭിഷേകത്തെച്ചെയ്യൂ.

പ്രാഗാദിദിഗ്ദലഘടൈ–
യജ്ഞായജ്ഞാപയഃ പൃഥിവ്യാം ച
യാഃ ഫലിനീസ്സ്വം ദിവ്യാ
ഇത്യഭിഷിച്യാക്ഷിണീ വിലിഖേത്. ൬൧

യജ്ഞായജ്ഞാ പയഃ പൃഥിവ്യാം യാഃ ഫലിനീഃ യാ ദിവ്യാഃ ഇതി പ്രാഗാദിദിഗ്ദലഘടൈഃ അഭിഷിച്യ – 'യജ്ഞായജ്ഞാവോ അഗ്നയേ' എന്നതുകൊണ്ടു കിഴക്കെദലകലശംകൊണ്ടും 'പയഃ പൃഥിവ്യാം പയ ഓഷധീഷു' എന്നതുകൊണ്ടു തെക്കേ ദലകലശംകൊണ്ടും, 'യാഃ ഫലിനീൎയ്യാ അഫലാഃ' എന്നതുകൊണ്ടു പടി

ഞ്ഞാറെ ഉപകലശംകൊണ്ടും 'സാ വിദ്വാ ആപഃ പയസാ സംബഭൂവ' എന്നതുകൊണ്ട് വടക്കേ ഉപകലശംകൊണ്ടും അഭിഷേകം ചെയ്ത്, അക്ഷിണീ വിലേപയേത്-ഇങ്ങനെ നാല് കലശങ്ങളെ ആടിയാൽ നേത്രോന്മീലനത്തെ ചെയ്‌വൂ.

ഹംസശ്ശുചിഷദിതി വിഷ്ണോ-
രാരാടമിതി ചാനലാദിഷു കലശൈഃ
സോമം രാജാനമൃചാ
സവിശ്വതശ്ചക്ഷുഷാപി ച സ്നപയേത്. വൃ.

ഹംസഃ ശുചിഷത് വിഷ്ണോരരാടം സോമം രാജാനം വിശ്വതശ്ചക്ഷുഷാ ഇതി ഋചാ അനലാദിഷു ഉപകലശൈഃ സ്നപയേത്-'ഹംസശ്ശുചിഷദ്വസുഃ' എന്ന ഋക്കുകൊണ്ട് അഗ്നികോണിലെ ഉപകലശംകൊണ്ടും 'വിഷ്ണോരരാടമസി വിഷ്ണോഃ' എന്നതുകൊണ്ട് നിരൃതികോണിലെ ഉപകലശംകൊണ്ടും 'സോമം രാജാനമവസേ' എന്ന ഋക്കുകൊണ്ട് വായുകോണിലെ ഉപകലശംകൊണ്ടും, 'വിശ്വതശ്ചക്ഷുരുത' എന്ന ഋക്കുകൊണ്ട് ഈശകോണിലെ കലശംകൊണ്ടും അഭിഷേകത്തെ ചെയ്‌വൂ.

ഉദ്വര്‍ത്യ ത്ര്യംബകാദിനാ ff ഗളാദ്യം-
ഗാന്യപി ചൈണസ്നേന
മാനസ്തോക ഋചാ ച മൂര്‍ദ്ധ്നി മുരമാം-
സീക്ഷീരപിഷ്ടാമലൈഃ
ആലിപ്യാഥ ബഹിഷ്ഠഗന്ധസലിലൈ-
ര്‍വിഷ്ണോരരാടേണ നാ
സംസ്നാപ്യേദമാപ ഇത്യുപാഖ്യകൈർ-
ദിക്കാനൈസ്ഥൈഃ സഹ. വൃ.

ത്ര്യംബകാദിനാ മാഷചൂര്‍ണ്ണൈഃ-'ത്ര്യംബകാദിവേൻ യജാമഹേ' എന്ന ഋക്കുകൊണ്ട് കടലപ്പൊടി അരച്ചതുകൊണ്ട്, തന്റെ ആഗളത്തോട് ഉദ്വര്‍ത്യ-ബിംബത്തിങ്കൽ കഴുത്തിന്നു താഴെ എല്ലാടവും തേയ്പൂ. മാനസ്തോക ഋചാ ച മുരമാംസീക്ഷീരപിഷ്ടാമലൈഃ-'മാ നസ്തോകേ തനയേ മാ നഃ' എന്ന ഋക്കുകൊണ്ട് മുരവും മാഞ്ചിയും നെല്ലിക്കായുംകൂടി പാലിലരച്ചുകൊണ്ട്, മൂര്‍ദ്ധ്നി ആലിപ്യ-ബിംബത്തിന്റെ ശിരസ്സുകൾ തേയ്പൂ. അഥ വിഷ്ണോരരാടേണനാ ബഹിഷ്ഠഗന്ധസലിലൈഃ ഇദമാപഃ ഇതി ഉപാഖ്യകൈഃ സഹ-

പിന്നെ 'ഹിരണ്യരൂപമസി' എന്നതുകൊണ്ട് പുറത്തെ ദ്രവ്യകലശങ്ങളെക്കൊണ്ടും, 'ഇമാ ആപഃ പ്രവഹത' എന്നതുകൊണ്ട്' അതതിന്റെ പരികലശങ്ങളോടുംകൂടി, ദിക്കനുസംസ്ഥിതം-ദിക്കനുസാരം നാലും പിന്നെ കോണനുഗം ക്രമമായിട്ട്, സമാചരേത്-അഭിഷേകത്തെച്ചെയ്‌വൂ. ഇങ്ങനെ ബിംബശുദ്ധികലശമാടുന്ന ക്രമം.

ബിംബകലശാഭിഷേകം കൃത്വാ ചൈഹ്യേഹി പൂർവ്വമന്ത്രേണ
ആവാഹ്യ വിഷ്ണുമേനം മൂലാംഗന്യാസമാചരേന്മന്ത്രീ. വൃ ൪

മന്ത്രീ ഇതി ബിംബകലശാഭിഷേകം കൃത്വാ- ആചാര്യൻ ഇങ്ങനെ ബിംബശുദ്ധികലശങ്ങളെ ആടിയാൽ, ഏഹ്യേഹിപൂർവ്വമന്ത്രേണ ഏനം വിഷ്ണും ആവാഹ്യ-'ഏഹ്യേഹി ഭഗവൻ' ഇത്യാദി മന്ത്രാന്തത്തിങ്കൽ മൂലവും ആവാഹനമന്ത്രവും ചൊല്ലി വിഷ്ണുവിനെ ആവാഹിച്ച്, മൂലാംഗന്യാസമാചരേത്-ആവാഹനമുദ്രകളും വ്യാപകാംഗവും ചെയ്‌വൂ.

"ഏഹ്യേഹി ഭഗവൻ! വിഷ്ണോ!
ലോകാനുഗ്രഹകാരക!
യജ്ഞഭാഗം ഗൃഹാണേമം
വാസുദേവ! നമോ/സ്തുതേ."

ഇത് ആവാഹനമന്ത്രം.

പിന്നെ അർഘ്യപാദ്യാചമനീയമധുപർക്കപീതാംബരോത്തരീയ സ്വർണ്ണയജ്ഞോപവീതഗന്ധപുഷ്പാദികളെ ഒന്നൊന്നായി എടുത്തു വെച്ച് ശോധനാദി ചെയ്ത് പൂജിച്ചാൽ അവരോധമാടുന്ന ക്രമങ്ങളെ പറയുന്നു:—

അർഘ്യം ദത്ത്വാ ഹിരണ്മയാദിമന്ത്രൈ-
സ്തസ്മൈ സപാദ്യോദകം
ഗായത്ര്യാ/ചമനീയകം സമധുപ-
ർക്കം ച സ്വായാ മന്ത്രവിത്
മന്ത്രേണാഥ ബൃഹസ്പതേ അതിയദി-
ത്യാദ്യേന പീതാംബരം
വേദാഹം മന്ത്രേനോത്തരീയമുപവീ-
തം ഹൈമമോങ്കാരതഃ വൃ ൫

മന്ത്രവിത-മന്ത്രങ്ങളെ അറിയുന്ന ആചാര്യൻ, തസ്മൈ ഹിരണ്മയാദിമന്ത്രൈ അർഘ്യം സപാദ്യോദകം ദത്ത്വാ-ആ ദേവന്നായിക്കൊണ്ടു 'ഹിരണ്മയേ പാത്രേ കോശേ' എന്ന മന്ത്രാന്തത്തിങ്കൽ 'അർഘ്യമിദം' എന്നു കൂട്ടി കൈയിൽ അർഘ്യജലത്തേയും,

ഈ മന്ത്രംകൊണ്ടു തന്നെ 'പാദ്യമിദം' എന്നു കൂട്ടി പാദാഗ്രങ്ങളിൽ പാദ്യജലത്തെയും കൊടുപ്പൂ. സപ്താക്ഷരയത്യാ ആചമനീയകം സമധുപർക്കം ച-വിഷ്ണുഗായത്രികൊണ്ട് 'ആചമനീയമിദം' എന്നു കൂട്ടി ആചമനീയത്തെയും 'മധുപർക്കമിദം' എന്നു കൂട്ടി മധുപർക്കത്തെയും കൈയിൽത്തന്നെ കൊടുപ്പൂ. അർഘ്യപാദ്യാചമനങ്ങൾ കലശത്തുങ്കൽ പറയുന്നതു. തേനും നെയ്യും പാലും കൂട്ടിയതു മധുപർക്കം. പിന്നെ മൂലംകൊണ്ടു 'പുനരാചമനീയമിദം' 'സ്നാനമിദം' ഇതു രണ്ടും കൊടുപ്പൂ. 'ബൃഹസ്പതേ അതിയദ' ഇത്യാദ്യേന പീതാംബരം- 'ബൃഹസ്പതേ അതിയദര്യഃ' എന്ന ഋക്കുകൊണ്ടു പീതാംബരത്തെ ചാർത്തിപ്പൂ. വേദാഹമന്ത്രേണ ഉത്തരീയം-'വേദാഹമേതം പുരുഷം മഹാന്തം' എന്ന ഋക്കുകൊണ്ടു ഉത്തരീയം കെട്ടൂ. ഓംകാരതഃ ഹൈമം ഉപവീതം ച-പ്രണവം ചൊല്ലി സ്വർണ്ണംകൊണ്ട് ഉണ്ടാക്കിയ പൂണൂലും ഇട്ടൂ

ഗന്ധം ച പുഷ്പം ച പവിത്രകം ച
ദദ്യാദിദംവിഷ്ണുരചാ ക്രമേണ
വിശ്വാണനാച്ചിർമയമാദധീത
വ്യാപയ്യ തം സർഗവിസർഗരീത്യാ ൮൩

ഇദം വിഷ്ണുരചാ ഗന്ധം പുഷ്പം പവിത്രകം ച ക്രമേണ ദദ്യാത-'ഇദം വിഷ്ണുർവിചക്രമേ' എന്ന ഋക്കുകൊണ്ട് ചന്ദനത്തെയും പുഷ്പത്തെയും ചാർത്തി സ്വർണ്ണപവിത്രത്തെ ഇട്ടു. വിശ്വാണനാ സർഗ്ഗവിസർഗ്ഗരീത്യാ വ്യാപയ്യ അർച്ചിർമയം ആദധീത- 'വിശ്വതശ്ചക്ഷുരുത' എന്ന ഋക്കുകൊണ്ട് കീഴ്പോട്ടും മേല്പോട്ടും വ്യാപകങ്ങളെച്ചെയ്ത് തേജോമയമായി ധ്യാനിപ്പൂ.

പുഷ്പൈരാക്ഷധയഃസമിത്യവകിരേത്
സന്ധൂപയേദ്ധൂരസീ-
ത്യേതേനാപഹരേത് പ്രദീപകമഥോ
തേജോസി മന്ത്രേണ ച
നേത്രേ ചാഞ്ജനമഞ്ജതേ വിതനയാദ്
ഭൂയസ്സമുദ്ധൃത്യ നാ
യേനാകസ്യമമുഞ്ചൻ വിതനയാദ്
ഗോരോചനാചിത്രകം. ൮൪

ഓഷധയഃ സം ഇതി പുഷ്പൈഃ അവകിരേത്-'ഓഷധയഃ സം വദന്തേ' എന്നതുകൊണ്ട് ശിരസ്സിൽ പുഷ്പങ്ങളെ വിതറു. ധൂരസി ഇതി ധൂപയേത്-'ധൂരസി ധൂർവ്വ ധൂർവ്വന്തം' എന്നതു കൊണ്ട് ധൂപത്തെ കാട്ടു. അഥോ തേജോസി മന്ത്രേണ പ്രദീപകം ഉപാഹരേത് - പിന്നെ 'തേജോസി തേജോ/സ്മപ്രേഹി' എന്നതുകൊണ്ടു ദീപത്തെയും കാട്ടു. ഭൂയഃ സമിദ്ധോ അഞ്ജനാ ദേവേത്യ അഞ്ജനരഞ്ജിതേ വിതനയാത്-പിന്നെ 'സമിദ്ധോ അഞ്ജൻ കൃദരം മതീനാം' എന്നതുകൊണ്ടു കണ്ണുകളിൽ അഞ്ജനക്കല്ലിനെ അരച്ച് എഴുതു. യേ നാകസ്യ മന്ത്രൻ ജപൻ ഗോരോചനാചിത്രകം വിതനയാത്-യേനാകസ്യാധിരോചനേ എന്നതുകൊണ്ട് ഗോരോചനകൊണ്ടു തിലകത്തെയുമുണ്ടാക്കു.

വനസ്പതേഃ പുഷ്പ ഇതി പ്രജാപീ
 മാല്യം ച മാല്യം ച സമർപ്പ്യ തസ്മൈ
ദദ്യാദുപഹാരാൻ പുനരർഘ്യധാരാം
 മൂലേന ദത്വാ വികിരേത് പ്രസൂനൈഃ. ൨൨

വനസ്പതേഃ പുഷ്പ ഇതി പ്രജാപീ മാല്യം മാല്യം ച തസ്മൈ സമർപ്പ്യ-'വനസ്പതേഃ പുഷ്പോസി പുഷ്പമസി' ഇത്ര മന്ത്രത്തെ ജപിച്ചും പൂവിനേയും മാലയേയും ചാർത്തി, മൂലേന ഉപഹാരാൻ അർഘ്യധാരാം ച ദത്വാ-മൂലംകൊണ്ടു ജലഗന്ധപുഷ്പധൂപദീപാന്തം പൂജിച്ച് അർഘ്യം വീഴ്ത്തി മാനസപൂജയും ചെയ്ത്. പ്രസൂനൈഃ വികിരേത്-പുഷ്പങ്ങളെ വിതറു.

രഥന്തരേണ വൈരാജ-
 ഗായത്ര്യാഭ്യാം ച സാമഭിഃ
സ്വായോനിഭിശ്ച പുരഃ സ്ഥിതഃ
 സ്തുവൻ സംപ്രീണയേദ്ധരിം. ൨൩

രഥന്തരേണ 'അഭിത്വാ ശൂര നോനുമഃ' രഥന്തരം എന്നതുകൊണ്ടും, വൈരാജഗായത്ര്യാഭ്യാം-'പിബാ സോമമിന്ദ്ര മന്ദതു ത്വാ' എന്ന വൈരാജംകൊണ്ടും 'അഗ്ന ആയൂംഷി പവസേ' എന്ന ഗായത്രികൊണ്ടും, സ്വായോനിഭിശ്ച സാമഭിഃ സ്തുവൻ ഹരിം സംപ്രീണയേത്-ഈ സ്വയോനികളായ സാമങ്ങളെക്കൊണ്ട് സാമവേദികൾ തന്നെ ദേവന്റെ മുമ്പിൽ നിന്നു സ്തുതിച്ചു ദേവനെ പ്രസാദിപ്പിക്കണം.

ശുദ്ധേ തൈജസപാത്രകേ സ്വവിമലൈ-
രാപൂരിതേ തണ്ഡുലൈ-
ർമദ്ധ്യേ സാന്ദ്രഘൃതം ശരാവമുപധാ-
യാത്യുജ്ജ്വലദ്ദീപകം
സോപാർദ്ദ്രഗോമയകശ്മലചിത്രിതദിഗീ-
ശാസ്ത്രൈഃ സദൂർവ്വാഗ്രകൈർ-
ദിക്ഷ്വശ്വത്ഥദലൈർവിഭൂഷ്യ രചയേ-
ന്നീരാജനീയം ശുഭം. ൯൦

സ്വവിമലൈഃ തണ്ഡുലൈഃ ആപൂരിതേ—നല്ല വെളുത്ത അരികൊണ്ടു നിറച്ചിരിക്കുന്നതായി, ശുദ്ധേ തൈജസപാത്രകേ—ശുദ്ധമായിരിക്കുന്ന ലോഹമയപാത്രത്തിൽ, മദ്ധ്യേ സാന്ദ്രഘൃതം അത്യുജ്ജ്വലദ്ദീപകം ശരാവം ഉപധായ—അരിയുടെ നടുവിൽ നെയ്യുകൊണ്ടു നിറച്ചു നാലുപുറത്തും തിരികളും കൊളുത്തിവയ്പൂ. എന്നിയേ നടുവിൽ ഒരു തിരിയായിട്ടും കൊളുത്തൂ. ദിക്ഷു സോപാർദ്ദ്രഗോമയകശ്മലചിത്രിതദിഗീശാസ്ത്രൈഃ സദൂർവ്വാഗ്രകൈഃ അശ്വത്ഥദലൈഃ വിഭൂഷ്യ—ശരാവത്തിന്റെ എട്ടു ദിക്കിലും അരയാലിലകളിൽ ചാണകനീർകൊണ്ട് ഇന്ദ്രാദിദിക്പാലന്മാരുടെ ആയുധങ്ങളാകുന്ന വജ്രാദികളെ ഉണ്ടാക്കി അതിൽ മഞ്ഞപ്പൊടിയുമിട്ട് മുമ്മൂന്നു കറുകകളെ വച്ച് അതുകൊണ്ട് അലംകരിച്ച്, ശുഭം നീരാജനീയം രചയേത്—മംഗലമായിരിക്കുന്ന നീരാജനത്തെ ഉണ്ടാക്കൂ.

ദൂർവ്വാക്ഷതം മൂർദ്ധനി പാദയോശ്ച
താരേണ കൃത്വാസ്ത്രസമർച്ചിതേന
നീരാജയേത്തേന നിജാസ്ത്രജാപീ
കുർവ്വീത പുണ്യാഹമിതി ത്രിധാമ്നി. ൯൧

മൂർദ്ധനി പാദയോഃ—ശിരസ്സിങ്കലും പാദങ്ങളിലും, താരേണ ദൂർവ്വാക്ഷതം കൃത്വാ—പ്രണവംകൊണ്ട് കറുകയും അക്ഷതവും കൂട്ടിയിട്ട് അസ്ത്രസമർച്ചിതേന തേന—അസ്ത്രംകൊണ്ട് അർച്ചിച്ചിരിക്കുന്ന ആ നീരാജനംകൊണ്ട്, നിജാസ്ത്രജാപീ നീരാജയേത്—തന്റെ തന്റെ അസ്ത്രം ജപിച്ച് മൂന്നുവട്ടം നീരാജനത്തെ ഉഴിവൂ. പുണ്യാഹം കുർവ്വീത ഇതി ത്രിധാമ്നി—പിന്നെ പുണ്യാഹത്തെയും ചെയ്വൂ; ഇങ്ങനെ വിഷ്ണുവിങ്കലേ ക്രിയകൾ.

ശാൎങ്ഗീശപരേ വൃഷവിഷാണനദീതപിരീടമൃദ്ഭിർവിലിപ്യ ശിരസി പ്രണവേന സിഞ്ചേത്
തദ്വത് തനൗ സമുപലിപ്യ മൃദാ സനാകക്ഷേത്രോത്ഥയാച്ഛസലിലൈരപി തേന സിഞ്ചേത് [൯൪

ശാൎങ്ഗീശപരേ—ശങ്കരനാരായണങ്കൽ, ശിരസി പ്രണവേ വൃഷവിഷാണനദീതപിരിമൃദ്ഭിഃ വിലിപ്യ സിഞ്ചേത്—ശിരസ്സുങ്കൽ പ്രണവംകൊണ്ടു് കാളക്കൊമ്പത്തെ മണ്ണും പുഴയുടെ രണ്ടുകരയിലെ മണ്ണുംകൂടി തേച്ചു വെള്ളംകൊണ്ടു കഴുക. തദ്വത് തനൗ സനാകക്ഷേത്രോത്ഥയാ മൃദാ സമുപലിപ്യ അച്ഛസലിലൈഃ തേന സിഞ്ചേത്—അതുപോലെ ശരീരത്തുങ്കൽ പുററുമണ്ണും വിളഭൂമിയിലെ മണ്ണുംകൂടി തേച്ചു് പ്രണവത്തോടുകൂടികൊണ്ടു വെള്ളംകൊണ്ടു കഴുക.

ഏവം സാധുവിശോധ്യ തം സ്നപിതയേ-
ജ്ജത് പൂൎണകുംഭാംഭസാ
മാനസ്തോകജുചാ കഷായപയസാ-
ऽവോചാമമന്ത്രേണ ച
അങ്ഗ്യാന്തൈൎദ്ധ്രുവതഃ ഫലാദ്ഭിരഥ മൂ-
ലേനാന്തരാബ്ലിംഗകൈഃ
സിഞ്ചേദച്ഛജലൈസ്തതോ ഗിരിതനയാ-
നേത്രത്രയോന്മീലനം. ൯൫

ഏവം സാധുവിശോധ്യ—ഇങ്ങനെ സാധുവാകുംവണ്ണം വിശോധിച്ചു്, മാനസ്തോകജുചാ പൂൎണകുംഭാംഭസാ—മാനസ്തോകേതനയേ മാനഃ' എന്ന ഋക്കുകൊണ്ടു നിറച്ചു് ഇരുവമ്പലശംകൊണ്ടും, അവോചാമമന്ത്രേണ കഷായപയസാ ച—'അവോചാമ കവയേ' എന്ന ഋക്കുകൊണ്ടു് കിഴക്കെ കഷായജലംകൊണ്ടും, ധ്രുവതഃ അങ്ഗ്യാന്തൈഃ—പ്രണവംകൊണ്ടു് തെക്കെ ഗോമൂത്രവും പടിഞ്ഞാറെ ചാണകനീരും വടക്കെ പാലും അഗ്നികോണിലെ തൈരും നിരൃതികോണിലെ നെയ്യും നിറച്ച കലശങ്ങളെക്കൊണ്ടും, അഥ മൂലേന ഫലാദ്ഭിഃ—പിന്നെ മൂലംകൊണ്ടു വായുകോണിലെ ഫലജലംകൊണ്ടും, തം സ്നപിതയേത്— ശങ്കരനാരായണനെ അഭിഷേകം ചെയ്വൂ. അന്തരാ അബ്ലിംഗകൈഃ അച്ഛജലൈഃ സിഞ്ചേത്—ഇടയിൽ ആപോഹിഷ്ഠാദിത്രയംകൊണ്ടു് ശുദ്ധജലംകൊണ്ടു അഭി

ഷേകവും വേണം. തതഃ നേത്രത്രയോന്മീലനം വിതന്വയാത്– പിന്നെ മുമ്പിൽ പറഞ്ഞപോലെ നേത്രത്രയത്തെ ഉന്മീലനംചെയ്ത് പശുവിനേയും കാട്ടി പശൂദ്ദാനവും ചെയ്യണം.

നമഃ ശംഭവ ഇത്യാദ്യമിഷേത്വാദ്യം ച സിഞ്ചേത്
നമോ വഃ കിരികേഭ്യശ്ചാപി സർവ്വൌഷധിജലേന തം. ൯൪

നമഃ ശംഭവ ഇത്യാദ്യം ഇഷേത്വാദ്യം നമോ വഃ കിരികേതി ച ഉക്താഃ–'നമഃ ശംഭവേ ച മയോഭവേ ച' എന്നും 'ഇഷേ ത്വോർജ്ജേ ത്വാ' എന്നും 'നമോ വഃ കിരികേഭ്യോ ദേവാനാം' എന്നും ഈ മൂന്നു ഋക്കുകളേയും ജപിച്ച്, സർവ്വൌഷധിജലേന തം സിഞ്ചേത്–ഈശകോണിലെ സർവ്വൌഷധിജലംകൊണ്ട് ദേവനെ അഭിഷേകത്തെച്ചെയ്വൂ.

തത്പുരുഷായേത്യാദ്യൈരർച്യാ സമുദ്രം
ഗച്ഛേത്യാപോഹിഷ്ഠേത്യൃഗാദ്യം ച മന്ത്രീ
ഗായത്ര്യാ ച സ്ഥാപയേദ്ദിക്ഷു ഖണ്ഡേ-
ഷ്വോംതദാദ്യയാ കോണഖണ്ഡേഃ. ൯൫

തത്പുരുഷായേത്യാദ്യയാ സമുദ്രം ഗച്ഛ ഇതി ആപോഹി ഇതി ഋഗാദ്യം ഗായത്ര്യാ ച ദിക്ഖണ്ഡേഷു–'തത്പുരുഷായ വിദ്മഹേ' എന്നും, 'സമുദ്രം ഗച്ഛ സ്വാഹാ' എന്നും 'ആപോഹിഷ്ഠാമയോ ഭുവഃ' എന്നും, 'ശങ്കരായ വിദ്മഹേ' ഇത്യാദി ഗായത്രികൊണ്ടും ഈ നാലു മന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ട് കിഴക്കുതുടങ്ങി നാലു ദിക്കിലെയും കലശങ്ങളെക്കൊണ്ടും തത്പരികലശങ്ങളെക്കൊണ്ടും, ഓംതദാദ്യയാ ഗായത്ര്യാ കോണഖണ്ഡേഷു ച മന്ത്രീ സ്ഥാപയേത്–പ്രണവപുടിതമായിരിക്കുന്ന ഗായത്രികൊണ്ടുതന്നെ അഗ്ന്യാദികോണഖണ്ഡങ്ങളിലെ കലശങ്ങളെക്കൊണ്ടും അഭിഷേകം ചെയ്വൂ.

താരേണാവാഹ്യാഹിതാംഗായ തസ്മൈ
സോമാരുദ്രാവിതി ദത്വാർഘ്യപാദ്യേ
ഗന്ധം പുഷ്പം ചാപി തദ്വത് പവിത്രം
വസ്ത്രം സന്ദദ്യാദ്യുവാവസ്ത്രജാപീ. ൯൬

താരേണ ആവാഹ്യ–പിന്നെ പ്രണവംകൊണ്ട് ആവാഹിച്ച്, ആഹിതാംഗായ തസ്മൈ–വ്യാപകാംഗന്യാസം ചെയ്തിരിക്കുന്ന ദേവനായിക്കൊണ്ട്, സോമാരുദ്രാവി ഇതി അർഘ്യപാദ്യേ ദത്വാ–

‘സോമാരുദ്രാവി വൃഹതം വിഷൂചീം’ എന്ന ഋക്കുകൊണ്ടു് അൎഘ്യമിദം പാദ്യമിദം എന്നു കൂട്ടി അൎഘ്യപാദ്യങ്ങളെ കൊടുത്തു് തഥാ ഗന്ധം പുഷ്പം പവിത്രം—ഈ മന്ത്രംകൊണ്ടുതന്നെ ചന്ദനത്തെയും പൂവിനേയും സ്വൎണ്ണപവിത്രത്തേയും കൊടുക്കു് - യുവം വസ്ത്രാണീതി വസ്ത്രം സമൎപ്പയേത്—‘യുവം വസ്ത്രാണിപീവസാവസാഥേ’ എന്ന ജപിച്ചു കോടിവസ്ത്രം ഉടുപ്പിപ്പൂ.

> ദത്വോത്തരീയം ച ബൃഹസ്പതേ അതി-
> ത്യൃചാഥ വേദാഹമിതോപവീതകം
> സ്വൎണ്ണമലങ്കരണാനി ധൂരസീ-
> ത്യനേന ധൂപം ച തഥാ സമൎപ്പയേത്. ൯൭

അഥ ബൃഹസ്പതേ അതി ഇതി ഋചാ ഉത്തരീയം—‘ബൃഹസ്പതേ അതിയദൎയ്യോ അൎഹാത്’ എന്നതുകൊണ്ടു് ഉത്തരീയത്തെയും, വേദാഹം ഋചാ ഉപവീതകം—‘വേദാഹമേതം പുരുഷം മഹാന്തം’ എന്നതുകൊണ്ടു് സ്വൎണ്ണമായ ഉപവീതത്തെയും. സ്വൎണ്ണമലങ്കരണാനി ച ഭവപാദത്തിന്റെ മൂലംകൊണ്ടു മാല ഇടങ്ങിയുള്ള അലങ്കാരങ്ങളേയും കൊടുപ്പൂ. തഥാ ‘ധൂരസീ’ത്യനേന ധൂപം ച സമൎപ്പയേത്—അപ്രകാരം ‘ധൂരസി ധൂൎവധൂൎവന്തം’ എന്നതുകൊണ്ടു ധൂപത്തെയും സമൎപ്പിപ്പൂ.

> ഉദ്ദീപ്യസ്വേത്യുപഹരതു തസ്മൈ പ്രദീപം സമിദ്ധോ
> അഞ്ജന്നിത്യഞ്ജനമപി ച ഗോരോചനാം താരകേണ
> സോമാരുദ്രായുവമിതി ജപൻ ദൎപ്പണം ദൎശയിത്വാ-
> ഗ്നാവിഷ്ണൂ ഇത്യപി മനുവരേണ സ്തുതിമാദധീത. ൯൮

പ്രദീപം ഉപഹരതു—‘ഉദ്ദീപ്യസ്വ ജാതവേദോപഘ്നൻ’ എന്നതുകൊണ്ടു വിളക്കിനേയും കാട്ടൂ. സമിദ്ധോ അഞ്ജൻ ഇതി അഞ്ജനം—‘സമിദ്ധോ അഞ്ജൻ കൃദരം മതീനാം’ എന്നതുകൊണ്ടു് അഞ്ജനത്തെ കണ്ണിലെഴുതൂ. താരകേണ ഗോരോചനാം—പ്രണവംകൊണ്ടു ഗോരോചനക്കുറി ഇട്ടു. സോമാരുദ്രായുവം ഇതി ജപൻ ദൎപ്പണം ദൎശയിത്വാ—‘സോമാരുദ്രായുവമേതാന്യസ്മേ’ എന്നതുകൊണ്ടു വാൽക്കണ്ണാടിയെ കാട്ടൂ. അഗ്നാവിഷ്ണൂ ഇതി മനുവരേണ സ്തുതിം ച ആദധീത—‘അഗ്നാ വിഷ്ണൂ ദേവാമപവിഷം’ ഈ മന്ത്രംകൊണ്ടു് സ്തുതിയേയും ചെയ്വൂ.

യുവാദ്യമേതാനീതി പ്രാ-
ർത്ഥ്യൗഷധയ ഇതി വികീര്യ പുഷ്പമപി പുണ്യാഹം
കൃത്വാ ദദ്യാൽ പാദുക-
സചാമരച്ഛത്രയാനമപി താരേണ. ൯൯

യുവമേതാനി ഇതി പ്രാർത്ഥ്യ—'യുവമേതാനി ദിവി രോചനാനി' എന്നതുകൊണ്ട് പ്രാർത്ഥിച്ച്, ഓഷധയഃ ഇതി പുഷ്പം വികീര്യ—'ഓഷധയഃ സംവദന്തേ' എന്നതുകൊണ്ട് പുഷ്പങ്ങളെ വിതറി, പുണ്യാഹം കൃത്വാ—ശിവനാരായണഃ പ്രീയതാം എന്നുകൂട്ടി പുണ്യാഹത്തേയും തളിച്ച്, താരേണ പാദുകസചാമരച്ഛത്രയാനം അപി ദദ്യാത്—പ്രണവം കൊണ്ട് പാദുകങ്ങളേയും ചാമരങ്ങളേയും ആതപത്രത്തേയും വാഹനത്തേയും കൊടുപ്പൂ. ഇങ്ങനെ ശങ്കരനാരായണങ്കലേ ക്രിയകൾ.

പൂജാക്രമേണ പുരുഷാദിചതുഷ്ടയാംഗ-
കേശാനസൃതമന്ത്രൈഃ സ്നപയേന്മഹേശ
ദിക്കോണമദ്ധ്യഗതഖണ്ഡഘടൈസ്തു ബിംബ-
ശുദ്ധൗ തദീയപരികുംഭഗണൈഃ സമേതം. ൧൦൦

മഹേശ ബിംബശുദ്ധൗ ഇതി—ശിവങ്കൽ ബിംബശുദ്ധികലശാഭിഷേകത്തിങ്കൽ, പൂജാക്രമേണ പുരുഷാദിചതുഷ്ടയാംഗകേശാനസൃതമന്ത്രൈഃ—പൂജയിങ്കൽ പറയുന്ന ക്രമത്തെ അനുസരിച്ച് തൽപുരുഷനും അഘോരനും സദ്യോജാതനും വാമദേവനും ഈ നാലും ദിക്കുകളിലും ഈ പഞ്ചബ്രഹ്മത്തിന്റെ ഹൃദയവും ശിഖയും കവചവും ശിരോമന്ത്രവും ഈ നാലും കോണുകളിലും ഈശാനൻ നടുവിലുമായിട്ട്, ദിക്കോണമദ്ധ്യഗതഖണ്ഡഘടൈഃ തദീയപരികുംഭഗണൈഃ സമേതം—നാലു ദിക്കുകളിലേയും നാലു കോണുകളിലേയും നടുവിലേയും ഖണ്ഡങ്ങളിലെ ബ്രഹ്മകലശങ്ങളെക്കൊണ്ട് തത്പരികലശങ്ങളോടുകൂടുംവണ്ണം, സ്നപയേത്—അഭിഷേകത്തെ ചെയ്വൂ.

ധ്യാത്വാ ദേവമഘോരതോ ദിശതു ഗ-
ന്ധം വാമദേവാംശുകം
പുഷ്പം ചാപി ശിവേന തത്പുരുഷതോ
ധൂപം സദീപാർഘ്യകം

ആനമ്യാഥ സുഗന്ധചൎച്ചിതകരോ
ഭാഗാൻ ദിശാപാലകരോ
വൃത്താന്താൻ വിധിവിഷ്ണുരുദ്രജിനവ-
ഗ്ഗൈസ്ത്രരാലഭതോ ക്രമാത്. ൧൦൫

ദേവം ധ്യാത്വാ-പിന്നെ മൂലംകൊണ്ടു് ആവാഹിച്ചു് ആവാഹനമുദ്രയും വ്യാപകാംഗവും ചെയ്തു ധ്യാനിച്ചു് പാദ്യാൎഘ്യാചമനങ്ങളെ കൊടുത്തു്; അലംകാരതഃ ഗന്ധം-അലങ്കാരമന്ത്രംകൊണ്ടു ചന്ദനത്തേയും, വാമതഃ അംബരം-വാമദേവമന്ത്രംകൊണ്ടു കോടിവസ്ത്രത്തെയും, ശിവേന പുഷ്പം-ഈശാനനെക്കൊണ്ടു പുഷ്പത്തേയും, തൽപുരുഷതഃ ധൂപം സദീപാൎഘ്യകം-തൽപുരുഷനെക്കൊണ്ടു ധൂപത്തേയും ദീപത്തേയും അൎഘ്യത്തേയും, ദിശേല്ല-കൊടുപ്പൂ. അഥ ആനമ്യ-പിന്നെ ദേവനെ നമസ്കരിച്ചു്; സുഗന്ധചൎച്ചിതകരഃ-രണ്ടുകൈയിലും അഷ്ടഗന്ധത്തെ പിരട്ടി, വിധിവിഷ്ണുരുദ്രജിനവഗ്ഗൈസ്ത്രഃ വൃത്താന്താൻ ഭാഗാൻ ക്രമാത് ആലഭേത-ബ്രഹ്മഗായത്രികൊണ്ടു ശിവലിംഗത്തിന്റെ ചതുരശ്രഭാഗത്തേയും വിഷ്ണുഗായത്രികൊണ്ടു് അഷ്ടാശ്രഭാഗത്തേയും രുദ്രഗായത്രികൊണ്ടു് വൃത്തഭാഗത്തേയും സ്പൎശിപ്പൂ.

തത്പുരുഷായ വിദ്മഹേ പിതാമഹായ ധീമഹി
തന്നോ ബ്രഹ്മാ പ്രചോദയാത്.
തത്പുരുഷായ വിദ്മഹേ ജനാൎദ്ദനായ ധീമഹി
തന്നോ വിഷ്ണുഃ പ്രചോദയാത്.
തത്പുരുഷായ വിദ്മഹേ മഹാദേവായ ധീമഹി
തന്നോ രുദ്രഃ പ്രചോദയാത്-ഇതു ഗായത്രികൾ മൂന്നു.

തദ ഗായത്ര്യ ഇതി പ്രോക്താഃ സിതമാല്യാദിഭിസ്സുരഃ
പ്രാൎച്ച്യ നീരാജ്യ പുണ്യാഹമാചരേന്മൂൎത്തിപൈഃ സഹ. ൧൦൬

ഇതി തദ്ഗായത്ര്യഃ പ്രോക്താഃ-ഇങ്ങനെ ഗായത്രികൾ മൂന്നു പറയപ്പെട്ടു. തതഃ സിതമാല്യാദിഭിഃ പ്രാൎച്ച്യ-പിന്നെ വെളുത്ത പുഷ്പങ്ങളെക്കൊണ്ടും മാലകളെക്കൊണ്ടും ഗന്ധംകൊണ്ടും അലങ്കരിച്ചു്; നീരാജ്യ മൂൎത്തിപൈഃ സഹ പുണ്യാഹം ആചരേത്-പിന്നെ നീരാജനമുഴിഞ്ഞു് പരികൎമ്മികളോടുംകൂടി, സദാശിവഃ പ്രീയതാം എന്ന വിശേഷയുക്തം പുണ്യാഹത്തേയും ചെയ്വൂ.

ഇവിടെ ഒരു പക്ഷാന്തരത്തെ പറയുന്നു :—

മൂലേനാവാഹ്യ തസ്മൈ സകളിതമഹസേ
*കല്പവിത് സംപ്രദദ്യാത്
പാദ്യാദ്യം ഭൂഷണാന്തം നവകമഥ സമ-
ർപ്യോർമ്മികാകർണ്ണഭൂഷാഃ
ഇഷ്ട്വാ ഗന്ധാദിഭിഃ പാദുകമഥ സഹയാ-
നാതപത്രം പ്രദദ്യാത്
സാദർശം ചാഥ പുണ്യാഹമപി ചരേന്നീ-
രാജനം ചേതി വേജ്യാ. ൫൦൩

കല്പവിത് ഗുരുഃ മൂലേന ആവാഹ്യ-കല്പജ്ഞനായിരിക്കുന്ന ആചാര്യൻ മൂലംകൊണ്ടു് ആവാഹിച്ചു; സകളിതമഹസേ തസ്മൈ-വ്യാപകാംഗന്യാസം ചെയ്തിരിക്കുന്ന ദേവനായിക്കൊണ്ടു് പാദ്യാദ്യം ഭൂഷണാന്തം നവകം സംപ്രദദ്യാത്-പാദ്യം അർഘ്യം ആചമനീയം മധുപർക്കം പുനരാചമനീയം സ്നാനം വസ്ത്രം ഉപവീതം ഭൂഷണം ഈ ഒമ്പതിനേയും മൂലംകൊണ്ടു കൊടുപ്പൂ. അഥ ഊർമ്മികാകർണ്ണഭൂഷാഃ സമർപ്യ-അംഗുലീയകത്തെയും കുണ്ഡലദ്വയത്തെയും സമർപ്പിച്ചു്, ഗന്ധാദിഭിഃ ഇഷ്ട്വാ-ഗന്ധപുഷ്പധൂപദീപങ്ങളെക്കൊണ്ടു പൂജിച്ചു്; പാദുകം സഹയാനാതപത്രം സാദർശം ച പ്രദദ്യാത്-പാദുകത്തേയും സവാഹനത്തേയും ആതപത്രത്തേയും, ആദർശം-കണ്ണാടിയേയും കൊടുപ്പൂ. പുണ്യാഹം നീരാജനം ച ചരേത്-പിന്നെ പുണ്യാഹംചെയ്തു നീരാജനത്തേയും ഉഴിവൂ. ഇതി വാ ഇജ്യാ-ഇവിടെ പൂജാക്രമം ഇങ്ങനെയുമാം.

ദുർഗ്ഗയുടെ ക്രിയയെ പറയുന്നു :—

ദുർഗ്ഗാസൂക്താദ്യൃഗ്ഭിഃ ക്രമാത് സ്നപയേദ്
ഗവ്യൈർമൃദാലിപ്യ മൂ-
ർദ്ധാരാ വാരുണപഞ്ചകേന മഹിഷാ-
ദൗ പാവമാനേന വാ
കഷായാദ്യൈരപി ശാലിതണ്ഡുലഭവാ
ച്ചൂർണ്ണേന ലിപ്ത്വാ സമാ-
സിഞ്ചേദ്ദ്വാദശരത്നഗന്ധകലശാ-
ദ്യൈഃ പഞ്ചദുർഗ്ഗാണുഭിഃ. ൫൦൪

അഥ മഹിഷാദൗ-അനന്തരം ദുർഗ്ഗയിങ്കൽ, ദുർഗ്ഗാസൂക്താദ്യൃഗ്ഭിഃ ഗവ്യൈഃ ക്രമാത് സ്നപയേത്-സോദുർഗ്ഗാദയെ നമഃ ഗോമൂ

* 'ഗുരുരേവ' ഇതിപാഠം.

ത്രത്തിന്ന്; ഓം അശ്വ്യായൈ നമഃ ചാണകത്തിന്ന്; ഓം ഭൈമൈവ്യൈനമഃ പാലിന്ന്; ഓം ഭഗവത്യൈനമഃ തൈരിന്ന്; ഓം കന്യായൈനമഃ നെയ്യിന്ന്; ഇങ്ങനെ കിഴക്കുതുടങ്ങി പ്രദക്ഷിണമായിട്ട് പടിഞ്ഞാറോളമുള്ള കലശങ്ങളെ ആടിയാൽ, മൂലാഭിലിപ്യ വാരുണാപഞ്ചകേന മൂലാധാരാമന്ത്രങ്ങളെ ബിംബത്തിങ്കൽ തേച്ചു പഞ്ചവാരുണംകൊണ്ട് വായുകോണിലെ മൂലജലത്തെയും, പാവമാനേനാപ്യഭിഷേക്യ ‘പാവമാനീഃ സ്വസ്ത്യയനീഃ’ ഇത്യാദികൊണ്ടു വടക്കേദിക്കിലെ കഷായജലംകൊണ്ടും ആട്ടു. ശാലിതണ്ഡുലപിഷ്ടചൂർണ്ണേന ലിപ്ത്വാ പഞ്ചദുർഗാണഭിഃ അർച്ചിതരത്നഗന്ധകലശാഭ്യാം സമാസിഞ്ചേത്-പിന്നെ നെല്ലരിപ്പൊടികൊണ്ടു ബിംബത്തിങ്കൽ തേച്ച് ജാതവേദാദിപഞ്ചദുർഗകളെക്കൊണ്ട് ഈശകോണിലെ രത്നജലംകൊണ്ടും നടുവിലെ അഷ്ടഗന്ധജലകലശംകൊണ്ടും അഭിഷേകം ചെയ്വൂ.

പുണ്യാഹം പ്രവിധായ ശേഷസലിലൈ-
ർന്ദ്യുക്ഷ്യ സംക്ഷാള്യ ശ്രീ
രക്തേ ചേ പരിധാപ്യ ദൈവൈർവിശേഷ ഗ-
ന്ധം പുഷ്പധൂപാദി
ദീപാകല്പവിതാനചാമരയുഗ-
ച്ഛത്രാണി നീരാജ്യ ദി-
ക്ഷേപനാം സമ്യഗയം പുരഃ പ്രഭൃതിഭിഃ
സ്നാപകൈഃ സ്തുവീതാണഭിഃ. ൧൦൩

പുണ്യാഹം പ്രവിധായ- ‘ഓം ഉഗ്രാ പ്രീയതാം’ എന്നുകൂട്ടി പുണ്യാഹത്തെ തളിച്ച്, തൈഃ ഏവ ശേഷസലിലൈഃ സികതാപഞ്ചദുർഗാമന്ത്രംകൊണ്ടും പുണ്യാഹശേഷജലംകൊണ്ടും ബിംബത്തെ കഴുകി തോർത്തിയാൽ, തൈഃ രക്തേ (അംശുകേ) ചേ പരിധാപ്യ-പഞ്ചദുർഗകൊണ്ടുതന്നെ ചുവന്ന പട്ടുരണ്ടിനെ ഉടുപ്പിച്ച്, തൈഃ ഗന്ധം പുഷ്പധൂപദീപാദി ദീപാകല്പവിതാനചാമരയുഗച്ഛത്രാണി വിശേഷ-പഞ്ചദുർഗകൊണ്ട് ചന്ദനത്തേയും പുഷ്പങ്ങളേയും ധൂപദീപങ്ങളേയും മാല തുടങ്ങിയ അലങ്കാരങ്ങളേയും ഭൂഷണത്തേയും ഉഭയചാമരത്തേയും ആതപത്രത്തേയും കൊടുത്തു അർഘ്യം വീഴ്ത്തി മാനസപൂജ ചെയ്തു, ദിക്ഷു അയം പുരഃ പ്രഭൃതിഭിഃ നീരാജ്യ-കിഴക്കു തുടങ്ങി നാലു ദിക്കുകളിലും നടുവിലും കല്പിച്ചു ‘അയം പുരോഹരികേശ’ എന്നും ‘അയം ദക്ഷിണാ വിശ്വകർമ്മ’

എന്നും 'അയം പശ്ചാദ്വിശ്വവ്യചാഃ' എന്നും 'അയമുത്തരാൽ സംയൻ' എന്നും 'അയമുപരിഷ്ട്വവാൿ' എന്നും ഇങ്ങനെയാദിയായ മന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടു നീരാജനത്തെ അഞ്ചിനേയും ഉഴിഞ്ഞു*, സോപാകൈതഃ അഞ്ജലിഃ സ്തുവീത-പഞ്ചദുർഗ്ഗാദിവേദമന്ത്രംകൊണ്ടും സ്തോത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടും സ്തുതിപ്പൂ. ഇങ്ങനെ ദുർഗ്ഗയിങ്കലെ ക്രിയ.

സേനാന്യാം കലശൈഃ സപൂരണസമു-
ക്തൈന ക്രമേണാഞ്ചിതൈഃ
സിഞ്ചേന്മന്ത്രിവരഃ സമൂലമനുനാ
സാസ്ത്രേണ നാ വർമ്മണാ
മൂലേനാപി ഹൃദാഗ്നിമീള ഇതി പൂ-
ർവ്വ്യാ തദിഷേത്വാദിനാ
ശന്നോദേവ്യുണനോപചാരമനുനാ
കൌശാദിഗന്ധാന്തികൈഃ. ൧൦൩

സേനാന്യാം മന്ത്രിവരഃ-സുബ്രഹ്മണ്യങ്കൽ മന്ത്രക്രിയകളുടെ യോഗത്തെ അറിഞ്ഞിരിക്കുന്ന ആചാര്യൻ, അഞ്ചിതൈഃ കൌശാദിഗന്ധാന്തികൈഃ കലശൈഃ-പൂജിച്ചിരിക്കുന്ന കുശജലം ഇടങ്ങി അഷ്ടഗന്ധജലം കഴിവോളമുള്ള കലശങ്ങളെക്കൊണ്ടു, സമൂലമനുനാ-മൂലംകൊണ്ടു പഞ്ചഗവ്യത്തിൽ മുക്കിയ കുശമുഷ്ടികൊണ്ട് തേച്ച് കുശജലംകൊണ്ടു നിറച്ച നടുവിലെ കലശങ്ങളേയും, സാസ്ത്രേണ-അസ്ത്രംകൊണ്ടു പഞ്ചഗവ്യത്തിൽ മുക്കിയ ദർഭമുഷ്ടികൊണ്ട് തേച്ച് പഞ്ചഗവ്യം [കിഴക്കേക്കലശങ്ങളെ] ആട്ടു. വർമ്മണാ-കവചംകൊണ്ടു കഷായത്തിന്റെ തൊലികൾ അരച്ചു തേച്ചു തെക്കെ കഷായം നിറച്ച കലശങ്ങളാട്ടു. മൂലേന-മൂലംകൊണ്ടു കുറുക അരച്ചതിനെ തേച്ച് പടിഞ്ഞാറെ കലശങ്ങളാട്ടു. ഹൃദാ-ഹൃദയമന്ത്രംകൊണ്ട് കടുക അരച്ചതിനെ തേച്ചു വടക്കെക്കലശങ്ങൾ ആട്ടു. അഗ്നിമീള ഇതിപൂർവ്വ്യാ-'അഗ്നിമീളേ പുരോഹിതം' എന്ന ഋക്കുകൊണ്ടു മണ്ണുതേച്ച് അഗ്നികോണിലെ കലശങ്ങളും, ഇഷേത്വാദിനാ-'ഇഷേത്വോർജ്ജേത്വാ' എന്നതുകൊണ്ട് നിരൃതിഖണ്ഡത്തിലെ രത്നജലം; ശന്നോദേവ്യുണനാ-ശന്നോദേവീകൊണ്ടു വായുഖണ്ഡത്തിലേതും, ഉപചാരമനുനാ-ഉപചാരംകൊണ്ടു അഷ്ടഗന്ധം തേച്ച് ഈശഖണ്ഡത്തിലേതും, സിഞ്ചേത്-ആട്ടു.

സംസ്ഥാപ്യ സ്വാജിനാർണ്ണതോ ബഹുളജലൈ-
ർദ്ദത്വാംശുകേ ദ്വേ യുവം
വസ്ത്രാണീത്യുപവീതഗന്ധകുസുമ-
സ്രഗ്ധൂപദീപാൻ ക്രമാത്
ദദ്യാത് ചാമരമാതപത്രമുപചാ-
രേണാഞ്ജനം ദർപ്പണം
തദ്വൈച പാദുകയുഗ്മമപ്യഥ ചരേ-
ന്നീരാജ്യ പുണ്യാഹകം. ൫൦൭

സ്വാജിനാർണ്ണതഃ ബഹുളജലൈഃ സംസ്ഥാപ്യ യുവം വസ്ത്രാണി ഇതി ദ്വേ അംശുകേ ദത്വാ-'യുവം വസ്ത്രാണി പീവസാ' എന്നതുകൊണ്ട് ഇരട്ടയായ വസ്ത്രത്തെ ഉടുപ്പിച്ച്, ഉപചാരേണ ഉപവീതഗന്ധകുസുമസ്രഗ്ധൂപദീപാൻ- ഉപചാരംകൊണ്ട് സ്വർണ്ണയജ്ഞോപവീതത്തെയും ചന്ദനത്തെയും പുഷ്പത്തെയും മാലയേയും ചാർത്തി ധൂപദീപങ്ങളേയും കാട്ടി, ചാമരം ആതപത്രം അഞ്ജനം ദർപ്പണം പാദുകയുഗം അപി തദ്വൈച ദദ്യാത്-പിന്നെ ഉപചാരംകൊണ്ടുതന്നെ ചാമരദ്വയത്തെയും ഛത്രത്തെയും അഞ്ജനത്തെയും എഴുതുകയും കണ്ണാടികാട്ടുകയും പാദുകദ്വയത്തെയും ദേവനായിട്ടു കൊടുപ്പൂ. അഥ നീരാജ്യ പുണ്യാഹകം ചരേത്- പിന്നെ നീരാജനം ഉഴിഞ്ഞു 'സ്കന്ദഃ പ്രീയതാം' എന്നുക്തി പുണ്യാഹത്തെയും ചെയ്വൂ. ഇങ്ങനെ സുബ്രഹ്മണ്യങ്കൽ.

സ്വാഷ്ടമൂർത്തിമനവഃ സ്വകമൂലം
ചാപി ബിംബകലശസ്നപനേ സ്യുഃ
വിഘ്നരാജി നിജമൂലകമാദ്യ-
മദ്ധ്യനിഷ്ഠമുഭയോഃ സ്നപനം സ്യാത്. ൫൦൮

വിഘ്നരാജി-ഗണപതിയിങ്കൽ, ബിംബേഷ്വാദികലശസ്നപനേ സ്വാഷ്ടമൂർത്തിമനവഃ സ്വകമൂലം ച സ്യുഃ-ബിംബേഷ്വാദികലശങ്ങൾ ആടുന്നതിന്ന പിറത്തെ പ്രാഗാദിപ്രദക്ഷിണക്രമേണ ഗണജയാദി പരിവാരമന്ത്രങ്ങളും ഒടുക്കം ബ്രഹ്മകലശത്തിന്ന മൂലവും മന്ത്രം ഭവിക്കും. ആദ്യേ നിജമൂലകം-ശാസ്താവിങ്കൽ ടിക്കും കോണും ക്രമേണ കഴിഞ്ഞാൽ ഒടുക്കം ബ്രഹ്മകലശത്തിന്നും തന്റെ മൂലം തന്നെ മന്ത്രം ഭവിക്കും. ഉഭയോഃ മദ്ധ്യനിഷ്ഠം സ്നപനം സ്യാത്-ഇവിടെ രണ്ടെടത്തും നടുവിലെ ഖണ്ഡത്തിലെ കലശങ്ങൾ ഒടുക്കം തന്നെ ആടണം.

പഞ്ചോപഹാരാൻ പ്രദദാതു വിഘ്നേ
മൂലേന താൻ ശാസ്തരി ദർപ്പണം ച
നീരാജ്യ പുണ്യാഹമപി പ്രകുര്യാ-
ദിതീരിതാഽത്രാഖിലബിംബശുദ്ധിഃ. ൧൦൯

വിഘ്നേ മൂലേന പഞ്ചോപഹാരാൻ പ്രദദാതു—ഗണപതിയിങ്കൽ മൂലംകൊണ്ടു വസ്ത്രാദികൊടുത്തു് ജലഗന്ധപുഷ്പധൂപദീപങ്ങളായ പഞ്ചോപഹാരങ്ങളെക്കൊടുപ്പൂ. ശാസ്തരി താൻ ദർപ്പണം ച—ശാസ്താവിങ്കൽ വസ്ത്രാദിയും പഞ്ചോപഹാരങ്ങളേയും കൊടുത്തു് കണ്ണാടിയേയും കാട്ടൂ. നീരാജ്യ പുണ്യാഹം അപി പ്രകുര്യാത്—പിന്നെ രണ്ടേടത്തും നീരാജനത്തെ ഉഴിഞ്ഞു് 'വിഘ്നഃ പ്രീയതാം' 'ശാസ്താ പ്രീയതാം' ഇത്യാദി വിശേഷയുക്തമായി പുണ്യാഹത്തെയും ചെയ്യൂ.

ഇതി അഖിലബിംബശുദ്ധിഃ ഈരിതാ—ഇങ്ങനെ എല്ലാവരുടെ ബിംബശുദ്ധിയും ഉപഹാരദാനവും പറയപ്പെട്ടു.

ദത്വാർഘ്യമുത്തിഷ്ഠമനുപ്രജാപീ
പ്രോത്ഥാപ്യ യാനേ പ്രവിധായ ബിംബം
പ്രദക്ഷിണപ്രക്രമതോ നയേത്ത-
ന്മണ്ഡപം ശാകുനകാദിജാപീ. ൧൧൦

അർഘ്യം ദത്വാ—പിന്നെ പുഷ്പാഞ്ജലി ചെയ്തു അർഘ്യത്തെക്കൊടുത്തു്, ഉത്തിഷ്ഠമനുപ്രജാപീ ബിംബം പ്രോത്ഥാപ്യ—'ഉത്തിഷ്ഠ ബ്രഹ്മണസ്പതേ' എന്ന ഋക്കു ജപിച്ചു് ബിംബത്തെ എടുത്തു്, യാനേ പ്രവിധായ—വാഹനത്തിങ്കൽവച്ചു്, ശാകുനകാദിജാപീ പ്രദക്ഷിണപ്രക്രമതഃ—കനിക്രദജ്ജനുഷം ഇത്യാദിയും സ്വസ്തിസൂക്തവും ജപിച്ചു് അധിവാസമണ്ഡപത്തിന്ന് പ്രദക്ഷിണമായി കൊണ്ടുപോയി—തദ് മണ്ഡപം നയേത—ആ ബിംബത്തെ മണ്ഡപത്തെ നയിപ്പൂ.

രഥാദ്യാരോപേ രഥേ തിഷ്ഠ-
ന്നഖിലേഽന്തഃ പ്രദക്ഷിണേ
ഉദുത്യമിതി ശാർങ്ഗീശേ
പൌരുഷം ച ജപേദ്ബുധഃ. ൧൧൧

അഖിലേ രഥാരോപേ രഥേ തിഷ്ഠൻ അന്തഃ—എല്ലാ ദേവന്മാർക്കും രഥത്തിൽ വയ്ക്കുന്നതിന്ന് 'രഥേ തിഷ്ഠൻ നയതി വാജിനഃ

പുരഃ' ഇത്യാദി മന്ത്രം. ശാൎങ്ഗീശേ പ്രദക്ഷിണേ ഉദുത്യം ഇതി—ശങ്കരനാരായണങ്ങൾ പ്രദക്ഷിണത്തിന് 'ഉദുത്യം ജാതവേദസം' ഇത്യാദിയും, ഹരൌ പൌരുഷം ച ജപേത്—വിഷ്ണുവിങ്കൽ പുരുഷസൂക്തത്തേയും ജപിപ്പൂ.

ദത്വാ ദ്വാരോപചാരൈരൎഘ്യമഖിലേ-
ഷൂദുത്യമിത്യുച്ചര-
ന്നാകൃഷ്ണേനയുതം ശിവേ സമവതാ-
ൎയ്യാന്തൎന്നയേന്മന്ത്രവിത്
ആസത്യേനമനും ഗുഹേ ഹരിഹരേ
യസ്മിന്നൃചഃപൂൎവ്വകം
മന്ത്രീ മന്ത്രമിനാക്ഷരം മുരരിപൌ
ശേഷേഷു മൂലം നിജം. ൮

അഖിലേഷു ദ്വാരി ഉപചാരൈഃ അൎഘ്യം ദത്വാ—എല്ലാ ദേവന്മാരിലും മണ്ഡപദ്വാരത്തിങ്കൽ വന്നാൽ തന്റെ തന്റെ ഉപചാരം ജപിച്ച് അൎഘ്യം കൊടുത്താൽ, ശിവേ ഉദുത്യം ഇതി ആകൃഷ്ണേനയുതം ഉച്ചരൻ സമവതാൎയ്യ അന്തഃ നയേത്—ശിവങ്കൽ 'ഉദുത്യം ജാതവേദസം' എന്നും 'ആകൃഷ്ണേന രജസാ വൎത്തമാനഃ' എന്നും ജപിച്ച് ബിംബത്തെ വാഹനത്തിങ്കൽ നിന്ന് എടുത്ത് അകത്തേയ്ക്കു കൊണ്ടുപോവൂ. മന്ത്രവിത ഗുഹേ ആസത്യേന മനും—മന്ത്രജ്ഞനായ ഗുരു സുബ്രഹ്മണ്യങ്കൽ 'ആസത്യേന രജസാ' ഇത്യാദി മന്ത്രം ജപിച്ചും, ഹരിഹരേ യസ്മിന്നൃചഃ പൂൎവ്വകം ശങ്കരനാരായണങ്കൽ 'യസ്മിൻ വൃക്ഷേ സുപലാശേ' എന്നു ജപിച്ചും ബിംബത്തെ അകത്തുകൊണ്ടുപോവൂ. മന്ത്രീ മുരരിപൌ ഇനാക്ഷരം ശേഷേഷു നിജം മൂലം ച മന്ത്രം—വിഷ്ണുവിങ്കൽ ദ്വാദശാക്ഷരം മന്ത്രം. ശേഷം ദുൎഗ്ഗാ ഗണപതി ശാസ്താവ് ഇവൎക്ക തന്റെ മൂലമന്ത്രവും ജപിച്ചു ബിംബത്തെ അകത്തുകടത്തി ശയ്യയ്ക്കു പ്രദക്ഷിണമായി വന്നാൽ മന്ത്രം ജപിച്ച് ശയ്യയിങ്കൽ വയ്പൂ.

വാമാങ്ഗേനാത്തനിദ്രോഽഥ നമോ ഹിരണ്യ-
ബാഹ്വാദിനാ നൃഹരൌ ശാൎങ്ഗിശിവാധിശയ്യം
സത്രിഷ്ടുഭം മഹിഷമൎദ്ദിനി ദാരുകേണ
ശേഷേഷു മൂലമനുനാൎണ്ണവ ഇന്ദിരേശേ. ൯

ത്രിണയനേ വാമാദ്യനാ—ശിവങ്കൽ 'വാമദേവായ നമോ ജ്യേഷ്ഠായ നമഃ' ഇത്യാദികൊണ്ടും, ശാർങ്ഗിശിവേ നമോ ഹിരണ്യബാഹചാലിനാ—ശങ്കരനാരായണങ്കൽ 'നമോ ഹിരണ്യബാഹവേ സേനാന്യേ' ഇത്യാദികൊണ്ടും, മഹിഷവിഭേദിഷി സത്രിഷ്ടുഭാ താരകേണ—ദുർഗ്ഗയിങ്കൽ 'ജാതവേദസേ' ഇത്യാദിയോടുകൂടിയ പ്രണവംകൊണ്ടും, ശേഷേഷു മൂലതഃ—ശേഷമുള്ളവരിൽ മൂലം കൊണ്ടും, ഇന്ദിരേശേ ഋനാർണ്ണതഃ—വിഷ്ണുവിങ്കൽ ദ്വാദശാക്ഷരം കൊണ്ടും, അധിശയ്യം ന്യസ്തു—ബിംബത്തെ ശയ്യയിങ്കൽ വയ്പൂ.

വിശ്വതാ ഇതി ത്രിധാമ്നി
വ്യാപ്യാന്യേഷു സ്വമൂലതോ ബിംബം
ശായയതു സകളയിത്വാ
മന്ത്രൈഃ പ്രാസാദസമ്മുഖമിഹോക്തൈഃ. ൧൧൮

ത്രിധാമ്നി വിശ്വത ഇതി അന്യേഷു സ്വമൂലതഃ വ്യാപ്യ—വിഷ്ണുവിങ്കൽ 'വിശ്വതശ്ചക്ഷുഃ' എന്നതുകൊണ്ടും ശേഷം എല്ലാവൎക്കും തന്റെ മൂലം കൊണ്ടും വ്യാപകത്തെച്ചെയ്തു്, സകളയിത്വാ—മൂലാക്ഷരങ്ങളെ ന്യസിച്ചു്, ഇഹ ഉക്തൈഃ മന്ത്രൈഃ ബിംബം പ്രാസാദസമ്മുഖം ശായയതു—ഇവിടെ ശയ്യയിങ്കൽ വയ്പാൻ പറഞ്ഞ മന്ത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടു ബിംബത്തെ പ്രാസാദാഭിമുഖം വരുമാറു ശയ്യയിങ്കൽ കിടത്തി രക്ഷിപ്പൂ.

പീഠം സംസ്ഥാപ്യാപചര്യാർഘ്യനിവേദ്യൈഃ
സ്നൂനേ ബിംബം ശായയേച്ചാധിശയ്യം
പ്രാസാദേ പ്രാഗ്ദ്വാരവ്യുദക്ശീർഷകം ച
പ്രത്യഗ്ദ്വാരേ യാമ്യദിക്ശീർഷകം ച. ൧൧൯

സ്നൂനേ ബിംബം പീഠം സംസ്ഥാപ്യ—സ്വരൂപവർണ്ണനങ്കൽ വിശേഷമുണ്ടു്. ബിംബത്തെ പീഠം പൂജിച്ചിരിക്കുന്ന ഭദ്രപീഠത്തിങ്കൽ പ്രാസാദാഭിമുഖമായി വെച്ചു, അർഘ്യനിവേദ്യൈഃ ഉപചര്യ—വ്യാപകാംഗവും അർഘ്യാദിപഞ്ചോപചാരങ്ങളെക്കൊണ്ടു പൂജയും ചെയ്തു അർഘ്യപുഷ്പാഞ്ജലി ചെയ്താൽ, പ്രാഗ്ദ്വാരി പ്രാസാദേ ഉദക്ശീർഷകം—കിഴക്കോട്ടു നടയായിരിക്കുന്ന പ്രാസാദമെങ്കിൽ വടക്കോട്ടു ശിരസ്സുവരുമാറും, പ്രത്യഗ്ദ്വാരേ യാമ്യദിക്ശീർഷകം—

പശ്ചിമദ്വാരമായ പ്രാസാദമെങ്കിൽ തെക്കോട്ടു ശിരസ്സുവരുമാറു; അധിശയ്യം ശായയേത്—ശയ്യയിങ്കൽ ബിംബത്തെ കിടത്തി രക്ഷിപ്പൂ.

ഇതി തന്ത്രസമുച്ചയേ തുരീയഃ
പടലോ മണ്ഡപസംസ്ക്രിയാക്രമാഢ്യഃ
കഥിതഃ കലശേശവഹ്നിശയ്യാ—
വിധിമാൻ ബിംബവിശുദ്ധിവിധ്യുപേതഃ

ഫ ഫ ന്ന

ഇതി തന്ത്രസമുച്ചയേ—ഈ പ്രകാരം തന്ത്രസമുച്ചയമാകുന്ന ഗ്രന്ഥത്തിൽ, മണ്ഡപസംസ്ക്രിയാക്രമാഢ്യഃ—മണ്ഡപസംസ്കാരത്തിന്റെ ക്രമങ്ങളോടുകൂടി - കലശേശവഹ്നിശയ്യാവിധിമാൻ—കലശേശപൂജയുടേയും അഗ്നിജനനത്തിന്റെയും ശയ്യാപൂജാദികളുടേയും വിധികളോടുകൂടി, ബിംബവിശുദ്ധിവിധ്യുപേതഃ—ബിംബശുദ്ധികലശാഭിഷേകക്രമങ്ങളോടും കൂടിയിരിക്കുന്ന, തുരീയഃ പടലഃ കഥിതഃ—നാലാമത്തെ പടലം പറയപ്പെട്ടു. സമാപ്തമായി എന്ന താൽപര്യം.

ഇതി തന്ത്രസമുച്ചയഭാഷായാം
ചതുൎത്ഥഃ പടലഃ സമാപ്തഃ.

കേരള സാഹിത്യ
അക്കാദമി